Kubokota Adapt New Testament

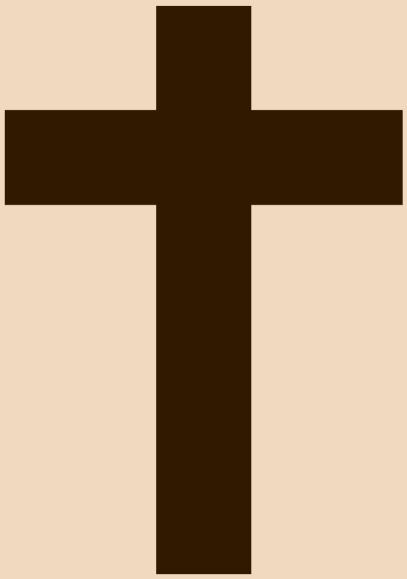

Ghanongga: Kubokota Adapt New Testament (Bible)

Kubokota Adapt New Testament
Ghanongga: Kubokota Adapt New Testament (Bible)

copyright © 2024 The Seed Company

Language: (Ghanongga)

Contributor: Islands Bible Ministries

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.
- If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-05-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 2 May 2025 from source files dated 2 May 2025
b15930fb-006d-5d59-8c92-849586c93e2c

Contents

Matiu 1
Maka 63
Luke 103
Jone 169
Roiti 216
Romu 276
1 Koriniti 304
2 Koriniti 330
Qelesia 346
Episasi 356
Pilipae 365
Kolosi 371
1 Tesalonika 377
2 Tesalonika 382
1 Timote 385
2 Timote 392
Taetusi 397
Pilimone 400
Hiburu 402
Jekopi 422
1 Pita 429
2 Pita 437
1 Jone 442
2 Jone 448
3 Jone 449
Jiudasi 450
Dogodogoro 452

I Matiu

Na Tututi ti Jisu Karisito (Luke 3.23-38)

1 Ani za na kutina na tutina i Jisu Karisito aza na tutina i Devita aza na tutina i Ebarahami.
2 I Ebarahami za vaporea i Aisake, ko i Aisake za vaporea i Jekopi, ko i Jekopi za vaporea i Jiuda beto ria na taina na tugana marene.
3 I Jiuda za vaporedi ti Tama ari Parezi i Zara, i Parezi za vaporea i Gezironi, ko i Gezironi za vaporea i Rami.
4 I Rami za vaporea i Aminadabi, i Aminadabi za vaporea i Nasoni, ko i Nasoni za vaporea i Salamoni.
5 I Salamoni za vaporeni ti Regabi i Boazi, ko i Boazi za vaporeni ti Ruti i Obedi, ko i Obedi za vaporea i Jese,
6 ko i Jese za vaporea i Devita na bangara.
Ko i Devita za vaporeni tana maqotana i Uria i Solomone.
7 I Solomone za vaporea i Roboama, i Roboama za vaporea i Abija, ko i Abia za vaporea i Asa.
8 I Asa za vaporea i Josapati, i Josapati za vaporea i Jorama, ko i Jorama za vaporea i Uzia.
9 I Uzia za vaporea i Jotama, i Jotama za vaporea i Agazi, ko i Agazi za vaporea i Gezekae.
10 I Gezekae za vaporea i Manase, i Manase za vaporea i Amoni, ko i Amoni za vaporea i Josia.
11 I Josia za vaporea i Jekonia beto ria na taina marene, totonai qari taraputu lao pa Babiloni ria na tinoni Izireli.
12 Pa liguna qari taraputu lao pa Babiloni ria na tinoni Izireli za i Jekonia za vaporea i Salatieli, ko i Salatieli za vaporea i Zorobabele.
13 I Zorobabele za vaporea i Abiuda, i Abiuda za vaporea i Eliakimi, ko i Eliakimi za vaporea i Azoa.
14 I Azoa za vaporea i Zadoki, i Zadoki za vaporea i Akimi, ko i Akimi za vaporea i Eliuda.
15 I Eliuda za vaporea i Elieza, i Elieza za vaporea i Matani, ko i Matani za vaporea i Jekopi.
16 I Jekopi za vaporea i Josepa na marenena i Mere, ko ti Mere za podo vei i Jisu aza za tagigala na Karisito.
17 Ko na ngutidi ria doru podopodo zazae tinoni podalai ti Ebarahami ko za lame kamu ti Devita za ka manogamade podopodo, ria za podalai ti Devita ko za lame kamu totonai qari taraputu lao pa Babiloni ria na tinoni Izireli za ka manogamade podopodo, beto za koko totonai qari taraputu lao pa Babiloni ko za lame kamu tana Karisito za ka manogamade podopodo.

Na Podona i Jisu Karisito (Luke 2.1-7)

18 Ego ari za vei za na vavakatona na podona i Jisu Karisito. I Mere, aza na tinana i Jisu, za perangaina tu za tavatiolata vakole vani i Josepa. Ba totonai qari oqoro makarai suvere varikamu ari kori, i Mere za tori vaporeni iapana tu na Ongu Tabuna.
19 I Josepa na marenena ani za maka tinoni tuvizina aza. Ko zake nyorogua vavotuni vavakato varivakeana aza i Mere, ko za roquroqua ko bi koroto golomo paleni aza i Mere za gua.
20 Ba totonai za korapa roverove vei zara i Josepa, za ani za votu tana pa putagita za maka mateana tana Bangara, ko ari za guni vei, <<Josepa, tuna i Devita! Muke matagutu tekua ao i Mere ko mi maqotamu, ura aza za pidoko pa iapana aza za na Ongu Tabuna tu za veini.
21 Pala mina vapodoa aza za maka koburu marene, ko muna vakukuni ao nizongona i Jisu* aza, ura aza pala mina aloria pa dia sela ria na nana tinoni,>> za gua za na mateana.
22 Ego doru zakazava ari za qari taroiti ko qari vagore votua za na

* **1:21** Na izongo ***Jisu*** na ginuana za na inaalo ti Iahova. Na mateana za uleni za i Jisu za lame ko mina roiti votuni za na ginuana na izongona ko mina aloria aza ria na tinoni.

paranga perangaina tu za pojai na
Bangara tana tinoni korokorotai i
Aisea, ari za gua vei,
23 <<Vainongoro! Maka reko kore-
gana† mina pore iapana
ko mina vapodoa maka koburu
marene,
ko na izongona mari vakukuni i
Imanuela,>> za gua.
Na ginuana na paranga Imanuela za
Na Tamaza za suvere tavitigita.
24 Pa liguna na putagita za iqolo i
Josepa ko za roitini aza vei za garu-
nuni na mateana tana Bangara ko za
tekua aza i Mere ko na maqotana.
25 Ko zake puta tavitia i Josepa i
Mere tinganai za vapodoa tu aza na
tuna marene. Ko za vakukuni i Jisu
aza na izongona.

2

Ria na Tinoni Gigigalai pa Kale Zagere Tapo

1 Ego totonai za podo i Jisu pa Betili-
hema pa Jiudia, aza na totozo za ban-
gara i Herodi, ari kaki tinoni gigigalai
qari taloi koko vei pa kale zagere tapo
ko qari bola pa Jerusalema,
2 ko qari nanaza, ari qari gua vei,
<<Ae za na koburu za podo bangara
tadiria na Jiu? Gami nanaza ura gami
batia pa kale zagere tapo gami za na
seru tana, ko gami kamu ko mami
vatarazaea aza gami gua,>> qari gua
ria.
3 Ego totonai za nongoria i Herodi
na bangara za na veveina aza, za
takulanga aza beto ria dorudi pa
Jerusalema.
4 Ko za kuku varikamudi i Herodi
ria na kuta iama beto ria na tinoni
varivagigalai tadiria na tinoni, ko za
nanazaria, <<Pae mina podo za na
Karisito?>> za gudi.
5 Nari za ari qari guni vei, <<Pa
Betilihema pa Jiudia, ura ani za koro-
toni na tinoni korokorotai,
6 <Ao Betilihema pa ia pa Jiudia.
Ao nake goboromu tadiria na
guguzu matamata pa Jiudia,
ura tamu mina votu lame vei za maka
matamata
aza mina pauzuria ria na qua
tinoni Izireli,> za gua,>> qari
guni.
7 Nari za kuku kaledi i Herodi ria na
tinoni gigigalai, ko za nyaqo votuni
tadiria za na totozo za bola votu na
seru.
8 Beto za garunu goredi pa Betil-
ihema, ari za gudi vei, <<Mu gore
nyaqo votu valeania gamu za na
veveina na koburu. Ko aza tugu
muna batia, za muna ule vaniziu, ko
ara ba mana somana gore vatarazaea
tugu vei,>> za gudi.
9 Pa liguna qari nongoria na ban-
gara nari za qari taloi keni ria na
tinoni gigigalai ari. Ko ani aza na
seru, aza qari batini pa kale zagere
tapo perangaina, za tokaria, ko tin-
ganai za lao vanogoto pa narena to-
tona ketakoi za kole na koburu.
10 Ko totonai qari batia na seru za
qari qera vitivitigi.
11 Ko qari luge lao pa ruma nari za
qari batia za na koburu beto i Mere
na tinana. Ko qari gona nyumu sori
tungutungu ko qari vatarazaea za na
koburu, beto za qari raua ria na dia
baeke varivana ko qari vani na qolo,
na parakenisenisi beto na moa za na
koburu.
12 Beto za votudi pana putagita za
na ule vabalau ko marike mule zae ti
Herodi za gua, ko qari tutia na goto
zona tu ko qari mule kenidia pa dia
guguzu ria na tinoni gigigalai.

Na Uku Gore pa Ijipi

13 Ego pa liguna qari taloi keni-
dia ria na tinoni gigigalai ari, nari
ani za votu ti Josepa pa putagita za
na mateana tana Bangara, ko ari za
guni vei, <<Mu turu, mu tokai za na
koburu beto na tinana ko mu uku
keni pa Ijipi, ko mu suvere ketakoi
tinganai mana parangaigo mule ara.
Ura i Herodi za mi nyaqoa za na

† **1:23** Na reko koregana za na reko liosona za oqoro laoa na marene. Na korokorotai ani za pojai za i Jisu za podo tana reko liosona za oqoro laoa na marene. **1:23** Aisea 7.14. **2:6** Maika 5.2; 2 Samuela 5.2.

koburu zana ko mi vaukea za gua,>>
za guni.
14 Nari za turu i Josepa, za tokai za
na koburu beto na tinana na bongina
tugu aza, ko za taloi keninana pa Ijipi.
15 Ko za suvere ketakoi aza ko tin-
ganai za uke tu i Herodi. Ko za gore
votu za na paranga za pojai na Ban-
gara tana tinoni korokorotai, ari za
gua vei, <<Pa Ijipi qa kuku votuni ara
za na tuqu marene,>> za gua.

Na Vaukedi na Koburu Pekipeki pa Betilihema

16 Ego totonai za gilagilai i Herodi
za ria na tinoni gigigalai za qari vago-
nai gu aza, za za tagigiri vikevikereni.
Ko za varigarunu ko mari vai vauke
paledi ria doru koburu marene pa
Betilihema beto pa gugugu zu var-
ilivutaina, ria koburu kori aorodi ko
mi gore tadiria na melalu za gua. Na
ngutina na aorodi ria na koburu za
padani aza podalai tugu na totozo za
nyaqo votuni aza tadiria na tinoni
gigigalai.
17 Ko za gore votu za na paranga za
lame vei ti Jeremae na tinoni koroko-
rotai, ari za gua vei,
18 <<Maka mamalaingi za tanongoro
pa Rama,
na lukana uui beto na kebokebo.
I Resolo za lukanaria na tuna,
ko za dainana tavamanoto
ura qari manyao ria,>> za gua.

Na Gabala Mule koko pa Ijipi

19 Ego ko pa liguna za uke i Herodi,
za ani na mateana tana Bangara za
votu pa putagita ti Josepa pa Ijipi,
20 ari za gua vei, <<Mu turu, mu
tokai za na koburu beto na tinana ko
mu mule pa pezo pa Izireli, ura qari
tori uke tu ria qari nyaqoa na toa tana
koburu,>> za gua aza.
21 Nari za turu i Josepa, za tokai za
na koburu beto na tinana ko za mule
pa pezo Izireli.
22 Ba tonai za nongoroni i Josepa za
i Akiliasi za sogai i Herodi na tamana
ko za bangara pa Jiudia qari gua, za
matagutu mule suvere ketakoi aza.
Ko tonai za votu pa putagita za na
ule vabalau nari za taloi keni vei pa
pikata gugugu zu pa Qalili tu.
23 Ko za zae suvere pa gugu zu
na izongona pa Nazareti. Ko za
gore votu za na paranga za gore vei
tadiria na tinoni korokorotai, ari qari
gua vei, <<Mina tagigala na tinoni
Nazareti aza,>> qari gua.

3

Na Taraena i Jone Paputaiso (Maka 1.1-8; Luke 3.1-18; Jone 1.19-28)

1 Ego ko pana rane ria za votu lame
i Jone Paputaiso, ko za podalai tarae
pa qega pa Jiudia,
2 ari za gua vei, <<Mu gabala gamu!
Ura mi toga za gua za na binangara
pa noka,>> za gua aza.
3 I Jone tugu ani za korotoni i Aisea
na tinoni korokorotai, tonai ari za
gua vei,
<<Maka mamalaingi za velavela pa
qega,
ari za gua vei:
<Vatanani na zona tana Bangara!
Vaemeseria na zona mina
reregeria aza,> za gua,>> za
gua i Aisea.
4 Ego ko i Jone na nana poko za
na vurungudi gu na kameli, na nana
doko za na kopo vulitini manugu
mademade nenedi gu, beto na nana
tekutekuna za na kupo beto na muji
pirudi gu.
5 Ko qari kamu tana ria pa
Jerusalema, ria doru pa Jiudia beto
ko ria doru pa varilivutaina pa pie
Jodani.
6 Ko qari ule votudi na dia sela beto
i Jone za paputaisoria pa pie Jodani.
7 Ba totonai za batiria i Jone za
na motadi ria na Parese na Sadusisi
za qari lame ko mi paputaisoria aza
qari gua, nari ari za gudi vei aza ria,
<<Boko tuni dole ikikeremiu! I zei
za pojadigamu za pala muna boka
ukuni gamu na vinakilasa za korapa
jojoro lame?
8 Mu roiti votudi ria na vua qari
uleni na toa gabalana.

2:15 Gosea 11.1. **2:18** Jeremae 31.15. **3:3** Aisea 40.3.

9 Keta mu rove sianani za na tamamami gami i Ebarahami keta mu gua. Ma pojadigamu gu ara za na Tamaza za boka gu pelukudi na tuna i Ebarahami ria na patu ari!
10 Na rio za tori tana kolenana tu pa bageredi na suvege. Ko doru suvege qarike vuani na vua leana za mari taduka vagore ko mari tagona lao pale pa iku.
11 Ara za qa paputaisodigamu na kolo ko na vagilagilana na toa gabalana, ba aza tu za tuti ligu lameziu ara za poreveveina jolaniziu ara, ko ara ba nake padaqu mana pogozo vani na sadolo aza. Aza tu za mina paputaisodigamu na Ongu Tabuna beto na iku.
12 Na sevolo varivaripikatai za tori aruni tu pa limana ko mi pikata paledi za gua ria na kopo ikika pa ia iru varipikapikatadi ria na kiko, ko mi boko varikamudi pa ia vavakoleni kiko ria na kiko leadi beto mi vurungu paledi pa iku ilili ikerena ria na nyanyaodi na kiko za gua,>> za gua i Jone.

I Jisu za Tapaputaiso (Maka 1.9-11; Luke 3.21-22)

13 Ego za kamu koko pa Qalili i Jisu ko za gore pa pie Jodani ko mi tapaputaiso ti Jone za gua.
14 Ba i Jone za podeke vanogotia aza, ari za guni vei, <<Ara tu za na selaqu ko muna paputaisoziu ao, ba ae za vei za ao tu qu lame taqu?>> za gua.
15 Ba za oe laoa i Jisu aza, <<Loia ko mi vei koviria, ura pa zona vei ani tana vagore votua gita za doru tuvizi,>> za gua aza. Nari za vazotoa i Jone aza.
16 Ko aza tugu za tapaputaiso ko za iolo loia na pie i Jisu, za ani za tarevanga vani aza za na oka, ko za batia aza za na Ongonguna na Tamaza za tigoro gore lagere vei maka kuru ko za lagere togai aza.
17 Beto za maka mamalaingi za koko lagere vei pa noka, ari za gua vei, <<Ani za na tuqu qa roquroqua aral; aza qa qera vitivitigini ara,>> za gua.

4

Na Toketokena i Jisu (Maka 1.12-13; Luke 4.1-13)

1 Ego pa liguna aza za toka zaeni pa qega na Ongu Tabuna i Jisu ko mi toketokea na bangaradi na tomete za gua.
2 Ko za tabutabu ganigani ka madengavuluputa ranena beto madengavuluputa bongina aza, ko za burana.
3 Ko totonai za kamu za na bangara toketoke, ko ari za guni vei aza, <<Vei muna na Tuna na Tamaza ao, za mu parangaria na patu ari ko mari peluku bereti,>> za gua aza.
4 Ba za oea i Jisu aza, ari za gua vei, <<Za paranga za na Kutikuti Tabuna,
<Nake bereti gu makana
za toani za na tinoni,
goto doru paranga tu
za parangadi na Tamaza! > za gua,>>
za gua i Jisu.
5 Ego beto za toka laoni na bangaradi na tomete pa guguzu tabuna pa Jerusalema i Jisu, ko za vaturua pa are babanana na kakabarena na zelepade, beto ari za guni vei,
6 <<Vei muna na Tuna na Tamaza ao, za mu soqolo gore! Ura ari za gua vei za na Kutikuti Tabuna,
<Aza mina garununigo
ria na nana mateana ao,
ko mari kalonigo na limadi,
ko na nenemu minake tupani pa patu,'> za gua,>>
za gua na bangaradi na tomete.
7 Nari za oea i Jisu za na bangaradi na tomete, ari za guni vei, <<Ari mutu za gua vei za na Kutikuti Tabuna, <Muke podekia na Bangara na mua Tamaza!> za gua,>> za gua i Jisu.
8 Nari za toka zaeni mule na bangaradi na tomete pa maka kubo ululuna i Jisu, ko za vabatini doru binangara pa kasia guguzu beto na dia neqi lavalavatadi.

4:4 Vavanau 8.3. **4:6** Kera Vatarazae 91.11-12. **4:7** Vavanau 6.16.

9 Beto ari za guni vei i Jisu,
<<Dorudi ari za ao mana vanigo, vei
muna lotu gore ko muna vataraza-
eziu ara,>> za gua.
10 Nari za oea i Jisu aza, <<Mu keni
vazou, Setani! Ura ari tu za gua vei za
na Kutikuti Tabuna,
<Na Bangara na mua Tamaza gu
mu vatarazaea,
beto aza gu makana
mu nabuluni!'> za gua,>>
za gua i Jisu.
11 Nari za taloi keni za na ban-
garadi na tomete, ko ani ria na
mateana qari kamu ko qari tokani i
Jisu.

I Jisu za Podalaini na Nana Roiti pa Qalili
(Maka 1.14-15; Luke 4.14-15)

12 Ego totonai za nongoroni za i
Jone za qari tori valugea tu pa ruma
varipiu qari gua, nari za taloi keni
veinana pa Qalili i Jisu.
13 Ko za iolo loia za pa Nazareti ko
za gore suvere vei pa Kepaniami pa
keketai ovuku pa Qalili, pa pikata ia
pa Zabuloni beto pa Naputalai.
14 Ko za gore votu za na paranga
za pojai i Aisea na tinoni korokorotai,
ari za gua vei,
15 <<Na pezo Zabuloni beto na pezo
Naputalai,
na zona vei pa ovuku,
pa karovona pa pie Jodani,
pa Qalili tadiria na tinoni
karovodi.
16 Ria na tinoni qari suvere pa
rodomo
qari batia maka kabere lavatana.
Ria qari suveria na ia
za angovia na ongongu uke
za goreria na kabere,>>
za gua i Aisea.
17 Podalai na totozo aza za podalai
tarae i Jisu, ari za gua vei, <<Mu ga-
bala gamu! Ura mi togagita gu za gua
za na binangara pa noka!>> za gua
aza.

I Jisu za Kukuria ari ka Made Tinoni Abu
(Maka 1.16-20; Luke 5.1-11)

18 Tonai za korapa popoananana
pa ovuku Qalili i Jisu, nari za batiria
ari kori tamatazi ari Saimone aza
za tavaizongo i Pita beto i Aduru
na taina. Qari korapa vaqaradia pa
ovuku, ura na tinoni abu ari kori.
19 Ko ari za gudi vei i Jisu ari kori,
<<Mae, lame! Tutiziu, ko ma roi-
tidigamu na tinoni abu tinoni,>> za
gudi.
20 Na totozo tugu aza qari loi paledi
ketakoi ari kori za na dia vaqara, ko
qari lao tutiadia i Jisu.

21 Ego ko za jola lao nari za batiria
gu mule i Jisu ari kori goto tamatazi,
ari Jekopi beto i Jone, kori tuna
marene i Jebeti. Qari korapa tugu zae
tavitia pa koaka za na tamadi i Jebeti,
ko qari korapa oke tuvakaria na dia
vaqara, nari za kukuria i Jisu ari kori
tamatazi ria.
22 Na totozo tugu aza za qari loi
paledi ari kori za na dia koaka beto
na tamadi, ko qari lao tutiadia i Jisu.

I Jisu za Varivagigalai, za Tarae, beto za Varisalana
(Luke 6.17-19)

23 Ego ko za lekoria i Jisu za doru ia
pa Qalili, ko za kole varivagigalai pa
dia ruma varivarikamudi, za taraeni
na nongoro leana na binangara tana
Tamaza beto za salana paledi aza ria
doru mo beto na vagauru qari koleria
na tinoni.
24 Ko na nongorona i Jisu za lekoia
na doru ia pa Siria. Ko qari toka
kamudi tana ria doru za koleria na
okokoto mo vagauru, ria qari go-
zororia na vitigi lavalavata, ria za
lugeria na tomete ikikeredi, ria qari
kirekirenge, beto ria za uke kale na
kobukobu tinidi. Ko za salana betoria
i Jisu ria doru.
25 Ko qari tutia i Jisu za ria na
minete lavata koko veidi pa Qalili, pa
Manogaguguzu, pa Jerusalema, pa
Jiudia, beto ria pa maka karovona
Jodani.

4:10 Vavanau 6.13. **4:16** Aisea 9.1-2.

5

Na Qeraqera Zozotona (Luke 6.20-23)

1 Totonai za batiria i Jisu ria na minete tinoni, nari za keza zae pa kubokubona. Ko totonai za nyumu aza nari za qari lame varivarikamu tana ria na nana sepele.
2 Nari za podalai vagigalairia aza ria, ari za gua vei:
3 <<Qari tamana ria qari golaba pa ongongu,
ura tadiria za na binangara pa noka.
4 Qari tamana ria qari takulanga,
ura mari tavamanoto ria.
5 Qari tamana ria qarike tuara,
ura ria mari teku izongia na kasia abana.
6 Qari tamana ria qari burana kidepeni na tuvizi,
ura ria mari pote valeana.
7 Qari tamana ria qari variroqu varitokai,
ura ria mari taiani na variroqu varitokai.
8 Qari tamana ria za lioso na bulodi,
ura ria mari batia na Tamaza.
9 Qari tamana ria na tinoni varivabule,
ura ria mari tapoja na tuna na Tamaza.
10 Qari tamana ria qari takomitini na tuvizi,
ura tadiria za na binangara pa noka.
11 Gamu tamana za gamu tonai qari poja vikevikeregamu, qari komitigamu beto qari jutu sekeseke taridigamu doru maka ikerena pana laequ ara.
12 Mu qera ko mu qera vitivitigi tu, ura na miu pinia pa noka za lavata jola. Ura ria na tinoni korokorotai pa moa ba qari komiti veidi tugu zara,>> za gua i Jisu.

Gamu na Solo beto na Kabere (Maka 9.50; Luke 14.34-35)

13 <<Gamu za na solona na kasia abana. Ba totonai mina maragutu na lingilingina za na solo, nari za ae mule mina vei beto mina boka lingilingi solo ligu aza? Totonai za kepore veveina aza, goto na padana za mina tagona votu pale gu pa peguru, ko mari tete anyanyuni gu na tinoni.
14 Gamu za na kaberena na kasia guguzu. Na guguzu za nyumu pa batuna na kubo za zake boka pae.
15 Kepore za maka tinoni za vatoaia na juke beto za vanyumu pale pa kauru kadikita. Goto za vaturua tu pa nyumunyumuna juke aza za na juke, ko za tolanga vadi ria doru pa leo ruma.
16 Ko gamu ba mi tolanga valeana tu za na miu kabere ko ria na tinoni mari batiria na miu roiti leadi, ko mari vatarazaea za na Tamamiu pa noka,>> za gua i Jisu.

Na Varivagigalaina na Vavanau ti Mosese

17 <<Keta mu roquroqua gamu za ara qa lame ko ma jegaria za na Vavanau ti Mosese babi na varivagigalai tadiria na tinoni korokorotai qa gua keta mu gua. Ara qake lame ko ma jegajegara goto ma vavaokoto tu qa gua.
18 Ura ma pojadigamu zozoto ara za gamu: tinganai mina maragutu za na oka beto na pezo, za bi mija tu mina murimuri pa Vavanau za maka leta peki babi gaji peki, tinganai mari gore votu beto mae tu doru zakazava.
19 Ko za vei za na tinoni za vakeporea maka ria na kobu garunu peki ari beto za vagigalaidi ria na goto tinoni ko mari veinidi tugu aza, za mina tapoja na tinoni kepore veveina pa binangara pa noka za na tinoni aza. Goto na tinoni za vataberia beto za varivagigalaidi, za mina tapoja na tinoni poreveveina pa binangara pa noka aza.
20 Ma pojadigamu ara za gamu: vei na miu tuvizi minake pugele nyonyoa jolani na tuvizi tadiria qari varivagigalaini na Vavanau beto na Parese, nari za munake izongo boka lugea gamu za na binangara pa noka,>> za gua i Jisu.

Na Varivagigalaina na Kokora

21 <<Gamu tori nongoronimiu tugu
gamu za aza ari za gua vei per-
angaina tadiria pa moa, <Munake vari-
vai, beto ko aza za varivai za pala
mina gozoria na varituti,> za gua.
22 Ba ara ma pojadigamu gamu: na
tinoni za korakorani na taina za mina
gozoria na varituti. Aza ari bi guni
vei na taina, <Ao batu kovekove,> bi
guni, za mina lao pa koti tadiria na
tinoni Jiu. Aza ari bi gua vei, <Ao na
duviduvili,> bi gua, za mina lao pa
iku pa heli.*
23 Ko za vei za vei bu korapa vari-
vanani pa ia vavavuina ao za na mua
varivana nari za ketakoi tu za bu
roquroqu kamua ao za maka sela qu
roitini ao tana taimu,
24 nari za mu loi vakolea ketakoi pa
moena na ia vavavuina za na mua
varivana ko mu mule keni bulea mae
za na taimu beto za mu lao vari-
vanani za na mua varivana.
25 Mu siqarai bulea na mua kana to-
tonai gamu korapa lalaomiu pa zona,
keta na mua kana mi valaogo tana
tinoni varituti, ko na tinoni varituti
mi valaogo tana na nabulu kopu,
ko aza mi gona lugenigo pa ruma
varipiu.
26 Ma poja zozotonigo ara ao: pala
munake izongo votu taloi ketakoi ao
tinganai muna lipu vaokotia na poata
betobetona,>> za gua i Jisu.

Na Varivagigalaina na Barabarata

27 <<Gamu tori nongoronimiu tu
gamu za aza ari za gua vei per-
angaina, <Munake barabarata,> za gua.
28 Ba ara ma pojadigamu gamu: na
tinoni za dogodogoro nyoroguani gu
za maka reko tiolata, za tori baratia
tugu pa bulona aza.
29 Ko vei na mata kale matuamu
ao za bi valotugo, za mu ujolia ko
mu gona paleni. Ura vei maka kobu
tinimu ao za bi takobu pale za aza
za leana jolani na tini dorumu ao bi
tagona lao pa heli.
30 Beto vei na lima kale matuamu
ao za bi valotugo ao, za mu kobua ko
mu gona paleni. Ura vei maka kobu
tinimu ao za bi takobu pale za aza
za leana jolani na tini dorumu ao bi
tagona lao pa heli,>> za gua i Jisu.

Na Varivagigalaina na Variloi Tamabaragozo
(Matiu 19.9; Maka 10.11-12; Luke 16.18)

31 <<Ego ari za gua vei perangaina,
<Aza za mi loi pale na maqotana za
gua za mi vani na pepa variloi za na
maqotana,> za gua.
32 Ba ara ma pojadigamu: na
tinoni zake variputa taviti goboro na
maqotana ba za loi pale goboro, za
vabarabaratia za na reko ani beto na
marene za nagoa na reko za taloi pale
ani ba za barabarata tugu,>> za gua i
Jisu.

Na Varivagigalaina na Maulu

33 <<Gamu tori nongoronimiu mu-
tugu gamu za aza ari za gua vei
perangaina, <Munake tetea na mua
maulu, goto muna vagore votua za
aza qu maulu laoni tana Bangara,> za
gua.
34 Ba ara ma pojadigamu: muke
izongo maulu totonai mu roitini
maka taringutinguti. Muke maulu
lao pa noka, ura aza na nana nyu-
munyumuna bangara na Tamaza.
35 Muke maulu lao pa pezo, ura aza
za na nana tetetena na nenena aza.
Muke maulu lao pa Jerusalema, ura
aza na guguzu tana Bangara lavata.
36 Beto muke maulu lao pa ba-
tumu, ura maka galu vurungumu
gu ba quke boka vakekai babi
vakudekudea.
37 Goto na miu paranga za mi E
gu tonai mi E beto mi Dai gu tonai
mi Dai. Goto vei kaki paranga mule
muna jokadi, nari za ria na koko

* **5:21** Votu 20.13; Vavanau 17.8. **5:22** Na paranga za tapeluku ***Heli*** pani beto vei tugu pa pikata 29, 30, za pa paranga Qiriki pa Qehena. Pa Qehena za na izongona na lolomo pa peguruna pa Jerusalema, ketakoi qari gonagona pale nyanyao na ikika beto qari vatoni iku na rane na bongi ko na iku za toa laonana gu doru totozo. Pa Vinaego Koregana za pa heli na ia qari lao ria qari gozoria na vinakilasa tana Tamaza. **5:27** Votu 20.14; Vavanau 5.18. **5:31** Vavanau 24.1. **5:33** Iama 19.12; Nguti 30.2; Vavanau 23.21.

veidi gu tana kutana nikerena ria,>> za gua i Jisu.

Na Varigigalaina na Raja Varisogana
(Luke 6.29-30)

38 <<Gamu tori nongoronimiu tugu gamu za aza ari za gua vei perangaina, <Aza za vapalekaia na matamu za mu vapalekaia na matana, beto aza za valovea na mua patu za mu valovea na nana patu,> za gua.
39 Ba ara ma pojadigamu: muke raja sogani ikerena za na ikerena. Goto bi poaria maka tinoni na papara kale matuamu, za mu balinga lao vani mule keta pa kale merimu ao.
40 Vei bi nyorogua toka lao rajanigo pa varituti za maka tinoni ko mi teku vakeninigo na mua soti bi gua, za mu vamalumu vani tugu vei na mua koti ao.
41 Vei maka tinoni bi jujukigo ko mu pogozo vani maka maelo bi gunigo, za mu tuti pogozo vani kori maelo tu ao.
42 Na tinoni za tepago za mu vani, beto na tinoni za nyorogua teku gu maqalai tamu bi gua za muke uku peleni tu,>> za gua i Jisu.

Roquroquria na Mua Kana
(Luke 6.27-28, 32-36)

43 <<Gamu tori nongoronimiu tu gamu za ari za gua vei perangaina: <Muna roquroqua na tavitimu, beto munake tavaragauni na mua kana,> za gua.
44 Ba ara ma pojadigamu gamu: mu roquroquria ria na miu kana beto mu varavara tokadi ria qari komitigamu,
45 ko mu tuna na Tamamiu pa noka za gamu ura aza na nana tapo za vaalangadi ria na tinoni ikeredi beto na tuvizidi beto na okoro za vagoredi ria tinoni na leadi beto ria na seladi.
46 Ura vei ria gu qari roquroqugamu za muna roquroquria gamu, nari na pinia za muna tekua? Ria gu na tinoni tekuteku takisi ba qari bokadia roitini aza.
47 Beto vei muna gozoro qeraqeraniria ria na miu baere gu gamu, nari za gamu oqoro roitini maka za bi goto za gamu. Ria gu na tinoni rodomo ba qari bokadia roitini aza.
48 Ko gamu za mi maladoruru na miu variroqu vei tugu na Tamamiu pa noka ba za maladoruru na nana variroqu,>> za gua i Jisu.

6

Na Roiti Tuvizidi

1 <<Mu kopuni na miu roiti tuvizina ko muke roitini pa moedi ria na tinoni ko mu vadogorodi gu ria. Vei muna vei aza gamu, nari za mina kepore maka pinia muna tekua tana Tamamiu pa noka gamu,>> za gua i Jisu.

Na Tokani na Tinoni Varivasevina

2 <<Ego tonai muna roitini ao za maka variia tokani na tinoni varivasevina za muke kuvikuvilini pa moemu. Aza qari roroiti vei pa leo ruma varivarikamuna beto pa zona lavata ria na tinoni vavabatadi, ko mari vatarazaeria na tinoni qari gua. Ma poja zozotodigamu ara za gamu: ria za qari tori tekua tu na dia pinia.
3 Goto ao tonai mu roitini za maka variia tokani na tinoni varivasevina nari za muke vagilagilani na lima kale merimu za aza za roitini na lima kale matuamu,
4 ko na mua variia tokani na tinoni varivasevina za mi taroiti pa paena. Ko na Tamamu za batia aza qu roitini pa paena za mina vanigo na pinia,>> za gua i Jisu.

Na Veveina na Varavara
(Luke 11.2-4)

5 <<Ego tonai muna varavara za gamu, za muke vei ria na tinoni vavabatadi! Ura ria za qari nyonyorogua turu varavara pa leo ruma varivarikamuna beto pa varikae zona ko mari batiria na tinoni qari gua. Ma poja zozotodigamu ara za gamu: ria za qari tori tekua tu na dia pinia.
6 Goto ao tonai mu varavara, za mu luge lao pa mua lose, mu patea na

5:38 Votu 21.24; Iama 24.20; Vavanau 19.21. **5:43** Iama 19.18.

mua akatamana beto mu varavara lao tana Tamamu za suvere pa paena. Ko na Tamamu aza za batia na roiti qu roitini pa paena za mina vanigo na pinia.

7 Ko tonai mu varavara gamu za muke varisomanaidi kubo paranga qari vevei ria na tinoni rodomo, ura qari roquroqua ria za za zoku valeana na dia paranga ko pala mina nongororia na Tamaza qari gua.

8 Muke dogoro tutiria ria, ura na Tamamiu za totonai tu qu oqoro tepai za tori gilagilarianana tu aza ria gamu qasadi.

9 Ko gamu za ari mu varavara vei:

<Tamamami, ao pa noka,
mi tapangaga na izongomu.
10 Mu valamea na mua binangara.
Mu vagore votua na mua nyorogua,
aza za vevei pa noka za mu veini pa pezo.
11 Mu vadigami na tekutekuna mami toani pa ngenari.
12 Mu taleozodigami ria na mami sela,
vevei gami gami taleozodi ria qari roiti lame sela tadigami.
13 Muke toka laodigami pa toketoke,
goto mu vasaregami tana kutana nikerena,> mu gua.

14 Ura vei muna taleozodi gamu ria na sela qari roiti lamedi ria na tinoni tadigamu, nari za na Tamamiu pa noka ba mina taleozodigamu tugu za gamu.

15 Goto vei munake taleozodi gamu ria na tinoni, nari za na Tamamiu ba minake taleozodigamu tugu na miu sela za gamu,>> za gua i Jisu.

Na Tabutabu Ganigani

16 <<Ego tonai muna tabutabu ganigani za gamu, za muke vadogoro takulanga veidigamu ria na tinoni vavabatadi. Ria za qari vadogoro batikeria na izumatadi ko ria na tinoni mari batiria qari korapa tabutabu ganigani ria mari gudi qari gua. Ara ma poja zozotodigamu gamu: ria za qari tori tekua tu na dia pinia.

17 Goto ao za tonai qu tabutabu ganigani, za mu lumu valeania na batumu beto mu subi valeania na izumatamu.

18 Ko ria na tinoni marike dogoro gilagilai za ao qu korapa tabutabu ganigani, goto na Tamamu gu pa paena za mi gilagilai. Ko na Tamamu aza za batiria na mua roiti qu roitidi pa paena za mina vanigo na pinia,>> za gua i Jisu.

Ria na Izizongo pa Noka (Luke 12.33-34)

19 <<Muke boko varikamumiu iz-izongo pa pezo ketakoi za boka gani piararia na tamo beto na obu, beto ketakoi qari boka pipiara luge ikoria ria na tinoni ikikodi.

20 Goto mu boko varivarikamumiu izizongo pa noka tu ketakoi qarike boka gani piararia na tamo beto na obu, beto ketakoi qarike boka pipiara luge ikoria ria na tinoni ikikodi.

21 Ura ketakoi qari kole na mua izizongo za ketakoi tugu za kole za na bulomu,>> za gua i Jisu.

Na Jukena na Tini (Luke 11.34-36)

22 <<Na jukena na tini za na mata. Ko vei mina leana za na matamu, nari za na tinimu doruna pala mina tolangani na kabere.

23 Goto vei mina ikere za na matamu, za na tinimu doruna pala mina rodomo. Ko vei na kabere za kole tamu za na rodomo gu, nari za pala mina rodomo kunikuni aza,>> za gua i Jisu.

Na Tamaza beto na Izizongo (Luke 12.22-34)

24 <<Kepore za maka tinoni mina makarai nabuludi kori bangara. Maka za minake tavaraguani goto maka za mina roquroqua, babi maka pala mina valavatia goto maka za mina dogoro pale. Ko munake boka makarai nabuludi gamu za na Tamaza beto na izizongo.

25 Ko za vei za ma pojadigamu: muke takulangani na miu toa, na za muna gania, na za muna bukua, babi na za muna pokoni na tinimiu. Na

toa tu za poreveveina jolani na ganigani, beto na tini tu za poreveveina jolani na poko.
26 Mu dogororia tu gamu ria na manugu pa vavagalo kota: ria za qarike umuma, qarike ababu, beto qarike aqaqono varikamu pa ruma, ba na Tamamiu pa noka za vatekutekuria gu ria. Ba gamu tu za gamu poreveveina joladi na manugu.
27 I zei gamu za tonai za kole takulanga nari za tori boka vakakazia mae tu iapeki za na nana toa? Bi mija tugu!

28 Ko ae za vei gamu takulangani tu gamu za na veveina na poko? Mu dogororia tu gamu ria na gavoro beto ae qari vei qari toa ko. Ria za qarike pavu talea na roiti beto qarike pitipitidia poko.
29 Ba ma pojadigamu ara gamu: doru poko batabata leadi ti Solomone qarike kamua na batabata leana maka gavoro ani.

30 Ko na gavoro gu za toa pa ngenari beto uka za ukenana ko za tagona lao pale pa iku vavavatununa ba na Tamaza za vapokopoko vabatabata leania tu. Ba gamu tu za gamu poreveveina joladi na gavoro. Za beko peki na miu rangerange!
31 Ko muke takulangani za: <Na za tana gania? > babi <Na za tana bukua? > babi <Na za tana pokopokoni?> muke gua.
32 Ura doru zakazava vevei ari za ria gu na tinoni rodomo qari kole nyaqo tokatokaria. Goto gamu za na Tamamiu pa noka za tori gilagilarianana tu za qari poreveveina muna toadi gamu za doru zakaza ari.

33 Goto mu nyaqo momoea za na binangara tana Tamaza beto na nana tuvizi, beto aza mina tamo vadigamu ria doru zakazava vevei ari.
34 Ko muke takulangani za uka, ura uka za mina takulangani makana. Ria doru rane qari okoto pogozoria makadi za na dia tapata,>> za gua i Jisu.

7

Muke Pituria na Goto Tinoni (Luke 6.37-38, 41-42)

1 <<Gamu muke pitua na goto tinoni, ko gamu ba muke tapitu makamiu.
2 Ura aza tugu na zona gamu pituni na goto tinoni za aza tugu za na zona muna tapituni gamu. Beto aza tugu na pada gamu padadi ria na goto tinoni, za aza tugu za muna tapadani gamu.
3 Ae za vei ko qu tapatiana dogoria tu ao za na opopu pa matana na taimu, ba na lomoto kobukobu pa matamu za quke pavu galani?
4 Ae za vei ko ari tu qu guni vei ao za na taimu, <Mae ko ma kazi pale na opopu pa matamu,> qu gua? Ba dotu! Na lomoto kobukobu pa matamu!
5 Ao na tinoni sekesekemu na vavabatamu ao! Momoe za mu kazi pale mae tu na lomoto kobukobu pa matamu, beto za pala muna batabata valeana ao ko muna boka kazi pale ao za na opopu pa matana na taimu.
6 Muke gona vadi na zakazava madidi ria na sie,* ura pala mari gabala mule garatagamu gu. Beto ko muke gona vadi na miu patu poreveveidi ria na borogo, ura pala mari tete anyanyudi gu pa pezo,>> za gua i Jisu.

Mu Tepa, Mu Nyaqo beto Mu Kikia (Luke 11.9-13)

7 <<Gamu mu tepa ko mu tekua, mu nyaqo ko mu batia, mu kikia ko mi tarevanga vadigamu.
8 Ura na tinoni za tepa za tekua, na tinoni za nyaqo za batia, beto na tinoni za kikia za tarevanga vani.
9 I zei na tinoni gamu, za totonai za tepagana meme na tuna, nari na patu doa tu za vani?
10 Ba bi tepagana igana aza, nari na dole tu za vani?

* **7:6** Na sie beto na borogo za na veveidi ria na tinoni qarike tavaraguani na paranga tana Tamaza. Ria na tinoni veveidi za pala mari vavaledeni gu za na paranga tana Tamaza tonai mari nongoria.

11 Ko vei gamu na tinoni ikikeremiu gu ba gamu bokamiu iadi na zakazava leadi ria na tumiu, nari za na Tamamiu pa noka za za leana joladigamu ko aza mina iadi na zakazava leana joladi ria ria qari tepani aza!
12 Ko doruna gamu nyoroguani ko mari roiti lameni tadigamu ria na tinoni, za ria tugu za mu roiti laodi tadiria na tinoni. Ura ani gu za na Vavanau ti Mosese beto na varivagigalai tadiria na tinoni korokorotai,>> za gua i Jisu.

Mu Lugea na Atakamana Ngijupuna (Luke 13.24)

13 <<Mu luge laoa na atakamana ngijupuna gamu, ura na atakamana lugelugena lao vei pa vinakilasa za za revata beto na zona laona za za kabekabere ko ria na zoku tinoni qari lugea.
14 Goto na atakamana lugelugena lao pa toa za ngijupu beto na zona laona za karajutu, ko ari ka vizaviza gu qari batia aza,>> za gua i Jisu.

Na Suvege beto na Vuana (Luke 6.43-44)

15 <<Mu balaudi ria na tinoni korokorotai sekesekedi. Qari lame tadigamu pokopoko vei na sipi siranadi, ba na galegale vulupu pirudi ria.
16 Pa vuadi pala muna dogoro gigaladi ria. Ae vei na tinoni qari lokete vungu qurepi pa gazoro livolivo eoro? Babi qari boka lokete vua piqi pa buruburu varivarioka?
17 Za varitoto vei aza za na suvege leana za vuadi na vua leadi, goto na suvege ikerena za vuadi na vua ikeredi.
18 Na suvege leana zake boka vuadi na vua ikeredi, beto na suvege ikerena ba zake boka vuadi na vua leadi.
19 Na suvege zake vuani na vua leana za tario pale ko za tagona lao pale pa iku.
20 Ko za vei za pa vuadi muna gigaladi ria,>> za gua i Jisu.

Ria zake Gilagilaria na Bangara (Luke 13.25-27)

21 <<Nake ria doru qari kukukuniziu, <Bangara, Bangara,> za mari lugea na binangara pa noka, goto ria gu qari roitini na nyorogua tana Tamaqu pa noka.
22 Tonai mina kamu za na rane varituti, za pala kubo tinoni za ari mariguniziu vei ara, <Bangara, Bangara, pa izongomu ao gami ulule votuni gami za na paranga, pa izongomu ao gami ijiju paledi na tomete ikikeredi, beto pa izongomu ao gami roitidi gami zoku roiti varivagabaradi!> mari gua.
23 Ba ari pala mana ule votu veini vadi ara ria, <Qake izongo gilagilagamu ara za gamu. Mu taloi taqu za gamu na galegale tinoni ikikeremiu! > mana gudi,>> za gua i Jisu.

Kori goto Tinoni qari Nongoria na Paranga (Luke 6.47-49)

24 <<Ego ko aza za nongororia na qua paranga ari ko za tutiria, za vei na tinoni tavagigalana za vaturua na nana ruma pa kuta patu.
25 Ko za gore za na qolapezo, za vae za na pie, beto za iru za na gava, ko za rajai za na ruma aza, ba zake boka tanobata za na ruma, ura za turu vamauru pa kuta patu aza.
26 Goto aza na tinoni za nongororia na qua paranga ari ba zake tutiria, za vei na tinoni duviduvilina za vaturua na nana ruma pa naganagazana.
27 Ko za gore za na qolapezo, za vae za na pie, beto za iru za na gava, nari za tanobata za na ruma aza, ko za dugala tajegajegarani aza,>> za gua i Jisu.

I Jisu za Varivagigalai Pa Neqi

28 Ego ko totonai za beto varivagigalaidi na paranga ari i Jisu, za qari gabara vitivitigini ria na minete tinoni za na varivagigalai tana,
29 ura aza za kole varivagigalai vei na tinoni za izongia na neqi beto zake vevei ria qari varivagigalaini na Vavanau.

8

I Jisu za Salania maka Tinoni za Poqupoqu
(Maka 1.40-45; Luke 5.12-16)

1 Ego totonai za taloi pa kubo ko
za gore i Jisu, za ria na minete tinoni
lavata za qari tutia aza.
2 Ko ani za maka tinoni poqupoqu
za lame nyumu sori tungutungu pa
moena aza, ko ari za gua vei, <<Ban-
gara, vei bu malumu ao, za muna
boka valiosoziu gu ara,>> za gua.
3 Nari za kaqamani na limana ko
za ulia i Jisu za na tinoni aza beto ari
za guni vei, <<Qa malumu gu ara. Ko
mu lioso tu ao!>> za guni. Na totozo
tugu aza za tataloso valioso gu za na
poqupoquna aza.
4 Beto ari za poja veini i Jisu aza,
<<Kopuni ko munake vavakato vani
maka tinoni, goto mu lao vatuvizi
tana iama ko mi dogoro vilovilotigo
beto za muna roitini ao za na
mua vavavui vei za varigarununi i
Mosese, ko ria doru mari gilagilai za
ao qu tori lioso tu,>> za gua aza.

I Jisu za Salania maka Tinoni Matamata Gogoto
(Luke 7.1-10; Jone 4.43-54)

5 Totonai za luge lao pa Kepaniami
i Jisu, za lame tana za maka tinoni
matamata gogoto, ko za tepa toka-
tokani varitokai,
6 ari za gua vei, <<Bangara, na qua
nabulu za korapa kole momonana pa
ruma, za uke kale na tinina beto za
kamua na vitigi lavata,>> za gua.
7 Nari ari za guni vei i Jisu aza,
<<Ara mana lao salania aza,>> za
gua.
8 Ba za paranga za na tinoni mata-
mata gogoto aza, ari za gua vei,
<<Bangara, ara nake tinoni garoqu
ko bu lame luge pa ruma taqu ara ao.
Goto mu leve tarini gu na paranga,
beto pala mina tasalananana gu za
na qua nabulu.
9 Ura ara ba maka tinoni qa kole
kaurai tugu pa neqi tadiria na qua
bangara beto ko koledia ria na tinoni
varipera qari kole kaurai pa na neqi
taqu. Ko tonai qa parangia ani, <Mu
lao,> qaguni, nari za laonana tugu,
beto qa parangia za nari, <Mu lame,>
qaguni, nari za lamenana tugu. Ko
na qua nabulu aza, <Roitini ani,> qa
guni, za roitini gu,>> za guni i Jisu.
10 Totonai za nongoria i Jisu nari
za gabara vitivitigi, ko ari za gudi vei
ria qari kole tututia aza, <<Ma poja
zozotodigamu ara gamu: oqoro pore
tana maka tinoni pa Izireli ba batini
ara za na rangerange lavatana vei
ani.
11 Ko ma pojadigamu ara: pala
kubo tinoni za mari lame vei keta
pa zagere tapo beto pa suvu tapo, ko
mari nyumu tavitiria pa vavolo pa
binangara pa noka ari Ebarahami, i
Aisake beto ko i Jekopi.
12 Goto ria na tuni binangara za
mari tagona votu pale pa peguru ro-
rodomona. Ketakoi mari lukana uui
beto mari ngingizi tu na livodi,>> za
gua.
13 Beto i Jisu za parangia na tinoni
matamata gogoto ani, ari za guni vei,
<<Mu kenimua. Aza vei qu vazozotoa
ao za mi gore votu vanigo,>> za gua
aza. Pa totozo tugu aza za tasalana
za na nabulu tana tinoni matamata
gogoto aza.

I Jisu za Salanaria kubo Tinoni
(Maka 1.29-34; Luke 4.38-41)

14 Ego tonai za kamu pa ruma ti Pita
i Jisu, za batia za na qoele roana i Pita
za mangini na tinina ko za korapa
kole momonana pa lovu.
15 Ko za arua i Jisu za na limana,
nari za taloi tana za na mo mangini
ko za tatakole vatana vani na
tekutekuna aza i Jisu.
16 Totonai za gore na veluvelu nari
za qari toka kamudi ti Jisu ria na
mota tinoni za lugeria na tomete ikik-
eredi. Ko za iju paledi na nana
paranga i Jisu ria na ongu ikikeredi,
beto za salanaria ria qari mo.
17 Ko za gore votu za na paranga
za pojai i Aisea na tinoni korokorotai,
ari za gua vei,
<<Aza za teku paledi na nada mo

8:17 Aisea 53.4.

beto za pogozo paledi nada vagauru,>> za gua.

Ria Qari Nyorogua Tutia i Jisu ba Qari Rabeke

18 Ego ko tonai za batia i Jisu za na minete tinoni qari lame varilivutaini, za garunu ria na nana sepele ko mari toka lao pa maka kale karovona na ovuku Qalili za gudi.
19 Maka aza za varivagigalaini na Vavanau za lame ko ari za guni vei i Jisu, <<Tinoni varivagigalai, ara mana tutigo ao doru kota muna lao vei ao,>> za gua.
20 Nari ari za guni vei i Jisu, <<Ria na pokese kolenana na dia baongo beto ria na manugu pa vavagalo kota kolenana na dia vorivori, goto na tuna na tinoni za kepore na nana ia mina vaminyeria na batuna,>> za gua.
21 Maka goto nana sepele ari za guni vei aza, <<Bangara, vamalumuziu ko ma mule lao golomia mae na tamaqu,>> za gua.
22 Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Tutiziu ara ao. Loiria ria na ukedi ko mari varigolomo makadi,>> za guni.

I Jisu za Vabulea na Ranebongi (Maka 4.35-41; Luke 8.22-25)

23 Ego za zae pa maka koaka i Jisu beto ria na nana sepele, ko mari toka lao pa maka kale karovona na ovuku Qalili qari gua.
24 Nari za raja vasiboro pa kolo za maka ranebongi, ko za vavapoara tarini na ololobagea za na koaka. Ba i Jisu za kole putagana tugu.
25 Ko qari lao vaiqolia ria na nana sepele aza, ari qari guni vei, <<Bangara! mu alogita, Taqe dururu uke gu za gita!>> qari guni.
26 Nari za oeria i Jisu ria, <<Ae za vei ko gamu matagutu tu za gamu? Za beko peki na miu rangerange!>> za gudi. Beto za tatakole aza ko za tokea za na gava beto na kolo, nari za bule elava za na kota.
27 Nari za qari gabara beto ria doru, ko qari kole variparanga mule makadi, <<Koi, ae tu tinoni veveina ani? Ko na gava beto na ololobagea tu ba qari nongoria tu!>> qari gua ria.

I Jisu za Salanaria kori Tinoni za Koleria na Tomete Ikikeredi (Maka 5.1-20; Luke 8.26-39)

28 Ego totonai za paro pa maka kalena tata pa guguzu pa Qadara i Jisu, za qari koko lame vei pa bevi varivarigolomona ketakoi za kori tinoni za lugeria na tomete ikikeredi ko qari lame gozoria i Jisu. Qari aru tapata, ko kepore maka tinoni za nyorogua tokai za na zona za lao vei ketakoi.
29 Tonai qari batia ari kori i Jisu za qari velavela votu, ari qari gua vei, <<Na za qu nyorogua roitini tadigami ao, na Tuna na Tamaza? Ae vei, qu lame ko mu pipiaragami gami totonai za oqoro kamua na mami totozo qu gua?>> qari gua ari kori.

30 Ego nake zouna pa ia aza za maka godo borogo lavata qari korapa nyubenyubelegedi.
31 Ko ria na ongongu ikikeredi qari tepa vitivitigia i Jisu, ari qari gua vei, <<Vei muna iju vakenigami, nari za mu garunu valaodigami gu pa godo borogo rari,>> qari guni.

32 Nari ari za gudi vei i Jisu, <<Mu lao tu!>> za gudi. Ko qari taloi keni tadi ari kori tinoni ari ria na tomete ikikeredi, ko qari lao luge tadiria na borogo. Ura ko qari sasuru turu taloi keni gu mule ria na borogo ari, ko qari tulai gore za na taba mamavarana, ko qari tuluzu gore pa leo kolo ko qari kuju uke beto pudaladia tu.
33 Ego ko za vei aza nari za qari uku muledia pa guguzu ria na tinoni qari kopudi na borogo, ko qari vavakato beto vadi ria ria doru zakazava qari taroiti tadi ari kori za lugeria na tomete ikikeredi.
34 Ko qari lao gozoria ria doru tinoni pa guguzu aza i Jisu. Tonai qari batia, nari za qari tepa vitivitigia aza ko mi loia na dia guguzu aza qari guni.

9

I Jisu za Salania Maka Tinoni za Uke Kaki Kale Tinina
(Maka 2.1-12; Luke 5.17-26)

1 Ego za surana pa koaka i Jisu ko
za toka karovo lao pa nana guguzu
zozoto.
2 Ko qari pogozo kamuni pa nana
kolekolena za maka tinoni za uke
kale na tinina. Tonai za batia i Jisu za
na rangerange tadiria, za ari za guni
vei aza za na tinoni za uke kale na
tinina, <<Tuqu, mu varene! Ria na
mua sela za qari tori taleozo tu,>> za
guni.
3 Ego tonai za kaki ria qari varivagi-
galaini na Vavanau za qari kole vari-
paranga golomo makadi, <<Na tinoni
ani za vamoroania na Tamaza ani!>>
qari gua.
4 Ba za tori gilagilainana tu i Jisu
aza vei qari korapa roquroqua ria, ko
ari za gudi vei, <<Ae za vei ko gamu
roquroquria na zakazava ikikeredi
veveidi zara pa bulomiu?
5 Ae za munyala: na poja vei, <Qari
taleozo ria na mua sela,> bi gua,
babi na poja vei, <Mu tatakole ko mu
rerege,> bi gua?
6 Ba koviria ma vabatidigamu ara
za na Tuna na Tinoni za kolenana
nana neqi pa pezo ko mina taleozodi
ria na sela,>> za gua aza.

Beto ari za guni vei za na tinoni za
uke kale na tinina, <<Mu turu! Mu
pogozia na mua kolekolena ko mu
kenimua pa mua ruma,>> za guni.
7 Nari za soqolo turu gu za na tinoni
ko za keninana pa nana ruma.
8 Totonai qari batia za vei zara ria
na minete tinoni nari qari matagutu
beto qari vatarazaea za na Tamaza,
ura na Tamaza za vani na tinoni za na
neqi vevei zara.

I Jisu za Kukua i Matiu
(Maka 2.13-17; Luke 5.27-32)

9 Ego za taloi pa ia aza i Jisu ko
za korapa lalaonana, za batia aza
za maka tinoni tekuteku takisi, na
izongona i Matiu, za korapa nyumu-
nana pa nana ia roroitina aza. Ari
za guni vei i Jisu aza, <<Mae tutiziu
ara,>> za guni nari za turu i Matiu ko
za tutianana i Jisu.
10 Ko tonai za korapa nyumu
tekuteku pa ruma ti Matiu i Jisu beto
ko ria na nana sepele, za na motadi
ria na tinoni tekuteku takisi beto ria
na tinoni seladi qari somana nyumu
tekuteku tavitia i Jisu beto ria nana
sepele.
11 Ko qari batiria ria na Parese za
qari vei aza, ko qari nanazaria ria na
sepele ti Jisu, <<Ae za vei za tekuteku
tavitiria tu ria na tinoni tekuteku
takisi beto ria na tinoni seladi za
na tinoni varivagigalai tadigamu?>>
qari gua ria.
12 Nari za nongoro vairia i Jisu, ko
ari za gudi vei, <<Ria na tinoni toa
valeadi za qarike nyaqoa za na tinoni
varivarisalana, goto ria gu qari mo.
13 Mu lao ko mu nyaqoa na ginuana
za na paranga za pojai na Tamaza pa
Kutikuti Tabuna, ari za gua vei, <Na
variroqu varitokai za qa nyoroguani
ara, nake vavavavuidi na manugu
mademade nenedi!,> za gua. Ura
qake lame ara ko ma kukuria na
tinoni tuvizidi qa gua, goto ria tu na
tinoni seladi,>> za gua i Jisu.

Na Veveina na Madi ko na Tabutabu Ganigani
(Maka 2.18-22; Luke 5.33-39)

14 Ego qari lao ria na sepele ti Jone,
ko qari nanazia i Jisu, ari qari guni
vei, <<Ae za vei ko gami gu beto ko ria
na Parese za gami tabutabu ganigani,
goto ria na sepele tamu za qarike
tabutabu ganigani tu?>> qari gua.
15 Nari za ari za gudi vei Jisu ria,
<<Ae vei, pala mari kole takulanga
pa vavolo varielava ria na tinoni
tasorudi totonai za korapa nyumu
tavitiria za na tinoni varielava?
Dai! Ba za korapa lamelamenana za
na rane totonai mina tateku varijo
tadiria za na tinoni varielava ani,
ko na totozo tu aza za mari suvere
tabutabu ganigani ria.
16 Kepore za maka tinoni mina tu-
vakani na poko koregana za na poko

9:13 Gosea 6.6.

leluna. Vei mina vei nari za totonai mina vijongo za na poko koregana ani, nari za pala mina raqama valavatia za na poko leluna.
17 Beto kepore maka tinoni mina totoni na vaini koregana za na totototoni vaini leluna. Ura mina vei aza, nari za pala mina tapokata za na totototoni vaini leluna, ko mina tigitigi kijara keninana za na vaini. Goto na vaini koregana za mina tatoto lao tugu pa totototona koregana ko ari kori doru za mari takopu valeana beto,>> za gua i Jisu.

I Jisu za Salania Maka Reko beto za Vatoa Mulea na Tuna Reko Maka Tiolata Matamata
(Maka 5.21-43; Luke 8.40-56)

18 Totonai za korapa paranga vei zara i Jisu, za kamu opo ovoro sori tungutungu pa moena aza za maka tiolata matamata tadiria na Jiu, ko ari za gua vei, <<Na tuqu maqota za koni uke gu, ba qa nyoroguanigo ko bu lame vaoponi na limamu ko bi toa mule qa gua,>> za gua aza.
19 Nari za turu i Jisu beto ria na nana sepele ko qari tutia za na tinoni aza.
20 Ego maka reko aza za varajani na mo malea ko za kole gu vakeni orungu ka manogori aoro za tuti pa liguna ko za ulia za na uquna na poko ti Jisu.
21 Za kole paraparanga golomo makana, <<Vei ba ulia gu nana poko, nari ba ba tasalanaqua gu ara,>> za gua.
22 Ko za balinga mule za gua i Jisu nari za batia za na reko, ko ari za guni vei, <<Mu varene, tuqu! Na mua rangerange za tori salanigo tu,>> za gua aza. Nari za na totozo tugu aza za tasalana gu za na reko aza.
23 Ego totonai za lao kamu pa ruma tana tiolata matamata i Jisu, nari za batiria aza ria na tinoni qari lukana popoelai na romaroma beto qari lukana kebokebo,
24 za ari za gudi vei, <<Mu taloi kenimiu gamu! Ura zake uke za na reko peki ani, goto za korapa gu putagana! >> za gua. Tonai za paranga vei aza nari za qari auni ria doru tinoni aza.
25 Ko tonai qari votu beto pa peguru ria doru, za luge i Jisu ko za arua na limana na reko nari za tatakole za na reko.
26 Ko na nongorona na roiti ani za tapiara lekoia doruna na kota aza.

I Jisu za Salanaria Kori Tinoni Nake Batabatadi

27 Ego totonai za taloi ketakoi i Jisu za kori tinoni nake batabatadi za qari tutia aza, ko qari velavela votu, ari qari gua vei, <<Tuna i Devita, mu roquroqu tokadigami,>> qari gua.
28 Tonai za luge pa ruma i Jisu nari za ari kori tinoni nake batabatadi ba qari lao tugu luge. Nari za nanazaria i Jisu, <<Ae vei, gamu vazozotoa tugu gamu kori za ara mana boka salanagamu gamu kori? >> za gudi.

Nari za ari qari guni vei, <<E, Bangara!>> qari gua.
29 Nari za uliria i Jisu za na matadi beto ari za gua vei, <<Aza vei gamu vazozotoa gamu kori za mi gore votu vadigamu!>> za gudi.
30 Nari za qari batabatadia tugu za na matadi ari kori. Beto za paranga vabalauria i Jisu ari kori, ari za gudi vei, <<Keta ule vadi ria na tinoni za na roiti ani,>> za gudi.
31 Ba qari taloi keni ari kori, ko qari vavavakatoni doru kota ketakoi za na veveina aza.

I Jisu za Salania na Tinoni za Poka

32 Ego pa ligudi gu qari keni ari kori ari, za qari toka kamuni tana ria kaki tinoni za maka tinoni za lugea na tomete ikikerena ko za poka.
33 Tonai za iju pale i Jisu za na tomete ikerena ani nari za podalai paranga gu za na tinoni aza. Ko qari gabara beto ria na minete tinoni, ko ari qari gua vei, <<Za oqoro pore tabata pa Izireli za na zakazava vevei ari,>> qari gua ria.

* **9:34** I Setani za na bangaradi ria na tomete ikikeredi.

34 Ba qari paranga ria na Parese,
<<Na bangaradi gu ria na tomete
ikikeredi* za vani na neqi za boka
iju paledi ria na tomete ikikeredi
zana,>> qari gua ria.

I Jisu za Roquroquria Ria na Tinoni

35 Ego za rerege betoria i Jisu ria
na guguzu lavalavatadi na guguzu
pekipekidi. Ko za varivagigalai
aza pa ruma varivarikamuna, za
taraeni aza za na nongoro leana na
veveina na binangara tana Tamaza,
beto za salanaria aza ria na tinoni
qari vavarajadi na okokoto mo na
vagauru.
36 Totonai za dogoro laoria aza ria
na minete tinoni, za roquroqu vitiv-
itigiria, ura qari vevei rerege beto
qari nyunyala vei na sipi kepore na
dia sepati.
37 Nari ari za gudi vei ria na nana
sepele, <<Qari matua nyanyalu ria na
vuvua, ba ria na tinoni ababu za qari
vizaviza gu.
38 Ko mu varavara lao tana Ban-
garadi na umuma, ko mi garunuria
na tinoni roiti ko mari ababu pa nana
inuma,>> za gua i Jisu.

10

Ari ka Manogori Tinoni Tagarunudi (Maka 3.13-19; Luke 6.12-16)

1 Ego za kuku varikamudi i Jisu ari
ka manogori sepele ko za vadi na
neqi ko mari ijiju paledi na tomete
ikikeredi, mari salana paledi na
okokoto mo beto doru vagauru za
gudi.
2 Ko ari ria na izongodi ari ka
manogori tinoni tagarunudi: mo-
moe, i Saimone (maka izongona i
Pita) beto i Aduru (na taina i Pita), i
Jekopi beto i Jone na taina (Ari kori
tuna i Jebeti),
3 i Pilipi, i Batolomiu, i Tomasi, i
Matiu aza na tinoni tekuteku takisi, i
Jekopi na tuna i Alepiasi, i Tadiasi,
4 i Saimone aza perangaina za
somanadi ria qari raja adu pale
na qavuna pa Romu, beto i Jiudasi
Isikarioti aza za gabala kanai i Jisu.

Na Garunudi ari ka Manogori Tinoni Tagarunudi (Maka 6.7-13; Luke 9.1-6)

5 Ko ari ka manogori ari za va-
vanauria i Jisu beto za garunuria, ari
za gudi vei, <<Munake lao tadiria na
tinoni karovodi beto munake lugeria
na gugugu tadiria na tinoni Same-
ria.
6 Goto mu lao tadiria na tinoni
Izireli ria qari vei na sipi mumadi.
7 Mu lao ko mu tarae, ari mu gua
vei, <Na binangara pa noka za mi
togagita gu za gua,> mu gua.
8 Mu salanaria ria qari mo, va-
toa muleria ria qari uke, mu taloso
valiosoria ria qari poqupoqu, beto
mu iju paledi ria na tomete ikikeredi.
Gamu ke vaia aza gamu tekua, ko
muke vavaini aza gamu variiani.
9 Muke pogozo qolo, na siliva, babi
kaki poata pa miu kurakurani poata.
10 Muke pogozia maka mane, muke
pogozo vakori poko, muke pogozo
sadolo babi na opata pa miu rerege.
Na tinoni roiti za pada tugu ko mina
taiani za nana tekutekuna.
11 Totonai muna kamua maka
guguzu lavata babi na guguzu peki,
za mu lugea na guguzu aza ko mu
dogoro nyaqoa za maka tinoni mina
qeradigamu ko mina vatogagamu.
Muna suvere gu tana tinganai muna
loia na ia aza za gamu.
12 Tonai muna luge pa ruma za mu
gozoro qeraqeradi ria na tinoni ke-
takoi.
13 Vei mari vakamu valeanagamu
ria pa ruma aza, za mu tepai na
Tamaza ko mi manadi. Goto vei
marike tavaraguadigamu ria, za mu
teku muleni na miu bule.
14 Vei kaki ruma babi na guguzu za
barike nyorogua vakamugamu beto
barike nyorogua nongorogamu, nari
za mu turu iolo votu pa ia aza beto
mu tavuzu paledi pa nenemiu za na
kavuruni pezo pa guguzu aza.
15 Ma poja zozotodigamu ara za
gamu: mina jolani na varituti qari
gozoria ria pa Sodomo beto pa
Qomora za na varituti tana Tamaza

mina gozoria na guguzu aza na rane varituti,>> za gua i Jisu.

Ria na Tinoni Tagarunudi mari Takomiti Vikevikere (Maka 13.9-13; Luke 21.12-17)

16 <<Vainongoro! Qa garunu lao veidigamu na sipi tadiria na godo vulupu pirudi ara za gamu. Mu suvere vabalabalau vei ria na dole beto mu lioso pa miu uana vei na kuru.
17 Mu suvere vabalabalaudi ria na tinoni. Ura pala mari aru tamanagamu, ko mari toka laodigamu pa varituti, beto mari majamajagamu pa dia ruma varivarikamuna.
18 Pana laequ ara za pala mari toka ragata laodigamu pa moedi ria na qavuna beto na bangabangara, ko muna ule votuni na nongoro leana tadiria beto tadiria na tinoni karovodi.
19 Totonai mari toka laodigamu pa varituti, za munake takulangani gamu za na za muna poja toketokedigamu makamiu. Ura tonai mina kamua tu za na totozo paranga tadigamu za muna taiani gamu aza vei muna pojadi gamu.
20 Ura nake gamu za muna kole paranga, goto na Ongonguna na Tamamiu tu za mina ule vadigamu aza muna pojai.
21 Ria na tamatamatazi marene za pala mari varivalao pa uke, na tamadi mina veidi tugu na nana koburu, ria na koburu mari rajaria ria na tinadi na tamadi ko mari vaukeria.
22 Doru tinoni za pala marike tavaraguadigamu ura koko vei gamu tutiziu ara. Ba aza za vangaju kamua na betobetona za mina taalo.
23 Tonai mari komiti vikevikeregamu ria na tinoni pa maka guguzu za mu uku laomiu pa maka goto guguzu. Ura ma poja zozotodigamu ara gamu: pala muna oqoro vaokoto betoria gamu ria na miu roiti pa doru guguzu pa Izireli, za mina mule lame gu za na Tuna na Tinoni.
24 Na sepele zake lavata jolani za na nana tinoni varivagigalai. Beto na pinauzu zake lavata jolani za na nana bangara.
25 Za pada gu za na sepele mina varitoto vei na nana tinoni varivagigalai, beto za pada gu za na pinauzu mina varitoto vei na nana bangara. Vei ara na miu tinoni matamata mari gigalaniziu i Beelizebulu,* nari za gamu na qua tinoni za pala mina nongoro ikere jola mutu za na izongo mari kukudigamu!>> za gua i Jisu.

Aza Mu Matagutuni (Luke 12.2-7)

26 <<Ko muke matagutudi ria na tinoni ria. Ura doru zakaza paedi za pala mari tabata votu beto doru zakaza golomodi za mari tagilagila.
27 Aza qa ule vadigamu ara pa rorodomona za mu vavakatoni pa kabekaberena, beto aza gamu nongoria pa paena za mu velavelani pa are ruma.
28 Muke matagutudi ria qari boka vaukea na tini ba qarike boka vaukea na ongongu. Goto na Tamaza tu za mu matagutuni gamu. Aza za mina boka piaria na vaukeria na toa tini beto na ongongumiu ko mina boka valaogamu pa heli.†
29 Maka pene peki gu na vaidi za kori kiri tu, ba zake pae tu pa roquroqu tana Tamaza za totonai za lotu pa pezo maka ari kori kiri ari.
30 Ko gamu ba doru vurungumiu pa batumiu ba za tori nguti betoria tu na Tamaza.
31 Ko muke matamatagutu. Gamu za gamu poreveveina joladi kubo ngavulu avara kiri,>> za gua i Jisu.

* **10:25** I ***Beelizebulu*** za na bangaradi ria na tomete. † **10:28** Na paranga za tapeluku ***heli*** pani za pa paranga Qiriki na <<Qehena>>. Pa Qehena za na izongona na lolomo pa peguruna pa Jerusalema, ketakoi qari gonagona pale nyanyao na ikika beto qari vatoni iku na rane na bongi ko na iku za toa laona gu doru totozo. Pa Vinaego Koregana za pa heli na ia qari lao ria qari gozoria na vinakilasa tana Tamaza. Dogoria vei pa 5.22, 29, 30; 18.9; 23.15, 33.

Ria Qari Uleni beto Ria Qari Kilu Pale i Jisu
(Luke 12.8-9)

32 <<Aza za ule votuni pa moedi ria
na tinoni za aza maka tinoni taqu
mina gua, za ara ba mana ule votuni
tugu aza pa moena na Tamaqu pa
noka aza.
33 Goto na tinoni za kilu paleniziu
ara pa moedi ria na tinoni, za ara
mana kilu paleni tugu pa moena na
Tamaqu pa noka aza,>> za gua i Jisu.

Na Bule beto na Varipera
(Luke 12.51-53; 14.26-27)

34 <<Keta mu roquroqua gamu za
na bule za qa pogozo lameni ara pa
pezo keta mu gua. Dai, nake bule za
qa pogozo lameni ara, goto na benete
varipikatai tu.
35 Qa lame ara ko ma varipikataidi
ria na tuna marene beto na tamana,
na tuna reko beto na tinana, beto
na tamatamaivana beto na tamata-
maroana qa gua.
36 Ria na kana ikeredi jola tana
tinoni za mina ari ka viza gu pa nana
tatamana.
37 Aza za roquroquria na tamana
babi na tinana jolani za roquroquziu
ara za zake pada ko mina sepele taqu.
Aza za roquroqua na tuna marene
babi na tuna reko jolani za roquro-
quziu ara za zake pada ko mina se-
pele taqu.
38 Aza zake pogozia na nana korosi
ko mina tutiziu ara, za nake padana
tugu ko mina sepele taqu aza.
39 Aza za kole gu tapatianani na
nana toa tini, za mina saivia tugu aza
za nana toa. Ba aza za gona pale nana
toa pa laequ ara za mina izongia tugu
za nana toa,>> za gua i Jisu.

Na Pinia

40 <<Aza za vakamugamu gamu za
vakamuziu tugu ara, aza za vaka-
muziu ara za vakamua tugu aza za
garunuziu ara.
41 Aza za vakamua na tinoni ko-
rokorotai ura na tinoni korokorotai
aza, za aza mina somana tekua za na
pinia tana tinoni korokorotai. Aza za
vakamua na tinoni tuvizina ura na
tinoni tuvizina aza, aza mina somana
tekua za na pinia tana tinoni tuviz-
ina.
42 Aza mina vani maka kapa pie lo-
mozo za maka aza nake poreveveina
ari ura aza za na sepele taqu, nari za
ara ma poja zozotodigamu gamu: aza
mina tekua zozoto za na pinia,>> za
gua i Jisu.

11

1 Totonai za beto vavanauria ari ka
manogori nana sepele i Jisu, nari za
taloi ketakoi ko za keni varivagigalai
beto za tarae pa gugugu zu pa ia ke-
takoi.

Ria na Tinoni Pogozo Nongoro ti Jone
(Luke 7.18-35)

2 Ego za korapa suvere pa ruma
varipiu i Jone Paputaiso za non-
goroni aza ria na roiti za roitidi na
Karisito, ko za garunu laodi aza tana
ria kaki nana sepele,
3 ko ari qari guni vei, <<Ae vei, ao
tugu za aza gami korapa adadonia
gami na tinoni pala mina lame gami-
guni? Ba ae vei, maka goto tu za
mami adononi gami?>> qari gua.
4 Nari za oeria i Jisu ria, <<Mu mule
lao ko mu ule vani i Jone ria vei gamu
nongororia beto gamu batiria.
5 Na tinoni qarike batabata qari
batabata, ria na qao qari rerege, ria
za vairia na poqupoqu qari tataloso
valioso, na tinoni qari kiqili qari non-
gononongoro, na tinoni ukedi qari toa
mule, beto na nongoro leana tana
Tamaza za tatarae tadiria na tinoni
golabadi.
6 Mari tamana ria qarike nongoro
nyunyalaniziu ara!>> za gua i Jisu.
7 Ego ko pa ligudi qari taloi keni
ria na sepele ti Jone ari, za pojai
i Jisu tadiria na minete tinoni za
na veveina i Jone, ari za gudi vei,
<<Tonai gamu lao za gamu ti Jone
pa qega, za na za za mu lao do-
goria gamu gua? Maka tinoni za
malei vei na equru buruburu za tajou
vakanokanoko lao lameni na gava?
8 Ba na za beka gamu nyorogua
lao batia? Maka tinoni izizongo za

pokopoko valeleana? Dai, na tinoni
qari pokopoko valeana vei zara za pa
ruma bangara tu qari suvesuvere!
9 Ko na za zozoto za gamu nyo-
rogua lao dogoria gamu? Maka
tinoni korokorotai? E, ba ma po-
jadigamu ara: aza za poreveveina
joladi ria na tinoni korokorotai.
10 Ura i Jone gu za aza za pojai na
veveina na Kutikuti Tabuna, ari za
gua vei,
<Vainongoro! Ara qa garunu momoe
laoni
za na qua tinoni pogozo non-
goro,
ko mina vatana momoea za na zona
tamu,> za gua.
11 Ara ma poja zozotodigamu za
gamu: za kepore maka tinoni podona
za poreveveina jolani i Jone. Ba
na tinoni za kepore veveina jola pa
binangara pa noka za poreveveina
jolani i Jone.
12 Za podalai totonai za kole tarae i
Jone Paputaiso ko za kamu koviria za
na binangara pa noka za qari rapatia
ko ria na tinoni tuara ikeredi qari
saputu ragata tekua.
13 Ria doru tinoni korokorotai beto
na Vavanau ti Mosese za qari ulule
votuni tinganai qari lame kamua na
totozo ti Jone.
14 Vei muna nyorogua vazozotoa
za, i Jone gu ani za i Elaija, aza za
korapa lamelamenana qari guni ria.
15 Na tinoni za pore na talingana za
mi vainongoro valeana!
16 Na za mana vavavapadadi ara
ria na zazae tinoni ari? Ria na tinoni
koviria za qari vei gu ria na koburu
qari nyumunyumudia pa ia make-
maketina ko qari kole varivarikuku
karovo, ari qari kuku vei,
17 <Gami kerakera vadigamu na kera
varielava,
ba gamu gamuke peka tu!
Gami kera romaroma gami,
ba gamu gamuke lukana taku-
langa tu!> qari gua.
18 Totonai za lame i Jone za boka
madimadi ko zake tekuteku beto
zake bukubuku vaini aza. Nari qari
paranga ria na tinoni, <Za kolea
na tomete ikikerena za na bangara
zana!> qari guni.
19 Tonai za lame mule na Tuna
na Tinoni ko za tekuteku beto za
buku, nari za ari qari guni vei,
<Dogoro! Za ngoja mota beto na
tinoni bukubukuna, na baere tadiria
na tinoni tekuteku takisi beto ria na
tinoni seladi zana!> qari guni. Ba
na tavagigala tana Tamaza za tabata
votu pa vuana na toa tadiria na tinoni
qari vazozotoa,>> za gua i Jisu.

Na Guguguzu Qarike Vazozoto (Luke 10.13-15)

20 Ego ko za podalai tokeria i Jisu
ria na guguzu ketakoi za roitidi ria
na kubo roiti varivagabaradi aza, ura
qarike gabala loiria na dia sela. Ari za
gudi vei,
21 <<Mu takulangagemiu tu za
gamu pa Korazini. Mu takulan-
gagemiu tu gamu pa Betiseda! Vei
bari taroiti tadiria na tinoni karovodi
pa Turosi beto pa Sidoni ria na
roiti varivagabaradi qari taroiti
tadigamu koviria, za pa moa tu bari
gabala loi paledi na dia sela ko bari
bilubiludi na kau beto bari vazae
poko tarikarikatadi ria!
22 Ba ma poja valeanadigamu ara
za gamu: na rane varituti za mina
jolani na varituti mari gozoria ria pa
Turosi beto pa Sidoni za na varituti
tana Tamaza muna gozoria gamu.
23 Goto gamu pa Kepaniami! Ae
vei gamu roquroqua gamu za pala
muna taovulu zaemiu pa noka? Dai,
pala muna tagona vagore gu pa ia su-
vesuverena tadiria na tinoni ukedi!
Ura bari taroiti tadiria pa Sodomo ria
na roiti varivagabaradi qari taroiti
tadigamu koviria, za bi korapa turu
jolanana kamua tu pa rane pa nge-
nari za na guguzu aza.
24 Ma poja valeadigamu gu ara
za gamu: na rane varituti za mina
jolani na varituti mari gozoria ria pa
Sodomo za na varituti tana Tamaza
muna gozoria gamu,>> za gua i Jisu.

11:10 Malakai 1.2.

Lame Taqu ko Mu Minyere
(Luke 10.21-22)

25 Ego pa totozo aza za paranga vei ari i Jisu, <<Tamaqu, ao na Bangarana na oka beto na pezo. Qa paranga leana lao tamu ara, ura na zakazava ari za qu vapaeria ao tadi ria na tinoni gigigalaidi beto na bokabokadi beto qu vadogorodi ria qarike gigalai.
26 E, Tamaqu, ura aza tugu za vei za na nyorogua tamu.
27 Na Tamaqu za tori ianiziu tu ara doru zakazava, ko kepore za maka tinoni bi gilagilai na Tuna goto na Tamana gu, beto kepore za maka tinoni bi gilagilai na Tamana goto na Tuna gu beto ria gu za mijataria na Tuna ko za vakabere vadi na veveina na Tamaza.
28 Mae, lame taqu za gamu doru gamu pavu beto gamu pogozo mamata, ko ara ma vaminyeregamu.
29 Mu paku pogozia na qua pajavala beto mu vainongoro lame taqu, ura ara za qake tuara beto qa vapekai pa bulo, ko mu teku vani na minyere na miu toa.
30 Ura na pajavala taqu za munyala na paku pogozona, beto na pogozo taqu za kopele,>> za gua i Jisu.

12

I Jisu na Bangarana na Rane Minyere
(Maka 2.23-28; Luke 6.1-5)

1 Ego na totozo aza za rerege jola vei pa maka inuma vuiti na rane Minyere i Jisu. Ko ria na nana sepele za vairia na burana ko qari podalai ravuzu teku vuiti ko qari kole ngojagedi.
2 Ko tonai qari batiria qari roiti vei, nari za ria na Parese ari qari guni vei i Jisu, <<Dogoro! Ria na sepele tamu za qari roitini za na roiti zake tavamalumu ko mina taroiti na rane Minyere!>> qari gua ria.
3 Nari za oe laoria i Jisu ria, <<Ae vei gamu oqoro tiroamiu tu gamu aza na roiti za roitini i Devita beto ria na nana tinoni totonai qari burana ria?
4 Na vavakatona aza za lugea i Devita za na ruma tana Tamaza ko za gania za na bereti madina, aza zake vamalumia na Vavanau ko mina ganiaza aza babi ria qari tutia goto ria gu na iama qari tavamalumuni.
5 Beto gamuke tiroamiu tu gamu pa Vavanau za ria na iama qari roitidi na dia roiti pa rane Minyere pa zelepade za qari majai tugu ria za na vavanauna na rane Minyere ba qarike tajutuni qari sela ria?
6 Ba ma pojadigamu ara za gamu: maka za poreveveina jolani na zelepade za korapa pani.
7 Ari za gua vei za na Kutikuti Tabuna, <Na variroqu varitokai za qa nyoroguani, nake vavavui,> za gua. Ko vei bu gilagila valeania miu gamu za na ginuana na paranga ani, za buke jutu goborodi na tinoni seladi gamu ria na tinoni qarike sela.
8 Ura na Tuna na Tinoni za na bangarana na rane Minyere,>> za gua i Jisu.

Na Tinoni za Raiqo maka Kale Limana
(Maka 3.1-6; Luke 6.6-11)

9 Ego ko za taloi ketakoi i Jisu, za lao pa maka ruma varivarikamuna tadiria na Jiu,
10 ko ketakoi za korapa za maka tinoni za raiqo maka kale limana. Ko ria qari korapa nyaqo rokaga ko bari jutuni kaki sela i Jisu za ari qari guni vei aza, <<Ae vei, na tavamalumuna pa Vavanau za na salana tinoni na rane Minyere?>> qari gua.
11 Nari za oe laoria i Jisu ria, ari za gua vei <<I zei gamu za izongia maka sipi ko bi lotu loposo pa oqili na rane Minyere za na sipi aza, nari za minake bako votuni na rane tugu aza aza? Pala na rane tugu aza muna bako votuni gamu aza!
12 Ba na tinoni tu za poreveveina jolani na sipi! Ko za vamalumia gu na Vavanau za na roitini na roiti leana na rane Minyere,>> za gua i Jisu.

12:4 1 Samuela 21.1-6. **12:7** Gosea 6.6.

13 Beto nari za paranga laoa aza
na tinoni za raiqo maka kale limana,
<<Mu radonia na limamu,>> za guni.
Ko za radonia aza za na limana nari
za leana soga vei tugu maka kale li-
mana.
14 Nari za qari taloi keni ko qari
varingodo roquroqu ria na Parese ko
mari vaukea i Jisu qari gua.

Na Nabulu Tamijatana tana Tamaza

15 Totonai za gilagilai i Jisu za na
kukiti tadiria ani, za za taloi keni-
nana ketakoi aza. Ko ria na minete
tinoni lavata za qari tutia aza, ko za
salana betoria i Jisu ria doru.
16 Beto za pojadi ria ko marike
vavavakatoni tadiria na tinoni za na
veveina aza za gua.
17 Ko ani za na vagore votuna
na paranga tana Bangara za pojai i
Aisea, na tinoni korokorotai, ari za
gua vei,
18 <<Ani za na qua nabulu qa mijatia.
Aza qa roquroqua beto qa qerani
ara.
Mana vakoleni na Ongonguqu aza,
ko ria na tinoni karovodi mina
ule vadi ria na inaalo.
19 Minake varitoke babi kuku
velavela aza,
na mamalaingina minake tanon-
goro pa zona.
20 Minake pakata pale maka kae su-
vege maleina,
beto minake piju vaukea maka
juke nonona.
Ko mina toa vei aza aza
tinganai mari batia ria za na in-
aalo taqu.
21 Ko tana mari vatogazia na dia
totoravuzu za ria na tinoni
karovodi,>>
za gua za na Bangara.

I Jisu beto i Beelizebulu (Maka 3.20-30; Luke 11.14-23; 12.10)

22 Ego pa liguna aza za qari toka ka-
muni mule ti Jisu ria za maka tinoni
za lugea na tomete ikikerena ko zake
vabatabatai beto za vapokai tugu vei.
Ko za salania i Jisu aza ko za paranga
beto za batabata soga.
23 Ko qari gabara beto ria na mine-
minete tinoni, ko qari kole varivari-
nanaza, ari qari gua vei, <<Palu ani
tugu beka za na Tuna i Devita?>> qari
gua.
24 Ba ria na Parese za totonai qari
nongoria nari za ari qari gua vei, <<I
Beelizebulu aza na bangaradi gu na
tomete ikikeredi za vani na neqi ani,
ko za vei za boka ijiju votu paledi ria
na tomete ikikeredi>> qari gua.
25 Ba za tori gilagilainana tu i
Jisu za na dia roquroqu za vei zara
ko ari za gudi vei, <<Na binangara
za tapikapikata ko qari kole vari-
varipera mule makadi, za pala mi-
nake turu vamauru za na binan-
gara aza. Beto ko doru guguzu babi
na tatamana qari varipikapikatai za
marike boka turu vamauru.
26 Ko vei maka pikatana ti Setani
za bi rajai gu mule za maka nana
pikatana gu mule makana, za tori
tapikapikata tugu makana i Setani,
ko minake boka turu vamauru za
nana binangara aza.
27 Ko vei pa neqi gu ti Beelizebulu
ba boka iju paledi ria na tomete ikik-
eredi ara, nari za i zei ropi za vadi na
neqi ria na miu sepele ko qari boka
iju paledi ria na tomete ikikeredi? Ko
zara za vei za na roiti qari roitini ria
za uleni za gamu sela gu za gamu!
28 Dai, pa neqi tu tana Ongongu
tana Tamaza qa boka iju pale tomete
ikikeredi ara, ko na binangara tana
Tamaza za tori togagamu tu gamu
koviria.
29 Ari mutu mu dogoro veini ko. Ke-
pore za maka tinoni mina boka lugea
za na leo ruma tana maka tinoni
neqina ko mina teku paledi za doru
nana zakazava za izongoria. Ba mo-
moe za mina piu vakolea mae tu za
na tinoni neqina ani, beto tu nari za
mina boka luge laoa aza za na nana
leo ruma, ko mina boka tavuzu beto-
ria ria doru nana zakazava.
30 Aza zake somana vei taqu za
za taleziu ara aza, beto aza zake
varikamu tokaniziu ara za za varip-
ipiarai aza.

12:21 Aisea 42.1-4.

31 Ko za vei aza za ma poja
veidigamu ari: doru sela beto na
paranga ikeredi qari vaakeni na
Tamaza ria na tinoni, za mari boka
taleozoni gu. Ba na paranga ikeredi
qari vaakeni na Ongonguna na
Tamaza za marike taleozoni.
32 Aza za poja vikevikeria na Tuna
na Tinoni, za mina boka taleozoni gu.
Ba aza za poja vikevikeria na Ongu
Tabuna za minake taleozoni pa toa
koviria beto kamua na kamua,>> za
gua i Jisu.

Na Suvege beto na Vuana (Luke 6.43-45)

33 <<Vei mina leana za na suvegena
na suvege, za na vuana ba mari leadi
tugu. Vei mina ikerena za na suveg-
ena na suvege, za na vuana ba mari
ikeredi tugu. Ura pa vuana gu muna
gilagilani ae veveina za na suvege.
34 Boko tuni dole ikikeremiu! Ko
na tinoni ikikeredi vei gamu za pala
marike boka paranga votudi ria na
zakazava leadi. Ura aza tugu za
pugele ojojongo pa bulo za tapoja
votu pa nguju.
35 Na tinoni leana za vavoturia ria
na uana leadi qari pugele pa bulona,
goto na tinoni ikikerena za vavoturia
ria na uana ikikeredi qari pugele pa
bulona.
36 Ba ma poja valeanadigamu ara
za gamu: na rane varituti za ria
tinoni za mari okokoto vakaberia
tana Tamaza za na ginuana qari po-
jaria ria doru paranga qari vokele
gobororia.
37 Ura doru mua paranga tugu qu
pojaria ao za pala mari tuti mulenigo.
Ko na mua paranga tugu mina uleni
za vei muna talegazani za ba muna
gozoria ao za na vinakilasa pa var-
ituti tana Tamaza,>> za gua i Jisu.

Kaki Tinoni Matamata qari Tepai maka Roiti Varivagabarana (Maka 8.11-12; Luke 11.29-32)

38 Pa liguna za vei zara, za qari
lao nanazia ria kaki qari varivagi-
galaini na Vavanau beto ria na Parese
i Jisu, <<Tinoni varivagigalai, gami
nyorogua batia gami za maka roiti
varivagabarana jola tana Tamaza bu
roiti votuni ao,>> qari guni.
39 Nari za ari za gudi vei i Jisu
ria, <<Na zazae tinoni ikikerena
beto na vakevakeporea na Tamaza
za korapa nyoroguani maka roiti
varivagabarana jola! E, ba kepore
za maka roiti varivagabarana muna
tavadogoroni, goto aza tugu makana
gu na roiti varivagabarana za taroiti
ti Jona na tinoni korokorotai.
40 Maka moqaza podeke vei tugu za
suvere kue rane beto kue bongi pa leo
iapana na igana i Jona, za mina vei
tugu za na Tuna na Tinoni. Mina kue
ranena tugu beto kue bongina tugu
pa bevi varivarigolomona aza, beto
za mina toa mule.
41 Na rane varituti za pala mari
turu ko mari tutidigamu ria na tinoni
pa Ninive za gamu na zazae tinoni
koviria. Ura ria za qari gabala za to-
tonai qari nongoria na taraena i Jona.
Goto dogoro tu ko, za korapa gu pani
koviria za maka aza za poreveveina
jolani i Jona.
42 Na rane varituti za pala mina
turu na kalao pa Siba ko mina tu-
tidigamu za gamu na zazae tinoni
koviria. Ura na kakazana jola za
nana rerege koko lame vei pa nana
guguzu totonai za kamu nongoria
za na varivagigalai bokabokana ti
Solomone. Goto gamu za dogoro
tu ko, za korapa gu pani koviria za
maka aza za poreveveina jolani i
Solomone,>> za gua i Jisu.

Na Gabala Ligu tana Tomete Ikikerena (Luke 11.24-26)

43 <<Totonai za taloi tana tinoni
za maka tomete ikikerena, za keni
lekoia aza za na ia kepore maka za-
vana ko za nyaqoa za ketakoi mi su-
vere minyere za gua. Ba zake batia
aza za maka ia ketakoi bi boka su-
vere.
44 Nari za paranga gu, <Ma mule
vatuvizi gu pa qua ruma ketakoi qa
suvere perangaina ara,> za gua. Ko
za mule za gua nari za batia na

kobakobana ko za tori tasaqu valioso
na tavatana valeana tu za na ruma.
45 Nari za mule keni aza ko za keni
toka kamudi ari ka vitu tomete qari
ikere jolani makana, ko qari kamu
suveria za na ruma aza. Ko tonai za
na toa tana tinoni aza za ikere jolani
na totozo momoe. Mina vei putaputa
tugu aza za na zazae tinoni ikikeredi
koviria,>> za gua i Jisu.

Na Tinana beto Ria na Taina i Jisu (Maka 3.31-35; Luke 8.19-21)

46 Tonai za korapa paraparangaria
i Jisu ria na tinoni, za kamu turu pa
sebesebe ruma za na tinana beto ria
na taina marene, ko mari parangia
aza qari gua.
47 Ko maka ria qari korapa
varikamu ketakoi za paranga laoa
aza, ari za gua vei <<Qokolo, na
tinamu beto ko ria na taimu marene
za qari korapa turu adonigo pa
peguru. Qari nyorogua parangaigo
qari gua,>>* za guni.
48 Ba za oe laoa i Jisu aza, <<I zei
za na tinaqu beto ari zei za na taiqu
marene?>> za gua.
49 Beto za uduku laoria ria nana
sepele beto za paranga, <<Ari ria na
tinaqu na taiqu marene!
50 Ura aza na tinoni za roitini aza
vei za nyoroguani na Tamaqu pa
noka za aza tugu za na taiqu marene,
na luluqu reko beto na tinaqu,>> za
gua aza.

13

Na Vavakato Vavapadana na Tinoni Umuma (Maka 4.1-9; Luke 8.4-8)

1 Ego na rane tugu aza za taloi pa
ruma aza i Jisu, ko za lao pa keketaina
na ovuku ko za nyumu ketakoi.
2 Na minete tinoni lavata za qari
varikamuni aza, ko za lao tu zae ko
za nyumu pa maka koaka aza. Goto
na puku minete tinoni za qari turu gu
pa paroparona.
3 Ko kubo zakazava za vagigalaidi
aza pa vavakato vavapada. Ko za
vavakato vei ari aza.
<<Kolenana za maka tinoni
umuma za keni iparadi na kiko pa
nana inuma.
4 Totonai za kole iparadi aza ria na
kiko, za kaki za qari lotu lao pa lo-
daka zona pa rereregena tana tinoni,
ko qari tatava kamu na manugu ko
qari tobiki gani betoria na gedi.
5 Goto kaki mule za qari lotu lao pa
buturuna ketakoi zake kubo pezona.
Ko qarike oriavo tugu pidokodia za
na kiko ria, ura zake kubo na pezo.
6 Ba tonai za zagere gu na tapo nari
za alanga vamaleiria, ura za kepore
na bageredi.
7 Goto kaki kiko mule za qari lotu
lao pa gazoro varivarioka, ko za pilu
vaukeria na gazoro varivarioka.
8 Goto kaki kiko za qari lotu lao pa
pezo masuruna ko qari vua valeana.
Ko kaki za qari vua gogoto, kaki za
qari vua vonomongavulu, goto kaki
za qari vua uengavulu.
9 Aza za kolenana talingana za mi
vainongoro valeana!>> za gua i Jisu.

Na Ginuana za Varivagigalai pa Vavakato Vavapada i Jisu (Maka 4.10-12; Luke 8.9-10)

10 Ego aza tugu za beto za qari
rijo lao tata ko qari nanazia ria na
nana sepele i Jisu, <<Ae za vei ko qu
varoitiria tu na vavakato vavapada
ao tonai qu parangaria ria na tinoni?
>> qari guni.
11 Nari za oeria i Jisu ria, ari za gudi
vei, <<Ura gamu gamu tori taiani tu
za na gigalai golomona na binangara
pa noka ko gamu gilagilaimiu, ba
tadiria na tinoni za korapa pae.
12 Aza na tinoni za tori porenana tu
za mina taia mutugu ko mina pugele
nyonyoa na nana. Aza na tinoni za
keporenana za aza tugu iapeki za
izongia ba mina tateku pale tugu.
13 Na ginuana qa varivagigalaidi
na vavakato vavapada za ura qari
dogodogoro tugu ria ba qarike bata-
bata, qari vainongoro tugu ba qarike
nongononongoro beto qarike vakaberi-
adia maka za.

* **12:47** Kaki kutikuti kolekoledi zake koleria na pikata 47.

14 Ko za gore votu tugu tadiria za
na korokorotai ti Aisea, aza ari za gua
vei,
<Muna nongoro ko muna nongoro za
gamu,
ba munake vakaberia.
Muna dogoro ko muna dogoro za
gamu,
ba munake batia.
15 Ura na bulodi na tinoni ari za dupa
na talingadi za kiqili patu
beto na matadi qarike batabata.
Keta mari batabatani na matadi,
mari nongononGoro na talin-
gadi,
beto mi tavagigala na bulodi
ko mari gabala mule lame
ko ara ma salanaria,>
za gua na Tamaza.
16 Ba gamu gamu tamana za gamu,
ura gamu boka dogodogoro vatavagi-
gala beto na nononGoro vakoititi.
17 Ura ma poja zozotodigamu ara
za gamu: na zoku ria na tinoni
korokorotai beto ria na tinoni tu-
vizidi pa moa za qari nyoroguani
ko bari batiria ba bari nongoria ria
qe gua na zakazava gamu batiria
beto gamu nongororia gamu ari, ba
qarike boka,>> za gua i Jisu.

Na Vakaberena na Vavakato Vavapadana na Tinoni Umuma (Maka 4.13-20; Luke 8.11-15)

18 <<Ego mu vainongoroni za na
ginuana na vavakato vavapadana na
tinoni umuma.
19 Na tinoni za nongoria na non-
gorona na binangara tana Tamaza ba
zake vakaberia za lame na kutana
nikerena ko za teku pale za na non-
goro za tavavuvuzu pa bulona. Na
tinoni aza za vei na kiko za tavavu-
vuzu pa lodaka zona.
20 Goto na kiko za tavavuvuzu pa
pezo buturuna, za vei tugu na tinoni
tonai za nongoria na nongoro nari
zake oriavo tugu teku qeraqerani.
21 Ba zake bagere valeana pa nana
toa makana ko zake kole zovai pa
nana toa. Ko tonai za raja za na
tapata beto qari komitia na tinoni pa
ginuana vei za vazozotoa na nongoro
aza, nari zake oriavo tugu lotunana.
22 Goto na kiko za tavavuvuzu pa
gazoro varivarioka, za vei na tinoni
za nongoria na nongoro ba na tapa-
tiana qari kole pa toa beto na roqu
totodi na izizongo pa pezo za pilua za
na nongoro aza ko zake vua valeana.
23 Goto na kiko za tavavuvuzu pa
pezo masuruna za vei na tinoni za
nongoria na nongoro beto za vak-
aberia. Aza za vua valeana ko za vua
gogoto, na vonomongavulu beto na
uengavulu,>> za gua i Jisu.

Na Vavakato Vavapadana na Buruburu ikeredi

24 Ego za vavakatoni mule i Jisu
tadiria za maka vavakato vavapada,
ari za gudi vei, <<Na binangara pa
noka za maka moqaza podeke vei
tonai za keni vavuvuzia na kiko leana
pa nana inuma za maka tinoni.
25 Ba maka bongi totonai qari
korapa puta beto ria doru tinoni
za kamu za maka nana kana, ko
za vavuvuzu vavarisomanai laodi
na kiko ikikeredi za ketakoi za tori
tavavuvuzu tu za na kiko leadi, beto
ko za turu ko za keninana.
26 Tonai qari pidoko za na umuma
ko qari podalai vua, nari za qari
tabata pikata ria na buruburu ikik-
eredi qari toa varisomanai.
27 Nari qari lao tana tinoni pore-
nana inuma ria na pinauzu, ko ari
qari gua vei, <Bangara, beko na kiko
leadi gu za qu vavuvuzuria ao pa
mua inuma, uve? Ko pae na koko
lame veidi ria na buruburu ikikeredi
qari toa pa inuma?> qari gua ria.
28 Nari za oe lao aza, <Na kana za
roiti vei ani,> za gua aza.

Nari qari paranga ria na pinauzu,
<Ko ae vei qu nyoroguadigami ko
mami keni sobusobulu paledi ria na
buruburu ikikeredi?> qari gua.
29 Ba za paranga za na tinoni
porenana inuma, <Dai, ura vei muna
sobulu paledi gamu koviria, za
pala muna sobulu kale tavitidi kaki
umuma leadi.

13:15 Aisea 6.9-10.

30 Goto loiria ko mari makarai toa
varikamudia tinganai mina kamua
na totozo ababu. Totonai tu mina ka-
mua na totozo ababu, za pala mana
garunuria ara ria na tinoni ababu,
ko mari sobulu momoe paledi ria na
buruburu ikikeredi, beto mari piu
varivarikamudi ko mari vato paledi
pa iku. Beto za mari tubo varikamudi
ria na vua matua leadi ko mari vako-
leria pa qua ruma vavakole ganigan-
ina,> za gua,>> za gua i Jisu.

Na Vavakato Vavapadana na Kiko Masitadi
(Maka 4.30-32; Luke 13.18-19)

31 Beto za vavakatoni mule i Jisu
tadiria za maka vavakato vavapada,
ari za gua vei, <<Na binangara pa
noka za maka moqaza podeke vei
maka kiko masitadi za tekua maka
tinoni ko za vavuvuzia pa nana
inuma.
32 Za peki joladi doru kiko aza,
ba totonai za toa za lavata joladi
doru umuma pa inuma. Ko za juki
suvege lavata ketakoi aza, ko qari
tatava kamu na manugu ko qari
okoto roitidia vorivori na alale pa
doru kaena,>> za gua i Jisu.

Na Vavakato Vavapadana na Vavakovuruni Palava
(Luke 13.20-21)

33 Beto za vavakatoni mule i Jisu
tadiria za maka vavakato vavapada,
ari za gua vei, <<Na binangara pa
noka za vei na vavakovuruni palava
za tekua maka reko ko za qaliri vari-
somanaini pa kue bakete palava, ko
za kovuru iolo beto tu za na palava
doruna,>> za gua i Jisu.

Na Ginuana za Varoitiria na Vavakato Vavapada i Jisu
(Maka 4.33-34)

34 Za kole varivagigalai laonana
gu pa vavakato vavapada i Jisu to-
tonai za kole varivagigalai tadiria
na minete tinoni. Ko kepore za
maka nana vavakato lao tadiria bike
vavapodeke pa vavakato vavapada.
35 Za roiti vei ari aza ko za vagore
votua za aza vei za pojai na tinoni
korokorotai, ari za gua vei,
<<Mana paranga pa vavakato vava-
pada ara.
Mana uledi ria na zakazava qari
pae
podalai tu na kasia guguzu,>> za gua.

I Jisu za Vakaberia na Vavakatona na Buruburu ikeredi

36 Ego beto za taloi tadiria na
minete tinoni i Jisu ko za luge pa leo
ruma, nari za qari lao nanazia ria na
nana sepele aza, ari qari guni vei,
<<Mu ule vadigami na za ginuana
za na vavakatona na buruburu
ikikeredi pa inuma,>> qari gua ria.
37 Nari za oe laoria i Jisu ria, ari za
gua vei, <<Aza za vavuvuzia na kiko
leana za na Tuna na Tinoni.
38 Na inuma za na kasia guguzu,
ria na kiko leadi ria na tinoni pa
binangara tana Tamaza, goto ria na
buruburu ikikeredi za ria na tinoni
tana kutana nikerena.
39 Na kana aza za umadi ria na
buruburu ikikeredi za na bangaradi
na tomete. Na totozo ababu za na vin-
abetona na totozo, goto ria na tinoni
ababu ria na mateana.
40 Maka moqaza podeke vei qari
tatubo varikamu ria na buruburu ik-
eredi ari ko qari tavato pale pa iku, za
mina vei putaputa tugu aza za mina
taroiti pa vinabetona na totozo.
41 Na Tuna na Tinoni mina
garunuria ria na nana mateana ko
mari mijata paledi pa nana binan-
gara ria doru zakazava varivatatupe
beto ria qari roiti vasela.
42 Ko mari tagona valao pa leo iku
memea ria ko ketakoi mari suvere
lukana uui beto mina ngingizi tu na
livodi.
43 Goto ria na tinoni tuvizidi za
mari tolanga vei na kaberena na tapo
pa binangara tana Tamadi.
Aza za kolenana talingana za mi
vainongoro valeana!>> za gua i Jisu.

Na Vavakato Vavapadana na Izizongo Kole Golomona

13:35 Kera Vatarazae 78.2.

44 <<Na binangara pa noka za
vei maka izizongo poreveveina
kole golomona pa maka kobu pezo.
Totonai za batia maka tinoni za na
izizongo ani nari za amu vakole
golomo sogai, beto ko za taloi qer-
aqera ko za keni vavai betodi ria doru
zakazava za izongoria ko za vai tekua
na nana za na kobu pezo aza,>> za
gua i Jisu.

Na Vavakato Vavapadana na Patu Poreveveina Jola

45 <<Na binangara pa noka za vei
mutugu maka tinoni za nyaqo ukuk-
eria na patu leleadi na poreveveidi.
46 Ko tonai za batia maka aza za
batabata lea jola, nari za lao ko za
vavai betodi ria doru nana zakazava
ko za vaitekua na nana za na patu
batabata lea jola ani,>> za gua i Jisu.

Na Vavakato Vavapadana na Vaqara

47 <<Na binangara pa noka za vei
mutugu na vaqara za taipa lao pa
kolo ko kubo okokoto iganadi za qari
kura pa leona.
48 Totonai za pugelia na igana za
na vaqara, za qari bako vaparoa pa
parona ria na tinoni abu ko qari kole
mijataria ria na igana. Ria na leadi za
qari kuradi pa kurakurana, goto ria
nake leadi za qari gona paledi.
49 Ko pala zara tugu mina vei za
pa vinabetona na totozo. Ria na
mateana za mari votu lao ko mari
mijata paledi ria na tinoni ikikeredi
qari varisomanai tadiria na tinoni tu-
vizidi.
50 Ko mari tagona valao pa leo iku
memea ria ko ketakoi mari lukana
uui beto mina ngingizi tu na livodi,>>
za gua i Jisu.

Na Zakazava Leludi beto na Koregadi

51 Ego beto za nanazaria i Jisu ria
na nana sepele, ari za gua vei, <<Ae
vei, gamu gilagilaimiu tugu gamu ria
na varivagigalai ari?>> za gua.

Nari za, <<E,>> qari gua ria.

52 Nari ari za gudi vei, <<Ego ko za
vei za, ria doru tinoni varivagigalai
pa Vavanau ti Mosese qari tavagi-
galaini na veveina na binangara pa
noka za qari vei na tinoni za vavo-
turia pa nana lose kopukopuni za-
kazavana ria na varivagigalai kore-
gadi beto na leludi,>> za gua i Jisu.

I Jisu za Takilu Pale pa Nazareti (Maka 6.1-6; Luke 4.16-30)

53 Ego ko pa liguna za beto vari-
vagigalaidi i Jisu ria doru vavakato
vavapada ari, za taloi pa ia aza aza,
54 ko za lao pa nana guguzu ketakoi
za lavata zae ko za varivagigalai aza
pa ruma varivarikamuna ketakoi. Ko
qari gabara beto ria doru totonai qari
nongoria na nana varivagigalai. Ko
qari paranga ria, <<Pae za tekuni na
bangara ani ria na gigigalai beto na
roiti varivagabaradi veveidi zara?
55 Taqe gilagilainada gu gita za na
tinoni ani! Na tuna gu na kamada
ani! Na izongona na tinana i Mere gu
ke! Ko ria na taina marene ari Jekopi
i Josepa i Saimone beto i Jiudasi gu ke!
56 Ko ria na luluna reko ba qari
korapa gu suvere tavitigita ari! Ko
na tinoni ani pae za butidi aza ria
na varivagigalai beto na roiti veveidi
zara?>> qari gua.
57 Ko qari kilu pale ria aza.

Ba ari za gudi vei Jisu ria,
<<Na tinoni korokorotai pa nana
guguzu ketakoi za lavata zae gu
beto pa nana tatamana gu za zake
tatavaragua, goto pa goto guguzu tu
za tatavaragua,>> za gua aza.
58 Ko zake roitidi zoku roiti vari-
vagabaradi pa ia aza i Jisu, ura koko
vei ria na tinoni qarike vazozotoa
aza.

14

Na Ukena i Jone Paputaiso (Maka 6.14-29; Luke 9.7-9)

1 Pana totozo ria za nongoroni i
Herodi, na bangara pa ia pa Qalili, za
na vavakatona i Jisu.
2 Ko za pojadi ria na nana tiolata
lavalavata, ari za gudi vei, <<I Jone
Paputaiso zozoto gu ani!. Za toa mule
pa uke! Ko za vei za izongia aza za na

neqi ko za boka roitidi aza ria na roiti varivagabaradi,>> za gua.

3 Ari za roquroqu vei aza ura perangaina tu za tori garunuria tu i Herodi ria nana tinoni ko qari piua i Jone Paputaiso ko qari valugea pa ruma varipiu. Za tapiu aza pa ginuguana gu i Herodiasi na maqotana i Pilipi na taina.
4 Ura kaki totozo qari lao rari za vapoja zozotoni i Jone Paputaiso i Herodi, ari za guni vei, <<Zake tavamalumu pa Vavanau za qu vei ao qu elavia i Herodiasi, ura na maqotana tu na taimu aza,>> za guni.
5 Ko pa ginuana aza za i Herodi za nyorogua vaukea i Jone, ba za matagutudi ria na tinoni Jiu ura ria na tinoni Jiu qari vazozotoa za maka tinoni korokorotai tugu i Jone qari gua.
6 Ego ba totonai za kamu za na rane podo ti Herodi, za na tuna reko i Herodiasi za lao kole pekapeka pa moedi ria na tinoni qari tasoru valame pa varikamu. Ko za qera vitivitigini i Herodi za na pekapekana aza,
7 ko za ule votu tarini na maulu aza za doru zakazava mina tepai aza za mina vani gu za guni za na reko ani.
8 Ko pa roquroqu tana tinana za lao ti Herodi za na reko ko za tepa vei ari, <<Mu petalani pa maka peleta ko mu vaniziu koviria tugu za na batuna i Jone Paputaiso,>> za gua.
9 Za takulanga vitivitigi i Herodi tonai za nongoria na tepa tana reko, ba za tori maulu vakole tu pa moedi ria na tinoni za soruria, ko za pojadi gu ria na nana tinoni ko mari vani gu aza vei za tepai na reko za gua.
10 Ko za garunuria aza ria kaki nana tinoni varipera, ko qari lao kujukia pa ruma varipiu i Jone Paputaiso.
11 Beto za qari petalani pa maka peleta za na batuna ko qari pogozo kamu vani za na reko, beto za aza za lao vani za na tinana.
12 Pa liguna aza za qari lao pogozia ria nana sepele za na kobukobu tina i Jone, ko qari keni golomia. Beto za qari keni pojani i Jisu.

I Jisu za Vatekutekuria ka Lima Vuro Tinoni
(Maka 6.30-44; Luke 9.10-17; Jone 6.1-14)

13 Ego totonai za nongoroni i Jisu za na veveina i Jone Paputaiso, za taloinana ketakoi pa maka koaka aza ko za keni vakaloinana pa maka ia kaloina. Ba tonai qari nongoro ria na minete tinoni za aza, za qari turu loidi ria na dia guguzu ko qari are tutia i Jisu.
14 Totonai za tete paro i Jisu, za batia za na puku minete tinoni lavata, ko za roquroqu vitivitigiria aza ria ko za salanaria tugu aza ria qari mo.
15 Totonai za gore za na veluvelu za qari lao ria na nana sepele ko ari qari guni vei, <<Koi, na ia kaloina kepore tinonina za pani beto ko za tori papaka vitivitigi tu za na rane. Ae vei bu garunu vakeniria tu tinganai vei guguguzu ria na tinoni ari ko bari keni vaigedi ganigani makadi,>> qari gua ria.
16 Nari ari za gudi vei i Jisu ria, <<Nake padadi mari keni ria ari, goto gamu makamiu za mu iadi kaki tekutekuna,>> za gua.
17 Nari za qari paranga ria na nana sepele, <<Aza tugu ka lima batu bereti peki gu beto kori igana gu za ari,>> qari gua.
18 <<Ego mu pogozo lamedi pani,>> za gua i Jisu.
19 Beto za pojadi aza ria doru na tinoni ko qari nyumu beto pa buruburu, beto za tekuria za ka lima bereti beto kori igana, ko za enga zae pa noka beto za paranga leanadi. Beto za kipakiparia za na bereti ko za vadi ria na nana sepele, ko ria na sepele qari iaria ria na tinoni.
20 Ko qari tekuteku ko qari pote beto ria doru tinoni. Beto za qari tekuria ria na sepele za ka manogori topa ko qari vapugele nyonyoadi na kipakipa ganigani kole joladi.

21 Na ngutidi ria na marene qari
tekuteku ari ka lima vuro, goto ria
na reko beto ria na koburu za qarike
tanguti.

I Jisu za Rerege pa Vuliti Kolo (Maka 6.45-52; Jone 6.16-21)

22 Ego pa liguna tugu aza, za pojadi
i Jisu ria na nana sepele ko mari zae
pa koaka ko mari karovo lao momoe
pa maka kale karovona na ovuku,
goto aza mi suvere ko mina garunu
vamuleria mae na tinoni pa okotodia
guguguzu za gudi.
23 Pa liguna za vakeni betoria na
tinoni, za zagere zae pa maka kubo
makana aza ko za varavara. Ko
totonai za gore na veluvelu, za kole
tugu suverenana makana ketakoi
aza.
24 Ko tonai za tori zou lao tu pa ko-
rapa kolo za na koaka, ko za vaqevulu
lao lameni na boguzu za na koaka,
ura na gava turu koimoa za viva.
25 Ego ko pa varikorapaina kue
koloko volavolaza ko za lao kamu
pa vonomo koloko volavolaza lea za
rerege tuti lao pa vuliti kolo i Jisu.
26 Totonai ria na sepele qari batia
aza za korapa rerege lame pa vuliti
kolo, za qari takulanga vitivitigi ria,
<<Koi, maka tomete za lamegana
ani! >> qari gua, ko qari velavela
gagateana.
27 Nari zake oriavo tugu parangaria
i Jisu, ari za gua vei, <<Mu varene!
Ara gu ani, muke matagutu!>> za gua
aza.
28 Nari za paranga lao i Pita, ari
za guni vei, <<Bangara, mina vei ao
zozoto tugu zana, za mu kukuziu ko
ma rerege lao tamu pa vuliti kolo,>>
za gua aza.
29 <<Leana, mu rerege lame gu,>>
za gua i Jisu.

Nari za taloi tugu pa koaka i Pita ko
za podalai rerege lao ti Jisu pa vuliti
kolo.
30 Ba totonai za vagilagilai i Pita
za na giburuna na gava nari za
matagutu ko za podalai dururu, nari
za uui, <<Bangara, mu aloziu! >> za
gua.
31 Aza tugu za paranga vei zara i
Pita nari za kaqama lao aru tama-
nia i Jisu za na limana aza beto ari
za guni vei, <<Za peki jola za na
mua rangerange! Ae za vei ko qu
orirabeke ao?>> za guni.
32 Ko totonai qari zae beto pa koaka
ari kori doru, za nogoto betonana za
na gava.
33 Ko ria na sepele pa koaka za qari
vatarazaea i Jisu, ari qari gua vei,
<<Zozoto jola za ao tugu za na Tuna
na Tamaza,>> qari guni.

I Jisu za Salanaria Ria na Tinoni qari mo pa Qenesareti (Maka 6.53-56)

34 Ego qari karovia ria za na ovuku
Qalili ko qari lao paro pa guguzu pa
Qenesareti.
35 Ko qari dogoro gigalia ria na
tinoni pa ia aza i Jisu, ko qari varere-
gia pa varilivutaina na guguzu lavata
aza za na nongorona aza, ko qari
okoto toka kamudi ti Jisu ria doru
tinoni qari mo.
36 Ko qari tepa jujukia i Jisu ko mari
boka ulia gu za na uquna nana poko
qari gua. Ko ria doru tinoni momodi
qari ulia na uqu poko tana, za qari
tasalana beto tugu.

15

Na Varivagigalai Kolena Tadiria na Tinoni Jiu (Maka 7.1-13)

1 Ego pa liguna aza za na koko veidi
pa Jerusalema qari kamu ria kaki
Parese beto ria qari varivagigalaini
na Vavanau ko qari lao nanazia i Jisu,
ari qari gua vei,
2 <<Ae za vei za ria na sepele tamu
za qari majai na uana tututi tadiria
na nada tite? Ura qarike loqa lima
momoe mae beto qari tekuteku,>>
qari gua.
3 Nari za oeria i Jisu, ari za gudi vei,
<<Goto gamu za ae za vei ko gamu
majai za na garunu tana Tamaza ko
gamu tutia gu gamu na miu uana
tututi makamiu?

4 Ura za paranga za na Tamaza,
<Mu valavatia na tamamu beto na
tinamu,> za gua, beto ko, <Aza za poja
vikevikeria na tamana beto na tinana
za mina tavauke,> za gua.
5 Ba gamu za gamu paranga tu za
vei maka tinoni bi parangia na tinana
babi na tamana, ari biguni, <Na za-
kazava ani za pada ba boka tokanigo
ao, ba qa tori valao vani tu na Tamaza
ara,> bi gua,
6 nari za <Minake kilu valavatia
aza za na tinana na tamana ba leana
gu,> gamu gua za gamu. Ko pa zona
vei ani za gamu vakeporea gamu za
na paranga tana Tamaza, ko gamu
tutia gu gamu na miu uana tututi
makamiu.
7 Na tinoni jola vavabatamiu na
sekesekemiu za gamu! Za zotonana
gu za i Aisea tonai za ululeni na
veveimiu gamu:
8 <Ria na tinoni ari za qari
valavataziu ara
pa beruberu ngujudi gu,
goto na bulodi za zou vitivitigi taqu.
9 Na goborona gu za na dia
vinatarazaequ ara,
qari varivagigalaidi na varivagi-
galaidi
na vinaturu tadiria na tinoni gu,> za
gua,>> za gua i Jisu.

Na Zakazava za Vapajia na Tinoni (Maka 7.14-23)

10 Ego beto za kuku valameria i Jisu
ria na minete tinoni, ko ari za gudi
vei, <<Mu vainongoro ko mu vakoiti-
tia za aza vei mana pojai ara!
11 Nake aza za teku ponyolia pa
ngujuna na tinoni za vapajia za na
nana toa, goto ria tu na zakazava
qari votu lame vei pa ngujuna za qari
vapajia aza,>> za gua i Jisu.
12 Beto za qari lame ti Jisu ria na
nana sepele ko ari qari guni vei, <<Qu
gilagilaimua tugu beka ao za qarike
qerani ria na Parese ria vei qu pojaria
ao?>> qari gua.
13 Nari za oeria i Jisu, ari za gudi
vei, <<Doru umuma zake umadi na
Tamaqu pa noka za mari tasobulu
gonagona pale beto.
14 Ko muke pavu takulangadi ria.
Ria na tinoni varitoka nake bata-
batadi ria. Ba vei na tinoni vari-
toka nake batabatana za mina titai
za maka tinoni nake batabatana mu-
tugu, za pala ari kori doru za mari
makarai lotu beto pa maka oqili,>> za
gua aza.
15 Nari za oe lao i Pita, ari za
guni vei, <<Mu vakabere valeania
tadigami za na varivagigalai qu po-
jadi,>> za gua.
16 Nari ari za gua vei i Jisu, <<Ko
gamu ba gamu korapa tugu ruru-
ramiu za?
17 Gamuke vakoinonoa tu gamu za
na zakazava za gania pa ngujuna na
tinoni za gore gu kole pa borina na
tinoni beto za votu keninana gu?
18 Goto ria tu qari votu vei pa nguju
za na koko veidi pa bulo, ko ria tu za
qari vapajia na toa tana tinoni.
19 Ura na koko lame veidi pa bulo
ria na roquroqu ikikeredi, na vari-
vai, na barabarata, na toa lulasana,
na ikiko, na jutu sekesekeria na goto
tinoni, beto na poja vikevikereria na
goto tinoni.
20 Ari tu ria qari vapajia na toa tana
tinoni. Goto nake loqa lima mae beto
na tekuteku za zake vapajia na toa
tana tinoni aza,>> za gua i Jisu.

Na Rangerange tana Reko pa Kenani (Maka 7.24-30)

21 Ego za iolo ketakoi i Jisu ko za
taloi keninana pa pikata ia pa Turosi
beto pa Sidoni.
22 Ko za taloi lame za maka reko
Kenani na suvesuverena pa guguzu
aza, ko za kuku lukalukana lao ti Jisu,
<<Kei, Bangara! Ao na Tuna i Devita!
Mae ko mu roquroqu tokaniziu! Na
tuqu reko za lugea na tomete ikiker-
ena, ko za mo vitivitigi,>> za gua aza.
23 Ba zake pavu vagalani i Jisu aza.
Beto qari lame ria na sepele ko qari
kole tepa tokatokai ari qari guni vei

15:4 Votu 20.12; Vavanau 5.16. **15:4** Votu 21.17; Iama 20.9. **15:9** Aisea 29.13.

aza, <<Mu iju vamule kenia! Za korapa lukana tututigita gita zana!>> qari gua.

24 Nari ari za gua vei i Jisu, <<Ara za qa tagarunu ko mana lao tadiria na tinoni Izireli gu qari muma vei na sipi,>> za gua aza.

25 Totonai za rerege lao tu za na reko ani ko za lao nyumu sori tungutungu pa moena i Jisu ko ari za gua vei, <<Tokaniziu, Bangara!>> za gua.

26 Nari za oe i Jisu, ari za guni vei, <<Nake leana za bi tateku za na ganigani tadiria na koburu ko bi tavalao vadi na sie tapauzudi* pa ruma,>> za gua aza.

27 Nari ari za gua vei za na reko ani, <<Zotomua tugu Bangara, ba ria na sie pauzudi ba qari kole gu adono ganigani vuvuzudi pa tevolo tadiria qari pauzuria,>> za gua za na reko.

28 Nari za oe i Jisu, ari za guni vei, <<Koi tinaqu, na lavatana jola za na mua vazozoto! Mi taroiti vanigo tu ropi za aza vei qu nyoroguani ao,>> za gua. Ko na totozo tugu aza za za tasalana za na tuna reko aza.

I Jisu za Salanaria Kubo Tinoni

29 Ego za taloi ketakoi i Jisu ko za poana vei pa ovuku Qalili, beto za zagere zaea aza za maka kubo ko za nyumu ketakoi.

30 Ego ko qari varikamu lame tana ria zoku pukupuku minete tinoni. Qari okoto toka lamedi tana ria qari qao, ria za uke kale kaki kobu tinidi, ria nake batabatadi, ria na poka beto kubo tinoni mo mule. Ko qari lao loiria pa kekerena i Jisu, ko za salana betoria i Jisu.

31 Ko qari gabara beto ria na tinoni tonai qari batia na poka za paranga, ria za uke kale na tinidi qari leana soga, na qao za rerege beto nake batabatadi ba qari batabata. Ko qari vatarazaea ria za na Tamaza tadiria na tinoni Izireli.

I Jisu za Vatekutekuria ka Made Vuro Tinoni
(Maka 8.1-10)

32 Ego za kuku tekuria i Jisu ria na nana sepele ko ari za gudi vei, <<Qa roquroqu vitivitigiria ara ria na tinoni ari, ura tori kue ranedi tu za qari kole tututi taqu ko koviria za kepore maka zava mari tekua. Qake nyoguani ara za ba garunu vakeni buraburanaria, ura pala mari rake ko mari tabulobulo pa zona,>> za gua aza.

33 Nari qari paranga ria na nana sepele, <<E, ba na minete tinoni lavata ani ko pae tana boka teku ganigani ko tana vatekuteku vapoteria za pa ia kaloina vei ari?>> qari gua ria.

34 <<Ka viza bereti za gamu izongia?>> za gua i Jisu.

<<Ka vitu gu, beto ko ka viza igana pekipekidi gu,>> qari gua ria.

35 Nari za pojadi i Jisu ria na minete tinoni ko qari nyumu beto pa pezo.

36 Beto za tekuria aza za ka vitu bereti beto vei tugu na igana, ko za paranga leanadi, beto za kipakiparia, ko za vadi ria na sepele ko ria na sepele qari ia lao vadi na minete tinoni.

37 Ko qari tekuteku beto ria doru tinoni, ko qari pote valeana beto. Beto za qari tekuria ria na sepele za ka vitu topa, ko qari vapugele nyonyoadi na ganigani kole joladi.

38 Ko na ngutidi ria na tinoni qari tekuteku ari ka made vuro na marene, goto ria na reko beto ko ria na koburu za qarike tanguti.

39 Ego ko pa liguna za garunu vamule keniria i Jisu ria na minete tinoni, nari za lao zae pa koaka aza, ko za toka lao vei tu pa guguzu Magadani.

16

Ria na Tinoni Lavalavata qari Nyorogua batia Maka Roiti Varivagabarana
(Maka 8.11-13; Luke 12.54-56)

1 Ego qari lame dogoria i Jisu ria kaki Parese beto ko na Sadusisi ko

* **15:26** Ria na tinoni Jiu qari boka gigaladiria na sie ria na tinoni karovodi ura qarike vazozotoa na Tamaza.

mari vagonai aza qari gua, ko qari garunia aza ko mi roiti vavotu vadi maka roiti varivagabarana jola tana Tamaza, ko vei za mari vazozotoa na koko lamena tugu tana Tamaza aza qari gua.

2 Ba za oeria i Jisu ria, ari za gudi vei, <<(Totonai za gore na veluvelu, za ari gamu gua vei za gamu, <Koi, pala mina bule za na kota, ura za maqarea na oka!> gamu gua.

3 Goto na volavolaza za ari gamu gua vei, <Koi, pala mina okoro za pa ngenari, ura za varodomo beto za dudurumana za na oka,> gamu gua. Gamu boka dogoro gilagilai gamu za ae mina vevei na vavagalo kota tonai gamu dogoria na oka, goto gamuke boka dogoro gilagilai gamu ria na vinagilagila pa totozo koviria.)*

4 Ao na zazae tinoni ikikeremu beto na vakevakeporea na Tamaza za gamu korapa nyoroguani maka roiti varivagabarana jola? E, ba kepore za maka roiti varivagabarana muna tavadogoroni, goto aza tugu na roiti varivagabarana muna tavadogoroni gamu za makana gu na roiti varivagabarana za taroiti ti Jona na tinoni korokorotai,>> za gudi. Beto za loiria ria ko za keninana.

Na Vavakovuruni Palava tadiria na Parese beto na Sadusisi (Maka 8.14-21)

5 Totonai qari toka karovo lao pa maka kale karovona na ovuku za qari roqu muma ria na sepele, ko qarike pogozo bereti besa.

6 Nari ari za gudi vei i Jisu, <<Muna balauni na vavakovuruni palava tadiria na Parese beto na Sadusisi,>> za gua aza.

7 Totonai qari nongoria za gua vei zara aza, za qari kole variparanga mule makadi ria, ari qari gua vei, <<Taqeke pogozo bereti gita za korapa paranga vei zara,>> qari gua.

8 Ba za tori gilagilainana tu i Jisu aza na manugu qari kole pojai ria, ko ari za gudi vei, <<Ae za vei ko gamu korapa varivariparangani gamu za aza na veveina kepore gemiu bereti? Za peki jola na miu rangerange za gamu!

9 Ae vei, gamu oqoro tugu vakoinonoa gamu? Gamuke roqu vakoititia tu gamu za totonai qa kipakiparia ka lima bereti ara, ko qa iadi ari ka lima vuro tinoni? Ka viza topa za gamu vapugeledi na ganigani kole joladi gamu totonai?

10 Ko ae za vei za ka vitu bereti tonai qa iadi ari ka made vuro tinoni? Ka viza topa za gamu vapugeledi na ganigani kole joladi gamu totonai?

11 Ae za vei ko gamuke boka vakoinonoa tu gamu za nake bereti za qa korapa guni ara? Mu kopu muledigamu pa vavakovuruni palava tadiria na Parese beto na Sadusisi,>> za gua aza.

12 Tonai za qari gilagila kamua ria na sepele za nake veveina na vavakovuruni palava bereti za korapa vabalau muledi aza, goto na varivagigalai tu tadiria na Parese beto na Sadusisi za guni aza.

I Pita za Ule Votuni na Karisito (Maka 8.27-30; Luke 9.18-21)

13 Ego za taloi keni i Jisu ko za lao pa maka ia tata pa guguzu lavata pa Sizaria Pilipae. Ko ketakoi za nanazaria i Jisu ria na nana sepele, <<I zei qari guni ria na tinoni za na Tuna na Tinoni?>> za gua aza.

14 Nari ari qari gua vei ria na sepele, <<Kaki qari paranga i Jone Paputaiso qari gua, kaki i Elaija qari gua, kaki i Jeremae ba palu maka ria kaki goto tinoni korokorotai qari gua,>> qari gua.

15 Nari ari za gudi vei, <<Goto gamu za i zei gamuguniziu ara?>> za gua.

16 Nari za oe i Saimone Pita, ari za gua vei, <<Ao za na Karisito, na Tuna na Tamaza toana,>> za gua aza.

17 Nari za oea i Jisu, ari za guni vei, <<Na tamanamu ao Saimone na tuna i Jona! Na zozoto aza za nake ria na tinoni qari ule vanigo ao, goto za

* **16:3** Kaki kutikuti kolekoledi zake koleria za na kobuna pikata 2 beto na doruna na pikata 3.

ianigo zozoto na Tamaqu tu ara pa noka.
18 Ma pojanigo ara ao: i Pita ao, na ginuana nizongomu za na Patu, ko pa patu kokovana tugu ani za mana vaturua ara za na qua ekelesia, ko na neqi tana uke minake boka vakilasia za na ekelesia.
19 Mana vanigo ara ria na vidulu revangana na binangara pa noka, ko aza vei qu pukua ao pa pezo za mina tori tapuku tugu pa noka, beto ko aza vei qu ruvatia ao pa pezo za pa noka ba mina tori taruvata tugu,>> za gua aza.
20 Beto za naquria i Jisu ria na nana sepele ko marike vatavatarangeni za na veveina aza tugu za na Karisito za gudi.

I Jisu za Vavakatoni za na nana Vitigi na Uke
(Maka 8.31-9.1; Luke 9.22-27)

21 Ego ko podalai tugu pana totozo aza za podalai vavakato vakabere valeleanani i Jisu tadiria na nana sepele za na veveina nana vitigi. Ko ari za gudi vei, <<Pala mana gore pa Jerusalema ara, ko mana gozoria na vitigi tadiria na tiolata matamata, na kuta iama, ria qari varivagigalaini na Vavanau, beto ko mana tavauke. Ba pa vinaue rane mana turu mule pa uke,>> za gua aza.
22 Nari za toka kaleni i Pita i Jisu ko za tokea, ari za guni vei, <<Zake vamalumia na Tamaza za vei aza, Bangara! Minake izongo taroiti tamu za vei zara!>> za gua i Pita.
23 Nari za bata kekeria ko ari za guni vei i Pita, <<Rijo keni taqu, Setani! Ao za na kobukobu varivatatupe pa moequ ara, ura ria na roquroqu ari za nake lame veidi tana Tamaza, goto tana tinoni gu,>> za gua i Jisu.
24 Beto ari za gudi vei i Jisu ria na nana sepele, <<Na tinoni za nyorogua tutiziu ara, za mi roqu muma paleni makana, mi pogozia na nana korosi ko mi tutiziu ara.
25 Ura aza za nyorogua kopu valeanani na nana toa makana za pala mina saivia tugu za nana toa. Goto aza za gona pale na nana toa pa ginuana za tutiziu ara za mina batia tugu na toa.
26 Na za mina vagavoria na tinoni vei bi gona pale na nana toa ko bi izongia za na kasia gugusu doruna? Bi julingai tu! Ko na za mina roitini aza ko mina boka teku sogai za na nana toa? Bi mija tu!
27 Ura nake zovaina mina lame za na Tuna na Tinoni beto ria na nana mateana. Pala mina lame pa neqi tana Tamana ko mina okoto vadi na pinia padana na dia roiti ria doru tinoni.
28 Ma poja zozotodigamu ara gamu: kaki gamu gamu korapa turu tavitiziu ara ari za mari oqoro uke, za mari batia za na lamena na Tuna na Tinoni mina lame vei na Bangara,>> za gua i Jisu.

17

Za Dogoro Goto na Tinina i Jisu
(Maka 9.2-13; Luke 9.28-36)

1 Ego za jola gu ka vonomo rane, za tokai i Jisu i Pita beto ari Jekopi i Jone kori tamatazi, ko qari zagere zae pa maka kubo ululuna ko qari kole suvere makadi ketakoi.
2 Ko tonai qari dogoro laoa i Jisu za dogoro goto za na tinina. Na izumatana za tolanga vei na tapo, goto na nana poko za keka valavalaka.
3 Beto ani! Qari bola votu kamuria ari Mosese i Elaija ko qari kole paraparangia i Jisu.
4 Nari za paranga i Pita, ari za guni vei i Jisu, <<Bangara, za vavagua jola za taqe suvere gita pani! Vei muna valeania ao, za ara ma roitini kue aqaqo; ko maka tamu, maka ti Mosese, beto maka ti Elaija,>> za gua aza.
5 Ko za korapa tugu paraparanga vei zara i Pita, za lame maka lei keala ko za amu vapaeria ria doru. Beto qari nongoria za maka mamalaingi pa leona na lei ari za gua vei, <<Ani za na Tuqu qa roquroqua beto qa qera vitivitigini ara. Mu nongoria aza!>> za gua.

6 Totonai qari nongoria ari kue
sepele za na mamalaingi nari za
qari matagutu vitivitigi, ko qari gona
nyumu pa pezo ko qari todongo.
7 Nari za lao i Jisu ko za uliria ari
kue, beto ari za gudi vei, <<Turu,
muke matagutu!>> za gua aza.
8 Ko tonai mari enga qari gua za ke-
pore mule za maka tinoni bari batia
goto i Jisu gu makana.
9 Tonai qari korapa mule gore na
kokodi pa kubo, za naquria i Jisu
ari kue, ari za gudi vei, <<Munake
vavakatoni tana maka tinoni za na
dogodogoro vei gamu batia gamu,
koi vei tu mina tavaturu mule pa uke
za na Tuna na Tinoni,>> za gudi.
10 Qari nanazia ria na sepele i Jisu,
ari qari gua vei, <<Ae za vei ko qari
paranga ria qari varivagigalaini na
Vavanau pala i Elaija tu za mina mule
lame momoe mae tonai mina oqoro
kamu na Mesaea?>> qari guni.
11 Nari za oeria i Jisu ria, ari za
gua vei, <<E, i Elaija za mina lame
momoe tugu ko mina vatana vatuvizi
momoeria za doru zakazava.
12 Ba ma pojadigamu gamu: za
tori mule lame momoe tu i Elaija, ba
qarike dogoro gilagilai ria na tinoni
aza, ko qari ngangangulu veini aza
qari nyorogua veini. Ko na Tuna
na Tinoni ba pala mari ngangangulu
veini mutugu ria na tinoni,>> za gua
i Jisu.
13 Ego ko ketakoi za qari gilagila
vakabere valeania ria na sepele za i
Jone Paputaiso gu za guni aza.

I Jisu za Salania maka Marene za Kolea na Tomete Ikikerena (Maka 9.14-29; Luke 9.37-43)

14 Ego totonai qari gabala mule
kamu tadiria na minete tinoni ria, za
lao gona nyumu sori tungutungu pa
moena i Jisu za maka tinoni,
15 ko za paranga, <<Bangara, mu
roquroqu tokani na tuqu marene! Za
vavaini na mo kirenge ko za vavaaru
vikereni ko kaki totozo za valotu laoa
tugu pa iku beto pa kolo.
16 Qa tori toka laoni tugu tadiria na
mua sepele ba qarike boka salania,>>
za gua aza.
17 Nari za oea i Jisu, ari za guni vei,
<<Koi, gamu na zazae tinoni gamuke
vazozoto beto gamuke gilagilai na tu-
vizi! Ae tu mina koi vei zovai vei
za mana kole suvere tavitigamu na
tapatianadigamu ara za gamu? Mu
toka lameni taqu za na marene zana!
>> za gua i Jisu.
18 Beto za iju pale i Jisu za na tomete
ikikerena za kole tana marene, ko za
votu keni tana, ko za tasalana tugu na
totozo aza aza.
19 Beto za tonai qari suvere makadi
tu za qari lame ti Jisu ria na sepele ko
qari nanaza, <<Ae za vei ko gamike
boka iju votuni gami za na tomete
zana?>> qari gua.
20 Nari ari za gudi vei i Jisu,
<<Ura koko vei za peki jola na miu
rangerange! Ura ma poja zozo-
todigamu ara gamu: vei bu izongia
iapeki rangerange bi podeke pekina
vei maka kiko masitadi, za vei bu
paranga veini gu ari za na kubo ani,
<Mu rijo lao pa nari!> bu gua, za pala
mina lao tugu. Kepore za maka zava
mina tapatagamu.
21 (Na tomete ikikerena veveina
zana, za zake tasalana goboro,
goto pa varavara beto pa tabutabu
tekuteku gu za pala mina boka taiju
pale,)>>* za gua aza.

I Jisu za Vavakatoni Mule na Veveina na nana Uke (Maka 9.30-32; Luke 9.43-45)

22 Totonai qari varikamu pa Qalili
ria doru sepele, za ari za gudi vei
i Jisu, <<Na Tuna na Tinoni za pala
mina tavalao pa limadi ria na tinoni.
23 Ko mina tavauke aza, ba pa vin-
aue rane za mina toa mule pa uke
aza,>> za gudi. Ko qari mamata vitiv-
itigi ria na sepele.

Na Tabarana na Takisi Ruma Zelepade

24 Totonai za kamu i Jisu beto ko
ria na sepele pa Kepaniami, za qari

* **17:21** Na pikata 21 ani za zake kole pa zoku kutikuti kolekoledi.

lao ti Pita ria na tinoni tekuteku takisi ruma zelepade ko qari nanazia, <<Ae za vei za tabaria tugu na miu tinoni varivagigalai za na takisi ruma zelepade?>> qari gua.

25 <<E,>> za gua i Pita. Aza tugu za luge pa leo ruma i Pita za paranga i Jisu, <<Saimone, na za qu roquroqua ao? I zei za tabatabaria za na takisi tadiria na bangabangara pa kasia abana ani? Ria na tudi zozoto na bangara, ba ria tu na tinoni gotodi?>> za gua i Jisu.

26 Nari ari za gua vei i Pita, <<Ria tu na tinoni gotodi,>> za guni.

<<Koi, e, leana,>> za gua i Jisu. <<Ko na ginuana aza za ria na tudi zozoto na bangara ko marike tabaria za na takisi.

27 Ba zake leana tana vatagigiria na tinoni, ko ao mu keni tu pa kolo ko mu ipani na tali. Muna kao vapodakia ao aza na igana muna vagani momoea ko tonai muna sangana vamangamangai, pala muna batia za maka poata siliva na padana na takisi ruma zelepade tadigita kori. Muna tekua, ko muna lao vadi na takisi tadigita kori,>> za gua aza.

18

Na Tinoni za Poreveveina Jola pa Binangara pa Noka
(Maka 9.33-37; Luke 9.46-48)

1 Ego pana totozo tugu aza za qari lao ria na sepele ti Jisu ko ari qari nanaza veini aza, <<I zei za na poreveveina jola pa binangara pa noka?>> qari guni.

2 Nari za kuku tekua i Jisu za maka koburu peki, ko za vaturua pa moedi ria,

3 beto ari za gudi vei, <<Ma poja zozotodigamu ara za gamu: vei munake sogai gamu za na miu toa ko munake toa vei ria na koburu, za munake izongo lugea tugu gamu za na binangara pa noka.

4 Aza na tinoni gu za vapeki mule veini na koburu peki ani, za aza za poreveveina jola pa binangara pa noka.

5 Aza za vatoga valeania pa izongoqu ara za maka koburu peki vevei ani za vakamuziu tugu ara,>> za gua i Jisu.

Ria na Zakazava qari Vatatupeni na Tinoni
(Maka 9.42-48; Luke 17.1-2)

6 <<Ba na tinoni za vatatupea za maka ria na koburu vevei ani za vazozotoziu ara, za leana jola za bi pikoni patu doa lavata na ruana, beto bi keni valupi pale pa kolo lilisina aza.

7 Mi takulangagana tu na kasia guguzu ura za kolea na zakazava varivatatupe! Marike koroto na lamedi ria na zakazava varivatatupe, ba mi takulangagana tu aza za valameria na zakazava varivatatupe.

8 Ko vei maka kale limamu babi maka kale nenemu za bi vatatupenigo, za mu lomoto vaqopu pale ko mu gona pale! Ura leana jola za nake zavana za bu toa qopuqopumu gu ao beto bu luge pa toa jola. Aza bu vei za leana jolani bu tagona lao doruru kori limamu beto kori nenemu pa iku kole jolana.

9 Beto vei na matamu za bi vatatupenigo, za mu lobiti pale ko mu gona pale! Ura leana jola za bu matamata kale gu luge pa toa jola. Aza bu vei za leana jolani bu izongoria kori matamu beto bu tagona lao maladorurumu pa iku pa heli,>> za gua i Jisu.

Na Vavakato Vavapadana na Sipi Mumana
(Luke 15.3-7)

10 <<Mu kopuni ko muke dogoro vakepore veveinaia za maka ria na koburu pekipekidi vevei ani. Ura ma pojadigamu: na dia mateana na suveredi doru totozo pa moena na Tamaqu pa noka za kopudi.

11 (Ura na Tuna na Tinoni za lame ko mi aloa na tinoni mumana za gua.) *

* **18:11** Na pikata 11 ani za zake kole pa zoku kutikuti kolekoledi.

12 Ae beka gamu roquroqu veini
gamu za na tinoni za izongia maka
gogoto nana sipi, ko vei maka ria
nana sipi za bi muma? Pala mina
loiria mae ari ka siangavulu sia ko
mari kole ngojagedi buruburu pa
kubo, goto aza mina keni ko mina
nyaqoa za aza na sipi za muma.
13 Ko tonai mina bati sogai za na
nana sipi za muma za ma poja zozo-
todigamu ara gamu: na nana qerana
na sipi za muma ani za jolani na nana
qeradi ari ka siangavulu sia qarike
muma.
14 Ko maka moqaza podeke vei
tugu aza za na Tamamiu pa noka
zake nyoroguani aza za maka ria na
koburu peki vei ari ko bi muma,>> za
gua i Jisu.

Na Taimu za Sela

15 <<Ego vei bi roitini maka sela
tamu za na taimu, za mu lao ko
pa varikorapaimiu gu gamu kori
makamiu za mu udukia za na nana
sela. Ko vei mina nongorigo, nari za
qu alo muleni ao za na taimu.
16 Goto vei mina dainana non-
gorigo, nari za mu toka lao tavitidigo
mule za maka babi kori tinoni, ko
aza vei za pojai na Kutikuti Tabuna
za pa moedi ari kori babi kue tinoni
nongononongoro tu mari tavanyumu
za doru paranga.
17 Ba vei minake nongororia tugu
ria qu tokaria, nari za mu ule vani
na ekelesia totonai. Ko vei mina
dainana tugu nongoria aza za na eke-
lesia, nari za totonai za mu dogoro
veini gu maka tinoni rodomo beto
maka tinoni tekuteku takisi aza.
18 Ma poja zozotodigamu ara za
gamu: aza gamu pukua gamu pa
pezo za mina tori tapuku tugu pa
noka, beto aza gamu ruvatia gamu pa
pezo za pa noka ba mina tori taru-
vata tugu.
19 Ma maka poja zozotodigamu
mule ara gamu: vei ari kori tinoni
pa pezo gamu za bari varivaegoni za
maka zakazava ko bari varavarani,
za pala mina roiti vadigamu gu na
Tamaqu pa noka aza.
20 Ura ketakoi mari suvere
varikamu kori babi kue tinoni pa
izongoqu ara, nari za ketakoi tugu qa
somana suvere ara,>> za gua i Jisu.

Na Vavakato Vavapadana na Nab-ulu zake Taleozoni maka Tavitina

21 Beto za lao nanazia i Pita i Jisu,
<<Bangara, ka viza totozo za maka
turaqu mina kole gu roiti lameni na
sela taqu beto ara mana kole gu tale-
ozoni aza? Ka vitu totozo?>> za gua
aza.
22 Nari ari za guni vei i Jisu aza,
<<Dai, nake ka vitu totozo, goto ka
vitungavuluvitu totozo vitu.
23 Ura na binangara pa noka za ari
tu za vei. Kolenana za maka bangara
za nyorogua vatuviziria na lipulipu
tadiria na nana tinoni roiti.
24 Aza tugu za podalai dogororia
aza ria na lipulipu nari za qari toka
valugea gu ria za maka tinoni kole-
nana lipulipu, ko na zoku gogoto
vuro poata nana lipulipu tana ban-
gara aza.
25 Ba na nabulu ani za zake ngaolo
na nana poata ko zake boka lipu be-
toria ria na nana lipulipu. Ko ari
za paranga veini na bangara aza,
<Muna tavavai vei na pinauzu ao,
na maqotamu, ria na tumu beto ko
dorudi na mua zakazava qu izongo-
ria, ko mina talipu za na mua lip-
ulipu,> za gua za na bangara.
26 Nari za gona nyumu sori
tungutungu pa moena na bangara
za na nabulu ani ko ari za tepa vei,
<Koi, bangara muke veiniziu! Mu
vaniziu na totozo beto pala mana
lipu vaokoto betoria ria na qua
lipulipu tamu,> za gua aza.
27 Nari na bangara za roqua gu
mule za na nabulu aza, ko za taleo-
zoni gu za doruna nana lipulipu beto
za vamalumu kenia.
28 Ba beto totonai za taloi ko za
votu keni za na nabulu ani, za lao
gu gozoria za maka nabulu tavitina
aza ka viza poata gu nana lipulipu
tana. Za lao ragata tekua ko za rae
orangia na ruana, beto ari za guni
vei, <Siqarai lipuria na mua lipulipu
taqu!> za guni.

29 Nari za gona nyumu sori tungutungu mutugu za na nabulu tavitina ani beto za paranga, <Koi, muke veiniziu, mu vaniziu na totozo beto pala mana vanigo gu ria na qua lipulipu,> za gua aza.
30 Ba za dainana za na nabulu ani goto za lao gona valuge pale pa ruma varipiu tinganai mina lipu betoria tu nana lipulipu za gua.
31 Ego ko qari dogoro vaia ria kaki nabulu tavitina za aza za roiti vei aza nari za qari takulanga jola, ko qari lao ule vani na bangara aza vei za roitini na nabulu aza.
32 Nari za kuku muleni na bangara za na nabulu aza, ko ari za guni vei, <Na nabulu ikeremu jola ao! Ara dorudi na mua lipulipu taqu za qa taleozodigu, ura ao qu tepa taqu.
33 Ba ao ae za vei za quke roquroqu tokani za na nabulu tavitimu zana, vei qa roquroqu toka veinigo ara?> za guni.
34 Ko za tagigiri vitivitigi za na bangara, ko za valao pale pa ruma varipiu za na nabulu aza, ko mi tavakilasa tinganai mina lipu betoria tu aza ria dorudi nana lipulipu za gua.
35 Ko aza zara pala mina okoto veidigamu na Tamaqu ara pa noka za gamu doru vei munake okoto taleozo zozotodi pa bulomiu gamu ria na turamiu,>> za gua i Jisu.

19

Na Varivagigalaina na Varielava (Maka 10.1-12)

1 Ego totonai za beto varivagigalaidi i Jisu ria na zakazava ari, za taloi pa Qalili aza ko za zae pa ia pikata guguzu Jiudia pa maka karovona na pie Jodani.
2 Ko na varikamu tinoni lavata za qari tutia aza, beto ketakoi tugu za salana betoria aza.
3 Ego ria kaki Parese za qari lame tana ko qari nyorogua podekia aza. Ko qari gonani na nanaza ria aza, ari qari gua vei, <<Ae vei, na tavamalumuna pa Vavanau za mina boka loi pale maka tinoni za na maqotana pa ae ginugua vei gu za nyoroguani aza?>> qari gua.
4 Nari za oeria i Jisu, ari za gudi vei, <<Beko gamu tori tiroamiu tu ba gamu oqoro tu vakaberia gamu za na Kutikuti Tabuna? Ari za gua vei za na Kutikuti Tabuna, <Pa podapodalaina za tori vapodaka vamarenia beto varekoa tu na Tamaza za na tinoni,>' za gua.
5 Beto ari mutu za gua vei, <Ko pa ginuana aza za mina boka taloi tana tinana beto na tamana za na marene ko mina kole maka tana maqotana, ko mari maka gu ari kori,> za gua.
6 Ko marike pikataori ari kori, ba maka gu. Ko aza vei za tori varipuku taridi tu na Tamaza za kepore maka tinoni mi varivizudi,>> za gua i Jisu.
7 Nari qari nanaza soga ria na Parese, <<Ba ae za vei ko za varigarununi tu i Mosese za mina boka kutia na marene za maka pepa variloi, beto za mina iju vakeni pale za na maqotana?>> qari gua ria.
8 Nari za oeria i Jisu ria, <<Na ginuana za vamalumudigamu i Mosese aza za ura koko vei za tapata na tavavanaumiu za gamu. Goto pa podalaina za zake vei zara za.
9 Ko ara za ari ma poja veidigamu: bike varivariputa taviti goboro za na maqotana maka marene, ba bi lao na marene ko bi loi pale za na maqotana aza ko bi elava sogai mule maka goto reko, za loi pale tugu za na marene aza, za barabarata tugu na marena aza,>> za gua i Jisu.
10 Nari qari parangia ria na nana sepele, <<Vei mina aza za na ginuana vei na marene mina boka loia na maqotana, nari za leana jola za mike pavu varielava za na tinoni,>> qari gua ria.
11 Nari za oeria i Jisu ria, <<Nake ria doru tinoni mari boka tekua za na varivagigalai ani, ba ria gu za tori vadi tu na Tamaza.

19:4 Podapodalaina 1.27. **19:5** Podapodalaina 2.24.

12 Ura koledia za kubo okokoto ginugua vei beto qarike boka varielava ria na tinoni: kaki na podo veidi tu, kaki na tinoni gu qari moge vaegoro veini paledi, goto kaki qarike varielava ura qari nyorogua nabulu vani na binangara pa noka. Na tinoni mina boka tekua na vavanau ani za mi tekua tugu,>> za gua i Jisu.

I Jisu za Manadi ria na Koburu Pekipekidi
(Maka 10.13-16; Luke 18.15-17)

13 Ego ria kaki za qari toka laodi ti Jisu ria na koburu ko mi vaopodi na limana beto mi manadi aza qari gua, ba qari tokeria ria na sepele ria na tinoni qari varitoka lame.

14 Ba ari za gua vei i Jisu, <<Mu vamalumuria ria na koburu ko mari lame taqu, muke suquturia. Ura tadiria tugu vevei ari za na binangara pa noka,>> za gua aza.

15 Beto za vaopodi na limana aza ria na koburu pekipekidi ko za manadi, beto za taloi keni.

Na Izizongo beto na Binangara tana Tamaza
(Maka 10.17-31; Luke 18.18-30)

16 Ego kolenana za maka tinoni za kamu ti Jisu ko ari za gua vei, <<Tinoni varivagigalai, ae roiti leana za mana roitini ara beto mana tekua ara za na toa jola?>> za gua aza.

17 Nari za oea i Jisu, ari za gua vei, <<Ae za vei ko qu nanazani ao taqu za na veveina na leana? Maka gu makana za aza za leana. Vei muna nyorogua tekua na toa ao, za mu kopudi na garunu,>> za gua aza.

18 <<Na garunu ae veveidi? >> za gua za na tinoni ani.

Nari za paranga i Jisu, <<Na garunu za ari: munake varivuke, munake barabarata, munake ikiko, munake jutu sekeseke,

19 mu valavataria na tinamu na tamamu, muna roquroqua na tavitimu maka moqaza podeke vei qu roquroqu mule veinigo makamu,>> za gua aza.

20 Nari za paranga za na tinoni ani, <<Doru garunu ari za qa tori tuti betoria tu ara ria, goto na za mule za mana roitidi ara?>> za gua aza.

21 Nari ari za guni vei Jisu aza, <<Vei muna nyorogua nabu pa mua tuti ao, za mu lao ko mu vavaidi na mua zakazava qu izongoria, ko na poatadi mu vadi ria na tinoni varivasevidi. Beto za muna tekuria ao ria na izizongo pa noka, beto za mu lame tutiziu,>> za gua aza.

22 Totonai za nongoria na tinoni koregana ani za na paranga aza za takulanga ko za keninana, ura za zoku nana izizongo aza.

23 Beto ari za gudi vei i Jisu ria nana sepele, <<Ma poja zozotodigamu ara za gamu: za tapata vitivitigi tana tinoni izizongo za mina luge pa binangara pa noka aza.

24 Ma maka poja valeadigamu mule ara za gamu: za tapata jola tana tinoni izizongo za mina luge pa binangara tana Tamaza aza, za tapata jolani na kameli bi sulingi lugea za na talupuru nila,>> za gua aza.

25 Totonai qari nongoria ria na sepele ani za qari gabara vitivitigi ko ari qari gua vei, <<Ko i zei gu za mina boka taalo za vei?>> qari gua ria.

26 Nari za dogoro tariria i Jisu ria beto ari za gudi vei, <<Tana tinoni za tapata vitivitigi ani, goto tana Tamaza za doru zakazava qarike tapata,>> za gua aza.

27 Nari za oe i Pita, ari za guni vei, <<Dogoro! Gami gami tori loi paledi tu ria doru zakazava ko gami tori tutigomami tu ao. Ko na za mami izongia gami?>> za gua aza.

28 Nari ari za gudi vei i Jisu ria, <<Ma poja zozotodigamu ara za gamu: totonai mina nyumu pa nana nyumunyumuna bangara za na Tuna na Tinoni pa totozo tana nana binangara, za muna somana nyumu pa manogori nyumunyumuna bangara za gamu ka manogori sepele, ko

19:19 Votu 20.12-16; Vavanau 5.16-20. **19:19** Iama 19.18.

muna bangaradi ari ka manogori butubutu Izireli.
29 Beto ko ria doru qari loiria na dia
ruma na taidi marene na luludi reko
babi na tamadi na tinadi beto ria na
tudi na pezo na vei pa dia tutiqu ara,
za mina ia sogadi na Tamaza maka
gogoto totozo mota joladi vei ria qari
loiria ria beto mari teku izongia vei
na toa jola.
30 Ba ria zoku qari momoe za mari
liguligu, beto ria zoku qari liguligu za
mari momoe,>> za gua i Jisu.

20

Ria na Tinoni Roiti pa Inuma Qurepi

1 <<Na binangara pa noka za maka
moqaza podeke vei maka tinoni za
taloi votu keni volavolaza lea ko za
lao nyaqo tinoni ko mari roiti pa
nana inuma qurepi za gua.
2 Ego ko pa liguna aza beto ria
na tinoni roiti qari makarai varivae-
goni za aza mina tabaradi na padana
maka poata siliva pa maka rane qari
gua, nari za garunu vakeni roitiria pa
nana inuma qurepi aza ria.
3 Ego ko za votu keni soga mule
pa ia makemaketina padapada sia
koloko za gua aza, za batiria mule ria
kaki tinoni qari korapa turu goboro-
dia kepore maka zava bari roitini.
4 Nari za pojadi mule ria, <Gamu
ba mu lao tugu roiti pa inuma qurepi
taqu. Pala mana tabaradigamu tugu
aza mana dogoro vatuvizini ara,> za
gudi vei aza ria.
5 Ko qari taloi keni tugu roiti ria.

Ego pa manogori koloko, beto pa
kue koloko ba za roiti vei tugu, ko za
tekuria tugu kaki tinoni ko za garunu
vakeni roitiria.
6 Totonai za tori tata lima koloko tu
za mule soga lao pa ia makemaketina
aza, za batiria mule za kaki tinoni
qari korapa turu goborodia. Nari za
parangaria, <Na za gamu turuni pani
na rane doruna kepore maka zava bu
roitini gamu?> za gudi.
7 Nari za ari qari guni vei, <Ura
kepore tinoni bi vadigami na roiti,>
qari guni.

<Ego, leana, gamu ba mu lao tugu
roiti pa inuma qurepi taqu,> za gudi.
8 Ego totonai za gore na veluvelu,
na tinoni kolenana inuma za pojani
za na tinoni za matamatani na roiti,
<Mu kuku varikamudi ria na tinoni
roiti ko mu vadi na dia tabara. Mu
podalai tadiria qari podalai liguligu
tinganai muna kamuria ria qari po-
dalai momoe,> za guni.
9 Ego ko ria na tinoni qari podalai
roiti lima koloko za vadi maka poata
siliva pa maka tinoni.
10 Ko totonai mari lao teku tabara
qari gua ria qari roiti momoe, za
qari kole roquroqu pala mami teku
vakubo qari gua. Ba totonai qari
okoto teku, za qari varitoto vei tugu
ria qari podalai roiti liguligu ria.
11 Ko tonai qari tekuria na poata za
qari kole qumiqumini ria za na tinoni
za varoitiria pa nana inuma.
12 Qari paranga ria, <Ria na tinoni
qari podalai liguligu za maka aoa gu
qari roiti, goto gami za gami pogozia
na mamatana na rane beto qe variva-
sevi na mangini, ba ria ba qu varitoto
veidigami tugu gami,> qari gua ria.
13 Nari za oea na tinoni kolenana
inuma za maka ria, ari za guni vei,
<Baere, qake nganganguligo ara ao.
Beko taqe makarai varivaegoni tu
gita kori za ao muna roiti na rane
doruna beto ko ara mana tabaranigo
maka poata siliva taqe gua tu.
14 Mu pogozia gu na mua tabara
ko mu mule kenimua gu. Aza na
nyorogua taqu za aza vei qa vani na
tinoni za roiti liguligu, vei tugu aza qa
vanigo ao.
15 Quke gilagilai ao za na qua tu-
vizina makaqu ara ko mana varoiti
veini aza qa nyorogua veini za na
qua poata makaqu? Ba palu qu kono
beka ao ura ara na tinoni leleaqu?>
za guni.
16 Ko zara za vei za ria qari liguligu
za mari momoe, goto ria qari momoe
za mari liguligu,>> za gua i Jisu.

Na Vinaue Totozo za Pojai i Jisu na Nana Uke
(Maka 10.32-34; Luke 18.31-34)

17 Tonai za korapa rerege zae pa
Jerusalema i Jisu, za za teku kaledi
ria na nana sepele ko za pojadi, ari za
gua vei,
18 <<Mu vainongoro lame! Taqe ko-
rapa zae pa Jerusalema za gita, ko ke-
takoi za pala mina tavalao pa limadi
ria na kuta iama beto ria qari vari-
vagigalaini na Vavanau za na Tuna
na Tinoni. Ko pala mari jutua ko mari
vaukea
19 beto za mari valaoa ria tadiria na
tinoni karovodi ko mari vavaledeni,
mari piqolia beto mari vaukea pa ko-
rosi aza. Ba pa vinaue rane za mina
turu mule pa uke aza,>> za gua i Jisu.

Na Tepa tana Tinadi ari Jekopi i Jone
(Maka 10.35-45)

20 Pa liguna aza za lao ti Jisu za
na maqotana i Jebeti beto kori tuna
marene, ko za todongo pa moena aza
ko mi tepai maka za tana za gua.
21 Nari za nanazia i Jisu za na reko
aza, <<Na za qu nyoroguani ao?>> za
guni.

Nari za oe lao aza, <<Bangara, mu
vakolea na taringutinguti ko ari kori
tuqu marene ari mari nyumu tavitigo
ao pa mua binangara, maka pa kale
matuamu maka pa kale merimu,>>
za gua.
22 Nari za oeria i Jisu ria, ari za gudi
vei, <<Gamuke gilagilai gamu kori
aza gamu korapa tepaia. Ae vei muna
boka tugu gozoria gamu za na vitigi
mana gozoria ara?>> za gua aza.

Nari qari oe lao ari kori, <<E, mami
boka gu,>> qari gua.
23 Nari za ari za gudi vei i Jisu ari
kori, <<E, pala muna somana gozoria
tugu gamu kori za na vitigi mana go-
zoria ara. Ba na neqi vei beto mina
tamijata i zei pa kale matua i zei pa
kale meri za nake taqu. Ria na ia
veveidi ari za na Tamaqu tu za tori
vatana vadi ria tu za tori mijataria
tu,>> za gua i Jisu.
24 Tonai qari nongoria ari ka
manogaputa sepele za vei zara, za
qari tagigiridi ari kori tamatazi.
25 Nari za kuku varikamudi i Jisu
ria doru sepele ko ari za gudi vei,
<<Gamu gilagilaimiu gamu ria na
bangara tadiria na tinoni karovodi za
qari lalaeni za na toa tadiria na dia
tinoni, beto ria na tinoni lavalavata
qari vatadogoroni na dia neqi tadiria
na dia tinoni.
26 Ba tadigamu za minake vei zara.
Aza za nyorogua tavalavata gamu, za
mina nabuludigamu tu gamu doru.
27 Beto aza za nyorogua mo-
moedigamu gamu za mina pinauzu
tu tadigamu doru.
28 Maka moqaza podeke vei na
Tuna na Tinoni za zake lame ko ria na
tinoni mari vabangaria, goto za lame
nabuluni na tinoni beto za vani na
nana toa ko za pajuku aloria ria kubo
tinoni,>> za gudi i Jisu.

I Jisu za Salanaria Kori Tinoni nake Batabatadi
(Maka 10.46-52; Luke 18.35-43)

29 Ego tonai za taloi pa Jeriko i Jisu
beto ria nana sepele, nari za maka
minete puku tinoni lavata za tutiria.
30 Ego ko qari nongoroni ari
kori tinoni nake batabatadi qari
korapa nyumu pa zona za i Jisu za
korapa rerege jola lame qari gua,
za qari kuku votu, <<Mu roquroqu
tokadigami ao na Tuna i Devita! >>
qari gua.
31 Nari qari tokeria ria na minete
tinoni ari kori ko mari nogoto qari
gudi. Ba tonai za qari kuku vaiolo vi-
viva tu, <<Mu tokadigami ao na Tuna
i Devita!>> qari gua.
32 Nari za turu nogoto i Jisu ko za
kukuria beto ari za gudi, <<Na za za
gamu nyoroguani gamu kori ko ba
roiti vadigamu ara?>> za gudi.
33 <<Bangara, gami nyoroguanigo
gami kori ko bu vabatabatagami! >>
qari gua.
34 Nari za roquroqu vitivitigiria i
Jisu ari kori ko za lao uliria na matadi,
nari za qarike ruavo tugu na bata-
batadia ari kori ko qari tutiadia aza.

21

Na Luge ti Jisu pa Jerusalema (Maka 11.1-11; Luke 19.28-40; Jone 12.12-19)

1 Totonai mari toga pa Jerusalema
qari gua ko qari kamu pa Betipezi
aza pa Kubo pa Olive i Jisu beto ko
ria na nana sepele, za za garunu lao
momoedi i Jisu ari kori nana sepele,
2 ari za gudi vei, <<Mu lao pa
guguzu pa moemiu maka karovona
lao nari. Ko aza tugu muna lao
kamu za pala muna batia gamu kori
za maka dongiki na tapiko vaturu
kolena tavitia maka tuna. Mu ruvatia
za na dongiki beto mu toka lamedi
taqu.
3 Vei mari parangagamu kaki
tinoni, za ari muna gua vei, <Na
Bangara za nyoroguani,> munagu, za
pala mari vamalumu vadigamu,>> za
gua aza.
4 Ko za taroiti vei ari ani ko za gore
votu za na paranga tana Bangara za
lame vei tana tinoni korokorotai, aza
ari za gua vei,
5 <<Mu pojadi ria na guguzu tinoni pa
Zaione,
ari mugudi vei,
<Dotu za korapa lamelamenana za
na miu Bangara!
Zake tuara beto ko za zae pa
dongiki,
za zae pa pokotona na tuni dongiki!>
mugudi,>> za gua.
6 Ko qari taloi lao ari kori sepele, ko
qari roitini tugu aza vei za garunudi i
Jisu.
7 Qari toka kamuni ari kori za na
dongiki beto ko na tuna, beto ko qari
lovaza vaakedi ria pa pokotodi za na
dia koti beto za zae i Jisu.
8 Ria na minete tinoni lavata qari
lovazadi na dia koti za na zona, goto
kaki qari kaele teku suvege ko qari
lovaza vakoledi pa zona.
9 Na puku minete tinoni za qari
rerege pa moena beto pa liguna i Jisu
beto qari kukuku,
<<Aroia na Tuna i Devita!
Za tamana aza za lame
pa izongona na Bangara.
Aroia pa nulu vavagalo,>> qari
gua ria.
10 Totonai za luge lao pa
Jerusalema i Jisu, za kirikanoko za
na guguzu doruna, <<I zei za?>> qari
gua.
11 Nari za qari oe lao ria na puku
minete qari tutia aza, <<Aza na tinoni
korokorotai ani, i Jisu pa guguzu
Nazareti pa Qalili,>> qari gua.

I Jisu za Aduria ria qari Vavai pa Kakabarena na Zelepade (Maka 11.15-19; Luke 19.45-48; Jone 2.13-22)

12 Ego ko za luge lao pa kakabarena
na zelepade i Jisu ko za adu votuvo-
tudi ria doru qari korapa vavai beto
qari vavaidi na zakazava pa kakaber-
ena zelepade, beto za peluku vaopo
paledi ria na tevolo tadiria na tinoni
sogasoga poata karovodi beto ria na
nyumunyumudi tadiria qari vavaidi
na kuru vavavuidi.
13 Beto ari za gudi vei ria, <<Ari
za gua vei za na Kutikuti Tabuna,
<Na qua ruma za mina takukuni na
ruma varavarana,> za gua, ba gamu
za gamu roiti veini na bevi ovovona
tadiria na tinoni raja ikikodi,>> za
gudi.
14 Ego ko qari lao tana pa kak-
abarena na zelepade ria nake ba-
batadi beto na qao, ko za salanaria
aza.
15 Ba ria na kuta iama beto ria qari
varivagigalaini na Vavanau za qari
tagigiri totonai qari batiria na roiti
varivagabaradi za roitidi i Jisu beto
ko qari nongoria na kukuku irirangadi na koburu pa kakabarena na
zelepade ari qari gua vei, <<Aroia na
Tuna i Devita!>> qari gua.
16 Ko ari qari guni vei i Jisu, <<Qu
nongororiamua tu ao aza qari ko-
rapa pojai ria zara?>> qari guni.
Nari, <<E, qa nongororiaqua.
Gamu oqoro tu tiro vakaberia gamu

21:5 Aisea 62.11; Zakarae 9.9. **21:9** Kera Vatarazae 118.25-26. **21:13** Aisea 56.7. **21:13** Jeremae 7.11.

za na Kutikuti Tabuna aza ari za gua vei?
<Qu vatanai ao pa ngujudi ria na koburu beto na melalu
za na vatarazae zozotona,> za gua,>>
za gua i Jisu.
17 Ego tonai za taloi tadiria pa kakabarena na zelepade aza nari za lao pa Betani ko na bongina aza za puta ketakoi.

I Jisu za Leveleveni na Suvege Piqi (Maka 11.12-14, 20-24)

18 Tonai za rerege mule soga lao pa Jerusalema na volavolaza leana i Jisu, nari za vaia na burana.
19 Ko za batia za maka suvege piqi pa keketai zona, ko za lao kamua ba kepore maka vuana bi batia goto galegale equruna gu. Nari ari za guni vei za na suvege piqi, <<Na iamu za munake vua soga mule ao!>> za guni. Aza tugu za paranga vei zara aza, nari za zake oriavo tugu malei ukenana za na suvege aza.
20 Tonai qari batia ria na sepele za vei zara za qari gabara vitivitigi, ko qari paranga ria, <<Ae za vei ko zake oriavo tugu malei ukenana za na suvege piqi zana?>> qari gua.
21 Nari za oeria i Jisu, ari za gudi vei, <<Ma poja zozotodigamu ara za gamu: vei muna vazozoto beto munake orirabeke pa miu rangerange za gamu, za pala muna bokai gu gamu aza vei qa roiti veini ara na suvege piqi ani. Ba nake makana gu ani, goto vei muna paranga laoa na kubo, <Mu iolo ao na kubo zana ko mu lao lotu pa ivere,> bu gua, za pala mina gore votu gu.
22 Beto vei muna vazozoto za gamu, za pala muna tekua gu gamu aza vei gamu tepai pa varavara,>> za gua i Jisu.

Na Nanazana na Neqi ti Jisu (Maka 11.27-33; Luke 20.1-8)

23 Ego za mule lao pa kakabarena na zelepade i Jisu ko za korapa varivagigalai, za qari kamu nananazia ria na kuta iama beto ria na tiolata matamata tadiria na tinoni aza, <<Na neqi za qu izongia ao? I zei za vanigo na neqi ko qu roitidi ao ria na zakazava ari?>> qari guni.
24 Nari za oeria i Jisu, ari za gudi vei, <<Ara ba ma nanazadigamu mae maka nanaza. Ko vei muna oe valeania gamu za pala mana ule vadigamu ara za ae neqi veveina qa izongia ko qa boka roitidi ara za na zakazava veveidi ari.
25 I zei za vani na neqi i Jone beto za paputaiso tinoni? Na Tamaza ba na tinoni?>> za gua aza.

Totonai qari nongoria za paranga vei zara aza, za qari kole varigua makadi, <<Na za tana gua za tana oe laoni? Ura vei tana paranga, <Na Tamaza za vani,> tana gua, za pala mina paranga aza, <Ba ae za vei ko gamuke vazozotoa tu gamu i Jone?> pala mina gudigita.
26 Goto vei tana paranga, <Na tinoni qari vani,> tana gua, za varivamatagutu mutu za na za mari gudigita ria na tinoni. Ura ria doru tinoni za qari tori vazozotoa tu i Jone za maka tinoni korokorotai,>> qari gua.
27 Ko qari oea gu i Jisu, ari qari guni vei, <<Dai, gamike gilagilai i zei za vani na neqi i Jone beto za paputaisoria na tinoni,>> qari gua ria.

Nari za ari za gudi vei i Jisu, <<Ego, ko ara ba manake ule vadigamu tugu ropi za ae neqi veveina qa izongia beto qa roitidi na zakazava veveidi ari,>> za gua aza.

Na Vavakato Vavapadana Kori Marene

28 <<Ego, ae gamu roqu veini gamu za na vavakato ani? Za kolenana za maka tinoni kori na tuna marene. Za lao momoe aza tana tuna moa, ko ari za garunu veini, <Tuqu, ao za pa ngenari za mu lao roiti pa inuma,> za guni.
29 <Koi, ara daiqua,> za gua za na tuna moa, ba za zovai nari ari za soga roquroqu ko za keni tugu.

21:16 Kera Vatarazae 8.3.

30 Beto za lao mutugu tana tuna pa
ligu za na tamadi ko za garunu veini
mutugu aza za poja veini na tuna
moa, nari ari za oe veini, <E, leana,
tamaqu,> za guni, beto za zake pavu
keni roiti aza.
31 I zei ari kori ari za roitini aza
za nyoroguani na tamadi?>> za gua i
Jisu.
Nari za qari paranga ria, <<Aza pa
moa,>> qari gua ria.
Nari za paranga i Jisu, <<Ma
poja zozotodigamu ara gamu: ria
na tinoni ikikeredi vevei na tinoni
tekuteku takisi beto na tugele za mari
luge jola lao momoedigamu gamu pa
binangara tana Tamaza.
32 Ura za tori kamu tu tadigamu
doru i Jone ko za vadogorodigamu
za na zona tuvizina ko muna tutia,
ba gamuke vazozotoa tu gamu. Goto
ria tu na tinoni tekuteku takisi beto
na tugele za qari vazozoto. Ko gamu
batiriamiu tugu gamu za na gabaladi
ria na tinoni ari, ba gamu za gamuke
soga podekia tugu na roqumiu ko bu
vazozotoa i Jone,>> za gua i Jisu.

Na Vavakato Vavapadadi ria na Tinoni Roiti pa Inuma Qurepi (Maka 12.1-12; Luke 20.9-19)

33 <<Ego, mu vainongoro lameni
mule maka vavakato vavapada ani.
Kolenana za maka tinoni za izongo
pezo, ko za roitini na inuma qurepi,
beto za bara varilivutaini. Za ruri
valolua aza za maka patu ketakoi
mina monyo vakoleni na vaini za
gua. Beto za roitini maka ruma
gelegelena. Ego beto za keni tu soru
tinoni ko qari kamu roiti ko qari
kopu vani za na inuma, beto za keni
lekoleko pa guguzu zouna aza.
34 Totonai mi kamua za gua za na
totozo lokelokete, za garunu laodi na
tinoni kolenana inuma za kaki nana
pinauzu, ko mari lao tadiria na tinoni
roiti ko mari teku vani na iana pa
nana vuvua pa nana inuma za gudi.
35 Ba qari lao tu ria na tinoni roiti
ko qari aru tamanaria ria na pin-
auzu, ko maka za qari majamajai,
maka qari vai vaukea, goto maka
mutu za qari buti tarini patu.
36 Pa liguna aza za garunuria mu-
tugu ria kaki nana pinauzu, ria za
qari mota joladi ria za garunu momo-
eria. Ba qari roiti veidi mutugu ria za
garunu laodi momoe.
37 Pa liguligu betobeto za garunu
laoni tadiria za na tuna zozoto.
<Na tuqu ani ko pala mari panga-
gani ria,> za gua za na roverove tana.
38 Ba totonai qari batia ria na
tinoni roiti za na tuna, za qari kole
variparanga, <Ani za na tuna mina
teku vakarovoria na izizongo tana
tamana! Mae, lame ko tavai vauke
pale beto ta tekua nada za na iz-
izongo tana!> qari gua.
39 Ko qari lao ko qari ragata tekua,
beto qari gona votuni keta peguruna
na inuma, ko qari vauke pale aza,>>
za gua i Jisu.
40 Beto za nanaza laoria i Jisu ria,
<<Ego, vei totonai mina mule lame
kamu za na tinoni kolenana inuma,
za na za beka pala mina roitini
tadiria na tinoni roiti ari?>> za gua
aza.
41 Nari za qari oea ria aza, <<Pala
mina vauke paledi gu aza ria na
tinoni ikikeredi zara. Beto pala mina
vakarovo lao vadi tu kaki goto tinoni
za na nana inuma, ria na tinoni
mari boka vani na iana totonai mari
lokelokete,>> qari gua.
42 Nari za parangaria i Jisu ria,
<<Gamu oqoro tu tiro vakaberiamiu
gamu za na Kutikuti Tabuna aza ari
za gua vei?
<Na patu aza qari kilu pale
ria na tinoni vavaturu ruma,
za aza tugu za na kuta patu vizovizo.
Na Bangara za roiti veini ani,
ko za varivagabara jola
pa nada dogodogoro!> za gua,>>
za gua i Jisu.
43 <<Ko na binangara tana Tamaza
za mina tateku varijo pale tadigamu,
ko mina tavalao mule tadiria na
tinoni karovodi mari boka roiti vavo-
turia na vua leadi.

21:42 Kera Vatarazae 118.22-23.

44 (Aza na tinoni za lotu pa patu
mina talomolomoto. Goto na tinoni
za takoa na patu aza za mina avuru
bilu*,)>> za gua i Jisu.
45 Totonai qari nongoria ria na kuta
iama beto na Parese za na vavakato
vavapada ti Jisu, za qari gilagilai za
aza za korapa gu pojai na veveidi ria
qari gua.
46 Ko qari kole podepodeke ko
bari aru tamania qari gua, ba qari
matagutudi na minete tinoni, ura ria
doru tinoni za qari vazozotoa maka
tinoni korokorotai i Jisu qari gua.

22

Na Vavakato Vavapadana na Vavolo Varielava (Luke 14.15-24)

1 Ego i Jisu za vavakato vadi mule
kaki vavakato vavapada ria. Ari za
gudi vei,
2 <<Na binangara pa noka za vei
ari. Kolenana za maka bangara za
vatanani na vavolo varielava tana
tuna marene.
3 Beto za garunu ria na nana nab-
ulu ko mari lao kuku varikamudi
ria na tinoni qari tasoru ko mari so-
manani na vavolo za gua, ba qari
daidia kamu ria na tinoni tasorudi.
4 Nari za maka garunuria mule ria
kaki goto nana nabulu ko ari muna
paranga veidi ria qari tasoru za gudi,
<Vainongoro ko! Za tori naqiti beto
tu za na vavolo taqu koviria, qari
tori takubolo tu za na bulumakau
lavalavatadi beto na tuni bulumakau
nyobonyobokodi ko qari tori moge-
moge vatana tu, beto doru maka za
qari tori tavatana tu. Mae, lame so-
manani na tekuteku varielava, muna
gudi,> za gudi.
5 Ba qarike pavu vagalani ria qari
tasoru za na paranga ani. Rari
vei qarike gudi tugu ria na nabulu
goto qari kole gu tapatianani na dia
roitina. Kaki qari kenidia tu pa dia
inuma, kaki qari keni tu nyaqodia
poata,
6 goto ria kaki qari tasoru za qari
lao tu ko qari aru tamanaria ria na
nabulu tagarunudi ari ko qari komiti
vikevikereria beto qari vaukeria.
7 Nari za tagigiri vikevikeredi na
bangara ria, ko za garunuria ria
na nana tinoni varipera ko qari lao
vai vauke betoria ria qari vaukeria
na nana nabulu, beto qari vurungu
paleni za na dia guguzu.
8 Beto za kukuria ria kaki nana
nabulu mule ko ari za gudi vei, <Na
qua vavolo varielava za tori tana tu,
ba ria na tinoni qa soruria za nake
garodi tugu ko mari lame.
9 Ko mu lao pa zona lavalavata,
ko mu soruria ria doru tinoni muna
batiria pa zona, ko mari kamu so-
manani na vavolo,> za gudi.
10 Ko qari keni ria na nabulu ko
qari kuku vakamu betoria ria na
tinoni ria vei qari batiria, na tinoni
leadi beto ria nake tinoni leadi. Ko
qari pugelia ria na tinoni za na
ruma ketakoi za taroiti na vavolo
varielava.
11 Ego ko tonai za luge lao za na
bangara, ko mi dogororia ria na
tinoni tasorudi za gua, nari za batia
za maka tinoni zake vazaeria na poko
varielava.
12 Ko za nanazia na bangara aza,
<Baere, ae za vei beto qu boka luge
lame pani ao, ura ao za quke vazaeria
na poko varielava?> za guni. Ba zake
vagala za na tinoni aza.
13 Nari za parangaria na bangara
ria na nabulu, <Mu lao ko mu piuria
na limana na nenena, ko mu gona
votu lao pale pa peguru rorodomo
kunikunina za na tinoni ani. Ketakoi
mari lukana uui beto mina ngingizi
tu na livodi ria na tinoni,> za gua.
14 Ura kubo ria qari tasoru, ba ari
ka viza gu za qari tamijata,>> za gua i
Jisu.

Na Nanazana na Tabara Takisi (Maka 12.13-17; Luke 20.20-26)

15 Ego qari varikamu ria na Parese
ko qari varivavavakato ko mari vago-
nai pa kaki dia nanaza i Jisu qari gua.
16 Qari garunu laoni ria tana za
kaki dia sepele beto ko kaki ria na

* **21:44** Na pikata 44 zake kole pa zoku kutikuti kolekoledi.

tinoni qari somana jukai i Herodi. Ko ari qari guni vei, <<Tinoni varivagigalai, gami gilagilaimami gami za qu zotomua gu ao. Qu varivagigalaini ao pa zozoto za na zona tana Tamaza, beto ko zake vatakulanga podekigo ao za na za mari gua ria na tinoni, ura quke dogoro laoa ao za ae qari poreveveidi vei ria na tinoni.

17 Ko mu pojadigami moko na mua roquroqu. Ae vei, na tavamalumuna tugu pana Vavanau za tana tabara laoni na nada takisi tana bangara i Siza, ba dai?>> qari gua ria.

18 Ba za tori batia tu i Jisu za na dia roquroqu ikikerena qari vatanani ria. Ko ari za gudi vei ria, <<Na tinoni jola vavabatamiu na sekesekemiu za gamu! Ae za vei ko gamu korapa nyorogua podeke vagonaziu ara?

19 Mu vabatiniziu moko za na poata siliva aza gamu tabarani takisi!>> za gudi. Ko tonai qari pogozo laoni tana za maka poata siliva,

20 Nari za nanazaria, <<I zei na izumatana beto na izongona za kole pa poata siliva zana?>> za gudi.

21 Nari za qari paranga ria, <<I bangara Siza,>> qari gua.

Nari ari za gudi vei i Jisu ria, <<Ego mu valao vani i Siza za ria ti Siza, beto mu valao vani na Tamaza za ria tana Tamaza,>> za gua aza.

22 Totonai qari nongoria za na oe tana za qari gabara ria ko qari loi pale ko kenidia.

Na Nanazana na Turumule pa Uke (Maka 12.18-27; Luke 20.27-40)

23 Ego pana rane tugu aza za qari kamu ti Jisu ria na Sadusisi, ria qarike vazozotoa na veveina na tinoni mina boka turu mule pa uke, ko ari qari guni vei aza,

24 <<Tinoni varivagigalai, na Vavanau ti Mosese za ari za gua vei, <Bi maka tiolata marene za bi kepore tuna beto ko bi uke, za pala na taina marene mina teku vakarovia za na naboko, ko ria na koburu mari vaporeria ari kori za mina tagigaladi na tuna tugu na marenena momoe za uke,> za gua.

25 Ego ko koledia za ari ka vitu tamatazi marene. Aza pa moa zozoto ria za varielava ko za oqoro pore na tuna beto za uke aza, ko za loia za na naboko ko za elavia mule na taina marene aza za tuti tana tugana moa.

26 Ba aza na marene vinaori ani ba za vei tugu na tugana, za oqoro pore na tuna beto za uke. Na marene vinaue ba maka moqaza podeke tugu, ko qari beto pudala tugu ari ka vitu tamatazi.

27 Beto za liguligu tu beto za uke za na reko.

28 Ego, ko na rane mari turu mule pa uke ria na tinoni, za i zei ari ka vitu tamatazi ari na maqotana za na reko aza? Ura ari ka vitu doru za qari elavia aza!>> qari gua.

29 Ba za oeria i Jisu ria, ari za gudi vei, <<Dai, gamu sela za gamu! Ura gamuke vakaberia gamu za na ginuadi na Kutikuti Tabuna babi na neqi tana Tamaza.

30 Ura tonai mari turu mule pa uke ria na tinoni, za pala mari suvere vei gu ria na mateana pa noka ria ko marike varielava.

31 Goto na veveina na turu mule pa uke za ae vei gamu oqoro tu tiro vakaberia za aza za pojadigamu na Tamaza? Ari za gua vei aza,

32 <Ara za na Tamaza ti Ebarahami, na Tamaza ti Aisake, beto na Tamaza ti Jekopi,> za gua aza. Ko aza za nake Tamaza tadiria na tinoni ukedi, goto tadiria tu na tinoni toadi,>> za gua i Jisu.

33 Totonai qari nongoria ria na minete tinoni za ani, za qari gabara betoni ria za nana varivagigalai.

Na Garunu Poreveveina Jola (Maka 12.28-34; Luke 10.25-28)

34 Ego totonai qari nongoria za vapapakaria i Jisu ria na Sadusisi, nari za qari varikamu ria na Parese.

35 Ko maka ria na Parese aza za varivagigalaini na Vavanau za nyorogua vagonai i Jisu.

22:32 Votu 3.6.

36 Ko za paranga, <<Tinoni
varivagigalai, ave za na garunu
poreveveina jola pa Vavanau?>> za
gua.
37 Nari za oea i Jisu, ari za guni
vei, <<Mu roquroqua na Bangara na
mua Tamaza pa doruna bulomu, pa
doruna ongongumu, beto pa doruna
na roqumu.
38 Aza za na garunu za poreveveina
jola beto za momoe.
39 Na vinaori garunu ani gu: Mu
roquroqua na tavitimu maka mo-
qaza podeke vei qu roquroqu mule
veinigo makamu.
40 Tadi ari kori garunu ari qari
titi za na doruna na Vavanau beto
na varivagigalai tadiria na tinoni ko-
rokorotai,>> za gua i Jisu.

Na Karisito za na Bangara Kole Jolana
(Maka 12.35-37; Luke 20.41-44)

41 Ego tonai qari korapa tugu
varikamu ketakoi ria na Parese, za
nanazaria i Jisu ria,
42 <<Na za gamu roquroquni gamu
za na Karisito? Na tuti lamena ti zei
aza?>> za gua.

Nari qari oe lao ria, <<Na tutina i
Devita,>> qari gua.

43 Nari za parangaria i Jisu ria,
<<Ba ae za vei ko za pojani tu na On-
gongu Tabuna i Devita ko za gigalani
tu na Bangara i Devita aza? Ura i
Devita za ari tu za paranga vei,

44 <Ari za gua vei za na Bangara
Tamaza
tana qua Bangara na Karisito:
Mu nyumu pa kale matuaqu,
tingnai tu mana vakilasaria ria
na mua kana,> za gua.
45 Ego, ko vei bi gigalani nana Ban-
gara bi guni i Devita aza, za ae za vei
beto mina na tuti lamena tu ti Devita
za na Karisito?>> za gua i Jisu.
46 Kepore maka ria bi boka oea i Jisu.
Ko podalai pa rane aza za qarike tu-
manani nanaza sogai ria aza.

23

Qari Tapitu ria qari Varivagi-galaini na Vavanau beto ria na Parese
(Maka 12.38-40; Luke 11.37-52; 20.45-47)

1 Ego beto za paranga laoria i Jisu
ria na minete tinoni beto ria na nana
sepele, ari za gudi vei,
2 <<Ria qari varivagigalaini na Va-
vanau beto ria na Parese za qari nyu-
mua na nyumunyumuna ti Mosese.
3 Ko muna kopuni beto mu tutia
gu gamu aza vei qari varivagigalaini
ria tadigamu, ba muke tutiria ria na
roiti qari roroitidi ria. Ura ria za
qarike tutiria ria na zakazava qari
varivagigalaidi.
4 Pana dia ruvata vokele paranga
za qari vakedi na pogozo mamata ria
na tinoni, ba maka karukarusudi gu
bi uli pa pogozo mamata ko bi iapeki
vakopele vadi na tinoni ba qarike ny-
orogua vei tugu.
5 Doru dia roiti za qari roitidi ria
ko vei ko mari dogororia gu ria na
tinoni qari gua. Qari vatogazaria pa
readi beto pa limadi za na bokese
za pugelia na paranga pa Kutikuti
Tabuna, beto qari piti vakakazaria
ria na uqudi na dia poko.
6 Qari nyonyorogua tavanyumu pa
ia poreveveidi pa vavolo beto pa nyu-
munyumu poreveveidi pa leo ruma
varivarikamuna.
7 Qari nyoroguani ko ria na tinoni
mari gozoro qeraqeradi pa ia make-
maketina beto mari gigaladi na
<Rabi> mari gudi na tinoni qari gua.
8 Ba gamu na qua tinoni za munake
tagigala na <Rabi> ura na tamatazi gu
za gamu, beto ko maka moqazana gu
za na miu Tinoni varivagigalai.
9 Muke gigalani na <tamamiu> za
maka tinoni pa pezo, ura maka mo-
qazana gu za na Tamamiu, aza na
suverena pa noka.
10 Muke gigalani na tinoni mata-
mata za maka tinoni, ura na Karisito
gu za na miu tinoni matamata.

22:37 Vavanau 6.5. **22:39** Iama 19.18. **22:44** Kera Vatarazae 110.1. **23:5** Vavanau 6.8; Nguti 15.38-39.

11 Aza na tinoni za poreveveina jola
gamu za mi nabuludigamu za gamu.
12 Aza za valavata muleni makana
za pala mina tavapeki, beto aza za
vapeki muleni makana za pala mina
tavalavata.
13 Mu takulangagemiu tugu za
gamu gamu varivagigalaini na Va-
vanau beto na Parese! Na tinoni
jola nyonyoravamiu! Ura gamu pate
suqutia gamu pa moedi na tinoni
za na atakamanana na binangara
pa noka. Ko makamiu gamuke
boka luge laoa tugu beto ko gamu
suquturia tugu ria qari korapa
podepodeke ko mari luge qegua.
14 (Mu takulangagemiu tugu za
gamu gamu varivagigalaini na Va-
vanau beto na Parese! Na tinoni
jola nyonyoravamiu! Gamu iko
toaria na ruma beto na zakazava
tadiria na nabonaboko, beto gamu
jola varavara vakakazamiu pa moedi
na tinoni! Zara gamu vei ko mina
lavata jola za na vinakilasa muna
gozoria.)*
15 Mu takulangagemiu tugu za
gamu gamu varivagigalaini na Va-
vanau beto na Parese! Na tinoni jola
nyonyoravamiu! Gamu karovoria
na kolo ka kolo beto gamu reregeria
na ia ka ia, ko gamu vagabalia
maka tinoni ko za tutia na Vavanau,
beto totonai za gabala nari za ikere
joladigamu mule gamu ko za padana
na gana gu pa heli za na tinoni aza.
16 Mu takulangagemiu tugu za
gamu na tinoni varitoka nake bata-
batamiu! Ura ari gamu vavanau
vei za gamu, <Bi maulu galegale
pa nizongona na zelepade madina
za maka tinoni, za vei minake roiti
votuni za nana maulu ba zake vei
makia. Ba vei tu mina maulu lao aza
pa qolo qari tavakole pa leo zelepade
madina, nari za minake sogai goto
mina roiti votuni tugu aza za na
maulu za mauluni,> gamu gua za
gamu.
17 Gamu duviduvili nake bata-
bata za gamu! Ae ari kori za na
poreveveina jola, na qolo ba na
zelepade madina? Na zelepade
madina gu za poreveveina, ura
ketakoi gu qari boka tavamadi ria na
qolo qari tavaroiti pa vatarazaena na
Tamaza.
18 Beto za ari mule gamu vavanau
vei, <Bi maulu pa izongona na idi
vavavuina za maka tinoni, za vei mi-
nake roiti votuni nana maulu ba zake
vei makia. Ba vei tu mina maulu
lao aza pa varivana za ake pa idi
vavavuina, nari za minake sogai goto
mina roiti votuni tugu aza na maulu
za mauluni aza,> gamu gua za gamu.
19 Za iapekigana tugu za nake bata-
bata za vaigamu gamu! Aza tu na idi
patu vavavuina za vamadia na vari-
vana za za poreveveina jolani za na
varivana za tavaake pa narena aza.
20 Za vei zara za, na tinoni za maulu
lao pa ia vavavuina za maulu lao
tugu za tadiria doru varivana qari
tavakole pa narena.
21 Beto ko na tinoni za maulu lao pa
zelepade madina za maulu tavitini
tugu za na Tamaza za suvere pa leo
zelepade madina.
22 Beto ko na tinoni za maulu zae
pa noka, za maulu lao tugu za pa
nyumunyumuna bangara, beto ko za
maulu tavitini tugu za na Tamaza za
nyumu pa nyumunyumuna aza.

23 Mu takulangagemiu tugu za
gamu gamu varivagigalaini na Va-
vanau beto na Parese! Na tinoni
jola nyonyoravamiu! Ura gamu
valao vani na Tamaza za maka
pa manoga pa miu umuma qari
vavalingilingia na tekutekuna vevei
na miniti, na dilli beto na kiumini.
Ba gamu dogoro paledi gamu ria
na uana poreveveidi pa Vavanau,
na roiti vatuvizi lao tana na tinoni,
na variroqu varitokai, beto na tuti
valeania na Tamaza. Ari ria na uana
za pada ko muna kopudi na roiti
tutidi, beto ko vei tugu ria kaki tuti
zara.
24 Na tinoni varitoka nake bata-
batamiu za gamu! Gamu podeke
vitivitigi ko gamu teku pale za na
lango peki za lao pa gemiu kapa pie

* **23:14** Na pikata 14 ani zake kole pa zoku kutikuti kolekoledi.

bukuna, ba beto gamu ponyolo toaia za na kameli tu naregogoto!

25 Mu takulangagemiu tugu za gamu gamu varivagigalaini na Vavanau beto na Parese! Na tinoni jola nyonyoravamiu! Ura gamu valiosoria na pegurudi na miu kapa beto na peleita, goto pa leodi za pugeleria na zakazava ikikeredi gamu tekuria gamu pa miu zona ngangangulu beto na muino.

26 Na Parese nake batabatamu ao! Mu valioso momoea mae tu na leona na mua kapa, beto za pala mina lioso mutugu za na peguruna.

27 Mu takulangagemiu tugu za gamu gamu varivagigalaini na Vavanau beto na Parese! Na tinoni jola nyonyoravamiu! Gamu kale na bevi varivarigolomoni kobukobu tinoni ukedi, za tapedi vakeka ko za batabata lea na peguruna, ba pa leona za za pugelia na pudapuda beto na nyabo tomete.

28 Ko zara gamu vei putaputa za gamu. Pa pegurumiu za gamu dogoro vei na tinoni tuvizimiu pa dogodogoro tana tinoni, goto pa bulomiu za pugelia na nyonyorava beto doru roiti ikikeredi.

29 Mu takulangagemiu tugu za gamu gamu varivagigalaini na Vavanau beto na Parese! Na tinoni jola nyonyoravamiu! Gamu roiti valeadi beto gamu vasari vabatabata learia tugu vei ria na poudi ria na tinoni korokorotai beto na merumerudi ria na tinoni tuvizidi pa moa.

30 Gamu paranga za gamu, <Vei babi korapa suveremami na totozo qari suvere ria na tamamami pa moa gami, za mamike somana vaukeria gami ria na tinoni korokorotai,> gamu gua.

31 Ko zara za vei za gamu ule votuni gu pa miu uana za gamu za na tinoni veveimiu gu ria qari vaukeria na tinoni korokorotai pa moa!

32 Ko mu laomiu gu ko mu roiti vaokotoni tu aza qari tori podalaini tu ria na tamamiu pa moa.

33 Boko dole! Boko tuni dole ikikeremiu! Ae vei, muna boka ukuni gamu za na vinakilasa pa heli?

34 Ko za vei za mu vainongoro! Ara qa korapa garunu lamedi ara tadigamu ria na tinoni korokorotai, na tinoni gigigalai, beto ria na tinoni varivagigalai. Kaki ria za pala muna vaukeria tugu gamu, kaki mule za pala muna vaukeria pa korosi, beto kaki za pala muna majamajaria pa ruma varivarikamuna beto ko muna adu vatagatagararia pa guguguzu.

35 Gamu vaukeria ria na tinoni tuvizidi ko na tinajutu za muna gozoria gamu. Ko ria muna gozoroni tinajutu gamu za podalai ti Ebolo na tinoni tuvizina ko za lame kamu ti Zakarae na tuna marene i Barakia aza gamu vai vaukea gamu pa varikorapaina na zelepade madina beto na ia vavavuina.

36 Ma poja zozotodigamu ara za gamu: na vinakilasa tadiria dodoru qari vai tinoni ari, za mari gozoria tugu ria na zazae tinoni koviria,>> za gua i Jisu.

I Jisu za Roquroqua na Guguzu Jerusalema
(Luke 13.34-35)

37 <<Kei, Jerusalema, Jerusalema! Ao za qu vai vaukeria na tinoni korokorotai, beto ko qu buti taridi na patu ria na tinoni pogozo nongoro za garunu laodi na Tamaza tamu! Kubo totozo za qa nyorogua teku varikamudi ria na mua tinoni, ba veidigamu na kokorako za vaonguria na boko tuna pa kauru babanana ko ba kopudigamu qa gua, ba gamuke vamalumu podekeziu tugu!

38 Vainongoro! Na miu ruma za taloi pale, za kobakoba, beto mina ivulu gogoepe za na guguzu.

39 Ura ma poja valeadigamu ara za gamu: podalai tugu koviria za munake bati liguziu ara za gamu, tinganai tu mina kamua za na totozo totonai pala ari muna paranga vei za gamu, <Na tamanana aza za lame pa

23:35 2 Roiti Bangara 24.20-21. **23:39** Kera Vatarazae 118.26.

izongona na Bangara,> muna gua,>> za gua i Jisu.

24

I Jisu za Korotoni na Jegarana na Ruma Zelepade
(Maka 13.1-2; Luke 21.5-6)

1 Ego tonai za taloi pa kakabarena
na zelepade i Jisu, za qari lao tana ria
na nana sepele, ko qari vadogoroni
aza za na roitina na ruma zelepade
doruna.
2 Nari za parangaria i Jisu ria,
<<Qari vagabaragamu gamu za ari?
Ba ma poja zozotodigamu ara gamu:
ria doru patu gamu batiria ari za
marike kole varivaritopare lalaodia,
ba pala mari taqovara beto,>> za
gudi.

Ria na Tapata mari Gozororia ria na Sepele
(Maka 13.3-13; Luke 21.7-19)

3 Ego totonai za korapa nyumu-
nana pa batu kubo pa Olive i Jisu,
za qari peki lao makadi tana ria na
nana sepele, ko ari qari gua, <<Mu
ule vadigami. Ae totozo mari podo
ria doru zakazava qu gudi ao zara?
Beto na za mina tabata vei na vinag-
ilagilana na mua bola lame beto na
vinabetona na totozo?>> qari guni.
4 Nari za oeria i Jisu ria, ari za gudi
vei, <<Mu kopu valeana gu ko marike
toka vapirugamu.
5 Ura kubo ria na tinoni pala mari
lame pa izongoqu ara, ko ari mari
gua vei, <Ara za na Karisito!> mari
gua, ko mari toka vapirudi ria na
zoku tinoni.
6 Pala muna nongorodi ria na
varipera beto na vavakatodi na
varipera, ba munake matagutu. Pala
mari pidoko tugu za na zakazava
zara, ba nake aza za na vinabetobet-
ona.
7 Maka puku tinoni mina turu talea
maka goto puku tinoni, beto maka
binangara mina turu talea maka goto
binangara. Beto na songe beto na
nunu mari raja doru kota.
8 Doru zakazava ari za vei na
podapodalaina na vitivitigi teku
koburu.
9 Na totozo aza za pala muna
taaru tamana za gamu ko mari toka
laodigamu tadiria na tinoni ko muna
tavakilasa beto mari vaukegamu.
Pana ginuana gamu tutiziu ara za
pala marike tavaraguadigamu ria na
tinoni karovodi za gamu.
10 Kubo tinoni za na dia rangerange
mina lotu ko mari taloi rijodia taqu,
beto ko mari varigabala vikere beto
marike varitavaragua ria.
11 Beto kubo tinoni korokorotai
sekesekedi za mari votu lame ko pala
mari toka vapiruria ria zoku tinoni.
12 Pala zara mina koi vei gigiri vei
za na reregena na toa ikikerena ko
na toa variroqu tadiria na tinoni za
mina lomozo betonana.
13 Ba aza gu za vangaju kamua na
betobetona za mina taalo.
14 Ko na nongoro leana ani, aza na
veveina na binangara tana Tamaza,
za mina tatarae pa kasia guguzu
doruna ko ria doru tinoni karovodi
mari nongoria. Pa liguna tu aza za
mina lame za na vinabetobetona na
totozo,>> za gua i Jisu.

Na Zakazava Ikerena Jola
(Maka 13.14-23; Luke 21.20-24)

15 <<Pala muna batia za na **Za-
kazava Ikikerena Jola** aza vei za
tori pojai tu i Daniela na tinoni ko-
rokorotai. Ko na Zakazava Ikikerena
Jola* aza za mina turu pa ia madina
pa ruma zelepade (Gamu gamu tiroa
na paranga ani za mu vakoinonoa na
ginuana).
16 Totonai mina vei aza za ria qari
suvere pa Jiudia za mari uku zagere-
ria tu ria na kubo ketakoi.
17 Aza za korapa suvere pa narena
na nana ruma za mike mule gore
qaqiriria na nana zakazava pa leo
ruma.
18 Aza na tinoni za korapa pa nana
inuma za mike mule tekua na nana
poko.

* **24:15** Na ***Zakazava Ikikerena Jola*** ani za maka tamaza beku sekeseke veveina za pojai i Daniela pa Daniela 9.27; 11.31; 12.11.

19 Na totozo takulangadi tadiria na
reko qari bogata beto ko tadiria qari
izongo melalu ria na rane ria!
20 Mu varavara tepai na Tamaza, ko
nake pa totozo lomozo babi na rane
Minyere za mu uku gamu.
21 Ura na tapata pa totozo aza za
mina lavata joladi ria na tapata qari
jola totonai vei za podalai na kasia
guguzu ko za lame kamu koviria. Ko
pa liguna za kepore za maka tapata
mina ikikerena jola vei ani.
22 Ba za tori vapapakia tu na
Tamaza za na ngutidi na rane to-
tonai. Goto bike vei za kepore maka
tinoni bi boka toa. Ba koko vei
gu za roquroquria na nana tinoni
tamijatadi za na Tamaza za vei za
mina vapapakia za na ngutidi na
rane pa totozo tapata aza.
23 Vei ari bi paranga veinigo maka
tinoni totonai, <Dotu, nari za na
Karisito!> babi, <Zana aza!> bi gua,
ba keta vazotoa.
24 Ura pala mari votu lame ria na
karisito sekesekedi beto na tinoni ko-
rokorotai sekesekedi ko mari roitidi
ria na roiti varivagabara poreveveidi
beto mari vavoturia na dia vinagilag-
ila, ko vei mari boka za mari toka
vapiruria tugu vei ria na tinoni tami-
jatadi tana Tamaza.
25 Mu vainongoro! Za oqoro ka-
mua na totozo aza za qa korapa po-
jadigamu ara ani.
26 Ko vei ari bari ule veini
vadigamu ria na tinoni, <Nari!
Korapa suverenana gu pa qega aza!
> bari gua, za keta votu lao. Babi,
<Zana! Korapa gu suverenana pa
leo ruma aza!> bari gua, za keta
vazotoria.
27 Ura na bola lame tana Tuna na
Tinoni za pala mina vei gu na kapi za
malara podalai pa kale zagere tapo
ko za kamu pa kale suvu tapo.
28 Ketakoi za kole na kobukobu
tinoni ukena za pala mari varikamu
ketakoi za na nyae,>>† za gua i Jisu.

Na Bola Lame tana Tuna na Tinoni (Maka 13.24-27; Luke 21.25-28)

29 <<Mina jola za na tapata pa rane
ria,
za pala mina rodomo za na tapo,
na popu minake kabere,
na seru pa noka mari lotu,
beto doru zakazava pa noka
mari tajou vakanoko beto.
30 Beto mina tabata votu lame pa
vavagalo kota za na vinagilagilana
na Tuna na Tinoni. Beto za mari
lukana tadungana beto ria doru
tinoni pa kasia guguzu totonai mari
batia na lamena na Tuna na Tinoni
pa lei pa noka, mina lame tavitia
na neqi lavatana beto na kabere
lavatana.
31 Mina taivu vaqovaqoro viva za
na kuvili, beto mina garunu laodi aza
ria na nana mateana pa doru kota pa
kasia ababana, ko mari toka varika-
mudi na nana tinoni tamijatadi pa
doru uqudi na kasia guguzu pa
maka uququna na noka kamua maka
uquna.
32 Mu dogoria na suvege piqi ko
mu tekua maka vinakabere. Totonai
mina ijoko ko mina podalai equru ko
mina bu valeana, nari za qu gilagilai
za tori takelai tu za na suvege aza ko
za tata gu za nana totozo vua.
33 Pala zara tugu muna vei za gamu
na totozo aza. Tonai muna batiria
gamu ria doru zakazava ari, za pala
muna gilagilaimiu gu za tata za na
totozo, ko za tata vitivitigi gu za na
Tuna na Tinoni.
34 Ara ma poja zozotodigamu ara
gamu: doru zakazava ari za pala
mari gore votu totonai mari oqoro
uke beto na zazae tinoni koviria.
35 Na oka beto na pezo za mari
maragutu, ba ria na qua paranga za
marike izongo maragutu,>> za gua i
Jisu.

Na Rane na Totozo Qarike Tagilagila (Maka 13.32-37; Luke 17.26-30, 34-36)

36 <<Goto na veveina na rane beto
na totozo aza za kepore maka tinoni
bi gilagilai. Ria na mateana pa noka

† **24:28** Na nyae babi maka manugu za vei na zako ko za boka ganigani nyabo babi na tini kobukobu tinoni. **24:29** Aisea 13.10; 34.4.

babi na Tuna ba zake gilagilai, goto makana gu na Tamana za gilagilai.
37 Na bola lame tana Tuna na Tinoni za pala mina maka moqaza podeke vei tugu pa totozo ti Noa.
38 Ria na rane totonai za oqoro dururu na abana, za ria na tinoni za qari kole ganiganigedi, qari kole bukubukugedi, beto ria na marene na reko za qari varivarielavadia, tinganai ko za kamu za na ranena za luge pa leo aka i Noa.
39 Ba qarike izongo vagilagila podekia tugu ria za na za korapa taroiti, tinganai ko za gore na vae ko za pogozo vakeni beto paledi. Pala zara tugu mina lame vasiboro vei za na lamena tana Tuna na Tinoni.
40 Na totozo aza za kori tinoni mari korapa roiti pa inuma, za maka za mina tateku vakeni goto maka za mina taloi pale.
41 Kori reko za mari korapa kija vaavururia na dia kiko vuiti, za maka za mina tateku vakeni goto maka za mina taloi pale.
42 Ko za vei za mu suvere gelegele, ura gamuke gilagilai gamu za na rane mina lame na miu Bangara.
43 Gamu gilagila valeaniamiu gamu za vei bi tori gilagila momoenana tu na tinoni kolenana ruma za ae totozo mina kamu na tinoni ikiko, za pala mina suvere gelegele ko minake boka pururu lugea na tinoni ikikona za nana ruma.
44 Ko za vei za gamu mu kole suvere vanaqiti doru totozo, ura na Tuna na Tinoni za mina lame na totozo gamuke rove veini mina lame,>> za gua i Jisu.

Na Nabulu Tarangena beto na Nabulu nake Tarangena
(Luke 12.41-48)

45 <<Ego koviria ma vavakato vadigamu na veveina na nabulu tarangena. Na nabulu tarangena za aza tugu maka za vatiolatai na bangara ko za kopu valeadi ko za iadi na ganigani ria pa tatamana tana bangara pa totozo za nguti vakoledi na bangara.
46 Mina tamana za na nabulu aza totonai mina mule na nana bangara za mina batia za korapa tugu roitini aza za na roiti za taiani ko mina roitini.
47 Ma poja zozotodigamu ara gamu: pala mina vatiolata lavatia zozoto na nana bangara aza, ko mina kopu vani doru nana izizongo.
48 Ba vei bike nabulu leana aza ko bi roquroqua aza za pala minake oqanai mule lame za nana bangara bi gua,
49 ko bi podalai majamajaria ria na nabulu tavitina, beto bi somana tekuteku beto bukubuku tavitiria ria na tinoni bukubukudi.
50 Ego beto mina mule kamu za na bangara tana nabulu ani na rane beto na totozo mina korapa suvere muma ko minake gilagilai aza.
51 Na bangara mina lomoto kobukobu pale aza, beto mina vakole tavitidi ria na tinoni sekesekedi. Ketakoi za mari lukana uui beto mina ngingizi tu na livodi ria na tinoni,>> za gua i Jisu.

25

Na Vavakato Vavapadadi ari ka Manogaputa Reko

1 <<Pana totozo aza za na binangara pa noka za pala ari mina vei. Koledia ari ka manogaputa reko koregadi qari okoto pogozoria na dia juke ko mari lao gozoria za na tinoni mina varielava tonai mina lame ko mina tekua na maqotana qari gua.
2 Ari ka lima za na duviduvilidi goto ari ka lima za na tavagigaladi.
3 Ari ka lima duviduvilidi qarike pogozo vatanadi na oela za na dia juke.
4 Goto ria na tavagigaladi za qari pogozoria na dia juke beto qari okoto toto pogozo vatanadi pa dia totodi za na oela.
5 Ego za vavabongi na kamuna za na tinoni varielava, ko qari doki ko qari puta beto ria doru.
6 Ko za tori varikorapai bongi tu na kota, za tanongoro za na kuku, <Vainongoro! Ani za na tinoni varielava! Mu votu lame gozoria!> qari gua.

7 Nari qari okoto sasuru iqolo beto
ari ka manogaputa reko koregadi ko
qari okoto piju vatoria za na dia juke.
8 Beto za ari ka lima reko duviduvi-
lidi qari paranga laoria ari ka lima
tavagigaladi, ari qari gua vei, <Muna
vadigami tu kaki miu oela, ura iapeki
gu mina pidili gapugapu na mami
juke gami,> qari gua.
9 Ba qari oe lao ria na tavagigaladi,
<Dai, ura nake padada gita doru ria
na mami oela ari. Goto mu mule lao
vai sogamiu tadiria qari vavai oela,>
qari gua ria.
10 Ego ko pa ligudi tu qari korapa
keni nyaqo oela ari ka lima reko
duviduvilidi ari, za kamu gu za na
tinoni varielava. Ko ari ka lima reko
tavagigaladi qari tori vatana vakole-
dia tu za qari luge lao tavitia aza pa
vavolo varielava. Ko qari luge beto
ria za tapate gu za na atakamana.
11 Ko liguligu tu beto za qari kamu
ari ka lima reko koregadi duviduvi-
lidi. Ko qari kamu kole kukuku, ari
qari gua, <Bangara! Bangara! Mu
revanga vadigami!> qari gua.
12 Ba za oe laoria na tinoni
varielava ria, <Ma poja zozo-
todigamu ara za gamu: qake izongo
gilagilagamu ara za gamu,> za gudi
na tinoni varielava.
13 Ko za vei za mu suvere gelegele,
ura gamuke gilagilai gamu za na ra-
nena beto na totozo tonai mina lame
na Tuna na Tinoni,>> za gua i Jisu.

Na Vavakato Vavapadapadadi ari kue Nabulu (Luke 19.11-27)

14 <<Ura pana totozo aza za na bi-
nangara pa noka za ari mina vei.
Kolenana za maka tinoni za taloi keni
pa maka nana rererege. Tonai za
oqoro keni za kukuria ria na nana
nabulu ko za okoto ia vadi na nana
zakazava ko mari kopu vani za gudi.
15 Ko tana maka za vani ka lima
baeke poata, tana maka za vani kori
baeke poata, beto tana maka mule
za vani maka baeke poata. Ria doru
za okoto vadi na padana na dia boka
beto za taloi keni pa nana rererege.
16 Ego na nabulu aza za tekua ka
lima baeke poata za aza tugu za tekua
za keni gu varoitia za na poata, ko
na vuana za tekua za ka lima baeke
poata mutugu.
17 Aza na tinoni za tekua kori baeke
poata ba za vei tugu, ko na vuana za
tekua za kori baeke poata mutugu.
18 Goto aza na tinoni za tekua maka
baeke poata, za za keni gelia na pezo
ko za golomo vapaea za na poata tana
nana bangara.
19 Ego za zovai tu beto za gabala
mule kamu za na bangara tadi ari
kue nabulu ari ko mi dogoria ae qari
varoiti veini ria ari ria na nana poata
za gua.
20 Na nabulu za tekua ka lima
baeke poata za luge lao, ko za
kaqama laoni aza ka lima baeke
poata beto ka lima baeke poata mule
na vuana. Beto za paranga aza,
<Bangara, ka lima baeke poata za qu
vaniziu ao. Dogoro! Qa vavuai ko ka
lima baeke poata mule za qa tamo
laoni ara tonai,> za gua.
21 Nari za parangia na bangara aza,
<Leana jola. Na nabulu leleamu
beto na tarangemu ao. Qu tarange
pa kopuna ka viza poata ari ao, ko
koviria mana vakopunigo kubo za-
kazava ara ao. Mae lame ko mu so-
manani na qeraqera tana mua ban-
gara,> za guni.
22 Beto za luge lao gu mule aza na
tinoni za tekuria kori baeke poata, ko
ari za guni vei, <Bangara, kori baike
poata za qu vaniziu ao. Dogoro! Qa
vavuai ko kori baeke poata mule za
qa tamo laoni ara,> za gua aza.
23 Nari za parangia na bangara aza,
<Leana jola. Na nabulu leleamu beto
na tarangemu ao. Qu tarange pa kop-
una ka viza poata ao, ko koviria mana
vakopunigo kubo zakazava ara ao.
Mae lame ko mu somanani na qer-
aqera tana mua bangara,> za guni.
24 Beto za luge liguligu lao za na
nabulu za tekua maka baeke poata,
ko za paranga, <Bangara, qa gilagilai-
qua ara za maka tinoni tapatamu ao.
Ura ao qu boka ababu ketakoi quke

umuma, beto qu aqaqono varikamu ketakoi quke vavuvuzia maka kiko.
25 Ko qa matagutuqua ara, ko qa keni geli golomo vapaea pa pezo za na mua poata. Ko, dogoro, ani aza na mua,> za guni.
26 Nari za oea na nana bangara, ari za guni vei, <Na nabulu ikikeremu beto na ududapelumu ao! Beko qu tori gilagilaimua tugu ao za ara qa ababu ketakoi qake umuma beto qa aqaqono varikamu ketakoi qake vavuvuzia maka kiko.
27 Ko za vei za vei buke nyorogua varoitia ao aza, za bu valugea gu pa banga za na qua poata. Ko bu vei ao za totonai ba mule kamu za ba kamu tekua za na qua poata taviti vuana.
28 Ego ko, ka viza nabulu, mu tekua za na poata tana tinoni ani, ko mu valao vani aza na tinoni za izongia manogaputa baeke poata.
29 Ura na tinoni za kolenana za mina taia mutugu ko mina pugele nyonyoa na nana. Goto na tinoni za kepore nana za mina tateku pale za aza vei iapeki za izongia aza.
30 Mu tekua za na nabulu kepore maka za bi vapodoa ani, ko mu gona votu laoni pa peguru rorodomona. Ketakoi mari lukana uui beto mina ngingizi tu na livodi ria na tinoni,> za gudi,>> za gua i Jisu.

Na Tuna na Tinoni mina Tutidi ria Dodoru Tinoni

31 <<Tonai mina lame pana neqi tana bangara za na Tuna na Tinoni za pala mari tutia ria doru mateana, ko mina nyumu pa nana nyumunyumuna bangara aza.
32 Ko ria doru puku tinoni za mari varikamu lao pa moena aza. Ko aza mina varipikataidi pa kori pikatana maka moqaza podeke vei na sepati za mijata pikata tekuria na sipi tadiria na qoti.
33 Ko mina vakoledi pa kale matuana ria na sipi, goto ria na qoti za mina vakoleria pa kale merina.
34 Beto za mina parangaria na bangara ria na tinoni pa kale matuana, <Mae, lame gamu za manadigamu na Tamaqu! Mu teku izongia na binangara, aza za vatana vakole vadigamu na Tamaza pa podapodalaina tu tonai za taroiti na kasia guguzu.
35 Ura tonai qa burana ara za gamu iaziu, qa kidepe ara za gamu vabukuziu, na tinoni gotoqu ara ba gamu vatoga valeaziu gamu pa miu ruma.
36 Na gadogadoqu, ba gamu vapokopokoziu; qa mo, ba gamu kopuniziu gamu; tonai qa tapiu, ba gamu ovikiziu tugu gamu,> mina gua.

37 Nari mari oea ria na tinoni tuvizidi, ari mari gua, <Bangara, pa viza za qu burana ao ko gami iago gami? Toto za qu kidepe ao za gami lao vanigo na pie gami?
38 Pa viza za na tinoni gotomu gamigunigo, ko gami vatogago pa mami ruma gami? Beto pa viza gami batigo na gadogadomu ko gami vapokopokogo gami?
39 Toto za gami batigo qu korapa momomu ao beto ko pa viza za na suveremu pa ruma varipiuna ko gami lalao ovikigo gami?> mari gua.

40 Nari mina oeria na Bangara ria, ari mina gudi vei, <Ma poja zozotodigamu ara gamu: tonai gamu roiti laoni gamu maka roiti leana tana maka ria na taiqu nake poreveveidi ari, za gamu korapa tugu roiti valame vaniziu ara aza,> mina gua.

41 Beto za mina paranga laoria aza ria pa kale merina, ari mina gua vei, <Mu taloi taqu za gamu, gamu za tori levelevedigamu tu na Tamaza. Mu lao pa iku kole jolana aza za tavatana vakole vani na bangaradi na tomete beto ko ria doru nana mateana!
42 Ura tonai qa burana ara, ba gamuke izongo ia podekeziu tugu ara za gamu; tonai qa kidepe, ba gamuke vabukuziu;
43 tonai na tinoni gotoqu tugu ara, ba gamuke vatogaziu pa miu ruma ara za gamu; na gadogadoqu tugu, ba gamuke vapokopokoziu ara za gamu; tonai na momoqu tugu beto na

tapiuqu tugu pa ruma varipiuna, ba gamuke galaniziu ara,> za gua aza.

44 Nari za mari oea ria za na Bangara, ari mari gua vei, <Bangara, toto za gami batigo gami qu kole burana, na kidepe, na tinoni gotomu, na gadogadomu, qu mo, babi qu tapiu ao, beto gamike pavu galanigo na tokanigo gami?> mari gua ria.

45 Nari mina oeria na Bangara ria, ari mina gua vei, <Ma poja zozotodigamu ara za gamu: tonai gamu daimiu tokani za maka ria nake poreveveidi ari, za gamu daimiu tokaniziu tugu ara,> mina gudi.

46 Ko ria na tinoni ikeredi ari za mari tavalao pa vinakilasa kole jolana, goto ria na tinoni tuvizidi za mari lao pa toa jola,>> za gua i Jisu.

26

Ria na Tinoni Matamata qari Kukitini i Jisu
(Maka 14.1-2; Luke 22.1-2; Jone 11.45-53)

1 Ego totonai za beto varivagigalaidi i Jisu ria doru zakazava ari, za ari za gudi vei ria nana sepele,

2 <<Gamu tori gilagilaimiu tu gamu za kori rane gu za kole beto mina kamua za na rane vavolo Alokata, ko totonai za pala mina tavalao pa limadi ria na tinoni za na Tuna na Tinoni ko mina tavauke pa korosi,>> za gua.

3 Ko na totozo tugu aza za ria na kuta iama beto ria na tiolata matamata tadiria na tinoni za qari varikamu pa ruma ti Kaiapasi aza na kuta iama lavata.

4 Ko qari roitidi kaki roquroqu vei beto mari aru tamana golomia ko mari vaukea i Jisu qari gua.

5 Ba ari qari kole variparanga vei ria, <<Dai, taneke roitini na roiti aza pa totozo vavolo Alokata, ura keta takole variperadi ria na tinoni,>> qari gua.

I Jisu za Talumu pa Betani
(Maka 14.3-9; Jone 12.1-8)

6 Ego za lao suverenana pa Betani i Jisu, pa ruma ti Saimone aza za rajai na poqupoqu perangaina.

7 Ko tonai za korapa tekuteku i Jisu za luge lao za maka reko za pogozia maka tototona za taroiti pa maka patu batabata leana. Za pugelia na lumu omanga lea beto za zae viva na vaina za na tototona aza. Ko za lobitia, beto za vuvani pa batuna i Jisu.

8 Nari totonai qari batia ria na sepele ani, za qari tagigiri ria ko qari paranga, <<Ae za vei ko za korapa aru vikevikeria na lumu zana!

9 Aza bi boka tatekuni poata lavatana zana, ko bi iadi ria na tinoni varivasevidi!,>> qari gua.

10 Ba za tori gilagilainana tu i Jisu za na paranga qari pojai ria, ko ari za gudi vei, <<Ae za vei ko gamu korapa tu poja vikevikeria gamu za na reko ani? Maka roiti leana za roiti lameni aza taqu.

11 Ura gamu suvere tavitiriamiu gu gamu doru totozo ria na tinoni varivasevidi, goto ara za manake suvere tavitigamu lalaoqua.

12 Tonai za vuvani na lumu na reko ani za na tiniqu ara, za vatanani aza ko mina tagolomo za na tiniqu ara.

13 Ma poja zozotodigamu ara gamu: doru kota pa kasia guguzu mina tatarae na nongoro leana ani, za mina tavavavakato tugu za na roiti za roitini na reko ani taqu, ko minake tamuma za na reko aza,>> za gua i Jisu.

I Jiudasi za Tatabara ko Mina Gabala Kanai i Jisu
(Maka 14.10-11; Luke 22.3-6)

14 Pa liguna aza za maka ari ka manogori sepele, na izongona i Jiudasi Isikarioti, za lao tadiria na kuta iama,

15 ko ari za gudi vei, <<Na za muna vaniziu ara gamu, ko mana boka tokadigamu ko muna boka aru tamania gamu i Jisu?>> za gudi. Nari qari nguti tekuria za ka uengavuluputa poata siliva, ko qari vani.

16 Ko za podalai tugu na totozo aza
za podalai nyaqonyaqoa i Jiudasi za
maka lolomo leana vei beto mina
tokadi ko mari boka aru tamania ria
i Jisu za gua.

I Jisu beto ria na Sepele qari Makarai tekua na Vavolo Alokata
(Maka 14.12-21; Luke 22.7-14, 21-23; Jone 13.21-30)

17 Tonai za kamua za na rane
momoe tonai mina taroiti za na
vavolona na Bereti Nake Kovuruna,
za qari lao ria na nana sepele ko
qari nanazia i Jisu, <<Pae za qu
nyoroguani ao ketakoi mami vatana
vanigo gami za na vavolo Alokata?>>
qari guni.

18 Nari ari za gudi vei, <<Mu lao
tana tinoni ani pa Jerusalema, ko ari
muna guni vei, <Ari za gua vei za na
tinoni varivagigalai, za tata kamua
za na qua totozo. Ko koviria za ara
beto ria na qua sepele za mami tekua
na vavolo Alokata pa ruma tamu za
gua,> muna guni,>> za gua i Jisu.

19 Ko qari lao tugu ria na sepele
ko qari vatanani za na tekutekuna
Alokata aza vei za pojadi i Jisu.

20 Ego ko totonai za gore na velu-
velu za nyumu tekuteku tavitiria i
Jisu ari ka manogori nana sepele.

21 Ko tonai qari korapa tekuteku ria
za paranga i Jisu, <<Ma poja zozo-
todigamu ara za gamu: maka gamu
ari za mina gabala kanaziu ara,>> za
gua.

22 Nari za qari takulanga beto ria
na sepele, ko qari okoto nananaza
makamakai aza, <<Bangara, nake
ara za qu guniziu ao, uve? >> qari
okoto gua.

23 Nari za oeria i Jisu, ari za gudi
vei, <<Aza za somana togotogolo tavi-
tiziu pa baolo ara na gana bereti za
aza tugu za mina gabala kanaziu ara.

24 Na Tuna na Tinoni za mina
tavauke vei tugu aza za pojai na Ku-
tikuti Tabuna, ba mina gana na taku-
langa aza na tinoni za gabala kanai
aza! Za leana jola za bike pavu
tavapodo za na tinoni aza!>> za gua
i Jisu.

25 Nari za paranga i Jiudasi, aza
na tinoni za malumu ko mina gabala
kanai i Jisu, <<Rabi, nake ara za qu
guniziu ao, uve?>> za gua.

Nari za oea i Jisu aza, <<Aza
makamu qu pojai aza,>> za guni.

Na Vavolo tana Bangara
(Maka 14.22-26; Luke 22.15-20; 1 Koriniti 11.23-25)

26 Ego totonai qari korapa tekuteku
ria, za tekua i Jisu za na bereti,
ko za manani, beto za kipakipai ko
za iadi ria na nana sepele, beto za
paranga, <<Pia ko mu tekua, ani za na
tiniqu,>> za gua.

27 Beto aza za ovulia za na kapa, ko
za paranga leana laoni tana Tamaza,
ko za vadi ria na nana sepele beto
za paranga, <<Mu bukua gamu doru
ani;

28 na orunguqu ani, aza na vamau-
runa na taringutinguti tana Tamaza
tadiria nana tinoni. Na orunguqu
ani za nyoro ko na vulazadi na sela
tadiria na tinoni.

29 Ma poja valeadigamu: pala man-
ake buku sogai ara za na vaini ani,
tinganai tu mina kamua na rane
mana buku tavitidigamu ara na vaini
korega pa binangara tana Tamaqu,>>
za gua i Jisu.

30 Beto za jola gu za vei zara, za qari
kerani maka kera, beto qari votu ko
qari taloi lao pa kubo pa Olive.

Za Korotoni i Jisu za i Pita mina Kilu Paleni aza
(Maka 14.27-31; Luke 22.31-34; Jone 13.36-38)

31 Ego ketakoi za parangaria i Jisu
ria na nana sepele, <<Pana veveiqu
ara za ngena bongi za gamu doru
pala muna uku loi pale betoniziu ara,
ura ari za gua vei za na Kutikuti
Tabuna,
<Ara mana vaukea za na sepati,
ko na varikamu godo sipi
za mari okoto nyanyalia na kota,> za
gua.

26:31 Zakarae 13.7.

32 Ba pa liguna mana turu mule pa
uke ara, za mana lao momoe pa Qalili
ara,>> za gua.
33 Nari ari za gua vei i Pita, <<Goto
ara za vei mari uku loi palenigo tu
ria doru, ba manake uku loi palenigo
ara!>> za gua.
34 Nari ari za guni vei i Jisu aza,
<<Ma poja zozotonigo ara ao: pa na
bongi tugu ani tonai mina oqoro kiu
na kokorako za pala muna kilu pal-
eniziu kue totozo ara ao,>> za guni.
35 Nari za paranga i Pita, <<Vei
mana uke tavitigo tugu ao, ba man-
ake izongo kilu palenigo tugu ara,>>
za gua. Ko ria doru sepele za qari
paranga vei beto tugu zara.

Za Varavara pa Qetisemani i Jisu (Maka 14.32-42; Luke 22.39-46)

36 Ego beto za tokaria i Jisu ria na
nana sepele, ko qari lao pa maka ia
na izongona pa Qetisemani. Beto za
poja veidi ari, <<Mu nyumu pani za
gamu, goto ara ma jola lao varavara
pata lao pa nari,>> za gudi.
37 Ko i Pita gu beto kori tuna
marene gu i Jebeti za tokaria. Za
takulanga beto za roquroqu mamata
vitivitigi aza,
38 ko za parangaria ari kue, <<Za
lavata jola pa buloqu za na takulanga
ani, ko pala mina boka vagojoziu
tu. Mu suvere pani ko mu suvere
gelegele tavitiziu,>> za gudi.
39 Beto za rerege rijo lao iapeki aza,
ko za gona kole opo kokou pa pezo,
ko za varavara, <<Tamaqu, bi vei bu
boka ao, za mu varijoia taqu za na
kapa vitigi ani. Ba nake aza vei qa
nyoroguani ara za mina taroiti, goto
aza tu vei qu nyoroguani ao,>> za
gua.
40 Beto za rerege mule lao tadi ari
ka kue sepele, ko za batiria qari ko-
rapa putagedi nari za parangia i Pita,
<<Ai vei, quke boka suvere gelegele
tavitiziu ara maka totozo papakana
za gamu?
41 Mu suvere gelegele beto mu var-
avara ko muke gozoria na toketoke.
Na ongongu za malumu, ba na tini za
munyala,>> za gua aza.
42 Beto za gabala mule soga lao var-
avara i Jisu, ari za gua vei, <<Tamaqu,
vei minake boka tavarijo za na kapa
vitigi ani goto mana bukua tugu ara,
ba leana gu. Aza gu qu nyoroguani ao
za mi taroiti,>> za gua aza.
43 Za beto aza za gabala mule soga
lame mutugu tadi ari ka kue sepele
za batiria qari korapa puta betogedi,
ura za ngaolo vitivitigiria na nyoro
puta.
44 Ego za loiria mutugu i Jisu ari ka
kue ko za mule keni soga varavara
na vinaue totozo, ko za maka pojaria
mutugu aza ria za tori varavaradi tu.
45 Beto za gabala mule tadi ari
ka kue sepele, ko ari za gudi vei,
<<Gamu korapa tugu putagemiu beto
minyeremiu za gamu? Dogoro! Mi
kamua gu za gua za na totozo na
Tuna na Tinoni mina tavakarovo lao
pa limadi ria na tinoni seladi.
46 Turu ko talao. Dogoro! Za kamu
gu ani na tinoni za gabala kanaziu
ara,>> za gua i Jisu.

I Jisu qari aru Tamania ria qari Kanai (Maka 14.43-50; Luke 22.47-53)

47 Ko za korapa tugu paranga vei
zara i Jisu za bola gu i Jiudasi, aza
maka ari ka manogori sepele. Qari
garunu vatutini ria na kuta iama beto
na tiolata matamata tadiria na tinoni
za maka puku minete tinoni lavata.
Qari okoto pogozo benete variperana
beto na kubau.
48 Ko za tori poja vakoledi tu ria i
Jiudasi perangaina za maka vinagi-
lagila mina roitini ti Jisu, ari za gudi
vei, <<Aza na tinoni mana lao aoa
ara, za aza tugu za na tinoni gamu
nyoroguani gamu, ko muna lao gu
aru tamania aza,>> za gudi.
49 Ko za rerege toto lao gu i Jiu-
dasi i Jisu, ko za gozoro qeraqerani,
<<Leana, Rabi!>> za gua, beto za aoa
i Jisu.
50 Nari ari za guni vei i Jisu aza,
<<Baere, na za za qu lameni ao?>> za
gua aza.

Beto za qari aru tamania ria i Jisu.

51 Na totozo tugu aza za maka ria
na sepele za tutia i Jisu za saputu
tekua za na nana benete variperana
ko za taqaza teusu pale za maka kale
talingana na pinauzu tana kuta iama
lavata.
52 Nari za lao i Jisu ko za tokea za
na tinoni aza, <<Mu soba muleni pa
nana sobasobana za na mua benete
zana! Ria doru qari aru benete
varipera za mari uke tugu pa benete
varipera.
53 Ae za vei quke gilagilai tu ao za
nake tapatana taqu za ara ba boka
tepai gu na Tamaqu ko bi garunu
lageredi ria na zoku vuro mateana ko
bari tokaniziu?
54 Ba vei mana roiti vei zara ara, za
minake boka gore votu za aza vei za
pojai pa Kutikuti Tabuna na veveina
aza qa korapa gozoria ara,>> za guni
i Jisu aza.
55 Na totozo aza za ari za gudi vei
i Jisu ria na minete tinoni, <<Maka
tinoni raja ikikoqu ara ko gamu
pogozo bola tariniziu tu na benete
beto na kubau ko muna tekuziu?
Doru rane za pa kakabarena na
zelepade gu qa kole suvere varivagi-
galai ara, ba gamuke aru tamanaziu.
56 Ba doru zakazava ari za qari
taroiti ko vei tugu ko mi gore votu
beto ria na korokorotai tadiria na
tinoni korokorotai,>> za gua aza.
Beto za ria doru sepele za qari okoto
uku loi pale aza.

I Jisu za Tatoka lao pa Kauniseli Tadiria na Jiu

(Maka 14.53-65; Luke 22.54-55, 63-71; Jone 18.13-14, 19-24)

57 Ego ko ria tugu qari aru tamana
tekua i Jisu za qari toka laoni aza pa
ruma ti Kaiapasi, aza na kuta iama
lavata. Ko ketakoi qari kole suvere
varivarikamudia ria qari varivagi-
galaini na Vavanau beto ko ria na
tiolata matamata.
58 Ba i Pita za kole tututi vazo-
zounana tu pa liguligu, tinganai za
lame kamu pa bolebole sebesebe na
ruma tana kuta iama lavata. Beto
za luge lao pa leo kakabarena na
ruma ko za lao nyumu varirurainana
tadiria na nabulu kopu ko mi dogoria
aza za na roiti mari roitini ria ti Jisu
za gua.
59 Qari podekia ria na kuta iama
beto ko ria doru tiolata pa kau-
niseli ko mari nyaqo votudi za kaki
vinazozoto sekesekedi, ko mari boka
vaukea i Jisu qari gua.
60 Ko kubo ria za qari turu vavo-
tuvoturia na paranga sekesekedi, ba
kepore za maka ginugua leana bari
batia vei bari boka vaukea aza. Pana
vinabetobetona za qari turu za kori
tinoni,
61 ko ari qari gua vei, <<Za paranga
za na tinoni ani, <Mana boka je-
gara pale ara za na zelepade madina
tana Tamaza, beto pa rane vinaue za
mana vaturu sogai ara,> za gua,>>
qari gua ari kori.
62 Nari za turu za na kuta iama
lavata ko za nanazia i Jisu, <<Ae vei,
quke boka oeia ao aza qari jutunigo
ari kori zara?>> za guni.
63 Ba zake vagala i Jisu.

Nari za paranga za na kuta iama
lavata, <<Pa korapa izongona na
Tamaza toana za qa pojanigo ara ao:
mu ule valeana vadigami, ao tugu za
na Karisito na Tuna na Tamaza?>> za
gua.
64 Nari za paranga i Jisu, <<Aza
tugu qu pojai ao. Ba ma poja
valeanadigamu ara ani: podalai
koviria ko mi lao pala muna batia
gamu za na Tuna na Tinoni mina
nyumu pa kale matuana na Tamaza
vivana jola, beto mina mule lame vei
pa lei pa noka!>> za gua i Jisu.
65 Aza tugu za nongoria za paranga
vei zara i Jisu za bako rikata pale na
kuta iama lavata za nana poko beto
ari za gua vei, <<Za vamoroania na
Tamaza za na tinoni ani! Na vina-
zozoto za mule za tana nyaqoa gita?
Dogoro, gamu tori nongoriamiu tugu
gamu za poja vikevikeria na Tamaza
ani!
66 Ko na za na roquroqu gamu
vanyumua za gamu ka viza bangara?
>> za gudi.

Nari qari oe ria na tinoni lavalavata, <<Za pada vitivitigi gu ko mina tavauke aza,>> qari gua.
67 Beto nari za qari tue taria na izumatana beto qari iriruni na variiriruna. Ria kaki tinoni qari kole popoaria
68 za ari qari paranga veini aza, <<Ego tu, ao na Karisito! Mu ule vadigami tu moko i zei za korapa majago?>> qari guni.

I Pita za Kilu Paleni i Jisu (Maka 14.66-72; Luke 22.56-62; Jone 18.15-18, 25-27)

69 Ego totonai za korapa nyumunana pa kakabarena na ruma tana kuta iama lavata i Pita, za lame za maka nabulu reko ko za parangia, <<Ao tugu za maka qu tututia i Jisu na tinoni Qalili!>> za guni.
70 Ba za kilu paleni aza pa moedi ria doru, ari za gua vei, <<Qake gilagilai ara za na manugu qu korapa pojai ao zana,>> za gua.
71 Tonai za votu lao pa atakamanana na kakabarena na ruma za batia mule maka nabulu reko aza, ko ari za gudi vei ria na tinoni qari suvere ketakoi, <<Na tinoni ani za kole tugu tututi ti Jisu na tinoni Nazareti!>> za gua.
72 Ba za kilu pale mutugu taviti maulu i Pita, ari za gua vei, <<Qake izongo gilagila podekia tugu ara za na tinoni zana!>> za gua.
73 Za oqoro zovai gu za vei zara, beto za qari lao gu ria na tinoni qari kole turu ketakoi ko ari qari guni vei i Pita, <<Ao zozoto gu za maka ria qari tututia i Jisu, ura na vakerana na mua vokele paranga za ulenigo zozoto ao,>> qari guni.
74 Nari za paranga i Pita, <<Qa maulu ara ko qa korapa pojai na zozoto! Vei mana sekeseke za mina vakilasaziu na Tamaza! Qake gilagilai ara za na tinoni gamuguni gamu zana!>> za gua.

Ego aza tugu za paranga vei zara i Pita, nari za kiu gu za na kokorako.
75 Beto za gilagilai kamua i Pita za aza vei za pojai perangaina i Jisu tonai ari za guni vei, <<Mina oqoro kiu na kokorako, za ao muna kilu paleniziu kue totozo,>> za guni. Ko za votu pa peguru i Pita ko za lukana vapazani.

27

I Jisu za Tatoka Lao ti Paelati (Maka 15.1; Luke 23.1-2; Jone 18.28-32)

1 Na volavolaza leana za qari varikamu ria na kuta iama beto ria na tiolata matamata, ko qari kole varingodoni kaki roquroqu vei beto mari vaukea i Jisu qari gua.
2 Beto za qari piua i Jisu ko qari toka laoni ti Paelati na qavuna.

Na Ukena i Jiudasi (Roiti 1.18-19)

3 Ego tonai za gilagilai i Jiudasi, aza za gabala kanai i Jisu, za tapitu ko mina tavauke i Jisu, nari za roqu mule aza ko za pogozo mule laodi tadiria na kuta iama beto na tiolata matamata za ka uengavuluputa poata siliva,
4 ari za gua vei, <<Qa sela ara, ura na tinoni tuvizina za qa gabala kanai ara ko mina tavauke,>> za gua.

Nari ari qari guni vei ria aza, <<Ko ae mami veini gami? Aza na mua ginugua tu makamu ao aza,>> qari guni.
5 Nari za lao gona paleni pa zelepade madina i Jiudasi za na poata, beto za taloi keni boru ukenana.
6 Ko qari tekua ria na kuta iama za na poata, beto ari qari gua vei, <<Na poata laona na orungu za ari, ko nake tavamalumuna pana Vavanau za mina tavalao pa poata ruma zelepade,>> qari gua.
7 Ko qari varingodoni ria za na roquroquna na poata aza ko qari vaini maka iapeki kobu pezo tana tinoni za roiti raro patu, ko ketakoi za na varivarigolomona tadiria na tinoni gotodi.
8 Zara za vei ko na ia aza za qari vaizongoni na Kobu Pezo Orungu, ko

za korapa kole tinganai za kamua tu pa rane pa ngenari ani aza.
9 Ko za gore votu tugu za na korokorotai aza za lame vei ti Jeremae na tinoni korokorotai, ari za gua vei, <<Ko qari tekuria za ka uengavuluputa poata siliva, na vaina aza qari malumu vaini ria na tinoni Izireli,
10 ko qari vaini iapeki kobu pezo tana tinoni roiti raro patu, aza za garununiziu na Bangara ara ko mana roitini,>> za gua.

I Paelati za Nanazia i Jisu (Maka 15.2-5; Luke 23.3-5; Jone 18.33-38)

11 Ego ko za lao turu pa moena i Paelati na qavuna i Jisu, ko za nanazia na qavuna aza, <<Na bangara tugu tadiria na Jiu ao?>> za guni.
Nari ari za gua vei i Jisu, <<Aza tugu qu pojai ao zana,>> za guni.
12 Tonai qari jutuni doru paranga ria na kuta iama beto na tiolata matamata, za zake pavu oeria i Jisu ria.
13 Nari za parangia i Paelati aza, <<Ae vei, quke nongororia ao za doru zakazava qari jutunigo zara? >> za guni.
14 Ba kepore tugu za maka pakata paranga peki bi oe laoni i Jisu, ko ketakoi za gabara jola za na qavuna.

I Jisu za Tamijata ko mina Tavauke (Maka 15.6-15; Luke 23.13-25; Jone 18.39-19.16)

15 Ego pa doru totozo vavolo Alokata za na nana tutina tugu na qavuna za boka ruvata vadi ria na tinoni Jiu za maka tinoni tapiuna mari tepai.
16 Ko pa totozo aza za kolenana za maka tinoni tapiuna na tagilagila valeanana za maka tinoni ikikerena jola aza, na izongona i Jisu Barabasi.
17 Ko totonai qari lao varikamu beto ria doru tinoni za nanazaria i Paelati ria, <<I zei ari kori za gamu nyoroguani gamu ba ruvata vadigamu ara? I Jisu Barabasi ba i Jisu aza za tapoja na Karisito?>> za gua.
18 Ura za gilagila valeanarianana i Paelati ari ka viza tiolata matamata za qari konoa gu i Jisu ko vei za qari loi laoni tana.
19 Totonai za korapa nyumunana pa nana nyumunyumuna pa ia varivaritutina i Paelati, za garunu laoni na maqotana tana za maka nongoro, ari za gua vei, <<Muke kotia ao na tinoni tuvizina zana, ura kubo zakazava varivatakulangadi za qa putagitaria ara pa bongi na veveina na tinoni zana,>> za gua.
20 Ego pa totozo aza za ria na kuta iama beto na tiolata matamata za qari paranga sorisoriria ria na minete tinoni, ko mari parangia tugu i Paelati ko mi ruvatia i Barabasi goto i Jisu za mina tavauke tugu qari gua.
21 Ba i Paelati za nanazaria mule ria na minete tinoni, <<I zei ari kori ari za gamu nyoroguani gamu ko ba ruvata vadigamu ara?>> za gudi.
Nari za, <<I Barabasi!>> qari gua.
22 Nari za parangaria i Paelati ria, <<Ko ae mana veini ara i Jisu aza za tapoja na Karisito?>> za gua.
Nari za qari oe lao ria doru, <<Aza za mi tavauke gu pa korosi! >> qari gua.
23 Ba za nanaza liguria mutugu i Paelati ria, <<Na sela za za roitini aza?>> za gudi.
Ba totonai za qari velavela vaiolo viviva ria, ari qari gua vei, <<Vaukea pa korosi!>> qari gua.
24 Totonai za dogoro gilagilai i Paelati za kepore mule maka za mina boka roitini aza goto na varipera gu za pala mina podo za gua, nari za lao nobu pie ko za loqa lima pa moedi ria na minete tinoni, beto ari za paranga vei, <<Ara za qa talegazani za na uke tana tinoni ani! Koviria za na miu ginugua tu makamiu gamu ani,>> za gua aza.
25 Qari paranga ria na minete tinoni doruna, <<Leana, gami beto ria na tumami mami gozoroni

27:10 Zakarae 11.12-13; Jeremae 19.1-13; 32.6-9.

vinakilasa za na uke tana tinoni zana!>> qari gua.
26 Ko za garunuria i Paelati ria na solodia ko qari ruvatia i Barabasi, beto za pa liguna qari iruni variiriruna i Jisu za loi lao vadi ko mari vaukea za gua.

Qari Vavagoreni Qera i Jisu (Maka 15.16-20; Jone 19.2-3)

27 Beto za qari toka laoni ria na solodia ti Paelati pa kakabaarena na ruma tana qavuna i Jisu, ko qari lao turu varilivutai betoni ria na minete solodia doruna aza.
28 Qari jokolo vagore pale za nana poko, beto qari vazae sogani maka poko gojo jemejemerena.
29 Beto qari tekua na kae suvege variokana ko qari polo vadididolai varipilupiluaini beto za qari vasolapani pa batuna, beto qari tekua maka kolu ko qari vaaruni pa lima kale matuana. Beto za qari kole totodongo pa moena ko qari kole vavagoreni qera, ari qari gua vei, <<Mi toa vakakaza tu na bangara tadiria na Jiu!>> qari gua.
30 Beto za qari tue taria, beto qari majai na batuna.
31 Pa liguna qari beto vavagoreni qera veini zara, za qari vagore pale za na poko jemere qari vazaeni, ko qari vazae sogani nana poko, beto za qari toka votu laoni ko mari vaukea pa korosi qari gua.

Za Tavauke pa Korosi i Jisu (Maka 15.21-32; Luke 23.26-43; Jone 19.17-27)

32 Ego totonai qari taloi keni za qari lao gozoria za maka tinoni pa Saerini, na izongona i Saimone. Qari juju tarini ko qari vapogozoni aza ria na solodia za na korosi ti Jisu.
33 Qari lao kamua ria za maka ia na izongona pa Qoloqota, na ginuana za na Kota Batu Tomete.*
34 Pa ia ketakoi za qari vani na vaini aza qari varisomanaini na zakazava pazana za vamalibua na vitigi. Ba tonai za gilagilai na lingilingina za paza nari za dainana bukua.

35 Qari vaukea pa korosi ria aza, beto za qari gonani na patu mijamijata ko qari mijatia i zei mina tekuria ria nana poko.
36 Beto nari za qari kole nyumu dogoro kopuni.
37 Qari kuti vakolea pa korosi pa toto batuna pa narena aza ria na paranga za tajutuni aza, ari za gua vei: ANI I JISU NA BANGARA TADIRIA NA JIU.
38 Ko qari makarai vauke tavitini aza za kori tinoni raja ikikodi, maka keta pa kale matuana, maka keta pa kale merina.

39 Ria na tinoni qari rerege jola za qari begobegolo beto bekubekuturia na batudi beto qari au beto poja vikevikere pale i Jisu,
40 ari qari gua vei, <<Ao na tinoni muna jegaria na zelepade madina beto pa rane vinaue muna roiti sogani qu gua! Ego tu mu alo mulenigo makamu vei muna Tuna na Tamaza ao. Mu tavizu goremua pa korosi!>> qari guni.

41 Ko ria na kuta iama, ria qari varivagigalaini na Vavanau beto ko ria na tiolata matamata ba qari kole ngangangulu veini tugu zara i Jisu, ari qari gua vei,
42 <<Na goto tinoni tu za aloria, goto makana zake boka alo muleni makana! Na Bangara pa Izireli aza za gua ke! Ko koviria mi tavizu gore lagere tu pa korosi ko tavazozotoa.
43 Za rangea ko na Tamaza beto makana ba, <Ara za na Tuna na Tamaza,> za gua. Ko aria ko tadogodogoro kopuni moko! Mina nyorogua tugu beka aloa na Tamaza aza!>> qari gua.
44 Ari kori tinoni raja ikikodi qari titi tavitia aza pa kori kalena ba qari somana paranga ngangangulu veini tugu aza.

* **27:33** Zake tagilagila vei beto za tagigala na ***Kota Batu Tomete*** za na ia ani. Palu na dogorona pa zouna za na kubo aza za dogoro vei na batu.

Na Ukena i Jisu
(Maka 15.33-41; Luke 23.44-49; Jone 19.28-30)

45 Ego podalai na korapa rane za
udea na rodomo kunikuni za na doru
kota, ko za kole rodomo pada kue
aoa.
46 Ko za kamua padapada vei kue
koloko za kukuku lukana i Jisu,
<<Elai, Elai, Lama Sabakatani?>> za
gua. (Na ginuana za ari za gua vei,
<<Qua Tamaza, qua Tamaza! Ae za
vei ko qu loi paleniziu tu ao?>> za
gua.)
47 Kaki ria qari korapa turu ke-
takoi za qari nongoriadia za paranga
vei zara aza, ko qari paranga ria,
<<Na tinoni zana za korapa kukua i
Elaija,>> qari gua.
48 Ko maka ria za siqarai abutu lao
tekua maka poko, ko za vatubuluni
maka buku pazana, ko za vakolea pa
uquna na kolu, beto za alaka zaeni ko
mi vabukua za gua.
49 Ba qari paranga ria kaki, <<Loia
ko! Tadogodogoria mae, palu pala
mina kamu aloa i Elaija zana!>> qari
gua.
50 Beto za maka lukana vaiolo vi-
viva i Jisu, beto za loia na singo.
51 Ko pana totozo tugu aza za na
toba poko babana za piko pa ia mad-
ina pa zelepade za tarikataori, za po-
dalai tu pa nulu ko za gore tu kamu pa
uquna pa pezo. Ko za jojou za na pezo
ko qari tapaqapaqala za na patu,
52 ria na bevi varivarigolomona za
qari tajejegara ko qari tarevanga, ko
na motadi ria na tinoni tana Tamaza
qari tori uke tu pa moa za qari tava-
toa mule.
53 Ko qari turu taloi pa dia bevi,
ko pa liguna za turu mule i Jisu za
qari luge lao pa guguzu tabuna pa
Jerusalema, ko qari batiria ria na
mota tinoni suveredi ketakoi.
54 Na tinoni matamata gogoto beto
ko ria na tinoni varipera qari su-
vere tavitia aza ko qari kole kopuni
i Jisu za qari matagutu vitivitigi to-
tonai qari vagilagilai na nunu beto
doru zakazava qari taroiti, ko qari
paranga ria, <<Zozoto na Tuna tugu
na Tamaza za na tinoni ani!>> qari
gua.
55 Ego na motadi ria na reko qari
rererege tavitia i Jisu na koko lame
veidi pa Qalili ko qari tokatokani aza
za qari kole tugu suveredia ketakoi.
Qari turu pa zouna ko qari kole do-
godogoro lao.
56 Ko ari Mere pa guguzu Maga-
dalene, i Mere na tinadi ari Jekopi
i Josepa, beto na maqotana i Je-
beti za qari kole tugu suvere varis-
omanaidia tadiria na reko ketakoi.

I Jisu za Tavapae
(Maka 15.42-47; Luke 23.50-56; Jone 19.38-42)

57 Ego totonai za gore za na velu-
velu za kamu i Josepa maka tinoni
izizongo pa Arimatia. Maka sepele
tugu ti Jisu aza.
58 Za lao ti Paelati aza ko za tepai
za na kobukobu tinina i Jisu. Nari za
vamalumia i Paelati ko mari loi lao
vani i Josepa za na kobukobu tinina
i Jisu za gua.
59 Ko za lao teku vagorea i Josepa za
na kobukobu tinina i Jisu, ko za udeni
maka poko liosona.
60 Beto za lao vakolea pa nana bevi
koregana, aza za koni ruri vaoqilia
pa patu. Ko za bokili laoni maka patu
lavata za pa atakamanana na bevi,
beto za keninana.
61 Ko i Mere pa guguzu Magada-
lene, beto maka goto Mere mule za
qari kole tugu nyumu bata lao veidia
tugu pa bevi aza.

Ria na Solodia qari Kopuni na Bevi

62 Ego za rane soga na kota, na rane
Minyere, za qari makarai lao kamua
i Paelati ria na kuta iama beto na
Parese.
63 Ko qari paranga ria, <<Bangara,
gamike roqu mumani gami za na
paranga tana tinoni sekesekena zana
totonai za korapa toana aza za pojai,
ari za gua vei, <Pa rane vinaue mana
toa mule pa uke ara,> za gua.
64 Ko muna garunu laodi tu kaki
tinoni kopu za pa bevi ko mari kopu

27:46 Kera Vatarazae 22.1.

valeanani tinganai mina jola tu kue rane. Keta ria na nana sepele gu mari kamu iko tekua za na kobukobu tinina beto mari lao sekeseke tadiria na tinoni, <Za tori toa mule tu pa uke aza,> keta mari gua. Ko aza na sekeseke aza za keta mi ikerena jolani na momoena,>> qari gua.

65 Nari za ari za gudi vei i Paelati, <<Mu lao tekuria kaki solodia ko mu kopu valeana veini aza muna bokai gamu za na bevi,>> za gudi.

66 Nari qari taloi keni ria ko qari lao varamata valeania maka vinagilagila pa patu patena na bevi, beto za qari vasuvereria na tinoni kopu ko mari kopu valeanani qari gua.

28

I Jisu za Toa Mule pa Uke (Maka 16.1-8; Luke 24.1-12; Jone 20.1-10)

1 Ego pa liguna na rane Minyere ko na volavolaza leana na rane momoe pa vuiki, za i Mere na reko pa guguzu Magadalene beto maka goto Mere mule za qari lao ko mari dogoria na bevi qari gua.

2 Nari za raja za maka nunu lavata, ura maka mateana tana Bangara pa noka za gore lagere beto ko za bokili varijo pale za na patu za tapateni na bevi, beto za keza kole nyumunana pa narena.

3 Ko na dogorona na tinoni aza za vei na malarana na kapi, beto nana poko ba qari keka keala lelei.

4 Ria na tinoni kopu ba qari matagutu vitivitigini aza, ko qari gona kole neqeneqere vei na tinoni mari uke qegua.

5 Beto ari za gudi vei na mateana ari kori reko, <<Muke matagutu! Qa gilagilaiqua ara za gamu korapa nyaqoa gamu i Jisu aza za tavauke pa korosi.

6 Kepore pani aza, ura za tori toa mule tu aza aza mina vei za gua za tori poja vakolea tu perangaina. Mae, lame ko mu dogoria za ketakoi za kole aza perangaina.

7 Beto za muna siqarai lao pojadi ari ka viza nana sepele, <Za tori toa mule tu pa uke aza, ko koviria za tori lao momoe tu pa Qalili aza. Ketakoi tu za muna batini gamu!> muna gudi. Mu roquroqua aza qa koni pojadigamu ani,>> za gua za na mateana.

8 Ko qari taloi siqasiqarai pa bevi ari kori. Qari matagutudia tugu, ba qari qera vitivitigi tugu, ko qari abutu keni ko qari lao pojadi ria na nana sepele qari gua,

9 za lame tugu gozoro qeraqeradi i Jisu, <<Leana!>> za gua. Nari qari lao tana ari kori, ko qari todongo aru tamana pa kori nenena, ko qari vatarazaea aza.

10 Beto za parangaria i Jisu ari kori, <<Muke matagutu! Mu lao pojadi ria na taiqu ko mari lao pa Qalili. Ko ketakoi tu za pala mari batiziu ria ara,>> za gua aza.

Na Vavakato tadiria na Tinoni Kopu pa Bevi

11 Ego ko totonai qari korapa rerege mule kenidia ria na reko, za kaki ria na solodia qari kopu pa bevi za qari lao pa Jerusalema, ko qari lao vavakatodi tadiria na kuta iama ria doru ginugua qari podo ari.

12 Nari qari varikamu ria na kuta iama na tiolata matamata ko qari vaturua za maka roquroqu ko qari vani vazokudi na poata ria na solodia qari kopu pa bevi,

13 beto ari qari naqu veidi, <<Ari muna gua za gamu, <Gami kole puta gami na bongi za qari kamu iko tekua ria na nana sepele za na tinina,> muna gua.

14 Vei mina nongoria na qavuna za na ginugua ani, za gami pala mami paranga valomolomozia aza ko gamu munake gozoro tapata,>> qari gua.

15 Ko qari aru vakarovia ria na solodia qari kopu pa bevi za na poata, beto qari tutia tugu aza vei muna roiti vei qari gudi ria na kuta iama. Ko na vavakato aza za tavarerege tadiria na tinoni Jiu tinganai za kamua pa rane pa ngenari.

Za Votu Tadiria na nana Sepele i Jisu

(Maka 16.14-18; Luke 24.36-49; Jone 20.19-23; Roiti 1.6-8)

16 Ego ko qari taloi lao pa Qalili ria
na nana sepele pa kubo ketakoi za
poja vakoledi i Jisu mari adono za
gudi.
17 Ko totonai qari batia ria i Jisu za
qari vatarazaea ria aza, ba kaki qari
orirabeke tugu vei.
18 Beto za rerege tata laoria i Jisu
ria, ko za parangaria, <<Qa tori taiani
tu ara za doru neqi pa noka beto pa
pezo.
19 Ko za vei za mu lao ko mu vase-
pele vaniziu ria doru puku tinoni,
muna paputaisoria pa izongona na
Tamana, na Tuna, beto na Ongu
Tabuna.
20 Beto ko muna varivagigalaidi
ko mari vataberia ria doru sakasava
qa garunudigamu ara. Beto ko ara
za mana vavaburogamu doru totozo,
tinganai mina kamua na vinabetona
na totozo,>> za gua i Jisu.

I Maka

Na Tarae ti Jone Paputaiso (Matiu 3.1-12; Luke 3.1-18; Jone 1.19-28)

1 Ani za na podapodalaina na nongoro leana na veveina i Jisu Karisito, na Tuna na Tamaza.
2 Na paranga tana Tamaza za takuti pa kutikuti ti Aisea na tinoni korokorotai za ari za gua vei,
<<Mu vainongoro!
Ara mana garunu laoni pa moemu ao
za na qua tinoni pogozo nongoro.
Aza za mina vatana vanigo na zona ao,
3 Maka mamalaingi za korapa kukuku pa qega,
ari za gua vei,
<Gamu za mu vatanani na zona tana Bangara.
Mu vaemese vani na zona aza,> za gua,>>
za gua i Aisea.
4 Ego ko i Jone za na tinoni pogozo nongoro za koko lame vei pa qega ko za kole taraeni aza za na veveidi ria na tinoni mari gabala beto mari paputaiso ko na Tamaza mi taleozodi na dia sela za gudi.
5 Nari ria doru pa varilivutaina pa Jiudia beto ria doru pa Jerusalema za qari votu lao tana, ko qari ule votudi na dia sela ko aza za paputaisoria pa leo pie Jodani.
6 Ego ko i Jone za vazaea na poko vurungu kameli, na beleti za doko livutuni na sikisikirina, beto na kupo na muji pirudi na gana tekutekuna.
7 Ko na nongoro za kole taraeni aza ari za gua vei, <<Pa liguqu ara mina tuti lame maka tinoni aza za poreveveina jolaniziu ara. Ara qa peki jola ko nake padaqu mana opo gore ruvata vani na pikona na nana sadolo aza.
8 Ara qa paputaisodi gamu na kolo za gamu, ba aza tu makana za mina paputaisodi gamu na Ongu Tabuna,>> za gua i Jone.

I Jisu za Tapaputaiso beto za Tatoketoke (Matiu 3.13-4.11; Luke 3.21-22; 4.1-13)

9 Pa totozo tugu aza i Jisu za kamu koko vei pa guguzu pa Nazareti pa Qalili ko za lame tapaputaiso ti Jone pa Jodani.
10 Ko aza tugu za podaka votu aza pa kolo za batia aza za na noka za revanga beto na Ongu Tabuna za tigoro lagere vei maka kuru kau tana.
11 Beto maka mamalaingi za votu lagere vei pa noka, ari za gua vei, <<Ao za na Tuqu qa roquroqu vitivitigigo ara. Ao za qa qera jolanigo ara,>> za gua.
12 Ko pa liguna tugu aza, za toka votu laoni pa qega na Ongu Tabuna i Jisu.
13 Ko ka madengavuluputa rane za kole toketokea i Setani pa qega aza. Aza za kole suvere tavitiria ria na manugu piru mademade nenedi, ba ria na mateana qari kopu valeanani aza.

Na Podapodalaina na Roiti ti Jisu (Matiu 4.12-17; Luke 4.14-15)

14 Ego pa liguna za tapiu i Jone, za lugea i Jisu za na ia pa Qalili ko za kole taraeni aza za na nongoro leana na veveina na Tamaza,
15 ari za gua vei, <<Za okoto gu za na totozo beto mi toga gu za gua za na binangara tana Tamaza. Mu gabala gamu ko mu vazozotoa gamu za na nongoro leana,>> za gudi.

I Jisu za Kukuria ari ka Made Tinoni Abu (Matiu 4.18-22; Luke 5.1-11)

16 Ego totonai za korapa popoana pa keketaina na ovuku pa Qalili i Jisu, za batiria ari Saimone beto i Aduru na taina marene. Qari korapa vaqaradia pa ovuku ari kori, ura na tinoni abu za ari kori.

1:2 Malakai 3.1; Matiu 11.10; Luke 1.76; 7.27. **1:3** Aisea 40.3; Jone 1.2.

17 Nari za kukuria i Jisu ari kori,
ari za gudi vei, <<Mae, lame! Tu-
tiziu, ko ma roitidigamu na tinoni
abu tinoni,>> za gudi.
18 Nari totonai tugu qari turu loi
pale gu ari kori za na dia vaqara, ko
qari lao tutiadia gu i Jisu.
19 Ko totonai za rerege rijo lao gu
mule iapeki, za batiria gu mule ari
Jekopi beto i Jone, kori tamatazi tuna
marene i Jebeti, qari korapa tuvaka
dia vaqara pa leo dia koaka.
20 Totonai tugu aza za kukuria i Jisu
ari kori tamatazi. Nari qari turu loi
paleni ari kori pa koaka za na tamadi
i Jebeti beto ria na dia tinoni roiti ko
qari tutiadia gu i Jisu.

Na Tomete Ikikerena za Taiju Pale (Luke 4.31-37)

21 Ego za lao pa guguzu pa Kepani-
ami i Jisu beto ko ria nana sepele. Ko
totonai za kamua za na rane Minyere
nari i Jisu za lao luge pa ruma vari-
varikamuna ko za podalai varivagi-
galai.
22 Ko qari gabara betoni ria na
tinoni za na varivagigalai tana aza,
ura aza zake varivagigalai vei ria qari
varivagigalaini na Vavanau, goto za
varivagigalai vei na tinoni za kolea
na neqi.
23 Pa totozo tugu aza za korapa
suverenana pa leo ruma varivarika-
muna aza za maka tinoni za kolea na
ongu ikerena ko za lukana uui, ari za
gua vei,
24 <<Na za na mua ginugua
tadigami za ao Jisu pa Nazareti? Qu
lame ko mu piaragami gami qu gua?
Ara qa gilagilagoqua za ao! Ao za na
Liosona tana Tamaza!>> za gua.
25 Nari za tokea i Jisu za na ongu
ikerena ani, ari za guni vei, <<Mu
nogoto ko mu votu keni tana tinoni
zana,>> za guni.
26 Nari za lao tu na ongu ikerena ko
za tuaria ko za aru vitivitigi paleni za
na tinoni aza, beto za uui viva beto za
votu keni pana tana.
27 Nari qari gabara vitivitigi za
doru tinoni ko qari vari gua makadi,
ari qari gua vei, <<Na zava za pu vei
ari? Na varivagigalai koregana za
tavitia na neqi za ani! Ko ria na ongu
ikeredi za iju paledi ba qari nongoria
tu ko qari vatabea tu!>> qari gua ria.
28 Ko na nongorona na roiti ti Jisu
za zake oriavo tu tapiara rerege doru
kota pa varilivutaina pa Qalili.

I Jisu za Salanaria zoku Tinoni (Matiu 8.14-17; Luke 4.38-41)

29 Aza tugu qari votu keni pa ruma
varivarikamuna, nari za i Jisu beto
ari Jekopi beto i Jone qari rerege
vatuvizi lao pa ruma tadi ari Saimone
i Aduru.
30 Na qoele roana i Saimone za
mangini na tinina, ko za korapa kole
pa lovu. Aza tugu za kamu i Jisu za
qari ule vani gu aza za na veveina na
moona na qoele ani.
31 Nari za lame arua za na limana,
ko za bako vatatakolea. Nari za taloi
tana qoele za na mo mangini, ko aza
tugu za vatana vadi za na tekutekuna
ria.
32 Ego ko totonai za gore na velu-
velu tonai za koni suvu za na tapo,
nari za qari toka kamudi tana ria za
doru tinoni momodi beto ko ria za
lugeria na tomete ikikeredi.
33 Ko na minete tinoni lavata pa
guguzu aza za qari varikamu pa
atakamanana na ruma aza.
34 Ko za salanaria i Jisu za na tinoni
za rajaria na okokoto mo, beto za
iju votu paledi aza za doru tomete
ikikeredi. Zake vamalumuria aza za
na tomete ikikeredi ari ko bari pojai
kaki paranga, ura qari gilagilaidia ria
na tomete aza.

I Jisu za Tarae pa Qalili (Luke 4.42-44)

35 Na volavolaza rorodomo totonai
za oqoro kabere na kota za iqolo ko za
votu keni lao pa maka ia kaloina i Jisu
ko ketakoi za kole varavara nana.
36 Totonai za i Saimone beto ria
kaki nana baere za qari nyaqo tututia
aza.
37 Ko totonai qari batia aza nari
za ari za qari guni vei, <<Ria doru
qari korapa dogoro nyaqonyaqogo za
ao,>> qari guni.

38 Ba ari za gudi vei i Jisu ria, <<Aria
ko ta jola lao pa kaki guguzu pata lao
nari ko ara ma tarae mule ketakoi,
ura aza za qa lameni ara,>> za gudi.
39 Ko za leko ria aza za doru kota pa
Qalili, ko za tarae pa dia ruma vari-
varikamuna beto za iju votu paledi
aza za doru tomete ikikeredi qari
kole tadiria na tinoni.

I Jisu za Salania maka Tinoni Po-
qupoquna
(Matiu 8.1-4; Luke 5.12-16)

40 Maka tinoni za poqupoqu za
lame ti Jisu, ko za nyumu sori
tungutunguna pa moena aza ko za
tepa tokatokai i Jisu, ari za gua vei,
<<Vei bu malumu ao, za muna boka
valiosoziu gu ara,>> za gua.
41 Za roquroqu vitivitigia i Jisu za
na tinoni ani, ko za kaqamani na li-
mana ko za ulia aza, beto ari za guni
vei, <<Ara qa malumu gu, ko mu lioso
tu ao,>> za gua i Jisu.
42 Na totozo tugu aza za tataloso
valioso za na poqupoqu ko za lioso
aza.
43 Pa liguna aza za i Jisu za vani na
vavanau neqineqina beto za garunu
vakenia aza.
44 Ari za vavanau veini i Jisu aza,
<<Munake izongo vavakatoni ao
tana maka goto tinoni za na veveina
ani. Goto mu lao makamu ko mi
dogoro vilotigo na iama beto mu
valaoa na mua vavavui vulavulaza
za varigarununi i Mosese, ko ria doru
tinoni mari vazozotoa za ao qu tori
tavalioso tu,>> za guni.
45 Ba aza tugu za taloi keni za na
tinoni ani, za podalai velavelani gu
beto za valekoia gu aza za na nongoro
ani. Za jola zozoto za na vavakato
tana tinoni ani ko i Jisu zake boka
rerege vakabekabere lao pa guguzu,
goto za suvere vakaloinana tu pa pe-
guruna na guguzu. Ko ria na tinoni
pa doru varilivutaina ketakoi za qari
lame tana.

2

I Jisu za Salania na Tinoni za Uke
Kale na Tinina
(Matiu 9.1-8; Luke 5.17-26)

1 Ego za jola gu ka viza rane tonai
za mule lao soga pa Kepaniami i Jisu,
nari za qarike oriavo tugu nongoroni
ria na tinoni za aza za tori korapa tu
pa ruma qari gua.
2 Qari kubo jola ria na tinoni qari
varikamu ko kepore tugu za maka
rora bi kole ko za jutu lao tu pa moena
na atakamana, ko ketakoi za kole
vavakatoni i Jisu za na paranga.
3 Totonai tugu za qari pogozo ka-
muni ari ka made tinoni za maka
tinoni za uke maka kale kobu tinina
ko zake boka rerege.
4 Ba qarike boka pogozo laoni tana
ria za na tinoni ani ura za pugelia na
tinoni za na leo ruma. Ko qari keza ko
qari kakelia tu za na arena na ruma
pa totona zozoto i Jisu. Ko za korapa
tugu kolenana pa nana lovu za qari
vasikulu gorea za na tinoni aza.
5 Tonai za batia i Jisu za ae na koi
vei lavatana na rangerange tadiria
nari za paranga laoa aza za na tinoni
za uke kale maka kobu tinina, ari za
guni vei, <<Tuqu, qari tori taleozo tu
ria na mua sela,>> za guni.
6 Ba ria kaki qari varivagigalaini
na Vavanau za qari korapa nyumu
tata ketakoi ko qari kole variperani
pa bulodi za ari qari gua vei,
7 <<Ae za vei ko za paranga vei tu
zara za na tinoni ani? Za vamoroania
na Tamaza za na tinoni zana! Ura
makana gu na Tamaza za boka tale-
ozoni za na sela!>> qari gua ria.
8 Ba za tori gilagilainana tu i Jisu
pa totozo aza za na za vei qari
kole variperani ria pa bulodi, ko za
paranga laoria aza ria, ari za gudi vei,
<<Ae za vei ko gamu variperani tu pa
bulomiu gamu za ari?
9 Ae ari kori paranga ari za mun-
yalana ko bi paranga laoni tana
tinoni za uke maka kale tinina zana?
<Qari tori taleozo tu ria na mua
sela,> bi guni, ba, <Mu turu, mu teku
pogozia na mua lovu ko mu rerege!>
bi guni tu?
10 Ba vei ko mu gilagilai gamu za na
Tuna na Tinoni za kolea na neqi ko
mina taleozodi ria na sela pa pezo za
ari ropi ma roiti vei ara,>> za gua. Ko

za paranga laoa za na tinoni za uke maka kale tinina,
11 ari za guni vei, <<Ma pojanigo ara ao: turu, mu teku pogozia na mua lovu ko mu mule laomua pa mua ruma,>> za guni.
12 Pa totozo tugu aza za turu, za teku pogozia na nana lovu ko za votu keninana pa moedi ria doru za na tinoni aza. Ko qari gabara beto ria doru beto qari vatarazaea ria za na Tamaza, ari qari gua vei, <<Za oqoro tabata tadigita za maka zakazava vevei ari!>> qari gua.

I Jisu za Kukua i Livai (Matiu 9.9-13; Luke 5.27-31)

13 Ego i Jisu za gore soga lao pa poanana pa ovuku Qalili ko ria na minete tinoni qari lame varikamuni, ko aza za kole vagigalairia.
14 Tonai za korapa rerege jola i Jisu, za batia i Livai na tuna i Alepiasi, za korapa nyumunana pa ruma tekutekuni takisina. Nari za paranga laoia i Jisu aza, ari za guni vei, <<Mae tutiziu,>> za guni. Nari za turu ko za tutianana tugu i Jisu aza.
15 Ko tonai za korapa nyumu tekutekunana pa ruma ti Livai i Jisu, za zoku ria na tinoni tekuteku takisi beto ria na tinoni seladi za qari kole nyumu tavitia i Jisu beto ria na nana sepele. Ura na motadi ria qari tututia dia i Jisu.
16 Ria na Parese qari varivagigalaini na Vavanau za qari korapa tugu ketakoi. Ko tonai qari batia i Jisu za korapa tekuteku tavitiria ria na tinoni seladi beto ria na tinoni tekuteku takisi, nari za qari nanazaria ria nana sepele, ari qari gua vei, <<Ae za vei ko za tekuteku tavitiria tu ria na tinoni tekuteku takisi beto ria na tinoni seladi za na tinoni ani?>> qari gua.
17 Tonai za nongoro vairia i Jisu ria nari ari za gudi vei, <<Ria na tinoni toa valeadi za qarike nyaqoa za na tinoni varisalana, goto ria tu na tinoni moodi. Ara qake lame ko ma kukuria ria na tinoni tuvizidi qa gua, goto ria tu na tinoni seladi,>> za gudi.

Na Nanazana na Tabutabu Ganigani (Matiu 9.14-17; Luke 5.33-39)

18 Ego ria na sepele ti Jone paputaiso beto ria na Parese za qari tabutabu ganigani. Ko ria na tinoni za qari lame ko qari nanazia i Jisu, ari qari guni vei, <<Ae za vei ko ria na sepele ti Jone beto ria na sepele tadiria na Parese za qari tabutabu ganigani, goto ria na sepele tamu za qarike tabutabu ganigani tu?>> qari guni.
19 Nari za oe laoria i Jisu ria, ari za gudi vei, <<Ae za vei, ria na tinoni tasorudi mari somanani na vavolo varielava za pala mari boka tabutabu ganigani tonai mina korapa suvere tavitirianana za na marene za varielava? Dai! Tonai qari korapa suvere tavitia ria za na tinoni za koni varielava ani za marike boka tabutabu ganigani ria.
20 Ba za korapa lame za na rane tonai mina tateku vakenidi za na marene za varielava ani. Ko pa liguna tu aza za mari tabutabu ganigani ria.
21 Kepore za maka tinoni za tekua za maka rikata poko koregana ko za tuvakani na poko leluna. Ura vei mina roiti vei aza, nari za na rikata poko koregana mina pijoko ko mina bako rikatia za na poko leluna, ko na taraqama ikerena jola mutu za mina taroiti.
22 Beto kepore za maka tinoni za toto laoni vaini koregana za na totoona leluna. Ura vei mina roiti vei aza, nari za na vaini koregana za pala mina pujaka pokatia za na totoona leluna, ko mari ikere varitakoi za na vaini beto na totoona. Goto na vaini koregana za tatoto laoni pa totoona koregana tugu,>> za gua i Jisu.

Na Nanazana na Rane Minyere (Matiu 12.1-8; Luke 6.1-5)

23 Pana maka rane Minyere totonai za rerege lao vei pa korapa inuma vuiti i Jisu, nari za qari podalai ravuzu tekugedi kiko vuiti ria nana sepele.

24 Nari qari paranga ria na Parese,
ari qari guni vei, <<Dogoro, ae za vei
ko qari roitini tu pa rane Minyere
ria na sepele tamu za na roiti zake
tavamalumu pana Vavanau?>> qari
guni.
25 Nari za oeria i Jisu ria, ari za
gudi vei, <<Ae vei, gamu oqoro tu tiro
vakaberia gamu za aza vei za roitini
i Devita beto ria nana tinoni tonai za
keporedi na ganigani ko qari burana
varivasevi?
26 Pana totozo za korapa kuta iama
lavata i Abiata, azae za lugea i Devita
za na ruma tana Tamaza ko za tekua
aza za na bereti madina ko za gania.
Na vavanauna na bereti madina aza
za makadi gu ria na iama za qari
tavamalumuni ko mari boka tekua
aza. Ba i Devita za tekua tu beto za
iadi mutugu vei ria na nana tinoni,>>
za gudi.
27 Beto ari za gudi vei mule, <<Na
rane Minyere za taroiti vani na
tinoni, nake tinoni za taroiti vani za
na rane Minyere.
28 Ko na Tuna na Tinoni za
bangarani tugu vei za na rane
Minyere,>> za gua i Jisu.

3

Na Tinoni za Raiqo Maka Kale Limana
(Matiu 12.9-14; Luke 6.6-11)

1 Ego tonai za lao mule pa ruma
varivarikamuna i Jisu, za korapa ketakoi za maka tinoni za raiqo maka
kale limana.
2 Ko ria kaki tinoni qari kole dogoro
kopuni i Jisu ko vei mina salania pana
rane Minyere za na tinoni ani nari za
mari jutuni za sela aza mariguni qari
gua.
3 Za paranga laoa i Jisu za na tinoni
za raiqo na limana, ari za guni vei,
<<Mae, mu turu zale pa momoe,>> za
gua aza.
4 Beto za nanaza laoria i Jisu ria
na tinoni, ari za gudi vei, <<Na za za
tavamalumu pana Vavanau ko mina
boka taroiti pa rane Minyere? Na
roiti valeana, ba na roiti vikevikere?
Na alona na toa tana tinoni, ba na
vaukena?>> za gudi.
Ba qarike vagala.
5 Ego ko za dogoro varilivutadi tagigiridi i Jisu ria beto za takulanga tugu
vei ura za patu na bulodi. Beto za
paranga laoa za na tinoni ani, ari za
guni vei, <<Mu radonia na limamu,>>
za guni.
Ko za varadonia nari za leana soga
za na limana.
6 Aza tugu qari taloi pa ruma
varivarikamuna ria na Parese, za
qari siqasiqarai lao kamuria ria qari
jukajukai i Herodi ko qari makarai
varingodoni na roquroqu ko mari
vaukea i Jisu qari gua.

Na Varikamu Lavata pa Qalili

7 Ego ko i Jisu beto ria nana sepele
za qari taloi keni veidia pa ovuku pa
Qalili, ko maka minete tinoni lavata
za qari tuti koko pa Qalili, pa Jiudia,
8 pa Jerusalema, pa Idumea, pa
maka karovona pa Jodani, beto
pa varilivutaidi pa Turosi beto pa
Sidoni. Ria doru ari za qari nongorodi ria doru roiti za roitidi aza,
ko qari varikamu lame tana.
9 Ko totonai za pojadi i Jisu ria na
nana sepele ko mari vatana vakole
vani za maka koaka za gua ura qari
zoku jola ria na tinoni ko keta mari
jupe variamuni ria za gua.
10 Ura zoku jola ria na tinoni za
salanaria aza ko ria na tinoni vagaurudi za qari jujuku laoa aza ko vei ko
mari ulia aza qari gua.
11 Ria na tinoni za koleria na ongongu ikeredi ba tonai qari batia i
Jisu nari za qari lotu kole pa moena
aza beto qari velavela votu, ari qari
gua vei, <<Ao za na Tuna na Tamaza!
>> qari gua.
12 Ba za paranga suquturia i Jisu ria
na ongongu ikikeredi ko marike pojai
ria za na veveina aza za gua.

I Jisu za Mijataria ari ka Manogori Tinoni Tagarunudi
(Matiu 10.1-4; Luke 6.12-16)

13 Ego za zagere zae pa maka kubo
i Jisu beto za kuku varikamudi ria
za nyorogudi ko mari tutia, ko qari
varikamu lao tana aza ria.

14 Ko za mijataria i Jisu ari ka
manogori beto za gigaladi na tinoni
tagarunudi ria, ko mari suvere tavi-
tia aza beto ko mina garunu votudi ko
mari tarae za gua.
15 Beto za vadi na neqi ko mari
boka ijiju pale na tomete ikikeredi za
gua.
16 Ko ari za na izongodi ari ka
manogori za mijataria i Jisu: i Sai-
mone (aza za vaizongoni i Pita),
17 i Jekopi beto i Jone kori tuna i
Jebeti (ria za gigaladi Boneage, na
ginuana za na tuna na paka oka),
18 i Aduru, i Pilipi, i Batolomiu,
i Matiu, i Tomasi, i Jekopi na tuna
i Alepiasi, i Tadaeasi, i Saimone
aza perangaina za somana talea na
qavuna Romu,
19 beto ko i Jiudasi Isikarioti aza na
tinoni za gabala kanai i Jisu.

I Jisu beto i Beelizebulu
(Matiu 12.22-32; Luke 11.14-23; 12.10)

20 Ego tonai za kamu pa ruma i Jisu
za qari kamu varitakoi tugu ria na
minete tinoni ko i Jisu beto ria nana
sepele za qarike boka teku totozo ko
bari boka tekutekudia.
21 Totonai za qari lame ria na tu-
rana ko mari ragata toka vakenia i
Jisu qari gua, ura qari nongoroni za
tori tuturu tu za na tinoni zana qari
gua ria kaki.
22 Beto ria qari varivagigalaini
na Vavanau na lagere veidi pa
Jerusalema za qari kole pojapojai, ari
qari gua vei, <<Za kolea i Beelizebulu
beto pa neqi tana na bangaradi ria na
tomete za boka ijiju paledi na tomete
za na tinoni ani,>> qari gua.
23 Nari za kuku tekuria i Jisu ria
qari varivagigalaini na Vavanau ko
za vavakato vadi na vavakato vava-
pada, ari za gudi vei, <<Ae vei i Se-
tani mina boka iju vakenia tu i Setani
makana?
24 Na binangara za varipikapikatai
muleni makana za pala minake boka
turu vaneqi.
25 Beto na tatamana za varipikapikatai
muleni makana za pala mina tajega-
jegara.
26 Ko vei i Setani mina kana muleni
makana beto mina varipikapikatai
muleni makana, za minake turu va-
mauru aza goto pala mina manyao
gu aza.
27 Beto ko kepore za maka tinoni
mina boka soqolo luge lao pa leo
ruma tana tinoni neqina ko mina iko
tekuria za na zakazava tana aza vei
bi oqoro piu vakole momoea mae tu
za na tinoni neqina aza. Momoe za
mina piu vakolea mae tu aza za na
tinoni neqina ani, beto za mina boka
iko vaputiputia aza za na zakazava
pa ruma tana.
28 Ma poja vazozotodigamu ara
gamu: pala mari boka taleozodi gu
za doru sela bari roitidi ria na tinoni
beto doru vamoroanana na Tamaza
qari poja votudi.
29 Ba na tinoni za vamoroania na
Ongu Tabuna za minake taleozoni
kamua na kamua, ura aza za tori roi-
tini tu za na sela kole jolana,>> za gua
i Jisu.
30 Zara za varivagigalai vei i Jisu
ura kaki tinoni za ari za qari kole
paraparanga vei, <<Za kolea na on-
gongu ikikerena za na tinoni ani,>>
qari gua.

Na Tinana beto ria na Taina Marene i Jisu
(Matiu 12.46-50; Luke 8.19-21)

31 Ego na tinana beto ria na taina
marene i Jisu za qari kamu. Ko qari
turu pa sebesebe ruma aza beto qari
garunu valugea za na nongoro ko mi
votu lame i Jisu qari gua.
32 Na varikamu tinoni za qari ko-
rapa nyumu pa varilivutaina i Jisu ko
ria kaki za qari paranga laoa aza, ari
qari guni vei, <<Qokolo, na tinamu
beto ko ria na taimu marene za pa
peguru ko qari korapa nyaqogo ao,>>
qari guni i Jisu.
33 Nari za oe laoria i Jisu za ria, ari
za gudi vei, <<I zei za na tinaqu beto
ko ari zei ria na taiqu marene ara?>>
za gudi.

34 Beto za dogoro varilivutaidi ria
qari nyumu pa varilivutaina aza beto
ari za gudi vei, <<Dogoro! Ari tugu ria
na tinaqu beto na taiqu marene ara.
35 Na tinoni za roitini aza vei za
nyoroguani na Tamaza za aza tugu
za na taiqu marene, na luluqu reko,
beto na tinaqu ara,>> za gua aza.

4

Na Vavakato Vavapadana na Kiko (Matiu 13.1-9; Luke 8.4-8)

1 Ego za podalai varivagigalai mule
pa poanana pa ovuku Qalili i Jisu.
Ko na minete tinoni lavata za qari
varikamu lame tana, ko za lao tu zae
ko za nyumu pa maka koaka titina pa
kolo, goto ria na minete tinoni za qari
turu pa poanana.
2 Ko za kole varivagigalaidi aza za
zoku vavakato vavapadapada. Ko
pa nana varivagigalai aza ari za
vavakato vei.
3 <<Mu vainongoro ko! Kolenana
za maka tinoni umuma za votu keni
ko za vavuvuzuria na kiko.
4 Ko tonai za kole vavuvuzuria aza
na kiko, za kaki kiko za qari lotu lao
pa lodaka zona, ko qari tatava kamu
tu na manugu ko qari tobiki gani be-
toria na gedi.
5 Kaki kiko za qari lotu lao pa
butubuturuna ketakoi zake mota na
pezo, ko qarike oriavo tu na pidokodi
ura zake zoku na pezo.
6 Ba totonai za zagere na tapo ko za
alangaria nari za qari malei ukedia,
ura zake gore vakori na bageredi.
7 Kaki kiko za qari lotu lao pa kota
za kolea na gazoro varivarioka, ko
tonai qari pidoko za na kiko ari, za na
gazoro varivarioka za amu tariria ko
qarike boka vua.
8 Goto kaki kiko za qari lotu lao
pa pezo leleana, ko tonai qari pidoko
beto qari toa zae qari vua vungu-
vungu. Ko kaki qari vua uengavulu,
kaki vonomongavulu, beto kaki za
maka gogoto tu,>> za gua i Jisu.
9 Beto ari za gudi vei i Jisu, <<Na
tinoni za pore na talinga nongonon-
gorona za mi vainongoro!>> za gua i
Jisu.

Na Vagizona na Vavakato Vavapada Zozoto (Matiu 13.10-17; Luke 8.9-10)

10 Ego totonai za korapa suvere-
nana makana i Jisu, za qari lame
ria kaki tinoni qari tututia aza beto
ko ari ka manogori sepele ko qari
nanazani za na ginuana na vavakato
vavapada ani.
11 Nari za oeria i Jisu ria, ari za
gudi vei, <<Gamu za gamu tori taiani
tu gamu za na gigalai golomona na
veveina na binangara tana Tamaza,
goto ria qari zou tana aza za doru
gigalai za qari tekuria pa vavakato
vavapada gu.
12 Ko za gore votu za na ginuana na
Kutikuti Tabuna:
<Mari dogoro ko mari dogodogoro
ba marike batia,
mari nongoro ko mari nongonon-
goro
ba marike vakaberia.
Ura keta mari gabala mule lame
ko mari taleozodi,> za gua,>>
za gudi i Jisu ria.

I Jisu za Vakaberia na Vavapadana na Kiko (Matiu 13.18-23; Luke 8.11-15)

13 Beto ari za gudi vei mule i Jisu
ria, <<Ae za vei, gamuke vakaberia tu
gamu za na vavakato vavapadapada
ani? Ego ko zara za vei za pala mu-
nake boka tugu vakabereria gamu za
doru vavakato vavapadapada.
14 Na tinoni umuma za vavuvuzia
za na paranga.
15 Ria kaki tinoni qari vei na kiko
qari lotu lao pa lodaka zona, ketakoi
za tavavuvuzu na paranga. Ko tonai
qari nongoria za na paranga nari
zake oriavo tugu lame teku paleni i
Setani za na paranga za tavavuvuzu
pa bulodi.
16 Ria na kiko qari lotu lao pa pezo
butubuturudi za ria na tinoni aza
tugu qari nongoria na paranga nari

4:12 Aisea 6.9-10.

qarike oriavo tu teku ngalingali qeraqerani,
17 beto za kepore na bageredi
makadi ba qari toa vakakaza tu
iapeki totozo. Ba tonai qari gozoro
taleni tapata beto na varikomiti za na
paranga, nari za qarike oriavo tugu
lotudi.
18 Ria kaki mule za ria qari tavavu-
vuzu pa varikorapaidi na gazoro
varivarioka. Ari za ria qari nongoria
na paranga,
19 ba na takulangana na suvesu-
vere pa kasia guguzu, na nyoroguadi
na izizongo pa pezo, beto na nyony-
oroguadi mule kaki zakazava mule
za qari lugeria na bulodi. Ko za amu
ria na zakazava ari za na paranga ko
zake boka vua.
20 Goto ria qari tavavuvuzu pa pezo
leana za ria na tinoni qari nongoro
vakoititiria na paranga beto qari
teku vakatapia ria za na paranga. Ko
ria za qari vua vunguvungu: kaki
uengavulu, kaki vonomongavulu,
beto kaki za maka gogoto tu,>> za gua
i Jisu.

Na Juke za Opo taria na Besini (Luke 8.16-18)

21 Beto ari mule za gudi vei i Jisu
ria, <<Ae za vei, na juke za tapogozo
luge pa ruma ko mina tavakole pa
kauru kadikita babi pa kauru sape
putaputana? Dai! Pa nana nyumun-
yumuna tu za na nana laona mina
nyumu aza.
22 Doru zakazava qari kole vapae
za marina bola votu, beto doru za-
kazava qari kole golomo za mari votu
lame pa kabekaberena.
23 Na tinoni za pore talinga non-
gonongorona za mi vainongoro!>> za
gua i Jisu.
24 Beto ari mule za gudi vei, <<Mu
viloto valeania aza gamu nongoria.
Aza tugu za na pada gamu variiani
za aza tugu za na pada muna taiani
gamu, beto mina jolani mutugu aza
za muna tekua gamu.
25 Ura aza za kolenana na nana za
na motana mina taia vatamoni. Goto
na tinoni za keporenana za aza tugu
iapeki za izongia aza ba mina tara-
gata vakenini tugu aza,>> za gua i
Jisu.

Na Vavapadana na Kiko za Pidoko (Matiu 13.32-34; Luke 13.18-19)

26 Beto za paranga mule i Jisu, <<Na
binangara tana Tamaza za vei va-
putaputa maka tinoni za ipaporodi
pa pezo za na kiko,
27 beto ko za puta mumagana na
bongi beto za kamua na rane nari za
iqolo. Qari pidoko votu beto ko qari
toa zae na kiko, ba aza makana ba
zake gilagilai za ae qari vei beto qari
toa ria na kiko ari.
28 Na pezo gu makana za vatoaia
za na umuma ko qari vua: momoe
za votu lame na equruna, beto qari
lavata zae na talingadi, beto qari ma-
tumatua za na talingadi na vuiti.
29 Ko tonai qari matua za na vuvua
nari za garunuria aza ria na tinoni
ababu ko qari lao ababu, ura za ka-
mua gu za na totozo ababu,>> za gua
i Jisu.
30 Beto za paranga mutu i Jisu,
<<Na za tana vavapadani gita za na
binangara tana Tamaza? Babi ae
vavakato vavapada veveina za tana
boka vavakato vakabereni gita aza?
31 Za vei vaputaputa gu maka
kikona na masitadi aza. Za peki
joladi doru kiko pa kasia guguzu za
na kiko aza,
32 ba tonai za tauma pa pezo nari za
toa zae ko za lavata joladi mutu za ria
doru umuma. Ko za kakae lavalavata
ko ria na manugu qari tatava kamu
ko qari roiti dia alale na vorivori pa
kaedi za ongongu,>> za gua i Jisu.
33 Zoku vavakato vavapada vevei
ari za vavakatodi i Jisu tonai za kole
ule vadi na paranga. Ko za vavaka-
todi za aza ria vei qari boka nongoro
vakaberia ria.
34 Doru nana varivagigalai za vako-
leria pa vavakato vavapada aza tonai
za vavakato tadiria doru. Totonai
tu za suvere tavitiria makana ria
na nana sepele za ule vakabekabere
vadi za doru maka za.

I Jisu za Vabulea na Ranebongi (Matiu 8.23-27; Luke 8.22-25)

35 Ego totonai za gore na veluveluna na rane aza, i Jisu za parangaria ria nana sepele, ari za gudi vei, <<Aria ko ta karovo lao pa maka kalena na ovuku,>> za gua.
36 Ko qari loia za na minete tinoni ko qari zae pa maka koaka ria na sepele ko qari tokai i Jisu za tori zaenana tu pa koaka. Kaki koaka ba qari korapa tugu titidia ketakoi.
37 Totonai qari toka karovo lao za maka gava lavata za rajaria beto za talokuloku tataria na ololobagea za na koaka ko za pugelia tu na kolo.
38 Ba i Jisu za tarubatuni maka tarubatu ko za korapa putagana pa tavatavana na koaka. Ko qari lao jou vaiqolia aza beto ari qari guni vei, <<Tinoni varivagigalai! Ta uke taqe gua gita! Ae za vei zake vatakulangigo ao za vei zara?>> qari guni.
39 Nari za tatakole tu i Jisu ko za tokea za na gava beto ari za guni vei na kolo, <<Bule! Mu nogoto! >> za gua. Tonai za nogoto za na gava beto za bule elava za na kolo.
40 Beto ari za gudi vei ria nana sepele, <<Ae za vei ko gamu matagutu tu? Oqoro pore tugu na miu rangerange za gamu?>> za gudi.
41 Qari matagutu vikevikeredi ria ko qari kole varivarinanaza makadi, ari qari gua vei, <<Ko i zei tu za na tinoni ani ko ria tu na gava beto na kolo ba qari nongoria tugu nana paranga?>> qari gua ria.

5

I Jisu za Salania na Tinoni za Kolea na Ongongu Ikikerena (Matiu 8.28-34; Luke 8.26-39)

1 Ego ko qari lao paro za pa maka kalena na ovuku pa Qerasini.
2 Ko aza tugu za taloi pa koaka ko za paro i Jisu, za maka tinoni za kolea na ongu ikikerena za votu koko lame vei pa bevi varivarigolomona ko za lame gozoria i Jisu.
3 Na suvesuverena pa bevi varivarigolomodi za na tinoni ani, ko qari podeke piuni seni tu ba kepore tugu maka tinoni bi boka piu vakolea.
4 Zoku totozo qari tori pikoni seni tu na nenena beto na limana ba za rabutu palepaledi ria na seni ari beto za piara paledi ria na aeana pa nenena. Kepore maka tinoni bi neqi jolani ko bi boka tale vamomozia.
5 Na rane na bongi za kole gu vidulai lao lame pa bevi varivarigolomodi beto pa kubokubo za kole gu lukana uui beto za kole vapalepaleka muleni pa patupatu.
6 Ko za batia pa zouna tu aza i Jisu, nari za abutu toto lao opo nyumu sori tungutungu pa moena aza.
7 Ko za velavela votu, ari za gua vei, <<Na za na mua ginugua taqu ara ao Jisu na Tuna na Tamaza Ululuna Jola? Pipaqu tana Tamaza, ao munake vakilasaziu ara!>> za gua.
8 Ura perangaina tu za tori poja veini tu ari i Jisu aza, <<Ongu ikeremu, mu votu keni tana tinoni ani ao!>> za tori guni tu.
9 Ko za nanazia i Jisu aza, <<I zei na izongomu ao?>> za guni.

Nari za paranga na tinoni aza, ari za gua vei, <<I Zokuvuro za na izongoqu ara, ura na zoku jola gami,>> za gua aza.
10 Ko za tepa tokatoka vitivitigia aza i Jisu ko mike iju votudi pa guguzu aza ria na ongu ikikeredi za gua.
11 Ego qari korapa nyubenyubele ganiganigedi pa maka kalena na kubo ketakoi za na godo borogo.
12 Ko qari tepa tokatoka vitivitigia ria na ongu ikikeredi i Jisu, ari qari guni vei, <<Mu garunu laodigami tadiria na borogo rari, ko mami lao lugeria,>> qari guni.
13 Nari za vamalumuria aza, ko qari votu taloi tana tinoni ani za na ongu ikikeredi ko qari lao lugeria za na borogo. Ko na godo borogo doruna, na ngutidi ria za kori vuro, za qari tuara gorea za na taba mamavarana ko qari gore kuju uke betodia pa leo kolo.

14 Ko ria na tinoni qari kopudi na
borogo ari za qari uku kenidia ko qari
lao vavakatoni pa guguzu beto pa
varilivutaina ketakoi. Ko qari lame
ria na tinoni ko mari dogoria za na
zakazava za taroiti ketakoi qari gua.
15 Tonai qari lame kamu ti Jisu ria
na tinoni ari, za qari batia ria za na
tinoni perangaina qari lugea mae na
zoku vuro ongu ikeredi. Ba koviria za
tori pokopoko valeananana tu beto
za tori tavagigalana tu ko za korapa
nyumunana za na tinoni aza. Ko qari
matagutu ria na tinoni.
16 Ria na tinoni qari somana batia
ae qari vei na godo borogo beto na
tinoni za lugea na ongu ikeredi ani za
qari vavakato vadi ria na goto tinoni.
17 Ko ria na tinoni qari tepa toka-
tokai ria i Jisu ko mi iolo votu keni pa
dia guguzu qari gua.
18 Ego ko totonai mi zae pa koaka
za gua i Jisu, nari za lame ko za tepa
vitivitigia i Jisu za na tinoni qari koni
loia na ongu ikeredi ani ko mi tu-
tianana i Jisu za gua.
19 Ba i Jisu zake vamalumia, goto
ari tu za guni vei, <<Dai, mu mule lao
pa mua guguzu tadiria na turamu ko
mu ule vadi za na roiti poreveveina
za roiti vanigo na Bangara beto na
veveina na variroqu varitokai za
vadogoronigo,>> za guni.
20 Ko za taloi keni aza ko za podalai
vavakatodi gu pa doru guguzu pa ia
pa Manogaguguzu aza za na roiti za
roitidi i Jisu tana ko qari gabara beto
ria doru tinoni.

Na Tuna Reko i Jaerasi beto na Reko za Ulia na Poko ti Jisu
(Matiu 9.18-26; Luke 8.40-56)

21 Ego tonai za karovo soga lao pa
maka kalena na ovuku i Jisu, nari
za maka minete tinoni lavata za qari
lame variamuni aza pa poanana pa
ovuku.
22 Pa totozo tugu aza za lame za
maka tinoni matamata pa ruma vari-
varikamuna, na izongona i Jaerasi.
Tonai za batia aza i Jisu, za lao gona
nyumuni pa nenena aza,
23 ko za tepa tokatoka vitivitigia aza
i Jisu, ari za guni vei, <<Na tuqu reko
za mo vitivitigi ko za korapa laolao
vei pa uke. Mu lame vaoponi na
limamu, ko mu alo muleni nana toa!
>> za guni.
24 Nari za tutia aza i Jisu.

Ego maka minete tinoni lavata za
qari tutia aza ko qari jupe varikaleni
aza.
25 Za korapa tugu pa varikamu
tinoni ketakoi za maka reko za kole
vakeni orungu laonana gu pa kora-
pana ka manogori aoro.
26 Na reko ani za tori dori kole
gozororia tu zoku tapata pa kopu
tadiria na tinoni varisalana beto
doru nana izizongo za gona paledi
pa kole nyaqo salana nagu, ba zake
izongo leana podeke tu goto tonai za
viva tu lalaonana za na tapata tana
aza.
27 Tonai za nongoroni na reko ani
za na vavakatona na veveina i Jisu,
azae za tuti ligu pa leo varikamu
tinoni aza ko za lao ulia za na poko ti
Jisu.
28 Ura ari za kole roquroqu golomo
vei pa bulona aza, <<Vei mana ulia
gu ara za na poko tana, za pala mana
tasalanaqua gu ara,>> za gua.
29 Ko aza tugu za ulia aza za na
poko ti Jisu, za totonai tugu za nogoto
keni za na orungu, beto za vagilagilai
pa tinina za tori tasalana tu aza pa
nana mo za gua.
30 Pa totozo tugu aza za vagilagilai
makana i Jisu za na neqi za votu keni
pa tinina. Ko za balinga muleria za
na varikamu tinoni ko za nanazaria,
ari za gudi vei, <<I zei za ulia na poko
taqu?>> za gua.
31 Nari qari paranga tu ria nana
sepele, ari qari guni vei, <<Qu ba-
tiamua ao za na rave tinoni qari
jupe variamunigo, ba ae za vei ko qu
nanaza tu ao, <I zei za uliziu?> qu gua
tu,>> qari guni.
32 Ba za kole tugu dogoro varilivu-
tai i Jisu ko mi batia za na reko za ulia
aza za gua.
33 Za vagilagilai na reko ani za na
tasalana za gore votu pa tinina ko

za matagutu neqeneqereni, ko za lao gona nyumuni pa moena i Jisu ko za uleni gu aza za na vavakato doruna.
34 Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Tuqu, na mua rangerange za tori salanigo tu. Mu lao pa bule beto mu tasalanamua tu pa mua tapata,>> za guni.
35 Totonai za korapa paranga i Jisu, za qari bolabola kamu gu ria kaki tinoni na koko lame veidi pa ruma ti Jaerasi na tinoni matamata pa ruma varivarikamuna, ko ari qari guni vei i Jaerasi, <<Na tumu reko za koviria ari za tori uke tu. Keta vapavu lame goboria na tinoni varivagigalai,>> qari guni.
36 Ba i Jisu zake pavu tugu vatalingadi za na paranga qari pojai ria, goto tonai za ari tu za guni vei za na tinoni matamata pa ruma varivarikamuna, <<Muke matagutu, mu vazozoto gu,>> za guni.
37 Ego ko kepore tu za maka tinoni za vamalumia ko bi tutia aza, goto makadi gu ari Pita, i Jekopi beto ko i Jone na taina marene gu i Jekopi.
38 Tonai qari lame kamu pa ruma ti Jaerasi, azae za batia i Jisu za na rura takulangadi ria na tinoni qari romaroma beto qari lukana kebokebo.
39 Ko za luge aza ko ari za gudi vei, <<Ae za vei ko gamu rura takulanga beto gamu korapa kebokebo romaroma tu za gamu? Na koburu zana za zake uke, goto za korapa putagana gu,>> za gudi.
40 Tonai za paranga vei aza nari za qari auni ria na tinoni aza.
Nari za iju vavoturia i Jisu ria doru, goto na tinana gu beto na tamana na koburu beto ari ka kue nana sepele gu za toka lugedi ketakoi za kole na koburu.
41 Beto za arua i Jisu za na limana na koburu beto ari za guni vei, <<Talita kumi,>> za gua (Na ginuana za, <<Ngore, qa parangaigo ara ao, mu tatakole tu!>> za gua).
42 Pa totozo tugu aza za tatakole tu za na reko peki ani ko za reregenana, ura za tori manogori aorona tu za na reko aza. Ko qari gabara vitivitigidi ria na tinoni.
43 Ba za naqu vaneqineqiria i Jisu ria ko marike vavakatoni tana maka tinoni za aza vei za taroiti ani za gudi. Beto za garunuria ko mari vani kaki zava za na koburu reko ko mi tekutekunana za gudi.

6

I Jisu qari Kilu Paleni pa Nazareti (Matiu 13.53-58; Luke 4.16-30)

1 Ego i Jisu za taloi pa guguzu aza ko za mule lao pa guguzu ketakoi za lavata zae ko ria nana sepele qari tuti laoa aza.
2 Totonai za kamua na rane Minyere, nari za podalai varivagigalai pa ruma varivarikamuna aza.
Ko ria doru qari nongoria aza za qari gabara vitivitigi, ko ari qari gua vei, <<Pae koko veidi za na roquroqu ari? Na gigalai za za izongia za na tinoni ani? Ko na roiti varivagabaradi tu ba za roiti votudi!
3 Na kamada gu ani! Ko na tuna gu i Mere beto ko na tugadi gu ari Jekopi, Josesi, Jiudasi beto i Saimone ani! Na luluna reko ba qari korapa gu zara!>> qari gua ria. Ko qarike tavaraguani ria i Jisu.
4 Nari ari za gudi vei i Jisu ria, <<Na tinoni korokorotai za doru kota za tapangaga gu, goto pa nana guguzu lavata zaena gu ko tadiria na turana beto pa nana tatamana gu makana za zake tapangaga,>> za gudi.
5 Ko zake boka roitidi ketakoi aza ria na roiti varivagabaradi, goto ria kaki tinoni qari mo gu za vaopodi na limana ko za salanaria.
6 Ko za gabara vitivitigini i Jisu za na veveina keporedia vinazozoto tana.

I Jisu za Garunuria ari ka Manogori Sepele (Matiu 10.5-15; Luke 9.1-6)

Ego za leko beto ria i Jisu ria na guguzu pa varilivutaina ketakoi ko za kole varivagigalai.
7 Beto za kuku varikamudi aza ari ka manogori nana sepele ko zava okoto pikata vakorikori tinoniria pa

maka reregena, za vadi na neqi ijudi ria na ongu ikeredi, beto za garunu vakeniria.
8 Ko za pojadi tugu ko marike pogozia maka za pa dia rerege lao, goto na dia opata gu. Marike pogozo besa, na mane, beto na poata ininamane za gudi.
9 Mari vazaeria gu na dia sadolo, goto marike vazae tamo poko za gudi.
10 Beto ari mutugu za gudi vei, <<Tonai muna tavakamu pa maka ruma, za muna suvere gu ketakoi tinganai muna taloi keni pa ia aza za gamu.
11 Ria kaki guguzu bari daidia vakamugamu beto bari daidia nongorogamu, za mu turu loi paleni za na guguzu aza beto mu tavuzu paledi ria na kavuru pezo pa nenemiu. Ko aza za na vinagilagilana pala mari tavakilasa ria,>> za gudi.
12 Ko qari taloi keni ria ko qari taraeni za na veveina ria na tinoni mari gabala loiria na dia sela qari gudi,
13 qari iju votuvotu paledi zoku tomete ikikeredi, beto qari oradi na oela tugu vei ria na zoku tinoni qari mo ko qari salana beto ria.

Na Uke ti Jone Paputaiso (Matiu 14.1-12; Luke 9.7-9)

14 Ego za nongorodi i Herodi na bangara ria doru zakazava vei za roitidi i Jisu, ura na izongona aza za tagilagila pa doru guguzu. Beto ko ria kaki tinoni ba ari qari paranga vei, <<I Jone Paputaiso za tori turu mule tu qari gua. Ko zara za vei za qari roiti tana ria na roiti varivagabaradi,>> qari gua.
15 Ba ria kaki mule za ari tu qari paranga vei, <<I Elaija ani! >> qari gua.

Beto kaki mule za ari tu qari paranga vei, <<Maka tinoni korokorotai ani, maka veveina ria na tinoni korokorotai pa moa zana!>> qari gua.
16 Ko tonai za nongoria zara qari paranga vei ria, azae za paranga i Herodi, ari za gua vei, <<Aza tugu i Jone Paputaiso qa tori kujukia tu ara za turu mule zana!>> za gudi.
17 Ura i Jone za perangaina tu i Herodi tugu makana za garununi tinoni ko qari piu valugea pa ruma varipiuna. Na ginuana za tapiuni i Jone za na veveina gu i Herodiasi. I Herodiasi za na maqotana tu i Pilipi aza na taina gu makana i Herodi, ba za elavia tu nana i Herodi i Herodiasi.
18 Ko i Jone tugu za kole manogai pojani i Herodi, ari za guni vei, <<Nake tavamalumuna pana Vavanau za vei ao qu suvere tavitia na maqotana na taimu,>> za guni.
19 Ko i Herodiasi za puku vakoleni pa bulona za ani ko za nyorogua vaukea i Jone, ba zake boka.
20 Ura i Herodi ba za matagutuni i Jone ura za gilagilainana aza i Jone za maka tinoni tuvizina beto na liosona aza ko za vei za kopu vasareni aza. Ko tonai za nongoria za na paranga ti Jone za takulanga tugu, ba za kole nongoro qeraqerani tugu aza.
21 Ego tonai za kamua za na rane podo ti Herodi zana za tekua na totozo leana i Herodiasi. Za roitini i Herodi za maka vavolo rane podo beto za soruria ria na tiolata lavalavata pa qavuna, ria na kutadi ria na tinoni varipera, beto tadiria na butubutu tinoni pa Qalili ko qari lao somana tekuteku.
22 Ko pa varikamu aza za luge lao pekapeka za na tuna reko i Herodiasi, ko za vaqerai i Herodi beto ria na tinoni za soruria.

Ko za paranga lao tana koburu reko zana na bangara, ari za guni vei, <<Mu tepaniziu aza vei qu nyoroguani. Ara pala mana vanigo za na mua nyorogua,>> za guni.
23 Beto za maulu lao tana reko, ari za guni vei, <<Ae tu zakazava veveina za muna tepaniziu ago, ba pala mana vanigo gu ara. Bi na kobuna na qua binangara bu gua tu ao, ba leana gu! >> za gua aza.
24 Nari za votu lao nanazia na tinana za na reko ani, ari za guni vei, <<Na zava za mana tepai ara,>> za guni.

Nari za oe lao za na tinana, ari mu gua vei, <<Na batuna i Jone Paputaiso, muguni,>> za gua.
25 Nari za siqasiqarai mule lao tana bangara aza ko ari za gua vei, <<Qa nyoroguani ko mu petalani pa peleta za na batuna i Jone Paputaiso beto mu pogozo lame vaniziu koviria tugu,>> za guni.
26 Za takulanga vitivitigi tugu na bulona za na bangara, ba za tori maulu tu pa moedi ria na tiolata lavata aza ko zake boka dainanani za na tepa tana reko.
27 Ko pa totozo tugu aza za garunia i Herodi za maka tinoni kopu tadiria na solodia ko mi pogozo lameni za na batuna i Jone za guni. Ko za lao za na tinoni aza ko za kujukia pa ruma varipiuna i Jone,
28 beto za petalani pa peleta ko za pogozo lame vani za na reko. Ko na reko ani za tekua ko za pogozo laoni tana tinana.
29 Totonai qari nongoro ria na sepele ti Jone za qari kamu pogozia za na kobukobu tinina i Jone Paputaiso ko qari lao golomia pa maka bevi varivarigolomona.

I Jisu za Vatekutekuria ari ka Lima Vuro Tinoni (Matiu 14.13-21; Luke 9.10-17; Jone 6.1-14)

30 Ego qari mule varikamu ti Jisu ari ka manogori tinoni tagarunudi, ko qari vavakato vani aza ria doru zakazava vei qari roitidi beto qari varivagigalaidi.
31 Nari ari za gudi vei i Jisu ria, <<Mae, aria ko ta lao pa maka ia kaloina makada, ko gamu ba mu minyere mae,>> za gudi. Ura qari zoku jola ria na tinoni qari kamu varisoga, ko i Jisu beto ria nana sepele ba qarike boka teku totozo ko bari tekutekudia.
32 Ko qari zae pa maka koaka ko qari lao pa maka ia kaloina makadi.
33 Ba ria na kubo tinoni za qari dogoro gigalariadia ria tonai qari toka. Ko qari abutu poana momoe lao ria na tinoni na lame veidi pa doru okoto guguguzu ko qari lao valiguliguria ko qari adono momoedia pa ia ketakoi mari korapa lao paro qari gua ari Jisu beto ria nana sepele.
34 Tonai za jorotongana paro pa poanana i Jisu, za batia za na minete tinoni lavata ko za roquroqu vitivitigiria, ura qari vei vaputaputa na sipi kepore na dia sepati. Ko za podalai varivagigalaidi zoku zakazava i Jisu tadiria.
35 Ego ko tonai za gore na veluvelu za qari lame pana tana za ria nana sepele ko ari qari paranga vei, <<Na ia kaloina za pani, beto ko za tori gore tu za na veluvelu.
36 Ko mu pojadi ria na tinoni ari ko mari lao pa guguzu varilivutaidi zara ko mari vaigedi ganigani makadi,>> qari guni.
37 Ba za oe laoria i Jisu ria, ari za gudi vei, <<Dai. Gamu tu mu vadi na tekutekuna ria zara,>> za gudi.

Nari qari paranga ria nana sepele, <<Ae vei qu nyoroguani ko mami lao vaini ganigani kori gogoto poata siliva* beto mami iaria ko mari tekuteku qu gua?>> qari guni.
38 Nari za nanaza laoria tu i Jisu ria, ari za gudi vei, <<Ka viza batu bereti gamu pogozoria? Mu lao moko dogororia,>> za gudi.

Ko tonai qari batiria za ari qari gua vei, <<Ka lima batu bereti, beto kori igana,>> qari guni aza.
39 Nari za pojadi i Jisu ria doru ko qari pikapikata pa okoto pukuna beto za qari nyumu pa buruburu.
40 Ko qari nyumu variitivi pana okoto dia puku tinoni, kaki pukupuku tinoni za maka gogoto, kaki limangavulu.
41 Beto nari za tekua i Jisu za ka lima batu bereti beto kori igana ko za enga zae pa noka, za manadi, beto za kipakiparia za na bereti beto za vadi ria nana sepele ko qari iaria ria na tinoni. Beto za kipakiparia mule za

* **6:37** Maka poata siliva za padana na tabara maka rane.

kori igana beto za qari iaria mutugu ria doru.
42 Ko ria doru za qari tekuteku beto qari pote beto.
43 Beto za qari aru varivarikamudi ria na kipakipa bereti beto na igana qari kole joladi, ko qari vapugeleria za ka manogori topa.
44 Ko na nguti varikamudi ria doru tinoni qari tekuteku za ka lima vuro marene.

I Jisu za Rerege pa Vuliti Kolo (Matiu 14.22-23; Jone 6.16-21)

45 Ego za pojadi i Jisu ria nana sepele ko mari zae pa koaka ko mari toka lao momoe pa Betiseda pa maka kalena na ovuku za gudi, goto aza za suvere jola ko za dogoro vakeniria mae tu ria na minete tinoni.
46 Ko pa liguna za loloi vakeniria nari za zagere zae pa maka kubokubo aza ko za varavara.
47 Ko totonai za gore na veluvelu za na koaka qari zaea ria na sepele za tori lao tu pa korakorapa kolo, goto aza makana za korapa pa pezo tu.
48 Ko za gelegele laodi za qari korapa variukegedi na qelu ria nana sepele, ura za raja lame vei pa koimoa za na gava. Ko padapada vei varikorapaina kue ko vonomo koloko volavolaza lea za rerege tuti lao pa vuliti kolo ko za lao kamuria aza. Ko mi valaqao joladi za gua.
49 Ba totonai qari batia aza za korapa rerege pa vuliti kolo, za palu na tomete qari gua ria ko qari lukana uui tu.
50 Ria doru sepele za qari bati betoadia ko qari matagutu neqeneqeredi beto.

Ba pa totozo tugu aza za paranga laoria aza, ari za gudi vei, <<Mu varene! Ara gu ani, muke matagutu! >> za gudi.
51 Beto za tonai za lao zae pa koaka aza, za bule betonana za na gava. Ko qari gabara vitivitigi ria nana sepele.
52 Ura qarike dogoro vakaberia za na ginuana ka lima batu bereti za varivatekutekuni i Jisu ura za oqoro revanga na dia roquroqu.

I Jisu za Varisalana pa Qenesareti (Matiu 14.34-36)

53 Ego tonai qari karovia ria za na kolo za qari lame paro pa ia pa Qenesareti, ko qari vatitia ketakoi za na dia koaka.
54 Aza tugu qari tete paro ria, za qarike oriavo tugu dogoro gigalia ria na tinoni ketakoi i Jisu.
55 Ko qari abuturia ria na doru kota ketakoi beto ko qari okoto pogozo kamu tavitidi tugu na dia lovu ria na tinoni qari mo. Ketakoi qari nongoroni pa zanu za korapa i Jisu qari gua nari za qari varipogozo lao beto vei tugu ketakoi.
56 Ko pa dorudi na ia ketakoi za rijo lao vei i Jisu, bi pa guguzu pekipekidi babi pa guguzu lavalavatadi, za qari pogozo kamudi tugu pa ia makemaketina ketakoi ria na tinoni momodi beto qari tepa tokatokaia ria i Jisu ko mari ulia gu na uquna nana poko ba leana gu qari gua. Ko ria doru tinoni momodi qari ulia na uquna nana poko za qari tasalanadia tugu.

7

Na Varivagigalai Kolena tadiria na Tinoni Jiu (Matiu 15.1-9)

1 Ego ria na Parese beto ria kaki qari varivagigalaini na Vavanau na koko lame veidi pa Jerusalema za qari varikamu lame ti Jisu.
2 Qari batiria za kaki sepele tana qari tekutekuni na limadi nake liosodi ura qarike loqa lima vei qari varivagigalaini ria na Parese qari gua.
3 Ura ria na Parese beto ria doru tinoni Jiu za qari kopudi ria na uana tututi tadiria na dia tite pa moa ko qarike tekuteku ria tonai qari oqoro loqa lima.
4 Beto tonai mari mule pa maketi za mari iu valioso mae tu beto za mari tekuteku. Beto kubo mule ria na tuti pa dia uana vavalioso vevei pa nyanyapa valioso kapa, na raro, na titinudi, za qari kopudi tugu vei.

5 Ko ria na Parese beto ria qari
varivagigalaini na Vavanau za qari
nanazia i Jisu, ari qari guni vei, <<Ae
za vei ko qarike tutia tu ria na se-
pele tamu ria na uana tututi tadiria
na nada tite, goto qari tekutekuni gu
ria za na limadi nake liosodi?>> qari
guni.
6 Nari za oe laoria i Jisu za ria, ari
za gua vei, <<Za zotonana gu i Aisea
tonai za ululeni za na veveimiu gamu
na tinoni vavabata sekesekemiu. Ari
za na paranga za kutiria aza,
<Ria na tinoni ari za
qari vatarazaeniziu na beru-
berudi gu,
ba na bulodi za zou vitivitigi pana
taqu.
7 Na goborodi gu ria na dia
vinatarazaequ ara,
qari varivagigalaidi na varivagi-
galaidi na vinaturu
tadiria na tinoni gu,> za gua.
8 Gamu loi paledi gamu za ria na
garunu tana Tamaza, ko gamu kopu
valeleana ria gamu na uana tututi
tadiria na tinoni gu,>> za gua i Jisu.
9 Beto ari za gudi vei mule, <<Gamu
gigalai jola za gamu! Ko gamu vake-
porea ginuana gamu za na garunu
tana Tamaza ko gamu vaturu neqiria
za ria na miu uana tututi makamiu!
10 Ari za gua vei i Mosese, <Mu
pangagadi ria na tinamiu beto na
tamamiu, beto, na tinoni mina
paranga vapiruni na tinana babi na
tamana, za mina tavauke tugu aza,>
za gua.
11 Ba gamu za ari tu gamu gamu
pojai tu za vei maka tinoni ari bi
gudi vei ria na tinana na tamana, <Na
zakazava ba boka tokadigamu gamu
kori za za kobani,> bi gua (na ginu-
ana na paranga ani za nana varivana
madina na Tamaza),
12 nari za gamuke vamalumia aza
ko bi tokadi ari kori tinana beto na
tamana qari varivasevi.
13 Ko pa zona vei zara za gamuke
dogoro vapore veveinaia gamu za na
paranga tana Tamaza tonai gamu tu-
tia gamu za na miu uana tututi qu
teku izongoria. Ko kubo uana tututi
vevei ari za gamu roitidi gamu,>> za
gua i Jisu.

Na Uana za Vapajia na Tinoni (Matiu 15.10-20)

14 Ego za kuku varikamu sogadi
mule i Jisu ria na minete tinoni ko ari
za gudi vei, <<Mu vainongoro lame
za gamu doru, ko mu vakaberia ani.
15 Kepore za maka zava za teku
lugeni pa tinina na tinoni mina boka
vapajia aza. Goto aza tu za koko
votu lame vei pa bulona na tinoni za
vapajia za na tinoni aza.
16 Na tinoni za pore talinga non-
gonongorona za mi vainongoro,>>*
za gua i Jisu.
17 Ego ko tonai za loiria ria na
minete tinoni ko za lao luge pa ruma
aza, nari za qari nanazani ria nana
sepele za na veveina na vavakato
vavapada ani.
18 Nari za paranga laoria aza
ria, ari za gudi vei, <<Ko gamu ba
gamuke gilagilai tugu za? Gamuke
vakoinonoa tu gamu za? Kepore
maka zava za teku ponyolia na tinoni
za vapajia nana toa.
19 Ura zake luge pa bulona na
tinoni aza goto pa borina gu, beto za
vavotu keni pale gu,>> za gua i Jisu.
(Ko tonai za paranga vei zara i Jisu
za vakaberia aza za doru ganigani za
qari liosodi beto.)
20 Beto ari za gua vei mule i Jisu,
<<Aza tu za koko votu lame vei pana
tana tinoni za aza tu za vapajia aza.
21 Ura pa leo bulona tu na tinoni
qari koko votu lame vei za na
roquroqu ikikeredi, na roiti valulasa,
na ikiko, na varivai,
22 na barabarata, na mumuino,
na roiti ikikeredi, na nyonyorava,
na uana pajidi, na konokono, na
vamoroana tinoni, na vavatarazae
mule, beto na uana duviduvilidi.

7:7 Aisea 29.13. **7:10** Votu 20.12; Vavanau 5.16. **7:10** Votu 21.17; Iama 20.9. * **7:16** Na pikata 16 ani za zake kole pa zoku kutikuti koledi.

23 Doru zakazava ikikeredi ari za
qari votu lame vei pa leo bulona na
tinoni ko qari vapajia za na tinoni
aza,>> za gua i Jisu.

Na Rangerange tana Maka Reko Tiolata
(Matiu 15.21-28)

24 Ego za taloi pa guguzu aza i Jisu
ko za lao pa guguzu pa varilivutaina
pa Turosi.† Ko tonai za kamu ketakoi
aza, azae za lao luge pa maka ruma
ura zake nyoroguani ko bari gilagilai
ria na tinoni za na suverena aza ke-
takoi za gua. Ba zake lea ovo aza.
25 Kolenana pa guguzu ketakoi za
maka tiolata reko za kolea na ongu
ikerena za na tuna reko. Ko aza tugu
za nongoroni i Jisu nari za lame ko
za nyumu sori tungutunguna pa ne-
nena aza,
26 beto za tepai i Jisu ko mi iju pale
na tomete ikikerena za kole tana tuna
reko za gua. Ego na tiolata reko ani za
na tinoni karovona tu, ko na podona
keta pa kale Poinikia tu pa guguzu pa
Siria.
27 Nari za oe laoa i Jisu za na reko
ani, ari za guni vei, <<Momoe za ria
na koburu mae tu za mari tekuteku,
ura zake gozoro za vei bari tateku za
ria na ganigani tadiria na koburu ko
bari tagona lao vadi na sie,>>‡ za gua
aza.
28 Ba za oe lao tu za na reko, ari
za gua vei, <<Bangara, ria na sie
pa kauru tevolo ba qari memeagedi
gu za pa vuvuzudi na ganigani qari
vavaloturia ria na koburu,>> za gua
aza.
29 Nari ari za guni vei i Jisu aza,
<<Ego vei muna oe vei zara ao, za
leana mu mule laomua pa mua ruma
ropi. Na tomete ikikerena za tori
taloi tu tana tumu reko,>> za gua aza.
30 Ko tonai tugu za mule lao pa
nana ruma aza, azae za batia na tuna
reko za tori loia tu na tomete ikiker-
ena ko za korapa kolenana pa nana
lovu aza.

I Jisu za Salania Maka Tinoni Kik-iqilina

31 Ego za taloi pana guguzu pa
Turosi i Jisu ko za rerege vei pa
guguzu pa Sidoni, beto za gore vei pa
Manogaguguzu ko za lao pa ovuku pa
Qalili.
32 Ko tonai za qari toka kamuni
ria kaki tinoni za maka tinoni kik-
iqilina beto na pokapokana zake
boka paranga valeana, ko qari tepa
tokatokai i Jisu ko mi vaoponi na
limana ko mi tasalana aza qari gua.
33 Nari za teku varijoa pa varikamu
tinoni ko za toka kaleni makana i Jisu
za na tinoni ani, beto za totuni pa
leona kori talingana na tinoni ani za
na karukarusuna, beto za odolo taria
na karukarusuna beto za totuni pa
meana na tinoni ani.
34 Beto za enga zae pa noka, za
vagorea maka vazaenga lavata, beto
za paranga lao pana tana tinoni, ari
za guni vei aza, <<Epata!>> (na ginu-
ana na paranga ani za <<Mu revanga
tu!>> za gua).
35 Pana totozo tugu aza za tavonga
za na talingana na tinoni aza, beto na
meana za puku tari za za taruvata, ko
za paranga valeanana.
36 Beto za naquria i Jisu ria na
tinoni ko marike vavavakatoni za na
roiti ani za gudi. Ba tonai za naquria
i Jisu nari za tonai za qari gigiri
tugu vaqavaqatani ria na tinoni za na
veveina aza.
37 Ko qari gabara vitivitigi beto ria
doru, ko ari qari gua vei, <<Doru za-
kazava za roiti valeana betoria za na
tinoni ani. Ko ria tu na kiqili ba za
vanongonongororia beto ria na poka
ba za vaparangaria,>> qari gua.

8

I Jisu za Vatekutekuria ka Made Vuro Tinoni
(Matiu 15.32-39)

1 Ego maka totozo mule totonai
za varikamu lame za maka minete
tinoni, ko kepore vagila za na dia
tekutekuna vei bari tekua. Ko za

† **7:24** Pa Turosi za na pikata guguzu tadiria na tinoni karovodi, nake tadiria na tinoni Jiu. ‡ **7:27** Na sie za na vavapadapadadi ria na tinoni karovodi beto na koburu za ria na tinoni Jiu.

kuku tekuria i Jisu ria nana sepele ko ari za gudi vei,
2 <<Qa roquroqu vitivitigiria ara ria na minete tinoni ari, ura tori kue ranedi tu qari suvere tavitiziu ko koviria kepore maka za mari tekua.
3 Vei mana garunu vakeni burabu-ranaria ara pa dia guguguzu, za pala mari tabulobulo pa zona za ari. Ko ria kaki ari na dia guguzu ba za zou jola,>> za gua aza.
4 Nari qari oe laoa ria nana se-pele aza, ari qari gua vei, <<Ura pa qega vei ari za pae mule tana boka teku ganigani za gita beto tana boka vatekutekuria ria na tinoni ari? >> qari guni.
5 Nari za nanaza ria i Jisu ria, ari za gudi vei, <<Ka viza batu bereti gamu pogozoria gamu?>> za gua.
Nari qari paranga ria, <<Ka vitu gu! >> qari gua.
6 Nari za pojadi ria na minete tinoni ko qari nyumu pa pezo. Beto za tekuria za ka vitu batu bereti, ko za paranga leanani, za kipakiparia, beto za vadi ria nana sepele ko mari iadi na tinoni za gua. Nari qari roiti vei tugu ria na sepele.
7 Ka viza igana mutugu za qari pogozoria, ko aza za manadi, beto za pojadi mutugu ko qari iadi ria na tinoni.
8 Qari tekuteku ko qari pote beto ria doru tinoni. Beto za qari aru vari-varikamudi za doru kipakipa kole jo-ladi ko ka vitu topa tu za qari ku-rakura vapugeledi.
9 Ko na ngutidi ria za padapada vei ka made vuro marene. Pa liguna aza za vamule keniria i Jisu ria na tinoni.
10 Beto pa totozo tugu aza za taloi aza ko za lao zae tavitiria ria nana sepele pa koaka ko qari toka lao vei pa kota pa Dalamanuta.

Qari Tepa Roiti Varivagabaradi ria na Parese
(Matiu 16.1-4)

11 Ego qari lame ti Jisu za ria na Parese ko qari podalai varigua lao tana. Qari tepai ko mi roitini aza za maka roiti vinagilagila vari-vagabarana koko lagere veina pa noka qari gua. Ko qari vei ko mari podekia qari gua.
12 Nari za vagorea maka vazaenga lavata i Jisu beto ari za gudi vei, <<Ae za vei ko gamu tepai tu na roiti vinag-ilagila varivagabaradi za gamu na zazae tinoni koviria? Ma poja zozo-todigamu ara gamu: kepore za maka vinagilagila vinazozoto mina taroiti vadi ria na zazae tinoni ari!>> za gua aza.
13 Beto za turu loi paledi aza ria ko za zae soga pa koaka ko za karovo laonana pa maka kale ovuku.

Za Vavanau Vabalauria i Jisu ria nana Sepele
(Matiu 16.5-12)

14 Ego qari roqu mumani ko qarike pogozo vazoku bereti ria na sepele, goto maka moqamoqazana gu za qari surania pa koaka.
15 Ko za pojadi i Jisu ria, ari za gudi vei, <<Mu suvere kopu! Mu balaudi za na vavakovuruni palava tadiria na Parese beto ti Herodi,>>* za gudi.
16 Qari kole varivarivavakato makadi ria na sepele, ari qari gua vei, <<Za kepore gada bereti za poja veidigita zara aza,>> qari gua.
17 Ba za tori gilagilainana tu i Jisu za aza qari kole pojai ria, ko ari za gudi vei, <<Ae za vei ko gamu korapa tu varivavakatoni za kepore gemiu bereti gamu gua? Gamuke vakoinonoa beto gamuke gilagilai tu gamu za? Za oqoro tu revanga za na bulomiu?
18 Na beko kolenana na matamiu, ba gamuke boka batabata tu za? Beko pore talingamiu tu, ba gamu oqoro tu tavonga? Gamuke roqu vakoititia tu gamu za na veveina
19 totonai qa kipakiparia ara ka lima bereti ko qa iadi ari ka lima vuro tinoni? Ka viza za na topa gamu vapugeledi na kipakipa bereti kole joladi?>> za gudi.

* **8:15** Na veveina na ***Vavakovuruni Palava*** za guni i Jisu za na varisori beto na varigitanai tadiria na Parese beto ti Herodi.

Nari za qari paranga ria, <<Ka manogori,>> qari gua.
20 Nari za paranga i Jisu, <<Goto tonai qa kipakiparia ka vitu bereti ko qa iadi ka made vuro tinoni ara, za ka viza topa za gamu vapugeledi na kipakipa bereti kole joladi?>> za gudi.
Nari za qari oe lao tu ria, <<Ka vitu,>> qari guni.
21 <<Ba ae za vei? Gamu korapa oqoro tu gilagilai gamu za?>> za gua i Jisu.

I Jisu za Salania na Tinoni Nake Batabatana

22 Ego qari lame kamu pa Betiseda ari Jisu beto ria nana sepele. Ko ketakoi za qari toka lameni ria na tinoni pana tana za maka tinoni nake batabatana, beto qari tepa vitivitigia ko mi vaoponi na limana qari gua.
23 Nari za aru tekua i Jisu za na limana na tinoni zake batabata ani ko za toka votuni pa peguruna na guguzu. Ketakoi tu za lao odolo taria aza za na matana beto za vaoponi na limana beto za nanazia, ari za guni vei, <<Ae za vei, qu boka batia tu kaki zakazava?>> za guni.
24 Nari za enga za na tinoni ani, beto za paranga, <<Qa batiria tugu ria na tinoni, ba qari vei gu na suvege qari korapa rereregedia,>> za gua aza.
25 Beto za vaopo sogani mule na limana i Jisu za kori matana na tinoni ani. Nari za dogoro dodola beto za leana ligunana za na nana dogoro, ko za dogoro vakabekabere betoria za doru zakazava.
26 Beto za garunu vakenia pa nana guguzu i Jisu aza, ari za guni vei, <<Muneke lao oqa votu pa guguzu pa Betiseda,>> za guni.

I Pita za Ule Votuni na Veveina i Jisu (Matiu 16.13-20; Luke 9.18-21)

27 Ego za taloi keni i Jisu beto ria nana sepele ko qari lao vei pa gugugu zu pa Sizaria Pilipae. Tonai qari korapa rerege lao pa zona azae za nanazaria i Jisu ria nana sepele, ari za gudi vei, <<I zei qari guniziu ara ria na tinoni?>> za gudi.
28 Nari za ari qari gua vei ria, <<I Jone Paputaiso ao qari gua ria kaki. Goto kaki za i Elaija ao qari gua. Goto ria kaki mutu za maka ria na tinoni korokorotai pa moa ao qari gunigo,>> qari gua ria na sepele.
29 Beto za nanazaria mule aza ria, <<Goto gamu i zei gamuguniziu ara? >> za gudi.
Nari za oe lao tana i Pita, ari za guni vei, <<Ao tugu za na Karisito,>>† za guni.
30 Beto za naquria i Jisu ria ko marike vavakatoni tana maka goto tinoni za na veveina aza za gudi.

I Jisu za Vavakatoni nana Uke (Matiu 16.21-28; Luke 9.22-27)

31 Ego ko za podalai varivagigalaini tadiria i Jisu za na veveina na Tuna na Tinoni mina gozororia zoku vitigi beto mari kilu paleni ria na tiolata matamata, na kuta iama beto ria qari varivagigalaini na Vavanau ko mina tavauke aza, ba pa liguna kue rane za mina turu mule soga pa uke aza za gua.
32 Ko za poja lodalodakia i Jisu tadiria za vei aza. Nari za teku kaleni i Pita i Jisu ko za podalai tokea.
33 Nari za balinga i Jisu ko za dogoro lao ria kaki nana sepele beto za tokea i Pita, ari za guni vei, <<Mu lao pa liguqu Setani! Ao quke korapa roquroqua na nyorogua tana Tamaza ao, goto tana tinoni gu,>> za guni.
34 Beto za kuku varikamudi i Jisu ria na minete tinoni beto ria nana sepele ko ari za gudi vei, <<Na tinoni za nyorogua tutiziu ara za mi roqu muma paleni nana toa makana, beto mi pogozia za nana korosi ko mi tutiziu ara.
35 Ura na tinoni za nyorogua kopu vasareni nana toa makana za pala mina saivia tugu za nana toa. Goto

† **8:29** Na paranga <<Mesaea>> beto na <<Karisito>> za maka muqizina gu na ginuadi. Na ginuadi za <<Na tinoni tamijatana tana Tamaza>>.

na tinoni zake rabekeni nana toa pa tutiqu ara beto pa vaqavaqatani na nongoro leana taqu za mina aloa za nana toa.
36 Na za mina boka vagavoria na tinoni vei bi gona pale aza za nana toa ko bi izongia na kasia guguzu doruna? Bi mijatu!
37 Ko na za mina roitini aza ko mina boka alo muleni za nana toa? Bi mijatu!
38 Na tinoni za keaniziu ara beto na qua paranga pa zazae tinoni ikikerena beto na selana ani, nari za na Tuna na Tinoni ba mina keani tugu aza tonai mina lame tavitiria ria na mateana tabuna pa neqi lavata tana Tamaza na Tamana aza,>> za gua i Jisu.

9

1 Beto ari za gudi vei mule i Jisu ria, <<Ma poja zozotodigamu ara gamu: kaki gamu qari korapa turu ari za marike tori uke tu tinganai mari batia na binangara tana Tamaza mina lame tavitia na neqi,>> za gua aza.

Za Soga za na Tinina i Jisu (Matiu 17.1-13; Luke 9.28-36)

2 Ego za jola ka vonomo rane, azae za tekuria i Jisu ari Pita i Jekopi beto i Jone ko za toka zaedi pa maka kubo ululuna ko qari suvere makadi ketakoi. Ko pa moedi ria ketakoi za soga za na tinina i Jisu.
3 Na nana poko za keka kilakilanga joladi doru zakazava qari vakeka veidi ria na tinoni pa pezo.
4 Beto qari bola votu kamuria za ari Elaija i Mosese ko qari kole paraparangia i Jisu.
5 Ko totonai za paranga lao ti Jisu i Pita, ari za guni vei, <<Rabi, za leana jola za gami korapa pani gami! Ko mami roitini tu ropi kue aqaqo, maka tamu, maka ti Mosese, beto maka ti Elaija, uve?>> za gua aza.
6 Ura qari matagutu vitivitigi ari kue ko zake gilagilai na za za pojai i Pita.
7 Beto za bola amuria maka lei beto totonai qari nongoria za maka mamalaingi koko veina pa korapa lei, ari za gua vei, <<Ani za na tuqu, aza qa roquroqu vitivitigia ara. Mu nongoria aza!>> za gua.
8 Nari qari siboro ria ko qari dogoro varilivutai ba kepore mule za maka tinoni bari batia, goto makana gu i Jisu za korapa suvere tavitiria.
9 Ko tonai qari loia na kubo ko qari korapa oqa votu goregoredia, azae za naquria i Jisu ari kue sepele ko marike vavakatoni aza vei qari batia, tinganai mina turu mule mae tu pa uke za na Tuna na Tinoni za gudi.
10 Ko qari kole kopuni gu makadi ria za ani, ba qari kole varigua makadi za na za beka na ginuana za na turu mule pa uke za guni aza qari gua.
11 Beto qari nanazia aza, ari qari guni vei, <<Ae za vei ko qari pojai ria qari varivagigalaini na Vavanau za i Elaija mae tu za mina lame momoe? >> qari gua.
12 Nari za oe laoria i Jisu ria, ari za gudi vei, <<Zozoto tugu i Elaija za mina lame momoe tu ko mina vatana vatuvizi liguria ria doru zakazava. Ba ae za vei ko za pojai tu na Kutikuti Tabuna za mina gozororia zoku vitigi beto mina tadogoro vakepore za na Tuna na Tinoni?
13 Ba ara ma pojadigamu, za tori lame tu i Elaija ba qari tutini dia roquroqu vei qari nyoroguani ria aza, vei tugu za tori pojai tu na Kutikuti Tabuna,>> za gua aza.

I Jisu za Salania maka Koburu Marene za kolea na Tomete Ikikerena (Matiu 17.14-21; Luke 9.37-43a)

14 Ego tonai qari mule gore kamu pana tadiria nana sepele ari Jisu beto ari kue sepele za tokaria, za qari batia za maka minete tinoni lavata korapa suvere ketakoi beto ria qari varivagigalaini na Vavanau za qari korapa varigua lao tadiria na sepele.
15 Aza tugu qari batia i Jisu ria doru tinoni, za qari gabara beto qari abutu lao gozogozo qeraqerani aza.
16 Beto za nanazaria i Jisu ria nana sepele, ari za gua vei, <<Na za gamu

kole variguani gamu pana tadiria?>> za gua aza.
17 Nari za paranga za maka tinoni pa varikamu tinoni aza, ari za gua vei, <<Tinoni varivagigalai, na tuqu marene ara za qa toka lameni tamu, ura za kolea na ongu ikikerena ko zake boka paranga.
18 Pae tu mina korapa aza ba tonai mina vakamuni nari za iruni tu pa pezo ko za dadao tu na ngujuna, za garata beto za getozo beto nana tu na tinina. Ko qa teparia ara ria na mua sepele ko mari iju votu paleni za na ongu ikikerena qa gudi, ba qarike bokai tu,>> za gua aza.
19 Nari za oe laoria i Jisu ria, ari za gudi vei, <<Gamu na zazae tinoni koviria za kepore zozoto na miu rangerange! Ae tu koi vei zovaina vei za mana kole suvere tavitigamu ara za gamu! Ae tu koi vei zovaina vei za mana kole tapatianadi gamu ara za gamu? Mu toka lameni taqu za na koburu aza,>> za gua.
20 Ko qari toka laoni tana za na koburu marene aza. Ko aza tugu za dogoro lao za na ongu ikikerena ani ko za batia i Jisu, nari za sasuria za na koburu marene, ko za valotua ko za titolo tabokibokili tu pa pezo, beto za dadao tu na ngujuna.
21 Beto za nanazia i Jisu za na tamana na koburu, ari za guni vei, <<Ae totozo za podalai veini aza zara?>> za gua.
Nari za oe lao za na tamana, <<Za podalaini na melaluna tu.
22 Ko kubo totozo za gona laoni tu pa iku beto pa kolo ko mi vaukea za gua. Ko vei bu boka ao nari za mu roquroqugami ko mu tokadigami,>> za gua aza.
23 Nari za oe lao i Jisu, ari za guni vei, <<Vei bu boka qu gua tu ao! Doru zakazava za bokai gu na tinoni za vazozoto,>> za gua aza.
24 Aza tugu za gua vei zara i Jisu nari za velavela votu za na tamana na koburu ani, ari za gua vei, <<Qa vazozoto gu ara, mu tokaniziu ketakoi zake neqi na qua vinazozoto!>> za gua aza.
25 Ego ko tonai za batiria i Jisu qari abutu varikamu lame ria na minete tinoni, azae za tokea aza za na ongu ikikerena, ari za guni vei, <<Ao na ongu kikiqilimu na pokapokamu qa parangaigo ara ao ko mu votu keni tana koburu marene ani beto ko munake kamu kole soga pana tana,>> za gua aza.
26 Nari za kuku uui za na ongu ikikerena ko za raja vaneqeneqeria za na koburu marene ani beto za votu taloi pana tana. Ko za dogoro vei na tinoni ukena za na koburu marene ani. Ko ria zoku tinoni za qari paranga vei ari, <<Koi, za tori uke tu zana,>> qari gua.
27 Ba za arua i Jisu za na limana na koburu ko za bako vatatakolea nari za turunana za na koburu.
28 Ego ko totonai za luge pa leo ruma i Jisu, za qari peki nanaza golomia ria nana sepele aza, ari qari guni vei, <<Ae za vei ko gamike boka tu iju paleni gami za na ongu ikikerena?>> qari gua ria.
29 Nari za oe lao i Jisu, ari za gua vei, <<Na zakazava vevei zara za zake taroiti goboro goto pa varavara gu beto za boka taiju votu,>> za gua i Jisu.

Za Poja Sogai i Jisu za na Veveina nana Uke
(Matiu 17.22-23; Luke 9.43b-45)

30 Ego ko za taloi ketakoi i Jisu beto ria nana sepele ko qari jola vei tu pa Qalili, ura zake nyoroguani i Jisu za bari gilagilai ria na tinoni za ketakoi za suvere aza za gua.
31 Ko za kole vagigalairia aza ria nana sepele, ari za gudi vei, <<Na Tuna na Tinoni za pala mina tavalao pana limadi ria na tinoni ko mari vaukea, ba pana liguna gu kue rane mina tavauke za pala mina turu mule aza,>> za gudi.
32 Qari rurani ria za na ginuana na paranga ani, ba qari pangagadia ko qarike tumani nanazia ria aza.

I Zei za na Lavatana beto na Poreveveina Jola?
(Matiu 18.1-5; Luke 9.46-48)

33 Ego tonai qari kamu pa Kepaniami ko qari luge pa ruma nari za nanazaria i Jisu ria nana sepele, ari za gudi vei, <<Na za gamu kole variperani paranga gamu pa zona lamena?>> za gua aza.
34 Ba qari okoto ke vagala beto ria, ura pa zona lamena za qari kole variperani paranga ria za na veveina: <<I zei za na poreveveina jola?>> qari gua.
35 Nari za nyumu ko za kuku varikamudi i Jisu ari ka manogori nana sepele beto ari za gudi vei, <<Na tinoni za nyorogua tavaululu za mi kole vapekai tadiria doru ko mi nabuludi ria doru,>> za gua.
36 Beto za aru vakatapia aza za maka koburu pekina ko za vaturua pa moedi ria doru, beto za ovulu vakatapia beto ari za gudi vei,
37 <<Na tinoni za vakamu valeania pana izongoqu ara za maka koburu peki vevei ani, za vakamu valeanaziu tugu ara. Ko aza na tinoni za vakamu valeanaziu ara, za nake ara gu makaqu za vakamuziu na tinoni aza, goto aza tugu vei za garunuziu ara,>> za gua i Jisu.

Aza Zake Kanagita za Tokadigita (Luke 9.49-50)

38 Ego za paranga lao tana i Jone, ari za gua vei, <<Tinoni varivagigalai, gami batia gami za maka tinoni za ijiju pale tomete ikikeredi pa izongomu ao ko gami vanogotia, ura nake somanana tadigita aza,>> za gua i Jone.
39 Ba za paranga i Jisu, <<Muke vanogotia! Ura kepore mule za maka tinoni za roitini maka roiti varivagabarana pa izongoqu ara mina boka poja vikevikereziu ara pa liguna.
40 Ura na tinoni zake kanagita za kole vei tadigita aza.
41 Ma poja zozotodigamu ara gamu: na tinoni za vadigamu maka kapa pie pa izongoqu ara ura za gilagilai aza za gamu na tinoni tana Karisito, nari na tinoni aza za mina tekua tugu za nana pinia,>> za gua i Jisu.

Na Toketoke za Vaselagita (Matiu 18.6-9; Luke 17.1-2)

42 <<Na tinoni za vagabala pirua maka koburu peki za rangeziu ara za leana jola za bi piluni maka patu doa lavata na ruana ko bi lupi pale pa kolo.
43 Beto vei bi vatatupego ko bi varoitinigo na sela za maka kale limamu, za mu lomoto vaqopu pale! Ura za leleana jola za na qopuqopumu gu ao ba bu tekua za na toa jola. Aza za leana jolani vei bu izongo betoria kori limamu ko bari tagona lao beto pa heli na iku zake tailili vaukena.*
45 Beto vei bi vatatupego ko bi varoitinigo na sela za maka kale nenemu za mu lomoto vaqopu pale gu! Ura za leana jola za na qopuqopumu gu ao ba bu tekua za na toa jola. Aza za leana jolani vei bu izongo betoria kori kale nenemu ko bari tagona lao beto pa heli.†
47 Beto vei bi vatatupego ko bi varoitinigo na sela za maka kale matamu, za mu lobiti pale gu! Ura za leleana jola za bi maka matamu gu bu luge pa binangara tana Tamaza. Aza za leleana jolani vei bu izongo betoria za kori matamu ko bari tagona lao beto pa heli,
48 ketakoi qari kole na ulozo qarike boka uke beto ko na iku vuruvurunguna zake boka tailili vauke.

* **9:43** Na pikata 44, 46 ari za qari kepore pa doru kutikuti kolekoledi, goto qari takuti tutini gu na pikata 48: <<Ketakoi qari kole na ulozo qarike boka uke ko mari ganiria, beto ko na iku vuruvurunguna zake boka tailili vauke.>> † **9:45** Na paranga za tapeluku <<heli>> pani beto vei tugu pa pikata 43, 47, za pa paranga Qiriki na <<Qehena>>. Pa Qehena za na izongona na lolomo pa peguruna pa Jerusalema, ketakoi qari gonagona pale nyanyao na ikika beto qari vatoani iku na rane na bongi ko na iku za toa laonana gu doru totozo. Pa Vinaego Koregana za pa heli na ia qari lao ria qari gozoria na vinakilasa tana Tamaza

49 Ura doru tinoni za mari tavalioso
pa iku, maka moqaza podeke vei na
vavavui za tavalioso pa solo.
50 Na leleana za na solo. Ba vei
mina maragutu za na lingilingina, za
ae mule muna roiti vei beto muna
boka valingilingi sogai? Mu izongia
na solo pa miu toa ko mu makarai
suvere varibaere valeana,>> za gua i
Jisu.

10

Na Nanazana na Veveina na Variloi Pale
(Matiu 19.1-12; Luke 16.18)

1 Ego za taloi ketakoi i Jisu ko za
gore vei pa guguguzu pa Jiudia beto
pa maka kalena pa pie Jodani. Ko na
minete tinoni mule za qari varikamu
lame pana tana ko aza za varivagi-
galai vei tugu za tori manogai roroi-
tidi tu doru totozo.
2 Ego ko ria kaki Parese za qari
nyorogua vagonai i Jisu ko qari lame
nanazia, ari qari guni vei, <<Ae vei,
na tavamalumuna tugu pana Va-
vanau za na tiolata marene za mina
boka loi pale za na maqotana?>> qari
gua.
3 Nari za oe laoria i Jisu ria, ari za
gudi vei, <<Na za za garunudigamu i
Mosese gamu?>> za gudi.
4 Nari za ari qari gua vei, <<I
Mosese za vamalumia za na tiolata
marene mina boka kutia maka pepa
variloi beto mina boka vakeni paleni
za na maqotana za gua,>> qari guni.
5 Ba za parangaria i Jisu ria, ari
za gudi vei, <<Ura koko vei tu za
duviduvili na roqumiu gamu vei gu
zara azae za kuti vadigamu i Mosese
za na garunu aza.
6 Goto pa podapodalaina na
vinapodaka za na Tamaza za roiti
vamarenia beto za varekoa za na
tinoni.
7 Ko za vei aza za na marene
za mina loiria na tamana beto na
tinana, ko mina kole maka tana
maqotana.
8 Ko ari kori za mari maka tinoni
gu. Ko qarike pikataori goto qari
maka gu ari kori.
9 Ko aza za tori varipuku taridi
tu na Tamaza, za na tinoni mike
varipikataidi,>> za gua i Jisu.
10 Ko tonai qari mule pa ruma za
qari nanazani mule ria na sepele za
na ginugua ani.
11 Nari za parangaria i Jisu
ria, <<Na marene za loi pale na
maqotana ko za elava sogai maka
reko gotona mule za barabarata tugu
aza.
12 Ko na reko ba vei bi loi pale
na marenena ko bi elava sogai maka
goto marene mule za barabarata mu-
tugu za na reko aza,>> za gua aza.

I Jisu za Manadi ria na Koburu Pekipekidi
(Matiu 19.13-15; Luke 18.15-17)

13 Ego qari toka kamudi ria kaki
tinoni ti Jisu ria na koburu ko mi
vaopodi na limana aza qari gua, ba
qari vatokedi ria na sepele.
14 Totonai za batiria i Jisu qari roiti
vei zara za tagigiri ko ari za gudi vei,
<<Mu vamalumuria ria na koburu ko
mari lame pana taqu. Muke suqu-
turia, ura tadiria tugu veveidi ari za
na binangara tana Tamaza.
15 Ma poja zozotodigamu ara
gamu: na tinoni zake vei maka
koburu peki pa tekuna na binangara
tana Tamaza, za minake luge lao tugu
aza,>> za gua aza.
16 Beto za aru vakataparia aza ria
na koburu ko za vaopodi na limana
ko za manadi.

Na Tinoni Izizongo
(Matiu 19.16-30; Luke 18.18-30)

17 Ego tonai za taloi keni ko za
korapa lalaonana pa zona i Jisu,
azae za abutu lame nyumu sori
tungutunguna pa moena i Jisu za
maka tinoni, ko za nanazia, ari za gua
vei, <<Tinoni varivagigalai leleamu,
na za za mana roitini ara beto mana
teku izongia ara na toa jola?>> za gua
aza.
18 Nari ari za guni vei i Jisu aza,
<<Ae za vei ko qu gigalaniziu tu na
leleaqu ara ao? Kepore za maka bi
leleana, goto makana gu na Tamaza.

10:6 Podapodalaina 1.27. **10:8** Podapodalaina 2.24.

19 Qu gilagilariamua ao ria na
vavanau: <Muke varivai, muke
barabarata, muke ikiko, muke jutu
sekeseke, muke teku izizongo pa
sekeseke, mu pangagadi na tinamu
na tamamu,>' qari gua,>> za gua aza.
20 Nari ari za gua vei za na tinoni
ani, <<Tinoni varivagigalai, doru
garunu vevei ria za toto vei na pekiqu
tu qa podalai tutiria ara za ria,>> za
gua.
21 Tonai za dogoro taria beto za
roquroqua i Jisu aza, ko ari za guni
vei, <<Maka zakazava gu za oqoro
okotonigo ao. Mu lao ko mu vavaidi
ria doru zakazava qu izongoria, ko
mu iadi ria na tinoni golabadi ko mi
kole na mua izizongo pa noka. Beto
za mu lame tutiziu ara,>> za gua aza.
22 Tonai za paranga vei zara i Jisu
nari za titigore aza, beto za tabekele
ko za pogozo kenini aza za na bulo
takulangana, ura na tinoni izizongo
vitivitigi aza.
23 Beto za dogoro varilivutai i Jisu
beto ari za gudi vei ria nana sepele,
<<Za tapata vitivitigi ko mari lugea
ria na tinoni izizongo za na binan-
gara tana Tamaza,>> za gua aza.
24 Nari qari gabarani ria nana se-
pele za na paranga tana. Ba za
paranga soga laoria mule i Jisu ria,
<<Boko tuqu, za tapata jola na lugena
za na binangara tana Tamaza!
25 Na manugu tapatana jola za na
kameli mina sulingi lugea na lobog-
ona na nila, ba za tapata jolani mutu
aza za na tinoni izizongo mina lugea
za na binangara tana Tamaza,>> za
gua i Jisu.
26 Ko tonai za qari gabara vitivitigi
ria na sepele ko qari okoto varivari-
nanaza lao lame, ari qari gua vei,
<<Ko mina vei za i zei gu za mina
taalo?>> qari gua.
27 Nari za dogoro laoria i Jisu ria
beto ari za gua vei, <<Tana tinoni za
tapata jola ani, ba tana Tamaza zake
tapata. Ura kepore maka zakazava za
tapatia na Tamaza,>> za gua aza.
28 Beto za paranga i Pita, ari za gua
vei, <<Dogoro! Gami za gami tori
loi vakole paledi tu za doru zakazava
ko gami korapa tutigomami ao,>> za
guni.
29 Nari za paranga i Jisu, ari za
gua vei, <<Ma poja zozotodigamu ara
gamu: na tinoni za loiria nana ruma,
na luluna marene na luluna reko, na
tamana na tinana, na tuna babi na
kobu pezo, pa ginuaqu ara beto na
nongoro leana,
30 za aza za mina tamo vazoku
vani na Tamaza koviria. Ko pala
mina izongoria zoku gogoto jola
ruma, beto mina zoku gogoto luluna
marene na luluna reko, na tinana, na
tuna, na pezo, beto mina tangangan-
gulu tugu vei aza. Beto pa totozo za
korapa lame za mina izongia na toa
jola za na tinoni aza.
31 Ko ria na zoku qari momoe za
mari na liguligu, beto ria na zoku
qari liguligu za mari momoe,>> za
gua aza.

Na Vinaue Totozo za Pojai i Jisu nana Uke
(Matiu 20.17-19; Luke 18.31-34)

32 Ego za tutia i Jisu beto ko ria
nana sepele za na zona zaena pa
Jerusalema ko i Jisu za momoedi. Ria
na sepele qari gabara vitivitigini aza
beto ko ria na tinoni qari tuti liguria
ba qari matagutudia tugu. Ko za toka
kaledi mule i Jisu ari ka manogori
sepele ko za podalai pojadi ria na za-
kazava mina gozororia aza ketakoi,
33 ari za gudi vei, <<Mu vainon-
goro. Taqe korapa rerege zae pa
Jerusalema za gita. Ketakoi za na
Tuna na Tinoni za pala mina tavalao
pa limadi ria na kuta iama beto
ria qari varivagigalaini na Vavanau.
Pala mina tajutu ko mina tavauke
beto pala mari valaoa tadiria na
tinoni karovodi aza
34 ko mari vavaledeni, mari tue
taria beto mari piqolia ko mari
vaukea aza, beto mina jola gu kue
rane za mina turu mule aza,>> za gua
i Jisu.

10:19 Votu 20.12; Vavanau 5.16-20.

Na Tepa tadi ari Jekopi i Jone (Matiu 20.20-28)

35 Ego qari lame ti Jisu ari Jekopi beto ko i Jone kori tuna marene i Jebeti, ko ari qari guni vei, <<Tinoni varivagigalai, gami nyoroguani ko na manugu babi tepanigo gami kori za bu roiti vadigami ao,>> qari guni.
36 Nari ari za gua vei i Jisu, <<Na za gamu nyoroguani gamu kori ko ba roiti vadigamu ara qamuguni?>> za gudi.
37 Nari qari oe lao ari kori, ari qari gua vei, <<Dai, mu vamalumugami gu ko tonai muna nyumua ao za na mua nyumunyumuna bangara pa mua binangara lavata, za maka gami kori mi nyumu keta pa kale matuamu goto maka keta pa kale merimu,>> qari guni.
38 Nari ari za gudi vei Jisu ari kori, <<Gamuke gilagilai gamu kori za na manugu gamu korapa tepai. Ae vei, muna boka lugeria tu gamu kori za na vitigi mana gozororia ara? Muna boka tapaputaisoni gamu kori za na paputaiso vitigi veveina mana gozororia ara?>> za gua aza.
39 Nari ari qari gua vei ari kori, <<E, mami boka gu,>> qari gua.

Nari ari za gudi vei i Jisu ari kori, <<E, na vitigi mana lugeria ara za muna gozororia tugu gamu kori, beto ko muna tapaputaisoni gu gamu kori za aza mana tapaputaisoni ara.
40 Ba nake ara mana mijatia za i zei za mina nyumu pa kale matuaqu beto pa kale meriqu. Goto na Tamaza tu mina vadi ria za tori vatana vadi tu za kori nyumunyumudi ari,>> za gua i Jisu.
41 Ego tonai qari nongoria ari ka manogaputa sepele za vei zara, za qari tagigiri vikevikeredi ari Jekopi i Jone.
42 Nari za kuku varikamudi i Jisu ria nana sepele, ko ari za gudi vei, <<Gamu gilagilaimiu gamu za ria qari tadogoro vei na bangaradi ria na tinoni karovodi za qari lalae betodi gu za na toa tadiria na dia tinoni, beto ria na tinoni za koleria na neqi za qari kole kuta uanadi za ria na tinoni pa kauraidi.
43 Ba gamu za munake roiti vei zara. Goto na tinoni za nyoroguani ko mina tinoni poreveveina za mina kole nabulu betodigamu tu za gamu doru.
44 Beto gamu za na tinoni za nyorogua momoedigamu za aza za mi pinauzu tadigamu doru tu aza.
45 Ura na Tuna na Tinoni za zake lame ko mi porenana nabulu za gua, goto za nabulu tugu beto za vani tu nana toa ko za pajuku aloria ria na kubo tinoni,>> za gua aza.

I Jisu za Vabatabatai na Matana i Batimiasi (Matiu 20.29-34; Luke 18.35-43)

46 Ego qari gore kamu pa Jeriko ria. Ko tonai mi taloi pa Jeriko za gua i Jisu beto ria nana sepele beto ko na minete lavata, za maka tinoni zake batabata na izongona i Batimiasi, na tuna marene i Timiasi, za korapa nyumu tepatepa poata pa keketai zona.
47 Ko totonai za nongoroni aza i Jisu pa Nazareti za korapa rerege jola qari gua azae za podalai kuku votu, ari za gua vei, <<Jisu na Tuna i Devita! Mu roquroqu tokaniziu!>> za gua.
48 Nari ria zoku tinoni qari tokea ko mi nogoto qari guni. Ba totonai za vaiolo zaea mutu za nana kukuku, ari za gua vei, <<Jisu na Tuna i Devita! Mu roquroqu tokaniziu!>> za gua.
49 Nari za turu vanogoto i Jisu ko ari za gua vei, <<Mu kuku valamea,>> za gua.

Ko qari kukua za na tinoni zake batabata ani, ari qari guni vei, <<Mu varene! Mu turu! Aza za korapa kukugo,>> qari guni.
50 Nari za teku vagore paleni za na poko za udeni, za soqolo turu ko za lame ti Jisu.
51 Nari za paranga laoa i Jisu aza, ari za guni vei, <<Na za qu nyoroguani ao ko mana tokanigo ara? >> za guni.

Nari ari za gua vei za na tinoni zake batabata ani, <<Rabi, ara qa

nyoroguani ko ba batabata soga qa gua,>> za guni.
52 Nari ari za guni vei i Jisu aza,
<<Mu lao, na mua rangerange za tori
salanigo tu ao,>> za guni. Pa totozo
tugu aza za boka dogodogoro soga
aza ko za somana tutianana i Jisu pa
zona.

11

Na Luge ti Jisu pa Jerusalema (Matiu 21.1-11; Luke 19.28-40; Jone 12.12-19)

1 Totonai qari tata pa Jerusalema
ria ko qari kamu pa Betipezi beto pa
Betani pa Kubo pa Olive, za garunu
lao momoedi i Jisu ari kori nana se-
pele,
2 ari za gudi vei, <<Mu lao pa
guguzu maka karovona pa moemiu
nari. Ko aza tugu muna bola lao za
pala muna batia za maka dongiki ko-
regana na tapiko vaturu kolena aza
oqoro zaea tugu maka tinoni aza. Mu
ruvatia aza ko muna toka lameni.
3 Vei mari nanazagamu kaki tinoni,
<Ae za vei gamu korapa tu roiti vei
zara?> mari gudigamu, za ari muna
oe veidi, <Na Bangara za nyoroguani
mae beto nake zovaina mina vamule
lamea za gua,> muna gudi,>> za gua i
Jisu.
4 Ego ko qari taloi lao ari kori ko
qari batia za na dongiki koregana na
tapiko vaturu kolena pa peguruna na
atakamana pa keketai zona, ko qari
lao ruvatia.
5 Nari za qari paranga ria kaki
tinoni qari suvere tata ketakoi, ari
qari gua vei, <<Na za gamu korapa
roitini? Ae za vei ko gamu korapa tu
ruvatia na dongiki zana?>> qari gua.
6 Nari za qari pojai ari kori za aza
vei za poja veidi i Jisu. Nari za qari
vamalumu vadi.
7 Ko qari toka vakamuni ti Jisu, ko
qari lovaza vakeni na poko za na
pokotona na dongiki, beto za zae i
Jisu.
8 Zoku jola ria na tinoni qari lo-
vazaria pa zona za na dia poko, goto
ria kaki qari kaele teku equru suvege
ko qari lovazadi pa zona.
9 Beto za ria na tinoni qari rerege
momoe lao beto qari tuti pa liguligu
za qari kukuku,
<<Aroia!
Za tamana aza za lame
pa izongona na Bangara!
10 Za tamana za na binangara
tana tamada i Devita.
Aroia pa nulu vavagalo,>> qari gua.
11 Ego ko za kamu pa Jerusalema
aza ko za lao luge pa kakabarena na
zelepade. Ko za kole dogoro varilivu-
taidi aza za doru zakazava ketakoi,
ba za tori gore tu za na veluvelu ko za
votu laonana pa Betani aza beto ari
ka manogori nana sepele.

I Jisu za Leveni na Suvege Piqi (Matiu 21.18-19)

12 Ego ko za rane na kota qari taloi
koko lame vei pa Betani, za vaia na
burana i Jisu.
13 Tonai tu za korapa lamelame-
nana pa zona azae za batia za maka
suvege piqi za mota jola na equruna,
ko za lao dogoria palu kolenana na
vuana za gua. Ba tonai za lao kamua
za kepore za maka vuana bi batia
goto na galegale equruna gu ura za
oqoro kamua nana totozo vua.
14 Nari ari za guni i Jisu za na su-
vege piqi aza, <<Kepore tugu maka
tinoni mi gania na vuamu ao!>> za
guni aza.
Ko qari nongoriadia tugu ria nana
sepele za na parangana i Jisu.

I Jisu za lao pa Kakabarena na Zelepade (Matiu 21.12-17; Luke 19.45-48; Jone 2.13-22)

15 Ego tonai qari kamu pa
Jerusalema nari za luge lao pa
kakabarena na zelepade i Jisu ko
za podalai adu votuvotudi ria qari
korapa vavai beto ria qari vavaidi
na zakazava pa kakabarena na
zelepade, beto za peluku vaopo
paledi aza ria na tevolo tadiria qari
sogasoga poata karovodi beto ria

11:9 Kera Vatarazae 118.25-26; Matiu 21.15; 23.39.

na nyumunyumudi tadiria na tinoni
qari kole vavaidi na kuru vavavuidi
16 beto za suquturia ko kepore
maka tinoni bi pogozo varikarovaini
maka za pa kori uquna na kak-
abarena na zelepade.
17 Beto za kole varivagigalai, ari za
gudi vei, <<Gamuke gilagilai tu gamu
za aza vei za pojai na Tamaza za
takuti pa Kutikuti Tabuna?
<Na ruma taqu za mina tavaizongo
na ruma varavarana
tadiria doru puku tinoni,> za gua!
Ba gamu gamu roiti veini tu na
bevi ovovona tadiria na tinoni raja
ikikodi,>> za gudi.
18 Ko tonai qari nongoroni ria na
kuta iama beto ria qari varivagi-
galaini na Vavanau za vei zara i Jisu,
za qari podalai nyaqonyaqo zona
golomona ko mari vaukea aza qari
gua. Ba qari matagutuni aza, ura
doruna na tinoni za qari gabarani za
nana varivagigalai.
19 Ego totonai za gore na veluvelu
nari za qari votu lao pa peguruna na
guguzu i Jisu beto ko ria nana sepele.

Na Lesonina na Suvege Piqi (Matiu 21.20-22)

20 Ego totonai qari rerege jola na
volavolaza za qari batia ria za na
suvege piqi za tori malei uke tu, za
podalai tu pa batuna ko za gore tu
kamu pa bagerena.
21 Nari za roquroqu kamua i Pita
za na veveina na suvege piqi ani ko
ari za guni vei i Jisu, <<Rabi, dogoro!
Na suvege piqi qu leveni ao za tori
ukenana tu!>> za gua aza.
22 Nari za paranga laoria i Jisu
ria, ari za gudi vei, <<Mu rangea na
Tamaza.
23 Ma poja zozotodigamu ara
gamu: na tinoni za paranga laoa za
na kubo ani, <Mu tajopu ko mu gona
laonigo makamu pa ivere,> za gua,
beto zake orirabeke pa bulona goto
za vazozotoa gu za aza vei za pojai za
mina gore votu tugu za gua aza, nari
za pala mina gore votu vei tugu za
pojai aza.
24 Ko za vei aza za ma pojadigamu:
doru zakazava gamu varavara ko
gamu tepai, za mu vazozoto za gamu
tori tekua tu, beto za pala muna izon-
gia tugu ao aza.
25 Ko totonai muna turu varavara
za mu taleozoni za na sela gamu
puku tutini na goto tinoni, ko na
Tamamiu pa noka ba mi taleo-
zodigamu na miu sela za gamu,>>*
za gua i Jisu.

Na Nanazana na Veveina na Neqi ti Jisu (Matiu 21.23-27; Luke 20.1-8)

27 Ego za kamu soga mule pa
Jerusalema i Jisu beto ria nana
sepele. Ko totonai za korapa rerege
pa kakabarena na zelepade i Jisu, za
qari varikamu lao tana ria na kuta
iama beto ria qari varivagigalaini
na Vavanau beto ria na tiolata
matamata.
28 Ko qari nananazia aza, ari qari
gua vei, <<Ae neqi veveina za qu
izongia ao ko qu roitidi na roiti
veveidi zara? I zei za vanigo na neqi
ko qu roitidi za ari?>> qari guni.
29 Nari ari za gudi vei i Jisu ria,
<<Ego ara ba ma nanazadigamu mae
maka nanaza ropi za gamu. Ko vei
muna oeziu gamu za pala mana ule
vadigamu ara za pana neqi ti zei qa
roitidi ara ria na roiti ari.
30 Pae za koko lame vei za na neqi
za izongia i Jone ko za paputaiso? Za
lame vei tana Tamaza pa noka, ba na
koko lame veina tadiria na tinoni gu?
Mu oeziu moko,>> za gua aza.
31 Nari qari kole varigua makadi,
ari qari gua vei, <<Vei tana Tamaza
pa noka tana gua gita nari za pala
ari mina gua vei, <Ba ae za vei ko
gamuke vazozotoa tu gamu i Jone,>
pala mina gudigita.
32 Goto lao vei tana paranga za gita
<Na lame veina tadiria na tinoni gu,>
tana gua, za varivamatagutu za,>>

11:17 Aisea 56.7. **11:17** Jeremae 7.11. * **11:25** Na pikata 26 za zake kole pa doru kutikuti kolekoledi. Ari za gua vei za na pikata 26 aza: <<Goto vei munake taleozodi, nari za na Tamamiu pa noka ba minake taleozodi tugu ria na miu sela.>>

qari gua. (Qari matagutudi ria na tinoni, ura doru tinoni za qari rovea i Jone zozoto za maka tinoni korokorotai qari gua).

33 Ko ari gu qari oe veini i Jisu, <<Dai, gamike gilagilai gami za! >> qari gua.

Nari ari za gudi vei i Jisu ria, <<Ego, ko vei za ara ba manake ule vadigamu tugu za pae qa teku neqi beto qa roitidi ara ria na zakazava ari,>> za gudi.

12

Na Vavakato Vavapadadi ria na Tinoni Roiti pa Inuma Qurepi (Matiu 21.33-46; Luke 20.9-19)

1 Ego za podalai vavakato pa vavakato vavapada tadiria i Jisu, ari za gua vei, <<Kolenana za maka tinoni za roitini maka inuma qurepi beto za bara varilivutaini. Za ruri kori vaoqili valolua aza za maka patu ketakoi mina tamuja teku za na kolona na qurepi, beto za vaturua aza za maka ruma gelegelena ketakoi mina takopu za na inuma qurepi. Beto za loi valao vadi ria kaki tinoni roiti ko qari roiti za pa inuma aza ko qari kopuni, beto za taloi keni pa maka guguzu zouna aza.

2 Ego totonai za kamua za na totozo lokelokete nari za garunu vamulea na tinoni porenana inuma ani za maka nana pinauzu ko mi lao tadiria na tinoni kopu ko mi teku vani za na iana tonai mari lokelokete za gua.

3 Ba qari lao tu ria na tinoni kopu ketakoi ko qari aru tamania za na pinauzu aza ko qari maja vitivitigi pale beto qari iju vamule galegale paleni.

4 Nari za garunu laoni mule na tinoni porenana inuma ani za maka goto pinauzu. Ba qari lao mutugu ria na tinoni kopu ko qari maja vapalepaleka pale za na batuna beto qari vakea vikevikere pale.

5 Ba za maka garunu laoni mutugu za maka goto pinauzu mule, ba tonai za qari vauke zozotoa aza. Ko na motadi ria za garunu laodi, ba zara tugu qari veidi, kaki qari piqoloria goto kaki qari vaukeria.

6 Ego maka moqamoqazana gu za kole jola, aza tugu na tuna za roquroqu vitivitigia. Ko liguligu betobeto, za garunu laoni aza tadiria qari kopu inuma za na tuna ani ura ari za roquroqu vei aza, <Na tuqu zozoto gu ara ani, ko pala aza mari pangagani,> za gua aza.

7 Ba totonai za ria na tinoni kopu inuma za ari qari variparanga vei, <Aza pala mina izongo vakarovoria na izizongo tana tamana ani! Mae, lame! Aria ko ta vai vauke pale aza, ko na izizongo tana tamana za tana teku vakarovoria nada gita! > qari gua.

8 Ko qari aru tamania ko qari vauke paleni, beto qari gona votu paleni pa peguruna na inuma za na kobukobu tinina aza.

9 Ko zara za vei nari za na za mina roitini za na bangara porenana inuma ani? Pala ari gu mina roiti vei aza: mina kamu aza, ko mina vai vauke beto paledi ria na tinoni kopu inuma beto za mina vakarovo lao vadi mule ria kaki goto tinoni kopu za nana inuma qurepi ani.

10 Ae vei gamu oqoro tugu tiro vakabekaberia gamu za aza za tapoja pa Kutikuti Tabuna? Ari za gua vei aza,
<Aza tugu na patu qari kilu pale
ria na tinoni vavaturu ruma,
aza tugu za na kuta patu vizovizo.
11 Na roiti tana Bangara ani
ko za varivagabara jola
pa nada dogodogoro!> za gua,>>
za gua i Jisu.

12 Ko qari gilagilai ria na kuta iama, na tinoni varivagigalai vavanau beto boko tiolata lavalavata za na vavakato vavapada ani za juturia gu ria qari gua, ko qari nyaqoni zona ko mari aru tamania qari gua. Ba qari matagutuni ria za na minete tinoni ko qari loia i Jisu ko qari kenidia gu.

Na Veveina na Tabara Takisi (Matiu 22.15-22; Luke 20.20-26)

12:11 Kera Vatarazae 118.22-23.

13 Ego ria kaki Parese beto ria qari
jukajukai i Herodi za qari tagarunu
lao ti Jisu ko mari vagonai pa kaki
paranga aza qari gua.
14 Ko qari lame tana ria ko ari
qari guni vei aza, <<Tinoni varivagi-
galai, gami gilagilaimami gami za
qu zotomua gu ao, beto kepore za
maka tinoni qu matagutuni ao. Beto
za kepore veveina tamu za na tutu-
runa tana tinoni, goto qu varivagi-
galaini gu ao za na zona zozotona
tana Tamaza. Ae vei, na tavamalu-
muna tugu pana Vavanau za mina
tatabara lao tana bangara Siza za na
takisi, ba dai? Ko mami tabaria tugu
gami za na mami takisi, ba mamike
pavu tabaria?>> qari guni.
15 Ba za tori bati poai tu i Jisu
za na dia sekeseke, ko ari za gudi
vei, <<Ae za vei ko gamu korapa
nyorogua vagonaziu ara za gamu?
Valamea maka poata siliva ko ma do-
goria ko,>> za gudi.
16 Ko tonai qari pogozo laoni za
maka nari ari za gudi vei, <<I zei na
izumatana beto na izongona za pa
poata ani?>> za gudi.
Nari za ari qari guni vei aza, <<Na
bangara Siza,>>* qari guni.
17 Nari za paranga i Jisu, <<Ego mu
vani i Siza aza ti Siza, beto mu vani na
Tamaza aza tana Tamaza,>> za gudi.
Ko qari gabara ria na tinoni.

Na Nanazana na Turumule pa Uke (Matiu 22.23-33; Luke 20.27-40)

18 Ego qari lame ti Jisu ria na Sadu-
sisi, ria na tinoni qarike vazozotoa na
turumule pa uke, ko qari nanazia, ari
qari guni vei,
19 <<Tinoni varivagigalai, za kuti
vakole vadigita i Mosese gita za vei
mina uke loi paleni maka tinoni za
na maqotana ba bi kepore na tuna, za
mina elava sogai na taina marene za
na naboko ani ko mina vapore vani
na tuna vuana za na tugana za tori
uke tu.
20 Ko koledia ari ka vitu tamatazi
marene. Na tugadi pa moa za elavia
za maka reko ba kepore na tuna
vuana za na marene aza beto za uke-
nana.
21 Ego ko za teku elavia na tuti
vinaori za na naboko aza, ba kepore
mutugu na tuna vuana beto za uke
mutugu aza. Ko na taidi marene vin-
aue ba za vei mutugu.
22 Ko ari ka vitu tamatazi doru za
qari elavia za na reko nabonaboko
aza, ba kepore beto tugu na tudi
vuadi. Pa liguna qari uke beto ari ka
vitu doru ari, beto za uke za na reko
nabonaboko aza.
23 Ego ko pa rane turumule tonai
mari turu mule ria na tinoni za pala
i zei na maqotana za na reko ani?
Ura ari ka vitu doru qari elavia aza,>>
qari gua.
24 Nari ari za gudi vei i Jisu ria,
<<Gamu sela za gamu! Ura gamuke
gilagilai gamu za na Kutikuti Tabuna
beto na neqi tana Tamaza!
25 Ura tonai mari turu mule pa uke
ria qari tori uke tu, za pala marike
varielava lao lame ria na marene na
reko, goto pala mari suvere vei gu ria
na mateana pa noka za ria.
26 Na veveidi ria qari turu mule pa
uke za gamu oqoro tu tiro vakaberia
gamu pa buka za kutia i Mosese?
Pana ia ketakoi za pojai na veveina
na tokutoku toana za vuruvurungu,
ketakoi za paranga ti Mosese za na
Tamaza, ari za guni vei, <Ara za na
Tamaza ti Ebarahami, na Tamaza ti
Aisake, beto na Tamaza ti Jekopi,> za
gua.
27 Ko aza za nake Tamaza tadiria na
tinoni ukedi, goto tadiria tu na tinoni
toadi. Ko gamu sela za gamu!>> za
gua i Jisu.

Na Garunu Momoedi Dorudi (Matiu 22.34-40; Luke 10.25-28)

28 Ego maka tinoni za varivagi-
galaini na Vavanau za lame ko za
nongororia tugu aza ria na zakazava
qari variguani ria. Ko tonai za dogo-
ria aza za oe valeanaria i Jisu ria na
Sadusisi, nari za nanazia aza, ari za

* **12:16** Siza za na bangara pa Romu. **12:20** Vavanau 25.5. **12:26** Votu 3.2-6.

gua vei, <<Ae garunu za za momoe joladi ria doru?>> za guni.

29 Nari za oe lao i Jisu, ari za guni vei, <<Na garunu za momoe za ani, <Vainongoro, gamu na tinoni Izireli! Na Bangara na nada Tamaza, na Bangara za maka moqamoqazana gu.

30 Ko mu roquroqua na Bangara na mua Tamaza pa doruna bulomu, pa doruna mua toa, pa doruna roqumu, beto pa doruna mua neqi,> za gua.

31 Na vinaori garunu za ani, <Mu roquroqua na goto tavitimu aza vei qu roquroqu veinigo makamu,> za gua. Kepore za maka garunu za poreveveina joladi kori garunu ari,>> za gua i Jisu.

32 Tonai za paranga lao ti Jisu za na tinoni za varivagigalaini na Vavanau, ari za gua vei, <<Vavagua, tinoni varivagigalai! Qu zotomua gu za aza vei qu pojai maka moqamoqazana gu za na Tamaza, ko kepore za maka za vinaoria aza.

33 Beto ko na tinoni za mina roquroqua na Tamaza pa doruna bulona, pa doruna nana gigalai, beto pa doruna nana neqi, beto mina roqua na goto tavitina vei za roquroqu veini makana. Mina tutiria na tinoni za kori garunu ari, za leana jolani mina valaoa na nana varivana beto nana vavavui tana Tamaza,>> za gua za na tinoni ani.

34 Ko tonai za nongoria i Jisu na tuvizina za na oe tana tinoni ani nari za ari za guni vei, <<Ao za quke zou pa binangara tana Tamaza,>> za guni. Ko pa liguna za paranga vei zara i Jisu qari pangaga nanazia mule ria aza.

Na Nanazana na Veveina na Karisito
(Matiu 22.41-46; Luke 20.41-44)

35 Ego totonai za kole varivagigalai pa leo kakabarena na zelepade i Jisu za ari za paranga vei, <<Ae za vei ko qari varivagigalaini tu ria qari varivagigalaini na Vavanau za na Karisito za na tuna i Devita qari gua?

36 I Devita makana za titai na Ongongu Tabuna za ari tu za paranga vei,
<Za paranga za na Tamaza tana qua Bangara:
Mu nyumu pani pa kale matuaqu,
ko koi vei tu mana tete vakilasaria ara
ria na mua kana, za gua,> za gua i Devita.

37 Makana i Devita za gigalani na <Bangara> tu aza, ko ae za vei mina boka tuna tu i Devita za na Karisito za vei?>> za gua i Jisu.

Ko qari qerani ria na tinoni i Jisu tonai qari kole vainongoro.

Na Vabalaudi ria qari Varivagigalaini na Vavanau
(Matiu 23.1-36; Luke 20.45-47)

38 Ko pa nana varivagigalai za ari za paranga vei i Jisu, <<Mu balaudi ria qari varivagigalaini na Vavanau, qari nyorogua pokopoko vakakaza beto qari lekoleko ko mari gozoro qeraqeradi ria na tinoni pa ia makemaketina qari gua.

39 Beto ko qari mijataria na nyumunyumuna poreveveidi pa leona na ruma varivarikamuna beto na nyumunyumuna tadiria na tinoni lavalavata pa ivata vavolo.

40 Qari ragaragata vakenidi na dia zakazava ria na nabonaboko, beto qari varavara vakakaza ko mari tabata tadiria na tinoni qari gua. Ba na vinakilasa mari tekua ria za mina lavatana jola,>> za gua i Jisu.

Na Varivana tana Nabonaboko Golabana
(Luke 21.1-4)

41 Ego tonai za korapa nyumu nana pa moena na vavakoleni poatana pa kakabarena na zelepade i Jisu, za dogoro lao za batiria aza ria na minete tinoni qari okoto lao loiria na dia poata varivana. Ko ria kubo tinoni izizongo za qari okoto kole lao loloiria na dia baeke poata.

42 Beto za tuti lao za maka reko nabonaboko golagolabana ko za lao

12:30 Vavanau 6.5. **12:31** Iama 19.18. **12:32** Vavanau 6.4; 4.35. **12:33** Vavanau 6.5. **12:36** Kera Vatarazae 110.1; Roiti 2.34-35; 1 Koriniti 15.25; Giburu 1.13.

loia za kori poata kopa peki moqamo-
qazana, na padadi za maka pene gu.
43 Pana totozo aza za kuku varika-
mudi i Jisu ria nana sepele ko ari
za gudi vei, <<Ma poja zozotodigamu
ara gamu: aza za loia na nabonaboko
golagolabana ani za zoku jolani aza
qari loia pa loloi poatana ria doru
tinoni izizongo.
44 Ura ria doru za qari teku gu
pa dia zoku izizongo za qari valao,
goto na nabonaboko ani za aza tugu
doruna za izongia pa nana toa golaba
ko bi toani za valao betoa gu,>> za
gua i Jisu.

13

Na Jegarana na Ruma Zelepade (Matiu 24.1-2; Luke 21.5-6)

1 Tonai za korapa taloi votu pa kak-
abarena na zelepade i Jisu, za maka
ria nana sepele za paranga, <<Tinoni
varivagigalai, dogoro! Na beko patu
lavalavata beto na rumaruma bata-
bata lea!>> za gua.
2 Nari ari za guni vei i Jisu aza,
<<Qu batiria doru ruma lavalavata
ari? Kepore zozoto maka patu qari
kole varivariake topare pani za mina
kole jola, goto doruna za pala ria na
tinoni mari qovara betoria,>> za gua
i Jisu.

Ria na Tapata beto na Paranga Vinabalau (Matiu 24.3-14; Luke 21.7-19)

3 Ego ko tonai za korapa nyumu
nana pa kubo pa Olive ko za bata lao
vei pa ia tana zelepade i Jisu, za qari
peki nanaza golomia ari Pita, i Jekopi,
i Jone, beto i Aduru aza, ari qari guni
vei,
4 <<Mu ule vadigami! Pa viza za
mari gore votu ari, beto na za na
vinagilagila beto mari raja ria doru
zakazava qu koni pojaria ao zara?>>
qari gua.
5 Nari za paranga laoria i Jisu ria,
<<Mu suvere vabalau, ko marike
toka vapirugamu ria na tinoni.
6 Kubo ria na tinoni pala mari lame
pana izongoqu ara ko mari paranga
vei ari, <Ara za aza,> mari gua, ko
mari toka vapiru paledi ria na zoku
tinoni.
7 Tonai muna nongorodi gamu ria
na varipera beto na vavakatodi na
varipera, za muke matagutudi ria.
Ura pala mari pidoko lame tugu ria
na zakazava ari ba za oqoro kamua
za na vinabetona.
8 Pala maka puku tinoni mina
turu talea maka goto puku tinoni,
beto maka binangara mina turu
talea maka goto binangara. Mina
nunu zoku kota beto pala mina raja
na songe. Na zakazava ari za vei
na podapodalaina na vitivitigi teku
koburu.
9 Ko gamu mu dogoro kopudigamu
makamiu. Ura pala mari teku
valaogamu pa varikamu tadiria
qari varivarituti beto ko mari
piqopiqologamu pana ruma vari-
varikamuna. Beto pala muna turu
pa moedi ria na qavuna beto ko ria
na bangabangara pana veveina na
izongoqu ara, ko muna vavakato
vadi za na veveina na nongoro leana.
10 Ko momoe na nongoro leana za
mina tatarae mae tu pana tadiria
doru puku tinoni.
11 Ko tonai mari toka laodigamu
pa ia varivaritutina za gamu, za mu-
nake takulangani na za muna pojai
keta mu gua. Aza tugu na paranga
muna taiani na totozo aza za muna
poja votuni. Ura nake gamu za muna
paranga, goto na Ongu Tabuna tu.
12 Na totozo aza ari kori tamatazi
marene ba mari varitoka valao tugu
pa uke, ria na tamadi ba mari veidi
tugu ria na tudi, beto ria na koburu
za mari raja vaukeria ria na tamadi
na tinadi.
13 Beto gamu za pana veveiqu ara
za pala marike tavaraguadigamu
doru tinoni. Ba na tinoni mina aru
tamana vamauru ko mina kamua na
vinabetona za mina taalo,>> za gua i
Jisu.

Na rane Ikeredi qari Korapa Lame (Matiu 24.15-28; Luke 21.20-24)

14 <<Ba tonai muna batia gamu za
na beku tana tamaza sekeseke mina

turu pa ia madina pa zelepade ketakoi za tabunana mina lao (gamu gamu tiroa ani za mu vakoinonoa na ginuana ani!), nari za ria na tinoni qari suvere pa Jiudia za tonai mari uku zagereria ria na okokoto kubo ketakoi.
15 Aza na tinoni za korapa suvere pa arena nana ruma za mike mule gore qaqiriria nana zakazava pa leona nana ruma.
16 Na tinoni za korapa pa inuma za mike mule tekuria nana poko pa nana ruma.
17 Na totozo takulangadi jola tadiria na reko qari bogata beto ria qari izongo melalu ria na rane ria!
18 Mu varavara tepatepa lao tana Tamaza, ko na zakazava ari za marike raja lame pa totozo za lomozo vitivitigi na kota.
19 Ura na tapata mari gozororia ria na tinoni pana rane ria za mina lavata joladi doru tapata qari jola, podalai tu totonai za vapodakia na kasia abana na Tamaza ko za kamua koviria ko pa liguna aza za kepore mule za maka zakazava veveina mina raja ligu.
20 Vei bike kobu vapapakaria na Bangara ria na rane ria, nari za kepore za maka tinoni bi toa. Goto koko vei za roquria aza ria na tinoni tamijatadi za tori mijataria tu aza, azae za vapapakaria na Bangara za ria na rane ria.
21 Ko vei bi paranga gamu maka tinoni, <Dogoro! Ani za na Karisito! > babi <Dogoro! Zana aza!> bi gua, za banabana vazozotoa aza.
22 Ura pala mari bolabola kamu ria na karisito sekesekedi beto na tinoni korokorotai sekesekedi. Pala mari roiti votudi ria na dia vinagilagila beto na roiti varivagabaradi, ko vei mari boka za pala mari toka vapiruria tugu ria na tinoni tamijatadi tana Tamaza.
23 Ko gamu za mu suvere vabalau! Qa tori poja vakoledigamu tu ara ria doru zakazava ari tonai qari oqoro tu gore votu,>> za gua i Jisu.

Na Mule Lame tana Tuna na Tinoni (Matiu 24.29-31; Luke 21.25-28)

24 <<Ba pana rane ria totonai mina kamua na totozo tapata,
mina rodomo za na tapo
beto na popu ba minake kabere;
25 mari lotu lagere za ria na seru pa noka
beto ria na neqi pa noka za mari tajou vakanoko.
26 Beto mari batia ria za na Tuna na Tinoni mina lame vei pa lei tavitia na neqi beto na kabere lavata.
27 Ego beto za pala mina garunu laodi aza pa made uquna na kasia guguzu ria na mateana ko mari varikamudi ria nana tinoni tamijatadi, podalai pa maka uquna na kasia guguzu ko mari lao vaokotia pa vinabetona,>> za gua i Jisu.

Na Vinakaberena na Suvege Piqi (Matiu 24.32-35; Luke 21.29-33)

28 <<Mu teku vinakabere pa suvege piqi. Tonai mina takelai za na equruna beto mari podalai ijoko ligu za na boko kaena, nari za gamu gilagilai gamu za tata lame za na totozo mangini.
29 Ko gamu ba vei tugu aza. Tonai muna batiria mari gore votu ria na zakazava qa pojadigamu ara, za mu gilagilai za tata vitivitigi gu pa atakamana aza.
30 Ma poja zozotodigamu ara gamu: tonai mari oqoro uke beto ria na zazae tinoni koviria za pala mari gore votu za na zakazava ari.
31 Na noka beto na pezo za mari na maragutu, ba na paranga taqu za marike izongo maragutu podeke,>> za gua i Jisu.

Na Rane beto na Totozo qarike Tagilagila (Matiu 24.36-44)

32 <<Goto na veveina na rane babi na totozo aza za kepore maka tinoni za gilagilai. Ria na mateana pa noka ba qarike gilagilai, na Tuna ba zake gilagilai tugu. Makana gu na Tamana za gilagilai.

13:25 Aisea 13.10; 34.4.

33 Mu suvere vabalau beto mu
suvere kopu, ura gamuke gilagilai
gamu za na totozo.
34 Maka moqaza podeke vei gu
maka tinoni za keni lekolekonana pa
maka guguzu zouna. Tonai za oqoro
taloi keni nari za okoto iadi na roiti
ria nana nabulu ko mari okokoto roiti
za gua. Beto za poja vakoleni tugu
za na tinoni za kopu pa atakamana
ko mina suvere gelegeleni za na mule
lamena za guni.
35 Ko za vei za gamu ba mu suvere
gelegele, ura gamuke gilagilai gamu
za na totozo mina mule lame na ban-
garana na ruma. Zake tagilagila za bi
lame pana veluvelu za, pana korapa
bongi za, babi pana kiu kokorako za,
babi na volavolaza lea.
36 Keta mi lame kamu vasiboro,
nari mi bati gamu mu korapa puta
mumagemiu za gamu.
37 Ko aza tugu qa korapa poja vei-
digamu gamu ari, za qa poja veidi
tugu ria doru: mu suvere gelegele,>>
za gua i Jisu.

14

Na Kukitina i Jisu
(Matiu 26.1-5; Luke 22.1-2; Jone 11.45-53)

1 Ego kori rane za kole beto mina
kamua za na vavolo Alokata beto na
vavolo Bereti Nake Kovuruna. Ko
ria na kuta iama beto ria qari vari-
vagigalaini na Vavanau za qari kole
nyaqonyaqoni zona ko mari aru ta-
mania ko mari vaukea i Jisu qari gua.
2 Ari qari kole paraparanga vei
zana, <<Nake totozo vavolo Alokata,
tana arua, keta ta kole variperadi ria
na tinoni,>> qari gua.

Za Tavuva Tarini Oela pa Betani i Jisu
(Matiu 26.6-13; Jone 12.1-8)

3 Ego za korapa pa Betani i Jisu
ko za korapa suvere pa ruma ti Sai-
mone, aza na tinoni za rajai mae na
poqupoqu perangaina. Ko tonai za
korapa tekuteku i Jisu za pogozo ka-
muni maka reko za maka jagi patu
alabasita za pugelia na oela liosona,
na oela aza za taroiti pa suvege nadi
ko za zae jola na vaina. Za lobitia aza
za na jagi ani beto za vuvani pana
batuna i Jisu.
4 Ba kaki ria qari suvere ketakoi
za qari kole variparaparanga tagigiri
makadi, ari qari gua vei, <<Koi, ae za
vei ko za korapa tavuva vikevikere
goboro vei zara za na oela vavaguana
jola zana?
5 Bi boka vavaini ko bi tekuni jolani
kue gogoto poata siliva* za na oela
ani beto ko bi vadi ria na tinoni go-
labadi za na poata!>> qari gua. Ko
qari tagigiri vikevikereni za na reko
aza.
6 Ba za paranga i Jisu, <<Tari tu,
loia! Ae za vei ko gamu korapa vatap-
atia? Maka roiti leana tugu za korapa
roitini aza taqu.
7 Ura ria na tinoni golaba varivase-
vidi za pala mari suvere tavitigamu
doru totozo, ko tonai muna nyorogua
tokadi za muna boka tokadi gu. Goto
ara za manake suvere tavitigamu
doru totozo.
8 Na reko ani za korapa roitini za
aza vei za bokai. Za vuvani oela
omomanga lea za na tiniqu ara, ko za
varoquroqu momoeni na golomoqu
ara.
9 Ko ma poja zozotodigamu ara
gamu: doru kota pa kasia guguzu
mina tavavakato za na nongoro le-
leana ani za mina tavavakato tugu ko
na varoquroquna na reko aza za na
roiti za korapa roiti lameni aza pana
taqu,>> za gua i Jisu.

I Jiudasi mina Gabala Kanai i Jisu
(Matiu 26.14-16; Luke 22.3-6)

10 Ego i Jiudasi Isikarioti, maka
ari ka manogori sepele, za taloi lao
tadiria na kuta iama ko mina toka
valao vadi aza i Jisu za gua.
11 Ko totonai qari nongoria ria na
parangana i Jiudasi za qari qera ko
qari poja vakoleni ko pala mari vani
na poata aza qari gua. Ko za podapo-
dalai nyaqonyaqoa i Jiudasi za maka

* **14:5** Kue gogoto poata siliva za na poata padana na tabarana maka tinoni roiti pa maka aoro.

totozo leana tonai mina boka toka valao vadi i Jisu za gua.

Na Tekutekuna Vavolo Alokata (Matiu 26.17-25; Luke 22.7-14, 21-23; Jone 13.21-30)

12 Ego pa rane momoena na vavolo Bereti Nake Kovuruna, totonai qari kubokuboloria ria na lami vavolo Alokata, za qari nanazia ria nana sepele i Jisu, ari qari gua vei, <<Pae za na ia qu nyoroguani ao, ko mami vatana vanigo za na tekutekuna vavolo Alokata?>> qari guni.

13 Nari za garunuria i Jisu ari kori nana sepele, ari za poja veidi, <<Mu lao pa guguzu lavata pa Jerusalema. Maka tinoni za korapa pogopogozianana maka bogu pie za pala mina gozorogamu. Muna tutia aza
14 ko ketakoi mina lao luge aza za muna parangia za na tinoni porenana ruma aza, ari muna guni vei, <Na mami Bangara za ari za gua vei, Pae za na lose ketakoi mana tekua na tekutekuna vavolo Alokata za ara beto ria na qua sepele? za gua,> muna guni.

15 Ko aza pala mina ule vadigamu za maka lose lavata pa nulu za tori tavanaqiti vakole tu. Ketakoi za muna vatanani gamu za na tekutekuna tadigita,>> za gua i Jisu.

16 Ko tonai qari taloi keni ko qari lao kamu pa guguzu lavata ari kori nana sepele, za qari bati beto ria tugu vei za pojadi i Jisu, ko qari vatanai za na tekutekuna vavolo Alokata.

17 Ko totonai za gore za na veluvelu, i Jisu za lame tavitiria ari ka manogori nana sepele ko qari lao varikamu ketakoi.

18 Tonai qari varikamu ko qari korapa tekuteku, za paranga i Jisu, <<Ma poja zozotodigamu ara gamu: maka gamu gamu korapa tekuteku tavitiziu ara za pala mina gabala kanaziu ara,>> za gua i Jisu.

19 Tonai za qari mamata ria na sepele ko qari okoto nanaza makamakai i Jisu, ari qari gua vei, <<Ae vei, nake ara za qu guniziu ao?>> qari gua.

20 Nari za oe laoria i Jisu ria, <<Pala maka gu gamu ka manogori ari, aza za somana vavanoti bereti pa baolo tavitiziu ara.

21 Na Tuna na Tinoni za mina tavauke vei za tori pojai tu na Kutikuti Tabuna, ba mina gania na takulanga za na tinoni za gabala kanai na Tuna na Tinoni! Za leleana jola za bike pavu gu podo za na tinoni aza! >> za gua i Jisu.

Na Tekuteku Betobetona (Matiu 26.26-30; Luke 22.14-20; 1 Koriniti 11.23-25)

22 Ego totonai qari korapa tekuteku ria, azae za tekua i Jisu za na bereti ko za manani beto za kipakipai ko za iadi ria na sepele, beto ari za gua vei, <<Pia tekua, ani za na tiniqu,>> za gua.

23 Beto za tekua mule za na kapa vaini ko za paranga leana laoni tana Tamaza beto za vadi ko qari varibukuni ria doru.

24 Beto za paranga vei ari, <<Ani za na orunguqu ara za nyoa ko na vulazadi ria na zoku tinoni ko na vamauruna na taringutinguti.

25 Ma poja zozotodigamu ara gamu: manake buku sogai ara za na vaini ani tinganai mina kamua na rane totonai mana bukua ara za na vaini korega pa binangara tana Tamaza,>> za gua i Jisu.

26 Beto qari kerani ria za maka kera, beto za qari taloi votu lao pa kubo pa Olive.

Za Korotoni i Jisu za i Pita mina Kilu Palenia aza (Matiu 26.31-35; Luke 22.31-34; Jone 13.36-38)

27 Ego beto za parangaria i Jisu ria, <<Gamu doru za pala muna uku loi paleniziu ara, ura za paranga za na Kutikuti Tabuna,
<Ara mana vaukea na sepati,
ko mari okoto nyanyalia na kota ria na sipi,> za gua.

14:27 Zakarae 13.7.

28 Ba pa liguna mana turu mule
pa uke ara, za mana lao momoe
adonogamu pa Qalili,>> za gua aza.
29 Nari za paranga lao pana tana
i Pita, <<Goto ara za mari uku loi
palenigo tu ria doru, ba ara za man-
ake izongo loigo ao!>> za gua.
30 Nari za paranga lao pana tana i
Jisu, <<Pita, ma poja zozotonigo ara
ao: ao za pala pa bongi tugu ani
totonai mina oqoro kiu vinaori na
kokorako za muna kilu paleniziu kue
totozo ara ao,>> za gua.
31 Ba za paranga vivivagana tugu
i Pita, ari za gua vei, <<Ara vei
mana uke tavitigo tugu ao ba manake
izongo ozonigo tugu ao,>> za gua. Ko
ria doru sepele ba qari paranga vei
tugu zara.

I Jisu za Varavara pa Qetisemani (Matiu 26.36-46; Luke 22.39-46)

32 Ego totonai qari kamu ria pa
maka ia na izongona pa Qetisemani,
za ari za gudi vei i Jisu ria nana se-
pele, <<Mu suvere adono pani, goto
ara ma lao varavara,>> za gua.
33 Beto za tokaria gu ari Pita, i
Jekopi, beto i Jone. Za tori podalai
mamata na takulanga vitivitigi tu
aza,
34 ko ari za gudi vei ari kue, <<Na
takulanga pa buloqu za lavata jola
ko mi vaukeziu za gua. Mu suvere
pani ko mu suvere gelegele gamu,>>
za gudi.
35 Beto za rerege lao vazou iapeki
i Jisu beto za opo gore pa pezo ko za
varavara ko vei bi boka za bi tavarijo
tu pana tana za na totozo vitigi ani za
gua.
36 Beto ari za gua vei, <<Aba,
Tamaqu. Kepore za maka zava za
tapatigo ao. Mu varijo pale taqu za
na totozo vitigi ani, ba nake aza vei qa
nyoroguani ara za mi taroiti goto aza
tu vei qu nyoroguani ao,>> za gua.
37 Totonai za beto varavara ko za
mule lame nari za batiria qari ko-
rapa puta mumagedi tu, ko ari za
guni vei i Pita, <<Saimone, qu korapa
putagemu ao? Ae vei, quke boka zo-
zoto tugu suvere gelegele maka aoa?
38 Mu suvere gelegele beto mu var-
avara ko muke lotu pa toketoke. Na
ongongu za malumu ba na tini za
munyala,>> za gua.
39 Beto za maka gabala lao soga
ko za varavara vei mutugu tonai za
varavara momoe i Jisu.
40 Tonai za mule lame soga nari
za batiria qari korapa mutugu puta
mumagedi, ura za ngaolo vitivitigiria
na nyoro puta. Ko qarike gilagilai
na za mari boka paranga laoni pana
tana aza.
41 Tonai za mule lame na vinaue to-
tozo, nari ari za gudi vei, <<Gamu ko-
rapa tugu puta minyere valeanamiu
za gamu? Koviria za pada gu! Do-
goro, za kamu gu za na totozo mina
tavalao pa limadi ria na tinoni seladi
za na Tuna na Tinoni.
42 Aria, turu ko ta lao gozororia.
Dogoro! Za kamu gu ani za na tinoni
za gabala kanaziu ara,>> za gua i Jisu.

I Jisu za Taaru Tamana (Matiu 26.47-56; Luke 22.47-53; Jone 18.3-12)

43 Ego ko totonai tugu za korapa
paraparanga vei zara i Jisu za bola gu
i Jiudasi, aza maka ari ka manogori
sepele. Za toka bolani aza za na puku
minete tinoni qari pogozo benete
varivarisobena beto na maja kubau.
Ria na tinoni ari za na tagarunudi
tadiria na kuta iama, ria qari vari-
vagigalaini na Vavanau beto ko ria na
tiolata matamata.
44 Maka vinagilagila za tori poja
vakoledi tu i Jiudasi na tinoni za
gabala kanai za ria na minete za
tokaria, za ari za gudi vei, <<Aza na
tinoni mana lao aoia na paparana ara
za aza za na tinoni muna lame aru
tamania ko muna toka kenini,>> za
gudi.
45 Ko aza tugu za bola kamu i Jiu-
dasi nari za rerege tuvizi lao gu za ti
Jisu, ko za paranga, <<Rabi!>> za gua,
beto za aoa na paparana.
46 Totonai tugu za qari lao ragata
tekua ko qari aru tamania i Jisu.
47 Ba maka ria qari korapa turu
ketakoi za saputu votuni za nana

benete varivarisobena ko za maja teusu paleni za maka kale talingana na pinauzu tana kuta iama lavata.

48 Nari za paranga i Jisu, ari za gudi vei, <<Na tinoni raja ikikoqu ara ko gamu pogozo tariniziu na benete varivarisobena beto na maja kubau ko muna teku aru tamanaziu?
49 Beko doru rane za qa kole gu suvere tavitigamu pa kakabarena na zelepade ko qa kole varivagigalai ba gamuke izongo aru tamanaziu gamu. Ba leana ko mi gore votu tugu za na Kutikuti Tabuna,>> za gua aza.
50 Ego tonai za qari uku loi paleni ria doru sepele aza.

51 Ego maka koburu marene korekoregana za pokopokoni maka tivitivi gu za somana tututia tugu i Jisu. Ko aza ba mari aru tamania tugu qari gua,
52 nari za uele vadi gu nana poko beto na gadogadona gu za oqai na taba.

I Jisu za Turu pa Moedi ria na Kauniseli tadiria na Jiu

(Matiu 26.57-68; Luke 22.54-55, 63-71; Jone 18.13-14, 19-24)

53 Ego ko qari toka laoni pana tana kuta iama lavata i Jisu, ko ria doru kuta iama, na tiolata matamata beto ria qari varivagigalaini na Vavanau za qari varikamu beto ketakoi.
54 Ego i Pita za kole pekipeki tuti liguligu pa zouna tu ko za lao luge laonana pa sebesebe ruma tana kuta iama lavata. Ko ketakoi za lao nyumu varisomanai nana tadiria na nabulu kopu ko za davanganana pana keketai iku.
55 Ko qari kole podepodeke nyaqo votuni ria na kuta iama beto ria doru tiolata pa kauniseli† za vei bi kolenana maka vavakato vei mina boka uleni maka roiti ikikerena za roitini i Jisu ko mari boka vaukea i Jisu qari gua. Ba qarike boka batia kaki vavakato.
56 Ura na mota joladi ria qari jutu tarini sekeseke i Jisu, ba na dia vavakato za qarike varivaritoto.
57 Beto qari soqolo turu ria kaki ko qari jutu tarini sekeseke i Jisu, ari qari gua vei,
58 <<Gami nongoriamami za ari za paranga vei zana, <Ara mana jegara paleni za na ruma zelepade madina qari roitini ria na tinoni, beto pa liguna kue rane gu za mana vaturu sogai ara za maka aza nake ria na tinoni qari roitini,> za gua,>> qari gua.
59 Ba ria ba zake varivaritoto tugu za na dia vavakato.
60 Ego beto za turu pa moedi ria doru za na kuta iama lavata ko za nanazia i Jisu, ari za guni vei, <<Ae za vei munake oe ao? Na za ria na vavakato qari korapa jutu tarinigo ria ari?>> za gua aza.
61 Ba zake vagala beto zake pojai tugu maka pakata paranga i Jisu.

Nari za maka nanaza mule za na kuta iama lavata, ari za gua vei, <<Ao tugu za na Karisito, na Tuna na Tamaza tamanana?>> za guni.
62 Totonai za oe i Jisu, <<Ara tugu. Beto pala muna batia gamu za na Tuna na Tinoni mina nyumu nana pa kale matuana na Tamaza vivana jola beto pala muna batia mina lagere vei pana lei pa noka,>> za gua.
63 Tonai za paranga vei zara i Jisu nari za bako rikata paleni na kuta iama lavata za nana poko, beto ari za gua vei, <<Na vavakato vinazozoto za mule za taqe korapa adonia gita?
64 Gamu tori nongoriamiu tugu gamu za za vamoroania na Tamaza za na tinoni ani. Ko na za za gua na miu roquroqu za gamu?>> za gua aza.

Ko qari vaegoa gu ria doru za sela gu i Jisu ko za pada tugu ko mina tavauke qari gua.
65 Pana totozo tugu aza za ria kaki za qari podalai tue taria i Jisu, beto qari ude pikoni poko na izumatana

† **14:55** Na ***Kauniseli*** za na varikamu tadiria na tinoni lavalavata Jiu. Na kuta iama lavata za na tinoni lavatana pa varikamu tinoni matamata aza. **14:62** Kera Vatarazae 110.1.

beto qari piqolia beto za ari qari guni vei, <<Ego mu uleni moko za i zei za majago!>> qari guni. Beto za qari saputu tekua ria na nabulu kopu aza ko qari kole popoaria.

I Pita za Kilu Paleni i Jisu
(Matiu 26.69-75; Luke 22.56-62; Jone 18.15-18, 25-27)

66 Totonai za korapa suverenana pa kakabarena pa kauruna na ruma i Pita, azae za rerege tata lao za maka nabulu reko tana kuta iama lavata.

67 Ko tonai za batia aza i Pita za korapa davanganana, za dogoro taria beto za parangia, <<Ao tugu za maka qu somasomana tutia na tinoni Nazareti zana?>> za guni.

68 Ba za kilu pale aza, ari za gua vei, <<Ara qake izongo vagilagilai beto qake vakaberia aza qu korapa pojai ao zana,>> za gua aza. Beto za peki rijo votu laonana pana atakamanana na kakabarena na ruma.

69 Ego za bati sogai mutugu na nabulu reko ketakoi aza, ko za ule vadi ria qari kole turu tavitia aza ketakoi, ari za gudi vei, <<Aza tugu za maka ria qari tututi tana!>> za gua.

70 Ba za kilu pale mutugu aza.

Ba za oqoro izongo zovai za ria mule na tinoni qari kole turu tavitia ketakoi za qari parangia mule aza, ari qari gua vei, <<Ao zozoto tugu za maka ria! Ura na tinoni Qalili ao!>> qari guni.

71 Ba tonai za maulu tarini makana na leveleve i Pita, ari za gua vei, <<Qake izongo gilagila podekia tugu ara za na tinoni gamu korapa pojai gamu zana!>> za gua.

72 Totonai tugu aza za kiu vinaori gu za na kokorako. Nari za roquroqu kamua i Pita za aza za paranga veini i Jisu tonai ari za guni vei, <<Mina oqoro kiu vinaori na kokorako za pala muna kilu paleniziu ara kue totozo ao,>> za guni. Ko tonai tugu za takakoto gu ko za vodangia na lukana i Pita.

15

I Jisu za Tatoka lao ti Paelati
(Matiu 27.1-2, 11-14; Luke 23.1-5; Jone 18.28-38)

1 Ego na volavolaza rorodomo za qari siqasiqarai varikamu ria na kuta iama, na tiolata matamata, ria qari varivagigalaini na Vavanau beto ria doru tiolata pa kauniseli, ko qari makarai variroveni za na vaukena i Jisu. Beto qari piu varikamudi za na limana i Jisu ko qari toka laoni ti Paelati aza.

2 Nari za nanazia i Paelati aza, <<Ao tugu za na bangara tadiria na Jiu?>> za guni.

Nari za oe lao i Jisu, <<E, aza tugu qu pojai ao zana!>> za gua.

3 Qari kole jutu tarini zoku zakazava ikikeredi ria na kuta iama i Jisu.

4 Beto za maka nanazia mule i Paelati aza, <<Ae za vei ko quke oe tu ao? Dogoro! Tori kubo zakazava ikikeredi tu za qu tajutuni ao!>> za gua.

5 Ba zake pojai tugu maka za i Jisu, ko za gabara vitivitigi i Paelati.

I Paelati za Vaegoa na Vaukena i Jisu
(Matiu 27.15-26; Luke 23.13-25; Jone 18.39-19.16)

6 Ego tori nana tutina tu i Paelati za doru totozo pa vavolo Alokata za ruvatia za maka tinoni tapiuna aza qari nyoroguani ria na tinoni.

7 Ko pana totozo aza za maka tinoni na izongona i Barabasi za somana tapiu tavitiria ria qari varipera lao tana qavuna beto qari vaitinoni.

8 Ko qari zae varikamu ti Paelati ria na minete tinoni ko qari tepai aza ko mi vamalumu vadi aza vei za roroitidi aza pa doru vavolo Alokata qari gua.

9 Nari za oe lao i Paelati, ari za gua vei, <<Ae vei, gamu nyoroguaniziu ko ma ruvata vadigamu za na bangara tadiria na Jiu?>> za gua.

10 Ura za tori gilagila valeanianana tu i Paelati za qari konokonoa gu ria

na kuta iama i Jisu, ko za vei za qari loi lameni tana.
11 Ba qari soriria ria na kuta iama ria na minete tinoni, ko i Barabasi tu za mi ruvata vadi qari gua.
12 Ba za maka nanaza soga lao mule tadiria i Paelati, ari za gua vei, <<Ko ae tu mana aru veini ara i Jisu, aza gamu gigalani na bangara tadiria na Jiu gamu?>> za gua.
13 Nari qari maka velavela mule ria, <<Vaukea pa korosi aza!>> qari gua.
14 Ba za nanaza soga mule i Paelati, ari za gua vei, <<Ba na sela za za roitini aza?>> za gua.
Ba tonai za qari kuku velavela viviva tugu ria na minete tinoni, <<Vaukea pa korosi aza!>> qari gua.
15 Ko za nyorogua vaqeraria i Paelati ria na tinoni ko za ruvata valao vadi gu i Barabasi. Goto i Jisu za loi lao vadi ria na solodia ko mari iriruni na varivariiriruna beto za mari keni vaukea pa korosi za gua.

Qari Ngangagulia ria na Solodia i Jisu
(Matiu 27.27-31; Jone 19.2-3)

16 Ego ko qari toka lugeni pa leo kakabarena na ruma tana qavuna ria na solodia i Jisu, beto za qari kuku varikamudi ria na minete solodia doruna.
17 Ko qari vazaeni na poko kala davala* beto qari viria maka vasuvasu varivarioka za vei na vasuvasu bangara beto qari sobani pa batuna.
18 Beto za qari kole vavabangara sekeseke leleonidia ria aza, beto ko ari qari guni vei, <<Mu toa vakakazamua tu ao na bangara tadiria na Jiu!>> qari guni.
19 Beto za qari okoto kole vavagore tarini kolu za na batuna, qari tutue taria, beto qari nyumunyumu sori tungutungu vavatarazae leleonidia ria aza.
20 Pa liguna qari beto ngangangulu veini zara aza, za qari vagore paleni ria za na poko kala davala qari vazae momoeni ko qari vazae liguni na nana poko makana, beto za qari toka votuni ko mari lao vaukea pa korosi qari gua.

Za Tavauke pa Korosi i Jisu
(Matiu 27.32-44; Luke 23.26-43; Jone 19.17-27)

21 Ego tonai qari korapa lalaodia pa zona za qari gozoria za maka tinoni pa Saerini, na izongona i Saimone, na tamadi ari Alekezada i Ruposi. Na koko lame veina pa nana guguzu ko na koni kamuna tugu pa Jerusalema aza. Qari garunu tokatokai ria na solodia aza ko za pogozia za na korosi ti Jisu.
22 Beto za qari titai i Jisu ko qari lao pana maka ia na izongona pa Qoloqota, na ginuana za na Kota Batu Tomete.
23 Ketakoi za qari vani na vaini pazana aza qari qaliri varisomanaini na moa,† ba za dainana bukua.
24 Beto za qari patani pa korosi aza, beto za qari kole gonani na patu mijamijata ko mi tagilagila za i zei mina tekua za na okokoto rikarikatana na poko tana qari gua.
25 Ego ko na sia koloko volavolaza tu za qari patani pa korosi i Jisu.
26 Ko na paranga za tajutuni aza za ari za gua vei: NA BANGARA TADIRIA NA JIU.
27 Beto qari vauke tavitini i Jisu ari kori tinoni raja ikikodi, maka pa kale matuana beto maka pa kale merina.‡
29 Ko ria na tinoni qari rerege jola za qari poja vikevikeria beto qari begobegolodi na batudi, <<Aha! Ao za muna jegaria na zelepade madina

* **15:17** Na paranga Qiriki za tapeluku ***davala*** za boka lao vei tugu pa pepolo beto jemere. Na kala poko tadiria na bangara pa Romu † **15:23** Na moa za na otatana na suvege, ba zake tavakabere za na veveina beto qari bukua ria. Palu na mereseni ko tonai mina tabuku za minake vitigi na tinoni beka. ‡ **15:27** Kaki kutikuti kolekoledi qari vakolea pani za na pikata 28, ari za gua vei ko za gore votu za na Kutikuti Tabuna aza ari za gua vei, (Aza za tanguti tavitidi ria na tinoni ikikeredi, za gua.) Ba ria na kutikuti kolekoledi leleadi za zake koleria za na pikata 28 ani.

beto kue rane gu muna vaturu sogai qu gua!
30 Ego mu alo mulenigo tu makamu, mu tavizu lageremua tu pa korosi!>> qari guni.
31 Ko ria na kuta iama beto ria qari varivagigalaini na Vavanau ba qari kole tugu vavagoreni qera, ari qari gua vei, <<Ria na goto tinoni za aloria, goto makana zake boka alo muleni!
32 Koviria za mi gore lagere tu pa korosi za na Karisito, na bangara tadiria na tinoni Izireli, ko gita ba ta batia ko ta vazozotoa,>> qari gua. Ari kori qari tavauke tavitini aza ba qari paranga ngangangulia tugu aza.

Na Uke ti Jisu
(Matiu 27.45-56; Luke 23.44-49; Jone 19.28-30)

33 Ego totonai za kamua na korapa rane za rodomo beto za doruna na guguzu, tinganai ko za kamua tu kue koloko goregore tapo.
34 Tonai za kamu kue koloko nari za lukana uui i Jisu, ari za gua vei, <<Eloi, Eloi, lama sabakatani?>> za gua (Na ginuana za ari za gua vei, <<Qua Tamaza, qua Tamaza, ae za vei ko qu loi paleniziu tu?>> za gua.).
35 Ria kaki qari turu tata ketakoi za qari nongoria, ko ari qari gua vei, <<Dogoro! Za korapa kukua i Elaija zana!>> qari gua.
36 Tonai za maka ria za pogozo abutu laoni za maka puqapuqana ko za vatubuluni na vaini, ko za sunini pa uquna maka kolu, beto za alaka zaeni ti Jisu ko mi vabukuni za gua. Beto za paranga, <<Loia ko! Ta dogodogoronada. Keta pu kamu vizu vagorea i Elaija,>> za gua.
37 Beto za vagorea maka uui lavata i Jisu, beto za loia na singo.
38 Tonai za tarikataori za na poko tobana na zelepade madina, za podalai tarikata pa nulu ko za gore kamu pa pezo.
39 Na tinoni matamata gogoto za korapa tugu turunana pa moena na korosi ko za batianana za vei beto za loia na singo i Jisu, ko za paranga, <<Zozoto! Na tinoni ani za na Tuna na Tamaza,>> za gua.
40 Ego qari korapa tugu turudia pa zouna ketakoi ria kaki reko, ko qari kole dogodogoro laodia. Qari kole turu varisomanaidia tugu ketakoi ari Mere Magadalene, i Salome, beto i Mere na tinadi ari Jekopi na tinoni peki beto i Josesi.
41 Tonai za suvesuvere pa Qalili i Jisu za ria na reko ari za qari tutia aza beto qari tokatokani tugu vei. Ria kaki gotogoto reko mutugu qari makarai tutia zae i Jisu pa Jerusalema za qari korapa tugu turudia ketakoi.

Na Vapaena i Jisu
(Matiu 27.57-61; Luke 23.50-56; Jone 19.38-42)

42 Ego za tori gore tu za na veluvelu, ko na rane Vatana aza beto za mina kamua za na rane Minyere,
43 ko i Josepa pa Arimatia za turu varene ko za lao vatuvizi ti Paelati ko za tepai za na kobukobu tinina i Jisu (I Josepa za maka tinoni tapangagana pa kauniseli tadiria na Jiu, beto makana ba za korapa tugu adonia za na lamena na binangara tana Tamaza).
44 Nari za gabara i Paelati totonai za nongoroni i Jisu za tori uke tu qari gua. Ko za kuku tekua za na tinoni matamata gogoto, ko za nanazia, <<Ae za vei, za tori uke zozoto tugu i Jisu?>> za gua.
45 Ko totonai za nongoro valeania mae tu tana tinoni matamata gogoto za aza za tori uke tu za gua, beto za vamalumu vani i Josepa ko mina boka tekua za na kobukobu tinina i Jisu za gua.
46 Ego za vai tekua i Josepa za maka poko koregana, beto za vizu vagorea za na kobukobu tinina i Jisu ko za udeni, beto za lao vakoleni pa maka bevi takori vakolena pa patu mamavarana. Beto za bokili vatitolo lao pateni maka patu lavata za na atakamanana na bevi.

15:34 Kera Vatarazae 22.2.

47 Ko ari Mere Magadalene beto i
Mere na tinana i Josesi za qari batia-
dia za na ia ketakoi za tavakole na
kobukobu tinina i Jisu.

16

Na Turumulena i Jisu
(Matiu 28.1-8; Luke 24.1-12; Jone 20.1-10)

1 Ego totonai za jola na rane
Minyere, za qari vai vakole oela
omomanga lea ari Mere Magadalene,
i Salome, beto i Mere na tinana
i Jekopi, ko mari lao lumuni na
kobukobu tinina i Jisu qari gua.
2 Ko pana volavolaza lea pana rane
momoe pana vuiki aza tugu za bola
zagere na tapo za qari lao pa bevi ria.
3 Totonai qari korapa rerege lalao-
dia za qari kole varivarinanaza
makadi, ari qari gua vei, <<I zei
mina bokili varijo vadigita za na patu
lavata pa ngujuna na bevi? >> qari
gua.
4 Ura nake patu qeraqerana aza.
Ba beto mari dogoro valeana lao qari
gua, azae za tori tabokili varijo tu za
na patu.
5 Ko tonai qari luge lao pa leo bevi,
za qari batia za maka tinoni koreko-
regana za vazaea na poko keala gojo
doruru, beto za korapa nyumu nana
pa kale matuadi. Ko qari gabara na
matagutu ria.
6 Ba za paranga za na tinoni aza,
<<Muke matagutu na gabara! I Jisu
pa Nazareti aza za tavauke pa korosi
za gamu korapa nyaqoa gamu! Za
tori turu mule tu! Kepore pani aza!
Dogoro! Pani tugu za na ia ketakoi
qari vakoleni aza.
7 Goto gamu mu lao ko mu
vavakato vadi ria nana sepele beto
i Pita, ari mugudi vei, <Za tori lao
momoe tu pa Qalili aza. Ko ketakoi
tu za pala muna batini aza, vei za
tori pojadigamu tu perangaina,>
mugudi,>> za gudi.
8 Ko qari abutu votu ko qari uku loi
pale za na bevi, ura qari matagutu
beto qari gabara vikevikeredi. Ko
qarike izongo vavakato vani tugu
maka tinoni, ura qari matagutu.

Za Bola ti Mere na Reko Magada-
lene i Jisu
(Matiu 28.9-10; Jone 20.11-18)

9 (Ego pa liguna za turu mule na
volavolaza lea pa rane momoe pa
vuiki i Jisu, za bola votu momoe ti
Mere Magadalene aza. Pana tana
tugu na reko ani za iju votudi ka vitu
tomete ikikeredi i Jisu perangaina.
10 Ko za lao ko za pojadi aza ari
ka viza qari tututia i Jisu, tonai qari
korapa lukana takulanga.
11 Totonai qari nongoroni za i Jisu
za tori toa mule tu beto ko i Mere ba
za batianana tu za gudi, ba qarike
vazozoto tu ria.

Za Bola Tadiari kori Sepele i Jisu
(Luke 24.13-35)

12 Pana liguna aza za i Jisu za bola
vagoto tadi ari kori sepele tonai qari
korapa rerege lao pa maka guguzu.
13 Ko ari kori qari gabala mule
vavakato vadi ria doru nana sepele,
ba qarike vazozotoria tugu.

Za Bola Tadiari ka Manogamaka
Sepele i Jisu
(Matiu 28.16-20; Luke 24.36-40;
Jone 20.19-23; Roiti 1.6-8)

14 Pa liguligu tu za bola votu tadiria
ka manogamaka sepele totonai qari
korapa tekuteku. Ko za tokeria, ura
kepore na dia vinazozoto beto za
patu na bulodi ko qarike vazozotoria
za ria qari batia pa liguna za turu
mule aza.
15 Beto ari za gudi vei, <<Mu votu
lao pa doru kota pa kasia guguzu, ko
mu taraeni na nongoro leana tadiria
doru tinoni.
16 Na tinoni mina vazozoto ko mina
tapaputaiso za mina taalo. Goto
aza minake vazozoto za mina tavaki-
lasani tugu za nana sela.
17 Beto na vinagilagila ari za mari
tuti katakataparia ria mari vazozoto:
pa izongoqu ara za pala mari ijiju
pale tomete ikikeredi, beto mari
parangani na goto parangadi.

18 Bari aru dole ba bari buku za-
kazava varivukedi tugu ria, ba ke-
pore tugu maka za mina apuluria.
Pala mari vaopodi na limadi ria na
tinoni qari mo, nari za pala mari
leanadia gu,>> za gua i Jisu.

Za Tateku zae pa Noka i Jisu (Luke 24.50-53; Roiti 1.9-11)

19 Ego ko totonai za beto
parangaria i Jisu na Bangara ria nana
sepele za tateku zae pa noka, ko za
nyumu pa kale matuana na Tamaza.
20 Beto qari keni tarae doru kota
ria na sepele, ko na Bangara za
roiti tavitiria ko qari tavaneqi za na
dia paranga tonai qari tabata ria na
vinagilagila varivagabaradi. Agua.)*

* **16:20** Na kobuna parapranga 16.9-20 za liguligu gu qari vaparoni na kutikuti ti Maka, goto zake kole pa zoku kutikuti kolekoledi.

I Luke

Na Tinoni za Takuti Vani na Buka

1 Ego tori motadi tu ria na tinoni
qari podepodeke ko qari kuti varitu-
tidi ria na vavakatodi na roiti qari
gore votu tadigami.
2 Ko na roiti ari za na veveidi tugu
qari tori ule vakarovo vadigami tu
gami ria qari batini matadi zozoto
podalai tu pa podapodalaina beto ko
ria qari nabulu kopuni na nongoro
leana aza.
3 Bangara Tiopilasi, ko zara za vei
za pa liguna tu qa tuti vikitivokotoria
na totozo kakazana za doru roiti ria,
nari qa rove vaporeveveinaia za ara
ma kuti varituti valeana vanigo ao qa
gua.
4 Qa korapa roiti vei ari ara ko vei
ko mu gilagila valeanaria ao za na
zozotodi tugu ria na zakazava qari
tori ule vanigo tu ao ria na tinoni qa
gua.

Na Podona i Jone Paputaiso za Takoroto Vakole

5 Ego na totozo za korapa suvere
bangara i Herodi pa ia pikata guguzu
pa Jiudia, za suverenana tugu ketakoi
za maka iama, na izongona i Zakarae,
ko na puku iama tuti lame veina ti
Abija aza. Ko i Elizabeti na maqotana
ba maka butubutu iama lame veina
tugu ti Eroni.
6 Ko na tinoni tuvizidi pa do-
godogoro tana Tamaza ari kori, qari
tuti valeanaria ari kori ria doru
garunu beto na uana tuvizidi tana
Bangara ko za kepore na dia pake pa
toa.
7 Ba za kepore na tudi ari kori ura i
Elizabeti za na egoro beto ko ari kori
doru za qari tori baragozo na qoele
beto tu.
8 Ego maka rane totonai za kamua
za na totozo tadiria na puku iama
za somanani i Zakarae, nari za kole
roitini na roiti tana iama pa moena
na Tamaza i Zakarae.
9 Ko pa tutina vei beto qari tamijata
tonai qari gonani na patu mijamijata
ria na iama qari roiti, za tauduku i
Zakarae ko aza za mina lao roitini za
na vavavui omanga lea pa zelepade
madina.
10 Ko totonai za korapa vavavui
aza, za ria na minete tinoni za qari
korapa varavara pa peguruna.
11 Ko pa totozo tugu aza za votu
za na mateana tana Bangara, ko za
kole turunana pa kale matuana na ia
vavavuina na zakazava omanga lea.
12 Ko totonai za batia za za vaka-
muni na matagutu i Zakarae.
13 Ba za paranga lao tana za na
mateana, ari za gua vei, <<Zakarae,
muke matagutu! Ura za tori nongoria
tu na Tamaza za na mua varavara.
Ko pala mina vaporea na maqotamu i
Elizabeti za maka tumu marene, beto
ko muna vakukuni i Jone aza.
14 Ko pala muna qeraqera jola ao
beto ko ria na kubo tinoni za pala
mari qera tugu tonai mina podo aza.
15 Ura pala mina maka tinoni
poreveveina pa moena na Bangara
aza. Minake izongo buku vaini babi
na buku neqina aza, beto na Ongu
Tabuna za mina kole tana podalai
tu tonai mina korapa pa iapana na
tinana aza.
16 Pala aza mina vagabala mule lao-
ria tana Bangara na dia Tamaza ria
na motadi na tinoni Izireli.
17 Aza za mina lao momoeni na
Bangara. Pala mina lao pa neqi
tana Ongonguna na Tamaza maka
moqaza podeke vei i Elaija, ko
mina vagabalaria na bulodi ria na
tamadi ko mari roquroquria na
tudi. Beto mina vagabalaria ria na
tinoni ikikeredi ko mari izongia na
tavagigala tadiria na tinoni tuvizidi.
Pala mina roiti vei zara aza ko mina
vatana vakole vani na Bangara ria na
tinoni,>> za gua za na mateana.
18 Nari za paranga lao tana
mateana i Zakarae, ari za gua vei,
<<Ae vei beto mana boka gilagilai ara
na zozotona za vei aza? Ura ara za qa
tori baragozo tu beto ko na maqotaqu
ba za tori qoele tu,>> za gua.
19 Nari za oe lao tana za na
mateana, <<Ara Qebereli ani! Ara

za qa turu pa moena na Tamaza. Ko ara tugu za garunuziu aza ko mana parangaigo beto mana ule vanigo za na nongoro leana ari.
20 Ko dogoro! Na nongoro qa ule vanigo ara za pala mina gore votu tugu pa totozo tamijatana tana Tamaza. Ba quke vazozoto ao, ko koviria muna poka ko munake boka paranga ao tinganai mina kamua na rane mari gore votu ria na zakazava ari,>> za gua za na mateana.
21 Ego ria na tinoni za qari kole adonia i Zakarae za qari kole rurani za na veveina za tori zovaini tu pa zelepade madina aza ba zake oqanai votu lame.
22 Totonai za votu lame ko zake boka parangaria, nari za qari gilagilai za batia maka dogodogoro pa leona na lose madina aza qari gua. Ko zake boka paranga ko za kole podepodeke pokapokaria gu ria na tinoni.
23 Totonai za beto ko za okoto ria na rane nabulu za mule laonana pa nana ruma i Zakarae.
24 Pa liguna za vei aza beto za bogata gu i Elizabeti na maqotana, ko za kole gu suvere ovonana zake kanoko pa ruma ka lima popu. Ari za paranga vei aza,
25 <<Koviria na Bangara za tokaniziu ara ko qa vei ari. Za dogoro kopuniziu ko na qua kea pa moedi ria na tinoni za varijo paleni aza,>> za gua aza.

Na Podona i Jisu za Takoroto

26 Ego totonai za vonomo i Elizabeti, za garunia na Tamaza za na mateana i Qebereli ko za lao pa maka guguzu pa Qalili, na izongona pa Nazareti.
27 Ko za lao za tana maka reko koregana, aza za tori tavatiolata vakolena tu ko mina elavia maka marene na izongona i Josepa, maka tinoni za podo lame vei pa tutina i Devita na bangara. Ko na izongona na reko koregana aza i Mere.
28 Ko za lao za na mateana ko za parangia, <<Na mana mi kole tamu! Qu tamana ao! Na Bangara mi somana tamu!>> za guni.
29 Ba tonai za nongoria za na paranga ani za matagutu vitivitigi i Mere, ko za kole roquroqu nyaqonyaqoa aza za ae beka paranga varigozoro veveina ani za gua.
30 Ba za paranga lao tana za na mateana, <<Mere, muke matagutu! Ura za qeranigo na Tamaza ao.
31 Ko dogoro! Pala muna bogata ao ko muna vaporea za maka tumu marene ko muna vakukuni i Jisu ao aza.
32 Pala mina poreveveina aza beto mina tagigala na Tuna na Tamaza ululuna jola, beto na Tamaza aza na Bangara za mina vani na binangara ti Devita aza na nana tite pa moa.
33 Ko mina bangaradi aza ria na bubutuna i Jekopi kamua na kamua beto ko na nana binangara za mina kepore na vinabetona,>> za gua za na mateana.
34 Nari za oe lao tana mateana i Mere, <<Ae za vei mina boka gore votu za vei qu pojai ao, ura qa oqoro laoa maka marene ara?>> za gua.
35 Nari za oe laoa na mateana aza, ari za guni vei, <<Na Ongu Tabuna mina lagere tamu ko mina ongugo ao. Ko za vei aza za na koburu mina podo za mina tagigala na liosona beto na Tuna na Tamaza.
36 Dogoro! I Elizabeti na tavitimu za tori qoele tu aza ba koviria za tori korapa tu bogatani aza za maka koburu marene. Za egoro qari guni na tinoni aza ba koviria za tori vonomo popu tu aza.
37 Ura kepore za maka zakazava za tapatia na Tamaza,>> za gua za na mateana.
38 Nari ari za gua vei i Mere, <<Ani ara na nabulu tana Bangara. Mi gore votu tu taqu aza na paranga qu pojai ao,>> za gua. Ego beto za taloi tana za na mateana.

I Mere za lao Ovikia i Elizabeti

39 Ego ko pa totozo aza za qaqiri gu i Mere ko za siqarai taloi zae pa kubo pa ia pa Jiudia.

40 Ko totonai za kamu za lao luge
pa ruma ti Zakarae, ko za lao gozoro
qeraqerani i Elizabeti.
41 Tonai za nongoro tekua i Eliz-
abeti za na varigozoro qeraqera ti
Mere, za kanoko za na koburu pa ia-
pana, beto za tavapugeleni na Ongu
Tabuna i Elizabeti,
42 ko ari za paranga viva vei, <<Na
tamanamu joladi ria doru reko ao, ko
mina tamana mutugu za na koburu
za korapa pa iapamu.
43 I zei ara ko na tinana na qua
Bangara za lame tu ovikiziu?
44 Ura ani! Aza tugu qa nongoria
na varigozoro qeraqeramu ao, nari
za kanoko gu za na koburu pa iapaqu
ura za qeraqera.
45 Muna tamana jola ao Mere, ura
qu vazozotoa ao aza vei za pojanigo
na Bangara za pala mina gore votu!
>> za gua aza.

Na Kera Vinatarazae ti Mere

46 Beto ari za gua vei i Mere
<<Na buloqu za valavatia na Ban-
gara,
47 beto na ongonguqu za qerani
na Tamaza
aza na qua inaalo.
48 Ura zake dogoro paleniziu ara
maka nana nabulu kepore
veveiqu.
Dogoro! Koviria ko mi lao mari gi-
galaniziu
na reko tamanana ria doru zazae
tinoni ara,
49 ura na Tamaza neqina jola
za roitidi taqu na roiti vari-
vagabaradi.
Aza za na liosona na izongona.
50 Za vabatidi na nana variroqu vari-
tokai
ria na okokoto zazae tinoni,
ria qari pangagani aza.
51 Na limana za roitidi na roiti neqidi
jola,
za vanyanyaladi neqa
ria qari roquroqu valavata muledi
makadi.
52 Za vagore paledi aza pa dia tutu-
runa bangara
ria na matamata neqidi,
beto za valavataria aza ria na tinoni
kepore veveidi.
53 Za vapugele vadi na zakazava leadi
ria qari burana,
goto ria qari izizongo
za iju vakeni galegale paledi.
54 Za tori tokani tu aza za nana nab-
ulu i Izireli,
zake mumani aza za nana
variroqu varitokai.
55 Aza tugu mina vei za gua za
taringutingutini aza
tadiria na tamada pa moa,
ti Ebarahami beto tana tutina i
Ebarahami
kamua na kamua,>>
za gua i Mere.
56 Ego ko za suvere mae tu ti Eliza-
beti kue popu i Mere, beto za mule pa
nana guguzu.

Na Podona i Jone Paputaiso

57 Ego za kamua na nana popu oko-
tona i Elizabeti, ko za vapodoa aza za
maka koburu marene.
58 Ko totonai qari nongoroni ria
qari suvere pa varilivutaina beto ria
na turana za vei za roquroqu toka
veini na Bangara aza, za qari somana
qeraqera tavitia aza ria.
59 Ego beto za totonai za vesu ra-
nena za na koburu, za qari lame so-
manani na pobena na koburu beto
ko mari vizongo tutini i Zakarae na
izongona na tamana qari gua.
60 Ba za paranga tu za na tinana,
<<Dai! I Jone tu za na izongona,>> za
gudi.
61 Nari ari qari gua vei ria na tinoni
tana, <<Ba kepore maka turamu ao
za bi tori tavaizongoni mae tu za na
izongo aza,>> qari gua.
62 Beto za qari podeke pokapoka
laoa ria za na tamana na koburu, ko
qari nanazia i zei beka bi vaizongoni
aza za na koburu qari guni.
63 Nari za tepai i Zakarae za maka
patu ketakoi mina kutia na izongo,
beto za ari za gua vei za kutia, <<Na
izongona za i Jone,>> za gua. Nari za
qari gabara beto ria doru.

64 Ego pa totozo tugu aza za re-
vanga za na ngujuna beto za mun-
yala za na meana, ko za paranga
vatarazaea aza za na Tamaza.
65 Ko ria doru qari suvere ketakoi
za qari matagutu beto. Za tapiara
rerege pa doru guguguzu pa kubo
Jiudia za na nongoro ari.
66 Ko ria doru tinoni vei qari non-
goria za qari kole roquroquria pa bu-
lodi za ari, ko qari paranga ria, <<Ae
beka pala mina koburu veveina za
na koburu ani?>> qari gua. Ura za
tabata vakabere gu tana za na neqi
tana Bangara.

Na Kera Vinatarazae ti Zakarae

67 Ego za tavapugeleni na Ongu
Tabuna i Zakarae ko za ulule votuni,
ari za gua vei,
68 <<Za pada mina tavatarazae za na
Bangara
na Tamaza tadiria na tinoni
Izireli,
ura aza za lame tokadi
beto za ruvataria ria na nana
tinoni.
69 Beto ko za tori vadigita tu aza
za maka inaalo varenena
pa tutina i Devita na nana nabulu.
70 Aza vei za tori taringutingutini tu
aza
tadiria na nana tinoni korokoro-
tai madidi pa moa,
71 za aza mina vasaregita tadiria na
nada kana
beto pa neqi tadiria doru qarike
tavaraguadigita qari gua.
72 Ko na Tamaza za vabatidi
na variroqu varitokai ria na
nada tite,
beto zake mumani aza
za nana taringutinguti madina.
73 Aza za na taringutinguti za
mauluni ti Ebarahami
ko mina vadigita za gua:
74 za taringutinguti vakoleni aza
za aza mina vasaregita tadiria na
nada kana,
ko taneke matagutu nabuluni gita
aza za gua.
75 Ko gita tana nabuluni aza pa uana
liosona
beto na tuvizina pa moena aza
doru rane pa nada toa za gua.
76 Ko ao, na tuqu, za muna tagigala
na tinoni korokorotai tana
Tamaza ululuna jola.
Ura muna lao momoeni na Bangara
ao,
ko muna vatana vakole vani na
zona,
77 ko muna vagigalaidi ria na nana
tinoni
na veveina mari taalo ria
tonai mina taleozae na dia sela.
78 Aza mina roquroqu tokadi
ura na nada Tamaza za izongia
na bulo variroqu.
Pala mina valamea aza tadigita
za na kabere volavolaza lea
za koko vei pa nulu vavagalo.
79 Ko mina vagonadi na kabere
ria qari suvere pa rorodomona
beto ria qari matagutuni na uke,
ko mina gaitia na nada vakasa
lao pa zona bule,>>
za gua i Zakarae.
80 Ko za lavata zae ko za neqi pa
nana toa ongongu za na koburu. Za
suvere pa qega aza tinganai tu za ka-
mua na totozo tonai za votu vakabere
tadiria na tinoni Izireli.

2

Na Podona i Jisu (Matiu 1.18-25)

1 Pana totozo aza za vaturua i Siza
Oqasitasi na bangara pa Romu za
maka vavanau ko mari tanguti ko
mari takuti beto ria doru tinoni pa
nana binangara za gua.
2 Ani za na totozo momoe qari
tanguti ria na tinoni ko na nguti
tinoni aza za taroiti tonai i Kurinisi
za na qavuna pa pikata guguguzu pa
Siria.
3 Ko ria doru tinoni za qari
okoto mulemule keni pa dia guguzu
togazadi ko mari takuti qari gua.
4 Ko i Josepa ba za keni tugu pa
Nazareti maka guguzu pa Qalili, ko
za zae pa Jiudia pa guguzu Betili-
hema, na guzu ti Devita, ura na podo
lame veina pa butubutu ti Devita aza.
5 Ko za toka zaeni aza i Mere ko
mari makarai takuti za gua. I Mere
za tori tavatiolata vakole tu ko mina

elavia aza, beto ko za tori bogata tu za totonai.
6 Ko tonai qari korapa suvere pa
Betilihema ari kori, za kamu gu za
nana totozo okotona i Mere.
7 Ko za vapodoa i Mere za na tuna
marene podo moena, ko za udeni
maka galu poko beto za vakolea
ketakoi qari vavavakole vadi na
ganigani ria na manugu mademade
nenedi, ura za pugele za na ruma su-
vesuverena tadiria na tinoni kamudi
ko kepore za maka lose bari suveria.

Ria na Tinoni Kopu Sipi beto ria na Mateana

8 Ego qari korapa suveredia tugu
pa ia ketakoi ria kaki tinoni kopu sipi,
qari korapa kopudi na dia godo sipi
na bongi.
9 Ko totonai za bola vasiboro
tadiria za maka mateana tana Ban-
gara beto ko za ude varilivutaidi za
na kabere lavata tana Bangara, ko
qari matagutu vitivitigi ria.
10 Beto ari za gudi vei za na
mateana, <<Muke matagutu! Do-
goro! Ura ara za qa pogozo lame
vadigamu maka nongoro varivaqer-
ana jola ko aza mina vaqera betoria
doru tinoni.
11 Za tori podo tu pa ngenari pa
guguzu ti Devita za na miu inaalo, na
Karisito Bangara!
12 Ko ani za na vinagilagila muna
batia gamu. Tonai muna lao za muna
batia maka koburu, za taudeni maka
galu poko ko za korapa kolenana
ketakoi qari vavavakoledi na gani-
gani tadiria na manugu mademade
nenedi,>> za gua za na mateana.
13 Beto za pa totozo tugu aza za
lagere somana tavitia na mateana
aza za maka minete mateana lavata
pa noka, ko qari kera vatarazaea ria
za na Tamaza, ari qari gua vei,
14 <<Mi tavatarazae za na Tamaza ul-
uluna jola,
beto na bule za mi kole pa pezo
tadiria za qeradi aza,>> qari gua.
15 Ego ko ligudi qari taloi mule zae
pa noka ria na mateana, za qari kole
varivariparanga ria na tinoni kopu
sipi, ari qari gua vei, <<Aria moko ko
talao pa Betilihema, ko talao dogoria
za na manugu za pidoko, aza vei za
ule vadigita na Bangara,>> qari gua.
16 Ko qari siqarai taloi keni ria, ko
qari lao tugu batiria ari Mere, i Josepa
beto ko na koburu melalu. Ko na
koburu za korapa tugu kolenana ke-
takoi qari vavangojadi na manugu
mademade nenedi.
17 Ko totonai qari batia ria na tinoni
kopu sipi za na koburu, nari za qari
vavakatoni aza za pojadi na mateana
na veveina na koburu.
18 Nari ria doru qari nongoria na
vavakato tadiria na tinoni kopu sipi
za qari gabara beto.
19 Goto i Mere za kopudi ko za
kole roquroquria pa bulona doru za-
kazava ari.
20 Ego beto za qari taloi mule keni-
dia ria na tinoni kopu sipi, ko qari
vatarazaea ria za na Tamaza, ura
doru zakazava qari nongororia ko
qari batiria za zake goto, goto aza
tugu vei za pojai na mateana.

Za Tavamadi pa Zelepade i Jisu

21 Ego ko tonai za vesu ranena
ko za tapobe za na koburu, nari
za tavakukuni i Jisu na izongona
aza, aza vei za tori poja veidi tu na
mateana totonai za oqoro tu pidoko
pa iapana i Mere.
22 Ego tonai za kamua za na totozo
ko mari roitini ari Josepa i Mere za na
vavavui vulavulaza aza vei za pojai
na Vavanau ti Mosese, nari za qari
pogozo zaeni tugu pa Jerusalema ari
kori za na melalu ko mari vamadia
tana Bangara qari gua.
23 Qari tutia ari kori za aza vei
za takuti kolena pa Vavanau tana
Bangara, ari za gua vei, <<Doru
koburu marene qari poraka moenia
na kolekolena koburu za mari tami-
jata kale vani na Bangara,>> za gua.
24 Ko qari lao vavavuini aza vei za
pojai na Vavanau tana Bangara: kori
kuru lavata babi kori tuni kuru, za
gua.

2:23 Votu 13.2, 12, 15. **2:24** Iama 12.8.

25 Ego ko ani za korapa suverenana
pa Jerusalema pa totozo aza za maka
tinoni, na izongona i Simione, maka
tinoni tuvizina beto za izongia na
pangagana na Tamaza. Ko za korapa
tugu adono valeani aza za na totozo
tonai na Tamaza mina vamanotoria
ria na tinoni Izireli, ko za gorea na
Ongu Tabuna aza.
26 Za tori ule vamoeni tu na Ongu
Tabuna aza za minake oqanai uke
aza tinganai mina batia mae tu aza za
na Karisito tana Bangara za guni.
27 Ko za tokai na Ongu Tabuna i
Simione ko za lao luge pa zelepade.
Ko tonai qari pogozo laoni ari kori
tinana na tamana pa kakabarena
zelepade za na koburu i Jisu ko mari
vamadia ko mina taroiti vei aza za
tapoja pa vavanau tana Bangara qari
gua,
28 nari za teku pogozia i Simione
za na koburu ko za vatarazaea za na
Tamaza, ari za gua vei,
29 <<Bangara, qu tori vagore votua tu
ao
za na mua taringutinguti.
Ko koviria mu ruvataziu ara na mua
nabulu,
ko ma taloi keniqua pa bule.
30 Qa tori batini mataqu tu ara
za na inaalo za koko lame vei
tamu,
31 aza qu vatana vakoleni ao
pa moedi ria doru tinoni.
32 Aza za na kabere za vadi na kabere
ria na tinoni karovodi,
beto na neqi ria na tinoni Izireli,>> za
gua.
33 Ego ko qari gabarani ari kori
tinana na tamana na koburu ria na
paranga veveina na koburu za po-
jaria i Simione.
34 Beto za manadi i Simione ria beto
ari za guni vei i Mere, na tinana na
koburu, <<Dogoro! Na koburu ani za
na tamijatana tana Tamaza ko mina
valoturia beto mina vatururia ria na
kubo tinoni Izireli, beto ko aza za
maka vinagilagila tana Tamaza mari
kanai ria kubo tinoni.
35 Ko ria na roquroqu qari kole
golomo pa bulodi na tinoni za mina
vavotu betoria aza pa kaberena.
Goto ao makamu za na takulanga aza
za gani vei na likoto za mina sobea na
bulomu,>> za guni.
36 Ego za suverenana tugu vei ke-
takoi i Hana maka reko korokorotai,
na tuna i Panuela, na butubutuna i
Asa. Totonai za tori qoele tu aza.
Na varielavana perangaina aza, ko
ka vitu aoro mae tu qari varisuvere
taviti ari kori marenena beto za uke
za na marenena.
37 Ko za suvere nabonaboko tin-
ganai za kamua na totozo aza tonai
za vesungavulu made aorona aza. Na
rane na bongi zake selani aza za na
lalao vatarazaea na Tamaza pa kak-
abarena na zelepade. Za toani aza
za na toa madimadi ko nake tekuteku
beto na toa varavara.
38 Ko pa totozo tugu aza za kamu
i Hana ketakoi, ko za paranga leana
lao tana Tamaza, beto za vaqatani
aza tadiria za na veveina na koburu,
tadiria qari korapa adonia na totozo
na Tamaza mina ruvatia na guguzu
Jerusalema.
39 Ego ko totonai qari vaokoto be-
toria ari Josepa i Mere doru ginugua
qari tapoja pa vavanau tana Ban-
gara, nari za ari kue tatamana qari
muledia pa Qalili, pa dia guguzu zo-
zoto pa Nazareti.
40 Ko za lavata zae ko za neqi za na
koburu beto za izongo valeania aza
za na gigalai tavagigala, beto ko na
mana tana Tamaza za kole somana
tana.

Za Suvere pa Zelepade i Jisu

41 Ego doru aoro za ari kori tinana
na tamana i Jisu za qari zazae so-
manani na varikamu vavolo Alokata
pa Jerusalema.
42 Ko tonai za manogori aorona i
Jisu za qari zae mutugu somana pa
varikamu, qari vevei tugu doru to-
tozo vavolo.
43 Ego ko tonai za jola za na
varikamu, nari za qari gabala mule
kenidia ari Mere i Josepa, goto na
tudi marene i Jisu za suvere jola tu
pa Jerusalema. Ba ari kori tinana na
tamana za qarike gilagilai za vei aza.

44 Qari roquroqua ari kori za palu
za tori tuti tu pa minete tinoni zara
qari gua. Ko za jola tu maka doru
rane nari beto za qari kole dogoro
nyaqonyaqoa tadiria na tavitidi beto
na dia baere.
45 Ba qarike batia ari kori aza,
ko qari gabala mule soga tu pa
Jerusalema ko qari mule nyaqoa.
46 Ko na rane vinaue tu za qari
batia ari kori pa kakabarena na
zelepade aza. Za korapa nyumu
varisomanai tavitiria ria na tinoni
qari varivagigalaini na Vavanau aza,
ko za korapa nongononogoro beto za
nananazaria.
47 Ko ria doru qari nongoria za qari
gabara jolani za na gigalai beto na
nanaza tana.
48 Ko totonai qari batia aza ari
kori tinana na tamana, nari za qari
gabara, beto ari za guni vei na tinana,
<<Tuqu, ae za vei ko qu roiti vei tu
zara? Dogoro! Na tamamu beto ko
ara! Gami takulanga jola na kole
varivasevi nyaqogo ao gami kori,>>
za gua.
49 Nari za oeria aza ari kori, <<Ae
za vei ko gamu nyaqoziu tu? Gamuke
gilagilai tu gamu za na padaqu tugu
mana suvere pa ruma tana Tamaqu
ara?>> za gudi.
50 Ba qarike gilagilai ari kori na
ginuana aza vei za pojadi aza.
51 Ego pa liguna za vei aza za beto
za tuti muleria aza ari kori na tinana
na tamana ko qari gore pa Nazareti.
Ko za suvere vataberia aza ketakoi
ari kori. Ko na tinana za kopudi ko
za kole roquroquria pa bulona doru
zakazava ari.
52 Ego ko za ijoko zae pa tinina beto
pa gigigalai tavagigala i Jisu, ko za
qerani na Tamaza beto ria na tinoni
aza.

3

Na Taraena i Jone Paputaiso (Matiu 3.1-12; Maka 1.1-8; Jone 1.19-28)

1 Ego pa vinamanogalima aorona
na binangara ti Tiberiosi, aza na kuta
bangara pa Romu, za i Ponitiasi Pae-
lati za na qavuna pa Jiudia, i Herodi
na bangara pa Qalili, goto i Pilipi na
taina za na bangara pa Ituria beto pa
Tarakonitisi, goto i Lusaniasi za na
bangara pa Abilini,
2 beto ari Hanazi i Kaiapasi za na
kuta iama lavata. Na totozo aza za
lame pa qega ti Jone, na tuna i Za-
karae, za na paranga tana Tamaza.
3 Ko za reregeia i Jone za doruna
na ia pa kori kale varikarovona na
pie Jodani ko za taraeni aza za na
veveina ria na tinoni za mari ga-
bala loi paledi na dia sela beto mari
tapaputaiso ko na Tamaza mi taleo-
zodi za gua.
4 Ko za gore votu za aza vei za
takuti pa buka ti Aisea na tinoni ko-
rokorotai, aza ari za gua vei,
<<Maka mamalaingi za korapa
kukuku pa qega, ari za gua vei,
<Mu vatanani na zona tana Bangara,
vaemesia ketakoi mina rerege
lao vei aza.
5 Doru lolomo za mari tavapugele,
doru kubo na goregore za mari
tavaarare varitoto.
Ria na zona kekeqodi za mari tavatu-
vizi,
ria na zona ikikeredi za mari
tavaemese.
6 Ko doru tinoni za mari batia na in-
aalo tana Tamaza!> za gua.>>
7 Ego na motadi ria na puku tinoni
qari votuvotu lao ti Jone ko mari
tapaputaiso qari gua. Nari za ari za
gudi vei aza ria, <<Boko tuni dole
ikikeremiu! I zei za pojadigamu za
muna boka ukuni gamu za na vinaki-
lasa za korapa jojoro lame?
8 Goto mu gabala ko mari tabata
ria na vua leadi pa miu uana. Muke
sianani za na tutina i Ebarahami
gami ko pala mami taalomami
gu keta mu gua. Ura ma poja
valeadigamu gu ara za gamu: na
Tamaza za mina boka roiti vani
na koburu gu i Ebarahami pana
varikamu patu ari!
9 Ko koviria na varituti za tori ta-
vanaqiti vakole tu, za vei na rio za
tavakole pa kutana na suvege ko mi
paduru paledi na bageredi na suvege
za gua. Ko ria na suvege qarike vuani

na vua leana za pala mari tario pale ko mari tagona lao pale pa iku!>> za gua i Jone.
10 Nari qari nanaza ria na minete tinoni, <<Ego ko na za mami roitini gami?>> qari gua.
11 Nari za oeria aza ria, <<Aza na tinoni za kori na nana soti, za mi vani maka aza kepore nana. Beto aza za poregana ganigani, za mi iaria tugu ria za keporedi,>> za gudi.
12 Ego ko ria na tinoni tekuteku takisi ba qari lame ko mari tapaputaiso tana qari gua, ko qari nanazia ria aza, <<Tinoni varivagigalai, gami ari za na za mami roitini?>> qari guni.
13 Nari za oeria aza ria, <<Na padana gu vei za varigarununi na qavuna za mu tekua, goto muke teku vajolai na takisi,>> za gudi.
14 Ria na solodia ba qari lame mutugu tana ko qari nanazia, <<Goto gami ari za ae mami vei? Na za za mami roitini?>> qari gua.
Nari za oe laoria aza ria, <<Muke teku ragataria babu jutu goboro sekesekeria ko bu teku vakenidi na dia poata ria na tinoni! Mu qerani gu za na miu tabara!>> za gudi.
15 Ego totonai za ria na tinoni za qari kole adonia pala kaki zakazava mari pidoko qari gua. Ko qari kole variperani ria doru pa dia roquroqu za palu i Jone tugu za na Karisito qari gua.
16 Nari za poja betodi i Jone ria doru, <<Ara za qa paputaisodigamu na kolo, goto aza tu za poreveveina jolaniziu ara za korapa tuti lame. Ko ara ba nake padaqu ko mana ruvatia na pikona nana sadolo aza. Aza tu za mina paputaisodigamu na Ongu Tabuna beto na iku.
17 Ura na sevolo varivaripikatai za tori aruni tu pa limana aza ko mi pikata paledi za gua ria na kopo ikika pa ia iru varipikapikatadi ria na kiko, beto ko mi boko varikamudi pa nana ruma vavakoleni ganigani za ria na kiko vuiti za gua. Goto ria na ikikadi za mari tagona lao pale pa na iku zake boka tailili vaukena,>> za gua aza.
18 Ko zoku mule ria na vavanau za kole tarae vabalauria i Jone totonai za taraeni aza na nongoro leana tadiria na tinoni.
19 I Jone za kole tugu udukia vei i Herodi na bangara, ura za elava tekua i Herodiasi, na maqotana i Pilipi na taina gu beto ko koledia mule kaki roiti zake vagozoro vei za roitidi i Herodi.
20 Ego beto za vatamo laoni mule i Herodi za maka roiti ikikerena jola, za vakoleni aza pa ruma varipiu i Jone.

Za Tapaputaiso i Jisu (Matiu 3.13-17; Maka 1.9-11)

21 Ego pa liguna qari beto tapaputaiso ria na tinoni za lao i Jisu ko za somana tapaputaiso tugu. Ko totonai za korapa varavara aza za tarevanga za na oka,
22 ko za gore lagere vei na tinonina na kuru tana za na Ongu Tabuna, ko za gore nyumu ake tana. Beto maka mamalaingi za gore lagere vei pa noka, ari za gua vei, <<Ao za na Tuqu qa roquroqugo ara! Qa qera jolanigo ara ao!>> za gua.

Na Tutina i Jisu (Matiu 1.1-17)

23 Ego ko totonai za podalaini na nana roiti i Jisu za pada vei uengavuluputa aorona aza. Pana dogodogoro tadiria na tinoni za i Jisu za na tuna gu i Josepa qari gua, na tuna i Eli.
24 Ko i Eli na tuna i Matati aza na tuna i Livai, aza na tuna i Meleki, ko aza na tuna i Janai ti Josepa.
25 Ko i Josepa ani na tuna i Matatiasi ti Emosi, na tuna i Nahumi, aza na tuna i Nahumi, na tuna i Esili ti Nagai.
26 Ko aza i Nagai ani za na tuna i Maati, na tuna i Matatiasi, na tuna i Semeini ti Joseki, na tuna i Joda.
27 Ko i Joda za na tuna i Joanani, aza na tuna i Resa, aza na tuna i Zorobabele, aza na tuna i Salatieli ti Neri,
28 aza na tuna i Meleki ti Adi, aza na tuna i Kosamu, aza na tuna i Elamadamu ti Ea.

29 Ko i Ea za na tuna i Josua ti Elieza,
aza na tuna i Jorimi, aza na tuna i
Matati ti Livai.
30 I Livai za na tuna i Simione, aza
na tuna i Jiuda, aza na tuna i Josepa,
aza na tuna i Jonamu ti Eliakimi.
31 Ko i Eliakimi za tuna i Melea ti
Mena, aza na tuna i Matata ti Netani,
aza na tuna i Devita.
32 Ego ko i Devita za na tuna i Jese,
aza na tuna i Obedi, aza na tuna i
Boazi ti Salamoni, aza na tuna i Na-
soni.
33 Ko i Nasoni za na tuna i Ami-
nadabi ti Adamini, aza na tuna i Ani
ti Hezironi, i Hezironi za na tuna i
Perezi ti Jiuda.
34 Ko i Jiuda ani za na tuna i Jekopi,
aza na tuna i Aisake, aza na tuna i
Ebarahami, aza na tuna i Tera, aza na
tuna i Nahoa.
35 Ko i Nahoa za na tuna i Seruqi ti
Raqau, aza na tuna i Peleqi, aza na
tuna i Ebea ti Sala.
36 Ko i Sala ani za na tuna i Keinani,
aza na tuna i Apakazadi ti Semu, aza
na tuna i Noa, aza na tuna i Lameki.
37 Ko i Lameki za na tuna i Me-
tusela, aza na tuna i Inoke, aza na
tuna i Jareti, aza na tuna i Maleleili,
aza na tuna i Keinami.
38 Ego ko i Keinami ani za na tuna
i Enosi ti Seti, ko i Seti za na tuna i
Adama, aza na tuna na Tamaza.

4

I Jisu za Tatoketoke
(Matiu 4.1-11; Maka 1.12-13)

1 Ego za pugelia na Ongu Tabuna i
Jisu, ko za taloi pa pie Jodani ko mi
mulenana za gua. Ko tonai za mule
za titai lao pa qega na Ongu Tabuna
aza,
2 ko za kole qoraqorai na bangaradi
na tomete ka madengavuluputa rane
aza. Ko pa doruna na totozo aza
za kepore maka za bi tekua aza, ko
tonai za jola ka madengavulu rane za
burana.
3 Beto ari za guni vei na bangaradi
na tomete aza, <<Vei muna Tuna zo-
zoto na Tamaza ao, za mu parangia
na patu ani ko mi peluku bereti,>> za
gua.
4 Nari za oea i Jisu aza, <<Ari tu za
gua vei za kole pa Kutikuti Tabuna,
<Na tinoni za zake toani na bereti
galegale makana,> za gua,>> za gua i
Jisu.
5 Ego beto na bangaradi na tomete
za toka zaeni mule pa maka ia ulu-
luna i Jisu ko za vabatini pa maka
iapeki totozo za doruna na binangara
pa kasia guguzu.
6 Beto za ari za guni vei na ban-
garadi na tomete aza, <<Ao mana
vani betogo ria dorudi na neqi ari
beto na dia izizongo, ura ara gu qa
tori taiadi tu za ari ko na tinoni mana
nyorogua vani ara za mana boka
vani gu.
7 Ko ao za vei muna vatarazaeziu
ara, nari za muna izongo betoria
ao mana vanigo ria dorudi ari,>> za
guni.
8 Nari za oea i Jisu aza, ari za guni
vei, <<Ba ari tu za gua vei za na Ku-
tikuti Tabuna, <Na Bangara na mua
Tamaza mu vatarazaea, beto ko aza
gu makana mu nabuluni,> za gua,>>
za gua i Jisu.
9 Ego beto za toka laoni na ban-
garadi na tomete pa Jerusalema i
Jisu, ko za toka keza vaturua pa batu
babanana na kakabarena zelepade,
beto ari za guni vei, <<Vei muna Tuna
na Tamaza ao, za mu koko pani mu
soqolo gore.
10 Ura za paranga na Kutikuti
Tabuna,
<Na Bangara mina garunuria ria na
nana mateana
ko mari kopu vasarego.
11 Beto ko mari kalogo ria pa limadi
ko marike izongo paleka podeke
pa patu ria na nenemu,> za gua,>>
za gua za na bangaradi na
tomete.
12 Nari za oea i Jisu aza, ari za
guni vei, <<Ari tu za gua vei za na
paranga pa Kutikuti Tabuna, <Muke
podeke vagonai na Bangara na mua
Tamaza,> za gua,>> za gua i Jisu.

4:4 Vavanau 8.3. **4:8** Vavanau 6.13. **4:11** Kera Vatarazae 91.11-12. **4:12** Vavanau 6.16.

13 Ego ko pa liguna za vaokotoria na
bangaradi na tomete ria doru nana
toketoke, za taloi keni gu mae tin-
ganai za kamua mule maka totozo
leana.

I Jisu za Podalaini na nana Roiti Ninabulu pa Qalili
(Matiu 4.12-17; Maka 1.14-15)

14 Ego totonai za beto doru ginugua
ari za mule laonana pa Qalili i Jisu,
ko na neqi tana Ongu Tabuna za kole
tana. Ko na nongorona aza za tapiara
rerege pa doruna na ia ketakoi.
15 Ko za varivagigalai aza pa
okokoto ruma varivarikamuna ke-
takoi, ko qari vatarazae betoa doru
tinoni aza.

I Jisu za Takilu Pale pa Nazareti
(Matiu 13.53-58; Maka 6.1-6)

16 Beto za mule lao pa Nazareti i
Jisu, aza na guguzu ketakoi za lavata
zae. Ko pa rane Minyere za lao so-
mana pa ruma varivarikamuna za
vevei tugu doru totozo. Ko totonai
za turu aza ko za tiroa na Kutikuti
Tabuna.
17 Na buka za kolea na paranga ti
Aisea na tinoni korokorotai za qari
valao vani ria, ko za viloto revatia aza
za ketakoi qari takuti vakole ria na
paranga qari poja vei ari ko za tiroa,
18 <<Na Ongonguna na Bangara za
kole taqu,
ura za mijataziu aza ara
ko mana taraeni na nongoro leana
tadiria qari golaba.
Za garunuziu aza ara
ko mana ule votuni na toa taruvatana
tadiria qari tapiu,
beto na revangana na matadiria
qarike batabata,
ko mana ruvataria
ria qari ngangangguluria ria na
tinoni,
19 beto ko mana taraeni ara
na totozo mina aloria na tinoni na
Bangara,>> za gua.
20 Beto za polo vijongo sogai aza za
na Kutikuti Tabuna ko za vamule lao
vani na nabulu kopu, beto za nyumu
ko mi podalai varivagigalai tadiria
na tinoni za gua. Ko qari dogoro
vatogatogazia ria doru tinoni pa leo
ruma varivarikamuna,
21 za paranga aza, <<Pa rane pa
ngenari tugu ani za gore votu za na
Kutikuti Tabuna gamu koni nongoria
zana!>> za gua.
22 Ko qari paranga vazae betoa
ria doru aza beto qari gabarani ria
ria doru nana paranga vavaguadi za
paranga votudi aza. Ko qari kole
paranga vei ari ria, <<Bi goto zake
tagua ko na tuna gu i Josepa zana,
akae!>> qari gua.
23 Nari ari za gudi vei ria, <<Qa
gilagila valeaniaqua ara za pala
muna gona lameni gamu taqu za
na paranga vei ari, <Ao na tinoni
varisalana mu salana mulenigo
moko! Ria na zakazava gami non-
gorodi qu roitidi pa Kepaniami za mu
roitidi pani pa mua guguzu ketakoi
qu lavata zae!> muna guniziu,>> za
gua.
24 Beto ari za gua vei mule, <<Ma
poja zozotodigamu ara gamu: na
tinoni korokorotai za zake tavalavata
pa nana guguzu ketakoi za lavata zae.
25 Na zozotona za ma pojadigamu
gamu. Pa totozo ti Elaija za na motadi
tugu ria na nabonaboko qari suvere
pa Izireli pa kue aoro kobuna tonai
kepore na okoro, beto ko tonai za
raja na songe lavata pa doruna na ia
ketakoi.
26 Ba na Tamaza zake garunu laoni
tana maka ria ari pa Izireli i Elaija,
goto za tagarunu laoni tu tana maka
nabonaboko pa guguzu pa Sarepata,
maka guguzu pa pikata guguzu pa
Sidoni aza.
27 Beto ko pa totozo ti Elaisa na
tinoni korokorotai za qari motadi ria
na tinoni poqupoqudi qari korapa su-
veredia tugu pa Izireli, ba kepore za
maka ria bi tataloso valioso, goto i
Neamani tinoni pa Siria gu,>> za gua.
28 Ko totonai qari nongoria doru
tinoni pa leo ruma varivarikamuna
aza vei zara za qari tagigiri vike-
vikeredi.
29 Ko qari soqolo turu ko qari lao ra-
gata votuni pa peguruna na guguzu
aza, beto ko qari toka zagere zaeni

pa narena na kubo ketakoi za taroiti na dia guguzu, ko mari juju vatitolo paleni pa taba qari gua.
30 Ba za rerege sulopo votu kenana pa varikorapai varikamu tinoni lavata aza ko za kenana.

Maka Tinoni za Kolea na Tomete Ikikerena (Maka 1.21-28)

31 Ego i Jisu za gore pa Kepaniami maka guguzu pa Qalili, ko za lao varivagigalai tadiria na tinoni pa rane Minyere.
32 Qari gabara betoni ria doru za nana varivagigalai, ura za somania na neqi za na nana paranga za parangadi aza.
33 Ego pa leona na ruma varivarikamuna aza za za korapa za maka tinoni za kolea na ongonguna na tomete ikikerena. Ko za uui votu aza, ari za gua vei,
34 <<Kei! Na za qu nyorogua roitini tadigami ao Jisu pa Nazareti? Qu lame ko mu piaragami gami qu gua? Qa gilagilagoqua ara ao! Ao za na Liosona tana Tamaza!>> za gua.
35 Nari za tokea i Jisu za na tomete ikikerena aza, <<Ao mu nogoto ko mu votu keni tana tinoni zana! >> za guni. Nari za valotua na tomete ikikerena za na tinoni ani pa moedi ria na tinoni, beto za keninana aza, ba kepore tugu makaza bi veini za na tinoni ani.
36 Ko qari gabara beto ria doru tinoni, ko qari variparanga vei ari, <<Na paranga za pu vei ari! Za kolea na neqi za na tinoni ani, ko tonai za iju paledi aza ria na tomete ikikeredi tana tinoni nari za qari votu kenidia tugu,>> qari gua.
37 Ko na nongorona i Jisu za tapiara rerege pa doruna na ia pa varilivutaina ketakoi.

I Jisu za Salanaria na Motadi ria na Tinoni (Matiu 8.14-17; Maka 1.29-34)

38 Ego totonai za taloi pa ruma varivarikamuna i Jisu nari za lao pa ruma ti Saimone. Ko na qoqoele roana i Saimone za za vakamuni na mo mangini lavata, ko qari lao pojani i Jisu.
39 Nari za lao turu pa kekerena na reko za mo i Jisu, ko za tokea za na mo mangini nari za taloi tana za na mo. Ko pa totozo tugu aza za tatakole za na reko aza ko za vatanaria ria.
40 Ego totonai za suvu na tapo za qari toka kamudi ria ketakoi ti Jisu ria na tinoni za vairia na okokoto vagauru. Ko za vaopodi na limana aza, ko za salana betoria.
41 Ria na tomete ikikeredi ba qari okoto votu taloidia tadiria na tinoni ko qari uui, ari qari gua vei, <<Ao tugu za na Tuna na Tamaza!>> qari gua. Ba za tokeria i Jisu ria na tomete ikikeredi, beto ko zake vamalumuria ko bari paranga, ura qari tori gilagilaidia tugu ria za aza za na Karisito.

Za Tarae Rerege i Jisu (Maka 1.35-39)

42 Ego totonai za volavolaza rane na kota za taloi pa gugusu aza i Jisu, ko za lao pa maka ia kaloina. Ba qari lao tugu nyaqo tututia ria na tinoni aza, ko qari lao tugu batia, beto qari aru vasuveria ko mike loiria aza qari gua.
43 Ba ari za gudi vei ria, <<Tadiria kaki goto guguzu za ara ba mana taraeni tugu za na nongoro leana veveina na binangara tana Tamaza, ura aza tugu za garunu lameniziu ara na Tamaza ko mana roitini,>> za gua.
44 Ko za kole tarae pa rumaruma varivarikamuna tadiria na tinoni pa Jiudia i Jisu.

5

I Jisu za Kukuria na Sepele Momoe (Matiu 4.18-22; Maka 1.16-20)

1 Ego maka rane totonai za korapa turunana pa poanana pa nole pa ovuku Qenesareti i Jisu, za qari varijujuku upupele lao tana ria na minete tinoni, ko mari nongonongorodia pa paranga tana Tamaza qari gua.
2 Ko za dogoro vairia aza tonai za kori koaka qari korapa titidia pa keketai ovuku. Goto ria na tinoni

abu poredia koaka za qari korapa valiosoria na dia vaqara.
3 Ko za lao zaea aza za maka, aza
na koaka ti Saimone, beto za garunia
i Saimone ko mi vaiolo zae iapeki pa
kolona za guni. Ko za nyumu ketakoi
i Jisu beto za kole varivagigalai paro
tadiria na minete tinoni.
4 Ego tonai za beto parangaria na
minete tinoni za ari za guni vei i Sai-
mone, <<Mu vaiolo jola zaea pa lil-
isina za na koaka, beto za mu gonani
ketakoi za na miu vaqara,>> za guni.
5 Nari za paranga i Saimone, ari za
gua vei, <<Qokolo! Gami tori pavu
talea tu na bongi doruna gami, ba ke-
pore zozoto tugu maka za babi tekua-
mami! Ba qu paranga ao, ko leana
ara ma lao tu ropi vagorea za na
vaqara,>> za gua.
6 Ko totonai qari ipa goreni na
vaqara za varivagabara za na igana
qari gona, ko na vaqara ba iapeki bi
taraqama tu.
7 Ko qari sipu laoria ria na tavitidi
pa maka goto koaka ko mari lame
tokadi qari gua. Ko qari makarai
vapugeledi na igana ria za kori koaka
ria, ko iapeki bari dururu tu.
8 Ego totonai za batia i Saimone
Pita za na roiti za podo vei ari, za
lao nyumu sori tungutungu aza pa
moena i Jisu, beto ari za gua vei,
<<Mu taloi taqu Bangara, ura na
tinoni sela ara!>> za gua.
9 Ura za gabara vitivitigini i Pita
beto ria doru qari tutia aza za na ae
koi vei motadi na igana qari tekuria.
10 Ko ria na tinoni abu tavitina
i Pita, ari Jekopi i Jone (kori tuna
marene i Jebeti) ba qari gabara tugu.
Nari ari za guni vei i Jisu i Saimone,
<<Muke matagutu! Podalai koviria
za muna abu tinoni ao,>> za guni.
11 Ko pa liguna qari juju vaparoria
za na dia koaka, za qari loi vakole
beto paledi ria doru dia zakazava ko
qari tutiadia ria i Jisu.

I Jisu za Salania maka tinoni Poqupoquna
(Matiu 8.1-4; Maka 1.40-45)

12 Ego maka totozo tonai za korapa
suvere pa maka guguzu i Jisu, za ani
maka tinoni za vaia na poqupoqu. Ko
totonai za batia aza i Jisu, za gona opo
goreni pa pezo na izumatana, beto za
tepa vitivitigi, ari za gua vei, <<Ban-
gara, vei muna malumu ao, za muna
boka tataloso valiosoziu gu ara!>> za
guni.
13 Nari za kaqama laoni na limana
ko za ulia i Jisu aza, beto ari za gua
vei, <<Qa malumu gu ara, ko mu lioso
tu ao,>> za guni. Ko pa totozo tugu
aza za tataloso valioso tana za na
poqupoqu.
14 Beto za paranga vabalaua i Jisu
aza, <<Munake lao vavavakatoni
tadiria tinoni ani, goto mu rerege
tuvizi lao gu tana iama ko mi dogoro
vilovilotigo. Pa liguna aza za muna
lao roitini na vavavui vulavulaza aza
vei za varigarununi i Mosese, ko mari
vazozotoa ria na tinoni za qu tori
tavalioso tu ao mari gua,>> za guni
aza.
15 Ba tonai zake mako gore na rere-
gena za na nongorona i Jisu, ko ria
na minete tinoni za qari varikamu
lao tana ko mari nongonongorodia
beto mari tasalanadia pa okoto dia
vagauru qari gua.
16 Ba za tuturu rijo keninana pa
qega i Jisu ko za kole varavaranana.

I Jisu za Salania maka Tinoni za Uke Kale na Tinina
(Matiu 9.1-8; Maka 2.1-12)

17 Ego maka rane totonai za korapa
varivagigalai i Jisu, za na suveredi
tugu ketakoi kaki Parese beto ria qari
varivagigalaini na Vavanau, na lame
veidi pa okoto guguzu pa Qalili, pa
Jiudia, beto pa Jerusalema. Ko na
neqi tana Bangara za tori kolenana tu
ti Jisu ko mina boka varisalana.
18 Ego ko ani qari pala kamuni ria
kaki tinoni pa nana lovu za maka
tinoni za uke kale na tinina, ko qari
podepodeke ko mari pogozo valugea
pa leo ruma, ko mari vakolea pa
moena i Jisu qari gua.
19 Ba qarike boka batia ria za na
zona vei beto mari pala valugea,

ura qari pugele ria na tinoni. Ko qari pogozo keza zaeni pa nare ruma ko qari kakelia za na arena na ruma, beto qari vasikulu gorea pa varikamu tinoni pa moena i Jisu za na tinoni aza tonai za korapa kolenana tugu pa lovu.

20 Ko totonai za batia i Jisu za na dia rangerange, za parangia aza za na tinoni za mo, <<Qua tinoni, qari tori taleozo tu ria na mua sela,>> za guni.

21 Nari qari podalai varipera paranga makadi ria qari varivagigalaini na Vavanau beto ria na Parese, <<Ae tinoni veveina ani! Za korapa vamoroania na Tamaza za na tinoni ani! Kepore za maka tinoni mina boka taleozoni na sela, goto makana gu na Tamaza!>> qari gua.

22 Ba za tori livutia tu i Jisu aza vei qari kole variperani paranga ria, ko ari za gudi vei ria, <<Na za gamu kole variperani pa bulomiu gamu?

23 Ae za munyala na pojana? <Qari tori taleozo tu ria na mua sela!> bi gua, ba <Mu tatakole ko mu rerege!> bi gua?

24 Ba ma vadogorodigamu ara za na Tuna na Tinoni za kolenana nana neqi pa pezo ko mina taleozodi na sela,>> za gua. Beto za ari za guni vei za na tinoni za uke maka kale tinina, <<Qa parangaigo ara ao, mu turu, mu pogozia na mua lovu, ko mu mule laomua pa mua ruma!>> za guni.

25 Nari pa totozo tugu aza za soqolo turu pa moedi ria doru tinoni za na tinoni ani, za pogozia nana lovu aza za koleni, ko za mule keninana pa nana ruma, beto za vatarazaea aza za na Tamaza.

26 Ko qari gabara beto ria doru tinoni totonai qari batia za vei zara. Qari vatarazaea ria za na Tamaza, beto qari matagutu tugu vei ko qari varivariparanga, <<Koi, na zakazava varivagabaradi za taqe batiria gita pa ngenari!>> qari gua.

Za Kukua i Jisu i Livai (Matiu 9.9-13; Maka 2.3-17)

27 Ego liguna aza za taloi ketakoi i Jisu, ko za lao dogoria za maka tinoni tekuteku takisi na izongona i Livai, za korapa nyumunana pa ruma tekuteku takisi. Ko za parangia i Jisu aza, <<Lame tutiziu,>> za guni.

28 Nari za turu loi paledi tugu i Livai za doru nana zakazava, ko za lao tutia i Jisu.

29 Beto za roitini i Livai pa nana ruma za maka vavolo lavata ko za tekuteku tavitia i Jisu. Ko na motadi ria na tinoni tekuteku takisi tavitina beto ria kaki tinoni mule qari tasoru ko qari somana tekuteku.

30 Ba ria na Parese beto ria na dia tinoni qari varivagigalaini na Vavanau za qari qumiqumidi ria na sepele ti Jisu, ko ari qari gua vei ria, <<Ae za vei ko gamu tekuteku tavitiria tu ria na tinoni tekuteku takisi beto na tinoni seladi za gamu?>> qari gua.

31 Nari za oeria i Jisu ria, ari za gudi vei, <<Ria na tinoni toa valeanadi za qarike nyaqoa za na tinoni za varisalana, goto ria gu qari mo.

32 Qake lame ara ko ma kukuria na tinoni tuvizidi qa gua, goto ria tu na tinoni seladi ko mari gabala qa gua! >> za gua i Jisu.

Na Nanazana na Tabutabu Ganigani (Matiu 9.14-17; Maka 2.18-22)

33 Beto za qari nanazia ria na Parese beto ria na dia tinoni qari varivagigalaini na Vavanau i Jisu, ari qari guni vei, <<Ae za vei ko ria na sepele ti Jone beto ko ria na sepele tadiria na Parese za qari tabutabu ganigani beto qari varavara zoku totozo, goto ria na sepele tamu za qari kole gu tekuteku beto buku laodia gu?>> qari guni.

34 Nari ari za gudi vei i Jisu, <<Ae vei, muna boka vatabutabu ganiganiria tu ria na tinoni tasorudi mari somanani na vavolo varielava totonai za korapa suvere tavitirianana na tinoni varielava? Dai!

35 Ba qari korapa lame ria na rane tonai mina tateku varijo tadiria za na tinoni za varielava. Ko pa totozo tu

aza za mari tabutabu ganigani ria,>> za gua aza.
36 Beto za pojadi mutugu i Jisu za na vinakabere ani, <<Kepore za maka tinoni mina boka rikata tekua maka rikata poko koregana, ko mina piti valaoni pa maka poko leluna. Mina roiti vei za pala mina tarikata za na poko koregana, beto ko na poko leluna za minake lao totoa za na poko tuvatuvaka koregana.
37 Beto kepore mutugu za maka tinoni mina toto laoni na vaini koregana za na tototona vaini leluna. Ura mina taroiti vei za pala mina tapokatanana za na tototoni vaini leluna ko mina tavuva vikerenana za na vaini, beto ko na tototoni vaini ba mina taaru vikere tugu.
38 Goto na vaini koregana za mina tatoto valao tugu pa tototona koregana.
39 Ko kepore za maka tinoni za bukubuku vaini leluna bi nyorogua bukua za na vaini koregana. Ura za paranga za na tinoni aza, <Na vaini leluna tu za giropo!> za gua,>> za gua i Jisu.

6

Na Nanazana na Veveina na Rane Minyere
(Matiu 12.1-8; Maka 2.23-28)

1 Ego pa maka rane Minyere tonai za rerege jola lao vei pa leo inuma vuiti i Jisu beto ria na nana sepele, za qari kole ravuravuzu teku kiko vuiti ria na nana sepele, ko qari ngaja ganiganigedi.
2 Ba qari bati poaria ria na Parese ria, ko qari nanazaria, <<Ae za vei za gamu roitini tu na roiti zake tavamalumu pa rane Minyere? >> qari gua.
3 Nari za oeria i Jisu ria, <<Beko gamu tori tiroamiu tu gamu za na roiti za roitini i Devita pa moa, ba gamu oqoro tu vakaberia za? Totonai za burana i Devita beto ko ria na tinoni qari tutia,
4 za luge lao aza pa leona na ruma tana Tamaza, ko za tekua aza za na bereti madina ko za gania beto za vadi tugu vei ria na nana tinoni. Ba kepore maka tinoni za tavamalumuni ko mina boka tekua za na bereti aza, goto ria na iama gu,>> za gua.
5 Beto za parangaria i Jisu ria, <<Na Tuna na Tinoni za na bangarana na rane Minyere,>> za gua.

I Jisu za Salania maka Tinoni za Raiqo na Limana
(Matiu 12.9-14; Maka 3.1-6)

6 Ego pa maka rane Minyere mule tonai za luge pa maka ruma varivarikamuna i Jisu za korapa suverenana ketakoi za maka tinoni za raiqo na lima kale matuana.
7 Ko ria qari varivagigalaini na Vavanau beto ria na Parese za qari nyaqoa kaki zona ko mari jutuni za sela i Jisu qari gua, ko qari kole dogoro kopu totoni za vei mina salana tinoni tu beka pa rane Minyere aza qari gua.
8 Ba za tori gilagilaria tu i Jisu ria na dia roquroqu, ko ari za guni vei za na tinoni za raiqo maka kale limana, <<Mu turu, ko mu rerege lame pa korapa,>> za guni. Nari za soqolo turu za na tinoni aza ko za lao turu ketakoi.
9 Beto ari za gudi vei i Jisu ria na tinoni, <<Ego ma nanazagamu ara gamu. Ae za za vamalumia na Vavanau ko mina boka taroiti pa rane Minyere? Na roitini na leana, ba na roitini na ikerena? Na aloa na toa, ba na piara pale?>> za gudi.
10 Beto za kole dogoro varilivutaidi aza ria doru beto ari za guni vei aza za na tinoni.
<<Mu radonia na limamu! >> za guni. Nari za radonia tugu, ko za leana soga za na limana aza.
11 Totonai za qari tagigiri vitivitigi ria, ko qari kole varivavakatoni makadi ria za na za mari boka roiti laoni ti Jisu qari gua.

I Jisu za Mijataria ari ka Manogori Tinoni Tagarunudi
(Matiu 10.1-4; Maka 3.13-19)

12 Ego ko pa maka totozo za zagere zae pa maka kubo i Jisu ko za varavara. Ko za suvere na bongi doruna

pa batu kubo aza ko za kole varavara
lao tana Tamaza.
13 Ko totonai za volavolaza rane na
kota za kuku tekuria ria doru nana
sepele ko za mijata tekuria aza ari ka
manogori ko ria za kukudi na tinoni
tagarunudi.
14 Ko ari ria za mijataria aza: i
Saimone aza za vaizongoni i Pita beto
i Aduru na taina, ari Jekopi i Jone, i
Pilipi i Batolomiu,
15 ari Matiu, i Tomasi, i Jekopi
na tuna i Alepiasi, beto i Saimone
aza perangaina na somanana mae
tadiria qari nyorogua adu paleni na
qavuna pa Romu,
16 i Jiudasi na tuna i Jekopi, beto
i Jiudasi Isikarioti aza na tinoni za
gabala kanai i Jisu.

I Jisu za Varivagigalai beto za Varisalana (Matiu 4.23-25)

17 Ego totonai za mule gore pa
kubo tavitiria ria na nana tinoni
tagarunudi i Jisu nari za turu tavi-
tiria aza pa maka ia ararena ria zoku
nana sepele. Ko na minete tinoni
lavata za tori korapa tu ketakoi, ria
na lame veidi pa doru ia pa Jiudia,
pa Jerusalema, beto ko vei tugu pa
guguzu babatana pa Turosi beto pa
Sidoni.
18 Ria na tinoni za qari lame
ko mari nongoria aza beto mari
tasalanadia pa okoto dia vagauru
qari gua. Ko ria za koleria na
ongongu ikeredi ba qari tasalana
tugu.
19 Ko ria doru za qari kole pode-
podeke vitivitigi ko mari ulia aza ko
mari tasalanadia qari gua, ura na
neqi za votu tana ko zoku tinoni qari
tori tasalana tu.

Na Qeraqera beto na Takulanga (Matiu 5.1-12)

20 Ego za dogoro laoria na nana
sepele i Jisu ko za paranga,
<<Gamu tamana za gamu gamu go-
laba,
ura tadigamu za na binangara
tana Tamaza.
21 Gamu tamana za gamu gamu bu-
rana koviria,
ura gamu za pala muna tavapote
valeana.
Gamu tamana za gamu gamu lukana
takulanga koviria,
ura pala muna au qeraqera za
gamu.
22 Gamu tamana za gamu tonai
marike tavaraguadigamu ria
na tinoni
beto tonai mari ijugamu,
mari poja vikevikeregamu,
beto mari jutudigamu na tinoni
ikikeremiu
pa ginuana gamu tutia na Tuna na
Tinoni.
23 Mu qera ko mu soqolo qeraqera
tu za pa totozo aza, ura nu vainon-
goro! Na lavatana jola za na miu
pinia pa noka. Na roiti ngangangulu
vei tugu zara za qari roitidi ria na
boko tamadi lao tadiria na tinoni ko-
rokorotai pa moa.
24 Goto gamu na tinoni izizongo za
mu takulangagemiu tu,
ura gamu tori tekua tu gamu za
na toa leana.
25 Mu takulangagemiu tu za gamu
gamu pote valeanagemiu
koviria,
ura kolenana za na totozo muna
burana za gamu.
Mu takulangagemiu tu za gamu
gamu au kidokidolo koviria,
ura kolenana za na totozo tonai
muna lukana takulanga za
gamu.
26 Mu takulangagemiu tu za gamu
tonai mari paraparanga
vatarazaegamu ria doru
tinoni,
ura ria na tamadi ba qari
roiti veidi tugu ria na tinoni
korokorotai sekesekedi pa
moa,>> za gua i Jisu.

Mu Roquroquria ria qari Kanagamu (Matiu 5.38-48; 7.12a)

27 <<Ba ma pojadigamu za gamu
gamu nongoroziu ara: mu roquro-
quria ria qari kanagamu, mu
roiti valeana lao tadiria qarike
tavaraguadigamu,

28 mu tepa vadi na mana ria qari levelevedigamu, beto mu varavara tokadi ria qari ngangangulugamu.
29 Bi tapalia maka kale paparamu za maka tinoni, za mu balinga lao vani mule maka kalemu. Bi tekua na mua koti za maka tinoni, za muke suqutia ko mi tekua mutugu za na mua soti.
30 Na tinoni za tepanigo na zakazava za mu iai, na tinoni za teku vakeninigo maka mua zakazava za muke tepa muleni.
31 Ko aza tugu vei qu nyoroguani ko ria na tinoni mari roiti lameni tadigamu za aza tugu za mu roiti laoni tadiria na goto tinoni.

32 Vei muna roquroqu kalekaleria gu gamu ria qari roquroqugamu, za keta mu kole roquroqua pala muna tekuni na mana za na roiti vei aza! Ura ria na tinoni seladi gu ba qari roquroquriadia ria qari roquria.
33 Vei muna roiti kalekale valeana lao tadiria gu qari roiti valeana lame vadigamu, za keta mu kole roquroqua muna tekuni na mana gamu za vei aza! Ura ria na tinoni seladi gu ba qari roiti valeana lao tugu za tadiria na tinoni qari roiti valeana lao vadi.
34 Ko vei tadiria gu qu gilagilai pala muna boka teku muledi na miu zakazava za qu vamalumuria ko mari tekua maqalai na miu zakazava, za keta mu kole roquroqu muna tekuni na mana gamu za vei zara! Ura ria na tinoni seladi gu ba qari bokadia vamalumu ria na dia zakazava ria na tinoni seladi vei ko mari teku muledi ria na padana tugu aza vei qari valaoa qari gua.
35 Ba gamu za muke roiti vei zara! Mu roquroquria tu ria qari kanagamu, beto mu roiti valeana lao tadiria. Mu vadi gu aza na manugu mari tekua gu mae qari gudigamu beto muke kole roqu totoni za na miu zakazava aza. Muna vei za pala mina lavatana jola za na miu pinia pa noka beto ko tonai za qu roiti vei na boko koburu tana Tamaza ululu jolana za gamu. Ura na Tamaza za roquroqu betoria gu ria qarike boka paranga leana lao tana beto ria na tinoni ikikeredi.
36 Na Tamaza za roquroquria beto za roiti valeana lao tadiria doru tinoni, ko gamu ba mu roquroquria beto mu roiti valeana lao tugu tadiria doru tinoni,>> za gua i Jisu.

Muke Pitua na Goto Tinoni (Matiu 7.1-5)

37 <<Muke tutidi na sela tadiria na goto tinoni, ko mike pitugamu na Tamaza. Muke jutu taridi na varituti tana Tamaza ria na goto tinoni, ko gamu ba muke tajutu taridigamu tugu za na varituti tana Tamaza. Mu taleozodi na goto tinoni, ko na Tamaza ba mi taleozodigamu tugu.
38 Mu ia valeanaria na tinoni, ko mi ia valeanagamu na Tamaza. Aza mina iadigamu aza za na ia nabuna, mina vei na boko kiko bou za tasaqiti ko za tanyoqonyoqoro valeana ko za pugele nyonyoa beto gamu tinu boruboruria na miu. Ura aza tugu na pada gamu ia valeana veidi ria na goto tinoni, nari za aza tugu mina ia valeana veidigamu na Tamaza,>> za gua i Jisu.
39 Beto aza za pojadi mule i Jisu za na vavakato vavapada ani, ari za gua vei, <<Na tinoni zake batabata za minake boka titai za maka goto tinoni nake batabatana. Vei mina titai za pala mari makarai lotu loposo pa maka pou ari kori.
40 Na sepele za zake poreveveina jolani na nana tinoni varivagigalai. Goto totonai mina vakoititi valeanaria mae tu na sepele ria na varivagigalai tana nana tinoni varivagigalai za beto za mina kamua za na bokaboka tana nana tinoni varivagigalai.
41 Ae za vei ko qu tapatianani dogoria tu ao za na opopu pa matana na taimu, ba na lomoto kobukobu pa matamu makamu za quke pavu galani?
42 Ae za vei ko qu boka paranga veini tu ari na taimu, <Taiqu, mae! Ma kazi pale na opopu pa matamu,> qu gua tu? Ba na lomoto kobukobu

pa matamu quke batia! Na tinoni vavabatamu na sekesekemu ao! Momoe mu kazi pale mae za na lomoto kobukobu pa matamu, beto za muna batabata valeana ko muna boka kazi pale za na opopu pa matana na taimu,>> za gua i Jisu.

Na Suvege beto na Vuana (Matiu 7.16-20; 12.34b-35)

43 <<Na suvege leana za zake vuani na vua ikerena, beto na suvege ikerena za zake vuani na vua leana.
44 Doru suvege za qari tagilagila na leadi babi na ikeredi tonai tana dogoria na vuadi. Munake boka lokete teku vua suvege piqi ao pa suvege varivariokana, beto ko munake boka teku vunguvungu qurepi ao pa gazoro varivariokana.
45 Na tinoni leana za vavoturia ria na uana leadi qari kole pa bulona ko za roitini na roiti leana, goto na tinoni ikikerena za vavoturia na uana ikikeredi qari kole pa bulona ko za roitini na roiti ikikerena. Ura aza tugu za pugele nyonyoa pa bulona na tinoni za taparanga votuni pa ngujuna,>> za gua i Jisu.

Kori Tinoni qari Vaturu Ruma (Matiu 7.24-27)

46 <<Ae za vei ko gamu kukuniziu, <Bangara! Bangara!> ara za gamu, beto gamuke tutiria aza vei qa pojadigamu ara?
47 Aza za lame taqu ko za vainongorodi na qua paranga beto za vataberia, za ma ule vadigamu ara ae tinoni veveina aza.
48 Na tinoni aza za maka moqaza podeke vei na tinoni za roitini na nana ruma, za kori valolu gore ko tinganai za kamua na patu beto za vaturua aza za nana kokovana ruma, beto za vaturua za nana ruma. Ko totonai za gore na qolapezo, za vae na pie ko za raja pa ruma aza ba zake boka jou kanoko za na ruma aza, ura za tapatu biti vamauru pa patu aza.
49 Ba aza na tinoni za nongorianana tugu za na qua paranga ba zake vataberia, za maka moqaza podeke vei na tinoni za roitini na nana ruma pa pezo munyalana kepore patu bitina aza. Ko totonai za gore na qolapezo, za vae na pie ko za raja pa ruma aza, za zake oriavo tugu lotuna za na ruma aza, ko za tajegara pipiara betonana!>> za gua i Jisu.

7

I Jisu za Salania maka Tinoni Matamata Gogoto (Matiu 8.5-18; Jone 4.43-54)

1 Totonai za beto pojaria i Jisu ria doru zakazava ari tadiria na tinoni, za taloi lao pa Kepaniami aza.
2 Ego na suverena tugu ketakoi za maka tinoni matamata gogoto. Ko kolenana za maka nana nabulu aza za roquroqu vitivitigia aza za mo ko za tata uke.
3 Totonai za nongoroni na tinoni matamata gogoto ani za na veveina i Jisu, za garunuria aza ria kaki tiolata tadiria na tinoni Jiu ko mari lao tepai i Jisu ko mi lame salania na nana nabulu za gua.
4 Ko tonai qari kamu ria ti Jisu za qari tepa tokatokai aza, ari qari gua vei, <<Na bangara ani za garo tugu muna lao tokani ao.
5 Ura aza za roquroqugita za gita na tinoni Jiu beto aza tugu makana za roiti vadigita za na nada ruma varivarikamuna,>> qari guni.
6 Ego leana za gua i Jisu ko za tuti laoria ria. Ba totonai za tata kamua gu aza za na ruma, nari za garunuria na tinoni matamata gogoto ani ria kaki nana baere ko qari lao poja veini ari i Jisu, <<Bangara, keta mu kole pavu goboro. Ara nake padaqu ko ao muna lame luge pa qua ruma.
7 Ko za vei tugu aza za ara ba qake dogoro vapadaniziu ko mana lame tamu! Goto mu leve lameni gu tana za na salana ko mi toanana za na qua nabulu.
8 Ura ara ba ria tugu na tinoni za koleria na neqi qari kopuniziu beto koledia mutugu ria na tinoni varipera qari takopu pa neqi taqu, ko ara qa gilagilaiqua za ae za vevei tonai za izongo neqi na tinoni. Ko

vei, <Lao ao!> baguni ara za maka, nari za lao gu aza. Beto vei, <Lame!> baguni mule ara za maka, za lame tugu aza. Vei nari mu vei baguni na qua nabulu, nari za roitini tugu aza. Goto ao na mua neqi za na lavatana jola ko muna paranga gu pani, nari pala mina tasalana tugu koviria aza,>> za gua.

9 Totonai za nongoria i Jisu na paranga tana bangaradi na tinoni varipera za vei zara za gabara, ko za gabala ko za paranga laoria aza ria na minete tinoni qari tutia, <<Ma poja valeadigamu ara za gamu: qa oqoro izongo batia ara pa Izireli za maka tinoni za izongia na rangerange lavatana jola vevei tana tinoni ani,>> za gua aza.

10 Beto za qari gabala mule lao pa ruma tana bangaradi na tinoni varipera ari ka viza qari pogozo nongoro, ko qari lao kamu za qari batia za na nabulu za tori tasalana tu.

I Jisu za Vatoa Mulea na Tuna Marene maka Nabonaboko pa Neini

11 Ego za oqoro zovai gu za jola za vei zara za taloi lao pa maka guguzu na izongona pa Neini i Jisu. Ko ria na nana sepele beto ko maka minete tinoni lavata za qari tutia aza.

12 Ko aza tugu za tata kamua na atakamanana na guguzu lavata aza, nari za qari pogozo bola lameni gu ria za maka tinoni za uke ko mari keni golomia qari gua. Na tinoni za uke aza za aza tugu maka tuna makamakai maka nabonaboko. Ko maka minete tinoni lavata pa guguzu lavata aza za qari tutia votu na nabonaboko.

13 Ego totonai za dogoria na Bangara za na naboko ani za roquroqu vitivitigia, ko ari za guni vei, <<Muke lukana!>> za guni.

14 Beto za rerege lao ko za arua za na kobukobu tomete taudena, ko ria qari pogozia na kobukobu tomete za qari turu nogoto. Beto za paranga laoa aza za na tinoni ukena, <<Koburu marene korega, ara qa parangaigo ao ko mu tatakole!>> za guni.

15 Nari za toa mule ko za tatakole nyumu za na tinoni za uke ko za podalai paranga. Beto za toka laoni i Jisu tana na tinana za na tinoni ani.

16 Qari matagutu beto ria doru, ko qari vatarazaea ria za na Tamaza, ari qari gua vei, <<Maka tinoni korokorotai lavata za kamugita beto na Tamaza za lame ovikiria ko mi aloria na nana tinoni za gua,>> qari gua.

17 Ko aza na nongorona na roiti za roitini i Jisu ani za tapiara rerege pa doru kota pa Jiudia beto ko tadiria doru guguzu pa varilivutaina na ia aza.

Ria na Tinoni Pogozo Nongoro ti Jone Paputaiso (Matiu 11.2-19)

18 Ego totonai qari vavakato vani ria na nana sepele i Jone za na veveidi doru roiti za roitidi i Jisu, za kuku tekuria aza ari kori nana sepele

19 ko za garunu laodi ti Jisu ko ari mari nanaza veini za gudi, <<<Ao tugu za aza qari roverove veini na tinoni za korapa lamelamenana qari guni? Ba maka goto tu za mami adonia gami?> muna guni,>> za gudi.

20 Ko tonai qari lao kamu ari kori ti Jisu za qari nanazia aza, <<Za garunugami i Jone Paputaiso gami kori ko ari muna nanaza veini za gudigami, <Ao tugu za aza qari roverove veini na tinoni za korapa lamelamenana qari guni? Ba maka goto tu za mami adonia gami?> za gua,>> qari gua.

21 Ego totonai tugu qari korapa suveredia ari kori za i Jisu za salanaria ria na kubo tinoni qari mo beto qari gozororia na vagauru, beto ko ria za rajaria na tomete ikikeredi. Beto kubo ria qarike batabata za vabatabataria aza.

22 Ko za oeria aza ari kori tinoni pogozo nongoro ti Jone, ari za gudi vei, <<Mu mule lao ko mu vavakato vani i Jone ria vei gamu batiria beto gamu nongororia gamu. Ria qarike batabata za qari batabata, ria na qao

qari rerege, ria na poqupoqu za qari
tataloso valioso, ria na kiqili za qari
tavonga, ria qari uke za qari tavatoa
mule, beto ria na golabadi qari tekua
na nongoro leana.
23 Qari tamana ria qarike tatupe
taleniziu ara, muguni,>> za gua i Jisu.
24 Pa ligudi qari mule keni ria na
sepele ti Jone, za podalai vavaka-
toni i Jisu tadiria na minete tinoni
za na veveina i Jone. Za paranga
aza, <<Totonai gamu lao pa qega ko
gamu dogoria i Jone gamu gua za
gamu, za na za gamu lao dogoria
gamu gua? Maka tinoni za male-
malei vei na equru buruburu za jou
vakanokanokia na gava? Dai ke!
25 Ko na za tu za gamu nyorogua
lao dogoria gamu? Maka tinoni za
pokopokodi na poko batabata leadi?
Dai, ria na tinoni qari pokopoko
valeana vei zara za qarike suvesu-
vere pa qega, goto qari kole gu su-
vesuvere valeanadia pa ruma tadiria
na bangara!
26 Ego ko na za zozoto za vei gamu
nyorogua lao dogoria gamu? Maka
tinoni korokorotai? E, zozoto na
tinoni korokorotai tugu aza, ko za
poreveveina joladi ria na tinoni ko-
rokorotai aza.
27 Ani za pojai na Kutikuti Tabuna
na veveina aza, ari za gua vei,

<Dogoro! Ara qa garunu laoni pa
moemu ao
za na qua tinoni pogozo non-
goro.

Aza za mina vatana momoea za na
zona tamu,> za gua.

28 Ma poja valeadigamu ara za
gamu: kepore za maka tinoni za
podo lame pa kasia guguzu ani bi
poreveveina jolani i Jone, ba aza tu
za kepore veveina jola pa binangara
tana Tamaza za poreveveina jolani i
Jone,>> za gua i Jisu.
29 Ko tonai qari nongoria i Jone
nari za ria doru tinoni beto ko ria na
tinoni tekuteku takisi qari vazozotoa
za na Tamaza za tuvizi qari gua, ko
qari tapaputaisodia tana.
30 Goto ria na Parese beto ria qari
varivagigalaini na Vavanau za qarike
tavaraguani za aza vei za nyoroguani
na Tamaza ko bari roitini, ko qari
daidia tapaputaiso ti Jone.
31 Ko za paranga i Jisu, <<Ego, ko
na za mana vavapodekedi ara ria na
zazae tinoni pa rane pa ngenari? Ae
tinoni veveidi ria?
32 Ria na zazae tinoni pa rane pa
ngenari za qari varitoto vei tugu ria
na koburu qari kole nyumu leleodia
pa ia makemaketina. Ko qari kole
varivarikuku karovo, ari qari gua
vei,
<Gami mikedi gami ria na kera
varielava,
ba gamu gamuke peka tu.
Gami keradi gami ria na kera uke,
ba gamuke lukana romaroma tu
za gamu!> qari gua.
33 Totonai za lame i Jone Paputaiso
za madi ko zake tekuteku beto ko
zake buku vaini aza, nari ari gamu
gua vei za gamu, <Za kolea na tomete
ikikerena zana!> gamuguni.
34 Ego totonai za lame mule za
na Tuna na Tinoni ko za tekuteku
beto za buku aza, nari za ari mule
gamuguni vei, <Dogoro! Na ngoja
mota beto na tinoni bukubukuna
zana, beto na baere tadiria na tinoni
tekuteku takisi beto ria na tinoni
seladi zana!> gamu gua mutugu.
35 Ba na tavagigala tana Tamaza za ul-
ule gu pa roiti uana tadiria na tinoni
qari tutia,>> za gua i Jisu.

I Jisu za Tasoru lao pa Ruma ti Sai-mone na Parese

36 Ego za beto gu za vei zara beto
za sorua maka Parese i Jisu ko mi
lao tekuteku tavitia pa nana ruma za
gua. Ko za lao tugu pa ruma tana i
Jisu, ko za kole tekuteku tavitia aza.
37 Ego ko na suverena tugu pa
guguzu aza za maka reko za toani na
toa selana. Tonai za nongoroni aza i
Jisu za korapa tekuteku pa ruma tana
Parese za pogozia aza za maka jaqi
alabasita za pugelia na lumu omanga
lea.

7:27 Malakai 3.1; Votu 23.20.

38 Za pogozo lao turu lukalukana
pa liguna i Jisu tata pa nenena, beto
za vaoni taridi na kolo matana aza
za kori nenena i Jisu, beto za puqa
vapidilidi na vurunguna. Beto za ao-
ria za na nenena i Jisu, beto za vuva
taridi na nenena i Jisu za na lumu
omanga lea.
39 Totonai za batia na Parese za
vei aza zara, za ari za gua golomo
makana, <<Bi vei maka tinoni ko-
rokorotai zozoto za na bangara ani,
za bi tori gilagilainana tu ae reko
veveina za za korapa ulia aza zana
ura na reko selana zana!>> za gua.
40 Nari za paranga lao i Jisu tana,
<<Saimone! Ara qa nyorogua po-
janigo maka zava,>> za guni.
<<Ego tu ao Tinoni varivagigalai,
mu pojai tu,>> za gua i Saimone.
41 Nari za parangia i Jisu aza, ari
za guni vei, <<Koledia za kori tinoni
poredia lipulipu tana maka tinoni
kolenana poata. Maka ari kori za ka
lima gogoto poata siliva, goto maka
za ka limangavuluputa.
42 Ba ari kori doru za qarike
boka vaukea na dia lipulipu ko za
taleozodi gu na tinoni kolenana
poata ari kori beto za anyu paledi
gu za na dia lipulipu. Ego ko ae
ari kori ari za qu roquroqua ao za
pala mina roquroqu vitivitigia za na
tinoni kolenana poata? >> za gua i
Jisu.
43 Nari za oe lao i Saimone, ari
za gua vei, <<Pana roverove taqu za
aza za lavata jola na nana lipulipu
ba za taleozoni na tinoni kolenana
poata,>> za gua.
<<Qu zotomua tugu ao,>> za gua i
Jisu.
44 Beto za balinga mule za tana
reko, ko za paranga laoa i Saimone,
<<Qu batiamua za na reko ani? Qu
soruziu ara ao, ba totonai qa luge
lame pa mua ruma ara, za quke va-
niziu na pie ao ko ba loqaria na
nenequ. Goto na reko ani za za
vatubuluni na kolo matana za kori
nenequ beto za puqa vapidilidi na
vurunguna.
45 Ao za quke ao vakamuziu ara,
goto na reko ani za totonai vei qa
kamu ara pani za oqoro beto aoria na
nenequ.
46 Ao za quke lumuni na oela olive
na batuqu tonai qu vakamuziu, goto
aza za vuva tataridi na lumu omanga
lea pore vaina za na nenequ.
47 Ko ara ari ma poja veinigo ao
Saimone: ria na sela tana qari kubo
jola za qari tori taleozo beto tu, ko
na nana roquroqu za roiti votuni aza
taqu za uleni za za tori taleozo tu aza.
Ba aza zake kubo nana sela za tale-
ozo za nake lavatana tugu za nana
roquroqu za roiti votuni,>> za gua i
Jisu.
48 Beto ari za guni vei i Jisu za na
reko, <<Qari tori taleozo tu ria na
mua sela,>> za guni.
49 Totonai qari nongoria ria na
tinoni qari somana tekuteku pa
tevolo za paranga vei zara aza za qari
kole qumiqumi gologolomo, ari qari
gua vei, <<Ae na tinoni veveina ani ko
na sela ba za taleozodi?>> qari gua.
50 Beto ari za guni vei i Jisu za na
reko, <<Na mua rangerange za tori
alogo tu. Mu lao pa bule,>> za guni.

8

Ria na Reko qari Turia i Jisu

1 Ego za jola gu za vei zara za rerege
taraeni i Jisu pa guguzu lavalavata
beto na pekipekidi za na nongoro
leana na veveina na binangara tana
Tamaza. Ko ari ka manogori nana
sepele ba qari tutia tugu aza,
2 beto ko vei tugu ria kaki reko za
iju paledi na tomete ikikeredi pa dia
toa aza beto za salanaria tugu kaki
dia vagauru. I Mere na koko veina
pa guguzu Magadalene za maka, aza
perangaina qari kolea mae ka vitu
tomete ikikeredi ba za iju paledi tugu
i Jisu.
3 Goto i Joana za maka, na
maqotana i Kuza na nabulu ti Herodi;
maka i Susana, beto ko kubo mule ria
na reko. Ko ria ari za qari varoitiria
na dia izizongo ko qari tokatokani i
Jisu beto ria na nana sepele.

Na Vavakato Vavapadana na Kiko (Matiu 13.1-9; Maka 4.1-9)

4 Ego ria na tinoni pa okokoto guguzu za qarike koroto kamukamu ti Jisu. Ko totonai za varikamu lame tana za maka minete tinoni lavata, za pojai aza za na vavakato vavapada ani:
5 <<Kolenana za maka tinoni umuma za keni vavuvuzuria na kiko pa nana inuma. Ko totonai za kole iparadi na kiko aza nari za kaki za qari lotu lao pa lodaka zona ko qari teteria na tinoni, beto ko qari tatava kamu tobiki betoriagedi na manugu.
6 Kaki za qari lotu lao pa pezo patupatuna, ko tonai qari pidoko zae za qari malei ukedia ura za pidili kepore piena za na pezo pa ia aza.
7 Kaki kiko mule za qari lotu lao pa gazogazoro varivarioka, ko qari toa tavitiria tugu na gazoro varivarioka, beto ko za pilu vaukeria aza.
8 Goto kaki kiko za qari lotu lao pa pezo leana, ko qari toa valeana beto qari vua valeana ko za vunguvungu gogoto na vuana,>> za gua i Jisu.

Pa liguna aza za ari za paranga viva veidi, <<Na tinoni za pore talinga nongononongorona za mi vainongoro valeana,>> za gua i Jisu.

Na Ginuana za Varivagigalaidi na Vavakato Vavapada i Jisu (Matiu 13.10-17; Maka 4.10-12)

9 Ego qari lao nanazia ria na nana sepele na za ginuana za na vavakato vavapada ani,
10 nari ari za gudi vei, <<Gamu gamu tori taiani tu za na gigalai golomona na veveina na binangara tana Tamaza, goto ria na goto tinoni za qari tavagigalai pa vavakato vavapada ria, ko
mari dogodogorodia,
ba marike batia;
mari nongononongorodia,
ba marike vakaberia,>>
za gua i Jisu.

Na Vakaberena na Vavakato Vavapadana na Kiko (Matiu 13.18-23; Maka 4.13-20)

11 <<Ego na ginuana na vavakato vavapada ani za ari za vei: na kiko za na paranga tana Tamaza.
12 Ria na kiko qari lotu lao pa lodaka zona za ria na tinoni qari nongoriadia tugu na paranga tana Tamaza, ba za lame na bangaradi na tomete ko za teku paleni za na paranga aza za kole pa bulodi, keta mari vazozoto ko mari taalo za gua.
13 Ria na kiko qari lotu lao pa pezo patupatuna za ria aza tugu qari nongoria na paranga tana Tamaza nari qari teku vakatapia pa qeraqera. Ba zake kori gore vamauru vei na bagere, ko qari vazozoto mae iapeki totozo ba totonai za lame na toketoke ko za podekeria za qari lotu kenidia.
14 Ria na kiko qari lotu lao pa ia za kolea na gazoro variokana za ria qari nongoriadia tugu na paranga tana Tamaza, ba tonai qari korapa lalaodia nari na takulangadi na roquroqudi na izizongo beto na qeraqera goborodi pa toa kasia guguzu za piluria ko qarike boka vua vamatua.
15 Goto ria na kiko qari lotu pa pezo leana za ria na tinoni qari nongoria na paranga tana Tamaza ko qari kopu valeanani pa bulodi beto qari turu vangaju ko qari vua valeana,>> za gua i Jisu.

Na Juke za Opo Taria na Besini (Maka 4.21-25)

16 <<Kepore za maka tinoni za vatoai na juke beto za vaopo tarini na besini babi vaturua pa kauru sape putaputana za na juke, goto pa nana nyumunyumuna tu za vanyumuni, ko ria na tinoni mari luge lame za mari batia na kabere.
17 Doru zakazava qari kole vapae za pala mari tabata votu, beto doru zakazava qari kole golomo za mari votu lame pa kabekaberena.
18 Ko zara za vei za mu dogoro valeania na zona gamu vainongoroni na paranga tana Tamaza. Ura aza na tinoni za izongo vazoku za pala na motana mule za pala mina taiani. Goto aza zake izongia maka zava za

8:10 Aisea 6.9-10.

aza tu za rove veini za izongia ba mina tateku vakenini tugu,>> za gua i Jisu.

Na Tinana beto ria na Taina Marene i Jisu (Matiu 12.46-50; Maka 3.31-35)

19 Ego za lame ti Jisu za na tinana beto ko ria na boko taina marene, ba qarike boka kamua aza ura za mota jola na minete tinoni.
20 Ko maka ria na tinoni za lao pojani i Jisu, <<Na tinamu beto ria na taimu marene za rari, qari korapa turu adonigo pa sebesebe. Qari nyorogua dogorigo qari gua,>> za guni.
21 Ba za oeria i Jisu ria, ari za gudi vei, <<Ria qari nongoria na paranga tana Tamaza ko qari vatabea za ria za na tinaqu beto ko na taiqu marene ara,>> za gudi.

I Jisu za Vabulea na Ranebongi (Matiu 8.23-27; Maka 4.35-41)

22 Maka rane tonai za zae pa koaka i Jisu beto ria nana sepele nari ari za gudi vei ria na nana sepele, <<Aria ko ta karovo lao pa maka kale karovona na ovuku Qalili,>> za gudi. Nari za qari toka lao.
23 Totonai qari korapa epepe lalaodia ria nari za kole ko za putagana i Jisu. Beto za gore raja pa kolo aza za na gava lavata, ko za pugelia na kolo za na koaka ko tata bari dururu.
24 Nari qari lao vaiqolia ria na sepele i Jisu, ari qari gua vei, <<Qokolo, Qokolo, taqe tata uke za gita!>> qari guni.

Nari za tatakole i Jisu ko za tokea za na gava beto na ololobagea, nari qari nogoto ko za bule emese za na kota.
25 Beto ari za gudi vei i Jisu ria na nana sepele, <<Kepore na miu rangerange za gamu?>> za gua.

Nari qari gabara beto qari matagutu ria, ko qari kole varivariparanga makadi, <<I zei tu za na tinoni ani? Ko tonai za parangaria na gava beto na kolo nari qari nongoria tu!>> qari gua.

I Jisu za Salania Maka Tinoni za Kolea na Tomete Ikikerena (Matiu 8.28-34; Maka 5.1-20)

26 Ego pa liguna za vei zara za qari epe gore paro pa guguzu pa Qerasini pa maka kalena pa ovuku Qalili.
27 Aza tugu za tete paro i Jisu pa paroparona pa guguzu aza za gore tugu za maka tinoni aza za kolea na tomete ikikeredi ko mi lao gozoria aza za gua. Na zovai jolana na gadogadona za na tinoni ani, ko zake suvesuvere pa ruma goto pa bevi varivarigolomodi tu.
28 Aza tugu za dogoro laoa aza i Jisu za uui, za lao nyumu sori tungutungu pa moena i Jisu, ko za kuku velavela vei ari, <<Na za qu nyorogua roitini taqu ao Jisu na Tuna na Tamaza ululuna jola? Qa tepago ara ao, muke vakilasaniziu na vitigi!>> za guni.
29 Zara za paranga vei aza, ura perangaina tu za ijua i Jisu za na tomete ikikerena ko mi votu keni tana tinoni aza za guni. Ura kubo totozo za vavavituluni na tinoni ani za na tomete ikikerena. Ko ae tu qari piu veini na seni na limana nenena beto qari kole kopu veini maka tinoni tavalugena pa ruma varipiu, ba za korokoroto paledi tugu za na seni beto za toka keni pale na tomete ikikerena pa qega aza.
30 Za nanaza laoa i Jisu za na tinoni ani, <<I zei na izongomu ao?>> za guni.

Nari ari za gua vei, <<I Zokuvuro,>> za gua, ura qari zoku ria na tomete ikikeredi qari lugea na tinoni ani.
31 Ko qari kole tepa tokatoka i Jisu ria na tomete ikikeredi, ko keta mi garunu laodi pa ia ketakoi mari tavakilasa ria na ongongu ikikeredi qari gua.
32 Ego zake zou pa ia aza za maka godo borogo lavata, qari korapa nyubenyubele ganiganigedi pa maka kalena na kubo. Ko qari tepa tokatokai ria na tomete ikikeredi i Jisu ko mi vamalumuria ko mari lao lugedia tadiria na borogo qari gua. Nari za vamalumuria tugu.

33 Ko qari votu keni tana tinoni ani
ria na tomete ikikeredi, ko qari lao
lugedia tadiria na borogo. Nari za
qari tulai gore na taba za na godo
borogo ari ko qari gore tuluzu pa kolo
ko qari kuju uke betodia.
34 Ego ria na tinoni qari kopudi
na borogo za totonai qari batia za
vei zara nari za qari uku. Qari lao
vavakato vadi ria pa guguzu beto ria
na tinoni pa varilivutaina na guguzu
aza.
35 Nari qari votu lao ria na tinoni ko
mari dogoria aza na manugu za podo
qari gua. Tonai qari kamu ti Jisu za
qari batia za na tinoni aza za kolea na
tomete ikikerena za tori tasalana tu.
Ko za korapa nyumu valeana nana
pa kekere nenena i Jisu aza, za tori
vazae poko tu, beto za tori tavagigala
tu. Ko qari matagutu beto ria na
tinoni.
36 Ko ria na tinoni qari batini
matadi na manugu za podo beto aza
vei beto za tasalana za na tinoni aza,
za qari vavakato vadi ria na tinoni
qari koni kamu.
37 Nari qari tepai ria na tinoni pa
Qerasini i Jisu ko mi iolo rijo pa ia
ketakoi qari guni, ura qari matagutu
vitivitigini. Nari za qaqiri lao pa
koaka i Jisu ko za mule keninana.
38 Ba tonai za oqoro toka i Jisu za
lao kole tepa tuti ti Jisu aza na tinoni
za koni tasalana ani, ba za garunu
mulea i Jisu aza, ari za guni vei,
39 <<Mu mule lao pa mua guguzu,
ko mu vavavakatoni aza vei za roiti
vanigo na Tamaza,>> za guni. Nari
za mule lao za na tinoni ani, ko za
velavelani aza tadiria doru pa nana
guguzu aza vei za roitini i Jisu tana.

Na Tuna Reko i Jaerasi beto na Reko za Ulia na Poko ti Jisu (Matiu 9.18-26; Maka 5.21-43)

40 Totonai za gabala mule lao kamu
pa maka karovona na kolo i Jisu, za
qari adono vakamua ria na tinoni
aza. Ura qari kole tugu adonia ria
doru tinoni aza.
41 Pana totozo tugu aza za bola
kamu gu za na kuta tinoni matamata
pa ruma varivarikamuna, na izong-
ona i Jaerasi. Za lao nyumu sori
tungutungu pa nenena i Jisu aza, ko
za tepa tokatokai ko mi lao pa nana
ruma za gua,
42 ura makamakaina tuna reko
peki tata manogori aorona za mi uke
gu za gua.

Ego totonai za korapa rerege
lalaonana i Jisu za qari jupejupe
varikaleni ria na minete tinoni aza.
43 Na somanana tugu pa varikamu
minete tinoni aza za maka reko za
keni gojo na orungu pa tinina ka
manogori aoro. Ria doru vei za izon-
goria za tori gona pale betodi tu pa
nyaqodi ria na tinoni varivarisalana,
ba kepore maka ria bi boka salania.
44 Ko za somana rerege tuti pa
liguna i Jisu aza. Ko aza tugu za lao
ulia za na uquna na poko ti Jisu, nari
za totonai tugu za nogoto keni za na
orungu.
45 Tonai za nanaza i Jisu, <<I zei za
uliziu ara?>> za gua aza.

Ba qari oso ria doru, <<Ura! Nake
gami!>> qari gua.

Nari ari za gua vei i Pita, <<Qokolo,
qu batiamua ao ko na varikamu
tinoni za qari jupe varilivutainigo
zara!>> za guni.
46 Ba ari za gua vei i Jisu, <<Dai,
maka tinoni za uliziu ara, ura qa
vagilagilai ara pa tiniqu za za votu
taloi taqu za na neqi,>> za gua.
47 Totonai za gilagilai na reko za
tori tavotu tu za na roiti za roitini aza
za gua, nari za matagutu neqeneqere
vitivitigi aza, ko za lao nyumu sori
tungutungu pa nenena i Jisu, ko za
ule votuni aza ti Jisu pa moedi ria
doru tinoni za aza vei beto ko za ulia
na poko ti Jisu beto veveina zake ori-
avo tugu tasalanana aza.
48 Nari ari za guni vei i Jisu aza,
<<Tuqu, na mua rangerange za tori
salanigo tu. Mu lao pa bule,>> za gua
aza.
49 Totonai tugu za korapa paranga
vei zara i Jisu nari za bola kamu gu
za maka tinoni pogozo nongoro, na
koko lame veina pa ruma ti Jaerasi

na tinoni matamata pa ruma vari-varikamuna, ko ari za gua vei, <<Za tori uke tu za na tumu reko. Keta vapavu lame goboria na tinoni vari-vagigalai,>> za guni i Jaerasi.

50 Ba tonai za nongoria i Jisu za na vavakato tana tinoni pogozo nongoro, nari ari za guni vei i Jaerasi, <<Muke matagutu. Mu vazozoto gu beto pala mina leana gu za na tumu,>> za guni.

51 Totonai za lao kamu aza pa ruma ti Jaerasi, za zake vamalumuria aza ko mari luge tavitia ria na tinoni, goto ari Pita, i Jone, i Jekopi, beto ko ari kori tinana na tamana gu na reko.

52 Ria doru tinoni za qari korapa romaroma qari lukana takulangania na koburu za uke. Nari ari za gudi vei i Jisu ria, <<Muke lukana! Zake uke za na koburu zana, za korapa putagana gu,>> za gua aza.

53 Tonai za paranga vei zara aza nari za qari aauni ria doru aza, ura qari gilagila valeaniadia za tori uke tu za na koburu reko.

54 Ba za arua i Jisu za na limana na koburu beto za paranga, <<Ngore, mu tatakole!>> za guni.

55 Nari za toa mule ko zake oriavo tugu tatakolena za na koburu ko za garunuria i Jisu ria ko mari vani na ganigani ko mi tekuteku za gua.

56 Ko qari gabara vitivitigi ari kori na tamana beto na tinana, ba za paranga vabalauria i Jisu ria ko marike vavavakatoni pa tinoni aza vei na roiti za taroiti.

9

I Jisu za Garunuria ari ka Manogori Sepele
(Matiu 10.5-15; Maka 6.7-13)

1 Ego za kuku varikamudi i Jisu ari ka manogori sepele, ko za vadi na neqi ko mari ijiju pale tomete ikikeredi beto mari salanaria ria za vairia na mo za gua.

2 Beto za garunuria tugu vei ria ko mari taraeni na binangara tana Tamaza, beto mari salanaria ria qari mo za gudi.

3 Beto ari za gudi vei, <<Munake pogozia maka za pa miu rerege lao, munake pogozo kolu opopatana, na mane, na besa, na poata beto ko munake pogozo vakori soti.

4 Ketakoi mari tavaragua vatogagamu ko mari vasuveregamu za muna suvere gu pa ruma aza, tinganai muna taloi keni pa guguzu aza.

5 Ketakoi marike tavaragua vatogagamu ria na tinoni za muna turu loi pale za na guguzu aza. Tonai muna taloi keni za muna tavuzu paledi za na kavuruna na pezo pa guguzu aza qari ramata pa nenemiu. Ko aza za na vinagilagilana pala mina vakilasaria na Tamaza ria,>> za gua aza.

6 Ego ko qari taloi keni ria na sepele, ko qari rerege lao pa doru gugugu zu, qari taraeni na nongoro leana beto qari salanaria ria qari mo pa doru kota qari lao vei.

Na Rura ti Herodi
(Matiu 14.1-12; Maka 6.14-29)

7 Ego totonai za nongoroni i Herodi, na bangara pa Qalili, ria doru zakazava za roitidi i Jisu, za rura betonana aza. Ura qari pojani ria kaki tinoni za i Jone Paputaiso za tori toa mule tu qari gua.

8 Ria kaki mule za qari paranga za i Elaija za tori bola tu qari gua, goto kaki ria za qari paranga za maka ria na tinoni korokorotai pa moa za tori toa mule tu qari gua.

9 Ari za gua vei i Herodi, <<I Jone za qa tori kujuku pale tu na batuna ara. Goto i zei za na tinoni aza za roitidi doru ginugua qa nongorodi ari?>> za gua aza. Ko za nyoroguani aza ko bi batia i Jisu za gua.

I Jisu za Vatekutekuria ari ka Lima Vuro Tinoni
(Matiu 14.13-21; Maka 6.30-44; Jone 6.1-14)

10 Ego tonai qari mule kamu ria na tinoni tagarunudi za qari vavakato vani i Jisu doru zakazava qari roitidi. Nari za tokaria aza ria ko qari lao pa

maka ia kaloina pa maka guguzu na izongona pa Betiseda.

11 Ba totonai qari gilagilai ria na minete tinoni za ketakoi za lao vei, za qari tuti laoia ria i Jisu. Nari za vakamu valeanaria tugu aza ria, za taraeni tugu aza tadiria za na veveina na binangara tana Tamaza, beto ko za salanaria tugu ria qari mo ko qari nyorogua tasalana.

12 Ego totonai za podalai gore za na veluvelu, za qari lao tana ari ka manogori sepele ko ari qari guni vei, <<Mu garunu vakeniria pa guguzu lavalavata beto pekipekidi pa vailivutaina ria na tinoni, ko mari boka nyaqogedi ganigani beto mari nyaqoa ketakoi mari puta. Ura na ia taqe korapa suveria ani za na qega ko za kepore maka zavana,>> qari gua.

13 Nari ari za gudi vei i Jisu ria, <<Gamu gu za mu iadi na tekutekuna!>> za gua.

Nari ari qari gua vei, <<Kepore mutugu za maka za babi vagaroa goto aza tugu ka lima bereti beto kori igana moqamoqazadi gu za qari kole ari! Ko ae vei? Qu nyoroguadigami ao ko mami lao vai vadi na ganigani gami ria na minete tinoni lavata ari? >> qari gua.

14 (Ura za pada vei ka lima vuro za na ngutidi ria na marene gu.)

Nari ari za gudi vei i Jisu ria na nana sepele, <<Mu vanyumu okoto bokobokoria ria na tinoni padapada vei ka limangavulu pa maka pukuna,>> za gua.

15 Ego ko tonai qari beto vanyumu betoria ria na sepele ria na tinoni,

16 za tekuria i Jisu za ka lima bereti beto kori igana, ko za enga zae pa noka ko za manadi, beto za kipakiparia, beto za vadi ria na nana sepele, ko ria qari iaria ria na minete tinoni.

17 Ko qari tekuteku ko qari pote beto ria doru, beto za qari buti kura vapugeledi na kipakipa ganigani kole joladi ria na sepele za ka manogori topa lavatadi.

I Pita za Ule Votuni na Veveina i Jisu (Matiu 16.13-19; Maka 8.27-29)

18 Ego maka rane totonai za korapa varavara makana i Jisu, za qari lame varikamuni ria na nana sepele. Nari za nanazaria i Jisu ria, <<I zei qari guniziu ria na minete tinoni ara?>> za gudi.

19 Nari qari oea ari qari guni vei, <<I Jone Paputaiso ao qari gua, goto kaki za i Elaija ao qari gua, goto kaki mutu za maka ria na tinoni korokorotai pa moa ao qari gua,>> qari gua ria na sepele.

20 Nari za nanazaria mule aza ria, <<Goto gamu za i zei gamuguniziu ara?>> za gudi.

Nari za oea i Pita aza, ari za guni vei, <<Ao tugu za na Karisito tamijatana tana Tamaza!>> za guni.

I Jisu za Vavakatoni na nana Uke beto na Turumule (Matiu 16.20-28)

21 Beto za naquria beto za paranga vaneqineqidi i Jisu ria na nana sepele ko marike tori vavakatoni tu tadiria na tinoni za na veveina aza za na Karisito za gudi.

22 Ko za pojadi mutugu ria, <<Na Tuna na Tinoni za pala mina gozoroia zoku vitigi, beto mari kilu pale ria na tinoni matamata, na kuta iama beto ko ria qari varivagigalaini na Vavanau. Pala mina tavauke aza ba pa rane vinaue za mina tavatoa mule,>> za gua.

23 Beto za paranga laoria ria doru aza, <<Na tinoni za nyorogua tutiziu ara za mi kilu pale tu za nana toa makana, ko mi pogozia na nana korosi doru rane ko mi tutiziu ara.

24 Ura na tinoni za nyorogua kopu vasareni nana toa makana za pala mina saivia tugu za nana toa. Goto na tinoni zake rabekeni nana toa pa nana tutiqu ara za aza za mina aloa nana toa.

25 Ura na za mina boka vagavoria na tinoni bi gona pale na nana toa ko bi izongia na kasia guguzu doruna? Bi julingai tu!

26 Na tinoni za keaniziu ara beto na qua paranga za na Tuna na Tinoni

ba mina keani tugu aza totonai mina
lame aza pa nana neqi lavata, pa neqi
tana Tamaza beto tadiria na mateana
tabuna.
27 Ma poja zozotodigamu ara za
gamu: kaki gamu gamu korapa
suvere ari za mari oqoro uke tin-
ganai mari batia na binangara tana
Tamaza,>> za gua i Jisu.

Za Dogoro Goto na Tinina i Jisu (Matiu 17.1-8; Maka 9.2-8)

28 Ego pa liguna za pojaria aza za
na zakazava ari ko pa vinavesu rane,
za tokaria aza ari Pita, i Jone, beto i
Jekopi ko qari zae pa kubo ko za kole
varavara.
29 Ko totonai za korapa varavara
aza, nari za dogoro goto za na izu-
matana beto na nana poko za keka
valavalaka.
30 Beto ani! Kori tinoni ari Mosese i
Elaija
31 qari bola votu pa leo kabere noka
ko qari kole paraparangia i Jisu ko
qari kole vavavakatoni ari kori ti
Jisu za na zona vei beto mina taloi
aza za tata pala mina gore votu pa
Jerusalema.
32 I Pita beto ari kori sepele tavitina
za tori ngaoloria tu na nyoroputa,
ba qari iqolo ria ko qari batia za na
tinina i Jisu za kabere beto ko vei tugu
ari kori tinoni qari turu tavitia aza.
33 Ego ko totonai qari korapa iolo
taloi ti Jisu qari gua ari kori, za
paranga lao ti Jisu i Pita, <<Qokolo,
za leana jola za gami suvere pani
gami! Ko mami roitini kue aqaqo
ropi, ko maka tamu, maka ti Mosese
beto maka ti Elaija, uve?>> za gua.
Ba zake gilagila valeania i Pita za na
manugu za korapa pojai aza.
34 Totonai za korapa tugu paranga
vei zara i Pita za lame gu za maka lei
ko za amu vapaeria ria doru, ko qari
matagutu ria na sepele totonai qari
luge zae pa lei ari Mosese i Elaija.
35 Beto maka mamalaingi za votu
lame vei pa lei, ari za gua vei, <<Ani
za na Tuqu aza qa mijatia ara. Mu
nongoria aza!>> za gua.
36 Totonai za nogoto na ma-
malaingi, za i Jisu gu makana za
suvere jola. Qarike izongo vavavaka-
toni tugu ari ka viza sepele ari tadiria
tinoni veveidi ria doru ginugua qari
batiria ari.

I Jisu za Salania Maka Koburu Marene za Kolea na Tomete Ikikerena (Matiu 17.14-18; Maka 9.14-27)

37 Ego ko za rane na kota za taloi
mule gore koko pa kubo i Jisu beto
ari kue sepele, za maka minete tinoni
lavata za gore gozoria i Jisu.
38 Ko maka tinoni pa varikamu
tinoni aza za kuku velavela, ari za
gua vei, <<Tinoni varivagigalai! Qa
tepa vitivitigigo ara ao ko mu lame
mae dogoria na tuqu marene, ura aza
tugu maka tuqu makamakaina aza.
39 Za lugea na tomete ikikerena, ko
lao vei za kamua za kukuku vasiboro,
beto za gonagona pedalani pa pezo
ko za dadao tu na ngujuna. Ko za aru
vavitivitigi paleni mae tu beto za taloi
tana za na tomete ikikerena.
40 Qa tori pojadi tugu ria na mua
sepele ko mari iju paleni za na tomete
ikikerena qa gudi, ba qarike bokai,>>
za gua.
41 Nari za oea i Jisu aza, ari za
guni vei, <<Koi, na zazae tinoni ke-
pore miu rangerange beto na ikik-
eremiu za gamu! Ae tu mina koi vei
zovaina za mana suvere tavitigamu
beto mana tapatianadigamu ara? Ao
mu toka lameni taqu za na tumu
zana!>> za gua.
42 Ego ko totonai za korapa rerege
lao za na koburu, za vakamu vaikik-
eria mule, ko za gona pedalani na
tomete ikikerena pa pezo ko za
neqeneqere beto za garata tu. Ba za
lao i Jisu ko za iju paleni za na tomete
ikikerena, ko za salania za na koburu
marene, beto za vamule lao vani na
tamana.
43 Ko qari gabara betoni ria doru
tinoni za na neqi lavata tana Tamaza.

I Jisu za Poja Ligua na Veveina na nana Uke (Matiu 17.22-23; Maka 9.30-32)

Totonai qari korapa gabarani ria na tinoni za na veveidi doru zakazava za roitidi i Jisu, nari za ari za gudi vei ria na nana sepele,
44 <<Gamu mu nongoro vakoititiria ria na paranga mana ule vadigamu ari. Na Tuna na Tinoni za pala mina tavakarovo lao pa limadi ria na tinoni,>> za gua.
45 Ba qarike vakaberia ria na sepele za na ginuana na paranga za pojai aza. Za tavapae tadiria za na ginuana, ko qarike gilagilai, beto ko makadi ba qari pangaga nanazani za na ginuana na paranga za pojai aza.

I Zei za na Poreveveina Jola?
(Matiu 18.1-5; Maka 9.33-37)

46 Ego maka varitoke na veveina i zei za na poreveveina jola qari gua za poraka votu pa varikorapaidi ria na sepele.
47 Ba za tori gilagilainana tu i Jisu za aza qari roquroqu vei pa bulodi ria, ko za aru tekua aza za maka koburu peki ko za vaturua pa kekerena,
48 beto ari za gudi vei ria, <<Na tinoni za vakamu valeania pa izongoqu ara za maka ria na koburu vevei ani, za vakamu valeanaziu tugu aza ara. Beto na tinoni za vakamu valeanaziu ara za vakamu valeania tugu aza aza za garunuziu ara. Ura aza za kepore veveina joladigamu gamu doru za aza tugu za poreveveina jola,>> za gua i Jisu.

Ria Qarike Rajagamu za qari kole vei pa miu Kalena
(Maka 9.38-40)

49 Beto za oe i Jone, ari za gua vei, <<Qokolo, maka tinoni za gami batia gami za ijiju pale tomete ikikeredi pa izongomu ao, ko gami pojani gami aza ko mi nogoto gamiguni, ura zake somana tavitigami gami pa tutimu ao aza,>> za guni.
50 Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Muke vanogotia! Ura na tinoni zake kanagamu za kole vei pa miu kalena,>> za gua.

Maka Guguzu Sameria zake Nyorogua Vakamua i Jisu

51 Ego totonai za adanga lame na totozo beto mina mule zae pa noka i Jisu, nari za vanyumu valeania za nana roquroqu ko mi zae pa Jerusalema za gua.
52 Za garunu momoe laodi aza ria kaki nana tinoni pogozo nongoro ko qari lao pa maka guguzu pa Sameria ko mari vatana momoe vani za ketakoi mari vajola bongi tonai mari kamu ketakoi za gua.
53 Ba qari daidia vakamua ria pa guguzu aza aza, ura qari gilagilaidia ria za pa Jerusalema tu za korapa gore vei aza qari gua.
54 Totonai qari nongoria ari kori nana sepele, na izongodi ari Jekopi i Jone, za vei zara za ari qari gua vei ari kori, <<Bangara, vei leana muna gua ao, za mu kuku vagore lageria na iku pa noka ko mi vurungu beto paledi ria na tinoni ketakoi!>> qari guni.
55 Ba za balinga i Jisu ko za tokeria ari kori.
56 Beto za rerege jola laonana pa maka goto guguzu i Jisu beto ko ria na nana sepele.

Ria Qari Nyorogua Tutia i Jisu ba Qari Rabeke
(Matiu 8.19-22)

57 Totonai qari korapa rerege lalaodia pa zona za lame za maka tinoni ko za parangia i Jisu, ari za gua vei, <<Ara mana tutigo doru kota muna lao vei ao,>> za guni.
58 Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Ria na pokese za kolenana na dia baongo, beto ria na manugu tatava za kolenana na dia vorivori, goto na Tuna na Tinoni za kepore na nana ia mina kole minyere,>> za guni.
59 Beto ari za guni vei aza za maka goto tinoni, <<Ao mu lame tutiziu ara,>> za guni.
Ba ari za gua vei za na tinoni aza, <<Bangara, mu vamalumuziu ko ma mule golomia mae na tamaqu,>> za gua.
60 Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Mu loiria ria na ukedi ko mari

varigolomo makadii. Goto ao za mu lao ko mu taraeni na binangara tana Tamaza,>> za guni i Jisu aza.

61 Beto za ari mutugu za gua vei za maka goto tinoni, <<Bangara, ara za mana tutigo ao. Ba mu vamalumuziu mae ko ma mule lao loloiria ria pa qua tatamana,>> za guni.

62 Ba ari za guni vei i Jisu za na tinoni aza, <<Na tinoni za tori aru tamana tu pa geligelini pezo taragatana beto za balibalilanga za zake pada pa binangara tana Tamaza aza,>> za gua i Jisu.

10

I Jisu za Garunuria ari ka Vitungavulu Kori Tinoni

1 Ego pa liguna za vei ari za mijataria mule i Jisu ari ka vitungavulu kori tinoni, ko za garunu vakeniria, korikori tinoni pa maka reregena, ko mari lao momoe pa guguzu beto pa ia ketakoi mina laoria aza za gudi.

2 Ko za pojadi i Jisu ria, <<Za matua nyanyalu za na vuvua, ba ria na tinoni ababu za qari vizaviza gu. Ko mu varavara lao tana aza za bangarani na vuvua, ko mi garunu laodi na tinoni roiti ko mari ababu pa nana inuma.

3 Mu lao za gamu! Dogoro! Qa garunu lao veidigamu na tudi na sipi pa varikorapaidi ria na vulupu pirudi ara za gamu.

4 Muke pogozo vakori kurakurani poatana, babi na mane, na sadolo, beto muke vavakato vajola goboro totozo tadiria na tinoni muna gozoro qeraqeradi pa zona.

5 Tonai muna luge za gamu pa maka ruma, za momoe ari muna paranga vei, <Na bule beto na mana tana Tamaza mi somana tadigamu pa ruma ani!> muna gua.

6 Vei mina korapa suverenana pa ruma aza za maka tinoni bulebule nari za mi kole tana za na mana gamu tepa vani. Goto vei minake pore za maka tinoni bulebule za pala mina mule gu tadigamu za na mana aza.

7 Ko aza tugu pa ruma qari vatogagamu za muna suvere, ko muna tekuria beto muna bukuria ria vei mari kaqamadigamu ria, ura na tinoni roiti za pada tugu mina tekua na tabarana. Munake leko varikarovai ruma tinganai muna taloi keni pa guguzu aza.

8 Totonai muna lao kamu za gamu pa maka guguzu ko mari vakamu valeanagamu, za muna tekuria tugu ria na ganigani qari vatana vadigamu,

9 muna salanaria ria qari mo pa guguzu aza, beto ari muna poja veidi, <Na binangara tana Tamaza za mi togagamu za gua,> muna gudi.

10 Goto totonai muna lao kamu za gamu pa maka guguzu ba barike vakamugamu, nari za muna rerege votu lao pa zona, ko ari muna gua vei,

11 <Za kamu tu pa kavuruna na pezona na miu guguzu qari ramata pa nenemami ba gami tavuzu paledi tugu. Ba muna roquroqua gamu za na binangara tana Tamaza za mi toga gu za gua!> muna gudi.

12 Ma poja valeadigamu ara za gamu: na vinakilasa mina gozoria na guguzu aza pa rane varituti za mina lavata jolani aza vei qari gozoria ria pa guguzu Sodomo,>> za gua i Jisu.

Ria na Guguzu Qari Daidia Gabala (Matiu 11.20-24)

13 <<Mu takulangagemiu tu za gamu pa Korazini! Mu takulangagemiu tu za gamu pa Betiseda! Ura vei bi taroiti tadiria na tinoni karovodi pa Turosi beto pa Sidoni ria na roiti varivagabaradi qari taroiti tadigamu koviria, za pa moa tu bari gabala ko bari nyumu ora bilubiludi na kau beto bari pokodi na poko tarikarikatadi ria!

14 Ba gamuke gabala za gamu ko na vinakilasa muna gozoria gamu pa rane varituti za mina lavata jolani aza vei mari gozoria ria pa Turosi beto pa Sidoni.

15 Goto gamu ka viza pa Kepaniami! Gamu rovea za gamu na poreveveimiu ko pala muna taovulu

zae pa noka vavagalo gamu gua? Ba dai! Pala muna tagona gore pa kauruna na kasia guguzu!>> za gua i Jisu.
16 <<Na tinoni za nongorogamu gamu za nongoroziu tugu ara, beto na tinoni za kilu paledigamu gamu za kilu paleniziu tugu ara. Ko na tinoni za kilu paleniziu ara za kilu paleni tugu za na Tamaza aza za garunuziu ara,>> za gua i Jisu.

Qari Mule Kamu ari ka Vitungavulu Kori

17 Ego ko qari mule kamu ari ka vitungavulu kori qari tagarunu vakeni, ko qari qeraqera jola, ko ari qari gua vei, <<Bangara, ria na tomete ikikeredi tu ba qari nongorogami tugu totonai gami iju paledi gami pa izongomu ao!>> qari guni.
18 Nari ari za gudi vei i Jisu ria, <<Qa tori batia tu ara i Setani, za vei na kapi za lotu lagere koko pa noka.
19 Dogoro! Qa tori vadigamu tu ara za na neqi, ko muna boka teteria gu gamu ria na dole beto na mede, beto muna vakilasa paledi tugu gamu ria doru neqi tana kana i Setani, ko kepore za maka zava mina apulugamu.
20 Ba muke qerani gu gamu za na veveina ria na tomete ikikeredi qari nongorogamu, goto aza tu muna qerani gamu za na veveina na izongomiu qari tori takuti tu pa noka,>> za gua i Jisu.

Za Qeraqera i Jisu (Matiu 11.25-27; 13.16-17)

21 Ego ko pa totozo aza za vapugeleni qeraqera na Ongu Tabuna i Jisu, ko ari za gua vei, <<Tamaqu, ao na bangarana na oka beto na pezo! Qa paranga leana lao tamu ara, ura qu tori vabatidi tu ao ria na tinoni qarike boka ria vei qu golomodi ria na tinoni gigigalaidi beto na tinoni koridi. E, Tamaqu, pa mua roquroqu tugu ao za taroiti vei aza.
22 Doru neqi beto na gigalai za tori vaniziu tu ara. Ko kepore za maka tinoni za gilagilai na Tuna goto na Tamana gu; beto kepore za maka tinoni za gilagilai na Tamana goto na Tuna gu beto ko ria gu za mijataria na Tuna ko mi vabatidi za gua,>> za gua i Jisu.
23 Ego tonai qari suvere makadi nari za balinga lao tadiria na nana sepele i Jisu, ko ari za gudi vei ria, <<Gamu tamana za gamu ko gamu batiria ria na zakazava gamu dogororia koviria!
24 Ura ma pojadigamu ara za gamu: kubo ria na tinoni korokorotai beto na bangara pa moa qari nyorogua vitivitigi dogororia na nongororia ria vei gamu batiria na nongororia gamu ari, ba qarike boka,>> za gua i Jisu.

Na Vavakato Vavapadana na Tinoni Sameria Leana

25 Ego maka tinoni gigigalai pa Vavanau za turu lao nyorogua podekia i Jisu, ko za paranga aza, <<Tinoni varivagigalai, na za za mana roitini ara beto mana teku izongia za na toa jola?>> za gua.
26 Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Na za za takuti pa Vavanau? Na za za qu tiroa ao ketakoi?>> za guni.
27 Nari za oea na tinoni ani aza, ari za guni vei, <<Mu roquroqua na Bangara na mua Tamaza pa doruna bulomu, pa doruna mua toa, pa doruna mua neqi beto pa doruna mua roquroqu; beto mu roquroqua na tavitimu makamu aza vei qu roquroqu mule veinigo makamu za gua,>> za gua za na tinoni nari.
28 Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Na tuvizina za na oe tamu. Ko mu roiti vei gu aza beto za pala muna toa,>> za guni.
29 Ba za nyorogua tadogoro vei na nana nanaza za na tuvizina za gua za na tinoni ani, ko za maka nanaza laoa mule i Jisu, <<I zei za na tavitiqu ara?>> za gua.
30 Nari za vataqolia i Jisu za na nanaza tana, ari za gua vei, <<Kolenana za maka tinoni za taloi pa Jerusalema ko za rerege gore pa Jeriko. Pana korapana na nana

10:27 Vavanau 6.5; Iama 19.18.

rerege gore aza za qari raja vasiboria na tinoni raja ikikodi pa zona aza, qari ragata vagorea na nana poko beto qari ikoa nana poata, beto za qari maja vapalepalekia, beto qari loi vakole pale na tata ukena, beto za qari kenidia.

31 Pana totozo tugu aza za gore vei ketakoi za maka iama, ko totonai za batia na tinoni za tavapalepaleka za rerege paja keninana pa maka kale zona aza.

32 Beto na zona mutugu aza za tokai gore za maka tinoni na butubutu Livai. Tonai za gore kamua za na ia ketakoi za korapa kole za na tinoni za tavapalepaleka ko za batia, nari za rerege paja keninana pa maka kale zona mutugu.

33 Beto maka tinoni Sameria za rerege gore vei tugu ketakoi, za lao kamua za ketakoi za kole na tinoni palepalekana. Totonai za batia za roquroqu vitivitigia ko za nyorogua tokani.

34 Ko za lao aza ko za vuva valaoni oela beto na vaini ko za piuria za na palekana. Beto za ovulu surana vaakea pa pokotona na nana dongiki, ko za tokai ko za lao vakolea pa maka ruma ketakoi qari suvesuvere minyere ria na tinoni rerege, ko za kopuni ketakoi.

35 Ego ko za rane na kota, za tekua aza za kori poata siliva ko za vani za na tinoni za kopuni na ruma, beto ari za poja veini, <Muna kopuni za na tinoni ani, uve? Beto vei kolenana mule za kaki za muna gona paledi ao pa kopuna aza, za pala mana soga vanigo ria tonai mana mule lame vei pani,> za guni.

36 Ego, ko pa roverove tamu za i zei ari kue tinoni ari za vei na tavitina za na tinoni qari ngangangulia ria na tinoni raja ikikodi?>> za gua i Jisu.

37 Nari ari za gua vei za na tinoni aza, <<Aza gu na tinoni za roquroqu tokani,>> za gua.

Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Ego, ko ao ba mu lao, ko mu roiti vei tugu aza,>> za gua i Jisu.

I Jisu za Lao pa Ruma tadi Mata i Mere

38 Ego totonai za jokai na nana rerege i Jisu beto ko ria na nana sepele za qari kamua ria za maka guguzu, ko maka reko ketakoi na izongona i Mata za vatogaria pa nana ruma.

39 Na taina reko, na izongona i Mere, za kole nyumu tata pa kekerena i Jisu, ko za kole vainongorodi na varivagigalai ti Jisu.

40 Goto i Mata za kole tadunganadi beto za tapatianadi na zoku vinatana, ko za lao ti Jisu ko ari za guni vei, <<Bangara, ae vei za leana tugu tamu za loi tari vamakainiziu na roiti ninabulu ara na taiqu? Mu pojani ko mi lame tokoniziu,>> za guni.

41 Nari za oea i Jisu aza, <<Mata, Mata! Qu takulangadi beto qu tadunganadi zoku ngavulu zakazava ao!

42 Ba maka gu za pada muna izongia, ko i Mere za mijatia aza na zakazava leleana jola. Ko minake tateku vakenini aza za na zakazava aza,>> za gua i Jisu.

11

I Jisu za Varivagigalaini na Varavara
(Matiu 6.9-15; 7.7-11)

1 Maka rane za lao varavara pa maka ia i Jisu. Ko totonai za beto varavara, za lao za maka ria na nana sepele ko ari za gua vei, <<Bangara, mu vagigalaidigami na varavara maka moqaza podeke vei i Jone ba za vagigalaidi tugu na varavara ria na nana sepele,>> za gua.

2 Nari ari za gudi vei i Jisu ria, <<Tonai muna varavara za ari mu gua vei:
<Tamamami,
Mi tapangaga za na izongomu liosona.
Mu valamea na mua binangara.
3 Doru rane mu vadigami na tekutekuna
mami toani na rane aza.
4 Mu taleozodi ria na mami sela,
ura gami ba gami taleozodi tugu
ria qari roiti lame sela tadigami.

Beto muke valaogami pa toketoke!>
mu gua,>> za gua i Jisu.
5 Beto ari za gudi vei ria na nana
sepele, <<Vei maka gamu za bi lao
na korapa bongi pa ruma tana nana
baere, ko ari bi guni vei, <Qokolo, mu
vaniziu mae kue batu bereti,
6 ura maka qua baere za korapa
lekoni maka nana rerege za za koni
kamu vasiboroziu, ko kepore na gequ
ganigani mana vani!> bi gua.
7 Nari ari bi gua vei za na nana
baere pa leo ruma, <Muke vaduv-
iliziu, za tori pate tu za na ataka-
mana, ko ara beto ria na qua koburu
ba gami tori puta tu. Maneke boka
tatakole lao vanigo aza vei qu ny-
oroguani ao,> bi gua aza.
8 Ba ma pojadigamu ara za gamu:
vei minake tatakole vani tu na bereti
aza ura nana baere leana gu ke bi
gua tu aza, ba pa ginuana keta mi kea
taleni za pala mari pojai ria na tinoni
mina gua, nari za pala mina tatakole
gu za na tinoni za tori kole tu ani ko
mina vani gu ria za nyoroguani na
tinoni za tepa zana.
9 Ko za vei za ara ma pojadigamu
gamu: mu tepa ko mi taiadigamu, mu
nyaqo ko mu batia, mu kikia ko mi
tarevanga vadigamu.
10 Ura na tinoni za tepa za za tekua
tugu, na tinoni za nyaqo za za batia
tugu, beto na tinoni za kikia za za
tarevanga vani tugu.
11 Gamu na tamadi na koburu za
vei bi tepagana igana za maka tumiu,
za ae vei pala muna vani na dole?
12 Babi tepagana toruru aza, za ae
vei pala muna vani na mede?
13 Gamu na tinoni ikikeremiu tu
ba gamu balaumiu vadi tugu na za-
kazava leadi ria na tumiu. Ko ae
mina koi vei leana jola za na variia
tana Tamamiu pa noka, ura aza za
leana joladi ria na tinoni. Pala na
Ongu Tabuna tu ba mina vadi ria qari
tepa lao tana!>> za gua i Jisu.

I Jisu beto i Beelizebulu (Matiu 12.22-30; Maka 3.20-27)

14 Ego maka totozo za iju paleni
i Jisu za maka tomete pokapokana
tana maka tinoni ko totonai za votu
keni na tomete za podalai paranga za
na tinoni aza. Ko tonai qari batia za
vei aza za qari gabara beto ria doru
tinoni.
15 Ba kaki ria za ari qari gua vei,
<<I Beelizebulu gu, na bangaradi na
tomete, za vani na neqi za boka ijiju
paledi na tomete ikikeredi zana! >>
qari gua.
16 Goto kaki ria za qari nyorogua
podekia i Jisu ko qari tepai aza ko mi
roitini maka roiti varivagabarana,
ko mari boka vazozotoa za na lame
veina tugu tana Tamaza aza qari gua.

17 Ba za tori gilagilarianana tu i Jisu
za na dia roquroqu, ko ari za gudi vei,
<<Na binangara za tapikapikata pa
okokoto pukuna ko qari varivaripera
mule makadi za pala mina tajegara.
Beto na tatamana za pikata muleni
ko mari varikana makadi ba mina
tajegara tugu.
18 Ko zara za vei ko vei na binan-
gara ti Setani za bi okoto tapikapikata
ko bari varivaripera makadi, za ae
mina vei beto mina boka turu va-
mauru? Pala minake boka! Gamu
paranga za gamu, <I Beelizebulu gu
za vaniziu na neqi ara za qa boka iju
paledi ara ria na tomete ikikeredi,>
gamu gua.
19 Ego, vei bi zozoto tugu za pa neqi
ti Beelizebulu tugu za ba iju paledi na
tomete ikikeredi ara, za pa neqi ti zei
za qari ijiju pale tomete ria na miu
sepele makamiu za gamu? Mina vei
zara za ria na miu sepele makamiu
gu ba qari pitugamu za gamu sela
tugu za gamu!
20 Ba ara za pa neqi tu tana Tamaza
za qa iju paledi ria na tomete ikik-
eredi, ko zara za vei za kaberena gu
za na binangara tana Tamaza za tori
togagamu tu gamu.

21 Tonai za vatana valeanani
mae tu na tinoni neqi ria na nana
zakazava varipera beto za kole kopu
valeanani za na nana ruma, za
marike boka tangangulu ria na nana
zakazava.
22 Ba totonai mina kamu mule za
maka goto aza za neqina jolani za na

tinoni neqi ani ko mina raja vakilasia, nari za mina boka teku vakeni betoni ria doru nana zakazava varipera za kole rangerangeria na tinoni neqi aza ko mina ia varipikataidi ria doru zakazava tana.
23 Aza zake somana vei taqu za za taleziu ara aza, beto aza zake varikamu tokaniziu ara za za varipipiarai aza,>> za gua i Jisu.

Na Mule Soga tana Tomete Ikikerena
(Matiu 12.43-45)

24 <<Tonai za taiju pale za na tomete ikikerena tana maka tinoni, nari za reregia aza za doruna na qega kepore na piena, ko za kole nyaqoa na ia ketakoi mina boka minyere. Totonai zake boka batia aza za maka ia vei mina boka suveria, za paranga aza, <Ma mule soga gu pa qua ruma ketakoi qa suvere momoe ara,> za gua.
25 Ko totonai za mule kamu za batia za tori tasaqu valioso tu beto za tori tavatana valeana tu za na ruma.
26 Nari za mule keni aza ko za toka kamudi mutugu ari ka vitu tomete qari ikere jolani makana ko qari kamu kole tana tinoni aza. Ko pa liguna qari kamu kole ria za na toa tana tinoni aza za ikere jolani na totozo momoe,>> za gua i Jisu.

Na Qeraqera Zozotona

27 Ego totonai za korapa paranga vei zara i Jisu, za kuku votu pa varikamu tinoni za maka reko, ari za gua vei, <<Za tamana za na reko za vapidokigo beto za vasusugo ao,>> za gua.
28 Nari ari za gua vei i Jisu, <<E, ba ria tu qari tamana jola za ria qari nongoria beto qari tutia na paranga tana Tamaza,>> za gua i Jisu.

Na Nyoroguana na Roiti Varivagabarana
(Matiu 12.38-42; Maka 8.12)

29 Ego tonai qari varikamuni ria na minete tinoni, za podalai paranga aza, <<Na zazae tinoni koviria za zake tuvizi! Qari nyoroguani bi taroiti mae tu maka roiti varivagabarana beto bari vazozoto qari gua, ba kepore za maka vinagilagila mana vadigamu ara goto aza tugu na vinagilagila veveina i Jona.
30 Maka moqaza podeke vei i Jona za na vinagilagila tadiria na tinoni pa Ninive, nari za na Tuna na Tinoni ba pala na vinagilagila tugu tadiria na zazae tinoni koviria.
31 Pa rane varituti za pala mina turu na kalao pa Siba ko mina tokegamu za gamu na zazae tinoni koviria. Ura na zouna jola za nana guguzu ba za lame ukukeni tugu nongoria aza za na bokaboka beto na varivagigalai ti Solomone. Ba ma pojadigamu ara za gamu: Korapa gu koviria pani aza maka za lavata jolani i Solomone.
32 Pa rane varituti za pala mari turu ko mari tokegamu ria na tinoni pa Ninive za gamu na zazae tinoni koviria. Ura ria za qari gabala loiria na dia sela totonai qari nongoria na tarae ti Jona. Ba dogoro! Korapa gu koviria pani aza maka za lavata jolani i Jona,>> za gua i Jisu.

Na Jukena na Tini
(Matiu 5.15; 6.22-23)

33 <<Kepore za maka tinoni mina vatoai beto mina vaturua pa ia paena babi vaopo tarini kadikita za na juke, goto mina vanyumua tugu pa nana nyumunyumuna ko mina vakabereria ria doru tinoni mari luge pa leo ruma.
34 Na jukena na tini za na matamu. Vei na matamu za mina leana, za na tinimu doruna pala mina tolangani na kabere. Goto vei mina ikere za na matamu, za pala na tinimu mina rodomo.
35 Ko za vei za mu dogoro valeania ko! Keta na kabere za korapa kole pa mua toa za na rodomo gu.
36 Ko vei bi kabere beto za doru tinimu ko bi kepore zozoto maka rodomo bi kolea, nari za pala mina kabere beto pudala za doruna na mua toa. Ko mina varipodekai puta na juke za toa ko za vanigo na kabere,>> za gua i Jisu.

Za Tokeria i Jisu ria qari Varivagigalaini na Vavanau beto ria na Parese (Matiu 23.1-36; Maka 12.38-40; Luke 20.45-47)

37 Ego pa liguna za beto paranga vei
zara i Jisu, za sorua maka Parese aza
ko mi lao tekuteku tavitia aza za gua.
Ko za lao tugu pa ruma tana i Jisu, ko
za tekuteku tavitia.
38 Ba za gabara za na Parese ani
totonai za batia zake loqa lima mae
beto za tekuteku i Jisu.
39 Ko ari za guni vei na Bangara aza,
<<Gamu na Parese za na pegurudi
gu na miu kapa beto na peleta gamu
valiosoria, ba na leomiu za pugelia
na ngangangulu beto na ikerena.
40 Gamu duviduvili za gamu! Beko
gamu tori gilagilaimiu tu za aza tugu
na Tamaza za roitini na peguruna
na tinina na tinoni za roitini na leo
tinina na tinoni!
41 Mu iadi ria qari varivasevi
ria vei gamu kuradi pa miu kapa
beto pa miu peleta, beto za pala
mari tavalioso vadigamu za doru
zakazava.
42 Mu takulangagemiu tugu za
gamu na Parese! Ura gamu kole gu
varivanani gamu tana Tamaza za
makamaka pa manogaputa na miu
vuvua pa inuma vevei na miniti,
na ru, beto kaki umuma pekipeki,
ba gamuke pavuni gamu za na roiti
vatuvizi lao tadiria na tinoni beto na
roquroquna na Tamaza. Ari tu ria
na kuta varivagigalai qari garo ko
bu kopudi gamu, beto liguligu tu bu
kopudi mule gamu ria kaki vavanau
vevei na maka pa manoga zana.
43 Mu takulangagemiu tugu za
gamu na Parese! Ura gamu ny-
onyorogua nyumuria gamu ria na
nyumunyumudi poreveveidi pa
ruma varivarikamudi, beto gamu
nyonyoroguni ko mari gozoro qer-
aqeradigamu ria na tinoni pa ia
makemaketidi.
44 Mu takulangagemiu tugu za
gamu! Ura gamu maka moqaza
podeke vei ria na pou tomete qarike
tavakoledi na vinagilagila ko ria na
tinoni qarike batiria za na pou ria
ko qari kezaria totonai qari rerege
jola,>> za gua i Jisu.
45 Nari za paranga laoa maka ria
qari varivagigalaini na Vavanau aza,
<<Tinoni varivagigalai, tonai zara qu
paranga vei ao za qu komiti vike-
vikeregami tugu vei gami!>> za gua.
46 Nari ari za gua vei i Jisu, <<Gamu
na tinoni varivagigalai gamu vari-
varivagigalaini na Vavanau ba mu
takulangagemiu tugu vei! Ura pa miu
ruvaruvatana na Vavanau za gamu
vapogozodi na pogozo mamata gamu
ria na tinoni. Ko qarike boka tuti
betoria. Beto makamiu gamu ba ke-
pore maka karusumiu bi aru lao ko
bu podeke vakopele vadi na pogozo
ria na tinoni.
47 Mu takulangagemiu tugu za
gamu! Ura gamu roiti vasari valelea-
naria gamu ria na poudi ria tugu na
tinoni korokorotai qari bosolauria na
miu tite pa moa.
48 Ko za tabata vakabere gu pa miu
roiti za gamu ba gamu vaegoa tugu
za na roiti ikikerena qari roitidi ria
na miu tite pa moa. Ura ria tu ke
qari varivuke, goto gamu gu ko gamu
roitidi na poudi ria na tinoni koroko-
rotai.
49 Pana ginugua tugu ani za
paranga za na Tamaza pa nana
gigalai tavagigala, ari za gua vei,
<Mana garunu laodi ara ria na
tinoni korokorotai beto ria na tinoni
pogozo nongoro, ko kaki ria za pala
mari vaukeria, goto kaki pala mari
ngangangguluria,> za gua.
50 Ko zara za vei za pala mina
tagoreni tugu na zazae tinoni koviria
za na vinakilasa lavata pa ginuana
qari tavauke ria na tinoni koroko-
rotai tonai vei za roitini na kasia
guguzu na Tamaza.
51 Ko za podalai tugu pa vaukena
i Ebolo ko za kamu ti Zakarae aza
za tavauke pa leo ruma zelepade,
pa varikorapaidi na lose tabuna beto
na ia vavavavuina. E! Ma poja
valeadigamu ara za gamu: Ria na
zazae tinoni koviria za mari gozoroni
vinakilasa!

52 Mu takulangagemiu za gamu
gamu varivagigalaini na Vavanau!
Ura gamu teku paleni gamu za na
viduluna na atakamana za luge
lao pa gigigalaina na Tamaza. Ko
makamiu ba gamuke lugea tugu,
beto gamu suquturia tugu gamu ria
qari korapa podepodeke lao luge
ketakoi>> za gua i Jisu.
53 Totonai za taloi pa ia aza i Jisu za
qari podalai kanai ria qari varivagi-
galaini na Vavanau beto ria na Parese
aza, ko qari nanaza jujukuni aza ria
na veveidi zoku zakazava vei ko mi
paraparanga aza qari gua.
54 Ria qari kole gu dogoro kop-
uni aza ko mari dogoro poai ke-
takoi mina paranga vaseladi aza kaki
paranga qari gua.

12

Na Vabalauna na toa Vavabata Sekeseke (Matiu 10.26-27)

1 Ego totonai za qari varikamu lao
tana zoku vuro tinoni. Ko qari ko-
rapa varivaritete kalekale tu makadi,
za paranga momoeria i Jisu ria na
nana sepele, <<Muna balauni gamu
za na toa vavabata sekeseke tadiria
na Parese za vei na vavakovuruni
palava.
2 Ura na zakazava za tatuki tari za
mina tatakele votu, beto na roquroqu
tagolomona za pala mina tagilagila
tadiria na tinoni.
3 Aza gamu variparaparangani
gamu pa rorodomona za mu velave-
lani pa kabekaberena ko mi tanon-
goro, beto ko aza gamu varimana-
manazani pa leo lose za mina
tavelavela pa are ruma,>> za gua i
Jisu.

Aza za Pada Muna Matagutuni (Matiu 10.28-31)

4 <<Ego ma pojadigamu, ka viza
qua baere, muke matagutudi ria qari
boka vaukea na tini gu ba pa liguna
aza za qarike boka roitini mule maka
zakazava ikerena pa miu toa.
5 Ba ma ule vadigamu ara za
aza vei mu matagutuni gamu. Mu
matagutuni za na Tamaza, aza tu za
kolenana na nana neqi ko pa liguna
za vaukea aza na tini za pala mina
boka valaogamu tugu vei pa iku pa
heli.* Na zozotona ani ko aza za mu
matagutuni gamu!
6 Na tagilagilana za na laedi ka lima
pitikole za kori moqaza pene gu! Ba
kepore maka ria za roqu mumani na
Tamaza.
7 Goto gamu za na vurungumiu gu
pa batumiu ba za tori gilagila be-
torianana tu na ngutidi na Tamaza.
Ko za vei za muke matagutu. Ura
gamu za gamu poreveveina joladi
zoku ngavulu pitikole!>> za gua i Jisu.

Ria qari Vaqatani beto ria qarike Tavaraguania na Karisito (Matiu 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 <<Ma poja valeadigamu ara za
gamu: na tinoni za ule votuniziu ara
pa moedi ria na tinoni ko aza za maka
taqu za gua, za pala mina ule votuni
tugu na Tuna na Tinoni pa moedi ria
na mateana tana Tamaza aza.
9 Goto na tinoni za kilu paleniziu
ara pa moedi ria na tinoni, za pala
mina kilu paleni tugu pa moedi ria
na mateana tana Tamaza na Tuna na
Tinoni aza.
10 Na tinoni za paranga vasela laoia
na Tuna na Tinoni za mina boka ta-
leozoni gu. Goto na tinoni za va-
moroania na Ongu Tabuna za mi-
nake izongo taleozoni zozoto aza.
11 Tonai mari toka ragata
laodigamu pa varituti pa ruma
varivarikamuna, pa moedi ria na
bangara babi na qavuna, za mu-
nake roquroqu mamatani ae mami
paranga vei babi na za mami pojai za
mami talegaza muna gua.
12 Ura pala na Ongu Tabuna tu
mina ule vadigamu pa totozo aza

* **12:5** Na paranga za tapeluku <<heli>> pani za pa paranga Qiriki na <<Qehena>>. Pa Qehena za na izongona na lolomo pa peguruna pa Jerusalema, ketakoi qari gonagona pale nyanyao na ikika beto qari vatoni iku na rane na bongi ko na iku za toa laonana gu doru totozo. Pa Vinaego Koregana za pa heli na ia qari lao ria qari gozoria na vinakilasa tana Tamaza.

ria na paranga tuvizidi muna pojaria gamu,>> za gua i Jisu.

Na Vavakato Vavapadana na Tinoni Izizongona beto na Duviduvilina

13 Ego maka tinoni pa varikamu minete tinoni za ari za guni vei i Jisu, <<Tinoni varivagigalai, mu pojani na tugaqu marene ko mi pikata vaniziu na izizongo za loi vakole vadigami na tamamami,>> za guni.

14 Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Qokolo, nake qua roiti ara za mana pitugamu beto mana pikata vadigamu na miu zakazava gamu izongoria gamu kori!>> za guni.

15 Beto ari za gudi vei i Jisu ria doru, <<Mu kopu muledigamu! Muke vapugeleni na nyoroguana na izizongo za na miu toa. Ura na toa tana tinoni za zake kole pa pugele zokuna na nana izizongo,>> za gua.

16 Beto za pojadi za na vavakato vavapada ani: <<Kolenana za maka tinoni izizongo ko na nana pezo za masuru valeana.

17 Za kole varipera na roquna makana aza, ari za gua vei, <Kepore mule za ketakoi vei mana vakoledi na qua vuvua mana tekuria pa qua inuma ara. Ko na za beka za mana roitini ara?> za gua.

18 Beto ari za gua vei mule, <Leana, ari gu mana roiti vei ara. Mana jegara paledi ria na qua ruma vavakoleni ganiganina ko mana roiti valavataria. Ko ketakoi za mana vakoledi na gequ ganigani mana tekudi pa qua inuma beto kaki qua zakazava mule.>

19 Beto za ari mana paranga veiniziu makaqu, <Marene! koviria tu za vavagua za na mua toa! Qari kubo jola na mua zakazava leadi na padana na kubo aoro. Mu pekipekini gu, mu tekuteku beto mu bukubuku vapotepotegemu, beto mu suvere qeraqeramua! > managuniziu,>> za gua za na tinoni izizongo.

20 Ba ari za guni vei na Tamaza aza, <<Na duviduvili ao! Pa bongi tugu ani mina tateku pale za na toa tamu. Ko i zei mina izongoria ria na mua zakazava qu buti varikamudi zara? >> za guni.

21 <<Ko zara pala mina vei za na tinoni za boko varikamu nana zakazava makana pa pezo ba zake izizongo pa dogodogoro tana Tamaza,>> za gua i Jisu.

Totoravuzia na Tamaza (Matiu 6.25-34)

22 Beto ari za gudi vei i Jisu ria na nana sepele, <<Ko za vei zara za ara ma pojadigamu: muke kole mamatani na miu toa beto na za muna gania, babi na tinimiu beto na za muna pokoni.

23 Na miu toa za poreveveina jolani na ganigani, beto na tinimiu za poreveveina jolani na poko.

24 Mu dogoro laoria ria na manugu qari tatava ko! Ria za qarike umuma beto qarike ababu, beto za kepore tugu vei na dia ruma vavavakoleni ganiganina, ba na Tamaza za vatekutekuria gu ria! Ba gamu tu za gamu poreveveina joladi ria na manugu tatatavadi!

25 I zei gamu tonai za kole suvere takulanga nari za tori boka vakakazia mae tu iapeki za na nana toa? Bi mija tugu!

26 Ko vei muna oqoro boka roitini gamu za maka zakazava peki vei zara, nari za ae za vei gamu korapa takulangadi mule kaki goto zakazava?

27 Mu dogoro laoria ria na gavoro pirudi ko! Qarike pavu taleni na roiti beto qarike pitipitidia poko ria. Ba ma poja valeadigamu ara za gamu: pa doruna na izizongo ti Solomone na bangara, za kepore maka poko tana za bi batabata leana vei maka ria na gavoro ari.

28 Ria gu na gavoro qarike toa vazovai beto qari tagona lao pale pa iku ba za vapokopokoria tugu na Tamaza ria. Ba gamu za gamu poreveveina joladi ria na gavoro, ko za zozoto jola za pala mina vapokopokogamu aza. Za peki jola na miu rangerange za gamu!

29 Ko zara za vei za, muke nyaqo
gojogojoria doru totozo gamu za na
zakaza muna gania na bukua beto
mike rabeke na miu roquroqu.
30 Ura ria doru zakazava ari za ria
na tinoni rodomo pa kasia guguzu za
qari nyaqo vitivitigiria, goto gamu na
tamamiu pa noka ba za tori gilagila
betorianana tu za muna toadi gamu
ria na zakazava veveidi ari.
31 Goto gamu za mu nyaqo momoea
mae tu na binangara tana Tamaza,
beto mina vadigamu aza ria doru za-
kazava veveidi ari,>> za gua i Jisu.

Ria na Izizongo pa Noka (Matiu 6.19-21)

32 <<Muke matagutu, qua minete,
ura na Tamamiu pa noka za na nana
binangara tu ba za tori valeanaia tu
ko mina iadigamu.
33 Mu vavaidi ria na miu izizongo
beto na poatadi za mu iadi ria qari
golaba. Mu tekua na pausu aza zake
boka taunyara mumutu, aza za na iz-
izongo pa noka ketakoi minake boka
murimuri, kepore na tinoni mari
boka ikoa, beto na tamo minake boka
ganiria.
34 Ura ketakoi qari kole na miu iz-
izongo za ketakoi tugu qari kole za na
bulomiu,>> za gua i Jisu.

Ria na Nabulu qari Suvere Gelegele Doru Totozo (Matiu 24.45-51)

35 <<Mu suvere vanaqiti doru to-
tozo. Mu vei ria qari saqiti va-
maururia na dia poko roiti ko qari
vanaqiti roiti, beto muke vakipuria
na miu juke.
36 Mu suvere gelegele vei ria na
nabulu qari korapa adonia na mule
lamena na dia bangara za lao so-
mana pa vavolo varielava. Ko totonai
mina mule lame ko mina kikia pa
atakamana, za mari siqarai revanga
vani na atakamana.
37 Mari qera ria na nabulu ria
totonai za lame kamu na dia ban-
gara za qari korapa suvere gelege-
leni aza! Ma poja zozotodigamu ara
gamu: mina vazaea aza za nana poko
ninabulu, mina valao adonoria pa
tevolo ari ka viza nabulu ari ko mina
vatana vadi na tekutekuna ko mari
tekuteku.
38 Ko vei bi na korapa bongi tu za
babi na jola korapa bongi tu za bi
mule lame batiria bari korapa gelege-
leni, nari za mari qera tugu ria.
39 Mu nongoro vakoititia ani! Vei
bi tori gilagila momoea tu na tinoni
kolenana ruma za na totozo lame
tana tinoni ikikona za pala minake
boka pururu luge laoia na tinoni
ikikona za nana ruma.
40 Ko zara za vei za gamu ba mu
kole suvere vanaqiti. Ura na Tuna
na Tinoni za pala mina mule lame
pa totozo gamuke rove veini mina
lame,>> za gua i Jisu.

41 Nari ari za gua vei i Pita, <<Ban-
gara, tadigami na sepele gu qu guni
ao za na vavakato vavapada ani, ba
tadigami doru tinoni tugu?>> za gua.

42 Nari ari za gua vei za na Bangara,
<<I zei za na nabulu tarangena beto
na tavagigalana? Aza tugu za na nab-
ulu mina vatiolatai na bangara ko
aza za mina kopuni nana ruma beto
mina iadi mule na ganigani ria kaki
nana nabulu pa totozo tamijatana.
43 Mina qera za na nabulu aza vei
mina korapa roiti valeana vei zara
aza totonai mina mule lame batia na
nana bangara.
44 Ara ma poja valeadigamu zo-
zoto: mina vatiolata lavatia na nana
bangara za na tinoni aza, beto mina
vakopudi dorudi nana izizongo.
45 Ba vei bi roquroqu za na tinoni
aza, <Koi, pala minake oqanai mule
za na qua bangara,> bi gua, ko
bi podalai majamaja laolamedi ria
na nabulu marene beto na nab-
ulu reko, beto bi kole gu ngojan-
goja vapotepotegana beto bi kole
bukubuku vadigedigereni gu,
46 nari za totonai mina korapa gu
roiti vei aza zara pa rane na totozo
zake rove veini mina mule na nana
bangara. Pala mina vakilasa valea-
nia na bangara aza, beto mina gona
laoni tadiria qarike vakepore zozo-
toa na Tamaza.

47 Ko na nabulu za gilagilainana
aza vei za nyoroguani na nana ban-
gara ba zake vanaqiti beto zake roi-
tini aza vei za nyoroguani nana ban-
gara, za mina tapiqopiqolo valeana
aza.
48 Goto na nabulu zake gilagilai
na manugu za nyoroguani na nana
bangara, ko za roitini aza bi boka
tapiqoloni, za pala minake loka
neqina za na piqolo mina tekua
aza. Ba aza za ia vakubokubo vani
na Tamaza ko mina kopudi, za na
kubokubona tugu za nyoroguani ko
mina variiani na tinoni aza. Ko
aza za taiani na zokuna za pala na
zokuna tugu za mari tepani ria na
tinoni aza,>> za gua i Jisu.

Nake Bule goto na Varipikatai tu (Matiu 10.34-36)

49 <<Na iku tu za qa pogozo
lagereni ara pa pezo, ko na qua
nyorogua za bi oqanai toa vuruvu-
rungu tu aza qa gua!
50 Ba maka paputaiso vitigi za pala
mana lugea mae ara, ko aza za qa ko-
rapa takulangani ara tinganai mina
jola tu aza.
51 Keta mu roquroqua gamu za na
bule za qa pogozo lameni ara pa pezo
keta mu gua. Dai! Ma pojadigamu:
Nake bule za qa pogozo lameni ara,
goto na varipikatai tu.
52 Podalai koviria za vei ari ka lima
za pa maka puku tatamana za pala
mari varipikatai ko ari kue pala mari
taleria ari kori, ari kori mari taleria
ari kue.
53 Pala mari varipikatai ko na
tamadi mina kanai na tudi marene,
na tudi marene mina kanai na
tamadi. Na tinadi mina kanai na
tudi reko, na tudi reko mina kanai
na tinadi. Na tinadi za mina kanai
na nana roroto reko roadi, na roroto
reko roadi za mina kanai na roadi
reko,>> za gua i Jisu.

Mu Dogoro Pikatia na Totozo (Matiu 16.2-3)

54 Beto za paranga laoria i Jisu
ria na minete tinoni, <<Aza tugu
gamu batia gamu za na pauku za
lame vei pa kale suvu tapo, nari za
gamuke oriavo tugu paranga vei ari
za gamu, <Koi, pala mina lame za na
qolapezo,> gamu gua, nari za okoro
tugu za na kota.
55 Beto aza tugu gamu turu bata lao
vei pa suvu tapo ko gamu vagilagilai
na gava za raja keta pa kale merimiu,
za gamu paranga za gamu, <Koi, pala
mina dadanga za na kota,> gamu gua,
nari za dadanga tugu za na kota.
56 Na tinoni vavabata sekesekemiu
za gamu! Gamu boka dogoro gilagilai
gamu za na rijodi beto na kanokodi
na pezo beto na vavagalo kota, ba
ae za vei ko gamuke boka tu dogoro
gilagilai gamu za na roiti za roitidi na
Tamaza pa totozo ani?>> za gua i Jisu.

Mu Bulea na Mua Kana (Matiu 5.25-26)

57 <<Beto ae za vei ko gamuke boka
tu dogoro pikatia makamiu gamu za
na roiti tuvizina?
58 Tonai qu korapa lalaomiu tana
tinoni varituti za gamu kori na mua
kana, za mu podeke vitivitigia ko
mu vatuvizi momoea ko mu popoa
mae tu za na mua tapata tonai qu
oqoro lao ao pa varituti. Ura vei
manake vei, za pala muna tatoka
lao tana tinoni za roitini na varivar-
ituti, ko na tinoni za varivarituti aza
mina valaogo tana tinoni kopu ruma
varipiu, beto ko na tinoni kopu mina
valugego pa ruma varipiu ao.
59 Ko ma poja veinigo ari ara ao:
pala munake votu pa ruma varipiu
ao, tinganai muna lipu vaokotia ao za
na padana qu tavakilasani,>> za gua
i Jisu.

13

Munake Gabala Loiria na Miu Sela za Muna Uke

1 Ego pa totozo aza za qari lao
vavakatoni ria kaki tinoni ti Jisu za
na veveidi kaki tinoni Qalili i Pae-
lati za vaukeria ko za qaliri variso-
manaidi na dia vavavui za na orun-
gudi.
2 Nari za oeria i Jisu ria, ari za
gudi vei, <<Ae vei? Gamu roquroqua
gamu za ria za na tinoni seladi joladi

ria doru tinoni Qalili ko za vei za qari tavauke pa zona ikerena vei zara?
3 Dai zozoto! Ma poja zozotodigamu: Vei munake gabala loiria na miu sela, za gamu ba muna uke vei tugu ria!
4 Ae vei mule ari ka manogavesu tinoni ria za lotu tako vaukeria na ruma ululuna pa Siloami? Ae vei? Gamu roquroqua gamu za ria za na tinoni ikikeredi joladi ria qari suvere pa Jerusalema ko za vei za qari uke vei zara?
5 Dai zozoto! Ma pojadigamu: vei munake gabala loiria na miu sela, za gamu ba muna uke vei tugu ria zara za gamu!>> za gua aza.
6 Beto za pojadi i Jisu za na vavakato vavapada ani: <<Kolenana za maka tinoni za izongia maka suvege piqi pa nana inuma. Ko za lao ko za nyaqogana vuana ba zake batianana maka.
7 Ko za pojani za nana tinoni roiti pa inuma, <Dogoro! Kue aoro qari jola ari qa lamelame ovikia ara za na suvege piqi ani, ba kepore maka vuana ba batia. Mu lao rio paleni! Kepore laona mina turu jola zana, ura za korapa gani vauke goboria na pezo!> za gua.
8 Ba za oea ko za paranga za nana tinoni roiti pa inuma, <Koi, bangara! Muke vei! Vakolea mae pa aoro ani. Pala mana geli amu tari varilivutaini na pezo na kutana beto mana vakole vani na teni bulumakau.
9 Ko vei mina vua pa aoro za lame ani, nari za muna loia ko mina turunana. Goto vei minake vua tu aza, za tonai za muna rio pale zozoto!> za gua za na tinoni aza>> za gua i Jisu.

Za Salania i Jisu pa Rane Minyere za na Reko za Poguru

10 Maka rane Minyere za kole varivagigalai pa maka ruma varivarikamuna i Jisu.
11 Korapa ketakoi za maka reko za varajani na tomete ikikerena ko za mo manogavesu aoro, ko za poguru ko zake boka turu vatuvizi valeana.
12 Totonai za batia i Jisu aza, za kuku tekua ko ari za guni vei, <<Tinaqu, koviria qu tasalana pa mua mo ao!>> za gua aza,
13 beto za vaoponi na limana aza za na reko. Aza tugu za vei aza za zake oriavo tugu turu vatuvizi soganana gu aza, ko za vatarazaea aza za na Tamaza.
14 Ba na kuta tinoni matamata pa ruma varivarikamuna za tagigirini za na veveina za salana tinoni pa rane Minyere i Jisu, ko ari za gudi vei ria na tinoni, <<Ka vonomo rane za za vamalumia na Vavanau ko tana boka roiti gita na tinoni! Ko mu kamu tasalana pa rane ria, goto nake pa rane Minyere!>> za gua.
15 Nari za oea na Bangara aza, ari za guni vei, <<Na tinoni vavabata sekesekemiu za gamu! Gamu ba gamu ruvaruvata tekuria tugu pa dia tuturuna pa rane Minyere za na miu bulumakau beto na dongiki ko gamu toka keni vabukuria tugu pa rane aza.
16 Na tuvizina gu za taruvata pa nana mo pa rane Minyere aza. Ura na reko ani za maka tuna tugu i Ebarahami aza ba za tapiu ti Setani ka manogavesu aoro,>> za gua aza.
17 Totonai za paranga soga veidi i Jisu zara za qari kea ria qari kanai aza, goto ria doru tinoni za qari qera joladi ria na zakazava varivagabaradi za roitidi aza.

Na Vavakato Vavapadana na Kiko Masitadi beto na Vavakovuruni Palava
(Matiu 13.31-33; Maka 4.30-32)

18 Ego ko za nanazaria i Jisu ria, <<Ae za vevei za na binangara tana Tamaza? Na za mana vavapadani ara aza?
19 Na binangara tana Tamaza za vei na kiko masitadi. Maka tinoni za tekua maka kiko masitadi peki ko za umani pa nana inuma. Ko za pidoko zae aza, ko za vei maka suvege lavata, tinganai qari tatava kamu na manugu ko qari roiti dia vorivori na alale pa okokoto kaena,>> za gua aza.

20 Beto za ari mule za gua vei i Jisu,
<<Na za mule mana vavapadani ara
za na binangara tana Tamaza?
21 Za vevei gu na vavakovuruni
palava aza. Maka reko za tekuria
kaki vavakovuruni palava ko za
qaliri laoni pa maka bakete palava,
tinganai ko za kovuru zae beto za na
palava,>> za gua aza.

Na Atakamana Ngijupuna (Matiu 7.13-14, 21-23)

22 Ego za rerege lao vei pa guguzu
lavatadi beto na pekipekidi i Jisu
ko za kole varivagigalai tadiria na
tinoni, totonai za korapa jola gore vei
pa Jerusalema.
23 Totonai za maka ria za nanazia
aza, <<Bangara, pala ari ka viza
tinoni gu za mari taalo?>> za guni.
Nari ari za gudi vei i Jisu ria na
tinoni,
24 <<Mu varipera viviva ko mu luge
laoa na atakamana ngijupuna. Ura
ma pojadigamu ara za ria na zoku za
mari nyorogua luge ba marike boka.
25 Aza tugu mina turu lame za na
bangarana na ruma ko mina pate
paleni za na atakamana, za muna tu-
rumiu tugu pa peguru ko muna kole
kikia, beto ari muna gua vei za gamu,
<Bangara, mu revanga vadigami na
atakamana!> muna gua.
Ba tonai mina oe votu aza, <Qake
gilagilagamu ara ketakoi na lame
veimiu za gamu!> mina gua.
26 Tonai za pala ari muna gua vei za
gamu, <Koi, gami ko gami tekuteku
tavitigo beto gami buku tavitigo ao,
beto ko ao gu ko qu kamu vari-
vagigalai pa zona lavata pa mami
guguzu!> muna gua.
27 Ba mina paranga aza, ari mina
gudigamu vei, <Mu keni! Mu taloi
taqu gamu doru tinoni ikikeremiu!
Ara qake gilagilagamu ketakoi na
lame veimiu za gamu! > mina
gudigamu aza.
28 Ko ketakoi muna lukana uui beto
mina ngingizi tu na livomiu za gamu,
totonai muna batiria ari Ebarahami,
i Aisake, i Jekopi, beto ria doru tinoni
korokorotai pa leona na binangara
tana Tamaza, goto gamu makamiu za
muna tavakole pale pa peguru.
29 Beto ko ria na tinoni mari lame
vei pa doru kota pa made uquna na
kasia guguzu za mari luge, ko mari
somana tekuteku pa vavolo pa bi-
nangara tana Tamaza.
30 Ko ria qari liguligu za mari mo-
moe, goto ria qari momoe za mari
liguligu,>> za gua i Jisu.

Za Roquroqua i Jisu za na Guguzu Jerusalema (Matiu 23.37-39)

31 Ego pa totozo tugu aza za qari
lao parangia ria kaki Parese i Jisu,
ari qari gua vei, <<Mu siqarai rijo lao
pa maka goto kota ao, ura i Herodi
za korapa kuonigo ko mi vaukego za
gua,>> qari guni.
32 Nari ari za gudi vei i Jisu ria,
<<Mu lao pojani za na pokese ngan-
ganguluna nari, <Ara za koviria qa
korapa iju paledi na tomete ikikeredi
beto qa varisalana pa ngenari ko uka,
ko pa rane vinaue tu za mana vaoko-
tia ara za na qua roiti za gua,> mu-
guni.
33 Ba leana, mana jokai na qua
rerege lao pa Jerusalema ara pa nge-
nari, uka ko riza, ura nake pa goto
kota goto pa Jerusalema gu za na
ukukena tana tinoni korokorotai.
34 Kei, Jerusalema, Jerusalema!
Gamu na tinoni pa Jerusalema gamu
vai vaukeria na tinoni korokorotai
beto gamu buti taridi na patu ria za
garunu laodi na Tamaza tadigamu!
Kubo totozo za qa nyorogua teku
varikamudigamu, ba veidigamu na
kokorako za vaonguria na boko tuna
pa babanana ko za kopudi qa gua,
ba quke vamalumuziu tugu ko ba
veidigamu.
35 Ko zara za vei za, mina taloi
pale ko mina ivulu gogoepe za na
miu ruma zelepade. Ma poja zo-
zotodigamu ara za gamu: munake
izongo batiziu ara za gamu, tinganai
mina kamu na totozo muna paranga
vei ari, <Za tamana aza za lame pa
korapa izongona na Bangara,> muna
gua,>> za gua i Jisu.

14

Za Salania i Jisu za Maka Tinoni za Mo

1 Ego pa maka rane Minyere tonai
za lao tekuteku pa ruma tana maka
tiolata tadiria na Parese i Jisu, za qari
kole dogoro kopukopuni ria na tinoni
aza.
2 Ko za korapa ketakoi pa moena
i Jisu za maka tinoni za varajani na
mo ko za pugepugele na nenena na
limana.
3 Nari za nanaza laoria i Jisu ria
na tinoni qari varivagigalaini na Va-
vanau beto ko ria na Parese, <<Ae
vei, na tavamalumuna tugu pana
Vavanau za na varisalana pa rane
Minyere, ba dai?>> za gudi.
4 Ba qarike vagala ria. Nari za aru
tekua i Jisu za na limana na tinoni
za mo ko za salania, beto za vamule
kenia.
5 Beto ari za gudi vei, <<Bi vei maka
gamu za bi lotu kura pa maka baongo
lavata pa rane Minyere za na nana
dongiki babi maka nana bulumakau,
za ae muna vei za gamu? Munake
boka siqarai lao bako votuni aza pa
rane Minyere tugu aza?>> za gua i
Jisu.
6 Ba qarike boka oea ria za na
nanaza tana.

Na Vapekai beto na Vinalavata

7 Ego za tori dogoro poaria tu i Jisu
ria kaki tinoni qari tasoru za qari
mijamijataria na nyumunyumudi
poreveveidi pa totozo tekuteku, ko
za parangaria,
8 <<Tonai bu tasoru lao pa maka
vavolo varielava ao, za muke jujuku
lao pa nyumunyumuna poreveveidi,
ura keta mi kolenana mule za maka
tinoni za poreveveina jolanigo ao za
oqoro kamu. Ko vei mina kamu
liguligu aza
9 za pala mina lao tamu za na tinoni
kolenana vavolo, aza za sorugamu
gamu kori doru, ko ari mina gu-
nigo vei, <Qokolo, mu vakabere vani
na tinoni ani za na nyumunyumuna
aza,> mina gunigo. Ko tonai za
pala muna kea ao beto muna gore
nyumua ao za na nyumunyumuna
tadiria kepore veveidi.
10 Goto tonai bu tasoru ao za mu
lao nyumu pa nyumunyumuna beto-
betona kepore veveina. Ko totonai
mina lame za na tinoni za sorugo za
pala ari mina paranga veinigo, <Qua
baere, mu nyumu keza zae pa narena
pani,> pala mina gunigo. Pa totozo
tu aza za muna tavaporeveveina pa
moedi ria doru qari tasoru ao.
11 Ura na tinoni za vavalavata mu-
leni makana za pala mina vakeai
tugu na Tamaza, goto aza za vapeki
muleni makana za pala mina valava-
tia tugu na Tamaza,>> za gua i Jisu.
12 Beto za parangia i Jisu za na
tinoni za sorua aza, <<Totonai muna
vatanani ao za maka tekutekuna
babi na vavolo za muke soruria gu ria
na mua baere, na taimu marene, na
tavitimu babi ria na tinoni izizongo
qari suvere tatago. Ura ria za pala
mari boka soru sogago mutugu maka
totozo ao, ko tonai mari vei ria nari za
mina tasoga gu za na roiti leanana qu
roiti laoni ao tadiria.
13 Goto tonai muna roitini maka
vavolo ao za mu soruria ria tu na
varivasevidi, na qao, ria qari gavere,
beto ria nake batabatadi tu.
14 Mina vei tu aza za muna tamana
ao, ura pala marike boka soga vanigo
ria aza. Goto ao za na Tamaza tu
mina soga vanigo pa rane turumule
tadiria na tinoni tuvizidi,>> za gua i
Jisu.

Na Vavakato Vavapadana na Vavolo Lavata (Matiu 22.1-10)

15 Ego ko totonai za nongoria maka
ria qari somana tekuteku pa tevolo
za na paranga ari, za paranga laoia
aza i Jisu, <<Mina tamana valeana za
na tinoni mina somana tekuteku pa
vavolo pa binangara tana Tamaza,>>
za gua.
16 Nari za oea i Jisu aza, <<Maka
totozo za roitini maka tinoni za maka
vavolo lavata beto za soruria aza ria
na kubo tinoni.
17 Totonai za kamua za na totozo
vavolo za garunia za nana nabulu ko
za lao pojadi ria na tinoni tasorudi,

<Mae, lame koviria! Tori tana beto tu doru maka za,> za gua.

18 Ba qari okoto podalai gonagona vapele ria doru. Ari za gua vei za na tinoni momoe, <Ara za maka iapeki kobu pezo za qa koni vaia gu, ko ba lao tu ovikia aza qa gua. Ko mu vamalumuziu gu ko manake lao somana,> za gua.

19 Beto maka goto mule ari za gua vei, <Ara za ka manogaputa bulumakau mari ragaragatia na geligelina pa qua inuma za qa koni vai tekuria gu, ko qa korapa nyorogua lao podekeria. Ko mu vamalumuziu ko manake lao somana,> za gua.

20 Beto maka mule ari za gua, <Ara za qa koni varielava gu, ko pa ginuana gu aza za manake boka lao ara,> za gua.

21 Nari za mulenana gu za na nabulu ko za lao vavakato vani nana bangara za na veveidi doru paranga qari pojaria ria. Ko za tagigiri vikevikereni za na bangara za roitini na vavolo, ko ari za guni vei za nana nabulu, <Mu siqasiqarai tokatokaria na zona lavalavata na zona pekipekidi pa leo guguzu, ko mu toka lamedi ria na varivasevidi, na qao, nake batabatadi, beto ria qari gavere!> za gua.

22 Pa liguna za roitini aza vei za garununi nana bangara nari za mule kamu za na nabulu, ko ari za gua vei, <Bangara, qa tori toka kamudi tu ara ria qu garununiziu ao, ba za oqoro tu pugele za na ruma,> za gua za na nabulu.

23 Nari ari za guni vei na bangara za na nana nabulu, <Mu votu lao mule keta pa peguruna na guguzu lavata pa zona na kota pa zouna ketakoi qari suvere na tinoni, ko mu tepa vitivitigiria ria na tinoni ko mari lame vapugelia na qua ruma.

24 Ma pojadigamu ara: kepore maka ria qa soru momoeria za mina meai iapeki ganigani pa qua vavolo! > za gua za na tinoni aza,>> za gua i Jisu.

Na Laona na Tutina i Jisu (Matiu 10.37-38)

25 Ego totonai za korapa lalaonana i Jisu za maka minete tinoni lavata za tuti laoa, nari za balinga mule aza, ko ari za gua vei,

26 <<Na tinoni za lame taqu ba zake roqu loiria ria na tamana, na tinana, na maqotana, beto na tuna, ria na taina marene na luluna reko, beto ko nana toa tugu vei za zake pada ko mina sepele taqu za na tinoni vevei aza.

27 Na tinoni zake pogozia nana korosi makana ko zake tutiziu ara za zake pada ko mina sepele taqu aza.

28 Vei maka gamu za bi nyorogua roitini maka ruma lavata, za pala mina nyumu mae aza ko mina nguti votuni mae za na vaina na ruma, ko mina gilagilai mae za bi pada tugu za nana poata na vaokotona na ruma ba dai.

29 Ura vei minake vei zara aza, za pa liguna mina vaturua na kokovana beto minake boka vaokotia aza za na ruma, za pala mari au vavaledeni ria doru tinoni qari batia nana roiti aza.

30 Pala mari paranga ria, <Koi, na bangara ani za podalaini nana ruma, ba zake boka vaokotia!> pala marigunigo ria.

31 Ko mu nongoria mule ani ko! Na bangara za izongia ka manogaputa vuro tinoni varipera gu ba za nyorogua rajai za maka goto bangara za izongia ka rabeteputa vuro tinoni varipera, za mina nyumu mae ko mina roquroqu valeana mae tu aza. Mina roquroqu valeana ko vei mina bokanana talea aza za na bangara nari ba dai.

32 Ko vei mina gilagilai minake boka aza za mina garunu valaoria ria kaki nana tinoni pogozo nongoro ko mari lao gozoria za na bangara neqina tonai za korapa pa zouna tu aza, ko mina tepai aza za na bule.

33 Ko gamu za maka moqaza podeke vei tugu. Zara za vei ko mu dogoro valeania za na pore laona na tutiqu ara beto mu tutiziu. Ura kepore maka tinoni gamu za mina

boka na qua sepele vei minake boka loi betoria aza za doru nana zakazava za izongoria,>> za gua i Jisu.

Na Solo za Maragutu na Lingilingina
(Matiu 5.13; Maka 9.50)

34 <<Na solo za na leleana, ba tonai mina maragutu na lingilingina nari za pala minake boka tavalingilingi soga mule aza.
35 Na solo kepore lingilingina za zake pada mina tavaroiti pa pezo babi pa nyanyao nyabodi ko na valaona pa umuma. Goto na padana za mina tagona paleni gu.

Na tinoni pore talinga nongonongorona za mi vainongoro!>> za gua i Jisu.

15

Na Sipi Mumana
(Matiu 18.12-14)

1 Ego ko qari kanoko lao ti Jisu ria na zoku tinoni tekuteku takisi beto ko ria na tinoni seladi, ko mari nongonongorodia tana qari gua.
2 Nari qari podalai qumiqumini ria qari varivagigalaini na Vavanau beto ria na Parese aza, ari qari gua vei, <<Na tinoni ani za vatataria tu ria na tinoni seladi beto ko za tekuteku tavitiria tugu vei!>> qari gua.
3 Nari za pojadi i Jisu za na vavakato vavapada ani, ari za gua vei,
4 <<Vei maka gamu za bi izongia maka gogoto nana sipi ko tonai maka ria na sipi ari za bi muma, nari na za mina roitini aza? Na tinoni aza za loi vasuvereria pa qega ari ka siangavulu ka sia sipi, beto za lao nyaqoa aza za muma tinganai ko za batia tu.
5 Totonai za batia za qera vitivitigi, ko za sugaria pa varana.
6 Beto za sugara muleni pa nana ruma, za kuku varivarikamudi ria na nana baere beto na tavitina, ko ari za gudi vei, <Mae gamu ko mu somana qeraqera tavitiziu! Ura koviria qa tori batia tu ara aza na qua sipi mumana,> za gua.
7 Ma pojadigamu ara za maka moqaza podeke putaputa vei zara za na qeraqera pa noka za votuni na gabala mulena maka tinoni selana za mina jolani na qeraqera za votuni ari ka siangavulu sia tinoni tuvizidi nake padadi ko mari gabala mule,>> za gua i Jisu.

Na Poata Mumana

8 <<Bi kolenana za maka reko za izongia ka manogaputa nana poata siliva ko maka za vamumai, nari na za mina roitini aza? Na reko aza za vurungia na juke, beto za burungia na ruma beto za nyaqo beto paleni aza za na leo ruma ko tinganai za batia tu.
9 Totonai za batia aza za na poata za vamumai, za kuku varikamudi ria na nana baere na tavitina, ko ari za gudi vei, <Mae gamu ko mu somana qeraqera tavitiziu! Ura koviria qa tori batia tu ara za na qua poata aza qa vamumai,> za gua aza.
10 Ma poja valeadigamu ara, maka moqaza podeke vei tugu aza za ria na mateana tana Tamaza za qari qeraqera tonai za gabala mule maka tinoni selana,>> za gua i Jisu.

Ari Kori Koburu Mumadi

11 <<Kolenana za maka tinoni kori na tuna marene.
12 Ko na tuna marene pa ligu ari za guni vei na tamadi, <Tamaqu, mu vaniziu gu koviria za aza na iaqu pa mua izizongo,> za gua. Nari za okoto pikata vadi na tamadi tadi ari kori tuna marene ria na nana izizongo.
13 Ego za jola gu ka viza rane, nari za na tuna pa ligu za vanamaria doru nana zakazava za izongoria beto za taloi keni pa guguzu zouna aza. Ketakoi za lao vanyanyala paledi aza pa toa ikikeredi ria doru nana poata.
14 Totonai za vabetoria aza ria doru vei za izongoria, za kamu pa guguzu aza za maka songe lavata, ko za kepore maka za bi boka toani aza.
15 Ko za lao tepa roiti tana maka tinoni pa guguzu aza, nari za garunia na tinoni aza ko za lao kopu vani na nana borogo.

16 Za varivasevi ko za kole do-
godogoro nyonyoroguadi tugu aza
ria na ganigani tadiria na borogo, ba
kepore maka tinoni bi iani ganigani.
17 Ko totonai za roqu kamua aza za
na roquroqu tavagigala, nari ari za
gua vei, <Kei, ria doru nabulu tana
tamaqu ba za pugele nyonyoa na gedi
ganigani goto na za qa uke talea ko qa
suvere varivasevi burana pani ara!
18 Leana, ma siqarai gu mule lao
tana tamaqu ara, ko ari mana vavaja
vei: Tamaqu, qa sela ara pa moena na
Tamaza pa noka beto pa moemu ao.
19 Koviria nake padaqu ko muna
kukuniziu na tumu ara, goto mu
veiniziu gu ria na mua tinoni roiti
mana gua,> za gua.
20 Ko za soqolo turu ko za taloi mule
lao tana tamana aza.
Ba totonai za oqoro tata kamua na
ruma aza za dogoro vaia na tamana,
ko za roquroqu vitivitigia aza, ko za
abutu lao borua beto za aoa za na
tuna.
21 Nari ari za gua vei za na tuna,
<Tamaqu, qa sela ara pa moena na
Tamaza pa noka beto pa moemu ao.
Koviria nake padaqu ko muna kuku-
niziu na tumu ara,> za gua.
22 Ba za kuku tekuria na tamana
ria na nana nabulu, <Mu siqasiqarai!
Tekua na poko batabata leanana ko
mu vazaeni, beto mu vasolapani
na ringi na karukarusuna, beto mu
vazaeni tugu na sadolo na nenena,
23 beto za mu lao kubolia na tuni
bulumakau nyobonyobokona, ko
tavavolo qeraqerani!
24 Ura na tuqu ani za tori uke tu,
ba koviria za toa mule; za tori muma
tu aza, ba koviria za tabata ligu!> za
gua. Ko qari podalai roitini ria za na
vavolo qeraqera.
25 Ego totonai za korapa tu pa
inuma za na tuna marene pa moa. Ko
totonai za mule ko za tata kamu pa
ruma, za nongoria za na mikemike
beto na pekapeka.
26 Nari za kuku tekua aza za maka
nabulu ko za nanazia, <Na za za ko-
rapa taroiti pani, qokolo!> za guni.
27 Nari ari za gua vei za na nab-
ulu, <Na taimu marene za koni mule
kamu ko na tamamu za kubolia na
tuni bulumakau nyobonyobokona ko
qari vavolo qeraqera, ura za mule
kamu valeana aza,> za guni.
28 Ba za tagigiri za na tuna pa moa,
ko za dainana luge pa ruma. Nari
za votu za na tamana ko za mamana
tokatokai ko mi luge za guni.
29 Ba za oea za na tamana, <Do-
goro! Na kubo jola aoro ari za qa
kole pinauzu vanigo ara ao beto qake
izongo maja podekia tugu ara za
maka mua garunu. Ba na za mae qu
tori vaniziu tu ara? Bi maka qoti peki
gu bu vaniziu ko ba tekuteku tavitiria
ria na qua baere, ba kepore zozoto
tugu!
30 Goto na tumu zana za keni va-
manyao betoria tadiria na tugele ria
na mua zakazava, ba tonai za mule
kamu za qu kubolo vani tu na tuni
bulumakau nyobonyobokona ao!> za
gua aza.
31 Nari ari za guni vei na tamana
aza, <Tuqu, ao za na suveremu gu
taqu doru totozo, ko dorudi vei qa
izongoria ara za na mua gu ao.
32 Ba za leana tugu za taqe roiti
ganigani ko taqe qeraqera gita, ura
na taimu ani za tori uke tu, ba kovi-
ria za toa mule; za tori muma tu aza, ba
koviria za tabata soga!> za gua.>>

16

Na Vavakato Vavapadana na Nabulu Ikikerena

1 Ego za paranga laoria i Jisu ria
na nana sepele: <<Kolenana za maka
tinoni izizongo za pore maka nana
nabulu ko aza za kopudi doru nana
zakazava. Ko ria kaki qari vavakato
vani na tinoni izizongo ani za na
veveina za aru vikevikereria na nab-
ulu za kopudi za na nana poata.
2 Nari za kuku valugea na tinoni
izizongo za nana nabulu ani, ko ari
za guni vei, <Na za aza qa nongoroni
ara na veveimu ao ani? Mu valamea
na vavakatona na kopu vareregena
na qua izizongo, ura koviria munake

kopu vareregia na qua izizongo ara ao!> za guni.

3 Nari za kole roquroqu makana za na nabulu kopu, <Pala mina vabetoziu na qua bangara pa qua roiti ara. Ko na za beka za mana roitini ara tonai? Qake boka roiti pa inuma ara, beto na tepatepa tadiria na tinoni ba qa keani tugu.

4 Ego, leana, ari gu za mana roiti vei ara, ko totonai mana tavabeto pa qua roiti kopu ara ba mari koledia ria na kubo qua baere mari vatataziu pa dia ruma,> za gua.

5 Ko za kuku makamaka vakamuria aza ria na tinoni qari oqoro tabaria na dia lipulipu tana nana bangara. Za nanazia aza za na tinoni momoe, <Ao ka viza za na mua lipulipu tana bangara taqu?> za guni.

6 Nari ari za gua vei za na tinoni aza, <Maka gogoto daramu tototoni oela olive pugeledi,> za gua.

Nari za paranga za na tiolata za kopu, <Ego, ani za na mua pepa lipulipu. Mu siqarai nyumu ko mu kutia ka limangavuluputa tototoni oela pugeledi mu gua,> za gua aza.

7 Beto za nanazia mule za maka, <Goto ao za ae za vei? Ka viza za na mua lipulipu tana bangara taqu?> za guni.

Nari za paranga za na tinoni aza, <Maka gogoto baeke vuiti,> za gua.

Nari za paranga za na nabulu kopu, <Leana, ani za na mua pepa lipulipu. Mu kutia gu ka vesungavuluputa gu,> za guni.

8 Ko za dogoro valavatia na bangara za na nabulu sekesekena ani. Ura za dogoro momoe laoa na totozo uka riza aza, ko za vatanani na nana toa makana. Ria na tinoni pa kasia guguzu ani za qari tavagigala joladi ria na tinoni tana kabere pa roverove vevei zara.

9 Zara za vei ko ma pojadigamu ara za gamu: mu variiadi ria na miu izizongo pa pezo ko mi pore miu baere, ko tonai mina beto pudala nari za mari vatogagamu pa guguzu kole jolana.

10 Aza za tarange pa kopudi na zakazava pekipeki za mina tarange tugu pa kopudi na zakazava lavalavata; goto aza zake tarange pa kopudi na zakazava pekipeki za minake tarange tugu pa kopudi na zakazava lavalavata.

11 Vei munake tarange za gamu pa kopudi na izizongo pa pezo, za i zei mina rangegamu ko mina vakopudigamu na izizongo zozoto?

12 Ko vei munake tarange za gamu pa kopuna na izizongo tana goto tinoni, za i zei mina rangegamu ko mina vakopudigamu ria na miu izizongo makamiu?

13 Kepore maka nabulu mina boka makarai nabuludi za kori bangara. Pala maka minake tavaraguani goto maka za mina roquroqua; pala mina valavatia maka goto maka mina vakepore veveinai. Ko munake boka makarai nabuludi gamu za na Tamaza beto na izizongo,>> za gua i Jisu.

Kaki Varivagigalai ti Jisu (Matiu 11.12-13)

14 Ego tonai qari nongoria ria na Parese za vei zara za qari kole vavaledeni ria i Jisu, ura na galegale bulo poata ria.

15 Nari ari za gudi vei i Jisu ria, <<Gamu ka viza gu ari za gamu vavadogoro veidigamu na tinoni tuvizimiu makamiu pa moedi na tinoni, ba na Tamaza za gilagilainana na bulomiu. Ura ria na zakazava qari tadogoro vaporeveveidi ta tinoni za qari lulasa ikeredi jola pa dogodogoro tana Tamaza.

16 Na Vavanau beto na kutikuti tadiria na tinoni korokorotai za qari tokaria na tinoni tinganai za kamu pa totozo ti Jone Paputaiso. Podalai pa totozo aza ko za kamu koviria za tatarae za na nongoro leana na veveina na binangara tana Tamaza, ko na kubo tinoni za qari podeke vitivitigia ko mari luge laoa qari gua.

17 Ba vei mina murimuri tu za na oka beto na pezo, ba maka gaji ikete

pa Vavanau ba minake izongo lotu kenana.
18 Na tinoni za loi pale na maqotana ko za lao elava sogai mule maka goto reko za barabarata tugu aza. Beto aza na tinoni za elavia na reko qari loi pale za barabarata tugu aza,>> za gua i Jisu.

Na Tinoni Izizongo beto i Lazarasi

19 <<Ego kolenana za maka tinoni izizongo za pokodi na poko batabata leadi na poreveveidi beto za suvere ko za tekuteku valeanagana doru rane.
20 Ko za kolenana mutugu za maka tinoni varivarivasevina na izongona i Lazarasi, za tubutubu beto doru tinina, ko qari lalao loia ria pa atakamana tana tinoni izizongo aza.
21 Ko za kole nyonyoro ganiria na vuvuvuzu ganigani qari lolotu pa tevolo tana tinoni izizongo aza ba zake boka, goto ria na sie tu za qari lao kole memeai na tubuna.
22 Ego tonai za uke za na tinoni varivarivasevina, za qari kamu titai ria na mateana aza, ko za lao nyumu kekeria i Ebarahami aza ko za somana tekuteku pa vavolo pa noka. Na tinoni izizongo ba za uke tugu, ko za tagolomo aza.
23 Totonai za kole suvere vitigi pa heli nari za enga zae nari za batia i Ebarahami pa zouna tu beto i Lazarasi za korapa pa keketaina.
24 Nari za kuku viviva aza, ari za gua vei, <Kei, Ebarahami, tamaqu! Mu roquroqu tokaniziu. Mu garunia i Lazarasi ko mi totuni pa pie za na karukarusuna gu, ko mi lame valomozia na meaqu, ura qa varivasevi na vitigi ara pa iku ani!> za gua.
25 Nari ari za gua vei i Ebarahami, <Tuqu, mu roquroqua mae aza totonai na toamu ao. Qu izongo betoria ao ria na zakazava leleadi, goto i Lazarasi za suvere varivasevi za totonai. Ba koviria za suvere qeraqera aza, goto ao za qu suvere vitigi.
26 Ko nake zakazava ria gu makadi za! Goto maka oqili loluna na revatana jola tugu vei za kole pa varikorapaida gita, ko ria mari nyorogua karovo ko mari lao ketakoi tadigamu mari gua za marike boka, beto ko ria mari nyorogua karovo lame pana tadigami pani mari gua za marike boka,> za gua.
27 Nari ari za gua vei za na tinoni izizongo, <Ego mina vei za, kei Ebarahami tamaqu, qa tepa vitivitigigo ara ao ko mu garunu laoni gu pa ruma tana tamaqu i Lazarasi zana!
28 Ka lima ria na taiqu marene qari korapa ketakoi. Mu pojani i Lazarasi ko mi lao poja vaneqineqidi, keta mari lame pa ia za kolea na vitigi pani,> za gua.
29 Nari za paranga i Ebarahami, <Na kutikuti ti Mosese beto ko tadiria na tinoni korokorotai za qari korapa koledia, ko mari vainongoro lao gu tadiria ria,> za gua aza.
30 Nari ari za gua vei za na tinoni izizongo, <Dai, Ebarahami, tamaqu! Vei mina toa mule tu pa uke za maka tinoni ko mina mule lao vavakato vadi za pala mari nongoria, ko mari gabala loiria ria na dia sela,> za gua aza.
31 Nari ari za gua vei i Ebarahami, <Vei marike nyorogua nongoria ria za na kutikuti ti Mosese beto tadiria na tinoni korokorotai, nari za vei mina toa mule tugu pa uke za maka tinoni ko mina mule lao, ba pala mari daidia tugu vazozoto!> za gua,>> za gua i Jisu.

17

Na Sela, na Rangerange beto na Roiti tana Nabulu
(Matiu 18.6-7, 21-22; Maka 9.42)

1 Ego za paranga laoria na nana sepele i Jisu, <<Ria na zakazava varivatatupe za marike koroto lame, ba mi takulangagana tu aza za valameria.
2 Za leleana jola za na tinoni za roiti vei zara za bi lova momoeni maka patu doa lavata pa ruana, beto bi lao lupi paleni pa kolo lilisina. Aza za leana jolani bi valotua aza na rangerange tana maka tinoni za munyala nana rangerange taqu.

3 Ko mu kopu muledigamu pa miu
toa ko muke lotu! Bi sela na tavitimu
za mu tokea ko mu vabatini nana
sela, ko bi gabala aza za mu taleozoni.
4 Bi roiti laoni na sela tamu ka
vitu totozo pa maka rane aza, ko bi
mulemule lao vavaja tamu aza ka
vitu totozo tugu, bi paranga vei ari,
<Qa sela ara, ko mu taleozoniziu,>
bi gua, za muna taleozoni tugu,>> za
gua i Jisu.

5 Nari ari qari guni vei na Bangara
ria na tinoni tagarunudi, <<Bangara,
mu vaneqiria na mami rangerange!
>> qari gua ria.

6 Nari za oeria na Bangara, <<Bi
peki vei gu na kikona maka suvege
masitadi za na miu rangerange, ba
muna boka gu paranga veini ari
gamu za na suvege lavata za bagere
vakori ani, <Mu tajopu tu ao, ko mu
tauma mule pa ivere,> buguni, za
pala mina nongorogamu gu.

7 Bi maka gamu za bi kolenana
maka nana nabulu za kole varoitiria
ria na manugu qari ragatia na piki pa
inuma babi kole kopudi na sipi, ko bi
beto roiti aza ko bi mule pa ruma, za
ae za vei? Pala mina pojani aza aza
ko mi tekuteku mae mina guni?
8 Dai, pala minake vei ke! Pala
ari tu mina poja veini mule aza
za nana nabulu aza, <Mu vatana
vaniziu na qua tekutekuna, mu
vazaeria na poko nabulu ko muna
kole turu kopuniziu totonai mana
kole tekutekuqua na bukugequ
ara. Liguligu tu beto muna boka
tekutekumua ao,> pala mina guni.
9 Ae za vei za boka paranga leana
laoa tu aza za na nabulu ura za
vatabea za na garunu ta nana ban-
gara? Dai!
10 Maka moqaza podeke vei gu
aza za gamu. Totonai tu muna
vaokotoria gamu ria doru roiti gamu
tagarunudi, za ari gu muna paranga
vei, <Gami za na nabulu kepore
veveimami. Na mami roiti gu za
gami roitini!> muna gua gu,>> za gua
i Jisu.

I Jisu za Salanaria ka Manogaputa Tinoni Poqupoqudi

11 Ego totonai za korapa rererege
zae pa Jerusalema i Jisu, za rerege
tutia aza za na varivolozo pikata
gugugu pa Sameria beto pa Qalili.
12 Totonai za korapa lao luge aza pa
maka guguzu, za qari lao gozoria ari
ka manogaputa tinoni poqupoqudi
aza. Qari turu pa zouna ria,
13 ko qari kukuku uui vei ari,
<<Jisu! Bangara! Mu roquroqu
tokadigami!>> qari gua.
14 Nari za batiria i Jisu, ko ari za
gudi vei, <<Lao, ko mari dogoro vilo-
togamu ria na iama,>> za gua aza.
Totonai qari korapa lalaodia ria, nari
za qari tataloso valioso gu ria.
15 Totonai za gilagila kamua maka
ari ka manoga za tori tasalana tu aza,
za mule lao ti Jisu aza, za velavela
vatarazaea aza za na Tamaza.
16 Ko za lao nyumu sori tungutungu
pa nenena i Jisu aza, ko za paranga
leana lao tana. (Na tinoni Sameria za
na tinoni aza.)
17 Nari za paranga i Jisu, ari za gua
vei, <<Ari ka manogaputa tu ria na
tinoni qa taloso valiosoria ara! Ko
pae tu ari ka sia?
18 Ae za vei kepore mule za maka
za mule lame paranga leana tana
Tamaza goto na tinoni karovona gu
ani?>> za gua aza.
19 Beto ari za guni vei i Jisu za na
tinoni aza, <<Turu, ko mu kenimua.
Na mua rangerange za tori salanigo
tu,>> za gua aza.

Na Lamena na Binangara tana Tamaza
(Matiu 24.23-28, 37-41)

20 Ego kaki ria na Parese za qari
nanazani i Jisu za na totozo mina
lame na binangara tana Tamaza.
Nari ari za gudi vei i Jisu, <<Na bin-
gara tana Tamaza za minake lame
vei pa kaki vinagilagila mari boka
tabata.
21 Kepore za maka tinoni mina
boka paranga vei ari, <Dotu! Pa nari
gu aza!> babi <Pani gu aza!> bi gua.

Ura na binangara tana Tamaza za korapa gu pa varikorapaimiu gamu,>> za gua i Jisu.

22 Beto ari za gudi vei ria na nana sepele, <<Qari korapa lame ria na rane totonai pala muna nyorogua batia gamu za maka makamakaina rane gu tana Tuna na Tinoni, ba munake boka batia.
23 Pala ari mari poja veidigamu ria na tinoni, <Dotu! Pa nari aza!> babi <Pani aza!> mari gua. Ba keta mu mulongo votu lao tutiria.
24 Za maka moqaza podeke vei na kapi za malara pa noka podalai pa maka kalena ko za lao pa maka kalena, pala zara mina vei za na rane tana Tuna na Tinoni.
25 Ba momoe za mina kole gozororia zoku vitigi mae tu aza, beto mina takilu pale mae tadiria na zazae tinoni koviria.

26 Mina vei na rane pa totozo ti Noa za na rane tana Tuna na Tinoni.
27 Qari kole tekutekudia na bukugedi ria doru tinoni, beto ria na marene na reko za qari varivarielava ko tinganai za kamu na rane za luge pa aka i Noa, ko za gore na vae ko za vauke betoria ria doru.
28 Ko pala mina vei mutugu za taroiti pa totozo ti Loti, qari kole tekutekudia na bukudia, qari kole vavaidia beto qari vavaidi ria na dia zakazava, qari kole umumadia beto qari kole roroitidia ruma.
29 Aza tugu na rane za taloi pa Sodomo i Loti za gore za na iku beto na patu kilakilavadi za qari okoro lagere vei pa noka, ko za vauke betoria ria doru.
30 Ko mina maka moqaza podeke vei zara za na rane bola votu lame tana Tuna na Tinoni.

31 Pana rane aza za na tinoni za korapa pa are ruma za minake gore tekuria na nana zakazava pa leo ruma. Maka moqaza podeke vei tugu aza mina korapa pa inuma za minake pavu gabala mule pa nana ruma.

32 Mu roqu vakoititia na maqotana i Loti ko!
33 Na tinoni za rabekeni na nana toa za pala mina saivia tugu, goto na tinoni zake rabekeni na nana toa za mina taalo.
34 Ma pojadigamu, pa bongina tugu aza za kori tinoni za mari korapa kole varikamudia pa maka lovu; maka za mina tateku vakeni, maka mina taloi pale.
35 Kori reko za mari korapa makarai kijagedi vuiti; maka ari kori za mina tateku vakeni, maka mina taloi pale.
36 Kori tinoni za mari roiti varikamu pa inuma pa rane aza; maka ari kori za mina tateku vakeni, goto maka mina taloi pale,>> za gua i Jisu.
37 Nari qari nanazia ari ka viza nana sepele aza, <<Bangara, pala pae mari taroiti ria na zakazava zara?>> qari gua.

Nari za oeria i Jisu, <<Ketakoi za kole maka kobukobu manugu ukena za pala mari varikamu ketakoi ria na nyae,>>* za gua i Jisu.

18

Na Naboko beto na Tinoni Varipitu Ikikerena

1 Ego beto za pojai mule i Jisu tadiria na nana sepele za maka vavakato vavapada ko mi vagigalairia ko marike munyala pa varavara goto mari varavara laodia gu za gua. Ko ari za gudi vei,
2 <<Pana maka guguzu za kolenana za maka tinoni varituti zake pangagani na Tamaza beto zake dogoro vaporeveveina ria na tinoni.
3 Ko na suverena tugu pa guguzu aza za maka reko nabonaboko, za lao tepa milimulea na tuvizi tana tinoni varituti ani, ari za gua vei, <Mu mijata vaniziu na tuvizi qa taleni na qua kana,> za gua.
4 Na zovaina jola za dainana za na tinoni varituti ani. Ba liguligu tu beto za roquroqu makana za na

* **17:37** Na nyae babi maka manugu za vei na zako ko za boka ganigani nyabo babi na tini kobukobu tinoni.

tinoni varituti ani, ari za gua vei, <Zozoto tugu za qake pangagani ara za na Tamaza, beto ko qake dogoro vaporeveveidi tugu ara ria na tinoni,
5 ba za kamu vaduvili gojoziu ara za na naboko ani. Ko leana ma roiti vani tu ropi na varituti aza za nyoroguani aza. Ura vei manake roiti vei ara za pala mina manogai milimuleziu tugu, ko mina vapavuziu!> za gua za na tinoni varituti,>> za gua i Jisu.
6 Beto ari za gua vei za na Bangara, <<Mu nongoria tu aza vei za pojai na tinoni varituti ikikerena ani ko!
7 Ba ae za vei? Gamu roquroqua gamu za minake varituti vadi na Tamaza ria na nana tinoni qari kiu alili laoa aza na rane na bongi? Ae vei, pala minake oqanai tokadi tugu na Tamaza ria?
8 Dai! Ma pojadigamu minake oriavo tugu varituti vadi aza ria. Goto ae za vei, tonai mina mule lame na Tuna na Tinoni za pala mina batirianana tu ria kaki tinoni rangerange pa pezo?>> za gua i Jisu.

Na Vavakato Vavapadadi na Parese beto na Tinoni Tekuteku Takisi

9 Beto za pojadi mule i Jisu ria kaki qari range muledi na dia toa tuvizidi beto qari dogoro vagoreria ria na goto tinoni za na vavakato vavapada ani,
10 ari za gua vei, <<Koledia za kori tinoni qari zae varavara pa kakabarena zelepade, maka za na Parese goto maka na tinoni tekuteku takisi.
11 Na Parese za turu kalekale makana beto ari za varavara lao vei tana makana, <Tamaza, qa paranga leana ara tamu, ura qake vei ria doru goto tinoni ara. Qake ikiko, nake tinoni ikikerequ, beto qake barabarata, beto qake vevei na tinoni tekuteku takisi pa maka kalequ nari ara.
12 Ara za kori totozo pa maka vuiki qa gilagila tabutabu ganigani, beto qa valao vanigo maka pa manoga pa dorudi na qua zakazava qa tekuria,> za gua aza.
13 Goto na tinoni tekuteku takisi za turu pa zouna tu ko za pangaga enga zae pa noka, goto za kole popoaria pa nana takulanga za na raqoraqona, beto ari za varavara vei, <Tamaza, mu roquroquziu beto mu taleozoniziu, ura ara za na tinoni sela!> za gua aza.
14 Ma pojadigamu ara: na tinoni tekuteku takisi tu ani, nake Parese, za taleozo ko za tuvizi pa dogodogoro tana Tamaza beto za mule laonana pa nana ruma aza. Ura na tinoni za vavalavata muleni makana za mina tavagore, ba na tinoni za vapekai muleni makana za mina tavalavata,>> za gua i Jisu.

I Jisu za Manadi ria na Koburu Pekipekidi
(Matiu 19.13-15; Maka 10.13-16)

15 Ego qari toka laodi ti Jisu na tudi pekipekidi ria kaki tinoni, ko mi vaopodi na limana aza ko mi manadi qari gua. Tonai qari batiria ria na sepele qari roiti vei zara za qari tokeria ria.
16 Ba za kuku tekuria i Jisu ria na koburu pekipekidi ko za parangaria, <<Mu vamalumu lameria taqu ria na koburu pekipekidi, muke suquturia. Ura na binangara tana Tamaza za tadiria tugu qari vevei ria na koburu ari.
17 Ma poja zozotodigamu ara gamu: na tinoni zake toa vei na koburu peki pa tekuna na binangara tana Tamaza, za minake boka zozoto lugea aza za na binangara tana Tamaza,>> za gua i Jisu.

Na Tinoni Izizongo za Nyoroguani na Toa Jola
(Matiu 19.16-30; Maka 10.17-31)

18 Ego za lame ti Jisu za maka tinoni matamata tadiria na Jiu, ko za nanaza vei ari, <<Tinoni varivagigalai leleamu, na za za mana roitini ara beto mana teku izongia za na toa jola?>> za gua.
19 Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Ae za vei ko na leleamu qu guniziu tu ara ao? Kepore za maka za leleana, goto na Tamaza gu makana.

20 Qu gilagilariamua ao ria na
garunu: <Muke barabarata, muke
varivai, muke iko, muke vaijutu
sekeseke, beto ko mu valavataria na
tamamu na tinamu,> qari gua,>> za
gua i Jisu.
21 Nari ari za gua vei za na tinoni
ani, <<Qa tori tuti betoria tu ara po-
dalai na pekiqu tu ria na garunu
ria,>> za gua.
22 Tonai za nongoria i Jisu zara
za paranga vei aza za parangia za
na tinoni aza, <<Maka zakazava gu
za qu oqoro roitini ao. Mu lao
vavaidi ria doruna mua zakazava ko
na poatadi za mu iadi ria qari vari-
vasevi, beto za muna izongoria ao ria
na izizongo pa noka. Pa liguna aza za
muna lame ko muna tutiziu ara,>> za
gua aza.
23 Totonai za nongoro veini aza
zara za takulanga aza, ura na tinoni
izizongo aza ko za rabekeni nana iz-
izongo.
24 Totonai za dogoria i Jisu za taku-
langa za na tinoni aza za paranga
aza, <<Za tapata vitivitigia na tinoni
izizongo za mina lugea na binangara
tana Tamaza.
25 E, zozoto tugu, za tapata jola
za na kameli mina sulingi lugea za
na lobogona na nila; ba mina tap-
ata jolani mutugu aza za na lugena
na tinoni izizongo pa binangara tana
Tamaza,>> za gua aza.
26 Ria na tinoni qari nongoria za vei
zara za qari nanazia aza, <<Qokolo,
ko vei za, i zei gu za mina boka taalo?
>> qari gua.
27 Nari ari za gudi vei i Jisu, <<Aza
za tapata jola tana tinoni za zake tap-
ata tana Tamaza,>> za gua.
28 Beto ari za gua vei i Pita, <<Dogo-
ria ko! Gami za gami tori loi betoria
tu ria doru mami zakazava ko gami
tutigomami ao,>> za gua aza.
29 Nari ari za gudi vei i Jisu, <<Ma
poja zozotodigamu ara gamu: na
tinoni za loi paleni na nana ruma, na
maqotana, ria na taina marene, na
tinana na tamana, babi ria na tuna na
vei, ko bi nabuluni na binangara tana
Tamaza,
30 za mina tavani vamota koviria,
beto pa totozo za korapa lame za
mina tekua na toa jola aza,>> za gua i
Jisu.

Na Vinaue Totozo za Pojai i Jisu za na Nana Uke
(Matiu 20.17-19; Maka 10.32-34)

31 Ego za toka kaledi i Jisu ria na
nana sepele beto ari za gudi vei,
<<Mu vainongoro lame! Taqe korapa
zae pa Jerusalema za gita, ko pala
ketakoi tu za mari gore votu beto
za doru zakazava qari korokorotodi
ria na tinoni korokorotai pa Kutikuti
Tabuna, aza na veveina na Tuna na
Tinoni.
32 Pala mina tavalao pa limadi
ria na tinoni karovodi aza, ko mari
vavaledeni, mari komiti vikevikeria,
beto mari tue taria.
33 Mari majani na varipiqopiqolona,
ko mari vaukea ria aza. Ba pa rane
vinaue za mina toa mule pa uke
aza,>> za gua i Jisu.
34 Ba qarike boka vakaberia ria na
sepele ria doru ginugua ari. Ura za
tavapae tadiria za na ginuadi ria na
nana paranga ari, ko qarike gilagilai
aza vei za pojai i Jisu.

I Jisu za Salania maka Tinoni Nake Batabatana
(Matiu 20.29-34; Maka 10.46-52)

35 Ego totonai za tata lao kamu
pa Jeriko i Jisu, za korapa nyumu
tepatepanana pa keketai zona za
maka tinoni nake batabatana.
36 Ko totonai za nongororia na
rerege joladi ria na minete tinoni
nari za nanazaria na zavagana beka
za podo ani za gua.
37 Nari qari ule vani, <<I Jisu pa
Nazareti za korapa rerege jola pa
zona,>> qari guni.
38 Ura ko za kuku velavela aza,
<<Jisu, Tuna i Devita! Mu roquroqu
tokaniziu!>> za gua.
39 Ba qari paranga suqusuqutia na
vanogotia ria na tinoni qari momoe
aza. Ba tonai za vavivai mutu iapeki

18:20 Votu 20.12; Vavanau 5.16-20.

za na kuku, <<Tuna i Devita! Mu roquroqu tokaniziu!>> za gua.
40 Nari za turu nogoto i Jisu, za pojadi ko mari toka lameni tana za na tinoni nake batabatana za gua. Ko totonai za tata lao tana za nanazia i Jisu aza,
41 <<Na za qu nyoroguani ao ko mana roiti vanigo ara?>> za guni.
Nari ari za gua vei za na tinoni nake batabatana, <<Bangara, ara za qa nyoroguani ko bi batabata na mataqu qa gua,>> za gua.
42 Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Leana, mu batabata tu ao koviria! Na mua rangerange za tori salanigo tu!>> za gua i Jisu.
43 Nari zake oriavo tugu batabatana za na tinoni aza, ko za rerege tututinana ti Jisu beto za kole paranga leana na vatarazaea na Tamaza aza. Ko ria na minete tinoni qari batia za vei zara za qari vatarazaea ria doru za na Tamaza.

19

I Jisu za Gozoria i Zakia

1 Ego za kamu pa Jeriko i Jisu, ko za rerege jola lao vei ketakoi.
2 Za korapa suverenana tugu ketakoi za maka tinoni na izongona i Zakia. Na tinoni lavata tadiria na tinoni tekuteku takisi, ko na tinoni izizongo aza.
3 Za kole nyonyorogua dogoria aza ae veveina i Jisu, ba na tinoni papapakana gu aza beto ko qari mota jola ria na tinoni, ko zake boka batia i Jisu.
4 Ko za abutu momoe lao pa moena na puku tinoni ko za soqolo kaiti kezai aza za maka suvege sikamoa ko mi boka batia i Jisu za gua, ura pala ketakoi za mina jola vei aza.
5 Totonai za kamua i Jisu za na ia aza za enga zae ko ari za guni vei i Zakia, <<Zakia, mu siqasiqarai gore! Ura pa ngenari za mana lao suvere pa ruma tamu ara,>> za gua aza.
6 Aza tugu za paranga vei zara i Jisu nari za zake oriavo tugu na gorena i Zakia, ko za vakamu valeania pa nana ruma i Jisu beto za qera aza.
7 Totonai qari batia ria na tinoni za vei zara, za qari qumiqumini ria i Jisu, ari qari gua vei, <<Qokolo, na tinoni ani za lao tu suvere pa ruma tana tinoni selana!>> qari gua.
8 Ba za turu i Zakia, ko ari za guni vei za na Bangara, <<Bangara, pala mana vadi ara ria na tinoni varivasevidi za na kobuna na qua izizongo. Beto vei ba tekuria ara pa zona sekeseke ria na zakazava tana goto tinoni, za koviria mana vani sogai ara na padana ka made totozo kubo joladi ria qa tekuria ara tana aza,>> za gua aza.
9 Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Pa rane tugu pa ngenari za taalo za na tatamana ani. Ura i Zakia ba na butubutuna tugu i Ebarahami.
10 Na Tuna na Tinoni za lame ko za nyaqoa ko za aloa na tinoni za muma,>> za gua i Jisu.

Na Vavakato Vavapadadi na Manoga Puku Poata (Matiu 25.14-30)

11 Totonai qari korapa vainongoroni ria na tinoni za na paranga ani, za ule vadi mule aza za maka vavakato vavapada ani. Ura za tata kamu gu pa Jerusalema i Jisu, ko qari roquroqua ria za palu za tata zozoto gu za na totozo mina votu tadiria za na binangara tana Tamaza qari gua.
12 Ko ari za gua vei aza, <<Kolenana za maka tinoni, na butubutu bangara, za taloi keni pa maka guguzu pa zouna, ko mi lao tavanyumu bangara beto za mina mule bangara pa nana guguzu za gua.
13 Ba totonai za oqoro taloi keni aza za kukuria ari ka manogaputa nana nabulu, ko za ia okoto makadi maka puku poata,* beto ari za gudi vei, <Mu varoiti ria tinganai mana mule kamu,> za gudi.
14 Ego, ko za taloi keni aza, ba ria na tinoni pa nana guguzu za qarike tavaraguani aza, ko qari

* **19:13** Pa paranga Qiriki na izongona maka puku poata ani za na <<mina>>. Na mina za na padana na tabara kue popu.

garunu vatuti laoni na paranga za na bangara pa guguzu aza, ari qari gua vei, <Gamike nyoroguani gami za na tinoni zana ko mina bangaradigami,> qari gua.
15 Ba za tavabangara tugu za na tinoni aza ko totonai za mule kamu za kukuria ria na nana nabulu, ko mi dogororia ria na vuadi na poata za iadi za gua.
16 Ego ko za luge za na nabulu momoe, ko za paranga, <Bangara, aza na puku poata qu vaniziu ao za koviria za vuani ka manogaputa puku poata mule,> za gua.
17 <Leana jola na mua roiti! Na nabulu leleamu ao! Qu tarange pa kopuna maka zakazava peki ao ko koviria mana vakopunigo ka manogaputa guguzu,> za gua za nana bangara.
18 Beto za luge lao mule za na nabulu vinaori, ko ari za gua vei, <Bangara, na puku poata qu vaniziu za koviria za vuani ka lima puku poata mule,> za gua.
19 Nari za paranga za na bangara, <Ao za mana vakopunigo ka lima guguzu,> za gua aza.
20 Beto aza za luge mule za maka nabulu, ko za paranga, <Bangara, ani za na mua puku poata. Qa ude vakole paleni gu ara pa maka poko peki.
21 Qa matagutunigo ara ao, ura maka tinoni tapatamu ao. Qu tekua na mua aza quke vakolea makamu, beto ko qu abua aza quke umani,> za gua aza.
22 Nari ari za gua vei za na bangara, <Na nabulu ikikeremu ao! Na mua paranga makamu mari vakilasigo ao! Beko qu tori gilagilaziumua tu za maka tinoni tapataqu ara. Qa tekua aza qake vakolea, beto qa abua aza qake umani.
23 Ba ae za vei za quke lao valugea gu ao pa banga za na qua poata, ko totonai ba mule lame za ba teku votu mule tavitini na vuana?> za gua za nana bangara.
24 Beto ari za gudi vei na bangara ria qari kole turu ketakoi, <Lame ko mu teku vakenini za na puku poata za izongia na tinoni ani, ko mu valao vani na nabulu za izongia ka manogaputa puku poata,> za gua aza.
25 Ba ari qari guni vei ria aza, <Koi, bangara, ba za tori izongorianana tu aza za ka manogaputa puku poata!> qari gua ria.
26 Nari ari za gudi vei na bangara, <Na tinoni za tori kolenana tu za mina tavani tamo vakubo mutugu, goto na tinoni kepore nana za mina tateku pale aza iapeki za izongia aza.
27 Ego, goto koviria za mu lao tekuria ria qarike tavaraguaniziu beto qarike nyoroguaniziu ko ba bangaradi ara. Toka lamedi ko mu vauke betoria pa moequ ara!> za gua za na tinoni aza,>> za gua i Jisu.

Za Luge pa Jerusalema vei Maka Varene i Jisu
(Matiu 21.1-11; Maka 11.1-11; Jone 12.12-19)

28 Totonai za poja betoa i Jisu za na vavakato vavapada ani, za qari taloi zae ria, ko za rerege pa moedi ria na sepele aza ko za zae pa Jerusalema.
29 Tonai za tata kamu pa Betipezi beto pa Betani, pa kubo pa Olive, za garunu momoe laodi aza ari kori sepele,
30 ari za gudi vei, <<Mu lao pa guguzu pa maka karovona pa moemiu nari ko tonai muna kamu za pala muna batia za maka dongiki talova vaturu kolena aza oqoro pore maka tinoni bi tori zaea mae tu aza. Mu ruvatia ko mu toka lameni.
31 Vei mina nanaza veidigamu ari maka tinoni, <Ei, ae za vei ko gamu korapa tu ruvatia zana?> mina gudigamu, za ari muna guni vei, <Na Bangara za nyoroguani,> muna guni,>> za gua i Jisu.
32 Ko qari taloi lao ari kori sepele, ko qari lao tugu batiria ria vei putaputa tugu za pojadi i Jisu ari kori.
33 Ko totonai qari korapa ruvata tekua ari kori za na tuni dongiki, za qari lame nanazaria ria na tinoni poredia ari kori, <<Ei, ae za vei ko

gamu korapa ruvatia zana?>> qari gua.
34 Nari ari qari gua vei ari kori,
<<Na Bangara za nyoroguani,>> qari gua.
35 Qari toka laoni ti Jisu za na tuna
na dongiki beto qari lovaza vakeni pa
pokotona za na dia poko, beto qari
vasurania i Jisu.
36 Totonai za korapa surana lao pa
dongiki i Jisu, za qari lovazadi pa
zona ria na tinoni ria na dia poko.
37 Totonai za tata lao kamu pa
Jerusalema i Jisu, pa zona gorena
na Kubo pa Olive, za na minete
sepele tana za qari podalai velavela
vatarazaea za na Tamaza ura qari
qeradi na roiti poreveveidi qari
batiria.
38 Ari qari gua vei,
<<Za tamana za na Bangara,
aza za lame pa izongona na
Tamaza!
Na bule za kole pa noka
beto mi tavalavata za na Tamaza
pa nulu,>> qari gua.
39 Kaki ria na Parese pa varikamu
tinoni ari qari guni vei i Jisu,
<<Tinoni varivagigalai, mu tokeria
ria na mua sepele ko mari nogoto!>>
qari gua.
40 Nari za oeria i Jisu, ari za gudi
vei, <<Ma poja valeadigamu ara za
gamu: vei marike vagala ria, za ria
na patu makadi za pala mari velavela
votu,>> za gua aza.

I Jisu za Lukania na Guguzu pa Jerusalema

41 Totonai za tata kamu pa
Jerusalema i Jisu ko za dogoro lao ko
za batia nari za lukania.
42 Ari za gua vei aza, <<Vei bu gilag-
ilai gu ao pa ngenari za na zakazava
qari vagore votua na bule za bi leana!
Ba za pae pa matamu ao!
43 Jerusalema! Za korapa lame za
na totozo mari lame na mua kana,
ko mari sepo varikamuni pezo za na
varilivutaimu ko mina zae tu kamua
na tobana na guguzu, beto mari su-
vere varilivutainigo ko munake boka
votu luge.
44 Mari jegara piaria ria za na
guguzu Jerusalema, beto ko mari
vaukegamu za gamu gamu suvere
pa leona na tobana na guguzu, beto
ko kepore za maka patu pa miu
ia mina varitopare kole jola, ura
gamuke izongo gilagilai gamu za na
totozo tonai za lame na Tamaza ko mi
alogamu za gua!>> za gua i Jisu.

Za Lugea i Jisu na Ruma Zelepade (Matiu 21.12-17; Maka 11.15-19; Jone 2.13-22)

45 Beto za luge lao aza pa leona na
kakabarena zelepade, ko za adu vo-
tuvotudi ria qari korapa vavaidi na
zakazava,
46 beto za parangaria aza ria, <<Ari
tu za poja vei pa Kutikuti Tabuna
za na Tamaza, <Na qua ruma za
na ruma varavarana, ba gamu roiti
veini na bevi tadiria na tinoni raja
ikikodi gamu!> za gua,>> za gua aza.
47 Ego ko na varituti rane za
kole varivagigalai pa kakabarena
zelepade i Jisu. Qari kole nyaqoa ria
na kuta iama, ria qari varivagigalaini
na Vavanau beto ko ria na tinoni
matamata tadiria na tinoni Jiu za na
zona vei beto mari vaukea aza qari
gua.
48 Ba qarike boka batia za maka
zona ko bari boka roitini, ura ria
doru tinoni za qari nyorogua vitiv-
itigi ko mari nongonongorodia pa
paranga ti Jisu qari gua.

20

Na Nanazana na Neqi ti Jisu (Matiu 21.23-27; Maka 11.27-33)

1 Maka rane totonai za korapa vari-
vagigalai beto za taraeni na non-
goro leana tadiria na tinoni pa kak-
abarena zelepade i Jisu, za qari lao
tana ria na kuta iama, ria qari vari-
vagigalaini na Vavanau, beto ria kaki
tinoni matamata,
2 ko ari qari gua vei, <<Mu ule
vadigami moko. Pa neqi za, beto i zei

19:38 Kera Vatarazae 118.26. **19:46** Aisea 56.7.

za vanigo na neqi za qu roitidi ao ria na zakazava ari?>> qari guni.
3 Nari za oeria, ari za gudi vei, <<Ara ba ma nanazadigamu mae tugu vei maka nanaza ropi. Mu pojaniziu moko:
4 i zei za vani na neqi i Jone beto za papaputaiso tinoni? Na Tamaza pa noka ba ria gu na tinoni?>> za gua aza.
5 Nari qari kole varigonani makadi za na roverove, <<Na za tana gua za? Vei tana paranga, <Pana tana Tamaza pa noka,> tana gua, za pala ari mina gudigita, <Ba ae za vei ko gamuke vazozotoa?> mina gudigita vei.
6 Ba vei tana paranga, <Pana tadiria na tinoni gu,> tana gua, za pala mari buti tavurudigita na patu ria na minete tinoni ari. Ura ria doru za qari vazozotoa za maka tinoni korokorotai tugu tana Tamaza i Jone,>> qari gua.
7 Ko qari lao oe veini gu ari, <<Gamike gilagilai,>> qari gua.
8 Nari ari za gudi vei i Jisu ria, <<Ego, ko ara ba manake ule vadigamu tugu za na veveina na neqi za qa izongia beto qa roitidi ara na zakazava ari,>> za gua i Jisu.

Na Vavakato Vavapadadi ria na Tinoni Roiti pa Inuma Qurepi (Matiu 21.33-46; 12.1-12)

9 Beto za pojadi mule i Jisu ria na tinoni za na vavakato vavapada ani: <<Kolenana za maka tinoni za umani na nana inuma qurepi, beto za vakopudi kaki tinoni umuma ko mari varoitia za gua, beto za taloi keni ko za suvere vazovai tu pa maka guguzu karovona pa zouna aza.
10 Totonai za kamua na totozo padupaduku, za garunu laoni tadiria za maka nana nabulu ko mi teku vani na iana na vuadi pa inuma qurepi za gua. Ba qari majamajai ria na tinoni umuma za na nabulu ani, beto qari iju vamule galegale paleni gu.
11 Nari za garunu laoni mule aza za maka nana nabulu, ba aza ba qari majamaja vakekea paleni mutugu ria na tinoni umuma, beto qari iju vamule galegale paleni.
12 Ba za garunu laoni mule aza za na nabulu vinaue. Ego aza za qari raja vapalekia mutugu ria na tinoni umuma, beto qari gona votu paleni pa peguruna na inuma qurepi.
13 Pa liguna za vei zara za kole roverove za na tinoni porenana inuma ko ari za gua vei, <Na za beka za mana roitini ara? Ego leana, ma garunu laoni gu ara za na tuqu marene aza qa roquroqua. Palu aza za pala mari pangagani,> za gua aza, ko za valaoa.
14 Ba totonai qari batia ria na tinoni umuma za na tuna marene aza, nari za ari qari kole varingodo vei makadi, <Ani za na tinoni pala mina teku vakarovoria na izizongo tana tamana ani! Ariagada ko ta vai pale, ko na izizongo tana tamana za tana teku vakarovoria nada,> qari gua.
15 Ko qari lao gona votu lao paleni pa peguruna na inuma, ko qari vaukea aza,>> za gua i Jisu.
<<Ko gamu roquroqua gamu za ae pala mina roiti veidi na tinoni porenana inuma ari ka viza tinoni umuma ari?
16 Pala mina kamu vauke beto paledi aza ria doru tinoni qari kopuni na inuma, beto mina vakarovo lao vadi tu ria na tinoni gotodi tu za na inuma!>> za gua i Jisu.
Totonai qari nongoria ria na tinoni za poja vei zara aza za ari qari gua vei ria, <<Dai ko dai! Minake izongo vamalumia na Tamaza aza!>> qari gua ria.
17 Nari za dogoro tari vatogatogazaria i Jisu ria, beto ari za gua vei, <<Na za ropi na ginuana za na Kutikuti Tabuna, aza ari za gua vei,
<Na patu qari kilu paleni
ria na tinoni vavaturu ruma,
za aza tugu za na kuta patu vizovizo.>?
18 Aza za lotuni pa patu aza za mina paleka talomolomoto tugu, beto aza mina lotu takoa na patu aza za mina

20:17 Kera Vatarazae 118.22.

muja vaavavuru veini na kau,>> za gua i Jisu.

Na Veveina na Tabara Takisi (Matiu 22.15-22; Maka 12.13-17)

19 Ria na kuta iama beto ria qari varivagigalaini na Vavanau za qari podepodeke ko mari aru tamania i Jisu pa totozo tugu aza qari gua, ura qari gilagilai ria za na vavakato vavapada ani za jutu lamegami gu gami qari gua. Ba qarike boka aru tamania ria aza, ura qari matagutudi na tinoni.
20 Ko qari kole dogoro kopuni za ae totozo ria mari boka tekua maka totozo leana. Qari garunu golomoria ria ria kaki tinoni, ko mari lao paranga sekeseke kale mari vei na tinoni tuvizidi qari gua, beto mari podeke vagonai i Jisu pa kaki nanaza sekesekedi ko mari boka teku valaoa aza pa neqi tana qavuna ko mi tajutu qari gua.
21 Qari lao paranga vei ari ria na tinoni ari ti Jisu, <<Tinoni varivagigalai, gami gilagilaimami gami za aza qu pojai beto qu varivagigalaini ao za na tuvizina. Aza na zozotona beto na zona tana Tamaza za qu varivagigalaini ao, beto ko kepore veveidi tamu ria na tuturuna tadiria na tinoni.
22 Ae vei? Za tavamalumu tugu pana Vavanau za gami mami tabara lao takisi ti Siza, ba dai?>> qari gua.
23 Ba za tori dogoro pururia tu i Jisu za na dia nyonyorava ko ari za gudi vei ria,
24 <<Vabatiniziu moko za maka poata? I zei na izumatana beto na izongona za kole pa poata zana?>> za gua aza.

<<I bangara Siza,>> qari gua.

25 Nari ari za gudi vei i Jisu ria, <<Ego leana, mu valao vani i Siza ria ti Siza, beto mu valao vani na Tamaza ria tana Tamaza!>> za gua aza.
26 Qari gabara jolani ria za nana oe ko qarike vaqeu, beto ko qarike boka valotuni ria pa dia sekeseke aza pa moedi ria na tinoni.

Na Veveina na Turumule pa Uke (Matiu 22.23-33; Maka 12.18-27)

27 Ego qari lame tana ria kaki Sadusisi, ria qarike vazozotoa za na veveina ria na tinoni ukedi mari turu mule, ko ari qari gua vei,
28 <<Tinoni varivagigalai, ari za gua vei za kuti vadigita i Mosese, <Bi uke loia maka tinoni za na maqotana ko bi kepore tuna, za pala na taina marene tugu mina elavia za na nabokona aza, ko mina vapore vani na tuna vuana za na tugana za tori uke tu nari,> za gua.
29 Ego ko koledia ari ka vitu tamatazi marene. Na tugadi pa moa za elavia maka reko ba oqoro pore tuna beto za uke.
30 Ko za elava sogai mutugu aza za tuti tana pa moa za na naboko aza, ba za vei mutugu.
31 Nari za teku sogai mutugu na vinaue, ba za vei mutugu. Ko qari okoto betodia tu ari ka vitu tamatazi, ba kepore beto tugu na tudi.
32 Pa liguligu tu beto za uke za na reko nabonaboko.
33 Ego, ko pa rane mari turu mule ria qari uke za pala i zei ari ka vitu ari na maqotana za na reko ani? Ura ari ka vitu doru za qari elavia aza!>> qari gua.
34 Nari ari za gudi vei i Jisu ria, <<Na varielava za tadiria gu na tinoni pana toa pa totozo ani,
35 goto ria na tinoni qari pada ko mari kamua na totozo za korapa lame beto mari turu mule pa uke za marike varielava.
36 Ura totonai za marike boka uke ria, goto pala mari suvere vei gu ria na mateana ria, marike uke. Ria za na koburu tana Tamaza, ura na tavatoa muledi pa uke ria.
37 Goto na veveina ria na tinoni mari turu mule pa uke za i Mosese ba za tori vakabere vadigita tu. Ura pa vavakatona na iku za vuruvurungu memea pa tokutoku za pojai i Mosese za, <Na Tamaza ti Ebarahami, na Tamaza ti Aisake, beto na Tamaza ti Jekopi,> za gua aza.

20:28 Vavanau 25.5. **20:37** Votu 3.6, 15, 16.

38 Ko na Tamaza tadiria na tinoni
toadi aza, nake tadiria na tinoni
ukedi. Ura tana Tamaza za ria doru
za na toadi beto,>> za gua i Jisu.
39 Nari qari oe ria kaki qari vari-
vagigalaini na Vavanau, ari qari gua
vei, <<Tinoni varivagigalai, za leana
jola za na mua oe!>> qari gua ria.
40 Ego pa liguna aza za qari pan-
gagani ko qarike tuma nanaza soga
mulea ria na tinoni aza.

Na Veveina na Karisito (Matiu 22.41-46; Maka 12.35-37)

41 Ego ari za gudi vei i Jisu ria,
<<Ae za vei ko qari paranga tu ria
na tinoni, <Na Karisito za na Tuna i
Devita,> qari gua?
42 Ba i Devita tugu makana za
paranga vei ari pa buka Kera
Vatarazae,
<Ari za gua vei tana qua Bangara za
na Tamaza:
mu nyumu keta pa kale matu-
aqu,
43 tinganai mana veidi na mua
tetetena na nenemu
ria na mua kana,> za gua.
44 Ego za kukuni na Bangara i Devita
za na Karisito, ba ae za vei ko mina
boka na tuna tu i Devita aza?>> za
gua i Jisu.

Na Vabalau ti Jisu na Veveidi ria qari Varivagigalaini na Vavanau (Matiu 23.1-36; Maka 12.38-40; Luke 11.37-54)

45 Totonai qari korapa vainongoro
ria doru tinoni nari ari za gudi vei i
Jisu ria nana sepele,
46 <<Muna balaudi ria qari vari-
vagigalaini na Vavanau. Qari
pokopoko vakakakaza, beto qari
lekoleko ria. Qari nyoroguani bari
gozoro qeraqeradi ria na tinoni pa ia
makemaketina qari gua. Beto qari
mijamijataria na nyumunyumuna
tadiria na tinoni poreveveidi pa
leo ruma varivarikamuna beto pa
vavolo.
47 Qari ragaragata tekuria na iz-
izongo tadiria na nabonaboko, beto
qari varavara vakakakaza ko mari
tadogoro tadiria na tinoni qari gua.
Ba na dia vinakilasa za mina ikerena
jola>> za gua i Jisu.

21

Na Varivana peki tana Nabonaboko (Maka 12.41-44)

1 Ego tonai za dogoro laoria i Jisu
ria na tinoni izizongo qari loloi poata
pa vavakoleni poatana pa leo ruma
zelepade,
2 za batia aza za maka nabonaboko
varivarivasevina za lao loiria kori
poata kopa peki.
3 Nari ari za gua vei aza, <<Ma
poja valeadigamu ara za gamu:
na naboko varivarivasevina ani za
valao vakubo joladi ria doru.
4 Ura ria doru zara za qari valaoia
gu aza vei za kole jola gu pa dia iz-
izongo, goto na nabonaboko ani za pa
nana varivasevi za valao betoa aza
tugu vei bi toani aza,>> za gua i Jisu.

Za Korotoni i Jisu na Tajegarana na Zelepade (Matiu 24.1-2; Maka 13.1-2)

5 Totonai qari kole varivavakatoni
ria kaki sepele za na veveina na
ruma zelepade beto na veveina za
tavasari vabatabata leani na patu
poreveveidi beto ria na varivana qari
tavalao tana Tamaza, za ari za gua vei
i Jisu,
6 <<Ria doru vei gamu batiria gamu
ari za korapa lame za na totozo, ko
doru patu zara za kepore maka mina
varitopatopare kole jola soga, goto
mari taqovara beto,>> za gua aza.

Na Tapata Pala Mari Lame (Matiu 24.3-14; Maka 13.3-13)

7 Nari za qari nanazia ria i Jisu, ari
qari gua vei, <<Tinoni varivagigalai,
toto za mina gore votu ria beto ko na
za za na vinagilagila ko mina boka
tagilagila valeana za na totozo mari
taroiti vei zara?>> qari gua ria.
8 Nari ari za gua vei i Jisu, <<Mu
suvere kopu ko kepore maka tinoni
mina toka vapirugamu. Ura na mo-
tadi ria mari lame pa izongoqu ara,
ko ari mari gua vei, <Ara tugu za
na Karisito!> mari gua, beto kaki za

20:43 Kera Vatarazae 110.1.

mari paranga, <Za tori kamu tugu za na totozo! > mari gua. Ba keta mu mulongo tutiria.

9 Munake matagutu tonai muna nongoroni na nongorona na varipera, beto na varipikataidi ko na okoto turu kaledia na guguzu. Ria na zakazava vevei zara za pala mari gore votu mae tu, ba nake aza za na vinabetona,>> za gua aza.

10 Beto za parangaria aza ria, <<Maka puku tinoni mina turu talea maka goto puku tinoni, beto maka binangara mina turu talea maka goto binangara.

11 Pala kubo ia mari raja ria na nunu lavalavata, na songe beto na oja, beto pala mari tabata ria na vinagilagila varivamatamatagutudi pa noka.

12 Ba totonai mari oqoro taroiti na zakazava ari, za pala muna taaru tamana beto muna tanganganguluu tadiria na tinoni pa veveiqu ara za gamu. Muna tavalao ko mari tutidigamu pa ruma varivarikamuna tadiria na Jiu, beto mari valugegamu pa ruma varipiuna, beto mari toka laodigamu pa moedi ria na bangabangara beto na qavuna pa ginuguaqu ara za gamu.

13 Ba aza za maka totozo leana tadigamu ko muna vavakato vadi na nongoro leana za tonai.

14 Ko mu vanyumu valeania pa miu roquroqu za na veveina munake pavu roquroqu mamatani aza ae tana oe lao veidi ria mari tutidigita muna gua.

15 Ura ara tu mana vadigamu ria na paranga beto na bokaboka muna pojaria gamu, ko kepore maka za raja kolokolosogamu mina boka oeria babi vasekeria ria na miu paranga.

16 Ria na tinamiu na tamamiu, na taimiu marene, na tavitimiu, na miu baere qarike vazozoto, ba pala mari toka laodigamu tugu pa varituti, ko kaki gamu za pala muna tavauke tugu.

17 Pana ginuguaqu ara za marike tavaraguadigamu ria doru tinoni za gamu.

18 Ba maka galu vurungu gu pa batumiu ba minake izongo tapuki pale za gamu.

19 Vei muna turu vangajuria za muna tekua gamu za na toa jola!>> za gua i Jisu.

Na Jegarana na Guguzu Jerusalema (Matiu 24.15-21; Maka 13.14-19)

20 <<Totonai muna batia qari varidi livutaini ria na nana kana za na guguzu Jerusalema, za totonai za pala muna gilagilaimiu za za tata za na totozo mina tajegara aza.

21 Ko pa totozo aza za ria na suveredi pa Jiudia za mari uku zagere beto pa okoto kubo ketakoi, ria qari suvere pa leona na guguzu pa Jerusalema za mari uku votu keni beto, beto ko ria qari suvere pa peguruna na guguzu Jerusalema za marike mule luge lao pa korapa guguzu Jerusalema.

22 Ura ria za na rane varivakilasa tonai mari gore votu ria dorudi vei za pojai na Kutikuti Tabuna.

23 Na rane takulanga tadiria na reko pore iapadi beto ria poredia melalu za totonai! Ura na tapata lavata za mina kamu pa abana, ko na vinakilasa tana Tamaza za mina raja tadiria na tinoni ari!

24 Kaki ria za pala mari tasobe vauke, kaki pala mari teku vapinauzu laodi tadiria na doru tinoni karovodi. Mari lame kole pipiaria ria na tinoni karovodi za na guguzu Jerusalema ko tinganai mina okoto tu za na totozo tadiria na tinoni karovodi,>> za gua i Jisu.

Na Lame tana Tuna na Tinoni (Matiu 24.29-31; Maka 13.24-27)

25 <<Kaki vinagilagila za pala mina tabata pa tapo, pa popu, beto pa seru. Pa pezo, ria na pukupuku tinoni mari nyunyala ko mari kununu rura, ura mari matagutuni ria za na ovangana na ivere beto na tovogo lavalavata.

26 Mina vadigereria beto mari matagutu ria na tinoni totonai mari kole adono dogororia ria na zakazava ikikeredi mari lame pa kasia

guguzu, ura ria na neqi pa vavagalo za pala mari tajou vakanoko.
27 Ego pa liguna aza za mari batia za na Tuna na Tinoni mina bola pa lei, ko mina lame tavitia na neqi lavatana beto na kabere.
28 Ko totonai mina korapa podalai taroiti za na roiti vevei ari za muna turu gu ko muna enga zae ko muna gelegeleni, ura za tata gu mina bola votu lame za na miu inaalo,>> za gua i Jisu.

Na Vinagilagila pa Suvege Piqi (Matiu 24.32-35; Maka 13.28-31)

29 Beto za pojadi i Jisu za maka vavakato vavapada: <<Mu dogoria za na suvege piqi beto ria doru goto suvege ko!
30 Totonai muna batiria mari podalai ijoko ria za gamu gilagilaimiu makamiu gamu za tata za na totozo mangini.
31 Maka moqaza podeke vei tugu za tonai muna batiria gamu mari taroiti ria na zakazava ari za pala muna gilagilaimiu gu gamu za tata lame za na binangara tana Tamaza.
32 Ma poja zozotodigamu ara gamu: totonai mari oqoro uke beto ria na zazae tinoni pa totozo koviria, za mari gore votu ria doru zakazava ari.
33 Mina maragutu tu za na oka beto na pezo, ba ria na qua paranga za marike izongo maragutu podeke,>> za gua i Jisu.

Mu Suvere Kopu

34 <<Mu kopu muledigamu, ko na roqumiu muke vamamatani na toa goborona, na tapatianani na bukubuku, beto na takulangadi na zakazava tana toa pa pezo, ura keta mi vasiborogamu na lame tana rane aza.
35 Ura na rane aza za pala mina lame vasiboro veidi na saduru ria doru tinoni qari suvere pa doruna na guguzu pa pezo.
36 Ba gamu mu suvere kopu beto mu varavara doru totozo, ko muna boka varene za gamu totonai muna luge laoria gamu ria na ginugua ari beto ko muna boka turu varene pa moena na Tuna na Tinoni,>> za gua i Jisu.
37 Ego ko za suvere varivagigalai pa kakabarena zelepade i Jisu beto doru veluvelu za lao aza pa kubo Olive ko za puta ketakoi na bongi.
38 Ko doru volavolaza za qari lalao pa ruma zelepade ria doru tinoni, ko qari nongonongoro pa varivagigalai tana.

22

Qari Vari Vavakatoni na Vaukena i Jisu (Matiu 26.1-5, 14-16; Maka 14.1-2, 10-11; Jone 11.45-53)

1 Ego ko za tata gu za na vavolo Bereti Nake Kovuruna, aza qari gigalani na vavolo Alokata.
2 Qari matagutudi ria na kuta iama beto ko ria qari varivagigalaini na Vavanau ria na tinoni, ko za vei za qari kole nyaqoa maka zona ko mari aru tamana golomia i Jisu ko mari vaukea qari gua.
3 Ego beto za lugea i Setani i Jiudasi, aza qari kukuni i Isikarioti, aza tugu maka ari ka manogori sepele.
4 Ko za turu keni i Jiudasi ko za lao tadiria na kuta iama beto na matamata tadiria na tinoni kopu pa ruma zelepade, ko qari vavakatoni ria za vei beto mina boka gabala kana vadi aza i Jisu qari guni.
5 Nari qari qerani ria za na vinatuvizi za roiti vadi i Jiudasi, ko qari varivaegoni tugu ria za mari vani na poata aza qari gua.
6 Za vaegoa tugu i Jiudasi za na dia nyorogua ko za podalai nyaqoa gu aza za maka totozo leana vei beto marike boka gilagilai na tinoni, ko mina teku valao vadi ria i Jisu za gua.

Za Tavatana Vani i Jisu za na Vavolo Alokata (Matiu 26.17-25; Maka 14.12-21; Jone 13.21-30)

7 Ego za kamu za na ranena na vavolo Bereti Nake Kovuruna totonai qari kuboloria na lami vavolo Alokata.

8 Ko za garunuria i Jisu ari Pita i
Jone, ari za gudi vei, <<Mu lao, ko mu
vanaqitia za na tekutekuna Alokata
tadigita ko tana tekuteku,>> za gua.
9 Nari ari qari guni vei aza, <<Pae
za qu nyoroguani ao ko mami lao
vatanani gami?>> qari gua ari kori.
10 Nari ari za gudi vei i Jisu, <<Vain-
ongoro! Tonai muna lao kamu gamu
kori pa guguzu pa Jerusalema, za
pala muna gozoria gamu kori za
maka tinoni za pogozo jagi kolo.
Muna tutia za na tinoni aza ko muna
lao luge pa ruma za luge aza.
11 Ko ari muna poja veini za na
tinoni porenana ruma, <Ari za gua
vei za na Tinoni varivagigalai, Pae za
na lose ketakoi mana tekuni ara beto
ria na qua sepele za na tekutekuna
Alokata? za gua,> muna guni.
12 Pala mina vadogorodigamu aza
za maka lose lavata pa narena pa
nulu, za tori tavatana vadigita tu. Ko
ketakoi za muna lao vatanani gamu
za nada tekutekuna,>> za gua i Jisu.
13 Qari taloi keni ari kori, ko qari
lao tugu batia ari kori doru zakazava
vei tugu za tori pojadi tugu i Jisu. Ko
qari vatana vakolea ari kori za na
tekutekuna Alokata ketakoi.

Na Vavolo tana Bangara (Matiu 26.26-30; Maka 14.22-26; 1 Koriniti 11.23-25)

14 Totonai za kamua za na totozo
tana Alokata, za tekuteku tavitiria
i Jisu pa tevolo ria na nana tinoni
tagarunudi.
15 Ari za gudi vei aza ria, <<Qa
nyorogua vitivitigini tugu ara ko ba
tekuteku tavitidigamu gamu za na
tekutekuna Alokata ani, totonai qa
oqoro kamua ara za na vitigi.
16 Ura ma poja veidigamu ari: man-
ake izongo teku sogai mule ara za na
tekutekuna Alokata, tinganai mina
tavagore votu za na ginuana pa bi-
nangara tana Tamaza,>> za gua i Jisu.
17 Beto za tekua i Jisu za na kapa
vaini, ko za paranga leanani, beto ari
za gudi vei, <<Pia, tekua, ko mu okoto
bukua.
18 Ma pojadigamu: podalai koviria
za manake buku sogai ara za na vaini
ani, tinganai mina lame na binan-
gara tana Tamaza,>> za gua aza.
19 Beto za tekua mule za maka
kipa bereti, ko za paranga leanani,
za kipakipai ko za okoto iadi, beto
ari za gua vei, <<Ani za na tiniqu qa
vadigamu ara gamu. Mu tekua pana
roquroququ ara,>> za gudi.
20 Ego ko pa zona vei mutugu aza
za, liguna za beto na tekutekuna
Alokata, za tekua aza za maka kapa
vaini, ko ari za gudi vei, <<Na kapa
vaini ani za na vinaego koregana
tana Tamaza, za vei na orunguqu za
nyoa pa laemiu gamu.
21 Ba dogoro! Aza mina gabala
kanaziu ara za korapa gu nyumu
tavitiziu ara pa tevolo ani!
22 Mina tavauke za na Tuna na
Tinoni vei za nyoroguani na Tamaza,
ba mina tekua na takulanga lavata za
na tinoni za gabala kanaziu ara!>> za
gua i Jisu.
23 Totonai qari nongoria zara za
gua vei aza, za qari varigua makadi
ria na sepele i zei beka ari ka viza za
mina roiti vei qari gua.

Na Varitokena na Vinalavata

24 Maka varitoke veveina i zei ria za
pala na tinoni poreveveina jola qari
gua za poraka votu lame vei tadiria
na sepele.
25 Nari ari za gudi vei i Jisu, <<Ria
na bangaradi ria na tinoni karovodi
za qari lalaedi gu makadi ria za na toa
tadiria na dia tinoni, beto ko ria pore
dia viva ba qari nyorogua tagigala
<Na Tinoni Leadi Ko Na Baere Tadiria
Na Tinoni> tugu.
26 Ba gamu za munake vei zara.
Aza mina poreveveina jola tadigamu
za mina vapeki muleni tadiria doru,
beto aza za suvere matamatadigamu
za mina kole vei na miu nabulu tu.
27 Ura i zei za na poreveveina jola?
Aza za tekuteku pa tevolo, ba aza
na tinoni za vatana? Aza tugu za
tekuteku pa tevolo ke! Ba ara za na
qua suvere tadigamu za qa vei gu aza
na nabulu.

28 Gamu za gamu tori suvere tavitiziu tu pa tapata qa gozororia ara.
29 Ko za vei za maka moqaza vei na Tamaqu za tori vaniziu tu na binangara, nari za gamu
30 ba muna somana tekuteku na buku pa qua tevolo pa qua binangara za gamu, beto gamu muna nyumu pa nyumunyumuna bangara ko muna totolidi ari ka manogori butubutu Izireli,>> za gua i Jisu.

Za Korotoni i Jisu za i Pita mina Kilu Paleni aza
(Matiu 26.31-35; Maka 14.27-31; Jone 13.36-38)

31 Beto i Jisu ari za guni vei i Saimone, <<Saimone! Saimone! Za tori vamalumia tu na Tamaza i Setani ko mina podekegamu, ko mina varipikataidi na leadi beto na ikeredi. Maka moqaza podeke vei na tinoni umuma za pikataria na ikikadi na kiko pa kikodi.
32 Ba ara qa tori varavaranigo tu ao Saimone, ko na mua rangerange mike munyala. Ko tonai muna neqi soga mule pa mua rangerange ao, za muna tokadi ao ari ka viza taimu sepele zara ko muna vaneqiria na dia rangerange,>> za gua i Jisu.
33 Nari ari za gua vei i Pita, <<Bangara, ara za qa vanaqiti ko mana tuti lugego ao pa ruma varipiuna ko mana uke tavitigo tugu!>> za gua.
34 Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Ma pojanigo, Pita! Mina oqoro kiu na kokorako ngena bongi, za muna kilu paleniziu ara kue totozo ao,>> za gua i Jisu.

Na Pausu, na Mane, beto na Benete

35 Beto ari za gudi vei i Jisu ria na nana sepele, <<Totonai qa garunu vakenigamu ara, beto qa pojadigamu ko munake pogozo kurakurani poata, na mane beto ko na sadolo qa gudigamu, za ae za vei? Za papakadigamu tu kaki zakazava?>> za gua aza.

Nari ari qari gua vei ria, <<Kepore tugu maka za babi papakani,>> qari gua.
36 Nari ari za gudi vei i Jisu, <<Ego, ba koviria za aza za kolenana kurakurani poatana babi na mane, za mi pogozia tugu. Ko aza kepore nana benete varipera, za mi lao vavaini na nana koti ko mi vai tekua maka benete.
37 Ura ma pojadigamu aza vei za kole pa Kutikuti Tabuna, aza ari za gua vei, <Za somana tanguti tavitidi ria na tinoni ikikeredi aza,> za gua, za mina tavagore votu. Ura aza za takuti na veveiqu ara, za pala mari gore votu tugu,>> za gua aza.
38 Nari ari qari gua vei ria na sepele, <<Bangara, dogoro! Ari za kori benete varipera tadigita!>> qari gua.

Nari ari za gudi vei i Jisu, <<Leana, beto gu koviria!>> za gua i Jisu.

I Jisu za Varavara pa Kubo pa Olive
(Matiu 26.36-46; Maka 14.32-42)

39 Ego za taloi pa Jerusalema i Jisu, ko za zae pa kubo pa Olive, za vei tugu za tori roroitini tugu aza kubo totozo. Ko qari tuti laoa tugu aza ria na nana sepele.
40 Totonai za kamu aza pa ia ketakoi, za ari za gudi vei ria na nana sepele, <<Mu suvere varavara, ko muke lotu pa toketoke,>> za gudi.
41 Beto za rerege lao vazou iapeki aza, pada zouna boka gona laoni maka patu, ko za nyumu sori tungutungu pa pezo, ko za varavara vei ari,
42 <<Tamaqu, vei muna vamalumia ao, za mu varijoa taqu za na totozo vitigi ani. Ba nake qua nyorogua ba na nyorogua tu tamu za mina tatuti,>> za gua.
43 Beto za bola votu kamu vei pa noka za maka mateana ko za vaneqia aza.
44 Za takulanga vitivitigi aza, ko za varavara vaneqineqi jola ko na ipatana za vei na orungu qari ononi gore pa pezo.
45 Beto za turu aza ko za rerege mule lao tadiria na nana sepele za gua, za batiria qari tori puta tu, ura za mabo pavu na tinidi pa takulangana aza.

22:37 Aisea 53.12.

46 Nari za ari za gudi vei, <<Ae za
vei ko gamu puta tu? Mu iqolo ko mu
tatakole varavara, ko muke lotu pa
toketoke,>> za gua aza.

I Jisu Qari Aru Tamani ria na nana Kana
(Matiu 26.47-56; Maka 14.43-50; Jone 18.3-11)

47 Totonai za korapa paraparanga
vei zara i Jisu, za bola kamu gu za
maka minete tinoni za tokaria i Jiu-
dasi, aza maka ari ka manogori se-
pele. Za rijo lao tatai aza i Jisu ko za
aoa.
48 Nari ari za guni vei i Jisu aza,
<<Jiudasi, qu gabala kanani ago pa ao
vei zara za na Tuna na Tinoni?>> za
gua aza.
49 Totonai qari batia ria na sepele
qari tutia aza za na ginugua mina
taroiti qari gua, za qari nanazia i Jisu,
<<Bangara, mami lao qatadi na mami
benete varipera?>> qari gua.
50 Beto maka ari ka viza nana se-
pele za lao taqaza teusu paleni za na
kale talinga matuana na nabulu tana
kuta iama lavata.
51 Ba za tokeria i Jisu, ari za gudi
vei, <<Beto gu, za pada gu munake
vajolai!>> za gua. Beto za lao arua
aza za na talingana na nabulu, ko za
salania.
52 Beto ari za gudi vei i Jisu ria na
kuta iama, na matamata tadiria na
tinoni kopu pa kakabarena zelepade,
beto tadiria na tinoni matamata
tadiria Jiu, ria qari aru tamania, <<Ae
za vei? Na tinoni raja ikiko beto
na tinoni varivarivai ara, ko gamu
pogozo bolaniziu na benete na kubau
gamu?
53 Beko doru rane qari jola zara na
suverequ gu pa kakabarena zelepade
ara, ba gamuke aru tamanaziu tu!
Ba ani gu ko na miu totozo gamu
nyoroguani muna roitini, aza na to-
tozo za kole bangara na neqi tana
rodomo!>> za gua i Jisu.

I Pita za Kilu Paleni i Jisu
(Matiu 26.57-58, 69-75; Maka 14.53-54, 66-72; Jone 18.12, 25-27)

54 Beto za qari aru tamania ria i
Jisu ko qari toka laoni pa ruma tana
kuta iama lavata. I Pita za tututi
vazozounana tu pa ligudi ria.
55 Ko totonai za qari vatoaia ria
za maka iku pa varikorapaina na
bolebole sebesebe na ruma tana kuta
iama lavata beto qari kole nyumu
varilivutaini ria, za lao somana
nyumu nana tugu tadiria i Pita.
56 Totonai za bati vaia maka nabulu
reko pa malarana na iku i Pita, za
dogoro taria, beto za parangia, <<Ani
tugu za maka tinoni za tututia i Jisu!
>> za gua.
57 Ba za kilu pale i Pita aza, ari za
gua vei, <<Koi, siu, qake gilagilai ara
za na tinoni zana!>> za gua.
58 Ko za zovai gu iapeki beto za
dogoro vaia mule maka tinoni aza, ko
ari za guni vei, <<Ao ba maka tugu
gamu qu tutia i Jisu ao!>> za guni.

Nari ari za gua vei i Pita, <<Qokolo,
nake ara za!>> za gua.
59 Ego ko za jola padana maka aoa
za lamegana gu mule za maka tinoni,
ko ari za paranga vaneqineqi vei,
<<Ani vapura zozoto gu za maka ria
qari tutia i Jisu, ura maka tinoni Qalili
za na bangara ani!>> za gua za na
tinoni aza.
60 Ba ari za gua vei i Pita, <<Qokolo,
qake izongo vagilagila podekia tugu
ara aza qu korapa pojai ao zana!>> za
gua. Aza tugu za korapa paranga vei
zara i Pita, za kiu gu za na kokorako.
61 Totonai za balinga za na Ban-
gara ko za dogoro taria i Pita, nari
za roquroqu kamua i Pita totonai
aza vei za tori pojani tu na Bangara
aza perangaina, aza ari za gua vei,
<<Mina oqoro kiu na kokorako ngena
bongi, za pala muna kilu paleniziu
ara kue totozo ao,>> za gua.
62 Ko za votu lao pa peguru i Pita ko
za lukana vapazani.

Za Tavalede na Tapiqolo i Jisu
(Matiu 26.67-68; Maka 14.65)

63 Ego ria na tinoni qari sadereni
i Jisu za qari vavaledeni beto qari
majamajai aza.
64 Qari piko suqutu vapaea na
matana, beto qari totepia, <<Ego,

mu uleni tu! I zei moko za korapa majago?>> qari guni.
65 Beto kubo mule za na paranga ikikeredi qari poja tarini aza.

Za Tatoka lao pa Moena na Kauniseli tadiria na Jiu i Jisu
(Matiu 26.59-66; Maka 14.55-64; Jone 18.19-24)

66 Totonai za rane na kota za qari varikamu ria na tinoni matamata tadiria na Jiu, na kuta iama, beto ria qari varivagigalaini na Vavanau, ko za tatoka lao pa moena na kauniseli tadiria na Jiu i Jisu,
67 ko qari parangia ria i Jisu, <<Vei mina Karisito ao, za mu ule vadigami moko!>> qari gua.

Nari ari za gudi vei aza, <<Vei mana pojadigamu ara tugu za na Karisito mana gua, ba munake vazozotoziu tugu gamu.
68 Beto vei mana nanaza laodigamu maka nanaza ara, ba munake boka oeziu za gamu.
69 Ba nake zovaina za na Tuna na Tinoni za mina nyumu pa kale matuana na Tamaza vivana jola,>> za gua aza.
70 Qari nanaza beto laoa ria doru aza, <<Ko ae vei? Ao za na Tuna na Tamaza?>> qari guni.

Nari za oeria aza ria, <<Gamu korapa pojaimiu tugu gamu ko ara za na Tuna na Tamaza,>> za gua aza.
71 Nari za qari paranga ria, <<Na vavakato vinazozoto za mule taqe nyaqoa? Ura taqe nongoria makada pa beruberuna makana aza,>> qari gua.

23

Za Tatoka lao ti Paelati i Jisu
(Matiu 27.1-2, 11-14; Maka 15.1-5; Jone 18.28-38)

1 Ego ko qari turu ria doru qari somana pa kauniseli, ko qari toka laoni ti Paelati i Jisu.
2 Qari podalai jutua ria ketakoi aza, ari qari gua vei, <<Gami poai gami za na tinoni ani za kole toka vapiruria na nada tinoni: za pojadi na tinoni ko marike tabara takisi lao tana bangara Siza, beto ko za gigala muleni tugu makana aza za na Karisito maka bangara za gua,>> qari gua ria.
3 Ko za nanazia i Paelati i Jisu, <<Ao tugu za na bangara tadiria na Jiu?>> za guni.

Nari za oea aza, ari za gua vei, <<Vei tugu qu korapa pojai ao zana,>> za gua aza.
4 Nari ari za gudi vei i Paelati ria na kuta iama beto ria na minete tinoni, <<Kepore za maka sela ba batia ara ko bi boka tavakilasani za na tinoni ani,>> za gua.
5 Ba qari jutu tokatokai ria aza, ko ari qari gua vei, <<Pa nana varivagigalai za varivarivatagigiridi na tinoni doru ia pa Jiudia zana. Za podalai tu pa Qalili, ko koviria za kamu pani,>> qari gua.

Za Tagarunu lao ti Herodi i Jisu

6 Totonai za nongoria i Paelati za vei zara, za nanaza aza, <<Ae vei, na tinoni Qalili za na bangara ani?>> za gua.
7 Ko totonai za gilagilai i Paelati na lame veina pa Qalili i Jisu, pa ia ketakoi za bangara i Herodi, nari za garunu laoni aza ti Herodi i Jisu. Totonai i Herodi ba za korapa tugu vei pa Jerusalema.
8 Totonai za batia i Jisu za qera vitivitigi i Herodi, ura za nongorianana tugu za na veveina i Jisu ko za nyorogua batia tugu i Jisu. Ko za kole nyorogua batiria za kaki roiti varivagabaradi mina roitidi i Jisu za gua.
9 Ko za kole doru nanazia i Herodi i Jisu, ba kepore maka oe bi valaoa i Jisu.
10 Ko qari turu votu lao ria na kuta iama beto ria qari varivagigalaini na Vavanau, ko qari jutu vivivai i Jisu.
11 Za paranga ngangangulia beto za roiti veini maka tinoni ikikerena i Herodi beto ko ria na solodia i Jisu, beto za qari vazaeni maka poko gojo doru batabata leana tana bangara, beto za qari garunu mule laoni ti Paelati.
12 Ko pa rane tugu aza za qari varibaere mule ari Herodi i Paelati, goto

tonai oqoro kamua na totozo aza za na varikana koledi ari kori.

Qari Vaegoa ria ko Mina Tavauke i Jisu
(Matiu 27.15-26; Maka 15.6-15; Jone 18.39-19.16)

13 Ego za kuku varikamudi i Paelati ria na kuta iama, na tinoni matamata tadiria na tinoni Jiu, beto ko ria na tinoni,
14 beto ari za gudi vei aza ria, <<Gamu toka kamuni gamu taqu za na tinoni ani, ko gamu jutua aza za kole toka vapeleria ria na tinoni gamu gua. Ba totonai qa kole nanaza vilovilotia ara pa moemiu za qake boka batia ara za maka sela tana pa ginugua gamu jutuni gamu aza.
15 Ko i Herodi ba zake batia tugu maka sela tana, ko za vei za garunu valamea mule tadigita. Ko gamu batia? Ko na kaberena gu za kepore za maka ginugua ikikerena za roitini na padana vei beto mina tavaukeni aza.
16-17 Ko vei za mana majai gu ropi beto za mana ruvata vakenia gu,>> za gua aza.
18 Ba qari makarai velavela votu ria na tinoni, <<Vaukea na tinoni zana, goto i Barabasi tu za mu ruvata valame vadigami!>> qari gua.
19 I Barabasi ani za tavaluge pa ruma varipiuna ura za somana tadiria qari rajai na qavuna beto za varivai.
20 Za nyorogua ruvatia i Paelati i Jisu, ko za paranga laoria mule ria na minete tinoni.
21 Ba qari velavela laoa tugu ria i Paelati, <<Vaukea pa korosi! Vaukea pa korosi!>> qari gua.
22 Nari ari za gudi vei na vinaue totozo i Paelati, <<Ura ae vei, na za na roiti ikikerena za roitini aza? Ara qake izongo batini tana za maka sela vei padana beto mina tavauke aza! Ko ma majai gu ropi beto mana ruvata vakenia,>> za gua.
23 Ba qarike koroto tugu kukuku velavela za mina tavauke tugu i Jisu qari gua, ko tinganai qari vamunyalia tu ria za na roquna i Paelati.
24 Ko za vaegoa i Paelati ko mina tavauke aza, vei qari nyoroguani ria.
25 Ko za ruvatia aza vei qari nyoroguani ria za aza na tinoni za tavaluge pa ruma varipiuna. Goto i Jisu za loi laoni aza ko mari roitini za aza vei qari nyorogua roiti veini ria tana.

Za Tavauke pa Korosi i Jisu
(Matiu 27.32-44; Maka 15.21-32; Jone 19.17-27)

26 Ego totonai qari toka kenini ria na solodia i Jisu, za qari lao ko qari aru tamania ria na solodia i Saimone, maka tinoni pa Saerini, na koni bola kokona pa peguruna guguzu, ko qari vapogozoni na korosi ko za pogozo tutini i Jisu.
27 Maka minete tinoni lavata za tutia i Jisu, kaki ria za ria na reko qari kole lukana takulangani i Jisu.
28 Nari za balinga mule tadiria na reko i Jisu, ko ari za gua vei, <<Gamu na reko pa Jerusalema! Muke lukanaziu ara, goto mu lukana muledigamu makamiu beto ko ria na tumiu.
29 Ura qari korapa lame ria na rane, tonai ari mari paranga vei na tinoni, <Qari vavaguadia tugu na vapuradi ria na egoro, beto ko ria qarike vapodo koburu na varivasusu!> mari gua.
30 Beto za mari paranga laoria ria na kubo, <Mu taqovara tari gami!> marigu, beto ria na goregore za <Mu amu tarigami!> mari gudi.
31 Vei mari roiti lamedi ria taqu ara qa vei na suvege toana za na zakazava ari, za ae pala mari roiti veidigamu za gamu gamu vei na suvege ukemiu? Pala mina ikerena jola za mari roiti laoni ria tadigamu!>> za gua i Jisu.
32 Ari kori tinoni ikikeredi za qari toka kamudi tugu ko mari vauke tavitini i Jisu qari gua.
33 Ko totonai qari kamu ria pa maka ia na izongona pa Batu Tomete za qari patani pa korosi ketakoi i Jisu,

23:30 Gosea 10.8.

beto ko vei tugu ari kori tinoni ikikeredi, maka keta pa kale matuana beto maka keta pa kale merina.
34 Za paranga i Jisu, <<Tamaqu, mu taleozodi, ura qarike gilagilai ria za na manugu qari roitini,>> za gua aza. Beto qari gonani ria na solodia za na patu mijamijata beto qari tekua ria za na nana poko.
35 Ko na minete tinoni za qari kole gu turu dogodogoro lao. Goto ria na matamata tadiria Jiu za qari kole vavaledeni beto qari kole ngangangulia i Jisu, ari qari gua vei, <<Na goto tinoni tu za aloria aza. Ego, koviria za mi alo muleni tu makana vei mina aza zozoto tugu za na Karisito tana Tamaza, aza na tamijatana! >> qari gua.
36 Ria na solodia ba qari vavaledeni tugu aza, beto qari vani na vaini pazana,
37 beto qari paranga laoa ria aza, <<Vei mina Bangara tugu tadiria na Jiu ao, za mu alo mulenigo makamu! >> qari guni.
38 Keta pa batuna na korosi pa narena aza za takuti ria na paranga ari, na tinajutuna aza. Ari za gua vei: NA BANGARA TADIRIA NA JIU ZA ANI!
39 Ego maka ari kori na tinoni ikikerena za tavatiti pana maka korosi ketakoi, za paranga vikevikere laoa aza, <<Qokolo, nake Karisito ao? Mu alogo makamu beto gami kori tugu vei!>> za gua.
40 Ba maka ari kori za tokea aza za koni paranga zana, ari za guni vei, <<Qokolo, quke matagutuni ao za na Tamaza? Ao ba qu tavakilasa vei tugu za vei aza.
41 Ba gita kori za na padada tugu tana tavakilasa, ura gita kori za taqe taiani na laedi ria na nada roiti ikikeredi. Goto na tinoni ani za kepore nana sela,>> za gua.
42 Beto za paranga laoa i Jisu, <<Jisu, mu roquroquziu totonai muna lame vei na Bangara,>> za gua.
43 Nari za oe laoa i Jisu aza, <<Ma poja zozotonigo ara ao: pa ngenari tugu ani muna somana tavitiziu ara pa guguzu leleana ao,>> za gua i Jisu.

Na Ukena i Jisu
(Matiu 27.45-56; Maka 15.33-41; Jone 19.28-30)

44 Ego padapada vei manogori koloko korapa rane za rodomo za na tapo ko za udea na rodomo za na guguzu tinganai za kamua na kue koloko.
45 Ko za tarikataori za na poko tobana na zelepade madina pa Jerusalema.
46 Beto za lukana velavela i Jisu, ari za gua vei, <<Tamaqu, qa loi laoni ara pa limamu ao za na onguqu!>> za gua, beto za loia za na singo betobetona.
47 Totonai za batia na tinoni matamata gogoto ria na roiti vei qari pidoko ari, za vatarazaea aza za na Tamaza, beto ari za gua vei, <<Zozoto! Na tinoni tuvizina ani,>> za gua.
48 Ria doru tinoni za qari varikamu kole dogodogoria na vaukena i Jisu. Ko totonai qari batia na roiti qari taroiti zara za qari okoto poararia na raqoraqodi pa dia takulanga, beto qari okoto mule kenidia pa dia ruma.
49 Ria doru vei qari gilagila valeania i Jisu beto ko ari ka viza reko qari koko tutia lame aza pa Qalili za qari turu pa zouna ko qari kole dogoro laoria ria na roiti ari.

Na Vapaena na Tinina i Jisu
(Matiu 27.57-61; Maka 15.42-47; Jone 10.38-42)

50 Ego kolenana za maka tinoni na izongona i Josepa, na somana mebana pa kauniseli tadiria na Jiu, beto maka tinoni leana beto na tuvizina aza.
51 Zake somana vaegoa aza za na mijamijata tadiria na kauniseli ko mina tavauke i Jisu. Na tinoni pa guguzu pa Arimatia maka guguzu pa ia pa Jiudia aza, beto ko za kole tugu adonia aza za na lamena na binangara tana Tamaza.
52 Ko za lao pa moena i Paelati aza, ko za tepai za na kobukobu tinina i Jisu ko mi keni golomia za gua.

53 Ko za teku vagorea aza za na
tinina i Jisu, beto za udeni maka
poko keala liosona, ko za lao vakolea
pa leona maka bevi patu na tagura
kori vakolena, ko oqoro pore maka
kobukobu tinoni bi tori tavakoleni
mae tu za na bevi aza.
54 Na rane vatana za tonai, beto za
tata na rane Minyere.

55 Ria na reko kokodi pa Qalili beto
qari tuti lamea i Jisu za qari tuti laoa
i Josepa, ko qari dogoria za na bevi
beto ko aza vei qari vakole veini na
kobukobu tinina i Jisu pa bevi.
56 Beto za qari mule kenidia ke-
takoi na suveredi ria na reko, qari
lao vatanani na oela omanga lea mari
valaoni pa tinina i Jisu qari gua. Ko
totonai za kamu na rane Minyere
za qari minyere aza na tutina na
garunu.

24

Na Turumulena i Jisu
(Matiu 28.1-10; Maka 16.1-8; Jone 20.1-10)

1 Ego na volavolaza lea na rane
momoe pa vuiki, za qari munu
volavolaza lao pa bevi ria na reko ko
qari pogozoria ria na oela omanga
lea qari vatanai.
2 Ba tonai qari lao kamu nari za
qari batia za tori tabokili varijo tu pa
atakamanana na bevi za na patu qari
pateni,
3 ko tonai qari luge lao nari qarike
batia za na kobukobu tinina na Ban-
gara i Jisu.
4 Tonai qari korapa rurani ria aza
za vei aza, za kori marene qari vaza-
eria na poko kilakilangadi za qari
lame turu pa keketaidi.
5 Ko qari matagutu vikevikeredi ria
na reko ko qari turu titigore beto-
dia pa pezo, nari qari paranga ari
kori marene, ari qari gua vei, <<Ae
za vei ko gamu lame nyaqoa na
tinoni toana ketakoi qari kole ria na
kobukobu tinoni ukedi?
6 Nake pani aza, za tori turu mule
tu. Gamu gilagilaimiu aza vei za po-
jadigamu totonai za korapa suvere
pa Qalili?
7 Za pojai aza totonai za na veveina
na Tuna na Tinoni za pala mina
tavalao pa limadi ria na tinoni seladi
ko mina tavauke pa korosi, ba pa
vinaue rane za pala mina turu mule
za gua,>> qari gua.
8 Totonai za qari roquroqu ka-
muria ria za na paranga tana,
9 ko qari taloi pa bevi ko qari mule
vavakato vadi ari ka manogamaka
sepele beto ria doru qari tututia i Jisu.
10 Ko ari Mere Magadalene, i Joana,
i Mere na tinana i Jekopi beto ria kaki
reko qari tutiria za qari vavakatoni
tadiria na tinoni tagarunudi za na
vavakato ani.
11 Ba na vavakato ani za vei maka
vavakato iliganigani gu tadiria na
tinoni tagarunudi, ko qarike vazozo-
toria ria na reko.
12 Ba i Pita za soqolo turu ko za
abutu lao za pa bevi, ko za opo ko za
oviki lao, nari za batiria na poko gu
qari korapa koledia. Ko za taloi ko za
gabala mule pa ruma aza beto ko za
kole tugu roquroqua za na za beka za
podo za gua.

Ari Kori Sepele qari Rerege lao pa Imeasi
(Maka 16.12-13)

13 Ego pa ranena tugu aza za
ari kori sepele ti Jisu za qari ko-
rapa lalaodia pa maka guguzu na
izongona pa Imeasi, na zouna koko
pa Jerusalema za padapada vei
manogori kilomita.
14 Ko qari kole varivavakatodi ari
kori doru zakazava qari koni pidoko
ari.
15 Totonai qari korapa varipara-
paranga beto qari variguadi ari kori
ria na zakazava ari, za i Jisu makana
za lame kamuria ko za makarai
rerege tavitiria.
16 Ko qari batiadia tugu ari kori aza
ba qarike dogoro gigalia ari kori aza.
17 Nari za nanaza laoria i Jisu ari
kori, ari za gua vei, <<Na za na

vavakato gamu korapa varigonani gamu kori pa miu rerege lame?>> za gudi.

Nari za qari turu vanogoto, korapa dogoro takulangadi.

18 Beto za maka ari kori, na izongona i Kiliopasi, za oe laoa, <<Qokolo, ao gu makamu za na tinoni koni kamumu pa Jerusalema? Ko za vei za quke gilagilaria ria na zakazava qari pidoko pa rane qari koni jola ari?>> za guni.

19 Nari za nanazaria i Jisu, <<Ae zakazava veveidi za gamu pojaria gamu kori?>> za gudi.

Nari ari qari gua vei ari kori, <<Na veveina i Jisu pa Nazareti. Maka tinoni korokorotai za neqi pa nana paranga beto na nana roiti pa moena na Tamaza beto ria na tinoni aza.

20 Ko ria na mami kuta iama beto na mami tinoni matamata za qari tekua ko qari varivaegoni na nana uke, ko qari vaukea pa korosi aza.

21 Gami gami kole roveroveni za aza tugu za na tinoni mina aloa za na butubutu Izireli gami gua. Pa riso gu qari taroiti doru zakazava ari.

22 Ego beto za ria kaki reko tavitimami gami za qari varuragami gu mule. Qari lao pa bevi pa ngena volavolaza lea

23 ba qarike batia za na kobukobu tinina. Ego beto za qari mule pojadigami za qari batiria pa dogodogoro ria na mateana, ko ria na mateana qari pojadi za tori toa mule tu aza qari gua.

24 Ko ria kaki tavitimami mule za qari lao pa bevi, nari za qari batia za aza tugu vei qari pojai ria na reko, goto aza za qarike batia,>> qari gua.

25 Nari ari za gudi vei i Jisu ari kori, <<Gamu duviduvili za gamu ko na roqumiu za pekipeki vitivitigi pa vazozotodi doru zakazava qari pojaria ria na tinoni korokorotai!

26 Na tanguti vakolena za na Karisito za mina gozororia mae ria na vitigi ari beto za mina tavalavata! >> za gua.

27 Ego beto za podalai pa kutikuti ti Mosese ko za kamu pa kutikuti tadiria doru tinoni korokorotai, za kole ruvata vakabere vadi aza doru zakazava qari tapoja pa Kutikuti Tabuna na veveina makana.

28 Ego ko tonai qari lame tata kamua za na guguzu qari korapa rerege laoa, nari za roiti vei mi jola laonana za gua aza,

29 ba qari tepa vitivitigia ari kori aza, ari qari guni vei, <<Mu suvere tavitigami, ura za tori veluvelu tu beto mi rodomo gu za gua za na kota,>> qari guni. Nari za lao suvere tavitiria pa ruma.

30 Ego totonai za lao tekuteku tavitiria pa tevolo za tekua aza za na bereti ko za manani, za kipakipai, beto za iadi.

31 Pana totozo tu aza za revanga za na matadi ari kori ko qari gigalia aza, beto za pae gu pa dia dogodogoro aza.

32 Nari qari variparanga vei ari ari kori, <<Qokolo, kale pu vei na iku vuruvurungu zara pu vei za na buloda totonai za kole parangagita pa zona, beto totonai za kole revanga vadigita na Kutikuti Tabuna, akae?>> qari gua.

33 Ko qari soqolo turu tugu pa totozo aza ari kori ko qari mule lao za pa Jerusalema. Qari lao kamu za qari batiria ari ka manogamaka sepele beto ria kaki mule,

34 ko ari qari gua vei, <<Zozoto! Na Bangara za toa mule, ko za tori votu mutu ti Saimone!>> qari gua.

35 Ego beto za ari kori ba qari vavakato vadi za aza veveina qari gozoria aza pa zona laona, beto na veveina qari gigalia tonai za kipakipai na bereti.

I Jisu za Votu tadiria na Sepele (Matiu 28.16-20; Maka 16.14-18; Jone 20.19-23; Roiti 1.6-8)

36 Ego totonai qari korapa vavakatoni ria za na zakazava ari, za i Jisu makana za turu pa varikorapaidi ria doru, beto ari za gudi vei, <<Na bule mi somana tadigamu!>> za gudi.

37 Qari matagutu vitivitigi ria, beto qari rovea za palu qari batia na onguna maka tinoni qari gua.

38 Nari za paranga laoria i Jisu ria,
<<Ae za vei ko gamu takulanga, beto
ae za vei ko za rabeke na roqumiu?
39 Mu dogororia tu na limaqu
na nenequ ko, ura ara tugu ani!
Mu uliziu beto mu dogoroziu, ura
na onguna na tinoni za kepore na
masana beto na pudapudana, goto
ara za koledia na masaqu beto na
pudapudaqu,>> za gudi.
40 Pa liguna za paranga vei ari, nari
za vadogorodi na limana beto na ne-
nena.
41 Ego ko tonai qari korapa qera
tugu ba qarike boka vazozotoa tugu,
nari za nanazaria, <<Ae vei kolenana
kaki miu tekutekuna?>> za gua.
42 Nari qari vani maka kipa igana
parogona,
43 ko za tekua ko za gania pa moedi
ria doru.
44 Beto ari za gudi vei, <<Ari ria na
qua paranga qa tori ule vadigamu
tu totonai qa suvere tavitigamu.
Doru zakazava veveiqu ara qari
takuti pa Vavanau ti Mosese, tadiria
na tinoni korokorotai beto pa Kera
Vatarazae za mari tavagore votu tugu
qa gudigamu,>> za gudi.
45 Beto za revangia aza za na
roqudi ko qari boka dogoro vak-
abereria ria na ginuadi na paranga
pa Kutikuti Tabuna,
46 beto ari za gudi vei, <<Na takuti
vakolena pa Kutikuti Tabuna za na
Karisito za mina gozoro vitigi ko
mina uke beto na rane vinaue mina
turu mule pa uke aza.
47 Beto ko na nongorona ria na
tinoni mari gabala ko na dia sela mi
taleozae za mina tatarae pa nizong-
ona aza tadiria doru puku tinoni, po-
dalai tugu pa Jerusalema.
48 Gamu za muna vavakatodi ria na
zakazava gamu batiria ari.
49 Ko ara mana garunu valagere
vadigamu za na varivana za
taringutinguti vakole vadigamu na
Tamaqu. Ba mu suvere pa guguzu pa
Jerusalema tinganai muna izongia
mae tu za na neqi mina lagere vei pa
nulu vavagalo,>> za gua i Jisu.

Na Mule Zaena i Jisu pa Noka (Maka 16.19-20; Roiti 1.9-11)

50 Ego beto za toka votu lao veidi pa
Betani i Jisu ria, beto za alakadi na
limana ko za manadi.
51 Totonai za korapa manadi nari
za rijo tadiria aza ko za iolo taloi
tadiria ko za zae vei pa noka.
52 Ego ko pa liguna qari vatarazaea,
nari za qari muledia pa Jerusalema
beto na qera lavata za kole pa bulodi.
53 Beto ko qarike nogoto lao
vatarazaea ria pa kakabarena na
zelepade za na Tamaza.

I Jone

Na Paranga za Lame Tinoni

1 Pana podapodalaina za tori kolenana tu za na paranga, ko na paranga
aza za suvere tavitia na Tamaza, ko
na Tamaza za na paranga.
2 Pana podapodalaina za na
paranga za suvere tavitia na Tamaza.
3 Qari podaka votu lame vei gu tana
paranga ria doru zakazava za roitidi
na Tamaza, ko kepore maka za pa
vinapodaka za bike taroiti pa neqi
tana paranga.
4 Na paranga gu za kolea na toa,
ko na toa ani za na kabere tadiria na
tinoni.
5 Na kabere za tolanga pa rodomo,
ba na rodomo zake boka amua za na
kabere aza.
6 Ego kolenana za maka tinoni za
garunia na Tamaza, na izongona aza
i Jone.
7 Aza za lame maka tinoni ulule ko
za uleni za na veveina na kabere, ko
pana tana doru tinoni mari vazozoto
za gua.
8 Ba aza makana za nake kabere,
goto za lame gu uleni na veveina na
kabere aza.
9 Na kabere tu ani za na kabere
zozoto za lame pa kasia guguzu, ko za
vakabereria doru tinoni.
10 Aza za lame suvere pa kasia
guguzu, ko aza tugu za varoitia na
Tamaza ko za roitini na kasia guguzu,
ba na kasia guguzu za zake dogoro
gilagilai aza.
11 Za lame pa nana guguzu makana
zozoto aza, ba qarike vatogai ria tugu
nana tinoni makana aza.
12 Ba ria doru qari vakamua aza
ko qari vazozotoa na izongona, za
vadi na neqi ko mari na koburu tana
Tamaza ria.
13 Qarike podo pa zona kolena bi
pa masa na orungu babi pa roquroqu
tana marene ria, goto na Tamaza tu
makana za vapodoria.
14 Ego ko za lame tini tinoni za
na paranga, beto ko za suvere varisomanai tadigami ko gami gami dogoria za nana malakapi vavaguana
za izongia aza ura aza za na Tuna
makamakai na Tamana, za pugelia
na variroqu varialona beto na zozoto.
15 Ko za ululeni i Jone za na veveina
aza, ari za velavela votu vei, <<Zana
aza qa pojai ara na veveina totonai
ari qa gua vei perangaina, <Aza na
tinoni mina tuti ligu lameziu ara za
lavata jolaniziu ara, ura qa oqoro tu
podo ara za tori suverenana tu aza!>
qa gua,>> za gua i Jone.
16 Pa nana tinamaza pugelena aza
za gita doru taqe somana teku varitakoini ria nana variroqu varialona.
17 Ura na Vavanau za tavagore vei
tu ti Mosese, ba na variroqu varialona beto na zozoto za lame vei ti
Jisu Karisito.
18 Kepore za maka tinoni bi tori
batini matana tu mae za na Tamaza,
ba na Tuna makamakai gu, aza na
Tamaza, aza za togaza tana Tamana,
aza za ule vakabere vadigita za na
Tamaza.

I Jone Paputaiso za Uleni nana Roiti

19 Ego ani za na ulule ti Jone totonai qari garunuria ria na tinoni
matamata tinoni Jiu pa Jerusalema
ria kaki iama beto kaki na butubutu
Livai, ko qari lao nanazia aza, <<I zei
ao?>> qari guni.
20 Nari i Jone za ule votuni beto
zake dainana pojadi, goto za ule votuni gu, ari za gua vei, <<Ara za nake
Karisito,>> za gudi.
21 Nari za qari nanazia, <<Ko i zei tu
ao? I Elaija?>> qari guni.
<<Dai ara nake aza,>> za gua i Jone.
<<Goto i zei tu? Na tinoni korokorotai ao?>> qari guni.
Nari za oeria i Jone ria, <<Dai,>> za
gua.
22 Nari za ari qari guni vei, <<Ko
i zei za ao? Mu ule vadigami ko
mami mule pojadi ria qari garunu
valamegami. I zei qu dogoro veinigo
makamu ao?>> qari guni.

23 Nari ari za gua vei i Jone, <<Ara za
Maka mamalaingi ari za kukuku vei pa qega:
<Mu vatanani za na zona tana Bangara!>
Aza vei za korotoni i Aisea na tinoni korokorotai,>> za gua i Jone.
24 Ria tu na Parese qari garunuria ria na tinoni ari
25 ko qari nanazia i Jone, ari qari guni vei, <<Vei nake Karisito, nake i Elaija, beto nake tinoni korokorotai ao, nari za ae za vei ko qu korapa varipaputaiso tu?>> qari guni.
26 Nari za oe laoria i Jone ria, <<Ara za qa paputaisodi na kolo ria na tinoni, ba za korapa gu suverenana pa varikorapaimiu gamu za aza gamuke gilagilai gamu.
27 Aza za korapa tuti ligu lameziu ara, ba ara za qake pada ko mana ruvataria na piko buti tana,>> za gua i Jone.
28 Na roiti ari za qari taroiti pa Betani, pa kale zagere tapo pa pie Jodani, ketakoi za kole varipaputaiso i Jone.

Na Lami tana Tamaza

29 Ego ko za rane soga na kota za i Jone za batia i Jisu za korapa rerege lame tana, nari za paranga, <<Dogoro! Nari za na lami* tana Tamaza, aza mina vulaza paledi na sela tana kasia guguzu!
30 Na veveina aza za qa pojai ara tonai ari qa gua vei, <Maka tinoni za korapa tuti ligu lameziu ara za poreveveina jolaniziu ara, ura za tori suverenana tu aza beto za qa pore ara,> qa gua.
31 Ara ba perangaina qake gilagilai i zei aza, ba qa lame varipaputaisoni gu na kolo ara ko mi bola tadiria na tinoni Izireli aza qa gua,>> za gua i Jone.
32 Ko za ululedi i Jone ria za batiria, ari za gua vei, <<Qa batia ara za na Ongu Tabuna za tigoro gore vei maka kuru pa noka ko za gore nyumua aza.
33 Ko perangaina za qake gilagilai tugu ara aza, ba aza tu na Tamaza za garunuziu ko qa varipaputaisoni na kolo za ari za guniziu vei, <Aza muna batia mina tigoro gorea ko mina nyumua na Ongu Tabuna, za aza tugu za varipaputaisoni na Ongu Tabuna,> za guniziu.
34 Ko qa tori bati zozotoa tu ko qa ululeni ara za aza tugu za na Tuna na Tamaza,>> za gua i Jone.

Ria na Sepele Momoe ti Jisu

35 Ego ko za rane soga na kota totonai za korapa turu tavitiria kori nana sepele i Jone,
36 ko za batia aza za korapa rerege lao vei ketakoi i Jisu, za paranga i Jone, <<Dogoro! Nari za na lami tana Tamaza!>> za gua.
37 Ego ko tonai qari nongoria ari kori sepele aza vei za parangani aza, nari za qari lao tutiadia i Jisu ari kori.
38 Ego ko totonai za balinga i Jisu ko za batiria qari korapa tutia ari kori aza, za nanazaria, <<Na za za gamu nyaqoa gamu kori?>> za gudi.
Nari ari qari gua vei ari kori, <<Rabi, pae qu suvesuvere ao? >> qari guni. (Na ginuana Rabi za na Tinoni Varivagigalai.)
39 Nari za parangaria i Jisu ari kori, <<Mae, lame tutiziu ko mu batia,>> za gudi.
Ko qari tutia tugu ko qari lao batia za na ruma ketakoi za suvere aza, beto ko za tori made koloko veluvelu tu za totonai, ko qari kole suveredia tana tinganai za bongi za na kota.
40 I Aduru, na taina i Saimone Pita, za maka ari kori za nongoria na parangana i Jone perangaina ko za tutia i Jisu.
41 Ba i Aduru za keni mae tu nyaqoa za na tugana makana, i Saimone, ko ari za guni vei, <<Qokolo, gami gami batia gu za na Mesaea,>> za gua. (Na ginuana na Mesaea za na Karisito.)
42 Beto za toka laoni ti Jisu i Saimone. Ko totonai za batia, za ari za

1:23 Aisea 40.3; Matiu 3.3; Maka 1.3; Luke 3.4.

* **1:29** Na lami za na tuni sipi. Na lami za qari vavavuini ria na iama tadiria na tinoni Izireli ko qari vulazadi na sela tadiria na tinoni Izireli.

guni vei i Jisu aza, <<Ao i Saimone, na tuna i Jone, ba koviria za muna takukuni i Sipasi za na izongomu ao,>> za gua i Jisu. (Na ginuana nizongo Sipasi† za varitoto vei tugu na ginuana nizongo Pita.)

Za Kukuria i Jisu ari Pilipi Beto i Nataniela

43 Ego ko za rane soga na kota nari za taloi lao pa Qalili i Jisu, nari za bati gozoria aza i Pilipi ko ari za guni vei, <<Mae, tutiziu!>> za guni.

44 I Pilipi za na tinoni Betiseda, aza na guguzu ketakoi qari suvere ari Aduru i Pita.

45 I Pilipi za nyaqoa i Nataniela ko za parangia, <<Aza na tinoni i Mosese za kutia na veveina pana Vavanau beto ria na tinoni korokorotai qari kutia na veveina za gami batia gami. Aza i Jisu pa Nazareti, na tuna i Josepa,>> za gua.

46 Nari ari za guni vei i Nataniela aza, <<Qokolo, mina boka tugu votu lame vei pa Nazareti za maka zakazava leana?>> za gua.

Nari za paranga i Pilipi, <<Mae, lame tutiziu, ko mu batia,>> za guni.

47 Ego ko i Jisu za batia za korapa lamelamenana tana i Nataniela, za ari za paranga vei, <<Dogoro, ani za na tinoni Izireli zozoto, aza zake izongo kolea maka sekeseke! >> za gua.

48 Nari za paranga i Nataniela, <<Ae za vei ko qu boka tu gilagilaziu? >> za gua.

Nari za oea i Jisu aza, ari za guni vei, <<Totonai za oqoro lao kukugo i Pilipi, nari za ara qa tori bati momoegoqua tu qu kole nyumumua pa kuta suvege piqi ao,>> za gua.

49 Nari ari za gua vei i Nataniela, <<Rabi, ao tugu za na Tuna na Tamaza, ao za na bangara tadiria na tinoni Izireli!>> za gua.

50 Nari za oe i Jisu, ari za guni vei, <<Ae vei, koko vei qa pojanigo gu qa tori bati momoegoqua tu totonai qu kole nyumu pa kuta suvege piqi qa gua ara za qu vazozoto? Pala muna batiria ria na zakazava mari lavata jolani aza qu batia koviria!>> za guni.

51 Beto za paranga i Jisu, ari za gua vei, <<Zozoto pa zozoto ma poja zozotodigamu ara gamu: pala muna batia za na noka mina tarevanga beto ria na mateana tana Tamaza mari gore zae tana Tuna na Tinoni,>> za gua i Jisu.

2

Na Varielava pa Kena

1 Ego pana vinaue rane za taroiti za maka tekuteku varielava pa Kena pa Qalili, ko na tinana i Jisu za korapa ketakoi.

2 Ko i Jisu beto ko ria nana sepele ba qari somana tasoru valao tugu pa vavolo varielava aza.

3 Totonai za pidili za na buku vaini, nari za paranga laoa i Jisu za na tinana, <<Tuqu, za betodi na vaini ria,>> za gua.

4 Nari za paranga i Jisu, <<Ko na zavana taqu beto tamu za vei zara, tinaqu? Ara ba na qua totozo za oqoro kamua,>> za gua.

5 Nari za parangaria na tinana ria na nabulu, <<Muna roitini gu gamu aza vei mina garunudigamu aza,>> za gudi.

6 Ego na tututi pa vatarazae tadiria na tinoni Jiu za koledia za pa kalena na vavalioso, ko na juki vatanana na vei aza za koledia ketakoi za ka vonomo bogu patu lavata vutuvutugu tarini kolo, padana pa varikorapaina vitungavulu lima ko maka gogoto manoga lita maka.

7 Ko za paranga laoria i Jisu ria na nabulu, <<Mu vapugeledi na pie galegale za na bogu jagi zara,>> za gua. Nari qari vapugele jutudi na pie tugu ria za na bogu ria.

8 Beto za garunuria i Jisu ria, <<Ego koviria mu tinuria kaki kolo, ko mu pogozo laoni tana tinoni za kopuni na vavolo,>> za gua.

† **1:42** Na paranga <<Sipasi>> za na paranga Aramaiki beto <<Pita>> za na paranga Qiriki, ko ari kori doru na ginuadi za na <<Patu>>.

Nari qari pogozo laoni tugu aza vei za pojadi i Jisu.
9 Ko za buku podekia na tinoni kopu vavolo za na kolo za tapeluku vaini nari za valingilingini, ba zake gilagilai pae za koko lame vei za na vaini aza. (Ba ria na nabulu qari tinua na kolo ko qari gilagilaidia za.) Ko za kukua za na tinoni za varielava,
10 ko ari za guni vei, <<Qokolo, ria doru tinoni za na vaini leana jola mae tu za qari iia momoea, beto totonai qari tori dori buku tu ria na tinoni za beto qari iai za na vaini nake loka leana. Ba ao za qu kopu vakolea ko koviria tu qu vavotua za na vaini leana jola,>> za guni.
11 Ani za na roiti vinagilagila momoe za roitini i Jisu pa Kena pa Qalili, ko ketakoi za vatadogoroni aza za nana neqi, ko ria nana sepele qari vazozotoa aza.
12 Ego pa liguna aza za qari goredia pa Kepaniami ari Jisu, na tinana, ria na taina marene beto ko ria nana sepele, ko qari doru suvesuveredia mae tu ka viza rane ketakoi ria.

I Jisu za Aduria ria qari Vavai pa Kakabarena na Zelepade

(Matiu 21.12-13; Maka 11.15-17; Luke 19.45-46)

13 Ego za tori tata tugu za na totozo vavolo Alokata tadiria na Jiu, ko za taloi zae pa Jerusalema i Jisu.
14 Totonai za kamu aza ketakoi, za rerege lao pa kakabarena na zelepade, nari za batiria ria na tinoni qari korapa vavaidi na bulumakau, na sipi, na kuru, beto ko ria na tinoni sogasoga poata qari korapa nyumu roitini na dia roiti.
15 Nari za roitini aza maka gazoro variiriruna, ko za adu votuvotudi pa kakabarena zelepade za doru manugu, na sipi, na bulumakau. Beto za upele valotu enga paledi ria na tevolo tadiria qari sogasoga poata, ko za ipaporodi doru kota za na dia poata.
16 Beto ari za gudi vei ria qari vavaidi na kuru, <<Mu pogozo votu kenidi pa ia pani ria na zakazava ari! Muke roiti veini na ruma make-maketina za na ruma tana Tamaqu! >> za gudi.
17 Totonai qari batia ria na sepele zara za vei, nari za qari gilagila kamua ria aza vei za pojai na Kutikuti Tabuna, ari za gua vei, <<Tamaza, na qua roquroquna na mua ruma ao za vei na iku vuruvurungu pana taqu,>> za gua.
18 Ego ko tonai za roiti vei zara i Jisu za qari lao nanazia ria na matamata tinoni Jiu aza, ari qari guni vei, <<Na roiti vinagilagila ae veveina za muna roiti vadigami ao ko gami mami boka vazozotoa za qu izongia tugu ao za na neqi ko muna boka roiti vei zara?>> qari guni.
19 Nari za oeria i Jisu ria, ari za gudi vei, <<Mu jegaria za na zelepade madina ani, beto za na rane vinaue pala mana vaturu sogai ara ani,>> za gudi.
20 Nari za ari qari gua vei ria na matamata tinoni Jiu, <<Qokolo, ko ka madengavulu vonomo aoro tu qari kole roitini ria za na zelepade madina ani! Ba ao muna vaturu sogai pa kue rane gu?>> qari gua.
21 Ba na zelepade madina za guni aza za na tinina gu makana.
22 Ko pa liguna za turu mule pa uke aza, nari za qari roquroqu kamua ria na sepele aza za poja veini aza ani. Ko qari vazozotoa ria za na Kutikuti Tabuna beto ko na parangana i Jisu.

I Jisu za Gilagilainana na Bulodi na Tinoni

23 Ego totonai za korapa suvere pa Jerusalema pa totozo vavolo Alokata i Jisu, nari za kubo tinoni za qari vazozotoa aza tonai qari batiria na roiti vinagilagila za roitidi aza.
24 Ba i Jisu makana zake totoravuzuria ria, ura za tori gilagila betoria nana tu aza ria.
25 Beto ko zake nyaqoa tadiria na tinoni aza za na vavakato vinazozoto veveidi ria na goto tinoni, ura aza

2:17 Kera Vatarazae 69.9.

makana za tori gilagila valeana betoria nana tu za na roquroqu za kole pa bulodi na tinoni.

3

I Jisu beto i Nikodimasi

1 Ego kolenana za maka kuta tinoni matamata tadiria na tinoni Jiu, maka ria na Parese, na izongona i Nikodimasi.
2 Ko na tinoni ani za lao ti Jisu maka bongi, ko ari za guni vei i Jisu, <<Rabi, gami gilagilagomami gami za ao za maka tinoni varivagigalai na tagarunu lame veimu tana Tamaza ao. Ura kepore za maka tinoni bi boka roitidi za na roiti vinagilagila vevei qu korapa roitidi ao zara vei bike somana tana za na Tamaza,>> za gua.
3 Nari za oea i Jisu aza, ari za guni vei, <<Zozoto pa zozoto ma pojanigo ara ao: kepore za maka tinoni mina boka batia na binangara tana Tamaza, vei minake podo mule* mae tu aza,>> za gua.
4 Nari za paranga i Nikodimasi, <<Ae mina vei beto mina boka maka podo mule mutu za na tinoni za tori baragozo tu? Na tinoni lavatana za minake boka lugea na iapana na tinana ko mina podo na vinaori totozo!>> za gua.
5 Nari za oea i Jisu aza, <<Zozoto pa zozoto ma pojanigo ara ao: kepore za maka tinoni mina boka luge pa binangara tana Tamaza, vei minake podo kolo beto na Ongongu aza.
6 Aza za podo masa za na masa tugu, goto aza za podo Ongongu za na Ongongu tugu.
7 Muke gabarani aza qa korapa pojanigo na veveina muna podo mule mae tu za gamu doru qa guni.
8 Na gava za iru lao vei ketakoi za nyorogua lao vei aza. Qu nongoriamua za na ovangana, ba quke gilagilai pae za koko lame vei beto pae za korapa lao vei aza. Maka moqaza podeke vei tugu aza za na tinoni za podo pana Ongongu,>> za gua i Jisu.
9 Nari za nanaza i Nikodimasi, <<Ko ae mina vei mina boka gore votu zana?>> za gua.
10 Nari za oea i Jisu aza, ari za guni vei, <<Beko ao tu za na tinoni varivagigalai tadiria pa Izireli, ba quke gilagilai tu ari?
11 Zozoto pa zozoto ma pojanigo ara ao: gami za gami paranga votudi ria vei gami gilagilaria, beto gami ulule votudi ria vei gami bati zozotoria, ba kepore maka gamu bi vazozotoria ria na mami ulule.
12 Vei mana vavakato vadigamu ara ria na zakazava gu qari gore votu pa kasia guguzu ba munake vazozoto za gamu, nari za vei mana vavakato vadigamu ara ria na zakazava qari gore votu pa noka za totonai za pala munake izongo vazozoto podeke za gamu.
13 Kepore za maka tinoni bi tori zae mae tu pa noka, ba kolenana za aza za gore lagere vei pa noka, na Tuna na Tinoni.
14 Za varitoto vei tugu pa qega za alaka vaiolo zaeni i Mosese pa nulu za na dole pa uqu kolu, nari za mina taovulu vaiolo zae vei tugu aza za na Tuna na Tinoni,
15 ko ria doru mari vazozotoa aza za mari tekua na toa jola.
16 Ura pa zona vei ani za roquroqua na Tamaza za na kasia guguzu: za valamea aza za na Tuna makai, ko ria doru mari rangea aza za marike uke manyao goto mari tekua na toa jola.
17 Ura na Tamaza zake garunu valageria pa kasia guguzu za na tuna ko mi pitua aza za na kasia guguzu zake guni, goto za garunu lagereni ko mi aloa tu aza za na kasia guguzu za gua.
18 Aza za vazozotoa na Tuna za zake tapitu; goto aza zake vazozotoa na Tuna za tori tapitu tu, ura za tori ke vazozotoa tu aza za na Tuna makai na Tamaza.

* **3:3** Na paranga Qiriki za tapeluku <<soga>> za maka ginoana za <<pa nulu>>, ko na kipa paranga pani za mina boka tapeluku vei <<vei minake podo pa nulu mai aza>>

19 Ari za vei za na varituti: za
tori lame tu pa kasia guguzu za na
kabere, ba ria na tinoni za nake
kabere goto na rodomo tu za qari
nyoroguani, ura na dia roiti za na
seladi.
20 Aza na tinoni za roitidi na roiti
ikikeredi za zake tavaraguani za na
kabere, ko zake lame pa kabere aza,
ura zake nyorogudi aza ria nana roiti
ikikeredi bari tauduku votu.
21 Ba aza za roitini na zozoto za
lame pa kabere, ko qari bola votu
ria nana roiti za roitidi aza ura za
vatabea na Tamaza aza,>> za gua i
Jisu.

I Jisu za Tadogoro Varitoto ti Jone

22 Ego pa liguna aza za i Jisu beto
ria nana sepele za qari lao pa ia pa
Jiudia, ko ketakoi za suvere tavitiria
iapeki totozo kakazana ko za kole
paputaiso tinoni.
23 I Jone ba za paputaiso tinoni tugu
pa Aenoni, maka guguzu za tata pa
Saleimi, ura za kubo za na pie pa
kota ketakoi, ko qari lalao tana ria na
tinoni ko za kole paputaisoria aza ria.
24 (Pa totozo aza za qari oqoro
vakolea pa ruma varipiuna i Jone.)
25 Ego ko kaki ria na sepele ti
Jone za qari variguani tana maka
tinoni Jiu za na veveina na loqaloqa
vavalioso pa vavanau tadiria na
tinoni Jiu.
26 Beto za qari lao ria kaki nana
sepele ko ari qari guni vei i Jone,
<<Rabi, qu gilagilaimua ao aza na
tinoni za somana suvere tavitigo to-
tonai qu suvere pa kale zagere tapo
pa pie Jodani, aza na veveina qu kole
mae ululeni ao? Dogoro! Koviria za
korapa varipaputaiso aza, ko na rave
tinoni za qari korapa lalao tana! >>
qari gua.
27 Nari za oeria i Jone ria, ari za
gudi vei, <<Kepore za maka tinoni
mina boka izongia maka zakazava
vei minake vani na Tamaza aza.
28 Gamu makamiu za gamu tori
nongoria tu ko muna boka ululeni za
aza qa pojai ara tonai ari qa gua vei,
<Ara za nake Karisito ara, goto qa
tagarunu vamomoe lao gu pa moena
aza,> qa gua.
29 Na reko mina varielava za nana
tugu na marene mina elavaia, nake
tana tinoni aza ari kori na baere
leana. Goto na baere leana ani za
kole turu vainongoro, ko za somana
qera totonai za nongoria aza za na
mamalaingi lamena na nana tinoni.
Ko ara za qa vei gu aza, ko za okoto
valeana za na qua qeraqera.
30 Aza za mina iolo zae, goto ara za
mana gore peki tugu,>> za gua i Jone.

Aza na Koko Lagere Veina pa Noka

31 <<Aza na koko lagere veina pa
nulu za ululu joladi doruna. Aza na
koko veina pa pezo za tana pezo tugu,
beto za kole tugu vavavakatodi na
zakazava pa pezo. Goto aza za gore
lagere vei pa noka za ululu joladi
doruna.
32 Aza za tori batia tu beto za tori
nongoria tu za ululeni aza, ba ke-
pore tinoni bi vazozotoa za nana
vavakato.
33 Ba aza za vazozotoa na nana ul-
ule za vaegoia tugu za na Tamaza za
na zozoto.
34 Aza za garunia na Tamaza za ule
votudi na paranga tana Tamaza, ura
na Tamaza zake vani kobukobua na
Ongongu pugelena aza.
35 Na Tamana za roquroqua za na
Tuna ko za tori vakolea tu pa limana
aza za doru zakazava.
36 Aza za vazozotoa na Tuna za
tekua na toa jola. Aza na tinoni za
kilupaleni na Tuna za minake tekua
na toa jola, goto za tavapogozoni aza
za na vinakilasa tana Tamaza,>> za
gua i Jone.

4

I Jisu beto na Reko Sameria

1 Ego qari nongoroni ria na Parese
za i Jisu za teku vazoku sepele beto ko
za paputaisoria zoku tinoni joladi ria
za paputaisoria i Jone qari gua.
2 (Ba i Jisu makana zake vari-
paputaiso za, goto ria tu na nana se-
pele za qari vei.)
3 Ko totonai za nongoria i Jisu zara
qari paranga vei ria na tinoni, nari za

taloi pa Jiudia ko za mule gorenana pa Qalili aza.
4 Ko pa nana rerege mule pa Qalili za rovea za mina jola vei tugu pa korapa ia pa Sameria aza za gua.
5 Ko pa Sameria za kamu pa maka guguzu lavata na izongona pa Suka, nake zouna pa kobu pezo ti Jekopi za vani i Josepa na tuna.
6 Ego na kolena tugu ketakoi za na oqili pie takorina ti Jekopi, ko za pavu taleni na kole rerege i Jisu ko za nyumu nana tugu pa keketai oqili pie aza. Ko na korapa rane za totonai.
7 Maka reko pa Sameria za lame ko mi vutugu pie za gua, nari za paranga lao pana tana i Jisu, <<Bu vaniziu iapeki buku qa gua,>> za gua.
8 (Totonai za qari tori taloi keni tu pa guguzu ria nana sepele ko mari keni vaiganigani qari gua.)
9 Nari za paranga za na reko Sameria, <<Ao ko na Jiu tu, goto ara na tinoni Sameria tu, ba ae za vei qu korapa tu tepaniziu na pie ara? >> za gua. (Ura pa dia tuti za qarike makarai tekuteku pa maka peleta ganigani babi qarike makarai buku pa maka vutuvutuguni pie ria na Jiu beto na Sameria.)
10 Nari za oea i Jisu aza, ari za guni vei, <<Vei bu gilagilai ao aza na varivana tana Tamaza beto ko i zei aza za korapa tepanigo na pie, za bu tori tepani buku tu beto ko aza bi tori vanigo tu na pie varivatoana ao,>> za guni.
11 Nari za paranga za na reko, <<Kepore na mua titinuna ao beto ko na dori kori gorena za na oqili pie ani. Ko pae muna tekuni ao za na pie varivatoana?
12 Ao quke lavata jolani i Jekopi na tamamami gami, za akae? I Jekopi tu za vadigami na oqili pie ani, ko aza makana beto ria na tuna, na nana papauzu za qari buku beto tugu pa pie zana,>> za guni.
13 Nari za oea i Jisu aza, ari za guni vei, <<Aza za bukua na pie za kole pa oqili pie ani za pala mina kidepe soga gu aza,
14 goto aza mina bukua na pie mana vani ara za minake izongo kidepe soga. Ba na pie mana vani ara za mina bukabukala vuvugu za pa bulona, ko mina vani na pie za kolea na toa ko mina vani na toa kole jolana,>> za gua i Jisu.
15 Nari za paranga za na reko, <<Bangara! Vei mu vaniziu tu ropi za na pie aza, ko make kidepe soga, beto make papavu lamelame vutugu soga pie pani,>> za gua za na reko.
16 Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Mu lao, ko mu kukua na marenemu ko mu toka lameni pani,>> za guni.
17 Nari za paranga za na reko, <<Koi, ara kepore marenequ! >> za gua.
Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Qu zotomua tugu ao tonai kepore marenequ qu gua.
18 Ura ari ka lima marene mae tu za qu tori nagoria tu ao, ko aza qu korapa nagoa ao koviria za nake marenemu zozoto ao aza. Ko na zozotona gu za qu pojai ao,>> za gua i Jisu.
19 Nari za paranga za na reko, <<Bangara, koviria tu qa gilagilai ara za maka tinoni korokorotai ao!
20 Ura ria na mami tite pa moa gami za pa kubo tugu ani za qari vatarazaea na Tamaza, ba gamu na tinoni Jiu za gamu paranga za pa Jerusalema tu za na ia tana vatarazaea gita na Tamaza gamu gua,>> za gua za na reko.
21 Nari za parangia i Jisu aza, <<Siu, mu vazozotoa ani! Za korapa lame za na totozo totonai nake pa kubo ani babi pa Jerusalema za muna vatarazaeni gamu za na Tamada.
22 Gamu na tinoni Sameria za gamuke gilagila valeania aza gamu vatarazaea; goto gami na tinoni Jiu za gami gilagila valeaniamami aza gami vatarazaea, ura na inaalo za votu lame vei tadigami tu na tinoni Jiu.
23 Ba za korapa lame za na totozo ko koviria za tori kamua tu za na totozo

aza, tonai ria na tinoni vatarazae zozoto za mari vatarazaea pa ongongu beto pa zozoto za na Tamana. Aza za na vinatarazae zozoto za nyoroguani na tamana.
24 Na Tamaza za na Ongongu ko ria mari vatarazaea aza za mari vatarazaea pa Ongongu beto pa zozoto tu,>> za gua.
25 Nari za paranga za na reko, <<Qa gilagilaiqua ara za pala mina lame za na Mesaea (aza za tagigala na Karisito), ko mina kamu tu aza za mina ule vadigita za doru zakazava,>> za gua.
26 Nari za oe laoa i Jisu aza, <<Ara tugu aza, ara qa korapa parangaigo koviria ani,>> za guni.
27 Pana totozo tugu aza za qari mule kamu ria na nana sepele ko qari gabarani za qari mule batia za korapa paraparangia maka reko aza. Ba kepore maka ria za bi paranga, babi nanaza lao veini ari, <<Koi, na za qu nyoroguani?>> bi guni na reko aza, babi, <<Ae za vei ko qu vavakato tavitia tu na reko zana ao?>> qarike guni tugu i Jisu.
28 Beto za loi vakole pale na reko za na nana bogu pie, ko za mule lao tu pa guguzu, ko za parangaria ria na tinoni,
29 <<Mae, lame! Mu dogoria maka tinoni za pojaniziu doru qua toa qa roitidi ara. Nake ani tugu beka za na Karisito?>> za gua.
30 Ko qari taloi pa guguzu ketakoi ria na tinoni ko qari votu lao ti Jisu.
31 Totonai qari oqoro bola lame ria na tinoni rari za qari kole garugarunia ria na sepele i Jisu, <<Rabi, mu tekuteku mae tu,>> qari guni.
32 Ba ari za gudi vei i Jisu ria, <<Ara za kolenana na qua tekutekuna aza gamuke gilagilai na veveina gamu,>> za gua.
33 Nari qari podalai varivarinanaza makadi ria na sepele, <<Kaki tinoni beka qari tori pogozo kamu vani tu na tekutekuna aza? >> qari gua.
34 Nari za parangaria i Jisu ria, <<Na qua tekutekuna za ara ma vatabea gu na nyorogua tana aza za garunuziu beto ko ma vaokotia za na roiti tana.
35 Ari gamu paranga vei za gamu, <Ka made popu gu za za kole beto mina kamu na totozo ababu,> gamu gua za gamu. Ba vainongoro ko ma pojadigamu ara: mu vaengaria na matamiu ko mu dogororia ria na inuma! Qari tori matua tu ko qari tori pada taabu tu ria na umuma!
36 Na tinoni za ababu za tatabara beto za pogozo varikamudi ria na vuvua ko mari tekua na toa jola, ko na tinoni za umuma beto aza za ababu za mari makarai qera beto.
37 Za zozoto gu za na paranga ari za gua vei, <Maka tinoni za umuma beto maka goto tinoni tu za ababu,> za gua.
38 Ara qa garunugamu za gamu ko gamu keni abua aza gamuke pavu taleni. Ria kaki tu qari pavu taleni za na roiti, goto gamu za gamu abua na vuana gu na pavu tadiria na goto tinoni,>> za gua i Jisu.
39 Ego ko kubo ria na tinoni Sameria pa guguzu aza za qari vazozotoa i Jisu, tonai qari nongoria na ulule tana reko aza, ari za gua vei, <<Za poja betoniziu ria doru roiti qa roitidi ara,>> za gua.
40 Ko tonai qari lao kamua aza ria na tinoni Sameria, za qari tepa vitivitigi lao tana ko bi suvere iapeki mae tadiria qari gua. Nari za suvere ketakoi kori rane aza.
41 Ego ko na kubo jola mule ria na tinoni qari vazozoto tonai qari nongoria na paranga ti Jisu.
42 Ko qari parangia za na reko, <<Koviria za nake parangamu gu ao za gami vazozotoa, goto koviria gami vazozoto ura gami batia beto gami nongoria makamami za aza tugu zozoto za na inaalo pa kasia guguzu,>> qari gua.

I Jisu za Salania na Tuna Marene Maka Tinoni Matamata Qavuna

43 Ego za jola kori rane beto za taloi ketakoi i Jisu, ko za mule gore pa Qalili.

44 (I Jisu makana za tori ululeni tu za na tinoni korokorotai za pa nana guguzu ketakoi za lavata zae gu za zake tatavaragua za gudi.)
45 Ko tonai za kamu pa Qalili aza za qari vatoga valeania ria na tinoni ketakoi aza, ura qari tori somanani tu ria za na vavolo Alokata pa Jerusalema ko qari tori batiadia tu ria ria na zakazava za roitidi aza pa totozo vavolo aza.
46 Ego za gabala mule lame pa Kena pa Qalili i Jisu, ketakoi za pelukuni vaini na kolo perangaina. Ko na suverena tugu ketakoi za maka tinoni matamata qavuna, za mo na tuna marene pa Kepaniami.
47 Ko za nongoroni na tinoni matamata aza i Jisu za tori taloi tu pa Jiudia ko za gore vei tu pa Qalili qari gua, nari za lao gozoria ko za tepaia ko bi lao salania za na tuna marene pa Kepaniami, ura za tata zozoto mina uke aza za gua.
48 Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Gamu za gamu nyorogua izongo batiria mae tu na roiti vinagilagila beto na roiti varivagabaradi beto za bu vazozoto gamu gua,>> za gua.
49 Nari za paranga za na tinoni matamata aza, <<Bangara, mu siqarai tuti lame pinokoi za oqoro uke na tuqu,>> za gua.
50 Nari za parangia i Jisu aza, <<Mu mule lao, na tumu marene za pala mina toanana gu!>> za guni.

Nari za vazozotoa tugu na tinoni matamata ani za na paranga ti Jisu ko za mule keni nana.
51 Ko tonai za korapa goregorenana aza za qari gozoria pa zona ria na nana nabulu, ko qari pojani, <<Za tori leana tu za na tumu marene,>> qari guni.
52 Nari za nanazaria ria padapada ae totozo za vei za podalai leana aza za gudi, nari ari qari guni vei, <<Pada maka koloko korapa rane pa nyoro za gore na mangini,>> qari guni.
53 Nari za gilagila kamua na tinoni matamata ani za aza tugu za na totozo za poja veini ari i Jisu, <<Na tumu marene za pala mina toanana gu,>> za guni. Ko aza beto ria na nana tatamana doruna za qari vazozotoa i Jisu.
54 Ani za na roiti vinagilagila vinaori za roitini i Jisu pa liguna za taloi pa Jiudia ko za gore pa Qalili.

5

I Jisu za Salania Maka Tinoni Qaqaona pa Keketai Lolu Pie

1 Pa liguna na zakazava ari za taroiti za maka vavolo tadiria na tinoni Jiu, ko za zae pa Jerusalema i Jisu.
2 Ko za tata pa Atakamana Sipi pa Jerusalema ketakoi za kolenana za maka lolu pie, na izongona za na Betizata pa paranga Aramaiki, ko za kolea ka lima ongonguna aza.
3 Ketakoi za qari kubo ria na varikamu minete tinoni momodi qari kole loka, ria qarike batabata, na qao beto ria za uke kale na kobu tinidi.*
5 Ko za kolenana ketakoi za maka tinoni za kole mo ka uengavulu vesu aoro.
6 Ko za batia i Jisu za korapa kole ketakoi aza ko za dogoro gilagilai i Jisu na kakazana jola za na totozo za kole mo aza, ko za parangia, <<Ae vei qu nyorogua tasalana tugu ao?>> za guni.
7 Nari za oe lao za na tinoni mo aza, <<Bangara, ara za kepore maka tinoni bi tokaniziu, ko bi toka laoniziu pa lolu pie totonai za nyakili na kolo. Totonai qa korapa podepodeke ko ba lao qa gua, nari za kaki goto tinoni tu za qari tori lao momoe tu,>> za gua aza.

* **5:3** Na pikata 3b-4 za kaki paraparanga qari kole pa kaki kutikuti kolekoledi, ari qari gua vei: <<qari kole lokalokani na nyakilina na kolo. 4 Ura kolenana na totozo za na mateana tana Tamaza za za gore lagere, ko za vanyakilia za na kolo aza. Ko na tinoni mo za lao momoe totonai za nyakili na kolo aza za za tasalana za na mo za vaia aza.>>

8 Nari za paranga laoia i Jisu aza,
<<Mu turu, mu pogozia na mua lovu
ko mu rerege,>> za guni.
9 Aza tugu za paranga vei aza nari
zake oriavo tugu za tasalana nana
za na tinoni aza, ko za teku pogozia
za na nana lovu beto za rerege keni
nana.
Ko na rane Minyere za roiti vei zara
i Jisu.
10 Ko ria na matamata tadiria na
tinoni Jiu qari kole paraparanga laoia
za na tinoni za koni tasalana ani,
ari qari guni vei, <<Na rane Minyere
za pa ngenari, ko zake tavamalumu
pana Vavanau za ao qu korapa
pogozo lovu,>> qari guni.
11 Nari za oe laoria aza ria, <<Ura
ara na tinoni tu za salanaziu za ari
za garunu veiniziu, <Mu pogozia na
mua lovu ko mu rerege! > za gu-
niziu,>> za gudi.
12 Nari qari nanaza laoia aza, <<I
zei za na tinoni aza za garunigo
ko mu pogozia na mua lovu ko mu
rerege za gunigo ao?>> qari gua.
13 Ba zake dogoro gilagilai na tinoni
za tasalana ani i Jisu, ura qari kubo
za na varikamu tinoni ketakoi ko i
Jisu ba za tori pae keni nana tu pa
varikamu tinoni.
14 Liguligu tu za batia i Jisu pa kak-
abarena zelepade tu aza, ko ari za
guni vei, <<Dogoro! Koviria qu tori
leana tu ao! Ko mu nogoto roitidi
na toa ikerena keta mu gozoria na
tapata lavatana jola,>> za guni.
15 Ko totonai tu za taloi za na tinoni
ani ko za keni ule vadi ria na mata-
mata tadiria na tinoni za i Jisu za
salania aza za gudi.
16 Pa totozo aza za qari podalai roiti
komikomitia ria i Jisu, ura za roitidi
na roiti vevei ari pa rane Minyere.
17 Ba za pojadi i Jisu ria, <<Ara na
Tamaqu za roiti lao gu doru totozo.
Ko ara ba mana roiti vei tugu aza,>>
za gua.
18 Totonai za paranga vei zara aza
za qari tagigiri ria na matamata Jiu,
ko qari nyorogua vitivitigi vaukea i
Jisu, ura nake makana gu na rane
Minyere za majai aza, goto za pojai
tugu vei za na Tamaza za na Tamana
makana za gua, ko za vei za maka
moqaza podeke muleni makana tana
Tamaza aza.

Na Neqi tana Tuna na Tamaza

19 Nari za oeria i Jisu ria na mata-
mata Jiu, ari za gudi vei, <<Zozoto pa
zozoto ma pojadigamu ara za gamu:
na tuna za zake boka roitini maka
za makana, goto aza gu vei za batia
za roitini na Tamana za roitini za na
Tuna.
20 Ura na Tamana za roquroqu
vitivitigia za na Tuna ko za vado-
goroni na Tuna ria doru vei za roitidi
makana aza. Beto ko pala mina vaba-
tini mutugu na tamana aza ria na
zakazava poreveveidi mina roitidi ko
mina joladi ari, ko muna gabara beto
za gamu doru.
21 Za varitoto vei tugu za vatoa mu-
leria na tamana ria qari tori uke tu ko
za vadi na toa, nari za na Tuna ba za
vadi tugu na toa ria za nyorogua vadi.
22 Na tamana makana ba zake
pitua maka tinoni, goto za tori ia lao
vani tu na Tuna za na neqi ko na Tuna
za mina tutidi ria na tinoni.
23 Ko mari valavatia ria doru tinoni
za na Tuna, varitoto vei tugu qari
valavatia ria za na Tamana. Na
tinoni zake valavatia na Tuna za zake
valavatia tugu za na Tamana aza za
garunia za na Tuna.
24 Zozoto pa zozoto ma pojadigamu
ara za gamu: aza za nongororia na
qua paranga beto za vazozotoa aza za
garunuziu ara, za tekua na toa jola ko
minake tapitu aza; goto za tori jolani
tu aza za na uke ko za tori karovo lao
tu pana toa.
25 Zozoto pa zozoto ma pojadigamu
ara za gamu: za korapa lamelame-
nana za na totozo, ko koviria tugu za
na totozo aza, tonai mari nongoria
ria na tinoni qari tori uke tu za na
mamalaingina na Tuna na Tamaza,
ko ria mari nongoria za mari toa.
26 Ura na Tamana makana za na
kutana na toa, beto ko za tori vani tu
na neqi vei za na Tuna ko na Tuna
tugu za na kutana na toa.

27 Beto za vani tugu vei na tuna za
na neqi ko na Tuna mina boka tutidi
ria na tinoni, ura na Tuna na Tinoni
aza.
28 Muke gabarani aza qa po-
jadigamu ani; ura za korapa lamela-
menana za na totozo tonai pala mari
nongoria ria qari tori tagolomodi tu
za na mamalaingina aza.
29 Ko mari okoto votu ketakoi qari
tagolomo ria ko ria qari roiti valeana
za pala mari turu mule ko mari tekua
na toa jola, goto ria qari roitini na
ikerena za mari turu mule ko mari
tapitu,>> za gua i Jisu.

Ria Qari Vavakatoni na Veveina i Jisu

30 <<Ara qake boka roitini maka
za pa qua neqi makaqu; ba aza gu
vei qa nongoria tana tamaqu za qa
pitua ko na qua varituti za na tuviz-
ina, ura qake tutia na qua roquroqu
makaqu goto na nyorogua tu tana
aza za garunuziu za qa tutia.
31 Vei ba ulule muleniziu makaqu
ara, nari za na qua ulule za bike pada
tavazozoto.
32 Ba kolenana za maka za ululeni
na veveiqu ara, ko ara qa gilagilaiqua
za na ulule veveiqu ara za pojai aza
za na zozotona tugu.
33 Gamu tori garunu laoni tu gamu
ti Jone ria kaki tinoni pogozo non-
goro ko za tori ululeni tu aza za na
zozoto aza.
34 Ara nake vei ko na ulule tana
maka tinoni qa teku vazozotoa qa
gua za, goto qa pojaria ara ria na
zakazava ari ko mu boka taalo gamu
qa gua.
35 I Jone za na juke za toa beto
za tolanga vakabere, ko gamu gamu
qerani mu suvere mae pa iapeki to-
tozo za pa kabere tana.
36 Ba kolenana za na ulule veveiqu
ara za poreveveina jolani na ulule
ti Jone. Ura ria na roiti za vaniziu
na Tamaqu ko qa vaokotoria ara za
ria tugu za na roiti qari ululeni na
veveiqu ara beto qari uleni za ara za
na Tamaqu tu za garunuziu.
37 Ko aza na tamaqu za garunuziu
aza za tori uleni tu na veveiqu ara.
Gamu gamu oqoro izongo nongoria
na mamalaingina beto gamu oqoro
batia na tinonina aza,
38 beto ko gamuke teku vakatapia
pa miu toa za na nana paranga, ura
gamuke vazozotoa gamu aza za garu-
nia na Tamaqu.
39 Gamu tiro vilovilotoria gamu
ria na paranga pa Kutikuti Tabuna,
ura gamu roquroqua za ketakoi pala
muna batini na toa jola gamu gua, ba
ria na paranga qari takuti ketakoi za
qari ululeni za na veveiqu gu ara.
40 Ba gamu gamu daimiu tu lame za
taqu ko bu tekua na toa jola.
41 Ara za qake korapa nyaqo zona
ko bari vatarazaeziu ria na tinoni qa
gua.
42 Ba qa gilagila valeanagamuqua
ara za gamu; qa gilagilaiqua ara za
kepore na variroqu lao tana Tamaza
bi kole pa miu toa.
43 Ara za qa lame pana neqi tana
Tamaqu, ba gamu daimiu vatogaziu
ara gamu; goto vei bi kamu tu pa
nana neqi makana za maka tinoni, za
pala muna vatogai gamu aza.
44 Na vatarazae gu tadiria na
tinoni za gamu kole nyaqoa gamu
ko bu tekua gamu gua, goto gamuke
nyaqoa gamu za na vatarazae tana
Tamaza makamakaina; ko ae mina
vei beto muna boka vazozotoziu ara
za vei?
45 Keta mu roquroqua za ara
pala mana pitugamu pa moena na
tamaqu. I Mosese tu aza gamu tori
vakoleni tu na miu totoravuzu gamu
za aza tugu za pala mina tutidigamu.
46 Ura vei bu vazozotoa gamu i
Mosese, nari za ara ba bu vazozo-
toziu tugu, ura aza tugu na veveiqu
gu ara za kutia i Mosese.
47 Ba gamuke vazozotoria ke za na
kutikuti za kutiria aza, ko ae muna
vei muna boka vazozotoria gamu ria
na paranga taqu za vei! >> za gua i
Jisu.

6

I Jisu za Vatekutekuria ka Lima

Vuro Tinoni (Matiu 14.13-21; Maka 6.30-44; Luke 9.10-17)

1 Ego pa liguna za vei zara, za i
Jisu za karovo lao pa maka kalena na
ovuku pa Qalili, maka izongona qari
vakukuni za pa Tiberiasi.
2 Ko maka minete tinoni lavata za
qari kole tututia aza, ura qari tori
batiria tu na roiti vinagilagila za roi-
tidi aza tonai za salanaria ria qari
mo.
3 Nari za zagere zae pa kubokubo i
Jisu, ko ketakoi za nyumu tavitiria ria
na nana sepele.
4 Ego ko za tori tata tu za na totozo
vavolo Alokata tadiria na Jiu.
5 Ego ko totonai za vaengaria na
matana i Jisu ko za batia za na minete
tinoni lavata za korapa lame tana,
nari za nanaza laoia i Pilipi, <<Pae
za tana boka vai ganigani ko tana
vatekutekuria ria na tinoni ari?>> za
gua.
6 (Ba za paranga vei zara aza ko
mi podekia gu i Pilipi za gua, goto
aza za tori gilagilainana tu aza mina
roitini.)
7 Nari za oe lao i Pilipi, <<Ura vei
mari okoto iapeki gu ria doru ari
ba pala mina jolani tu kori gogoto
poata siliva* za mina tavaini na gani-
gani,>> za gua.
8 Azae maka ria na nana sepele, i
Aduru, na taina i Saimone Pita, za
paranga,
9 <<Korapa makia nari za maka
koburu marene ka lima gana bereti
beto kori gana igana, ba pa varikamu
tinoni vei ari na za mina vagavoria za
ka viza moqamoqaza ganigani vevei
zara?>> za gua.
10 Nari ari za gua vei i Jisu, <<Ego
vanyumu betoria ria na tinoni,>> za
gua. Na ia kubo buruburuna za ke-
takoi, ko qari nyumu beto ria doru
tinoni, na nguti varikamudi ria na
marene za padapada vei lima tina.
11 Beto za tekuria i Jisu za na
bereti, ko za paranga leana laodi tana
Tamaza beto za iadi na tinoni qari
nyumu. Beto za roiti veidi tugu za na
igana, ko qari pote beto ria doru.
12 Pa liguna qari pote beto ria doru,
nari za parangaria ria na nana se-
pele, <<Mu buti varikamu betodi ria
na ganigani kole joladi, keta mari
taaru vikevikere goboro,>> za gua.
13 Ko qari buti teku varikamudi ria
na ganigani kole taridi pa lima batu
bereti qari teku tariria, ko qari va-
pugeledi ka manogori topa.
14 Ko tonai qari batia ria na tinoni
za na roiti vinagilagila za roitini i Jisu
ani, za qari paranga, <<Ani zozoto
tugu za na tinoni korokorotai mina
lame pa kasia guguzu qari guni ria,>>
qari gua.
15 Ego ko totonai za gilagilai i Jisu
za qari qaqirini ko mari lame teku
vabangaria aza qari gua, nari za taloi
keni nana mule makana pa kubo aza.

I Jisu za Rerege pa Vuliti Kolo (Matiu 14.22-27; Maka 6.45-52)

16 Ego totonai za gore na veluvelu,
za qari oqa votu gore pa ovuku pa
Qalili ria na sepele ti Jisu.
17 Qari zae pa maka koaka ria, ko
qari toka karovo tuvizi lao pa Kepa-
niami. Ko za rodomo gu za na kota ba
i Jisu za oqoro lame kamuria.
18 Za podalai gu raja lame za na
gava lavata ko za nyakili ranebongi
za na kolo.
19 Ko qari tori qelu lao tu pada lima
babi vonomo kilomita zouna ria na
nana sepele beto qari dogoro vaia i
Jisu za korapa rerege lamelame nana
pa kolo. Totonai za rerege tata lame
aza pa koaka za qari matagutu vitiv-
itigi ria.
20 Nari za parangaria aza, <<Ara gu
ani, muke matagutu!>> za gudi.
21 Beto za qari malumu surania pa
koaka ria aza. Aza tugu za zae pa
koaka i Jisu nari za qari paro gu za pa
ia ketakoi qari gona toto laoia ria.

Ria na Tinoni qari Nyaqoa i Jisu

22 Ego ko za rane soga na kota
nari za qari gilagilai ria na minete

* **6:7** Maka poata siliva za padana na tabarana maka rane roiti. Ko kori gogoto poata siliva za padana maka aoro tabara

tinoni lavata qari suvere jola pa maka karovona na ovuku pa Qalili za maka moqamoqazana gu za na koaka za titi ketakoi. Beto ko qari batiadia tugu i Jisu ba zake zae tavitiria ria na nana sepele tonai qari toka, goto ria na sepele gu makadi za qari zae.
23 Ba kaki koaka na lame veidi pa guguzu Tiberiasi za qari kamu paro tata pa ia ketakoi za manani na bereti i Jisu beto za iadi na minete tinoni ko qari tekuteku.
24 Ko totonai qari gilagilai ria na minete tinoni za zake suvere ketakoi i Jisu beto ria nana sepele, za qari lao zaeria na koaka ko qari toka karovo lao pa Kepaniami ko qari kole nyaqoa i Jisu.

I Jisu na Bereti Toana

25 Totonai qari lao paro pa maka kale karovona na ovuku pa Qalili ria na tinoni, za qari batia i Jisu ketakoi, ko qari nanazia, <<Rabi, pa viza tu qu kamu pani ao?>> qari guni.
26 Nari za oeria i Jisu ria, ari za gudi vei, <<Zozoto pa zozoto ma pojadigamu ara za gamu: aza vei beto gamu korapa nyaqo tutiniziu ara za nake vei ko gamu gilagilai gamu na ginuadi na qua roiti vinagilagila za, goto ura za teku leagamu gu na bereti ko gamu pote valeana.
27 Nake tekutekuna zake oriavo na ikerena za mu tapatianani gamu, goto na tekutekuna tu aza za kole jola kamua na toa jola. Aza za na tekutekuna mina vadigamu na Tuna na Tinoni, ura na Tamaza Tamana za tori vakolea tu nana vinaego za tana tuna,>> za gua i Jisu.
28 Nari qari nanazia ria i Jisu, <<Na za mami roitini gami, ko mami roitidi ria na roiti tana Tamaza?>> qari gua.
29 Nari za oeria i Jisu ria, ari za gudi vei, <<Aza na roiti tana Tamaza za nyoroguadigamu ko mu roitini za mu vazozotoa aza za garunia aza za gua,>> za gua i Jisu.
30 Nari ari qari guni vei ria aza, <<Na roiti vinagilagila ae veveina za muna roitini ao tadigami ko gami mami batia, beto za mami vazozotogo ao? Na za za muna roitini ao?
31 Ria na nada tite za qari tekua na mana tekutekuna pa qega vei za pojai na Kutikuti Tabuna, ari za gua vei, <Aza za iadi na bereti za lagere vei pa noka ria ko qari tekuteku,> za gua,>> qari gua.
32 Nari ari za gua vei i Jisu, <<Zozoto pa zozoto ma pojadigamu ara za gamu: nake i Mosese za iadigamu gamu na bereti lagere veina pa noka, goto na tamaqu tu ara za vadigamu za na bereti zozotona za lagere vei pa noka.
33 Na bereti tana Tamaza za aza tugu na lagere veina pa noka, ko za vani na toa za na kasia guguzu,>> za gua i Jisu.
34 Nari ari qari guni vei i Jisu, <<Bangara, mu vadigami ropi doru totozo za na bereti aza,>> qari gua.
35 Nari ari za gudi vei i Jisu, <<Ara tugu za na bereti toana. Aza mina lame taqu za minake izongo burana beto aza mina vazozotoziu ara za minake izongo kidepe.
36 Ba aza tugu vei qa tori pojadigamu tugu za gamu za gamu tori batiziumiu tugu ara za gamu ba gamuke vazozotoziu tugu.
37 Ria doru za vaniziu na Tamaqu za mari lame tugu taqu, ko ria mari lame taqu za ara manake izongo tupele paledi ara.
38 Ura ara za qa lagere vei pa noka ko manake tutia na qua nyorogua makaqu, goto na nyorogua tu tana aza za garunuziu ara za mana tutia.
39 Ko na nyorogua tana aza za garunuziu za ara manake valumua za maka ria za tori vaniziu tu aza, goto mana vatoa mule betoria pa rane liguligu.
40 Ura aza na nyorogua tana Tamaqu za ria doru qari batia na Tuna beto qari vazozotoa aza za mari izongia na toa jola, beto ara mana vatoa muleria pa rane liguligu ria,>> za gua i Jisu.

6:31 Kera Vatarazae 78.24; 105.40.

41 Nari qari podalai qumiqumini
ria na tinoni Jiu aza, ura ari za gua
vei, <<Ara za na bereti za lagere vei
pa noka,>> za gua.
42 Ko ari qari kole paranga vei ria,
<<Qokolo, nake i Jisu na tuna i Josepa
ani? Zake gua ko taqe gilagilarianada
ria na tinana na tamana! Ba ae za vei
za paranga tu, <Ara na lagere veiqu
pa noka,> za gua?>> qari gua ria.
43 Nari za oeria i Jisu ria, ari za gudi
vei, <<Mu nogoto qumiqumi golomo
makamiu.
44 Kepore za maka tinoni mina
boka lame taqu, vei minake toka
lameni na tamaqu aza za garunuziu
ara. Ko aza mina lame taqu za ara
mana vatoa muleria pa rane liguligu
aza.
45 Ari za gua vei za qari kutia ria
na tinoni korokorotai, <Mari tava-
vanau tana Tamaza ria doru tinoni,>
za gua. Aza na tinoni za nongoria
beto za vakoinonoa na parangana na
Tamaqu za lame taqu.
46 Nake vei ko kaki tinoni qari tori
batini matadi tu za na Tamaza qake
gua za. Goto makana gu aza na lagere
veina tana Tamaza za tori batia tu za
na Tamana.
47 Zozoto pa zozoto ma pojadigamu
ara za gamu: aza za vazozoto za izon-
gia na toa jola.
48 Ara za na bereti toana.
49 Ria na miu tite za qari tekua tugu
na bereti mana pa qega, ba beto qari
tori uke tu ria.
50 Ba ani tu za na bereti za lagere
vei pa noka, ko aza na tinoni mina
tekua aza za minake uke.
51 Ara za na bereti varivatoana na
gore lagere veina pa noka. Na tinoni
mina tekua za na bereti ani za mina
toa kamua na kamua. Ura na bereti
ani za na masaqu, ko aza za na toa
tana kasia guguzu,>> za gua i Jisu.
52 Nari za qari varigua makadi ria
na tinoni Jiu, ari qari gua vei, <<Ae
mina vei beto mina vaganidigita na
tinoni ani za na masana?>> qari gua.
53 Nari ari za gudi vei i Jisu ria,
<<Zozoto pa zozoto ma pojadigamu
ara za gamu: vei munake gania gamu
za na masana na Tuna na Tinoni beto
vei munake bukua na orunguna aza,
za gamu munake izongia za na toa.
54 Aza za nyapulia na masaqu beto
za bukua na orunguqu ara, za izon-
gia aza za na toa jola beto ara mana
vaturu muleria pa rane liguligu aza.
55 Ura na masaqu ara za na gani-
gani zozotona, na orunguqu ara za
na buku zozotona.
56 Aza za nyapulia na masaqu beto
za bukua na orunguqu ara za togaza
taqu aza, beto ara qa togaza tana.
57 Maka moqaza podeke vei tugu
na tamaqu za garunuziu ara za na
toana ko ara ba qa tavatoa tugu vei
tana, nari za na tinoni za nyapuluziu
ara za mina toa tugu aza, ura na
toaqu ara.
58 Ani aza na bereti za gore lagere
vei pa noka; na bereti ani za zake
vevei na bereti qari tekua ria na miu
tite beto pa liguna qari ukedia. Goto
aza mina tekua na bereti ani za mina
toa kamua na kamua,>> za gua i Jisu.
59 Zara za na paranga za pojaria
i Jisu totonai za varivagigalai aza
pa ruma varivarikamuna pa Kepani-
ami.

Na Veveina na Toa Jola

60 Ego ko kubodi ria na nana sepele
za qari nongoria na paranga za pojai
aza za qari paranga, <<Qokolo, za
tapata na ponyolona za na varivagi-
galai ani! I zei mina boka gilagilai na
ginuana ani!>> qari gua.
61 Ba za tori gilagilainana tu i
Jisu makana za aza vei qari kole
qumiqumini ria na nana sepele, ko
ari za gudi vei, <<Ae za vei, gamu
vatapatia tu gamu ani, ko gamu ny-
orogua taloimiu tu?
62 Ae za vei, vei totonai bu batia
gamu bi mule zae pa noka za na Tuna
na Tinoni ketakoi za suvesuvere mae
perangaina, nari ae bu vei?
63 Na Ongonguna gu na Tamaza
za varivatoa. Na tinoni makana za
zake boka vapodoa maka za. Ria na
paranga qa tori paranga laodi tu ara
tadigamu za na Ongongu beto na toa.

6:45 Aisea 54.13.

64 Ba kaki gamu za gamuke vazozoto,>> za gudi. (Ura za tori gilagilarianana tu i Jisu pa podalaina zozoto tu ria qarike vazozoto, beto i zei ria za mina gabala kanai aza.)
65 Beto za paranga aza, <<Ko za vei za qa tori pojadigamu tugu, kepore za maka tinoni mina boka lame taqu, koi vei tu mina vamalumia na tamaqu,>> za gua.
66 Tonai zara za paranga vei aza, nari za na motadi ria na sepele tana za qari gabala muledia ko qarike tuti sogai aza.
67 Nari ari za gudi vei i Jisu ari ka manogori sepele, <<Ae vei gamu? Gamu ba muna taloi kenimiu mutugu?>> za gudi.
68 Nari za oe lao i Saimone Pita, <<Bangara, ti zei za mami lao gami? Ura ao gu qu izongia za na paranga za kolea na toa jola.
69 Beto gami za gami tori vazozoto tu beto gami tori gilagilaia tu za ao gu za na Liosona tana Tamaza,>> za gua.
70 Nari za oeria i Jisu, <<Qa tori mijatagamu tu ara za gamu ka manogori, uve? E, ba maka gamu za na bangaradi na tomete,>> za gua.
71 (I Jiudasi gu, na tuna i Saimone Isikarioti, za guni aza, ura aza tugu za maka ari ka manogori sepele mina gabala kanai i Jisu.)

7

Ria na Taina Qarike Vazozotoa i Jisu

1 Ego pa liguna za vei zara, za i Jisu za rerege ovikiria na guguzu pa Qalili. Zake nyorogua lekoia aza za pa Jiudia, ura ria na matamata tinoni Jiu za qari kole kuoni ko mari vaukea qari gua.
2 Ego za tori tata tu za na totozo vavolo tonai qari suvere pa dia aqaqo ria na Jiu.
3 Nari ari qari paranga lao vei tana aza ari ka viza taina marene, <<Mu tavaturu tu ao ko mu zae pa Jiudia ko ria na mua sepele mari batiria ria na mua roiti varivagabaradi qu roroitidi!
4 Ura na tinoni za nyorogua tagilagila vakabere za kepore maka roiti za roitini pa paena! Ao za qu korapa roitidi ria na zakazava zara, ko mu bola votu tu tana kasia guguzu ko mari gilagilago ao!>> qari gua.
5 (Ura makadi gu ria na taina ba qarike vazozotoa aza.)
6 Nari za parangaria i Jisu ria, <<Na totozo taqu za oqoro kamu. Goto gamu za doru totozo za na miu totozo gu.
7 Gamu za za boka tavaraguadigamu za na kasia guguzu, goto ara tu zake tavaraguaniziu ura qa ululeni za nana roiti za na ikikeredi qa guni.
8 Gamu za mu zae tu somana pa vavolo, goto ara za manake zae pa vavolo zana, ura na qua totozo za oqoro kamu,>> za gudi.
9 Ko zara za paranga vei aza, beto za suverenana tugu pa Qalili.

I Jisu za Zae Somana pa Vavolo

10 Ego pa liguna qari tori zae tu pa vavolo ari ka viza taina, nari za aza ba za tuti zae tugu, ba zake rerege vakabekabere pa varikamu tinoni goto za rerege gologolomonana tu.
11 Ego ko ria na tinoni Jiu za qari kole nyaqonyaqoa pa vavolo aza, <<Ae aza?>> qari gua.
12 Qari kole varimanamanaza golomoni ria na tinoni pa varikamu za na veveina i Jisu. Kaki qari paranga, <<Na tinoni leana aza,>> qari gua. Goto kaki za qari paranga, <<Dai, za toka varururaria na tinoni zana,>> qari gua.
13 Ba kepore za maka bi paranga votu lodalodakani za na veveina i Jisu, ura qari matagutudi ria na matamata tinoni Jiu.
14 Ego totonai za tori varikorapai tu za na vavolo nari za zae pa kakabarena zelepade ko za kole varivagigalai i Jisu.
15 Ko qari kole gabara ria na matamata tinoni Jiu, ko qari paranga, <<Ae za vei ko nake sikuluna, ba za gigalai jola tu za na tinoni zana?>> qari gua.

16 Nari za oeria i Jisu ria, ari za gudi
vei, <<Aza qa varivagigalaini ara za
nake varivagigalai taqu, ba nana tu
na Tamaza aza za garunuziu.
17 Na tinoni za malumu roitini aza
za nyoroguani na Tamaza za pala
mina gilagilai na veveina na qua
varivagigalai. Pala mina dogoro
pikatia za vei na koko lame veina
tugu tana Tamaza za babi na qua gu
makaqu.
18 Na tinoni za vavakato muleni
na veveina makana za korapa gu
nyaqoa na valavata muleni makana.
Goto aza za nyorogua valavatia aza
za garunia aza, za aza za na zo-
zotona beto kepore maka zakazava
sekesekena za kole tana.
19 I Mosese tugu za vadigamu ko
na Vavanau, ba kepore maka gamu
bi vatabea za na Vavanau. Ae za vei
gamu korapa tu nyorogua vaukeziu
ara?>> za gua i Jisu.
20 Qari oe lao ria na minete tinoni,
<<Qokolo, za vituligo gu na tomete
ikikerena ao! I zei za korapa ny-
orogua vaukego ao?>> qari gua.
21 Nari za oe lao i Jisu, ari za gua
vei, <<Maka roiti varivagabarana gu
za qa roitini ara, nari gamu gabara
beto tu za gamu doru.
22 I Mosese za garunugamu ko mari
tapobe ria na tumiu marene za gua
(ba nake i Mosese za roiti momoeni
za, goto ria na miu tite tu qari podalai
momoeni), ko gamu poberia gamu pa
rane Minyere ria na koburu marene.
23 Ko vei pa rane Minyere bi tapobe
za na tinoni ko vei ko mike tamaja
za na Vavanau ti Mosese, nari za ae
za vei za gamu tagigiriniziu tu ara
tonai qa salana valeania maka tinoni
pa rane Minyere?
24 Muke pitua na toa peguruna tana
tinoni, goto mu pitua na varituti tu-
vizina tu,>> za gua i Jisu.

Aza Beka za na Karisito?

25 Nari ari qari kole varivarinanaza
vei ria kaki tinoni pa Jerusalema,
<<Nake tinoni ani za qari korapa ny-
orogua vaukea ria na matamata?
26 Ko dogoro! Za korapa para-
paranga lodalodaka, ba kepore maka
rari vei bi gua lao tana! Palu qari
gilagilaidia ria na matamata za aza
tugu beka za na Karisito?
27 Ba totonai mina lame za na
Karisito, za kepore maka tinoni mina
gilagilai ketakoi na lame veina aza.
Goto na tinoni ani za gita taqe tori
gilagilai betoanada tugu gita ketakoi
na lame veina,>> qari gua.
28 Ego ko totonai za korapa vari-
vagigalai pa kakabarena zelepade i
Jisu, za velavela votu, <<Ae za vei,
gamu gilagila valeanaziumiu tugu
gamu beto gamu gilagilaimiu ketakoi
na lame veiqu ara? Ara za qake
lame pa qua neqi makaqu, goto aza tu
za garunuziu za na zozoto, ba gamu
gamuke izongo gilagilai tu aza.
29 Ara qa gilagilaiqua aza, ura ara
za na koko veiqu tana beto ara za aza
tugu za garunuziu,>> za gua i Jisu.
30 Nari qari nyorogua aru tamania
ria aza, ba kepore maka bi ulini li-
mana aza, ura za oqoro kamua za na
totozo tana.
31 Ba kubo tinoni pa varikamu
tinoni za qari vazozotoa aza, beto ari
qari gua vei, <<Totonai mina lame na
Karisito, za ae vei pala mina roitidi
tugu aza za na zoku roiti vinagilagila
joladi vei za roitidi na tinoni ani?>>
qari gua.

Ria Qari Tagarunu ko Mari Aru Tamania i Jisu Qari gua

32 Qari nongoro vaia ria na Parese
za qari kole varimanamanazani na
veveina i Jisu ria na tinoni, ko qari
garunuria ria na Parese beto na kuta
iama ria na nabulu kopu, ko mari lao
aru tamania i Jisu qari gudi.
33 Nari za ari za gudi vei i Jisu ria,
<<Ara za mana suvere iapeki totozo
mule tadigamu, beto za pala mana
laoqua tana aza za garunuziu.
34 Ko pala muna nyaqoziu ara za
gamu ba munake boka batiziu, beto
ketakoi mana lao suvere ara za gamu
munake boka lao,>> za gua.
35 Ego ko totonai qari nongoria ria
na Jiu zara za gua vei aza, za qari

variparanga makadi, <<Pae za mina lao za guni aza ko tanake boka batia gita? Mina lao pa kaki guguzu tadiria na tinoni Qiriki ketakoi qari korapa ria kaki tavitida tinoni Jiu ko mina lao varivagigalai tadiria na tinoni Qiriki?

36 Na za ginuana za na paranga tana? Ari za gua vei aza, <Pala muna nyaqoziu ara za gamu, ba munake boka batiziu, beto ketakoi mana lao suvere ara za gamu munake boka lao,> za gua,>> qari gua.

Na Vuvugu za Bukalani na Toa

37 Ego pa rane betobetona na vavolo, aza na rane poreveveina, za turu i Jisu ko za velavela votu, ari za gua vei, <<Aza za kidepe za mi lame taqu ko mi buku!

38 Aza za vazozotoziu ara, za pala mina vei tugu za pojai na Kutikuti Tabuna, Pala mina bukabukala votu pa bulona na tinoni aza za na kolo toana,>> za gua.

39 (Aza za guni i Jisu za na Ongonguna na Tamaza aza ria mari vazozotoa aza za mari tekua. Ba oqoro taiani ria za na Ongongu tabuna pa totozo aza, ura za oqoro turu mule zae pa nana neqi lavatana tana Tamana i Jisu.)

Za Tapikapikata za na Vinazozoto Tadiria na Tinoni

40 Ego ko kaki tinoni pa varikamu za tonai qari nongoria za na parangana i Jisu, za qari paranga ria, <<Zozoto, aza zozoto tugu za na tinoni korokorotai lavatana za taadono!>> qari gua.

41 Qari paranga ria kaki, <<Ani za na Karisito!>> qari gua.

Goto kaki mule za qari paranga, <<Dai, nake pa Qalili mina votu lame vei za na Karisito!

42 Na Kutikuti Tabuna za pojainana tu za na karisito za mina lame pa tutina i Devita ko mina podo pa Betilihema tu, na guguzu ketakoi za suvere i Devita za gua,>> qari gua.

43 Ko pa veveina gu i Jisu, za tapikapikata za na minete tinoni.

44 Kaki ria za qari nyorogua aru tamania i Jisu, ba kepore tugu maka ria bi uli laoni limana aza.

Qarike Vazozotoa ria na Tinoni Matamata i Jisu

45 Ego ko totonai qari mule kamu ria na nabulu kopu pa zelepade, za qari nanaza ria na kuta iama na Parese, ari qari gua vei, <<Ae za vei ko gamuke toka lameni aza?>> qari gua.

46 Nari qari oe lao ria na nabulu kopu, ari qari gua vei, <<Oqoro maka tinoni bi paraparanga vei za paranga vei na tinoni ani,>> qari gua.

47 Nari qari paranga ria na Parese, <<Ko gamu ba koviria za tori toka vapirugamu tugu aza?

48 Ae za vei, gamu tori gilagilaimiu tu gamu za maka matamata babi maka Parese bi tori vazozotoa mae tu aza? Bi mija tu!

49 Ria na minete tinoni ari za qarike tavagigalani za na Vavanau, ko pala mari gozoria na vinakilasa tana Tamaza ke!>> qari gua ria na Parese.

50 Nari za i Nikodimasi, maka ria aza za lao ti Jisu maka bongi, za parangaria,

51 <<Na tutina pa nada Vavanau za gita taqeke oqanai pitua za na tinoni totonai za oqoro tanongoro ko bi oqoro tagilagila aza za roitini na tinoni aza,>> za gua.

52 Nari qari oea ria aza, ari qari guni vei, <<Ko ae vei, ao ba maka tinoni Qalili tugu ke, uve? Mu tiro vilotia tu na Kutikuti Tabuna ko, beto za muna gilagilai za na tinoni korokorotai za minake votu lame vei pa Qalili,>> qari guni.

Na Reko Barabaratana

53 (Ego ko qari okoto mule kenidia pa dia guguzu ria doru tinoni.

8

1 Goto i Jisu za laonana tu pa kubo pa Olive.

2 Ko tonai za rane volavolaza na kota za mule lao pa kakabarena

zelepade aza, ko tonai qari varikamuni ria doru tinoni nari za nyumu ko za varivagigalai lao tadiria aza.
3 Totonai za qari toka kamuni ria qari varivagigalaini na Vavanau beto ria na Parese za maka reko za tapoa tonai za kole barata, ko qari vaturua pa moedi ria doru tinoni.
4 Beto qari parangia i Jisu, <<Tinoni varivagigalai, na reko ani za tapoa zozoto tonai za kole barabarata.
5 Ko pa nada Vavanau za vadigita i Mosese za na reko za roiti vei zara za mina tagona vaukeni patu tugu. Ba na za qu gua ao?>> qari guni.
6 (Zara qari paranga veini i Jisu, vei ko mari vagonai qari gua, beto vei ko mari jutua gu qari gua.)

Nari za opo ovoro gore pa pezo i Jisu, ko za kole kutikutini na karukarusuna pa pezo.
7 Ko tonai qari kole tugu nanazia lalaodia ria, nari za turu vatuvizi ko ari za gudi vei, <<Aza za kepore nana sela gamu za mi gonani na patu momoe za na reko zana,>> za gudi.
8 Beto za opo soga gore pa pezo ko za kole mutugu kutikuti pa pezo.
9 Totonai qari nongoria zara za paranga vei aza, za qari okoto taloloi keni makamaka ria doru, podalai tadiria na tinoni momoadi ko mi gore, ko tinganai za taloi vamakai i Jisu, beto ko na reko ba za kole tugu turunana ketakoi.
10 Beto za turu vatuvizi soga mule i Jisu, ko ari za guni vei za na reko, <<Siu, ae ria? Ko Kepore maka za pitugo ao?>> za guni.
11 Nari ari za gua vei za na reko, <<Kepore tugu, Bangara,>> za gua.

Nari ari za gua vei i Jisu, <<Ego, leana, ara ba qake pitugo tugu ao. Ko mu taloi kenimua gu, goto munake roiti sogani na sela,>> za gua.)*

I Jisu za na Kaberena na Kasia Guguzu

12 Ego ko za paranga laoria mule i Jisu ria na Parese, ari za gua vei, <<Ara za na kabere tana kasia guguzu. Aza na tinoni za tutiziu ara za mina izongia na kabere za varivatoa beto minake izongo rerege pa rodomo,>> za gua.
13 Nari za ari qari gua vei ria na Parese, <<Koi, ko koviria qu korapa gu ululeni veveimu gu makamu gu ao; ko na mua vavakato za nake zozotona,>> qari guni.
14 Nari za oeria i Jisu ria, ari za gua vei, <<E, za zozoto tugu qa ulule muleniziu tugu makaqu ara, ba aza qa ululeni ara za zozoto, ura qa gilagilaiqua ketakoi na lame veiqu beto ketakoi mana lao vei ara. Goto gamu za gamuke gilagilai ketakoi qa koko vei beto ketakoi qa korapa lao vei ara.
15 Gamu za gamu varituti pa zona varitutidi tadiria na tinoni pa pezo gu, goto ara za qake pitua maka tinoni.
16 Ba vei ba varituti tugu ara nari za zozoto tugu za na qua varituti, ura nake makaqu qa roitini, goto ara za gami kori na Tamaqu tu aza za garunuziu za gami roitini za na varituti.
17 Ko za tori takuti kolena tu pa miu Vavanau za ari za gua vei, <Totonai mari varitoto za na ulule tadi ari kori tinoni za zozoto tugu za na dia vavakato,> za gua.
18 Ara za qa ululeni na veveiqu makaqu, beto ko na tamaqu aza za garunuziu ba za ululeni tugu za na veveiqu ara,>> za gua i Jisu.
19 Nari qari nanaza ria, <<Ae za na tamamu?>> qari guni.

Nari za oeria i Jisu, <<Gamuke gilagilaziu ara za gamu, beto ko na tamaqu ba gamuke gilagilai tugu. Vei bu gilagilaziu ara, nari na tamaqu ba bu gilagilai tugu vei,>> za gua i Jisu.
20 Zara ria na paranga za pojaria i Jisu totonai za kole varivagigalai aza pa kakabarena zelepade, pa ia ketakoi qari vakolekoledi na bokese vavakoleni poata varivana. Ba kepore tugu maka tinoni bi aru tamania

* **8:11** Zoku kutikuti kolekoledi za zake koleria za na titiro doruna 7.53-8.11. Za dogoro vei na kobu titiro ani za nake kolena pani totonai za koni takuti na buka ti Jone. **8:17** Vavanau 17.6; 19.15.

ketakoi aza, ura za oqoro kamua za na totozo tana.

Gamu Munake Boka Lao Ketakoi qa Korapa Lao Ara

21 Ego ko ari za gudi vei mule i Jisu ria, <<Qa korapa keni ara, ko gamu pala muna nyaqoziu ara, ba gamu za pala muna pogozo ukedi na miu sela. Ketakoi qa korapa lao ara za gamu munake boka lao,>> za gua.

22 Nari qari variparanga makadi ria na tinoni Jiu, <<Mina vauke muleni makana beka za korapa guni aza? Ura ari za gua vei, <Ketakoi qa korapa lao ara za gamu munake boka lao,> za gua,>> qari gua.

23 Nari za parangaria i Jisu ria, <<Gamu za na koko veimiu pa kauruna, goto ara za na gore lagere veiqu tu pa narena. Gamu za tana kasia guguzu ani, goto ara za nake tana kasia guguzu ani.

24 Ko za vei za qa tori pojadigamu tu ara za pala muna uke tavitiria na miu sela za gamu. Ura vei munake vazozotoa gamu za ara za aza, za pala muna pogozo ukedi na miu sela za gamu,>> za gua.

25 Nari qari nanaza ria, <<I zei ao? >> qari guni.

Nari za ari za gudi vei i Jisu, <<Beko qa tori pojadigamu tu pa podalaina zozoto.

26 Kubo ria na zakazava veveimiu gamu mana boka pojadigamu ara beto mana pitudigamu ara. Ba aza za garunuziu ara za zozoto jola, ko ara za ria gu vei qa nongorodi tana za qa pojani na kasia guguzu,>> za gua i Jisu.

27 (Qarike gilagilai ria za na veveina gu na Tamana za poja veidi i Jisu ria.)

28 Ko ari za gudi vei i Jisu ria, <<Totonai muna ovulu vaiolo zaea za na Tuna na Tinoni, za beto muna gilagilai gamu za ara za aza. Ko totonai muna gilagila valeania gamu za kepore za maka zakazava qa boka roitini ara pa qua neqi makaqu, goto ria gu za vagigalainiziu na tamaqu za qa pojaria.

29 Ko aza za garunuziu ara za somana tavitiziu ara. Zake loi vamakaziu ara, ura ara doru totozo qa roitidi na roiti qari vaqeraia aza,>> za gua.

30 Ria kubo tinoni qari nongoria zara za paranga vei aza za qari vazozotoa aza.

Na Tinoni Taruvatana beto na Pinauzu

31 Ego ko za parangaria i Jisu ria na tinoni Jiu qari tori vazozotoa tu, <<Vei muna togazaria gamu ria na qua paranga, nari za na qua sepele zozoto ara za gamu.

32 Ko pala muna gilagilai gamu za na zozoto, beto na zozoto aza za mina ruvatagamu,>> za gua i Jisu.

33 Qari oea ria aza, <<Na tutina tu i Ebarahami gami, ko oqoro pore maka totozo babi tavapinauzu. Ko ae za vei za pala muna taruvata gamu qu gua tu ao?>> qari gua.

34 Nari za oeria i Jisu ria, <<Zozoto pa zozoto ma pojadigamu ara za gamu: ria doru qari roitini na sela za na pinauzu tugu tana sela.

35 Na pinauzu za nake suvere togazana pa tatamana, goto na tuna tu za na suvere togazana ketakoi ko mina kamua na kamua.

36 Ko vei mina ruvatagamu na Tuna za gamu, nari za muna taruvata zozoto tugu za gamu.

37 Qa gilagilaiqua tugu ara za na tutina tugu i Ebarahami za gamu. Ba gamu tugu za gamu korapa nyorogua vaukeziu ara, ura gamuke teku vatogai na qua paranga.

38 Ara za ria vei qa tori batiria tu tana tamaqu za qa pojaria, goto gamu za ria vei za pojadigamu na tamamiu za gamu roitidi,>> za gua i Jisu.

39 Qari oea ria aza, <<I Ebarahami tugu za na tamamami gami,>> qari gua.

Nari za oeria i Jisu ria, <<Vei bi na tuna zozoto tugu i Ebarahami za gamu, ko bu roitidi tu za na roiti vei za roitidi i Ebarahami.

40 Ba koviria za gamu nyorogua vaukeziu tu ara, aza ara tugu qa ule vadigamu na zozoto aza qa nongoria

tana Tamaza. I Ebarahami zake roiti vei aza!
41 Goto gamu za na roiti tana tamamiu gu za gamu korapa roitidi,>> za gua i Jisu.

Nari ari qari guni vei aza, <<Gami za nake podo goboromami. Na Tamaza gu makana za na tamamami,>> qari gua.

42 Nari za ari za gudi vei i Jisu ria, <<Vei na Tamaza tugu za bi tamamiu zozoto gamu, nari bu roquroquziu tu ara, ura ara za na koko lamequ tana Tamaza beto za qa lame kamu pani. Ara za qake lame pa qua neqi makaqu, goto aza tu za garunuziu.
43 Ae za vei ko gamuke boka tu gilagilaria gamu ria na paranga taqu? Na ginuana gamu vei aza za ura gamu daimiu vainongorodi gamu za na parangaqu ara.
44 Gamu za na koko veimiu tana tamamiu, aza na bangaradi na tomete, ko za vei za gamu nyorogua tutiria na nyorogua tana tamamiu. Ura na tinoni varivuke aza podalai tu pa podalaina zozoto, beto zake izongo turu vei pa zozoto aza ura na zozoto zake kole tana. Totonai za sekeseke aza, nari za roiti vavotuni gu aza za na nana toa, ura na kutana na sekeseke aza beto na tamadi ria doru tinoni sekesekedi aza.
45 Ba ara qa pojai ko na zozoto, ko za vei za gamuke vazozotoziu gamu.
46 I zei gamu za mina boka udukuziu za ara qa sela, mina gua? Ba vei na zozoto gu za qa pojai ara, nari za ae za vei gamuke vazozotoziu tu ara za gamu?
47 Aza na koko veina tana Tamaza, za nongoria na paranga tana Tamaza; ko za vei za gamuke boka vazozotoziu ara, ura gamu za nake koko veimiu tana Tamaza,>> za gua i Jisu.

I Jisu beto i Ebarahami

48 Qari oea ria na Jiu aza, ari qari guni vei, <<Gami zotomami gu gami tonai gami gigalanigo na tinoni Sameria ko za tigorigo na tomete gami gunigo gami ao!>> qari gua ria.
49 Nari za oeria i Jisu, <<Ara zake tigoroziu na tomete, goto qa valavatia na tamaqu, ba gamu gamuke valavataziu ara.
50 Ara za qake nyaqoa ko ma tavalavata qa gua, goto kolenana tu za aza za korapa nyaqoa na vinalavata beto aza tu za varituti.
51 Zozoto pa zozoto ma pojadigamu ara za gamu: aza za vataberia na qua paranga za minake izongo uke,>> za gua i Jisu.

52 Nari ari qari guni vei ria na Jiu aza, <<Koviria za gami gilagila valeanigo za tigorigo tugu na tomete ao! I Ebarahami za tori uke tu beto ko ria na tinoni korokorotai, ba qu paranga ao, <Aza za vatabea na qua paranga za minake izongo gozoria na uke,> qu gua.
53 Quke dogoro veinigo qu poreveveina jolani i Ebarahami na tamamami ao, uve? I Ebarahami za uke, beto ko ria na tinoni korokorotai ba qari uke tugu! Goto i zei qu roverove veinigo makamu ao? >> qari gua.

54 Nari za oeria i Jisu, <<Vei ba valavata muleniziu ara, nari za bi kepore veveina za na vinalavata aza. Ba na tamaqu tu aza qu gigalani na miu Tamaza gamu, aza tu za valavataziu ara.
55 Gamuke izongo gilagila podekia gamu aza, goto ara qa gilagilaiqua aza. Vei qake gilagilai ara aza ba gua, nari za ba tinoni sekesekequ varitoto vei tugu gamu ara. Goto qa gilagilaiqua ara aza beto qa vatabea ara za na nana paranga aza.
56 Na tamamiu i Ebarahami ba za qerani za mina batia za na lame taqu, ko za batianana tugu beto za qerani,>> za gua i Jisu.

57 Nari ari qari guni vei ria na Jiu aza, <<Koi! Ao za oqoro izongo limangavulu aoromu podeke tugu, ko ae bu boka bati veini i Ebarahami?>> qari guni.

58 Nari ari za gudi vei i Jisu ria, <<Zozoto pa zozoto ma pojadigamu ara za gamu: totonai tu za oqoro pore

i Ebarahami, za ara za aza,>> za gua i Jisu.
59 Nari za qari buti patu ko mari gonagonai qari gua, ba za golomo vapae muleni makana i Jisu beto za taloinana pa kakabarena zelepade.

9

I Jisu za Salania Maka Tinoni za Podo Nake Batabatana

1 Ego totonai za korapa rerege lao i Jisu, za batia aza za maka tinoni na podo nake batabatana.
2 Nari qari nanazia ria na nana sepele aza, ari qari guni vei, <<Rabi, i zei za sela ko za podo nake batabatana za na tinoni ani? Na tinoni ani, ba ria na tinana na tamana?>> qari guni.
3 Nari za oeria i Jisu ria, ari za gudi vei, <<Na nake batabata za vaia na tinoni ani za nake pa nana sela tugu, beto nake sela tugu tadiria na tinana na tamana vei, goto vei gu ko mi bola votu tana za na roiti tana Tamaza za gua.
4 Pinokoi za korapa kabere na rane, nari za ara ma roitidi ria na roiti tana aza za garunuziu ara, ura na bongi za korapa nono lame totonai minake boka roiti za na tinoni.
5 Totonai qa korapa pa kasia guguzu ara za ara tugu za na kaberena na kasia guguzu,>> za gua i Jisu.
6 Pa liguna za poja vei zara aza, nari za odolo pa pezo ko za vanyelakia aza za na pezo beto za ora laoni pa matana na tinoni nake batabatana ani.
7 Beto ari za guni vei za na tinoni nake batabata ani, <<Mu lao ko mu subi pa lolu pie pa Siloami,>> za guni. (Na ginuana na izongo Siloami za na tagarunu.) Nari za keni tugu za na tinoni aza ko za subi ko za batabata za na matana beto za mule lame.
8 Ria kaki tavitina beto ria na tinoni vei qari tori batibatiadia tu na kole tepatepana aza perangaina za qari varivarinanaza, <<Nake aza tugu na tinoni za kole nyumunyumu tepatepa pa nari ani?>> qari gua.
9 Qari paranga ria kaki, <<Aza tugu ani!>> qari gua.
Goto kaki qari paranga, <<Dai, nake aza zana, goto za dogoro vei gu aza!>> qari gua.
Nari za paranga makana za na tinoni aza, <<E, ara tugu aza,>> za gua.
10 Nari qari nanazia ria aza, <<Ko ae za vei beto qari boka tu batabata na matamu ao koviria?>> qari gua.
11 Nari za oeria aza ria, <<Maka tinoni na izongona i Jisu za odolo vanyelakia na pezo ko za oradi na mataqu, beto za garunuziu ko mu lao subi pa lolu pie pa Siloami za guniziu. Ko qa keni ko qa subi nari za beto qa batabata soga,>> za gua.
12 Nari qari nanazia aza, <<Ko ae aza?>> qari gua.
<<Ura! Qake gilagilai!>> za gudi.

Ria na Parese qari Nanaza Vilovilotia za na Tinoni za Tasalana

13 Ego ko qari toka laoni tadiria na Parese za na tinoni za podo nake batabatana zana.
14 Aza na ranena za odolo vanyelakia na pezo i Jisu ko za salania na tinoni nake batabatana aza za na rane Minyere.
15 Ko qari maka nanaza sogai ria na Parese za na tinoni aza ae vevei zozoto beto qari batabata na matana qari guni. Nari za ari za gudi vei, <<Za orani nyelaka za na mataqu, beto qa subi nari za koviria za qa batabataqua,>> za gudi.
16 Nari qari paranga ria kaki Parese, <<Nake koko veina tana Tamaza za na tinoni aza, ura zake kopuni aza za na rane Minyere,>> qari gua.
Ba kaki za qari paranga, <<Ba ae za vei beto za boka tu roitini na roiti vinagilagila veveidi zara za na tinoni selana? >> qari gua. Ko za varipikapikata za na roquroqu tadiria.
17 Ko qari nanaza sogai mutugu ria na Parese za na tinoni aza, <<Ko i zei qu guni ao za na tinoni aza, ura za salana vabatabataria aza za na matamu ao?>> qari guni.

Nari za ari za gudi vei na tinoni aza, <<Maka tinoni korokorotai qa guni ara aza,>> za gua.

18 Ba qarike vazozotoa tugu ria na tinoni Jiu za nake batabatana perangaina ko koviria za batabata aza, tinganai ko qari kuku tekuria tu ari kori tamana na tinana,

19 ko qari nanazaria, <<Ani tugu za na tumiu marene aza za podo nake batabatana gamuguni gamu kori? Ko ae za vei beto za boka batabata koviria?>> qari gua.

20 Nari qari oeria ari kori tamana na tinana, ari qari gudi vei, <<E, gami gilagilaimami za na tumami marene tugu gami kori aza, beto ko na podo nake batabatana tugu vei aza.

21 Ba ae za vei beto koviria za boka tu batabata za gamike gilagilai, beto ko i zei za vadogodogoria na matana ba gamike gilagilai tugu. Aza gu mu nanazia ko, nake koburuna zana! Pala makana mina ule vadigamu na veveina!>> qari gua ari kori.

22 Zara qari paranga vei ari kori tamana na tinana, ura qari matagutudi ria na tinoni Jiu. Ura qari tori varivaegoni tu ria na tinoni Jiu za na tinoni vei mina ule votuni i Jisu za na Karisito mina gua za mina taiju pale pa ruma varivarikamuna qari gua.

23 Ko za vei za qari paranga gu ari kori tamana na tinana na koburu, <<Nake koburuna zana, aza gu mu nanazia ko!>> qari gua.

24 Nari qari kuku sogai na vinaori totozo ria za na tinoni za podo nake batabatana, ko ari qari guni vei, <<Mu pojai na zozoto pa moena na Tamaza! Ura gami gilagilaimami za na tinoni za salanigo ao zana za na tinoni selana,>> qari guni.

25 Nari za oe za na tinoni ani, <<Bi tinoni selana aza za ara qake gilagilai. Goto maka zakazava gu qa gilagilai ara za qake batabata perangaina ara, ba koviria za qa batabata,>> za gua.

26 Nari ari qari guni vei, <<Ae za roiti veinigo? Na za za roitini beto za vabatabataria na matamu?>> qari gua.

27 Nari za oeria, <<Na beko qa tori ule vadigamu tu, ba gamu daimiu vainongoro! Ae za vei ko gamu nyorogua nongoro sogai mutu? Gamu ba gamu nyoroguani ko bu na sepele tugu tana gamu gua za gamu?>> za gudi.

28 Zara za gua vei aza, za qari paranga sasuria aza, <<Ao tugu za na sepele tana nari, goto gami za na sepele tu ti Mosese.

29 Gami gilagilaimami na Tamaza za paranga zozoto ti Mosese, goto aza na tinoni zana za gami gamike gilagilai pae koko veina aza,>> qari gua.

30 Nari za oe za na tinoni aza, ari za gua vei, <<Koi, ko za varivagabara! Ura gamuke gilagilai gamu pae koko veina aza, ba ara za vabatabataria tu na mataqu!

31 Taqe gilagilainada gita na Tamaza zake nongororia ria na tinoni seladi, goto ria gu qari madini aza beto qari tutia na nana roquroqu za nongororia aza.

32 Pa moa vei tu totonai za podalai na totozo za zake tanongoro podeke za maka tinoni bi tori vabatabatai mae tu maka tinoni podo nake batabatana.

33 Ko vei bike lame veina tana Tamaza za na tinoni ani za bike boka roitini aza za na roiti vevei aza,>> za gudi.

34 Nari qari oea ria aza, ari qari guni vei, <<Ao za na galegale podo lamemu pa sela ao, ba qu korapa nyorogua vagigalaigami gami! >> qari gua. Ko qari iju votu pale pa dia ruma varivarikamuna aza.

Nake Batabata pa Toa Ongongu

35 Totonai za nongoria i Jisu za qari tori iju votu pale tu aza, nari za nyaqoa aza ko za nanazia, <<Ae za vei, qu vazozotoa tugu ao za na Tuna na Tinoni?>> za guni.

36 Nari za oe za na tinoni aza, ari za gua vei, <<Bangara, mu ule vaniziu i zei za na tinoni aza, ko ma vazozotoa! >> za gua.

37 Nari ari za guni vei i Jisu aza,
<<Qu tori batia tu ao aza, ko aza tugu
za korapa parangaigo koviria ani,>>
za gua.
38 Nari za paranga, <<Bangara, qa
vazozoto ara koviria!>> za gua, beto
za koqomo sori tungutungu gore pa
moena i Jisu.
39 Nari ari za gua vei i Jisu, <<Ara za
qa lame ko mana varituti pikapikata
pa kasia guguzu ani, ko ria qarike
batabata za mari batabata goto ria na
batabatadi za marike batabata,>> za
gua.
40 Kaki ria na Parese qari somana
suvere tavitia aza ketakoi za qari
nongoria ari za paranga vei aza,
ko qari nanaza laoa, <<Ko gami ba
gamike batabata qu gudigami ao?>>
qari gua.
41 Nari ari za gudi vei i Jisu ria,
<<Vei buke batabata za bi kepore na
miu sela, ba koviria gamu paranga
za na batabatamami gami gamu gua,
ko za vei za korapa kolenana tugu na
miu sela za gamu,>> za gua i Jisu.

10

Na Vavakato Vavapadana na Godo Sipi

1 Za paranga i Jisu, <<Zozoto pa zo-
zoto ma pojadigamu ara za gamu: na
tinoni zake luge vei pa atakamanana
na toba sipi, goto za keza goboro vei
tu pa goto ia, za na tinoni ikikona beto
na tinoni raja ikikona aza.
2 Ba na tinoni za luge vei pa ataka-
manana na toba za na sepati tadiria
na sipi aza.
3 Na tinoni kopu za revanga vani na
atakamana aza. Ria na godo sipi qari
nongoro gilagilai na mamalaingina
beto za gigalaria na okoto izongodi
ria na nana sipi, ko za toka votudi.
4 Pa liguna za toka vavoturia, nari
za rerege pa moedi ria na sipi aza
beto ria za qari tutia aza, ura qari
tori nongoro gilagilai tu ria za na ma-
malaingina aza.
5 Ria za marike izongo tuti goboria
mule za maka goto tinoni. Pala mari
ukuni tu aza, ura qarike nongoro
gilagilai ria za na mamalaingina na
goto tinoni,>> za gua i Jisu.
6 Ko ani za na vavakato vavapada
za vavakato vadi i Jisu, ba qarike
vagilagilai tu ria za na ginuana.

I Jisu za na Sepati Leana

7 Nari ari za gua vei mule i Jisu,
<<Zozoto pa zozoto ma pojadigamu
ara za gamu: Ara za na atakamana
tadiria na sipi.
8 Ria doru qari valiguliguziu ara ko
qari lao momoe za na tinoni ikikodi
beto na tinoni raja ikikona, ba na sipi
qarike nongororia ria.
9 Ara za na atakamana. Aza za
lame luge vei pana taqu za mina
tavasare; mina luge na votu keni
nyaqogana buruburu ganigani.
10 Na tinoni ikikona za lame ko za
iko, za kubolo vaukegana beto za pip-
iaranana gu. Ba ara za qa lame ko ria
na tinoni mari boka izongia za na toa
beto ko mari izongia na toa pugelena
qa gua.
11 Ara za na sepati leana. Na sepati
leana za vadi na sipi za na nana toa.
12 Na tinoni za tatabara gu beto za
roiti za nake sepati beto zake izongo-
ria za na sipi, ko totonai za batia na
lamena maka vulupu nari za uku loi
paledi za na sipi. Ko za garataria na
vulupu ria na sipi qari taloi pale beto
za adu vaqavaqata laodi doru kota.
13 Za uku keni nana za na tinoni za
tatabara, ura za tatabara gu aza ko
zake roquroquria za na sipi.
14 Ara za na sepati leana, ko qa
gilagilaria ria na qua sipi beto ria na
qua sipi qari gilagilaziu ara.
15 Maka moqaza podeke vei na
Tamaqu za gilagilaziu ara beto ara ba
qa gilagilai na Tamaqu, nari za ara ba
qa vadi na sipi za na qua toa.
16 Ba koledia mule za kaki qua sipi
qari oqoro somana kole pa toba ani.
Pala mana toka lamedi tugu ria, ko
mari nongoria na mamalaingiqu ko
mari varikamu lame pa godo sipi
tana maka sepati gu.
17 Na Tamaqu za roquroquziu ara,
ura qake rabeke varivanani ara za na

qua toa, ko za vei za mana boka teku muleni gu za na qua toa.
18 Kepore za maka tinoni za boka ragata vakeniniziu na qua toa, goto qa vamalumia gu pa qua roquroqu makaqu ara za na qua toa. Ara qa boka valaoa za na qua toa beto ara mana boka teku muleni aza. Na garunu ani za qa tekuni ara tana Tamaqu,>> za gua i Jisu.
19 Ego ko za maka tapikapikata mule za na tinoni tonai qari nongoria na paranga aza.
20 Kubodi ria za qari paranga, <<Za kolea na tomete ko za tuturu zana! Ae za vei ko gamu nyorogua nongoria gamu za?>> qari gua.
21 Ba kaki za qari paranga, <<Na tinoni za kolea na tomete za zake boka paranga vei zara! Na tomete mina boka vabatabatai tugu na tinoni nake batabatana?>> qari gua.

Ria na Tinoni Jiu qari Kiluni i Jisu

22 Ego pa totozo za lomozo na kota za taroiti za maka varikamu qeraqera na roquroquna na vatabunana sogana na zelepade pa Jerusalema,
23 ko i Jisu za kole rerege lao vei pa ia qari gigalani na suvesuverena ti Solomone pa korapana na kakabarena na zelepade.
24 Nari qari varikamu varilivutaini ria na Jiu aza, beto qari nanazia, <<Ae zovai veina za muna kole varura gami ao? Vei na Karisito zozoto ao, za mu lodaka vadigami gu,>> qari guni.
25 Nari za oeria i Jisu ria, <<Qa tori pojadigamu tu za gamu, ba gamuke vazozoto. Ria na roiti qa roitidi ara pa neqi tana tamaqu za ria tugu za qari ululeni na veveiqu ara;
26 ba gamu za gamuke vazozotoziu ara, ura koko vei nake qua sipi ara za gamu.
27 Na sipi taqu za qari nongoria tugu na mamalaingiqu, ko ara qa gilagilaria ria, beto ria ba qari gilagilaziudia ko qari tutiziu ara.
28 Ara qa vadi na toa jola ko marike izongo uke manyao, beto ko kepore maka tinoni mina ragata vizu tekuria pa limaqu ria.
29 Na Tamaqu aza za vaniziu ria za lavata joladi doruna na zakazava, ko kepore maka tinoni mina boka ragata vizu tekuria pa limana aza ria.
30 Na Tamaqu beto ko ara za maka gu,>> za gua i Jisu.
31 Totonai za paranga vei zara aza za qari maka volozo buti patu mule ria na Jiu ko mari gonagonai qari gua.
32 Za paranga laoria i Jisu ria, <<Na kubo roiti leadi za vaniziu na tamaqu za qa tori vadogorodigamu tu. Ko ae ria na roiti leadi ari za gamu nyorogua gonaniziu ara na patu gamu? >> za gua.
33 Qari oea ria na Jiu aza, <<Nake roiti leadi ria za gami nyorogua gonanigo na patu gami ao, goto na mua vamoroanana tu na Tamaza! Ura ao ko na tinoni gu, ba qu vatamaza mulenigo makamu!>> qari guni.
34 Nari za oeria i Jisu ria, <<Na takutina pa miu Vavanau za ari za paranga vei na Tamaza, <Ara qa paranga za gamu za na tamaza,> za gua.
35 Taqe gilagilainada gita za na Kutikuti Tabuna za zake tamaja goboro. Ko vei na Tamaza tu mina kukudi na tamaza ria na tinoni qari vatogai na paranga tana Tamaza,
36 nari za ae za vei za gamu gamu jutuniziu tu qa vamoroania na Tamaza ara tonai ari qa gua vei, <Ara za na Tuna na Tamaza,> qa gua? Ba ara tugu za mijata vamadiziu beto za garunu lameniziu pa kasia guguzu.
37 Vei bake roitidi ria na roiti tana tamaqu za muke pavu vazozotoziu.
38 Ba vei ba roitidi tugu ara ria, nari vei buke vazozotoziu tugu gamu ara, nari ba mu vazozotoria gu ropi ria na roiti qa roitidi, ko mu boka gilagila valeania za na tamaqu za somana tavitiziu ara, beto ara qa somana tana,>> za gua i Jisu.
39 Totonai za gua vei zara aza nari za mari maka aru tamania mule i Jisu

10:34 Kera Vatarazae 82.6.

qari gua, ba za peki sulopo votu keni nana tadiria i Jisu.
40 Ego beto za taloi ketakoi aza, ko za maka karovo lao mule pa maka karovona na pie Jodani, pa ia ketakoi za varivapaputaiso perangaina i Jone, ko za lao suverenana ketakoi.
41 Ko kubo tinoni za qari kamu tana, beto ko ari qari gua vei ria, <<I Jone za kepore maka roiti vinagilagila bi roitini, ba doruna vei za pojai i Jone na veveina na tinoni ani za zozoto tugu,>> qari gua.
42 Ko ria na kubo tinoni ketakoi za qari vazozotoa aza.

11

Na Ukena i Lazarasi

1 Maka tinoni na suverena pa Betani za mo, na izongona i Lazarasi. Pa Betani za na guguzu ketakoi qari suvere ari Mere beto i Mata ari kori tamatazi.
2 (I Mere ani aza za vuvani na oela omanga lea pa nenena na Bangara beto ko za puqani tugu na vurunguna, ko na luluna aza i Lazarasi za mo.)
3 Ko qari garunu laoni nongoro ari kori tamatazi reko ari i Jisu, ari qari guni vei, <<Bangara, dogoro! Aza na mua baere leana qu roquroqu vitivitigia ao za mo,>> qari guni.
4 Totonai za nongoroni, za ari za gua vei i Jisu, <<Na mo zana za minake lao jutu pa uke, goto vei ko mi tavalavata za na Tamaza, beto pa ginuana na mo aza ba mina tavalavata mutugu za na Tuna na Tamaza,>> za gua.
5 (Za roquroquria i Jisu ari Mere i Mata, kori tamatazi, beto na luludi i Lazarasi.)
6 Ko totonai za nongoria i Jisu za mo i Lazarasi, nari za suverenana mae tu ketakoi za kole suvere kori rane mule i Jisu.
7 Pa liguna aza beto za paranga laoria ria na sepele aza, <<Aria koviria ko ta mule zae soga tu pa Jiudia,>> za gua.
8 Qari parangia ria na sepele aza, <<Rabi, za oqoro zovai pa viza gu zana ba mari gonanigo na patu qari gua ria na Jiu, ko na za mule qu nyorogua mule zaeni ketakoi?>> qari gua.
9 Nari za oeria i Jisu, <<Gamu gilagilaimiu gamu za na rane za tapikapikata pa manogori aoa? Ko za vei za na tinoni mina rerege pa rane kaberena za minake izongo tatupe tugu, ura za batabata pa kaberena na kasia guguzu ani.
10 Goto vei mina rerege na bongi aza, nari za pala mina tatupe za na tinoni aza, ura kepore na nana kabere,>> za gua.
11 Za beto gu paranga vei zara aza, beto ari za gua vei mule, <<Na nada baere leana i Lazarasi za tori puta tu, ba mana lao ko mana vaiqolia gu ara aza,>> za gua.
12 Nari za ari qari guni vei ria na sepele aza, <<Bangara, vei mina tori puta tu za pala mina leana gu aza,>> qari gua.
13 (Ba aza vei na ginuana za pojai i Jisu za tori uke tu i Lazarasi, goto ria qari roquroqua za putagana gu za guni aza qari gua.)
14 Nari za lodaka vadi gu i Jisu za na nongoro, ari za gudi vei, <<Za tori uke tu i Lazarasi,
15 ba ura pa ginuguamiu gamu za qa qera za ara qake suvere tavitia aza, ko mu vazozoto za gamu. Ko aria ko ta lao tana koviria,>> za gua.
16 Nari ari za gudi vei i Tomasi ria kaki sepele, aza qari vaizongoni Patavivi, <<Ego, ariagada ko gita doru ta tutia tu, ko ta uke tavitia aza!>> za gua.

I Jisu za na Turumule beto na Toa

17 Ego totonai za kamu pa Betani i Jisu za tori jola tu ka made ranena za tagolomo i Lazarasi.
18 Na guguzu pa Betani za tata kue kilomita gu na zouna pa Jerusalema,
19 ko kubodi ria pa Jiudia qari varikamu suvere vamanotoria ari Mata i Mere pa uke tana luludi marene i Lazarasi.
20 Ego ko totonai za nongoroni i Mata za korapa lamelamenana i Jisu,

nari za votu lao gozoria, goto i Mere za suverenana tu pa ruma.
21 Nari i Mata ari za guni vei i Jisu, <<Bangara, vei bu suveremua ao pani, za bike uke za na luluqu marene!
22 Ba koviria ba qa gilagilaiqua na za aza muna tepai tana Tamaza nari na Tamaza pala mina vanigo gu ao,>> za gua.
23 Za paranga laoa i Jisu aza, <<Pala mina turu mule gu za na lulumu marene,>> za guni.
24 Nari za oe lao i Mata, <<Qa gilagilaiqua za pala mina turu mule pa rane turumule pa rane liguligu aza,>> za gua.
25 Nari ari za guni vei i Jisu aza, <<Ara za na turumule beto na toa. Aza mina vazozotoziu ara za mina uke tugu, ba pala mina toa;
26 beto aza za korapa toa ba za vazozotoziu ara za marike izongo uke kamua na kamua. Ae vei, qu vazozotoa tugu ao za ani?>> za gua i Jisu.
27 Nari za oe lao i Mata, <<E, Bangara, ara qa tori vazozotoa tu za ao tugu za na Karisito, na Tuna na Tamaza, aza za korapa lamelamenana pa lame pa kasia guguzu qari guni,>> za gua.

I Jisu za Lukana

28 Pa liguna za paranga vei zara, nari za mule lao pa ruma i Mata ko za peki kuku golomia za na taina i Mere ko za ule vani, ari za gua vei, <<Na Tinoni varivagigalai za tori korapa tu nari, ko za nanazanigo tugu ao,>> za guni.
29 Ko aza tugu za nongoro i Mere, za soqolo turu ko za lao gozoria aza.
30 (Za oqoro bola kamu pa guguzu i Jisu, goto za korapa tu ketakoi za lao parangani i Mata.)
31 Ko ria na tinoni qari kole suvere vamanotia i Mere pa leo ruma za qari tuti votu totonai qari batia na siqarai votu kenina i Mere. Qari roquroqua ria za palu mina lao lukana pa bevi ketakoi qari golomoni i Lazarasi ba za qari gua.
32 Ego za lao kamu ketakoi za korapa suvere i Jisu i Mere, ko aza tugu za batia i Jisu nari za todongo pa nenena i Jisu, beto za paranga, <<Bangara, vei bu suveremua ao pani, za bike uke za na luluqu marene!>> za gua.
33 Totonai za batia i Jisu na kebokebona aza beto ko ria na tinoni Jiu qari tutia aza ba qari lukana tugu, nari za tadungana na mamata na bulona aza.
34 Beto za nanazaria i Jisu ria, <<Pae gamu vapaeni gamu za na kobukobuna i Lazarasi?>> za gua.

Qari oe lao ria, <<Bangara, mae lame ko mu dogoria,>> qari gua.

35 Za lukana i Jisu.
36 Nari qari paranga ria na tinoni Jiu, <<Dogoro! Za koi vei roquroqu vitivitigia aza i Lazarasi!>> qari gua.
37 Ba kaki ria za qari paranga, ari qari gua vei, <<Na tinoni nake batabatana tu ba za vabatabatai, ko bi boka gu vasarea aza pa uke i Lazarasi!>> qari gua.

Za Tavatoa Mule i Lazarasi

38 Ego ko za maka vazaenga tadungana mule pa bulona i Jisu beto za lao pa bevi. (Ko na bevi aza za qari pateni maka patu lavata na ngujuna.)
39 Za garunuria i Jisu ria, <<Mu varijo pale za na patu,>> za gudi.

Nari za paranga i Mata, aza na luluna na tinoni za uke, <<Koi Bangara, za tori nyabo omanga ikere tu. Koviria za tori ka made ranena tu zana!>> za gua.

40 Za parangia i Jisu aza, <<Ae vei, qa oqoro tu pojanigo ara za vei muna vazozoto nari za pala muna batia ao za na neqi lavatana tana Tamaza?>> za gua.
41 Nari za qari varijo pale ria za na patu. Beto za enga zae pa noka i Jisu beto za paranga, <<Tamaqu, qa paranga leana ara tamu ura qu nongoroziu ara ao.
42 Qa gilagilaiqua za qu nongoroziu tugu doru totozo, ba koko vei gu ria

na tinoni ari qari korapa za qa korapa paranga vei ari, ko mari vazozotoa za ao tugu qu garunuziu ara,>> za gua.
43 Pa liguna za beto paranga vei aza, nari za kuku viva, <<Lazarasi, mu votu lame!>> za gua.
44 Nari za turu votu lame i Lazarasi, na limana na nenena za qari korapa tugu taudeni poko, beto za taude livutuni poko tugu za na izumatana.
Za paranga laoria i Jisu ria, <<Mu ruvatia ko mi boka kenana,>> za gua.

Na Kukiti Vaukena i Jisu (Matiu 26.1-5; Maka 14.1-2; Luke 22.1-2)

45 Ego ko na kubodi ria na tinoni Jiu, ria qari kamu bolai i Mere, za qari dogoria aza za roitini i Jisu, ko qari vazozotoa aza.
46 Goto kaki ria za qari mule tu vavakato vadi ria na Parese ko qari ule vadi aza vei za roitini i Jisu.
47 Nari qari nyumu tavitiria ria na kauniseli ria na Parese na kuta iama, ko ari qari gua vei ria, <<Na za tana roitini gita? Ura na tinoni ani za korapa roitidi kubo roiti vinagilagila!
48 Vei tana loi pale ko mina roiti tokatokai vei tugu zara aza, za pala doru tinoni mari vazozotoa aza, ko mari lame ria pa Romu ko mari jegaria za na nada ia beto na butubutu,>> qari gua.
49 Ba maka ria, na izongona i Kaiapasi aza na kuta iama lavata pa aoro aza, za ari za gudi vei, <<Kepore maka za bu gilagilai za gamu!
50 Gamuke gilagilai tu gamu za leana jola za maka tinoni mina uke vadi ria na tinoni, ko mike tapiara za na puku tinoni doruna?>> za gudi.
51 (Ba na paranga za poja votuni aza za zake votu lame pa nana roquroqu makana, goto aza za na kuta iama lavata pa aoro aza ko za ulule votuni aza za i Jisu za mina uke vadi ria na puku tinoni Jiu za gua.
52 Ba nake ria gu na puku tinoni Jiu makadi za mina uke vadi, goto vei ko mari tateku varikamu pa maka puku tinoni ria doru tinoni tana Tamaza qari nyanyala lao doru kota.)
53 Ego ko za podalai pa rane aza za qari kukitini ko mari vaukea qari guni ria na tinoni matamata tadiria na tinoni Jiu i Jisu.
54 Ko za vei zara za zake rerege vakabekabere aza pa nana rererege pa Jiudia, goto za loia za na ia aza ko za laonana tu pa maka ia tata pa qega pa maka pikata guguzu na izongona pa Iparemi, ko ketakoi za suvere tavitiria ria na nana sepele.
55 Ego za tata za na totozo vavolo Alokata tadiria na Jiu ko qari okoto taloloi pa dia gugugu zu ria na tinoni ko qari zae pa Jerusalema, ko mari keni tavulaza totonai za oqoro kamu na vavolo aza qari gua.
56 Ko qari kole nyaqoa ria i Jisu beto qari kole varivarinanaza totonai qari varikamu pa kakabarena zelepade, ari qari gua vei, <<Na za gamu roquroqua gamu? Gamuke rovea gamu mina kamu tugu beka somana pa vavolo aza?>> qari gua.
57 (Qari tori vanyumua tu ria na kuta iama beto ko ria na Parese za na garunu, ko ria na tinoni mari batia ketakoi za korapa suvere vei i Jisu za mari uleni ko mina taaru tamana aza qari gua.)

12

I Jisu za Talumu pa Betani (Matiu 26.6-13; Maka 14.3-9)

1 Ego ko ka vonomo rane za kole beto mina kamua za na rane vavolo Alokata, nari za lao pa Betani i Jisu, pa guguzu za suvesuvere i Lazarasi, aza na tinoni za vaturu mulea pa uke.
2 Ko ketakoi za qari roiti vani maka tekutekuna i Jisu. I Mata za somana vatanaia za na tekutekuna aza, beto ko i Lazarasi tugu za maka ria qari somana tekuteku tavitia i Jisu pa tevolo.
3 Ego ko totonai za pogozo lameni i Mere za maka bogu oela peki* beto na omanga leana jola za taroiti pa maka suvege nadi ko za zae jola na vaina. Za tekua aza za na oela aza

* **12:3** Na padana ka 0.5 lita za na bogu oela ani

ko za vuvani pa nenena i Jisu beto za puqa vapidilini na vurunguna. Ko na givorona na omanga leana na oela ani za pugelia na ruma.
4 Nari za maka ria na sepele ti Jisu, i Jiudasi Isikarioti (aza na tinoni pala mina gabala kanai i Jisu), za ari za gua vei,
5 <<Ae za vei ko zake tavavaini za na oela ani? Bi boka tatekuni kue gogoto poata siliva ko bi tokadi ria na tinoni varivasevidi za na poata ani! >> za gua.
6 (Ba za paranga vei zara i Jiudasi nake vei ko za roquroquria ria na tinoni varivasevidi za, goto na tinoni ikikona aza. Na baeke poata za aza za pogopogozia, ko koledia na totozo za pekipeki rarau gologolomia na poata.)
7 Nari za ari za gua vei i Jisu, <<Mu loia, tari tu! Muke kotia ko mi tutini nana roquroqu aza za vatanani na ranena mana tagolomo ara.
8 Ura ria na tinoni varivasevidi za pala munake beto izongoria gamu, goto ara za pala munake izongoziu lalaomiu gamu,>> za gudi.

Ria na Tinoni Matamata qari Kukitini i Lazarasi

9 Ego ko qari nongoroni ria maka minete tinoni lavata i Jisu za korapa ketakoi qari gua, nari za nake i Jisu gu makana za qari laoni, goto vei ko mari dogoria tugu vei i Lazarasi, aza za vaturu mulea pa uke i Jisu qari gua.
10 Ko ria na kuta iama za qari kukitini ko mari vaukea tugu vei i Lazarasi qari gua,
11 ura pa ginuana aza za qari taloidia ria zoku tinoni Jiu ko qari vazozotoa i Jisu.

I Jisu za Tavabangara pa Jerusalema
(Matiu 21.1-11; Maka 11.1-11; Luke 19.28-40)

12 Ego ko za rane soga na kota, nari za qari nongoroni ria na minete tinoni qari varikamu pa vavolo Alokata za i Jisu za korapa luge lamelamenana pa Jerusalema qari gua.
13 Nari za qari kaele tekuria na kaedi na suvege pamu ko qari votu lao gozogozoria aza ko qari kuku velavela, ari qari gua vei,
<<Aroia!
Za tamana aza za lame
pana izongona na Bangara!
na Bangara pa Izireli!>> qari gua.
14 Za tekua i Jisu za maka dongiki ko za zaea, ko za gore votu aza vei za takuti pa Kutikuti Tabuna, ari za gua vei,
15 <<Muke matagutu,
ao na guguzu pa Zaione!
Dogoro! Na mua Bangara
za korapa lame zana!
Za zae pa maka tuni dongiki aza,>> za gua.
16 (Ria na zakazava ari za perangaina za qarike gilagilai na ginuana ria nana sepele, goto tonai za tori taovulu zae tu i Jisu za beto qari boka roquroqu kamua ria za na veveina gu aza za na kutikuti ari beto ko na zakazava ari za qari roiti laodi ria tana.)
17 Ko ria na tinoni qari somana batia i Jisu tonai za kuku votuni pa bevi ko za vaturu mulea pa uke i Lazarasi za qari kole ululeni za na veveina aza.
18 Ko za vei za ria na minete tinoni qari lame gozoria aza, ura qari tori nongoroni tu ria za na roiti vinagilagila za roitidi aza.
19 Ko qari kole variparanga makadi ria na Parese, ari qari gua vei, <<Taqe batia za koviria? Kepore maka za taqe bokai za gita! Dogoro! Na kasia guguzu doruna za koviria za qari tutiadia aza,>> qari gua.

Ria kaki Tinoni Qiriki qari Nyaqoa i Jisu

20 Ego kaki ria na tinoni Qiriki za qari somana zae vatarazae pa totozo vavolo Alokata.
21 Ko ria za qari lao ti Pilipi (aza za maka tinoni pa Betiseda pa Qalili), ko ari qari guni vei, <<Bangara, gami za

12:13 Kera Vatarazae 118.25. **12:15** Zakarae 9.9.

gami nyorogua dogoria i Jisu,>> qari guni.
22 Nari za lao i Pilipi ko za pojani i Aduru, ko ari kori qari makarai lao pojani i Jisu.
23 Nari za oeria i Jisu ria, <<Za tori kamu tu za na totozo ko mina tavalavata za na Tuna na Tinoni.
24 Zozoto pa zozoto ma pojadigamu ara za gamu: vei minake tavavuvuzu mae pa pezo ko mina uke mae tu za na kiko vuiti, nari za pala mina kole gu kolenana aza. Goto vei mina uke mae tu aza, nari za pala mina vua vazoku aza.
25 Na tinoni za roqua nana toa za pala mina saivia tugu aza, ba na tinoni zake rabekeni nana toa pa kasia guguzu ani nari za aza za pala mina kopuni nana toa ko mina kamua na toa jola.
26 Aza za nabuluniziu ara za mi tutiziu, ko ketakoi mana suvere ara za na qua nabulu ba mi suvere tugu. Aza za nabuluniziu ara za na Tamaqu tu mina valavatia aza,>> za gua i Jisu.

Na Tuna na Tinoni Mina Tavauke

27 Beto ari za gua vei mule i Jisu, <<Koviria na buloqu ara za mamata taduanga, ko na za mana gua ara? <Tamaqu, mu vasareziu pa totozo ani,> mana gua? Ba aza tugu za na ginuana qa lameni ara, ko mana gozoria tugu ara za na totozo vitigi ani.
28 Tamaqu, mu valavatia nizongomu!>> za gua i Jisu.

Nari za lagere vei pa noka za maka mamalaingi, ari za gua vei, <<Qa tori valavatia tugu ara aza, ko mana maka valavatia mutugu,>> za gua.
29 Nari za ria na minete tinoni qari korapa turu ketakoi ko qari nongoria na mamalaingi za qari paranga, <<Koi, na paka oka!>> qari gua. Goto ria kaki ari qari gua vei, <<Dai, maka mateana za parangia zana! >> qari gua.
30 Nari za oeria i Jisu ria, ari za gua vei, <<Nake pa ginuaqu ara za lame za na mamalaingi ani, goto pa ginuamiu tu gamu.
31 Koviria za na totozo tapitu tana kasia guguzu ani, ko koviria mina taadu votu za na bangarana na kasia guguzu ani.
32 Tonai mana taovulu zae vaiolo pa kasia guguzu ara, za pala mana vatata lameria ara taqu ria doru tinoni,>> za gua.
33 (Tonai za paranga vei zara aza, nari za uleni aza za na zona vei beto mina uke aza.)
34 Nari qari oe laoa ria na minete tinoni aza, <<Gami gami nongoroni pa Vavanau za na Karisito mina toa kamua na kamua. Ko ae za vei za pala mina taovulu zae vaiolo za na Tuna na Tinoni qu gua tu ao? I zei tu za na Tuna na Tinoni ani?>> qari gua.
35 Nari za oeria i Jisu ria, <<Iapeki totozo mule mina kole tadigamu za na kabere. Mu rerege tonai qu korapa izongia na kabere, ko na rodomo mike udegamu. Ura na tinoni za rerege pa rodomo za zake gilagilai ketakoi za lao vei aza.
36 Ko tonai qu korapa izongia za na kabere za mu vazozotoa za na kabere, ko mu vei na tinoni za suvere pa kabere,>> za gua i Jisu.

Ria na Jiu Qarike Vazozotoa i Jisu

Ego pa liguna za paranga vei zara, nari za taloi keni suvere vapaenana i Jisu.
37 Za tori roitidi tugu i Jisu pa moedi ria doru ria na roiti vinagilagila ari, ba qarike vazozotoa ria aza.
38 Ko na korokorotai ti Aisea na tinoni korokorotai za gore votu gu aza ari za guni vei,
<<Bangara, i zei za vazozotoa
na mami ulule?
Beto ti zei mina tadogoro
za na neqi tana Bangara?>> za gua.
39 Ko vei beto qarike boka vazozoto za aza tugu vei za pojai mule tugu i Aisea, ari za gua vei,
40 <<Zake tavabatabata na matadi
beto za pate na bulodi,

12:38 Aisea 53.1; Romu 10.1.

ko na matadi qarike boka dogodogoro
beto na bulodi qarike vakoinonoa maka za
ko qarike boka gabala mule lame taqu,
goto bari vei ria za ba salanaria ara ria,>> za gua.
41 Ari za pojaria i Aisea ura za batia na vinalavata tana Karisito ko za vei za vavakatoni na veveina aza.
42 Koledia tugu ria zokudi na tinoni matamata qari vazozotoa aza ba qarike ule votuni na dia vinazozoto, ura qari matagutudi ria na Parese keta mari taiju pale pa ruma varivarikamuna qari gua.
43 Ura qari nyoroguani ria za na vinalavata tadiria na tinoni jolani na vinalavata tana Tamaza.

Na Paranga ti Jisu za Varipitu

44 Ego beto za velavela votu i Jisu, ari za gua vei, <<Aza za vazozotoziu ara za nake ara gu za vazozotoziu aza, goto aza tugu za garunuziu vei ara.
45 Beto ko aza za batiziu ara, za batia tugu aza za garunuziu ara.
46 Qa tori lame vei tu na kabere tana kasia guguzu ara, ko ria doru qari vazozotoziu ara za marike suvere pa rodomo.
47 Na tinoni za nongororia na qua paranga ba zake kopudi, nari za nake ara qa pitua aza. Ura ara qake lame ko ma pitua na kasia guguzu qa gua, goto qa lame ko ma aloa tu na kasia guguzu qa gua.
48 Aza za dainananiziu ara beto zake teku vakataparia na qua paranga, za kolenana aza mina pitua aza. Na paranga qa tori pojai tu ara za aza tugu za mina pitua pa rane liguligu za na tinoni aza.
49 Ura ara za qake vavakato pa qua neqi makaqu, goto aza tu na Tamaqu tu za garunuziu za aza tu za vaniziu na garunu ko na za mana pojai beto na za mana vavakatoni.
50 Ko qa gilagilaiqua ara za na garunu tana za na toa jola. Ko ria na zakazava qa vavakatodi ara, za aza tugu za ule veini vaniziu na Tamaqu nari za aza tugu qa ule veini vadigamu za gamu,>> za gua i Jisu.

13

I Jisu za Loqaria na Nenedi ria na Sepele

1 Ego za kamua gu za na rane betobetona beto mina kamua za na rane vavolo Alokata, ko za gilagilai i Jisu za na aoa tana za kamua ko mina loia aza za na kasia guguzu ani ko mina mule lao aza tana Tamana. Za tori kole tu roquroqu vitivitigiria aza ria doru nana tinoni pa kasia guguzu qari vazozotoa, ko za roquroquria tugu tinganai za kamua na vinabetona.
2 Ego qari varikamu ko qari makarai tekuteku i Jisu beto ria nana sepele. Ba na bangaradi na tomete za tori vavuvuzia tu pa bulona i Jiudasi, na tuna i Saimone Isikarioti, za na roquroqu ko aza za mina gabala kanai i Jisu za gua.
3 Ko za gilagilainana i Jisu za na Tamana za tori vani vaokoto betoni tu aza za na neqi ko mina roitidi doru maka za, beto ko za gilagilainana aza za aza za na koko lame veina tana Tamaza beto ko za korapa mule lao tana Tamaza.
4 Ko za turu pa totozo tekuteku aza, za vagorea za nana koti, beto za piluni pa sikisikirina za maka puqapuqana.
5 Beto za vuva laoni pa maka jagi za kaki pie beto za podalai vuva taridi ko za loqaria za na nenedi ria nana sepele beto za puqa vapidilidi tugu na puqapuqana za piluni pa sikisikirina.
6 Tonai za lame kamu ti Saimone Pita, nari za paranga i Pita, <<Koi, Bangara, ao muna loqaria tugu za na nenequ ara?>> za gua.
7 Nari za oe i Jisu, ari za guni vei, <<Aza qa korapa roitini ara za ao quke gilagilai na ginuana koviria, ba pa liguligu tu pala muna gilagilai na ginuana,>> za gua.

12:40 Aisea 6.10; Matiu 13.15; Maka 4.12.

8 Nari za paranga i Pita, <<Uu! Ara
munake izongo loqaria tugu za na
nenequ!>> za gua.

Nari za oea i Jisu aza, <<Vei manake
loqago ara ao, nari za kepore na iamu
taqu ao,>> za gua.

9 Za paranga i Saimone Pita, <<Ban-
gara, ego vei za nake nenequ gu
makana, goto ria na limaqu beto na
batuqu tugu vei ropi!>> za gua.

10 Nari za parangia i Jisu aza, <<Na
tinoni za tori iu tu za tori lioso tu
ko pore laona mina iu ligu, goto na
nenena gu za mina loqaria. Gamu
doru za na liosomiu, goto maka gu za
zake lioso,>> za gua.
11 (Ura i Jisu za tori gilagilainana
tu za na tinoni pala mina gabala
kanai aza, ko za vei za ari za gua vei,
<<Maka gu za zake lioso,>> za gua.)

12 Ego ko pa liguna za loqa betoria
aza za na nenedi ria nari za vazae
sogai za nana koti beto za nyumu
soga pa nana nyumunyumuna, beto
za nanazaria, <<Ae vei gamu gilagilai
tu na ginuana za aza qa koni roitini
tadigamu ara?
13 Gamu gamu kukuniziu na
<Tinoni Varivagigalai> beto na <Ban-
gara> ara, ko gamu zotomiu tugu za
tonai gamu gigala veiniziu aza, ura
aza tugu ara.
14 Ko vei ara, na miu Bangara beto
na tinoni varivagigalai, za qa koni lo-
qaria gu za na nenemiu, nari za pada
vitivitigi gu za gamu mu variloqa lao
lamedi na nenemiu.
15 Maka dogodogoro tutina za qa
koni vadogorodigamu gamu, ko aza
tugu qa roiti veini vadigamu ara, nari
za gamu ba mu roitini tugu.
16 Zozoto pa zozoto ma pojadigamu
ara za gamu: na pinauzu za zake
poreveveina jolani na nana bangara,
beto na tinoni pogozo nongoro za
zake poreveveina jolani aza za garu-
nia aza.
17 Gamu tori gilagilai tu gamu za
na zakazava ari, ko muna tamana za
gamu vei muna roitidi ria!
18 Nake veveimiu gamu doru za
qa korapa pojai ara. Ara qa gilag-
ilariaqua za na uana tadiria qa mi-
jataria. Ba mina gore votu tugu aza
na paranga pa Kutikuti Tabuna, aza
ari za gua vei, <Aza za somana nya-
pulu tavitiniziu na gequ bereti za
taka liguziuni na kijukijulu nenena,>
za gua.
19 Koviria qa korapa ule momoe
vadigamu ara za ari tonai qari oqoro
gore votu, ko tonai mina gore votu
nari za muna vazozotoa za ara za aza.
20 Zozoto pa zozoto ma pojadigamu
ara za gamu: aza za vakamua za
maka tinoni qa garunia ara za za
vakamuziu tugu ara, beto ko aza za
vakamuziu ara za za vakamua tugu
aza za garunuziu ara,>> za gua i Jisu.

I Jisu za Korotoni za Pala Mina Tagabala Kana Aza
(Matiu 26.20-25; Maka 14.17-21; Luke 22.21-23)

21 Ego pa liguna za pojaria na za-
kazava ari, za mamata takulanga na
bulona i Jisu ko za paranga lodaka
zozoto gu aza, ari za gua vei, <<Zo-
zoto pa zozoto ma pojadigamu ara za
gamu: maka gamu za mina gabala
kanaziu ara,>> za gua.
22 Nari qari kole varidogoro
makadi ria na sepele, qari kole rurani
i zei beka za guni aza qari gua.
23 Maka ria na sepele, aza za
roquroqu vitivitigia i Jisu, za nyumu
tata ti Jisu.
24 Ego ko za ebo zaea i Saimone
Pita aza, beto ari za guni vei, <<Mu
nanazia moko, i zei za qu pojai ao,
muguni moko,>> za gua.
25 Nari za paranga aza na sepele
za totoravuzu ti Jisu, ari za gua vei,
<<Bangara, i zei za qu guni ao?>> za
gua.
26 Nari za oe lao i Jisu, <<Aza na
tinoni mana notini na kipa bereti ko
mana vani ara, za aza,>> za gua. Beto
za tekua za na kipa bereti, ko za no-
tini, beto za vani i Jiudasi, na tuna i
Saimone Isikarioti.

13:18 Kera Vatarazae 41.9.

27 Ko aza tugu za tekua i Jiudasi za na bereti, za lugea gu i Setani aza. Nari za paranga lao ti Jiudasi i Jisu, <<Aza mu roitini qu gua, za mu siqarai roitini gu!>> za guni.
28 Ba kepore tugu maka ria qari korapa tekuteku tavitia i Jisu bari gilagilai za na ginuana za paranga vei zara i Jisu tana.
29 I Jiudasi za kopuni za na baeke poata, ko ria kaki sepele za qari rovea za palu i Jisu za garunia aza ko mi lao vairia kaki besa mari tekuria pa totozo vavolo Alokata beka, babi na iadi beka ria na tinoni varivasevidi beka qari gua.
30 Ego ko aza tugu za tekua i Jiudasi za na kipa bereti, za votu keni gu. (Ko na bongi za totonai.)

Na Garunu Koregana

31 Ego ko pa liguna za taloi keni i Jiudasi, za ari za gua vei i Jisu, <<Koviria za tavalavata za na Tuna na Tinoni, beto ko za tavalavata tana za na Tamaza.
32 Ko na vinalavata tana Tamaza za tori tabata tu tana, ko za vei za na Tamaza ba mina valavatia makana aza, ko nake zovaina beto mina valavatia gu na Tamaza aza.
33 Ka viza qua koburu, nake zovaina mana kole suvere tavitigamu ara za gamu. Pala muna nyaqoziu, ba aza tugu vei qa tori pojadi tu ria na Jiu za ma pojadigamu mule za gamu: ketakoi qa korapa lao ara za gamu munake boka lao.
34 Maka garunu koregana za ma vadigamu gamu: mu makarai variroqu. Aza tugu qa roqu veidigamu gamu ara, za gamu ba mu makarai variroqu vei tugu makamiu.
35 Vei muna makarai variroqu gamu, za beto mari gilagilai ria doru tinoni za gamu za na qua sepele ara,>> za gua i Jisu.

Za Korotoni i Jisu za i Pita mina Kilu Paleni aza

(Matiu 26.31-35; Maka 14.27-31; Luke 22.31-34)

36 Ego za paranga lao tana i Saimone Pita, <<Bangara, pae muna lao ao?>> za gua.

Nari za oea i Jisu aza, <<Ketakoi qa korapa lao vei ara za gamu munake boka tutiziu koviria, ba liguligu tu pala muna tutiziu,>> za gua.
37 Za oe lao i Pita, <<Bangara, ae za vei ko manake boka tutigo tu koviria? Ara za mana uke vanigo ao!>> za gua.
38 Nari za oe lao i Jisu, <<Ao za muna uke vaniziu ara qu gua? Zozoto pa zozoto ma pojanigo ara ao: mina oqoro kiu na kokorako za ao muna tori kilu paleniziu tu kue totozo ara ao,>> za gua i Jisu.

14

I Jisu za Na Zona, Na Zozoto beto Na Toa

1 Ari za gua vei i Jisu, <<Muke vatakulangaria na bulomiu gamu. Mu vazozotoa na Tamaza beto mu vazozotoziu ara.
2 Pa ruma tana Tamaqu za zoku jola ria na ia suvesuverena. Vei bike zozoto za bake pojadigamu na veveina ara ani, goto ara za koviria za ma lao vatana vadigamu maka ia za gamu.
3 Ko pa liguna tu mana lao vatana vadigamu za maka ia aza, za beto mana mule lame ko mana toka laodigamu ketakoi qa suvere, ko ketakoi qa suvere ara za gamu ba muna suvere tugu.
4 Ko ketakoi qa korapa lao vei ara za gamu gilagilaimiu na zona laona,>> za gua i Jisu.
5 Za paranga lao tana i Tomasi, <<Bangara, gamike gilagilai gami za na ia ketakoi qu korapa lao vei ao. Ko ae mami vei mami gilagilai gami za na zona laona ketakoi?>> za gua.
6 Nari za oea i Jisu aza, <<Ara za na zona beto na zozoto beto na toa. Kepore za maka tinoni mina lao tana Tamaqu vei minake lame vei pana taqu.
7 Vei muna gilagilaziu ara, za pala muna gilagilai za na Tamaqu. Ko podalai koviria za gamu gilagilai aza beto gamu batia aza,>> za gua.
8 Za paranga lao tana i Pilipi, <<Bangara, mu vabatidigami na

Tamamu, beto za mina kamua gu za na padamami gami,>> za gua.

9 Nari za oea i Jisu aza, <<Na beko tori totozo kakazana tu qa suvere tavitigamu ara za gamu, ba qu oqoro tu gilagilaziu ara ao, uve Pilipi? Aza za batiziu ara, za tori batia tugu za na Tamaqu. Ko ae za vei za qu paranga tu ao, <Mu vabatidigami na Tamamu,> qu gua?

10 Quke gilagilai tu ao Pilipi za ara za qa somana tana Tamaqu beto na Tamaqu za somana taqu? Na paranga qa pojadigamu ara za nake koko veidi taqu makaqu gu, goto na Tamaza tu za somana taqu za roitini nana roiti.

11 Mu vazozotoa gu gamu za ara qa somana tana Tamaqu beto na Tamaqu za somana pana taqu. Ba vei munake vazozotoa na qua paranga, nari za mu vazozotoa tonai qu batiria ria na roiti ari.

12 Zozoto pa zozoto ma pojadigamu ara za gamu: aza za vazozotoziu ara za ria na roiti qa roitidi ara za mina roitidi, beto ko mina lavata joladi na roiti ari za mina roitidi aza, ura ara za qa korapa lao tana Tamaqu.

13 Beto ko aza muna tepai pa izongoqu ara za aza tugu za mana roitini, ko na Tamaqu mi tavalavata tana Tuna.

14 Doru maka za muna tepai taqu, za ara mana roiti vadigamu,>> za gua i Jisu.

Mu Variroqu beto Mu Vatabe

15 Beto ari za gua vei i Jisu, <<Vei muna roquroquziu ara za gamu, nari za muna kopudi na qua garunu.

16 Beto ko mana tepai ara za na Tamaqu ko mina vadigamu maka varitokai, ko aza za mina suvere tavitigamu kamua na kamua.

17 Ko aza za na Ongongu za kolea na zozoto. Na kasia guguzu zake boka izongia aza, ura zake batia beto zake gilagilai aza. Goto gamu za gamu gilagilaimiu aza, ura aza za suvere tavitigamu beto pala mina somana tadigamu.

18 Pala manake loi vanyata veidigamu ria kepore tinadi na tamadi ara za gamu, goto pala mana mule lame kamugamu tu.

19 Maka iapeki totozo mule beto na kasia guguzu za minake bati sogaziu ara, goto gamu pala muna batiziu ara, beto ko ara na toaqu ko gamu ba muna toa tugu vei.

20 Na ranena aza za gamu muna gilagilai za ara qa kole somana tana Tamaqu beto gamu gamu kole somana taqu, beto ara qa kole somana tadigamu.

21 Aza za izongoria na qua garunu beto za tutiria, za aza za roquroquziu ara aza. Ko na Tamaqu mina roquroqua aza za roquroquziu ara, beto ko ara ba mana roquroqua aza beto mana vatadogoroniziu makaqu tana,>> za gua i Jisu.

22 Za paranga i Jiudasi (nake i Jiudasi Isikarioti za), <<Bangara, ko ae za vei za tadigami gu muna vatadogoronigo makamu ao, goto nake tana kasia guguzu?>> za gua.

23 Nari za oea i Jisu aza, ari za guni vei, <<Aza na tinoni za roquroquziu ara, za kopudi na qua paranga, beto ko na Tamaqu mina roquroqua aza beto gami kori mami lame tana ko mami roitini na mami ia suvesuverena tana.

24 Aza zake roquroquziu ara, za zake kopudi na qua paranga. Beto na paranga qu nongororia qa pojaria ara za nake taqu, goto na nana tu na Tamaqu aza za garunuziu ara.

25 Ria na zakazava ari za qa tori pojadigamu tu ara totonai qa korapa suvere tavitigamu.

26 Ba na varitokai tu, na Ongu Tabuna, aza na Tamaqu mina garunu lagereni pa izongoqu ara, za mina vagigalaidigamu doru zakazava beto mina varoquroqu kamudigamu ria doru zakazava qa ule vadigamu ara.

27 Na bule za qa loi vadigamu gamu ara; na qua bule za qa vadigamu gamu ara. Nake pa zona za vatekudigamu na bule na kasia guguzu ani za qa vadigamu ara za

na bule ani. Muke vatakulangaria na bulomiu beto muke matagutu.
28 Gamu tori nongoriamiu tu gamu za ari qa paranga veidigamu ara, <Mana taloi keni ara, ba pala mana lame gu tadigamu,> qa gua. Ko vei bu roquroquziu ara za bu qerani tu gamu za ara za pala mana lao tana Tamaqu, ura na Tamaqu tu za poreveveina jolaniziu ara.
29 Ko koviria tu totonai za oqoro gore votu qa pojadigamu ara ani, ko tonai mina gore votu za mu vazozoto.
30 Manake parangagamu lalaoqua ara za gamu, ura na bangarana na kasia guguzu ani za korapa lame-lamegana. Kepore mina aru veiniziu ara aza,
31 ba vei ko na kasia guguzu mi gilagilai za ara qa roquroqua na Tamaqu. Ko za vei za aza tugu vei za pojaniziu na Tamaqu za qa roitini ara.
Aria, turu ko ta loia na ia ani,>> za gua i Jisu.

15

I Jisu za Na Suvegena na Qurepi Zozotona

1 Ari za gua vei i Jisu, <<Ara za na suvege zozotona na qurepi, beto na Tamaqu za na tinoni umuma.
2 Ria doru kaequ ara qarike vua za kaele paledi aza, goto ria doru kae qari vua za kabikabisi valiosoria ko mari boka vua valeana.
3 Gamu za gamu tavaliosoni na paranga qa tori pojadigamu tu ara.
4 Mu togaza pana taqu beto ara ba mana togaza tadigamu. Na kaena na gazoro qurepi za zake boka vua tonai mina turu kale makana, goto mina togaza tugu pa kuta suvegena aza beto za mina vua. Ko za varitoto vei tugu aza za gamu ba munake boka vua vei munake togaza pana taqu.
5 Ara za na suvegena na gazoro qurepi, goto gamu za na kakaena. Aza za togaza taqu beto ara qa togaza tana, za aza tugu za mina vua valeana. Ura kepore maka za muna bokai za gamu vei munake togaza pana taqu.
6 Aza zake togaza taqu za tagona votu vei pale maka kae suvege ko za ukenana. Ko na kae suvege vei zara za qari taboko varikamu ko qari tagona lao pale pa iku, ko qari tavato pale.
7 Vei muna togaza pana taqu za gamu beto na qua paranga mari togaza pana tadigamu, nari za aza gamu nyoroguani ko muna tepai za pala muna tekua tugu.
8 Tonai muna qua sepele ara za gamu ko muna vua valeana, nari za tavalavata za na Tamaqu ara.
9 Maka moqaza vei na Tamaqu za roquroquziu ara, nari za ara ba qa roquroqugamu tugu za gamu. Ko mu togaza pa variroqu taqu.
10 Vei muna kopudi ria na qua garunu, nari za pala muna togaza pana qua variroqu za gamu, maka moqaza vei ara ba qa kopudi za na garunu tana Tamaqu ko qa togaza pa variroqu tana ara.

11 Ria na zakazava ari za qa tori ule vadigamu tu gamu ara ko na qua qera mi kole tadigamu beto na qera tadigamu mi okoto valeana qa gua.
12 Ani za na garunu taqu: Mu makarai variroqu za gamu maka moqaza vei tugu ara qa roquroqugamu za gamu.
13 Kepore mutugu za maka variroqu za lavata jolani na variroqu tana tinoni za varivanani za nana toa ko za tokadi ria nana baere.
14 Ko gamu za na qua baere ara vei muna roitidi ria qa garunudigamu ara.
15 Koviria za qake kukudigamu na pinauzu ara za gamu, ura na pinauzu zake gilagilai za aza za roitini na nana bangara. Ba koviria qa gigaladigamu na baere za gamu, ura ria doru zakazava qa nongororia tana Tamaqu za qa tori ule vadigamu tu za gamu.
16 Nake gamu gamu mijataziu ara; goto ara tu za qa mijatagamu gamu beto qa udukugamu ko muna lao vua valeana, ko na vuamiu mi kole jola. Beto ko aza muna tepani na Tamaqu

pa izongoqu ara za mina vadigamu tugu.
17 Ko ani aza qa garunudigamu gamu: mu makarai variroqu,>> za gua i Jisu.

Na Kasia Guguzu Mina Kanagamu

18 Ari za gua vei i Jisu, Vei minake tavaraguadigamu na kasia guguzu, nari za mu gilagilai gu za ara mae tu za tori ke tavaraguaniziu tu.
19 Vei bi na nana na kasia guguzu za gamu, nari za na kasia guguzu bi roquroqu veidigamu na nana baere makana aza za gamu. Ba ura nake tana kasia guguzu za gamu, goto ara tu qa tori mijata kaledigamu tu pa kasia guguzu za gamu, ko za vei za zake tavaraguadigamu na kasia guguzu za gamu.
20 Mu roqu vakoititia za na paranga qa tori pojadigamu tu: Kepore za maka pinauzu za poreveveina jolani za nana bangara. Vei mari komitiziu ara, nari za gamu ba mari komitigamu tugu; vei mari kopuni za na paranga taqu, nari za pala mari kopuni tugu za na paranga tadigamu.
21 Ba ria na zakazava ari pala mari roiti laodi tugu tadigamu koko vei gamu gamu pogozia na izongoqu ara, ura qarike gilagilai ria aza za garunuziu ara.
22 Vei bake lame ko bake pojadi ara, nari za barike tagoreni ria za na dia sela; goto koviria za marike boka talegazani ria za na tinajutuna na dia sela.
23 Aza za zake tavaraganiziu ara za zake tavaraguani tugu za na Tamaqu.
24 Vei bake roitidi ara pana tadiria ria na roiti kepore mule maka tinoni bi tori roitidi mae tu, nari za barike tagoreni ria za na dia sela. Ba koviria za qari tori batiadia tugu ria qa roitidi ara, ba qarike tavaraguaniziu tugu ara beto na Tamaqu.
25 Ba zara za vei za vei gu ko mi gore votu aza za takuti pa dia Vavanau, aza ari za gua vei, Qarike tavaragua goboroniziu ara, za gua.
26 Na varitokai, aza na Ongongu za kolea na zozoto beto za koko vei tana Tamaqu, za mina lame. Ara mana garunu lagere vadigamu koko vei tana Tamaqu aza, ko totonai mina lame za mina ululeni na veveiqu ara aza.
27 Beto ko gamu ba muna ululeniziu tugu ara, ura pa podapodalaina tu na qua roiti ara gamu podalai suvere tavitiziu ara za gamu.

16

1 Ari za gua vei i Jisu, <<Ria na zakazava ari za qa tori ule vadigamu tu za gamu, ko gamu muke tatupe.
2 Pala mari iju paledigamu pa ruma varivarikamuna za gamu, beto ko za korapa lame za na totozo tonai ria doru mari vaukegamu gamu za pala mari dogoro veini qari korapa roiti laoni maka roiti leana tana Tamaza.
3 Ko na roiti vei zara za mari roitidi ria ura qarike gilagilai ria za na Tamaqu beto ara.
4 Ba ari ria na zakazava qa tori pojadigamu tu za gamu, ko tonai mina kamua za na totozo mari roiti vei ria za gamu muna roqu vakoititiria ria na paranga qa tori pojadigamu tu ara,>> za gua i Jisu.

Na Roiti tana Ongu Tabuna

<<Ego na zakazava ari za qake oqanai pojadigamu ara pa podapodalaina, ura ara qa suvere tavitigamuqua gu za gamu.
5 Ba koviria za ara qa korapa lao tana aza za garunuziu ara, ba kepore maka gamu bi nanazaziu, <Pae muna lao?> bi guniziu.
6 Ba koviria tu qa ule vadigamu na zakazava ari ara, za pugelia na takulanga za na bulomiu gamu.
7 Ba ma pojadigamu na zozoto ara za gamu: za leana jola tadigamu za ara mana taloi keni. Ura vei manake taloi keni ara, nari za na varitokai za minake lame tadigamu. Goto vei mana taloi keni ara, za beto mana garunu lagereni tadigamu ara aza.
8 Ko tonai mina lame aza za mina udukuria ria pa kasia guguzu na

15:25 Kera Vatarazae 35.19; 69.4.

veveina na sela, na veveina na tuvizi beto na veveina na varituti.
9 Qari selani ria za na veveina na sela, ura koko vei qarike vazozotoziu ara.
10 Qari selani ria za na veveina na tuvizi, ura qa korapa lao tana Tamaqu ko munake bati sogaziu ara.
11 Qari selani ria za na veveina na varituti, ura na bangarana na kasia guguzu ani za tori tapitu tu.

12 Qari zoku jola ria na zakazava qa oqoro pojadigamu ara, ba koviria za pala munake boka vakoititiria gamu ria.
13 Ba tonai tu mina lagere aza, na Ongongu za kolea na zozoto, za mina toka laodigamu pa doruna na zozoto. Minake vavakatoni na nana makana aza, goto mina vavakatodi aza ria za nongorodi beto mina ule vadigamu ria na zakazava qari korapa lame.
14 Aza za mina valavataziu ara, ura pala mina teku vakarovo gu taqu beto za mina ule vadigamu za gamu.
15 Doruna za izongia na Tamaqu za taqu, ko za vei aza za qa parangani ara, <Na Ongu Tabuna pala mina teku vakarovo gu taqu beto za mina ule vadigamu za gamu,> qa guni ara,>> za gua i Jisu.

Na Takulanga beto Na Qera

16 Ari za gua vei mule i Jisu, <<Pana maka iapeki totozo beto za munake batiziu ara, beto za pa maka iapeki totozo mule pa liguna aza beto za muna batiziu ara,>> za gua i Jisu.

17 Nari za kaki ria na nana sepele za qari kole varinanaza, <<Na za ginuana ani aza vei za pojadigita aza, <Pana maka iapeki totozo beto za munake batiziu ara, beto za pa maka iapeki totozo mule pa liguna aza beto za muna batiziu ara za,> guni aza? Beto ko na za ginuana aza, <Ara za qa korapa lao tana Tamaqu,> za guni aza?
18 Ko na za ginuana aza <Maka iapeki totozo> za guni zana? Ura, ko gita ko ba taqeke gilagilai za aza za pojai aza!>> qari gua.
19 Ba za tori gilagilainana tu i Jisu za qari kole nyorogua nanazia ria aza, ko ari za gudi vei, <<Aza tugu na paranga qa pojai ara, <Pa maka iapeki totozo beto za munake batiziu ara, beto za pa maka iapeki totozo mule pa liguna aza beto za muna batiziu ara,> qa guni ara, za gamu korapa varinanazani gamu?
20 Zozoto pa zozoto ma pojadigamu ara za gamu: pala muna lukana na kebokebo za gamu, ba na kasia guguzu za mina qera. Gamu za muna takulanga, ba na miu takulanga mina peluku qera.
21 Totonai mi podopodo za gua za na reko za kolea aza za na takulanga, ura za kamua za nana totozo okotona. Ba pa liguna za tori vaporea tu aza za na koburu, nari za muma pale aza za na vitigi ura za qerani aza za maka tinoni za tori podo lame tu pa kasia guguzu.
22 Ko gamu za koviria za kolegamu na takulanga, ba totonai mana maka dogoro ligugamu mule ara nari za na bulomiu za mina pugelia na qera, ko na qera aza za minake tateku varijo tadigamu.
23 Ko pa rane aza za munake tepai maka za taqu za gamu. Zozoto pa zozoto ma pojadigamu ara za gamu: aza muna tepani na Tamaqu pa izongoqu ara za mina vadigamu tugu.
24 Za kamua koviria za gamu oqoro tepai maka za pa izongoqu ara za gamu; Mu tepa ko mu tekua, ko na miu qera mi okoto valeana,>> za gua i Jisu.

Ara qa Tori Vakilasia Tu za na Kasia Guguzu

25 Za paranga mule i Jisu, <<Ria na zakazava ari za qa tori ule vadigamu tu ara pa vavakato vavapada. Ba na totozo za korapa lame tonai manake ule vadigamu pa vavakato vavapada za gamu, goto pala mana ule lodalodaka vadigamu gu na veveina na Tamaqu za gamu.
26 Pa rane aza za gamu tu za muna tepa pa izongoqu ara za gamu;

ara pala mana tepa vadigamu tana Tamaqu qake gua ara.
27 Ura na Tamaqu makaqu za roquroqugamu za gamu. Za roquroqugamu aza ura gamu gamu roquroquziu beto gamu tori vazozotoa tu za ara na kokoqu tana Tamaqu ara.
28 Qa koko lagere vei tana Tamaqu nari qa lagere pa kasia guguzu ara, beto ko koviria mule za mana taloi pa kasia guguzu ani ko mana mule lao tana Tamaqu ara,>> za gua i Jisu.
29 Nari qari paranga ria na nana sepele, <<Dogoro! Koviria qu ulule lodalodaka ao, quke ulule pa vavakato vavapada.
30 Koviria gami vakabere valeania gami za ao qu gilagilai doru maka za, ko marike kilu nanazigo na tinoni beto muna gilagilaimua ao za na manugu qari rovea. Ko za vei aza za gami gami vazozotoa za na lame veimu tana Tamaza ao,>> qari gua.
31 Nari za oeria i Jisu ria, <<Ae vei, koviria gamu vazozoto?
32 Vainongoro ko! Na totozo za korapa lamelamenana, ko za tori kamu tu za koviria, tonai muna okoto nyanyalia na okoto miu kota mari veidigamu za gamu, ko muna loi vamakaziu ara. Ba ara za nake makaqu zozoto, ura na Tamaqu za korapa suvere tavitiziu ara.
33 Ria na zakazava ari za qa tori pojadigamu tu ko pa miu kole maka taqu muna izongia gamu za na bule. Pa kasia guguzu pala muna gozoria na vitigi. Ba mu varene! Ara qa tori vakilasia tu za na kasia guguzu!>> za gua i Jisu.

17

I Jisu za Varavara Tokadi ria na Nana Sepele

1 Ego pa liguna gu za beto paranga vei zara i Jisu, za enga zae pa noka beto ari za gua vei, <<Tamaqu, za tori kamu tu za na totozo. Mu valavatia na Tumu, ko na Tumu mi valavatigo ao.
2 Ura qu tori vani tu ao na neqi aza ko mina lalaedi doru tinoni, ko mina vadi na toa jola ria qu tori iadi tu ao.
3 Na toa jola ani: mari gilagilago ao, maka makai Tamaza zozotona, beto mari gilagilai tugu i Jisu Karisito, aza qu garunu lagereni ao.
4 Ara qa tori valavatigo tu pa kasia guguzu tonai qa vaokotoria ria na roiti qu ianiziu ao ko qa roitidi.
5 Ko koviria za, Tamaqu, mu valavataniziu pa moemu za na vinalavata qa tori somana izongo tavitinigo tu ao totonai za oqoro podaka na kasia guguzu.
6 Qa tori vabatidi tu ara tadiria na tinoni qu ia kale vaniziu ao pa kasia guguzu za na veveimu ao. Na mua ao ria, ba qu tori vaniziu tu ara ria, ko qari tori vataberia tu ria za na mua paranga.
7 Ko koviria qari gilagilai ria za doru zakazava qu tori vaniziu tu ao za na koko lame veidi pana tamu.
8 Na nongoro qu vaniziu ao za qa tori pojadi tu ria, ko qari tori teku vazozotoa tugu beto qari gilagilai zozoto za na koko veiqu tamu ara, beto ko qari vazozotoa za ao tugu qu garunuziu ara.
9 Ara za qa varavara tokadi ria. Nake kasia guguzu doruna za qa varavara tokadi ara, goto ria tu qu vaniziu ao za qa varavara tokadi ura ria tu za tamu.
10 Ria doru qa izongoria ara za tamu, beto ria doru qu izongoria ao za taqu, ko tadiria qa tekuni ara za na vinalavata taqu.
11 Qa korapa ma mule lao tamu qa gua ara, ko manake suvere lalaoqua pa kasia guguzu, goto ria tu ari za mari suvere pa kasia guguzu. Tamaqu liosomu, mu kopudi pa izongomu aza qu vaniziu ara ria ari, ko mari kole maka maka moqaza podeke vei ao beto ara taqe maka.
12 Totonai qa suvere tavitiria za qa kopudi pa izongomu qu vaniziu ara za ari. Qa kopu vasareria ko kepore maka ria za bi muma goto aza tugu za taudukuni ko mina tanyuara za

muma, ko za gore votu gu za na Kutikuti Tabuna.
13 Koviria za qa korapa mule lao
tamu ara, ko qa korapa parangadi
za ari totonai qa korapa suvere pa
kasia guguzu, ko mari izongo va-
pugepugelia ria za na qua qera pa
okokoto bulodi qa gua.
14 Ara qa tori vadi tu ria za na
mua paranga, ba na kasia guguzu za
zake tavaraguadiria ria, ura ria za
nake tana kasia guguzu, maka mo-
qaza podeke vei tugu ara ba nake
tana kasia guguzu.
15 Qake tepaigo ara ao ko mu varijo
ioloria pa kasia guguzu ria, goto vei
ko mu kopu vasareria tana kutana
nikerena qa gua.
16 Nake tana kasia guguzu ria,
maka moqaza podeke vei tugu ara
ba nake tana kasia guguzu.
17 Mu vamadi ria pa zozoto; na mua
paranga za na zozoto.
18 Maka moqaza podeke vei tugu
ara ba qu garunu lameniziu pa kasia
guguzu, nari za ara ba qa garunu
laodi tugu pa kasia guguzu ria!
19 Ko pa ginuadi ria za ara qa va-
madi muleniziu makaqu, ko ria ba
mari tavamadi tugu pa zozoto.
20 Ba nake ria gu makadi ari za qa
varavara tokadi ara, goto ria tugu
vei qari vazozotoziu ara tonai qari
ululeniziu ara ria ari.
21 Qa varavara ara ko ria doru za
mari maka. Tamaqu, qa varavara
ko mari kole tadigita kori ria. Maka
moqaza vei tugu ao qu kole taqu beto
ko ara qa kole tamu, nari za ria ba
mari kole maka tadigita, ko na ka-
sia guguzu mi vazozotoa za ao qu
garunuziu ara.
22 Ara za aza tugu na vinalavata qu
vaniziu ao za qa vadi ria, ko mari
maka maka moqaza vei tugu ao beto
ara taqe maka.
23 Ara za qa suvere tadiria beto
ao taqu, ko mi okoto za na kole
maka tadiria, ko mi gilagilai na kasia
guguzu za ao qu garunuziu ara beto
qu roquroquria ria maka moqaza vei
tugu qu roquroquziu ara.
24 Tamaqu! Ria qu tori valame
vaniziu tu ao za qa nyorogudi ko
mari suvere ketakoi mana suvere ara
ko mari batia za na qua vinalavata,
aza na vinalavata qu vaniziu ao.
Qu vaniziu ao za na vinalavata ura
qu roquroquziu totonai tu za oqoro
taroiti na kasia guguzu.
25 Tamaqu, ao na tuvizimu! Na
kasia guguzu zake gilagilago ao, goto
ara qa gilagilago, beto ko ria ari qari
gilagilai za ao qu garunuziu ara.
26 Qa tori vagilagiladi tu ria za
na veveimu ao, ko manake koroto
tugu roiti veidi, ko aza qu roquroqu
veiniziu ao ara za mari roquroqu
veini za na goto tinoni, beto ko ara
ba ma kole somana tadiria,>> za gua
i Jisu.

18

Za Taaru Tamana i Jisu
(Matiu 26.17-56; Maka 14.43-50; Luke 22.47-53)

1 Pa liguna za beto varavara vei
ari i Jisu, za taloi tavitiria tugu ria
na nana sepele ko qari karovia na
lolomo nyonyola pie pa Kidoroni.
Kolenana pa ia aza za maka inuma,
ko i Jisu beto ria na nana sepele za
qari lao ketakoi.
2 (Ego i Jiudasi, aza na tinoni za ga-
bala kanai aza, za tori gilagilainana
tu za na ia aza, ura tori kubo totozo
tu za i Jisu beto ko ria na nana sepele
qari varikamu ketakoi.)
3 Ko za tokaria i Jiudasi ria maka
minete solodia beto ria kaki nabulu
kopu tadiria na kuta iama beto na
Parese, ko qari lao bola za pa inuma
aza. Qari pogozia na juke, na juke ito
beto na zakazava variperadi.
4 Ba za tori gilagila betoria tu i
Jisu ria doru zakazava mari taroiti
lame tana, ko za rerege lao ko za
nanazaria, <<I zei za gamu korapa
nyaqoa gamu?>> za gua.
5 Nari qari oe lao ria, <<I Jisu pa
Nazareti,>> qari gua.
Nari za paranga i Jisu, <<Ara za
aza,>> za gua. (I Jiudasi na tinoni za

gabala kanai aza za kole tugu turu tavitiria ria ketakoi.)
6 Ko totonai <<Ara za aza>> za gudi
i Jisu, nari za qari togolo mule ko qari
lotudi tu pa pezo.
7 Beto za nanazaria mule i Jisu
ria, <<I zei za gamu korapa nyaqoa
gamu?>> za gua.
Nari qari paranga ria, <<I Jisu pa
Nazareti,>> qari gua.
8 Nari za paranga i Jisu, <<Qa tori
pojadigamu tugu za ara za aza. Ko
vei ara gu za gamu korapa nyaqoziu
gamu, nari za mu loi vakeniria ropi
ria ari,>> za gua.
9 (Zara za paranga vei aza ko mi
gore votu aza za tori pojai tu aza,
tonai ari za gua vei <<Qa oqoro valu-
mua ara za maka ria qu vaniziu ao,>>
za gua.)
10 Ego za kole tugu pogo-
pogozianana i Saimone Pita za maka
benete, ko za unuzu votuni gu ko za
maja teusu paleni za na talinga kale
matuana na nabulu tana kuta iama
lavata. (Na izongona na nabulu aza i
Malakasi.)
11 Nari za ari za guni vei i Jisu
i Pita, <<Mu soba kura muleni pa
nana kolekolena za na benete zana!
Pala mana bukua tugu ara za na
kapa vitigi za tori vaniziu tu ara na
Tamaqu. Ae vei, quke gilagilai ao za
vei aza?>> za guni.

I Jisu Za Tatoka Lao Pa Moena I Hanasi
(Matiu 26.57-58; Maka 14.53-54; Luke 22.54)

12 Ego ko qari aru tamania ria na
minete solodia beto na dia tinoni
matamata beto ko ria na nabulu kopu
tadiria na Jiu i Jisu, ko qari piua na
limana,
13 beto qari toka laoni ti Hanasi
mae. I Hanasi ani za na roana i Kaia-
pasi, aza na kuta iama lavata pa aoro
aza.
14 (Beto ko i Kaiapasi tugu aza za
vavanauria ria na tinoni matamata
tadiria na Jiu, ari za gudi vei, <<Za
leana jola za maka tinoni gu bi uke
vadi ria doru tinoni,>> za gua.)

I Pita Za Ozoni I Jisu
(Matiu 26.69-70; Maka 14.66-68; Luke 22.55-57)

15 Ego i Saimone Pita beto maka
goto sepele za qari tutia i Jisu. Maka
sepele aza za na tagilagilana tana
kuta iama lavata ko za luge tuti laoia
i Jisu pa kakabarena na ruma tana
kuta iama lavata,
16 goto i Pita za kole turunana pa
peguruna na atakamanana na bara.
Ego beto za rerege votu lame aza na
sepele na tagilagilana tana kuta iama
lavata ko za lao parangia za na nab-
ulu reko za kopu atakamana, ko za
toka lugeni i Pita.
17 Nari za paranga lao ti Pita za
na reko nabulu za kopu atakamana,
<<Nake ao tugu vei za maka sepele
tana tinoni nari?>> za guni.
Nari za paranga i Pita, <<Dai, nake
ara,>> za gua.
18 Ego ko za lomozo za na kota, ko
qari vatoai ria na nabulu beto ria
na nabulu kopu za na iku naji, beto
qari turu varilivutaini ko qari kole
davangadia. Ko i Pita ba za lao tugu
turu tavitiria ria ko za somana da-
vanganana.

Na Kuta Iama Lavata Za Nanazia I Jisu
(Matiu 26.59-66; Maka 14.55-64; Luke 22.66-71)

19 Ego za nanazani na kuta iama
lavata ti Jisu za na veveidi ria na nana
sepele beto ko ria na nana varivagi-
galai.
20 Nari za oea i Jisu aza, <<Ara
za qa tori paranga lodalodaka tu
tana kasia guguzu. Ko ara doru to-
tozo qa kole varivagigalai pa ruma
varivarikamuna beto pa kakabarena
zelepade gu, ketakoi qari varikamu
ria na tinoni Jiu. Kepore tugu maka
za ba peki poja golomia pa paena ara.
21 Ko ae za vei za qu nanazaziu
tu ara? Mu nanaza laoria tu ria na
tinoni qari nongororia na zakazava
qa pojadi ara. Dogoro! Ria qari gi-
lagilaidia ria na paranga qa pojaria
ara,>> za gua i Jisu.

22 Totonai za paranga vei zara i Jisu
za maka ria na nabulu kopu pa kekе-
taina za tapalia aza beto ari za guni
vei, <<Zara muna oe veini ao za na
kuta iama lavata?>> za guni.
23 Nari za oea i Jisu aza, Vei ba
paranga vasela ara, nari za mu ule
vadi tu ropi ria doru za na sela aza.
Ba vei ba zotoqua gu ara, nari ae za
vei ko qu poaraziu tu ara? za gua i
Jisu.
24 Ego ko za korapa tu tapiu kolena
za garunu laoni mule i Hanasi ti Ka-
iapasi na kuta iama lavata i Jisu.

I Pita za Kilu Paleni Mule i Jisu (Matiu 26.71-75; Maka 14.69-72; Luke 22.58-62)

25 Ego i Saimone Pita za kole tugu
turu davanganana makana ketakoi.
Nari qari paranga laoa ria kaki aza,
<<Nake ao tugu za maka sepele tana
tinoni zana?>> qari gua.
Ba za kilu pale mutugu i Pita, ari za
gua vei, <<Dai, nake ara,>> za gua.
26 Ba maka ria na nabulu tana kuta
iama lavata aza na turana na tinoni
za taqaza teusu pale na talingana i
Pita za paranga votu, <<Goto ao zo-
zoto tu za qa bati tavitinigo aza pa
inuma akae?>> za gua.
27 Nari za maka kilu pale mutugu
i Pita aza, <<Dai tugu,>> za gua, beto
za pa totozo tugu aza za kiu gu za na
kokorako.

I Paelati za Pitua i Jisu (Matiu 27.1-2, 11-14; Maka 15.1-5; Luke 23.1-5)

28 Ego pa volavolaza lea za qari
toka votuni pa ruma ti Kaiapasi i Jisu,
ko qari toka laoni pa kakabarena na
ruma tana qavuna. Ba ria na tinoni
matamata tadiria na Jiu za qarike
luge lao pa kakabarena na ruma tana
qavuna, ura qarike nyorogua pajidia,
keta marike boka tekua na vavolo
Alokata qari gua.
29 Ko i Paelati tu za votu kamuria pa
peguru ria ko za nanazaria, <<Na sela
za gamu jutuni gamu na tinoni ani?
>> za gua.
30 Qari oe lao ria, <<Vei bike maka
tinoni roroiti ikerena za na tinoni
ani za babike toka lameni gami tamu
zana,>> qari gua.
31 Nari za ari za gudi vei i Paelati
ria, <<Ego vei za mu toka kenini tu
makamiu ko mu pitua pa miu Va-
vanau makamiu,>> za gudi.
Ari qari gua vei ria na tinoni Jiu,
<<Ba gamike tavamalumuni pana Va-
vanau ko mami vauke tinoni gami,>>
qari gua.
32 (Tonai qari paranga vei zara za
gore votu gu za aza za pojai peran-
gaina i Jisu aza na veveina na uke
mina uke vei aza.)
33 Nari za mule luge pa nana ruma
i Paelati beto za kukua i Jisu ko za
parangia, <<Ao za na bangara tadiria
na tinoni Jiu?>> za guni.
34 Nari za oe i Jisu, <<Ae vei, na mua
gu makamu za na nanaza aza, ba ria
kaki qari pojanigo za na veveiqu ara?
>> za gua.
35 Za oe i Paelati, <<Ae vei, na
tinoni Jiu ara ko qu nanaza veiniziu
zara? Ria tugu na mua puku tinoni
makamu ao beto ko ria na kuta iama
za qari toka lamenigo taqu pani. Ko
na za tu qu roitini ao?>> za gua.
36 Nari za paranga i Jisu, <<Na bi-
nangara taqu za nake koko veina
tana kasia guguzu ani. Vei bi tana ka-
sia guguzu za na binangara taqu, za
ria na qua nabulu kopu bari varipera
viviva, ko barike aru tamanaziu ria
na matamata tadiria na tinoni Jiu
ara. Ba ura na qua binangara nake
tana kasia guguzu ani,>> za gua i Jisu.
37 Nari ari za guni vei i Paelati aza,
<<Ko maka bangara tugu ao, akae?>>
za gua.
Nari za oe lao i Jisu, <<Ao qu po-
jai za ara za maka bangara. Aza qa
podoni ara beto ko qa lagereni ara pa
kasia guguzu ani za vei ko ara mana
uleni za na veveina na zozoto. Ko ria
doru tinoni qari kole vei pa zozoto za
qari vainongoro lame taqu,>> za gua
i Jisu.
38 Za paranga lao i Paelati, <<Na za
za na zozoto?>> za gua.

Za Tapitu ko Mina Tavauke i Jisu (Matiu 27.15-31; Maka 15.6-20; Luke 23.13-25)

Pa liguna za paranga vei zara, za votu pa peguru tadiria na tinoni Jiu i Paelati ko ari za gudi vei, <<Qake batia ara za maka ginugua selana bi boka tajutuni aza.

39 Ba aza vei za kole pa miu tututi za ara mana boka ruvata vadigamu maka tinoni tapiuna pa totozo vavolo (Alokata). Ko ae vei, gamu nyoroguani ko ma ruvata valao vadigamu za na bangara tadiria na Jiu?>> za gua i Paelati.

40 Nari qari maka kuku velavela tu ria, <<Dai, nake aza! I Barabasi tu za gami nyoroguani gami!>> qari gua. (I Barabasi za na tinoni raja ikikona.)

19

1 Ego ko za teku varijo vadi i Paelati i Jisu ko qari piqopiqolo vitivitigi paleni ria na solodia.

2 Beto qari viri vadidolaia ria na solodia za maka vasuvasu bangara varivariokana ko qari vasobani pa batuna, beto qari vazaeni na poko davalana.

3 Beto qari kole lalao paraparanga veini ari, <<Mi toa vakakaza tu za na bangara tadiria na tinoni Jiu!>> qari gua. Beto ko qari vanivani na tapala aza.

4 Beto za votu soga mule tadiria na minete tinoni i Paelati ko za paranga, <<Dogoro! Koviria mana toka votuni ara tadigamu aza, ko gamu mu batia za ara qake batia maka ginugua tana vei bi tajutuni aza,>> za gua.

5 Ko za votu lame i Jisu, za korapa tugu vazazaeria nana za na vasuvasu bangara varivariokana qari vasobani beto na poko davalana. Beto za parangaria i Paelati ria, <<Zana za na tinoni!>> za gudi.

6 Ego aza tugu qari batia ria na kuta iama beto na nabulu kopu aza, nari za qari kuku velavela, <<Vaukea pa korosi! Vaukea pa korosi!>> qari gua.

Za paranga laoria i Paelati ria, <<Gamu tu mu titai ko mu vaukea pa korosi! Ura ara za qake izongo batia maka ginugua vei bi tajutuni aza,>> za gua.

7 Qari oea ria na tinoni Jiu aza, <<Gami za kolenana za na mami Vavanau ko pa mami Vavanau za pada mina uke tugu aza, ura za poja tarini na Tuna na Tamaza makana aza,>> qari gua.

8 Ko totonai za nongororia i Paelati zara qari gua vei ria, za matagutu tugu lalaonana za totonai.

9 Ko za maka mule luge mutugu pa nana ruma qavuna ko za nanazia i Jisu, <<Pae na tinonimu ao?>> za guni.

Ba zake pavu oea i Jisu aza.

10 Nari za parangia i Paelati aza, <<Ae za vei ko quke oeziu ara ao? Quke gilagilai ao za ara gu qa izongia za na neqi ko mana boka ruvatigo beto mana boka vaukego pa korosi ao?>> za guni.

11 Nari za oea i Jisu aza, <<Na neqi muna boka varoiti lameni ao taqu za nake mua neqi makamu ao, goto na Tamaza gu pa nulu za vanigo. Ko na sela tana tinoni za valameziu ara tamu za ikerena jolani na sela tamu,>> za guni.

12 Totonai za nongoria i Paelati zara za gua vei aza, za nyaqoa aza za na zona ae vei ko bi ruvatia aza i Jisu za gua. Ba qari kole tugu kuku velavela ria na tinoni Jiu, Vei muna ruvatia ao aza, za nake baere ti bangara Siza ao! Ura na tinoni za vavabangara muleni makana za na kana tana bangara Siza aza! qari gua.

13 Ego ko totonai za nongororia i Paelati za na paranga ari, nari za toka votuni aza i Jisu, ko za lao nyumu pa nana nyumunyumuna varivaritutina pa ia za tasapeni patu (qari gigalani Qabata pa paranga Aramaiki).

14 (Ego ko za kamua gu za na rane vatana na vavolo Alokata, ko za tata korapa rane za totonai.)

Ko za parangaria i Paelati ria na tinoni Jiu, <<Dogoro! Zana za na miu bangara!>> za gudi.

15 Nari qari kuku velavela ria na
tinoni, <<Toka vakenia! Toka vake-
nia! Vaukeagana pa korosi aza! >>
qari gua.
Za nanazaria i Paelati ria, <<Ae za
vei ma vauke pale pa korosi za na
miu bangara?>> za gua.
Qari oe ria na kuta iama, <<Gami za
kepore mule na mami bangara, goto
i Siza gu!>> qari gua.
16 Ego ko za loi lao vadi i Paelati i
Jisu ko ria mari vaukea pa korosi za
gua.

I Jisu za Tavauke pa Korosi (Matiu 27.32-44; Maka 15.21-32; Luke 23.26-43)

Nari qari teku vakarovia ria i Jisu,
17 ko qari vapogozoni na nana ko-
rosi makana beto za votu lao pa maka
ia qari kukuni na Batu Tomete (pa
paranga Aramaiki na izongona za
Qoloqota).
18 Ketakoi za qari pata vatitia pa
korosi ria aza. Ko kori tinoni za qari
pata vatitidi mutugu pa dia korosi
pa kori kalena i Jisu, goto i Jisu pa
korapa.
19 Ko za kutia i Paelati za maka
kutikuti beto za varamatia pa korosi
keta pa batuna, ko ari za gua vei za
na kutikuti: I JISU PA NAZARETI, NA
BANGARA TADIRIA NA JIU!
20 Ko na kubo tinoni Jiu qari tiroa
za na kutikuti aza, ura na ia aza ke-
takoi qari pata vatitini pa korosi i Jisu
ria za zake zou pa guguzu lavata beto
ko na kutikuti za takuti pa paranga
Aramaiki, pa Latini, beto pa Qiriki.
21 Nari qari paranga laoa i Paelati
ria na kuta iama, <<Muke kuti veini
NA BANGARA TADIRIA NA JIU, muke
gua, goto ari tu mu gua vei, <NA
TINONI ANI ZA ARI ZA GUA VEI: ARA
NA BANGARA TADIRIA NA TINONI
JIU! ZA GUA,> mu gua tu,>> qari guni.
22 Za oe lao i Paelati, <<Na za qa tori
kutia tu ara za mina takuti kolenana
tugu,>> za gua.
23 Ego pa liguna qari vatitia pa ko-
rosi i Jisu ria na solodia, za qari tekua
za na nana poko koti ko qari jiraka
madea beto qari okoto makaria ria
na solodia za ka made jirakadi ari,
beto ko qari tekua tugu vei za na nana
poko gojo doru. (Na poko gojo doru
ani za nake tapitina za podalai pa
batuna ko za gore kamu pa uquna.)
24 Beto qari kole variparanga ria
na solodia, <<Take rikatia za na poko
ani. Goto ta gonani na patu mi-
jamijata ko ta gilagilai i zei za mina
tekua,>> qari gua. Ko zara qari roiti
veini aza, ko za gore votu za aza vei
za tori pojai tu na Kutikuti Tabuna ari
za gua vei,
<<Qari varijirakani ria za na qua
poko,
beto ko qari gonani patu mijami-
jatana
za na qua poko gojo doru,>> za gua.
Ko ria tugu na zakazava ari za qari
roitidi ria na Solodia.
25 Ego ko qari korapa tugu turu
tatadia pa korosi qari vatitini i Jisu
ari Mere na tinana, beto na taina reko
tugu i Mere, beto i Mere na maqotana
i Kolopasi, beto ko i Mere na lame
veina pa Magadalene.
26 Ko za dogoro lao za gua i Jisu
ko za batia za na tinana beto aza
na sepele za roquroqu vitivitigia aza
za korapa tugu turu ketakoi, nari
za paranga lao tana tinana i Jisu,
<<Tinaqu, dogoro! Aza za na tumu
marene,>> za guni.
27 Beto za paranga laoa na sepele,
<<Dogoro! Aza za na tinamu,>> za
guni. Ko podalai gu totonai za tokai
na sepele za na tinana ko za lao su-
vere pa ruma tana sepele aza.

I Jisu za Uke (Matiu 27.45-56; Maka 15.33-41; Luke 23.44-49)

28 Ego ko za gilagilai i Jisu za doru
zakazava za qari okoto valeana beto
za koviria, ko vei ko mi gore votu za
na Kutikuti Tabuna za gua, nari za
paranga, <<Qa kidepe,>> za gua.
29 Kolenana tugu ketakoi za maka
jaqi za pugelia na kolo vaini pazana,
ko qari tekua za maka poko puqa-
puqana ko qari vatubuluni na vaini
aza beto qari vatogazani pa uquna

19:24 Kera Vatarazae 22.18.

na kolu hizopi ko qari jotini pa beruberuna i Jisu.
30 Ko pa liguna za bukua i Jisu za na vaini, za ari za gua vei, <<Za tori okoto zozoto tugu!>> za gua. Beto za vatiti gorea za na batuna ko za loia za na singo.
31 Ego na rane vatana za na rane aza, ko na ligunana na rane aza za na rane Minyere aza na rane poreveveina jola. Ko zake tanyorogua za totonai mina kamua za na rane Minyere za bari korapa titi jola pa korosi na tinidi ari kue qari gua ria na tinoni Jiu. Ko qari lao tepa vinamalumu ti Paelati ria na matamata tinoni Jiu, ko bari poe paledi na nenedi ari kue beto ko bari tateku vagore pa korosi qari gua.
32 Ko qari lao ria na solodia ko qari poe paledi za na nenena na tinoni momoe, beto vei tugu aza maka ari kori qari vatiti tavitini i Jisu.
33 Goto totonai qari lame kamua i Jisu nari za qari batia za tori uke tu aza, ko qarike poe ria na nenena.
34 Ba maka ria na solodia za tekua za na opere ko za qata laoni maka kale sikisikirina ko za nyoa votu za na orungu beto na kolo.
35 (Ko aza na tinoni za batia zozoto na roiti vei za taroiti ani za korapa ululeni ani, ko gamu mu vazozoto za gua. Ko na ulule tana za na zozotona beto za gilagilainana aza za parangani na zozoto aza.)
36 Za taroiti vei zara, ko za gore votu za na Kutikuti Tabuna, ari za gua vei, <<Kepore maka pudapudana za bi tapoe,>> za gua.
37 Beto ko kolenana mule za maka kutikuti pa Kutikuti Tabuna ari za gua vei, <<Mari batia ria na tinoni aza qari qatani na opere,>> za gua.

Na Vapaena i Jisu
(Matiu 27.57-61; Maka 15.42-47; Luke 23.50-56)

38 Pa ligudi na roiti ari, za lao i Josepa, na tinoni pa Arimatia, ko za tepani ti Paelati za na kobukobu tinina i Jisu. (I Josepa za maka sepele tugu ti Jisu aza ba za suvere gologolomo, ura za matagutudi na matamata tadiria na tinoni Jiu.) Ko za vamalumia i Paelati nari za lao ko za pogozia za na kobukobuna i Jisu.
39 Beto ko i Nikodimasi tugu vei, aza na tinoni za lao dogoria i Jisu na bongi, za tutia i Josepa, ko za pogozia aza za na vuva tini za taroiti pa moa beto na aloe, na padana uengavulu kilo na mamatana.
40 Ko qari teku vagorea ari kori za na kobukobu tinina i Jisu ko pa liguna qari vavuvuzu tarini na mereseni omanga lea nari za qari udeni na poko lineni. Qari ude veini tugu qari tututi vei ria na tinoni Jiu totonai qari vatanani na kobukobu tini tinoni beto mina tagolomo.
41 Za kolenana za maka inuma za tata gu ketakoi qari vatitini i Jisu pa korosi, ko maka bevi korega za pa inuma ketakoi, oqoro pore maka tinoni ukena bari vakoleni.
42 Ko ketakoi qari lao vakolea za na kobukobu tinina i Jisu, ura za tata gu ketakoi za na bevi aza, beto ko na rane vatana tadiria na Jiu za totonai ura za tata na rane Minyere.

20

Na Turumule ti Jisu
(Matiu 28.1-10; Maka 16.1-8; Luke 24.1-12)

1 Ego na volavolaza rorodomo oqoro kabere pa rane momoe pana vuiki, za munu lao pa bevi i Mere na reko pa Magadalene, ko za dogoro lao za gua nari za tori tavatitolo rijo tu za na patu patena na ngujuna na bevi.
2 Nari za abutu mule lao ti Saimone Pita beto tana maka sepele aza za roquroqu vitivitigia i Jisu aza, ko ari za gudi vei, <<Qari tori teku vakeni paleni tu pa bevi na Bangara, ko gamike gilagilai pae qari vakoleni,>> za gua.
3 Nari qari taloi ko qari lao pa bevi ari Pita beto na sepele aza.

19:36 Votu 12.46; Nguti 9.12; Kera Vatarazae 34.20. **19:37** Zakarae 12.10; Dogodogoro 1.7.

4 Qari makarai abutu lao ari kori,
ba za abutu valiguligu paleni na se-
pele aza i Pita ko za lao kamu momoe
pa bevi.
5 Ko za opo oviki luge pa bevi za gua
aza, nari za batia za na poko lineni
gu aza qari udeni na kobukobu tinina
aza, ba zake luge lao pa leo bevi aza.
6 Nari za tuti liguligu kamu i Sai-
mone Pita, ko za luge jola lao pa leona
na bevi. Ko za batia tugu za na poko
lineni galegale gu za korapa kole ke-
takoi,
7 beto ko aza na poko qari pikoni
pa batuna. Na poko piko batu aza za
zake kole tavitia za na lineni, goto za
tavijongo beto ko za kole kalenana tu.
8 Ego beto za luge tuti lao aza na
sepele za kamu momoe pa bevi, ko za
batia nari za vazozoto.
9 (Ura qarike gilagila kamua ria aza
na kutikuti pa Kutikuti Tabuna za po-
jai pala mina turu mule tugu pa uke
aza za gua.)

I Jisu za Votu ti Mere pa Magada-lene
(Maka 16.9-11)

10 Ego beto za qari muledia pa dia
ruma ria na sepele.
11 Ba i Mere za kole tugu turu
lukalukana nana pa peguruna na
bevi. Ko totonai za korapa tu
lukalukana nana za opo oviki luge
pa leo bevi,
12 nari za batiria za kori mateana
qari pokopoko keala, qari korapa
nyumudia ketakoi qari vakoleni na
tinina i Jisu, maka keta pa kale
batuna maka pa kale nenena.
13 Nari qari nanazia ari kori, <<Siu,
ae za vei ko qu korapa tu lukana ao?
>> qari gua.
Nari za oe lao i Mere, <<Qari tori
teku varijo keni pale tu za na qua
Bangara, ko qake gilagilai pae qari
vakoleni!>> za gua.
14 Beto za balinga gu za gua nari za
batia i Jisu za korapa tugu turu nana
ketakoi; ba zake dogoro gigalia i Mere
i Jisu tugu aza.
15 Za nanaza lao tana reko i Jisu,
<<Siu, ae vei ko qu korapa lukana tu
ao? I zei za qu korapa nyaqoa ao?>>
za gua.
Nari za roquroqua i Mere za palu
na tinoni roiti pa inuma aza za gua,
ko za paranga veini ari, <<Bangara,
vei ao bu pogoso varijoa aza, nari za
mu ule vaniziu ketakoi qu vakoleni
ko ma lao tekua,>> za gua.
16 Za paranga lao tana i Jisu,
<<Mere!>> za gua.
Za balinga lao tana i Mere beto za
paranga laoia pa paranga Aramaiki,*
<<Raboni! >> za gua. (Na ginuana
Raboni za na Tinoni Varivagigalai.)
17 Za paranga lao tana i Jisu,
<<Muke uliziu, ura qa oqoro mule
zae tana Tamaqu ara. Goto mu lao
tadi ari ka viza taiqu ko ari muna
gudi vei, <Ara qa korapa mule lao
tana Tamaqu beto na Tamamiu tugu
gamu, na qua Tamaza beto na miu
Tamaza tugu vei gamu ara,> muna
gudi,>> za guni.
18 Nari za mule keni vavakato
tadiria na sepele i Mere pa Magada-
lene, ari za gua vei, <<Ara qa batia
za na Bangara!>> za gua, beto za ule
vadi na paranga za pojaria i Jisu pana
tana.

I Jisu za Votu tadiria na Nana Se-pele
(Matiu 28.16-20; Maka 16.14-18; Luke 24.36-49)

19 Ego na veluveluna tugu na
rane momoe pa vuiki aza, za qari
varikamu ria na sepele ko qari
pate loka takoria pa maka lose, ura
qari matagutudi ria na matamata
tadiria na Jiu. Nari za kamu turu pa
varikorapaidi i Jisu, ko ari za guadi,
<<Na bule mi somana tadigamu,>> za
gua.
20 Ko pa liguna za paranga vei zara
aza, za vabatidi za na limana, beto
na sikisikirina. Ko totonai qari batia
ria za na Bangara za qari qeraqera
vitivitigi.

* **20:16** Pa Qiriki za na paranga Hiburu za gua, ba za dogoro vei na paranga Aramaiki gu za za tagigala na paranga Hiburu.

21 Nari za ari za gudi vei mule i Jisu
ria, <<Na bule mi somana tadigamu.
Maka moqaza vei tugu na Tamaqu
za garunuziu ara, nari ara ba qa
garunugamu tugu za gamu,>> za gua.
22 Pa liguna za paranga veidi zara,
za singo lao tadiria, beto ari za gua
vei, <<Mu tekua za na Ongu Tabuna.
23 Ria muna taleozodi gamu na dia
sela za mari taleozo tugu ria, goto
ria munake taleozodi gamu ria za
marike taleozo tugu ria,>> za gua i
Jisu.

I Jisu beto i Tomasi

24 Ego i Tomasi (aza za tavaizongo
i Patavivi), maka ari ka manogori
sepele tana, za zake somana suvere
perangaina totonai za kamu votu
tadiria i Jisu.
25 Ko qari kole vavakato vani ari ka
viza sepele aza, <<Gami batia za na
Bangara,>> qari guni.

Ba ari za gudi vei i Tomasi ria,
Vei manake batiria mae na buridi na
pata pa limana, ko manake totuni
karukarusuqu mae za ketakoi qari
suni na pata, beto manake aruni li-
maqu mae za na kale sikisikirina, za
manake izongo vazozoto tugu ara, za
gua.
26 Ego ko pa vinavesu rane nari
za qari varikamu mule pa maka lose
ria na sepele, ko totonai za somana
suvere tavitiria i Tomasi. Ko korapa
tugu pate vamauruna za na ataka-
mana, za kamu turu pa varikorapaidi
i Jisu, beto ari za gua vei, <<Na bule
mi somana tadigamu,>> za gua.
27 Beto ari za guni vei i Tomasi,
<<Ego, mu totu lameni na karukarusu
pa buri pa limaqu, beto mu dogoro
viloto valeanaria na limaqu, beto
mu kaqama lameni na limamu ko
mu ulia za na kale sikisikiriqu. Mu
nogoto vasekeseke ko mu vazozoto!
>> za gua.
28 Nari za oe i Tomasi, ari za gua
vei, <<Na qua Bangara beto na qua
Tamaza!>> za gua.
29 Za paranga lao tana i Jisu, <<Ae
vei qu batiziu gu za qu vazozoto?
Mari tamana ria qari oqoro batiziu
ara, ba qari vazozoto!>> za gua.

Na Kuta Ginuana na Buka Ani

30 Ego totonai za korapa suvere
tavitiria i Jisu ria na nana sepele, za
na kubo jola ria na roiti vinagilagila
za roitidi i Jisu ba qarike takuti pa
buka ani.
31 Goto ari gu za qari takuti, ko
mu vazozotoa gamu i Jisu tugu za na
Karisito, na Tuna na Tamaza, ko pa
miu vazozotona aza, za muna tekua
gamu za na toa jola.

21

I Jisu za Votu pa Qalili tadiria nana Sepele

1 Pa liguna ari nari za bola votu
mule tadiria na nana sepele pa ovuku
Tiberiasi i Jisu, ko ari za vei aza to-
tonai za bola votu tadiria.
2 Qari korapa tugu makarai suvere-
dia ari Saimone Pita, i Tomasi (aza
qari kukuni i Patavivi), i Nataniela
(aza na lame veina pa Kena pa
guguzu Qalili), beto ria na tuna
marene i Jebeti, beto ko ari kori goto
sepele mule ti Jisu.
3 Nari za paranga laoria i Saimone
Pita, <<Koi, ara ma keni tu abuqua,>>
za gudi.

Qari paranga ria, <<Gami ba mami
tutigomami tugu ao,>> qari guni. Ko
qari lao zae pa maka koaka ko qari
keni, ba pa bongi lavata aza za ke-
pore zozoto maka za bari tekuadia.
4 Ko na volavolaza za gore turu pa
poanana i Jisu, ba qarike dogoro gi-
galia ria na sepele i Jisu aza.
5 Beto za paranga laoria i Jisu ria,
<<Boko marene, gamu abua tu kaki
igana?>> za gua.

Qari paranga lao ria, <<Qokolo, ko
kepore tu!>> qari guni.
6 Nari ari za gudi vei, <<Ego, mu
ipani keta pa kale matuana na koaka
za na vaqara, beto pala muna ba-
tia,>> za gua. Nari qari ipani za na
vaqara qari gua nari za beto qarike
boka vaiolia za na vaqara, ura za koi
vei pugelia na igana.

7 Nari za paranga lao ti Pita za na
sepele za roquroqu vitivitigia i Jisu,
<<Qokolo, na Bangara zana! >> za
guni. Ego ko aza tugu za nongoria i
Saimone Pita za na Bangara zana za
gua tugu aza, za piluni gu za na nana
poko koti (ura za vagore pale totonai
qari kole abu), ko za tuluzu oqa gore
pa kolo.
8 Goto ria na sepele qari suvere jola
pa koaka za qari qelu gore pa pezo, ko
qari kaoa za na vaqara za pugelia na
igana. Ura qarike zou pa paroparona
ria, pada maka gogoto vakaza gu na
zouna.
9 Ko totonai qari tete paro pa pezo,
za qari batia za maka noara iku za
akea na igana beto kaki bereti.
10 Za paranga lao ria i Jisu ria, <<Mu
pogozo lamedi kaki igana gamu koni
tekuria,>> za gudi.
11 Nari za lao zae soga pa koaka
i Saimone Pita, ko za ragata va-
paroa za na vaqara za pugelia na
igana lavalavata, na ngutidi za maka
gogoto limangavulu kue ria doru.
Qari kubo jola za na igana, ba zake
tarikata tugu za na vaqara.
12 Za paranga laoria i Jisu ria,
<<Mae, lame ko mu tekuteku,>> za
gudi. Ba kepore maka ria na sepele
za bi varene ko bi nanaza, <<I zei ao?
>> bi guni, ura qari tori gilagilai tu za
na Bangara tugu aza.
13 Za lao i Jisu ko za tekua za na
bereti ko za vadi, beto za roiti veini
mutugu za na igana.
14 Ko ani za na totozo vinaue za
bola votu i Jisu tadiria na nana sepele
pa liguna za turu mule pa uke.

I Jisu za Nanazia i Pita

15 Ego pa liguna qari beto tekuteku
ria, nari za paranga lao ti Saimone
Pita i Jisu, ari za gua vei, <<Saimone,
na tuna i Jone, ae za vei, qu roquro-
quziu joladi ria ari ara ao?>> za guni.
Za oe lao i Pita, <<E, Bangara, ao
qu gilagilaziumua za qa roquroquigo
tugu ara ao,>> za gua.
Za paranga i Jisu, <<Mu kopudi na
qua lami,>>* za guni.
16 Za paranga lao mule na vinaori
totozo tana i Jisu, <<Saimone, na tuna
i Jone, ae vei qu roquroquziu tugu ara
ao?>> za guni.
Za oe lao i Saimone, <<E, Bangara,
ao qu gilagilaziumua qa roquroqugo
tugu ara ao,>> za gua.
Za paranga i Jisu, <<Mu kopudi na
qua sipi,>> za gua.
17 Za paranga lao mule na vinaue
totozo i Jisu, <<Saimone, na tuna i
Jone, qu roquroquziu tugu ara ao?>>
za gua.
Nari za takulanga i Pita, ura za
nanazia kue totozo i Jisu aza, ari za
guni vei, <<Qu roquroquziu tugu ara
ao? >> za guni. Ko za paranga laoa
aza, <<Bangara, doru zakazava za ao
qu gilagilariamua; ko qu gilagilaziu-
mua ao za ara qa roquroquigo tugu
ao!>> za gua.
Za oe lao i Jisu, <<Ego, mu
vatekutekuria na qua sipi.
18 Zozoto pa zozoto ma pojanigo
ara ao: totonai na koburumu za qu
doko mulenigo na beleti, ko qu lao
ketakoi qu nyorogua lao. Ba totonai
muna baragozo ao, za pala muna
kaqamadi na limamu beto ria kaki
tu mari dokonigo na beleti beto mari
toka laonigo ketakoi quke nyorogua
lao vei ao,>> za gua i Jisu.
19 (Pa nana paranga vei ani za uleni
i Jisu za na zonana mina uke vei i
Pita, ko mina boka tavalavata za na
Tamaza za gua.) Beto za paranga lao
tana i Jisu, <<Mae, tutiziu!>> za guni.

I Jisu za Pojai na Veveina na Sepele za Roquroqua

20 Ego ko za balinga za gua i Pita, za
batia za korapa tututi nana za maka
ria na sepele aza za roquroqu vitiv-
itigia i Jisu. Aza za na sepele za to-
toravuzu pa raqoraqona i Jisu totonai
qari kole tekuteku, beto ko za nanaza
laoia i Jisu, <<Bangara, i zei za mina
gabala kanago ao?>> za gua.

* **21:15** Na lami za na tuni sipi. Pani i Jisu za vavapadadi na lami ria na tinoni qari tutia aza.

21 Totonai za batia i Pita za na
tinoni aza, za nanaza laoia i Jisu,
<<Bangara, goto ae vei za na tinoni
ani?>> za guni.
22 Nari za oea i Jisu aza, <<Vei mana
nyoroguani ara ko mina toa kamua
na mule lame taqu, nari za ae mina
vei tamu aza? Goto ao za mae gu ko
mu tutiziu!>> za gua.
23 Ego ko na nongoro za rerege
tadiria qari tutia i Jisu za minake uke
za na sepele ani qari gua. Ba i Jisu
zake pojai za minake uke aza zake
gua, goto ari tu za gua vei, <<Vei
mana nyoroguani ara ko mina toa
kamua aza za na mule lame taqu,
nari za ae mina vei tamu aza,>> za
gua tu aza.
24 Ko aza tugu za na sepele za ko-
rapa uleni na veveidi ari, beto za kuti
vakoleria na zakazava ari. Ko gami
gami gilagilai za na ulule tana aza na
zozotona tugu.

Zoku Zakazava Mule za Roitidi i Jisu

25 Ego ba koledia mule za kubo roiti
za roitidi i Jisu, ko vei bari takuti
vikitivokotia beto nari za qa roquro-
qua ara za na kasia guguzu tu ba bi
keporeni na kota ketakoi bi vakoledi
ria na buka bari takuti ria.

Na Roiti

Na Taringutingutina na Ongu Tabuna

1 Tiopilasi, pa qua buka momoe qa
tori kuti valao vanigo tu za qa ululedi
doru zakazava za roitidi beto za vari-
vagigalaidi i Jisu podalai tu totonai za
podalaini na nana roiti
2 ko tinganai za kamua na ranena
za tateku zae pa noka aza. Totonai
za oqoro tateku zae aza, za ule vadi
aza pa neqi tana Ongu Tabuna ria na
tinoni tagarunudi za tori mijataria
tu, ria na nana tinoni tagarunudi.
3 Tadiria za votu tabata kubo totozo
pa okoto zona pa leona ka maden-
gavuluputa rane pa liguna na nana
uke. Ko za tavazozoto valeana za
na toana zozoto tugu aza, beto ko pa
totozo tugu ria za ule vadi aza za na
veveina na binangara tana Tamaza.
4 Ego totonai qari korapa makarai
tekuteku ria za pojadi i Jisu ria,
ari za gudi vei, <<Muneke taloi pa
Jerusalema za gamu, goto muna ado-
nia za na neqi aza za taringutingutini
na Tamaqu, aza vei gamu tori nongo-
ria tu qa pojadigamu ara.
5 Ura i Jone za varipaputaisoni na
kolo, goto gamu za ka viza rane gu
qari kole pa moemiu ari za pala
muna tapaputaisoni na Ongu Tabuna
tu,>> za gua i Jisu.

I Jisu Za Tateku Zae Pa Noka

6 Ego ko totonai tugu qari korapa
suvere varikamudia ria doru, nari
za qari kole nanazia i Jisu, ari qari
guni vei, <<Bangara, ae vei pa totozo
koviria za muna vamule vadi na bu-
tubutu tinoni Izireli ao za na binan-
gara?>> qari guni.
7 Nari ari za gudi vei i Jisu ria,
<<Nake miu laona gamu ko muna gi-
lagilaria ria na rane na totozo, goto
na Tamaqu tu pa nana neqi makana
za mijataria.
8 Goto gamu za muna tekua za
na neqi totonai mina lageregamu
na Ongu Tabuna, ko muna ulul-
eniziu ara pa Jerusalema, doru kota
pa Jiudia, pa Sameria, ko tinganai
muna kamua tu na vinabetobetona
na abana,>> za gua i Jisu.
9 Ego ko za beto tugu paranga vei
zara aza, nari za tonai tugu qari
korapa dogodogorodia ria za tateku
zae, beto za lame maka lei ko za va-
paea ko qarike batia za totonai.
10 Ego ko qari korapa tugu enga do-
goro tututia ria za na zaena aza, nari
za qari votu vasiboro turu tavitiria za
kori tinoni qari pokopoko keala,
11 ko ari qari gua vei, <<Boko
minete tinoni Qalili! Ae za vei ko
gamu korapa tu turu enga zae vei pa
noka za gamu? Aza tugu i Jisu ani,
aza za tapikata tadigamu ko za tateku
zae pa noka, za mina mule lagere pa
zona vei tugu gamu batia za zae pa
noka aza,>> qari gua.

Na Sogana i Jiudasi Isikarioti

12 Ego pa liguna aza za qari taloi pa
kubo pa Olive ko qari gabala mule-
dia pa Jerusalema, na zouna za na
padana maka kilomita.
13 Ko tonai qari kamu pa
Jerusalema, nari za qari zae pa lose
pa nulu ko ketakoi qari suvere. Ria
na tinoni ari za ari Pita, i Jone, i
Jekopi, i Aduru, i Pilipi, i Tomasi,
i Batolomiu, i Matiu, beto i Jekopi
na tuna i Alepiasi, i Saimone aza
perangaina na somanana tadiria
qari nyorogua adu paleni na qavuna
pa Romu, beto ko i Jiudasi na tuna i
Jekopi.
14 Ko ria doru ari za qari makarai
suvere varikamu ko qari aru toka-
tokai na varavara, tavitiria ria na
reko beto i Mere na tinana i Jisu beto
vei tugu ria na taina marene.
15 Ego ko maka rane vevei ria
totonai qari varikamu (na padana
maka gogoto rabeteputa tinoni ria
qari varikamu), za turu i Pita pa
varikorapaidi ria, ko ari za gua vei,
16 <<Boko tavitiqu, za tori gore votu
tu za na Kutikuti Tabuna, aza peran-
gaina tu za pojai na Ongu Tabuna ti

Devita, na veveina i Jiudasi aza za koimatadi ria qari aru tamania i Jisu.
17 Aza za somana tanguti tavitigita mae tugu gita ko za somana aru tugu pa roiti ninabulu ani,>> za gua.

18 (Ko aza tugu na tinoni ani za vaini maka kobu pezo za na poata za tekuni pa nana roiti ikikerena, beto za gona tuluzu tapokatani ko za votu beto pudala tu na borina.
19 Ko qari gilagila betoa ria doru tinoni qari suvere pa Jerusalema aza za vei zara, ko na kobu pezo aza za pa dia parangana qari vaizongoni Akeledama, na ginuana aza za na Kobu Pezo Orungu.)

20 <<Ura na takuti kolena pa buka Kera Vinatarazae za ari za gua vei,

<Mi tavaivulu za na nana ruma,
beto kepore na tinoni mi suveria,> za gua.

Beto ari mutu za gua vei,

<Na lolomo ninabulu tana aza za na goto tinoni tu mi teku vakarovia,> za gua.

21 Ego ko za poreveveina za gita tana mijatia za maka tinoni za suvesuvere tavitigita pa doruna na totozo za suvere tavitigita na Bangara i Jisu,
22 podalai tugu za varivapaputaiso i Jone ko za lame kamu tadigita totonai za tateku zae pa noka aza. Ko na tinoni aza za mina somana vavakatoni tugu aza za na turumulena na Bangara,>> za gua i Pita.

23 Ko qari mijataria ari kori: ari Josepa, aza qari vaizongoni i Basabasi (i Jasitasi tugu vei za maka izongo qari vaizongoni), beto i Mateasi.
24 Beto za qari varavara, ari qari gua vei, <<Bangara, ao qu gilagila betoria za na bulodi doru tinoni. Ko mu ule vadigami i zei ari kori ari za qu mijatia ao
25 ko mina aru tokai za na roiti ninabulu tana tinoni tagarununa, aza za loi paleni i Jiudasi ko za laonana pa ia varivakilasana za taiani,>> qari gua.
26 Beto qari gonani ria za na patu mijamijata nari za tauduku i Mateasi, ko aza za somana tanguti tavitiria ari ka manogamaka tinoni tagarunudi.

2

Na Gorena na Ongu Tabuna

1 Ego totonai za kamua za na rane Penitikositi, nari za qari makarai suvere varikamu pa maka ia ria doru ari.
2 Tonai za ovanga vasiboro lagere vei pa vavagalo za maka za za vei na ovangani pogopogozo gava lavata, ko za vapugelia za na leona na ruma qari korapa suveria ria.
3 Beto za qari batia ria za maka za za vei na iku za memea tapikapikata za lagere nyumu tadiria na okokoto tinoni ketakoi.
4 Ko ria doru za pugeleria na Ongu Tabuna, beto ko qari podalai parangadi ria ria na gotogoto paranga pa bokaboka paranga za vadi na Ongu Tabuna.
5 Ego ko qari korapa tugu suveredia ketakoi pa Jerusalema ria na tinoni Jiu neqineqidi pa vatarazaena na Tamaza, ria na koko lame veidi pa okokoto puku tinoni pa kauruna na oka.
6 Ko tonai qari nongoria za na ovanga lavata ani, nari za qari varikamu ria na mota tinoni ko qari rura gu mari koledia, ura qari okoto kole nongonongororiadia gu ria na okokoto dia paranga qari parangadi ria.
7 Ko qari kole rura beto qari gabara, ko ari qari gua vei, <<Dotu, kue qokolo! Ria doru tinoni qari korapa paranga ari za na galegale tinoni Qalili beto tu!
8 Ba ae za vei ko gita taqe korapa tu nongonongororianada pa okokoto nada paranga ria na zakazava qari korapa pojaria ria?
9 Ura gita za na okoto lame veida tu pa Patia, Midia, Elami, Mesapotamia, Jiudia beto pa Kapadosia, Ponitasi, beto ko pa Esia.

1:20 Kera Vatarazae 69.25. **1:20** Kera Vatarazae 109.8.

10 Gita kaki mule ari za na lame
veida tu pa Piruqia, Pamipilia, Ijipi,
pa kota pa Libia tata vei pa Saerini,
beto kaki gita za na kokoda pa Romu
tu.
11 Na tinoni Jiu beto ko na tinoni
karovo gabalada za gita, kaki gita
za na lame veida pa nuza Kiriti tu
beto ko pa Arabia tu, ba taqe okoto
korapa nongoro betorianada gita pa
okokoto nada parangana ria na roiti
poreveveidi tana Tamaza qari ko-
rapa pojaria ari!>> qari gua ria.
12 Ko pa dia gabara beto na rura,
za qari kole varivarinanaza makadi,
<<Koi, na za na ginuana za vei ari?>>
qari gua.
13 Goto ria kaki za qari vavagoreni
qera ko ari qari paraparanga vei,
<<Koi, za apo learia gu na vaini lomo-
zona ko qari digere zara!>> qari gua.

Na Paranga ti Pita pa Rane Penitikositi

14 Ego ko totonai za turu pa variko-
rapaidi ari ka manogamaka tinoni
tagarunudi i Pita ko za paranga
velavelaria ria na minete tinoni,
ari za gua vei, <<Ka viza tinoni
Jiu tavitiqu beto ko gamu doru
na suveremiu pa Jerusalema! Mu
vainongoro lamedi na qua paranga
ko mu gilagilai za na ginuana aza za
gore votu ani!
15 Qarike bukubuku vadigeredi ria
ari, aza vei gamu roquroqua gamu.
Nake totozo bukubuku za koviria,
ura za koni sia koloko volavolaza gu
za na rane.
16 Goto aza gamu batia koviria za
na vagore votuna na korokorotai ti
Joili na tinoni korokorotai, ari za gua
vei aza,
17 <Ego ari mina vei za pa rane
liguligu,
za gua za na Tamaza:
Mana vakijara taridi ria doru tinoni
na qua Ongongu.
Ko mari ule votuni ria na tumiu
marene
beto na tumiu reko za na qua non-
goro.
Ria na zazae korega za mari bati
dogodogoro,
beto ria na miu barabaragozo za
mari putagitaria na putagita.
18 Ko na rane ria za ria na qua
nabulu marene na qua nabulu
reko
ba mana vakijara taridi tugu na qua
Ongongu.
Ko ria ba mari ule votuni tugu na
qua nongoro.
19 Pala mana roitidi na zakazava vari-
vagabaradi pa noka vavagalo
beto na vinagilagila neqidi pa
pezo ani,
na orungu, na iku beto na rovu
nune tula.
20 Na tapo za mina rodomo
beto na popu za mina jemere
orungu,
totonai mina oqoro lame za na
rane lavata tana Bangara.
21 Ba ria doru qari kiu alili lao tana
Bangara za mari taalo! za gua
za na Tamaza,> za gua i Joili.
22 Ka viza tinoni Izireli tavitiqu,
mu vainongorodi na paranga ari ko!
Aza tugu i Jisu pa Nazareti za na
tinoni za tavadogoro vaporeveveina
pa moena na Tamaza. Ko gamu
makamiu ba gamu tori dogoro
vazozoto valeana ria tu ria na
roiti varivagabaradi, na zakazava
varivagabaradi, beto na vinagilagila
neqidi za roiti votudi na Tamaza tana
ko qari tabata pa varikorapaimiu
gamu.
23 Aza tugu za na tinoni za tori mi-
jatia tu na Tamaza pa nana nyorogua
beto pa nana gigalai perangaina tu,
beto ko za taloi valao pa limamiu
gamu aza ko gamu gamu vaukea aza
tonai gamu valao vadi ria na tinoni
ikikeredi ko qari patani pa korosi.
24 Ko aza tugu za tori vaturu mulea
tu na Tamaza ko za ruvatia pa vitig-
ina na uke, ura na uke zake boka piu
tamana vakole jolai aza.
25 Ura ari za gua vei za pojai i Devita
na veveina aza,
<Qa batibatiaqua ara pa moequ doru
totozo za na Bangara,

2:21 Joili 2.28-32; Romu 10.13.

ura pa kale matuaqu gu za
nyumu aza
ko za vei za ara manake boka
tajou vakanoko.
26 Ko za vei za qeraqera za na buloqu
beto na qua paranga za pugelia
na qera,
beto ko na tiniqu ba mina kole
toa gelegele lao momoe.
27 Ura ao munake vakole jolaziu pa ia
tadiria qari uke ara,
beto munake loi pale na mua
Liosona
ko bi kole nyabo goboronana.
28 Qu tori vabatiniziu tu za na zonana
na toa,
beto na mua suvere somana taqu
za mina pugeleniziu na qera,> za
gua.
29 Ego ko, ka viza tavitiqu, ma lo-
daka vadigamu gu ara za na veveina i
Devita na bangara, aza na tamada pa
moa. I Devita za uke ko za tagolomo,
ko na pouna aza za korapa gu kole
tavitigita gita kamua tu pa rane pa
ngenari.
30 Ko i Devita ba maka tinoni
korokorotai tugu ko za gilagi-
lainana aza za pa maulu tu za
taringutingutini na Tamaza za na
veveina maka ria pa tutina i Devita
za mina nyumu bangara vei i Devita.
31 Ko za tori dogoro lao momoea tu
i Devita aza mina roitini na Tamaza
uka riza, ko za vei za pojai aza za na
veveina na turumule tana Karisito,
ari za gua vei,
<Aza zake taloi pale pa ia tadiria qari
uke,
beto na tinina zake taloi pale
goboro
ko bi kole nyabo goboronana,> za
gua.
32 Ko aza tugu i Jisu aza za vaturu
mulea na Tamaza pana uke, ko gami
doru ari za gami bati valeaniamami
ko mami boka vavakatoni gu za vei
aza.
33 Ko za taovulu zae pa kale matuana
na Tamaza. Ko za tekua aza za na
Ongu Tabuna aza na taringutinguti
tana Tamana, beto za vuva lagereni
ko aza za gamu batia beto gamu non-
goria gamu koviria.
34 Ura i Devita zake zae pa noka, ba
ari tu za gua vei aza,
<Na Bangara Tamaza za parangia na
qua Bangara:
Mu nyumu pa kale matuaqu,
35 tinganai mana veidi na mua
tetetena pa nenemu
ria na mua kana,> za gua.
36 Zara za vei ko mu gilagila valea-
nia gamu doru tinoni Izireli ani: za
tori vabangaria tu beto za vakarisi-
toia na Tamaza za aza tugu i Jisu
ani, aza gamu tugu gamu vaukea pa
korosi,>> za gua i Pita.
37 Ego ko totonai qari nongororia
ria na minete tinoni ria na paranga
ari, za tasuni za na bulodi, ko qari
paranga laoa i Pita beto ria doru
tinoni tagarunudi, ari qari gua vei,
<<Ko, boko tavitimami, na za vei
mami boka roitini gami za vei? >>
qari gua.
38 Nari ari za gudi vei i Pita,
<<Gamu doru za mu okokoto gabala
ko mu tapaputaiso pa korapa izong-
ona i Jisu Karisito ko mari taleozo
ria na miu sela, beto za muna tekua
gamu za na varivana tana Tamaza,
aza na Ongu Tabuna.
39 Ura na taringutinguti tana
Tamaza ani za tadigamu tugu, tadiria
na tumiu gamu beto tadiria doru qari
suvere pa zouna, ko tadiria doru gu
ria na Bangara na nada Tamaza mina
kukuria,>> za gua i Pita.
40 Ego ko zoku paranga mule za
poja vaneqineqidi i Pita beto ko za
kole tepa vaneqidi, ari za gudi vei,
<<Mu alo muledigamu pa vinakilasa
mina gozoria na zazae tinoni za tori
rerege vapiru tu ani!>> za gudi.
41 Ko ria qari vazozotoa na paranga
ti Pita za qari tapaputaiso, ko pa
rane tugu aza za padapada kue vuro
tinoni za qari somana tanguti tamo
lao tadiria na tinoni tana Bangara.

2:28 Kera Vatarazae 16.8-11. **2:30** Kera Vatarazae 132.11; 7.12-13. **2:31** Kera Vatarazae 16.10.
2:35 Kera Vatarazae 110.1; Matiu 2.4; Maka 12.36; Luke 20.42-43; 1.13.

42 Qari somana ngalingalini ria za
na varivagigalai tadiria na tinoni
tagarunudi beto na toa makarai
variia, na toa makarai tekuteku beto
na makarai suvere varavara.

Na Toa tadiria qari Vazozotoa na Bangara

43 Ego ko qari kole matagutu ria
doru tinoni tonai qari batiria zoku
roiti varivagabaradi beto na vinagi-
lagila neqidi qari kole roroitidi ria na
tinoni tagarunudi.
44 Goto ria qari vazozoto za qari
makarai suvere varikamu beto qari
makarai variizongodi doru dia za-
kazava.
45 Ko na dia izizongo beto na dia
zakazava za qari okoto vavaidi ko na
poatadi za qari okoto ia betodi ria
qari varivasevi.
46 Na varituti rane gu za qari
makarai makani ria za na lao
varavara pa kakabarena zelepade
beto na makarai varikamu tekuteku
pa okokoto ruma. Qari makarai
varitekudi na ganigani pa qeraqera
beto pa bulo pangaga.
47 Qari vatarazaea na Tamaza
beto qari tavaraguadi ria na minete
tinoni. Ko na varituti rane gu za na
Bangara za nguti vatamo lao vadi ria
qari taalo.

3

Maka Tinoni Qaqaona za Tasalana

1 Ego maka rane za ari Pita i Jone za
qari zae pa kakabarena zelepade pa
totozo varavara kue koloko goregore
tapo.
2 Ko maka tinoni na podo qaqaona
za maka tapogozo kamu mule. Na
varituti rane gu za qari pogopogozo
lao vavanyumua pa kakabarena
zelepade pa atakamana aza qari
vaizongoni na Atakamana Bata-
bataleana, ko mi tepatepadi na poata
ria mari luge lao pa kakabarena
zelepade qari gua.
3 Ko totonai za batiria ari Pita i Jone
qari korapa luge lao pa kakabarena
zelepade qari gua, nari za tepadi na
poata.
4 Nari qari dogoro tari vatogazia
ari Pita i Jone aza, beto za paranga
lao pana tana i Pita, ari za gua vei,
<<Mu dogoro lame tadigami kori!>>
za guni.
5 Nari za dogoro lao tadi ari kori
aza, za rovea palu mari vaniziu kaki
zava za gua.
6 Ba za paranga i Pita, <<Na poata
siliva beto na qolo za kepore vagila
na qua ara, ba aza vei qa izongia za
ma vanigo ao: pa korapa izongona i
Jisu Karisito pa Nazareti za mu turu
ko mu rerege!>> za guni.
7 Beto za lao arua i Pita za na lima
kale matuana na tinoni za qao ani,
ko za bako vaturua. Nari pa totozo
tugu aza qari neqi za na nenena beto
na varivarijoka pa kuta nenena na
tinoni aza,
8 ko za soqolo turu ko za podalai
rerege gu beto za tutiria luge pa kak-
abarena zelepade ari kori. Ko za
rerege, za soqosoqolo beto za kole
vatarazaea aza za na Tamaza.
9 Ko ria na minete tinoni za qari
batiadia tu za na kole reregena aza
beto aza vei za kole vatarazaea na
Tamaza aza.
10 Beto qari dogoro vatavagigalia-
dia ria za aza tugu za na tinoni
za kolekole nyumu tepatepa pa
kakabarena zelepade pa Atakamana
Batabataleana. Ko qari gabara
betoni ria aza vei za taroiti pana tana.

Na Paranga ti Pita pa Ruma Zelepade

11 Ego ko totonai za korapa aru
tamana tadi ari Pita i Jone za na
tinoni za tasalana ani, nari za ria
doru tinoni za qari abutu varikamu
lao tadi ari kue pa ia ketakoi qari gi-
galani na Suvesuverena ti Solomone,
ko qari gabara beto pudaladia ria
doru.
12 Ko totonai za batiria i Pita ria
na minete tinoni qari varikamu, za
paranga lao tadiria, ari za gua vei,
<<Ka viza tinoni Izireli tavitiqu! Ae
za vei ko gamu gabarani tu gamu za
na ginugua ani? Ae za vei ko gamu
dogoro tari veidigami kale tu na
mami neqi babi na mami pangagana

na Tamaza gami kori za tasalanani ko za rerege za na tinoni ani?
13 Na Tamaza tadi ari Ebarahami i Aisake beto i Jekopi, aza na Tamaza tadiria na boko tamada pa moa, za tori valavatia tu i Jisu na nana nabulu, aza gamu tugu gamu loi laoni tana qavuna ko za tavauke. Ko gamu kilu paleni gamu aza pa moena i Paelati, totonai za nyorogua ruvatia aza.
14 Gamu tugu za gamu kilu paleni na tinoni liosona beto na tuvizina, goto gamu tepaia tu gamu ti Paelati za na tinoni varivarivaina ko za taruvata vadigamu aza.
15 Na kutana na toa za gamu vaukea gamu, ba aza tugu za na Tamaza za tori vaturu mulea tu pa uke. Ko pa nana turumule aza za gami za na tinoni gami batia ko koviria gami korapa vavakatoni na veveina.
16 Ko pa vinazozotona na izongona aza za tavaneqi soga za na tinoni gamu batiamiu beto gamu gilagilaimiu ani. Ko koko vei pa rangena gu na izongona aza za tasalana valeana za na tinoni pa moemiu gamu doru ani.
17 Ba, ka viza tavitiqu, qa gilagila valeaniaqua ara za pana rura gu gamu roitini gamu beto ria na tinoni qari matamatadigamu za na ginugua ari.
18 Na Tamaza za vagore votua aza vei za tori pojai tu perangaina tadiria doru tinoni korokorotai na veveina mina gozoro vitigi vei tugu zara za na nana Karisito za gua.
19 Ko koviria mu loi paledi ria na miu sela ko mu gabala lao tana Tamaza, ko aza mina taleozodigamu.
20 Ko muna vei gamu nari za ria na totozo minyere pana tapata za mari lame vei tana Bangara ko mari tavakopele ria na bulomiu, beto mina garunu lameni za na Karisito za tori uduku vadigamu tu gamu, aza i Jisu.
21 Ba mina suvere mae pa noka aza tinganai mina kamua mae tu za na totozo mina vakorega sogaria doru zakazava na Tamaza, aza vei za tori pojai pa moa tu aza tadiria na nana tinoni korokorotai madidi.
22 Ura ari za tori paranga vei tu i Mosese, <Maka tinoni korokorotai vevei ara za mina vaturua na Bangara na miu Tamaza, ko na tinoni aza za maka pana tavitimiu zozoto gamu. Aza za muna vatabea gamu pa doru zakazava vei rari vei mina gudigamu aza.
23 Aza na tinoni minake vatabea za na tinoni korokorotai aza za mina tapikata pale zozoto tadiria na tinoni tana Tamaza aza,> za gua.
24 Ko ria doru tinoni korokorotai za podalai ti Samuela ko mi lame za qari tori paranga vakoledi tu ria na totozo ari.
25 Gamu tu ko na tudi ria na tinoni korokorotai, ko tadigamu tugu za na taringutinguti za roitini na Tamaza tadiria na tamamiu pa moa tonai ari za gua vei ti Ebarahami, <Ko pana maka tutimu ao za mana manadi ara ria doru pukupuku tinoni pa kasia guguzu,> za gua.
26 Ko tadigamu momoe mae tu za garunu lameni na Tamaza za na nana nabulu tonai za vaturua, ko mi manadigamu tonai muna gabala loi paledi ria na miu roiti ikikeredi gamu za gua,>> za gua i Pita.

4

Ari Pita i Jone pa Moedi na Kauniseli

1 Ego totonai qari korapa vavakato tadiria na tinoni ari Pita i Jone, nari za qari lame tadi ari kori ria na kuta iama, na matamata tadiria na tinoni kopu pa kakabarena zelepade, beto ko ria na Sadusisi.
2 Qari tagigirini ria aza vei qari korapa varivagigalai ari kori tadiria na tinoni beto na veveina qari taraeni za ria na tinoni ukedi za pala mari turu mule maka moqaza vei i Jisu ba za turu mule pa uke qari gua.
3 Ko qari aru tamanaria ari kori ko qari lao valugeria pa leo ruma

3:23 Vavanau 18.19. **3:25** Podapodalaina 22.18; 26.4; 12.3; 18.18; Qelesia 3.8.

varipiuna ko mari adonia mina rane soga qari gua, ura za tori tata tu za na bongi.
4 Ego ba kubodi ria qari nongoria na tinarae ti Pita za qari vazozoto, ko na ngutidi ria qari vazozoto za padapada vei ka lima vuro tinoni za totonai.
5 Ego ko za rane soga na kota nari za qari varikamu pa Jerusalema ria na tinoni matamata tadiria na Jiu, ria na tiolata matamata, beto ria qari varivagigalaini na Vavanau.
6 Ego ko qari somana ari Hanasi na kuta iama lavata, i Kaiapasi, i Jone, i Alekezada, beto ria kaki tavitina mule na kuta iama lavata.
7 Ko qari lao vatururia pa moedi ria na tiolata ari Pita i Jone, beto za qari nanazaria, ari qari gudi vei, <<Na neqi zavana babi pana izongona i zei za gamu roitidi gamu kori ria na zakazava ari?>> qari gudi.
8 Ego nari za tapugeleni i Pita za na neqi tana Ongu Tabuna, ko za oe laoria, ari za gua vei, <<Gamu ka viza na tinoni matamata beto na tiolata matamata tadiria na tinoni!
9 Ego pa rane pa ngenari ani za gami tananaza vilovilotoni gami za na veveina na roiti leana za taroiti tana na tinoni za qao ani beto ko pana ae zona vei za tasalana aza.
10 Ko leana, mu gilagila valeania ropi gamu doru beto ria doru tinoni Izireli ani: Pana izongona i Jisu Karisito pa Nazareti aza gamu tugu gamu vaukea pa korosi ba na Tamaza za tori vaturu mulea tu, za turu pa moemiu gamu na tinoni tasalana valeanana za na tinoni ani.
11 Ko aza tugu i Jisu ani za pojai na veveina na Kutikuti Tabuna, ari za gua vei,
<Na patu qu kilu paleni
gamu na tinoni vavaturu ruma,
za aza tugu za na kuta patu vizovizo,>
za gua.
12 Ko zake kole mule tana maka goto tinoni za na inaalo, ura kepore mule za maka izizongo za tavakukuni na tinoni pa kauruna na noka pa kasia guguzu vei mina boka alogita za gita,>> za gua i Pita.
13 Ego ko totonai qari batia ria na tiolata qari varikamu za na paranga varene tadi ari Pita i Jone, beto ko qari gilagilaidia tugu vei ria na tiolata za na tinoni suvesuveredi gu nake sikulu valeadi ria, nari za qari gabara. Ba qari gilagila kamua tugu ria na tiolata za na tinoni qari tututi ti Jisu za ari.
14 Beto ko qari batiadia tugu za korapa turu tavitirianana ari Pita i Jone vei za na tinoni za tasalana, ko qarike boka pojai maka za.
15 Ko qari vavoturia ari kori, ko qari kole varivavakato makadi ria.
16 Qari varivarinanaza, ari qari gua vei, <<Ae tana roiti veidi gita ari kori ari? Ura maka roiti varivagabarana za qari roitini ari kori, ko ria doru tinoni Jerusalema ba qari tori gilagila betoadia tugu, beto ko gita ba taneke boka vasekea za na roiti ani.
17 Goto keta vei ko mi tapiara lao tadiria doru tinoni za na ginugua ani, nari za ta paranga vabalauria gu ko koviria marike vavakato sogani tadiria na tinoni za na izongona i Jisu,>> qari gua.
18 Ko qari kuku valuge sogaria ari kori, ko qari pojadi za marike izongo vavakato sogani babi varivagigalai pana izongona i Jisu ari kori qari gudi.
19 Nari qari oe lao tadiria ari Pita i Jone, ari qari gua vei, <<Vei mina tuvizina pa moena na Tamaza za gamu za muna tavatabe babi na Tamaza tu, za gamu mu dogoro pikatia aza.
20 Ura gami za mamike boka ngujupukuni aza vei gami batia beto gami nongoria,>> qari gua ari kori.
21 Nari za qari vanyumu vamauria ria na tiolata za na dia paranga vinabalau lao tadi ari kori, beto za qari vavotu keniria. Qarike boka batia ria na tiolata za ae zona vei bari vakilasaria ari kori, ura ria doru tinoni za

4:11 Kera Vatarazae 118.22; Matiu 21.42; Maka 12.10; Luke 20.17.

qari vatarazaea na Tamaza pana roiti varivagabarana za taroiti.
22 Ura na tinoni za tasalana ba za tori jola tu madengavuluputa aorona.

Ria na Tinoni tana Bangara qari Varavara tepai na Neqi

23 Ego ko pa liguna qari ruvata vakeniria, nari za qari lao tadiria na boko tavitidi ari Pita i Jone ko qari vavakato vadi aza vei qari gudi ria na kuta iama beto na tiolata matamata.
24 Ko tonai qari nongoria ari ka viza tinoni qari vazozotoa aza vei qari pojai ari Pita i Jone, nari za qari makarai maka pana varavara ko qari makarai paranga lao tana Tamaza. Ari qari gua vei ria, <<Bangara lavata, ao qu vapodakia za na noka na pezo na ivere beto doru zakazava qari kole pa leodi.
25 Ari za qu parangadi ao pana Ongongu Tabuna aza vei za pojai na mua nabulu i Devita na tamamami,
<Ae za vei ko qari kukiti tu ria na
puku tinoni
beto ko qari varingododi tu ria
na roverove goborodi?
26 Qari tori turu vanaqiti tu
ko mari varipera qari gua ria na
bangara pa pezo,
beto ria na tinoni matamata qari
varikamu
ko mari variraja lao za tana
Tamaza
beto na nana Karisito qari gua,>
za gua. *
27 Ko aza tugu za na varikamu qari tori roitini tu pana ia pani. Ari Herodi i Ponitiasi Paelati beto vei tugu ria na tinoni karovodi beto ria na tinoni Izireli za qari varikamu ko qari rajai i Jisu aza na mua nabulu liosona qu tori udukia tu ao.
28 Ko qari roiti vagore voturia gu ria ria na zakazava qu tori pada vakoleria tu ao pana mua neqi beto na nyorogua.
29 Zara za vei, Bangara, ko mu dogororia ria na roiti varivamatagutudi mari roiti lamedi qari gua, beto ko mu vadigami na vinavarene gami na mua nabulu ko mami pogozo turuni na mua paranga.
30 Mu alaka lameni tu na limamu ao ko mari taroiti ria na salana, na roiti neqidi beto na roiti varivagabaradi pa korapa izongona na mua nabulu liosona i Jisu,>> qari gua.
31 Ego aza tugu qari beto varavara, nari za jojou za na ia ketakoi qari kole varikamu ria. Beto ko za pugeleria na Ongu Tabuna ria doru ko qari vareneni ria za na vavakatoni na paranga tana Tamaza.

Qari Makarai Variizongodi na dia Izizongo

32 Ego ko ria na minete tinoni qari vazozoto za qari makarai maka pana bulo beto pana roquroqu, ko kepore maka ria bi pojani na nana gu makana ria na nana zakazava za izongoria, goto ria doru za qari makarai variizongodi gu doru dia zakazava.
33 Ko pa korapana na neqi lavata za qari kole vavakatoni ria na tinoni tagarunudi za na turumule ti Jisu, beto ko na mana lavata tana Tamaza za somana tavitiria ria doru.
34 Kepore maka ria za bi qaqani maka zakazava. Ura ria na poredia pezo babi na ruma za qari okoto vavaidi za na dia izizongo ria, ko na poatadi na zakazava qari vavaidi
35 za qari okoto pogozo laodi tadiria na tinoni tagarunudi, ko qari tavaia lao tadiria vei bari qaqani maka zakazava.
36 Ko i Josepa, maka tinoni na butubutu Livai na podona pa nuza Saeparasi, za roiti vei aza. Ria na tinoni tagarunudi qari vaizongoni i Banabasi aza (na ginuana za na tinoni za juka vaneqiria na goto tinoni).
37 Za vavaini aza za maka nana iapeki kobu pezo, beto za pogozo lao vadi ria na tinoni tagarunudi za na poatana za tekua.

5

Ari Hananisi beto i Sapira

* **4:26** Kera Vatarazae 2.1-2

1 Ego ko kolenana za maka tinoni
na izongona i Hananisi beto na
maqotana i Sapira. I Hananisi ba za
vavaini tugu za iapeki nana izizongo
2 beto za pogozo laoni tadiria na
tinoni tagarunudi za maka kobuna
na poata, goto maka kobuna za peki
aru golomia. Ko na maqotana ba za
gilagila valeania nana beto za vaegoa
tugu za vei aza.
3 Nari za paranga laoa i Pita aza,
ari za guni vei, <<Hananisi! Ae za vei
ko qu vamalumia tu ao i Setani ko za
lalaeni na bulomu, ko qu sekesekea
tu ao za na Ongu Tabuna beto ko qu
peki aru golomia tu ao za na kobuna
na poatana na pezo qu vavaini ao?
4 Totonai qu oqoro vavaini ao za na
mua tugu ao za na pezo, beto ko pa
liguna qu vavaini ao nari za kole tugu
pana neqi tamu za na poata ko muna
boka varoiti veini aza vei qu ny-
oroguani. Ko ae za vei za qu vakolea
tu pa bulomu ao za na roquroqu iker-
ena ani ko qu sekesekeni tu ao za na
kobuna qu valamea? Nake tinoni za
qu sekesekea ao, goto na Tamaza tu!
>> za gua i Pita.
5 Aza tugu za nongoro betoria i
Hananisi za na paranga ari, nari za
lotu ko za loia gu aza za na singo.
Ko qari matagutu vitivitigi ria doru
tinoni qari nongoria na ginugua aza.
6 Goto ria kaki tinoni zazae korega
za qari lao udea za na kobukobu tin-
ina ko qari pala keni golomia.
7 Ego ko za jola padana kue aoa,
nari za na maqotana za lao gu mule
bola, ba za oqoro nongoroni aza za
na veveina na marenena.
8 Nari za nanaza laoa mule i Pita
aza, <<Ae vei, ani tugu za na doruna
na poata gamu tekuni na laena na
pezo gamu kori tamabaragozo?>> za
gua i Pita.

Nari za paranga i Sapira, <<E, aza
tugu,>> za gua.
9 Beto za paranga lao tana i Pita,
<<Ae za vei za gamu varivaegoni
tu gamu kori baragozo ko gamu
podekia za na Ongu Tabuna tana
Bangara? Dogoro ko! Ria na tinoni
qari koni pala keni golomia na
marenemu za qari tori korapa tu tu-
rudia pa atakamana zara, ko koviria
ao mule za mari pala votunigo,>> za
gua.
10 Nari pa totozo tugu aza za lotu
pa moena i Pita i Sapira ko za loia gu
za na singo. Ko qari lao qari gua ria
na tinoni koregadi nari za qari batia
za tori uke tu, ko qari pala votu keni
golomia gu mule aza pa keketaina na
marenena.
11 Ko za matagutu vitivitigi za na
ekelesia doruna beto ria doru qari
nongorodi na zakazava ari.

Zoku Roiti Varivagabaradi qari Taroiti

12 Ego ko kubo vinagilagila neqidi
beto na roiti varivagabaradi za qari
roitidi ria na tinoni tagarunudi
tadiria na tinoni. Beto ria doru
tinoni qari vazozotoa na Bangara
za qari makarai varivarikamu pa
ia pa zelepade qari gigalani na
Suvesuverena ti Solomone.
13 Kepore mule za maka tinoni bi
varene lao somana tavitiria ria, ba
qari dogoro valavataria ria na tinoni
qarike vazozoto ria na tinoni tana
Bangara ari.
14 Ko qari mota tugu lalaodia ria
qari vazozotoa na Bangara ko qari so-
mana tanguti taviti tadiria na tinoni
tana Bangara, ria na tiolata marene
na reko.
15 Qari koi vei tanongoro za na
roiti varivagabaradi qari roitidi ria
na tinoni tagarunudi ko pa lodaka
zona tu ba ria na tinoni za qari pala
laodi ria qari mo ko qari lovanga
vadi na lovu beto qari vakoleria pa
dia kolekoledi. Qari roiti vei zara ko
totonai mi rerege jola vei ketakoi i
Pita nari za na onguna gu ba mina
onguria qari gua.
16 Ko ria na minete tinoni lame
veidi pa guguzu varilivutaina pa
Jerusalema za qari okoto toka ka-
mudi ria qari mo beto ria na tinoni za
koleria na tomete ikikeredi, ko qari
tasalana beto ria doru.

Qari Takomiti ria na Tinoni Tagarunudi

17 Ego ko na kuta iama lavata beto
ria doru nana tinoni varitokai (ria na
minete tadiria na Sadusisi) za pugele-
ria na kono.
18 Ko qari aru tamanaria ria na
tinoni tagarunudi, ko qari valugeria
pa ruma varipiuna.
19 Ba maka mateana tana Tamaza
za lao na bongina tugu aza ko za re-
vangia za na atakamanana na ruma
varipiuna, ko za toka votudi ria na
tinoni tagarunudi. Beto ari za gudi
vei,
20 <<Mu lao turu pa kakabarena
zelepade ko mu vavakatoni tadiria
na tinoni za doruna na veveina na
nongorona na toa ani,>> za gudi.
21 Ko pa liguna qari nongoria aza
za poja veidi na mateana, nari za
na volavolaza lea qari lao luge pa
kakabarena zelepade ko qari podalai
varivagigalai mutugu tadiria na
tinoni.

Ego na kuta iama lavata beto ria
na nana tinoni varitokai za qari kuku
varikamudi ria na tiolata pa kau-
niseli beto ria doru tiolata tadiria
na Jiu, beto za qari valaoa za na
garunu pa ruma varipiuna ko mari
tatoka lame pa moedi ria na tinoni
tagarunudi qari gua.
22 Ba tonai qari lao kamu pa
ruma varipiuna ria na nabulu kopu,
nari za qarike batiria ria na tinoni
tagarunudi. Ko qari mule vavakato
vadi ria na minete tiolata,
23 ari qari gua vei, <<Koi! Na ruma
varipiuna za gami lao batia za na
tapate vamauru kolena beto ko ria
na tinoni kopu za qari korapa tugu
turu katapadia pana atakamana. Ba
totonai mami revanga gami gua, nari
za kepore maka tinoni babi batia pa
leona,>> qari gua.

24 Ego totonai qari nongoria ria
na kuta iama beto aza na matamata
tadiria na tinoni kopu pa kakabarena
zelepade za vei zara, za qari rura gu
koledia. Na za beka za mina pidoko
pa ginugua ani qari gua.
25 Beto za bola gu za maka tinoni,
ko ari za gudi vei, <<Koi, boko tiolata!
Ari ka viza tinoni gamu valugeria pa
ruma varipiuna za rari, qari tori ko-
rapa tu turu varivagigalai tadiria na
tinoni pa leo kakabarena zelepade,>>
za gua.
26 Nari za taloi keni za na mata-
mata tadiria na tinoni kopu pa ruma
zelepade beto ko ria na nana nabulu
kopu, ko qari lao toka muledi ria
na tinoni tagarunudi. Ba qarike
toka arariadi na vavitigiria, ura qari
matagutu tagona patu tadiria na
tinoni.
27 Ego ko qari toka lugedi ria na
tinoni tagarunudi ko qari lao vatu-
ruria pa moedi ria na kauniseli. Beto
za nanazaria na kuta iama lavata,
28 ari za gua vei, <<Gami tori
vakoledigamu tu na suqutu gami
ko munake varivagigalaini tadiria
na tinoni za na izongona na tinoni
ani gamigudigamu. Ba dotu! Gamu
valekoia doru kota pa Jerusalema za
na miu varivagigalai, beto ko gamu
vagoredigami mutu gami za na uke
tana tinoni ani!>> za gudi.
29 Nari za oe lao i Pita beto ria na
tinoni tagarunudi, ari qari gua vei,
<<Za poreveveina jola za na Tamaza
gu za mina tavatabe, nake ria na
tinoni!
30 Na Tamaza tadiria na tamada pa
moa za tori vaturu mulea tu i Jisu, aza
gamu tugu gamu patani pa korosi ko
gamu vaukea.
31 Ba aza tugu za valavatia na
Tamaza pa kale matuana, ko na tuni
Bangara beto na inaalo aza. Ko aza
za mina vadi na totozo ria na tinoni
Izireli ko mari gabala pa dia sela ko
mari taleozo.
32 Ko gami tugu ari beto vei tugu na
Ongu Tabuna za na vinazozotodi ria
na zakazava ari, ko na Ongu Tabuna
aza za na varivana tana Tamaza
tadiria qari vatabea aza,>> qari gua.
33 Ego ko totonai qari nongororia
ari ka viza meba pa kauniseli za
vei zara, nari za qari tagigiri vike-
vikeredi ko mari vaipaledi qari gua
ria na tinoni tagarunudi.

34 Ba za soqolo turu za maka ria
na Parese na izongona i Qamalieli
(maka tinoni varivagigalai tugu pa
Vavanau ti Mosese aza beto ko maka
tinoni tapangagana tugu tadiria doru
tinoni), ko za pojadi ria na tinoni
kopu ko mari vavoturia iapeki totozo
ria na tinoni tagarunudi za gua.
35 Beto za parangaria ria pa kau-
niseli, ari za gua vei, <<Ka viza tinoni
Izireli! Mu dogoro viloto valeania
aza gamu korapa roitini gamu tadiria
na tinoni ari gamu gua.
36 Nake zovaina pa viza gu ari za
bola votu lame i Teudasi ko maka
tinoni poreveveina aza za gua. Ria
pada vei made gogoto tinoni za qari
tutia aza. Ba totonai za tavauke aza,
nari za ria na tinoni qari kole tututia
aza za qari okoto tapipiara, ko za
manyao gu za na roiti tana.
37 Pa liguna aza za turu votu lame
mule pa totozo qari tanguti ria na
tinoni za maka tinoni Qalili, na izong-
ona i Jiudasi. Ko maka puku minete
tinoni mutugu za qari tutia aza. Ba
aza ba za tavauke mutugu, ko ria
qari kole tututia aza za qari okoto
nyanyalia mutugu na kota.
38 Ko pana ginugua taqe dogoria
ani, za ani gu za na qua vavanau
tadigamu: Muke kotiria ria na tinoni
ari! Mu loi vakeniria gu! Ura vei
mina lame veina gu pana tinoni za
na nyorogua babi na roiti ani, nari za
pala mina tapiaranana gu ani.
39 Ba vei mina koko lame veina
tana Tamaza aza, nari za pala mu-
nake boka vanogotoria gamu ria,
goto pala muna raja mulea gu na
Tamaza za vei,>> za gudi.

Nari qari vaego betoa ria za na
paranga ti Qamalieli,
40 ko qari kuku valuge sogaria ria
na tinoni tagarunudi ko qari maja-
majaria. Beto za qari suquturia ko
marike vavakato soga pa izongona i
Jisu qari gudi, beto za qari loi vak-
eniria.
41 Ko qari taloi votu keni pa kau-
niseli beto qari qeraqera tu ria na
tinoni tagarunudi, ura qari dogoro
veini maka zakazava poreveveina
ria za na Tamaza za vamalumuria
ko qari somana gozoroni vitigi vari-
vakekeana ria za na izongona i Jisu.
42 Beto ko doru rane pa kakabarena
na zelepade beto ko tinganai vei
doru rumaruma tadiria na tinoni
za qarike koroto varivagigalaini na
vavakatoni ria za na nongoro leana
na veveina na Karisito i Jisu qari gua.

6

Ari ka Vitu Tinoni Varitokai za qari Tamijata

1 Ego pa totozo ria totonai qari
kubo tugu lalaodia ria qari vazozo-
toa na Bangara, nari za pidoko votu
za maka qumiqumi tadiria na tinoni
Jiu qari parangani na paranga Qiriki.
Qari qumiqumidi ria ria na tinoni Jiu
qari parangani na paranga Hiburu,*
ura ria na tinoni Jiu qari parangani
na paranga Qiriki za qari tadogoro
pale pa totozo ia doru rane ria na dia
nabonaboko reko.
2 Nari qari kuku varikamudi ari ka
manogori tinoni tagarunudi ria doru
tinoni qari vazozotoa na Bangara, ko
ari qari gudi vei, <<Zake leana za
gami mami loi pale na paranga tana
Tamaza ko mami kole gu tapatianani
na ia ganigani na poata.
3 Ko, ka viza tavitimami, mu mi-
jataria ka vitu tinoni pa varikora-
paimiu, ria za pugeleria na Ongu
Tabuna beto na tavagigala. Ko ria za
mami udukudi na roiti varivariiani
na ganigani na poata ari.
4 Goto gami za mami aru tokatokai
za na varavara beto na roiti ninabu-
luna na paranga tana Tamaza,>> qari
gua.
5 Ego ko qari qerani ria doru tinoni
qari tutia na Bangara za na roquroqu
ani, ko qari mijataria ari: I Sitivini
(aza na tinoni za togaza vaneqi pa
rangerange beto za pugelia na Ongu
Tabuna), i Pilipi, i Porokorosi, i
Nikano, i Timoni, i Pamenasi, beto
i Nikolasi na tinoni pa Anitioki, aza

* **6:1** Palu na paranga Aramaiki za za tagigala na paranga Hiburu.

maka tinoni karovona za gabala lao pa zona vatarazae tadiria na Jiu mae perangaina.
6 Ko ria ari za qari toka laodi tadiria na tinoni tagarunudi, ko qari varavaradi beto qari vaopodi na limadi.
7 Ko na paranga tana Tamaza za tapiara rerege doru ia beto ko na ngutidi ria pa Jerusalema qari tutia na Bangara za zake oriavo tugu motana. Na motadi ria na iama za qari vatabea ko qari tutia za na nongorona na Bangara.

I Sitivini za Taaru Tamana

8 Ego i Sitivini, za pugelia na bokaboka beto na neqi tana Tamaza, za kole roitidi zoku roiti varivagabaradi beto na vinagilagila lavatadi tadiria na tinoni.
9 Ba kaki tinoni ria na somanadi pa ruma varivarikamuna tadiria na tinoni qari tagigala Na Tinoni Taruvatadi za qari podalai varigua lao ti Sitivini. Ria na tinoni Jiu ari za na lame veidi pa Sairini, pa Alekezadaria, beto pa pikata guguguzu pa Silisia beto pa Esia.
10 Ba qarike boka kolosia ria za na gigalai beto na neqi tana Ongongu za izongia i Sitivini totonai za paranga.
11 Ko qari peki tabara golomoria ria kaki tinoni ko ari qari gua vei, <<Gami nongoriamami gami za kole poja vikevikeria na tinoni zana i Mosese beto na Tamaza,>> qari gua.
12 Ko pa zona vei aza qari vatagigiriria ria na tinoni, na tiolata matamata beto na tinoni qari varivagigalaini na Vavanau ti Mosese, ko qari lame aru tamania ria i Sitivini ko qari toka laoni pa kauniseli tadiria na Jiu.
13 Beto qari tekuria ria na tinoni mari vavakato sekeseke, ko ari qari gua vei, <<Na tinoni ani za zake beto tugu poja zazaea za na zelepade madina ani beto ko na Vavanau ti Mosese.
14 Ko gami nongoriamami tugu gami za ari za gudi vei aza, <Aza i Jisu na tinoni Nazareti ani za pala mina jegara paleni za na zelepade ani beto ko mina soga paledi ria na uana tututi i Mosese tu za vakarovo lame vadigita gita,> za gua,>> qari gua.
15 Ego ko totonai za qari dogoro tari vatogazia ria doru qari somana nyumu pa kauniseli i Sitivini, ura na izumatana za kabere vei na izumatana na mateana.

7

Na Paranga ti Sitivini

1 Ego beto za nanazia na kuta iama lavata i Sitivini, <<Ae za vei, qari zozoto tugu doru zakazava qari jutunigo ria ari?>> za guni.
2 Nari za oe lao i Sitivini, ari za gua vei, <<Ka viza turaqu beto na tamaqu, mu nongoro lameziu! Na Tamaza lavata za vatadogoroni makana tana tamada i Ebarahami totonai tu za korapa suvere aza pa Mesapotamia, totonai za oqoro lao suvere pa Harani aza.
3 Ko ari za gua vei za na Tamaza tana, <Mu taloi pana mua guguzu zozoto beto tadiria na mua butubutu tinoni, ko mu lao suveria na ia mana vabatinigo ara,> za guni.
4 Nari za taloi pa guguzu tadiria na tinoni Kaladia i Ebarahami, ko za lao suvere pa Harani. Pana liguna tu za uke na tamana beto za pojani na Tamaza aza ko za rijo lame suveria za na ia gamu korapa suveria gamu pani koviria.
5 Ba na Tamaza zake vani maka iapeki izizongo babi maka kobu pezo za pa ia pani; goto za taringutingutini za aza beto ria na tutina aza uka riza tu za mari izongia, ba pana totozo aza za oqoro pore na tuna i Ebarahami.
6 Ari za paranga vei na Tamaza ti Ebarahami, <Ria na tutimu ao za mari lao suvere vei na tinoni karovodi pa maka goto guguzu, ko mari tavapinauzu na tangangangulu ka made gogoto aoro.
7 Ba pana liguna aza mana vakilasia ara za na puku tinoni za vapinauzuria ria, ko mari tavavotu keni ria pana guguzu aza ko mari kamu suvere vatarazaeziu ara pana ia ani,> za gua na Tamaza.

7:3 Podapodalaina 12.1.

8 Beto na Tamaza za vani maka vinagilagilana na nana paranga vinaego aza, ko na vinagilagilana na paranga vinaego aza za i Ebarahami za tapobe. Ko tonai za podo i Aisake nari za i Ebarahami ba za pobea tugu aza tonai za vesu ranena, ko i Aisake ba za pobea mutugu i Jekopi, ko i Jekopi ba za poberia mutugu ari ka manogori tuna marene, ari ka manogori tamada gita pa moa.
9 Ego ko qari konokonoa tugu ari ka viza tamada zara i Josepa na taidi zozoto, ko qari vavaini ko pa Ijipi tu za gore suvere. Ba na Tamaza za suvere somana tana,
10 ko za vasarea pa doruna na nana tapata, beto za vani tugu vei na gigalai beto za tadogoro valavata pa moena i Pero, na bangara Ijipi. Beto ko i Pero za vaqavunaia pa Ijipi beto pa nana ruma aza.
11 Ego beto za raja pa doruna na guguzu Ijipi beto pa Kenani za maka songe lavata, ko za kamuria na tapata lavata ria na tinoni, ko kepore ketakoi bari teku ganigani ria na tamada totonai.
12 Ego totonai za nongoroni i Jekopi za pa Ijipi za kolenana na ganigani qari gua, nari za garunu vagoreria ria na tamada na totozo momoe.
13 Ego na vinaori totozo qari gore, nari za i Josepa za ule vakabere vadi na boko tugana za na veveina makana. Ko totonai za gilagilaria i Pero ria pana tatamana ti Josepa.
14 Ego beto za kuku vagorea i Josepa i Jekopi na tamana, beto ria doru tatamana; ari ka vitungavulu lima ria doru.
15 Ko za rijo gore pa Ijipi i Jekopi, ko ketakoi za uke aza beto vei tugu ria na boko tamada gita.
16 Na kobukobu tinidi za qari tapogozo mule zae pa Sukemi, ko qari tagolomo pa leo bevi aza i Ebarahami tu za vaini poata tadiria na tuna i Hamoa pa Sukemi.
17 Ego totonai za tata za na totozo beto mina vagore votua na Tamaza za nana taringutinguti za ule votuni ti Ebarahami, za qari mota tugu lalaodia ria na tinoni tadigita ko qari zoku pa Ijipi.
18 Ego za turu soga pa Ijipi za maka goto bangara aza zake gilagilai i Josepa.
19 Za tutidi na nana roquroqu na bangara aza ria na nada tinoni ko za ngangaguluria ria na tamada, beto za vakoledi na vavanau ko qari vakole votu paledi ria na dia koburu melalu ko qari tavauke pale.
20 Pana totozo aza za podo i Mosese, ko maka koburu batabata leana pana tana Tamaza aza. Kue popu za tapauzu pa ruma tana tamana aza,
21 beto totonai za tavavotu keni aza pa ruma tana tamana, nari za buti tekua na tuna reko i Pero aza ko za pauzia beto za kopu veini na tuna zozoto aza.
22 Ko za tavagigalai pana doruna na varivagigalai pa Ijipi i Mosese, ko maka tinoni bokaboka pana paranga beto pana roiti aza.
23 Ego totonai za madengavuluputa aorona, nari za pidoko lame pa roquna i Mosese za na roquroqu ko mi lao tu ovikiria mae ria na tavitina ria na tinoni Izireli za gua.
24 Ko tonai za lao kamu nari za batia za maka tinoni Ijipi za korapa majamajai za maka tinoni Izireli. Nari za lao tu aza ko za tokani za na tinoni Izireli, ko za maja vauke pale za na tinoni Ijipi.
25 Za kole roquroqua i Mosese za palu pala mari dogoro vakaberia ria na tavitina za na Tamaza pala mina varoitia aza ko mina ruvataria ria za gua, ba qarike boka dogoro vakaberia ria za vei aza.
26 Ego za rane soga mule na kota nari za batiria ari kori tinoni Izireli qari korapa varipera. Nari za lao toke vabuleria aza ari kori, ari za gudi vei, <Ei, kori qokolo, gamu kori za na tamatazi gu, ko muke varikomiti!> za gudi.
27 Ba maka ari kori aza za vaimoeni na varipera za juju varijoa i Mosese, beto ari za guni vei, <I zei za mijatigo ko muna matamatadigami beto muna tutidigami gami na tinoni ao?

28 Qu nyorogua vai veiniziu na
tinoni Ijipi pa nyoro ara ao?> za guni.
29 Nari za uku i Mosese totonai
za nongoria na paranga ani, ko za
keni tu suvere veinana gu na tinoni
karovona pa guguzu pa Midiani. Ko
ketakoi za vaporeria aza za kori tuna
marene.
30 Ego pa liguna ka madengavulu
aorona aza ketakoi, nari za votu tana
pa qega pa kubo pa Saenai za maka
mateana pa maka suvege za vurungu
memea vei na iku.
31 Ko totonai za batia nari za gabara
i Mosese, ko za rerege tata lao ko
mi dogoro valeania za gua nari za
nongoria aza za na mamalaingina na
Bangara, ari za gua vei,
32 <Ara za na Tamaza tadiria na
tamamu; na Tamaza tadi ari Ebara-
hami, i Aisake, beto i Jekopi,> za gua.
Za matagutu vitivitigi i Mosese ko
zake boka dogoro valeania.
33 Beto za paranga lao tana za na
Bangara: <Mu ruvata vagoreria na
sadolo pa nenemu, ura na ia qu ko-
rapa turua zana za na pezo madina.
34 Qa tori batia tu ara za na vitigi
tadiria na qua tinoni qari korapa pa
Ijipi beto qa tori nongoria tu ara za
na lukana uuidi, ko qa gore lagere
ara ko mana aloria. Ko koviria mana
garunu gorenigo pa Ijipi ara ao,> za
gua za na Bangara.
35 Ko i Mosese tugu ani, aza qari
kilu paleni ria beto ari qari paranga
veini, <I zei za mijatigo ko muna
matamatadigami beto muna varitu-
tidigami gami ao?> qari guni, za aza
tugu za garunia na Tamaza ko aza
za na dia tinoni matamata beto za
ruvataria pa varitokai tana mateana
za votu pa iku za vuruvurungu pa
suvege.
36 Aza tugu i Mosese ani za toka
votudi beto za roitidi na roiti beto na
vinagilagila varivagabaradi pa Ijipi,
pa Kolo Jemere, beto pa qega, pa ko-
rapana ka madengavulu aoro.
37 I Mosese tugu ani za ari za poja
veidi ria na tinoni Izireli, <Maka
tinoni korokorotai vevei ara ko na
tinonimiu zozoto gamu za mina
vaturu vadigamu na Tamaza,> za
gua.
38 Ko i Mosese za na somanana tugu
tadiria na varikamu tinoni pa qega,
ria na tamada, beto ko za somana
vavakato tavitia na mateana pa kubo
pa Saenai. Ko aza za tekua za na va-
vanau toana, beto za vakamu lamea
tadigita.
39 Ego ba qari daidia vatabea ria
na tamada i Mosese, goto qari kilu
paleni tu beto na bulodi za gabala
mulenana pa Ijipi.
40 Beto ari qari guni vei i Eroni,
<Mu roiti vadigita kaki nada tamaza
ko mari tokagita moko. Goto aza i
Mosese ani, aza za toka votudigita
pa Ijipi, za koviria taqeke gilagilai na
manugu za beka za varajani!> qari
gua.
41 Ko pa totozo ria za qari roitini
ria za maka beku bulumakau, ko qari
vavavui lao tana beto ko qari qerani
za na roitina na limadi gu makadi.
42 Nari za kiludi na Tamaza ria ko
za loi laodi ko qari vatarazaeria ria
na seru pa noka, vei za takuti pa buka
tadiria na tinoni korokorotai, aza ari
za gua vei,

<Ka viza tinoni Izireli, nake taqu
gamu pogozo lamedi ria na
miu varivana beto na vavavui
pa korapana ka madengavulu
aoro pa qega.
43 Na ruma aqaqo vavavuina gu
tana tamaza Moleki za gamu
pogozia gamu,
beto ko na beku kirena tu i
Raipani, na miu tamaza seru,
beto ria tu na beku gamu roitidi
makamiu za gamu vataraza-
eria.
Ko pala mana adu vaqavaqata lao-
lamedigamu ara pa gugugu zu
zoudi, pa maka kale laona pa
Babiloni za gamu,> za gua.

44 Na ruma aqaqo tabuna, aza na
vinagilagilana na Tamaza za somana
tadiria, za qari izongia pa qega ria na
tamada pa moa. Na aqaqo tabuna
aza za taroiti tuti vei tugu aza na

7:43 Emosi 5.25-27.

Tamaza za garununi i Mosese ko
mina roiti tuti veini aza na kirena za
vabatini.
45 Ko aza za na aqaqo tabuna qari
teku vakarovia ria na tamada pa
moa, ko pa totozo ti Josua qari
pogozia tugu aza totonai qari luge lao
ko na Tamaza za jupe vakeniria ria
na puku tinoni qari suvere pa guguzu
ani. Ko na aqaqo tabuna aza za kole
kamua tu na totozo ti Devita.
46 Ko na Tamaza za qerani i Devita,
ko za tepa laoa aza za na Tamaza ko
mi roitini za maka ruma tabuna tana
Tamaza ti Jekopi za gua.
47 Ba i Solomone tu za vaturu vani na
ruma aza.
48 Ba na Tamaza ululuna jola za zake
suvere pa ruma za taroiti pa limana
na tinoni, za vei za pojai na tinoni
korokorotai, aza ari za gua vei,

49 <Na noka za na qua nyumunyu-
muna bangara,
goto na pezo za na qua tetetena.
Ko na ruma ae veveina mule za muna
vaturu vaniziu ao, za gua za na
Bangara,
babi ae ia minyeminyerena
veveina za taqu?
50 Ae vei? Nake pa limaqu makaqu
ara qa roitidi doru zakazava
ari?> za gua.
51 Boko duviduvili! Za patu na
bulomiu beto zake lea tavonga na
talingamiu za gamu! Gamu za doru
totozo gamu upele pale na Ongu
Tabuna, qari vei tugu ria na tamamiu
za gamu vei tugu za gamu!
52 I zei mae za maka tinoni koroko-
rotai barike koti ngangagulia ria na
tamamiu? Qari vai paledi ria qari
korokorotaini na lame tana nabulu
tuvizina, ko koviria na nabulu tuviz-
ina aza za gamu gamu gabala kanai
beto gamu vaukea.
53 Ba gamu tugu za gamu teku
vakarovia za na vavanau qari
valameria na mateana ba gamuke
tutia tu za na vavanau aza,>> za gua
i Sitivini.

I Sitivini za Tagona Vauke

54 Ego ko totonai qari nongoria ria
na meba pa kauniseli za na paranga
ti Sitivini, nari za qari tagigiri vitiv-
itigi ko qari garata ngaburukae tu.
55 Ba i Sitivini, za tapugeleni na
Ongu Tabuna, za enga zae pa noka
za gua, nari za batia za na malakapi
tana Tamaza beto za batia i Jisu za
korapa turunana pa kale matuana na
Tamaza.
56 Beto ari za gua vei, <<Dotu
ko! >> <<Qa batia na noka za tare-
vanga, ko na Tuna na Tinoni za ko-
rapa turunana pa kale matuana na
Tamaza,>> za gua.
57 Ego totonai za qari kuku iranga,
ko qari suqutudi na limadi za na
talingadi, beto ko qari makarai abutu
toto laoia aza.
58 Qari ragata votuni pa peguruna
na guguzu, beto qari kole buti tarini
patu aza. Ria na tinoni qari somana
lame dogoria na tagonana i Sitivini
za qari vagoreria na dia poko ko qari
vakoleria pa kekere nenena maka
tinoni koregana, na izongona i Saula.
59 Ko totonai qari korapa gonago-
nai ria, nari za ari za varavara kiu
alili vei i Sitivini, <<Kei, Bangara Jisu,
mu teku vakarovia na ongonguqu,>>
za gua.
60 Pa liguna za poja vei zara, nari
za nyumu sori tungutungu pa pezo,
ko za velavela vei ari, <<Kei Bangara,
muke nguti taridi ria ari za na dia
sela ani,>> za gua, beto za loia za na
singo.

8

I Paula za Komitia na Ekelesia

1 Ego ko pa ranena tugu aza za po-
dalai takomiti vikevikere za na ekele-
sia pa Jerusalema, ko ria doru tinoni
vazozoto za qari okoto tapiara lao
vei tu pa ia pikata guguzu pa Jiudia
beto pa Sameria, goto ria na tinoni
tagarunudi gu za qarike keni.
2 Goto kaki ria na tinoni za neqi
na dia rangerange za qari lao lukana
romaromai beto qari keni golomia za
na kobukobu tinina i Sitivini.

7:50 Aisea 66.1-2.

3 I Saula za mi vamanyao pale
za na ekelesia za gua, ko za luge
makamakaria ria na ruma tadiria
na tinoni, ko za ragata votuvotudi
ria doru qari vazozotoa na Bangara,
maqota na marene, ko za valugeria
pa ruma varipiuna.

Na Nongoro Leana za Tatarae pa Sameria

4 Ego ko ria tugu qari okoto tapiara
lao vei doru kota za qari vavakatoni
rerege za na paranga tana Bangara.
5 Ko maka ria i Pilipi. Za lao aza
pa guguzu pa Sameria, ko za tarae
velavelani tadiria na tinoni ketakoi
za na veveina na Karisito.
6 Ego ko totonai qari nongoria
beto qari batiria ria na roiti vari-
vagabaradi za roitidi i Pilipi, nari za
qari makarai vainongoro valeanadi
ria na puku minete tinoni ria na
tinarae ti Pilipi.
7 Ria na zoku za koleria na ongongu
ikeredi za qari lukana gagateana to-
tonai za ijiju votu paledi aza tadiria
ria na ongongu ikeredi, beto zoku ria
za uke kale kaki kobu tinidi beto qari
qao za qari tasalana tugu.
8 Ko qari qera beto ria doru pa
guguzu aza.
9 Ego na suverena tugu pa guguzu
aza za maka tinoni porenana potana
varivagabarana, na izongona i
Saimone. Ko za tori dori zovai
tu qari kole gabagabarani ria na
tinoni Sameria ria na nana roiti
varivagabaradi za kole roroitidi pa
nana potana. Ko makana ba za pojai
za maka tinoni poreveveina jola aza
za gua.
10 Ko na guguzu doruna, peki na
lavata, za perangaina qari kole vain-
ongoro lao valeanani aza, beto ari
qari gua vei, <<Ani tugu aza na neqi
tana Tamaza, aza za tagigala na Neqi
Lavata,>> qari gugua.
11 Ko na totozo kakazana za qari
kole nongonongoro valeania ria aza,
ura za kole valoposo gabaradi na
nana potana.
12 Ba totonai qari vazozotoa ria
za na nongoro leana na veveina
na binangara tana Tamaza beto na
veveina na izongona i Jisu Karisito za
taraeni i Pilipi, nari za qari paputaiso
beto ria, na maqota na marene.
13 Ko i Saimone makana ba za so-
mana vazozoto tugu ko za paputaiso
beto za kole tututia i Pilipi. Ko
tonai za batiria aza ria na roiti
varivagabaradi beto na roiti neqidi
lavalavata ti Pilipi, nari za kole
gabagabaranana.
14 Ego totonai qari nongoroni ria
na tinoni tagarunudi pa Jerusalema
za na veveina qari tori teku vazozo-
toa tu ria pa Sameria za na paranga
tana Tamaza, nari za qari garunu
goredi tadiria ari Pita i Jone.
15 Ko totonai qari gore kamu, nari
za qari varavaradi ria qari vazozoto
ko mari tekua na Ongu Tabuna qari
gua.
16 (Ura qari tapaputaiso gu pa
izongona i Jisu na Bangara ria, goto
za oqoro goreria na Ongu Tabuna.)
17 Ko qari vaopodi na limadi ari
Pita i Jone ria, ko qari tekua za na
Ongu Tabuna.
18 Ego totonai za batia i Saimone za
totonai qari vaopodi na limadi ria na
tinoni tagarunudi nari qari tekua na
Ongu Tabuna ria na tinoni, nari za
pogozo lame vadi na poata ari kori,
19 ko ari za gua vei, <<Ara ba mu
vaniziu tugu za na neqi zana, ko aza
ma vaoponi na limaqu nari mi tekua
tugu za na Ongu Tabuna,>> za gua.
20 Nari za oe lao tana i Pita, <<Na
mua poata siliva beto ao za mu
uke manyaomiu! Ura qu roquroqua
muna vaini na poata ao za na vari-
vana tana Tamaza.
21 Kepore na iamu beto nake so-
manamu pa roiti gami korapa roitini
gami ani ao, ura na bulomu za zake
gozoro pa dogodogoro tana Tamaza.
22 Mu gabala ko mu loi pale za na
mua roiti ikikerena ani beto ko mu
varavara lao tana Bangara, ko aza
mi taleozonigo za na mua roquroqu
ikerena za kole pa bulomu.
23 Ura qa batia ara za pugeligo na
konokono nyonyorogua beto qu ko-
rapa tapiu pa mua sela ao,>> za guni.

24 Nari za tepa lao i Saimone, ari
za gua vei, <<Ego, mu varavara lao
vaniziu tu tana Bangara ropi, ko mike
taroiti taqu aza qu guni ao zana,>> za
gua.
25 Ego pa liguna qari poja
vaneqineqini beto qari varivagi-
galaini ari kori za na paranga tana
Bangara, nari za qari gabala mule
pa Jerusalema. Pana dia rerege
mule za qari kole vavakatoni za na
nongoro leana tinganai vei guguzu
pa Sameria.

I Pilipi beto na Tinoni Itiopia

26 Ego maka mateana tana Ban-
gara za lame ti Pilipi, ko ari za gua
vei, <<Mu turu ko mu taloi zae keta
pa kale gorena pa zona za koko pa
Jerusalema ko za gore vei pa Qaza, na
zona qega,>> za guni.
27 Nari za taloi i Pilipi ko za keni.
Ko pa nana rerege za lao kamua aza
za maka tinoni Itiopia. Maka tinoni
matamata poreveveina aza, beto
maka nabulu za kopudi na izizongo
ti Kanadesi, na kalao pa Itiopia.
Na tiolata ani za zae somanani
na vinatarazaena na Tamaza pa
Jerusalema,
28 ko pa totozo aza za korapa mule
keni nana. Ko za korapa zae gore-
gorenana pa nana topitopilina aza,
beto za korapa tiroa aza za na buka
ti Aisea na tinoni korokorotai.
29 Nari ari za gua vei ti Pilipi za na
Ongu tabuna, <<Mu lao ko mu rerege
tata pa topitopilina zana,>> za guni.
30 Nari za abutu tata lao pa topi-
topilina i Pilipi za gua, nari za nongo-
ria za korapa tiroa aza za na kutikuti
ti Aisea na tinoni korokorotai, ko za
nanazia, <<Ae vei qu gilagilaimua
tugu ao na ginuana aza qu korapa
tiroa zana?>> za guni.
31 Nari za oe lao za na tiolata aza,
<<Qokolo, ko bi mija tu! Kepore
maka tinoni bi vakabere vaniziu vei
ari, za ae vei beto mana boka vak-
aberia?>> za gua. Ko za kukua i Pilipi,
nari za keza i Pilipi ko za nyumu tavi-
tia pa topitopilina.
32 Na kobu kutikuti ti Aisea za kole
tiroa aza za ari za gua vei,
<<Za maka moqaza podeke vei na
sipi za tatoka lao ko mina
takubolo vauke aza,
beto za vei tugu na lami zake
vaqeu pa moena na tinoni za
ngabungabuturia na vurungu
sipi,
nari za aza ba zake izongo vaqeu
podeke tugu.
33 Za tavakea pa ngangangulu beto
zake tatoka totonai qari pitua.
Kepore maka tinoni bi gilagilai
na tutina,
ura za tateku pale pa pezo za
nana toa,>> za gua.
34 Ego ko za nanaza laoia na tio-
lata ani i Pilipi, <<Mu ule vaniziu,
na veveina i zei za pojai na tinoni
korokorotai ani? Na veveina makana
tugu, ba maka goto tinoni tu?>> za
gua.
35 Nari za podalai vavakato tugu pa
titiro ani i Pilipi, ko za vakabere lao
vani za na nongoro leana na veveina
i Jisu.
36 Ego ko pa korapana na dia rerege
gore pa zona ari kori za qari kamua
za maka ia za kolea na pie, nari za
paranga lao ti Pilipi za na tiolata ani,
<<Dotu ko, zana gu za na pie! Ae za
vei ko manake boka tapaputaiso ara?
>>* za gua.
38 Ko za vanogotoia na tiolata za na
topitopilina, ko qari makarai gore pa
pie ari kori Pilipi, ko za paputaisoia i
Pilipi aza.
39 Totonai qari paro pa pie ari kori,
nari zake oriavo tugu oqanai toka
vakenia na Ongonguna na Bangara i
Pilipi, ko na tiolata ani zake bati sogai
i Pilipi. Beto za tutia na zona ko za
qeraqera mi keni nana za na tinoni
aza.
40 Goto i Pilipi za pa guguzu pa
Azotasi mule za tabata. Ko za rerege

8:33 Aisea 53.7-8. * **8:36** Kaki kutikuti kolekoledi za qari valaoa na pikata 37, ari za gua vei: Nari ari za gua vei i Pilipi, <<Vei muna vazozoto pa doru bulomu, nari ko boka gu,>> za gua. Nari ari za gua vei za na tiolata, <<Ara qa vazozotoa i Jisu Karisito za na Tuna na Tamaza,>> za gua.

vavakatoni aza za na nongoro leana tadiria doru guguguzu, tinganai za kamu tu pa Sizaria.

9

I Paula za Gabala (Roiti 22.6-16; 26.12-18)

1 Ego ko i Saula za kole singo manginidi za nana paranga varivamatagutu ko mina vaukeria ria na sepele tana Bangara za gua. Ko za lao aza tana kuta iama lavata,
2 ko za teparia ria na leta mari lao tadiria pa ruma varikamudi pa Damasikasi, ko vei mina bati poaria ria qari tutia na Zona tana Bangara, nari za mina piuria, marene na reko, ko mina toka muledi pa Jerusalema za gua.
3 Ego ko pa nana rerege lao ko za tata kamua pa Damasikasi aza, za malara votu lame vasiboro pa noka za maka kabere ko za gona varilivutai lao tana.
4 Nari za lotu gore pa pezo aza, beto za nongoria za maka mamalaingi ari za gua vei, <<Saula! Saula! Ae za vei ko qu komitiziu ara ao?>> za gua.
5 Nari za oe lao aza, <<I zei ao, Bangara?>> za gua.

Nari ari za gua vei aza, <<Ara i Jisu aza qu korapa komitia ao.
6 Ba mu turu, ko mu luge lao pa guguzu pa Damasikasi, ko ketakoi tu pala mina taule vanigo aza muna roitini ao>> za gua.
7 Ko ria na tinoni qari somana tutia i Saula za qari turu ke vagala gu koledia. Qari nongoriadia tugu za na mamalaingi, ba qarike batia na tinonina.
8 Beto za turu pa pezo i Saula, ko mi vaiqolia za na matana za gua, ba zake boka batabata. Ko qari arua gu na limana beto qari tita laoni pa Damasikasi aza.
9 Ko kue rane zake batabata, zake tekuteku na buku aza.
10 Ego ko na suverena tugu pa Damasikasi za maka sepele, na izongona i Hananisi. Ko na Bangara za paranga tana pa dogodogoro, <<Hananisi!>> za guni.

<<Ani ara, Bangara,>> za gua aza.
11 Nari za paranga lao tana za na Bangara, <<Mu turu, ko mu lao pa zona na izongona Tuvizi, ko mu nyaqoa pa ruma ti Jiudasi za maka tinoni pa Tasosi, na izongona i Saula. Ura za korapa varavara aza,
12 ko za tori batia tu aza pa dogodogoro za maka tinoni na izongona i Hananisi za luge ko za vaoponi na limana aza ko mi batabata soga za gua,>> za gua.
13 Nari za oe lao i Hananisi, <<Bangara, qa tori nongoroni tu tadiria kubo tinoni ara na veveina za na tinoni ani, ko na kubo ngangangulu za tori roitidi tu tadiria na tinoni tamu pa Jerusalema ani.
14 Ko koviria za teku neqi tadiria na kuta iama aza, ko mina piu tekuria ria doru qari vatarazaego ao,>> za gua.
15 Nari za paranga lao tana za na Bangara, <<Mu lao gu, ura ani za na tinoni tamijatana taqu ko mina pogozo laoni na izongoqu tadiria na tinoni karovodi, tadiria na bangabangara, beto ko tadiria na tinoni Izireli.
16 Ura ara mana vabatini ria na vitigi mina gozoro taleni na izongoqu ara aza,>> za gua za na Bangara.
17 Nari za taloi lao i Hananisi, ko za lao tugu kamua za na ruma za suveria i Saula, ko za vaoponi na limana aza. Beto ari za guni vei, <<Saula, taiqu, na Bangara, aza i Jisu za votu tamu totonai qu korapa lamelamemua ao pa zona, za garunuziu ara, ko ao mu boka batabata soga beto ko mu tavapugeleni na Ongu Tabuna za gua,>> za gua.
18 Pana totozo tugu aza za lotu pa matana i Saula za maka za za vei na kadena na igana, ko za batabata soga aza. Beto za turu ko za tapaputaiso aza,
19 beto pa liguna za tekuteku nari za neqi soga za na tinina.

I Saula za Tarae pa Damasikasi

Ego ko za suvere tavitiria ria qari vazozotoa na Bangara pa Damasikasi ka viza rane mae tu i Saula.

20 Ego beto nake zovaina za podalai
tarae velavelani gu i Saula pa doru
ruma varivarikamuna i Jisu, ko i Jisu
tugu za na Tuna na Tamaza za gua.
21 Ko ria doru qari nongoria aza
za qari gabara beto, ko ari qari
gua vei, <<Qokolo, ani tugu za na
tinoni za komiti vikevikereria ria pa
Jerusalema, ria qari vatarazaea ni-
zongona tugu na Bangara ani! Ko
na kuta lame tana pani za mina piu
tekuria ria na tinoni vevei ria ko
mina toka mule laodi tadiria na kuta
iama za gua!>> qari gua.
22 Ba zake mako gore za na neqina
na tarae ti Saula, ko za varuraria
ria na tinoni Jiu qari suvere pa
Damasikasi beto za vilasa vakabek-
abere vadi za i Jisu za na Karisito za
gudi.
23 Ego qari jola kubo rane, nari
za qari varikamu ria na Jiu ko qari
kuoni ko mari vaukea aza qari gua.
24 Ba qari vavakato vani ria kaki
tinoni i Saula za na veveina qari
kuoni. Qari kole kopu tokatokaia
ria ria na atakamanadi na toba pa
guguzu na rane na bongi, ko mari
vaukea aza qari gua.
25 Ba qari titai ria na nana sepele
maka bongi i Saula, ko qari vavotu
veini pa maka tapururuna na tobana
na guguzu, beto qari vasikulu gorea
pa maka mane.

I Saula za Suvere pa Jerusalema

26 Ego tonai za kamu pa Jerusalema
i Saula, nari za kole podekia ko bi
somana tavitiria ria na tinoni tana
Bangara ketakoi za gua, ba qari kole
matagutuni ria aza, ura qarike vazo-
zotoa ria za maka tinoni tana Ban-
gara aza.
27 Nari za aru tekua i Banabasi aza
ko za toka laoni tadiria na tinoni
tagarunudi aza, beto ko za vakabere
vadi i Banabasi aza vei i Saula za
batia i Jisu pa zona beto ko i Jisu za
paranga tana. Beto ko za vavakato
vadi mutugu aza aza vei za tarae
vaneqineqini i Saula pa Damasikasi
za na izongona i Jisu.
28 Ego ko za somana tavitiria ria
na tinoni tana Bangara i Saula, ko za
boka rerege votu luge pa Jerusalema,
beto za kole tarae vaneqineqini aza
za na izongona na Bangara.
29 Za parangaria beto za varigua
tugu vei tadiria na tinoni Jiu qari
parangani na paranga Qiriki, nari
qari podekia ko mari vaukea tugu
qari guni ria aza.
30 Ba totonai qari nongoro vaia ria
na tinoni qari vazozotoa na Bangara
za vei aza, nari za qari toka goreni
pa Sizaria i Saula beto qari garunu
vakenia pa Tasosi.
31 Ego ko pa totozo aza za suvere pa
bule za na ekelesia doruna pa Jiudia,
pa Qalili, beto pa Sameria. Ko za
iolo beto za toa zae pa pangagana
na Bangara beto pa varivaneqi tana
Ongu Tabuna, ko za pidoko zae za na
ekelesia.

I Iniasi za Tasalana

32 Ego za kamua maka totozo za
kole rerege lao doru kota ovikiria ria
na guguzu i Pita, nari za gore ka-
muria ria na tinoni tana Tamaza pa
Luda.
33 Ko ketakoi za gozoria aza za
maka tinoni na izongona i Iniasi, za
kole laonana gu pa lovu ka vesu aoro,
ura za uke kale na tinina.
34 Nari za paranga lao tana i Pita,
<<Iniasi, za tori salanigo tu i Jisu
Karisito ao! Mu tatakole ko mu aru
valeania na mua lovu,>> za guni.
Nari zake oriavo tugu tatakolena aza.
35 Totonai qari batia ria doru tinoni
qari suvere pa Luda beto pa Saroni
za tasalana vei i Iniasi, nari za qari
gabala lao tana Bangara ria.

I Dokasi za Tavatoa Mule

36 Ego na suverena pa guguzu pa
Jopa za maka reko za somana vazozo-
toa na Bangara, na izongona i Tabita.
(Na izongona aza pa paranga Qiriki
i Dokasi.) Zoku roiti leadi beto na
variia tokadi ria na tinoni varivasev-
idi za roroitidi aza.
37 Ko pa totozo aza za kamua na
mo aza ko za uke, ko qari vatanaia
na kobukobu tinina beto za qari zae
vakolea pa lose pa nulu.

38 Ego pa Jopa za zake zou pa
Luda, ko totonai qari nongoroni ria
na tinoni tana Bangara za i Pita za ko-
rapa gu pa Luda, nari za qari garunu
valaoria ari kori tinoni, ko qari tepa
vitivitigia i Pita, <<Muke veidigami,
mu siqarai lame tadigami pa Jopa!>>
qari guni.
39 Nari za taloi i Pita ko za tu-
tiria ari kori. Totonai za kamu aza
nari za qari toka zaeni pa lose pa
nulu. Qari turu varilivutaini ria
doru nabonaboko i Pita, ko qari kole
lukana, beto qari vabatini aza ria na
pokogojodoruru beto kaki goto poko
mule za pitiria i Dokasi totonai za
korapa suvere tavitirianana.
40 Ego za iju votudi pa lose i Pita ria
doru beto za nyumu sori tungutungu
ko za varavara, beto za balinga mule
pa kobukobu tinina na reko ko ari
za gua vei, <<Tabita, mu tatakole!>>
za guni. Nari za vaiqoloria za na
matana, ko tonai za batia i Pita nari
za tatakole aza.
41 Za alaka laoni na limana i Pita,
ko za bako vaturua. Beto za kukuria
ria na tinoni tana Tamaza beto ria na
boko nabonaboko ko za loi lao vadi
na tori toa mulena tu aza.
42 Ego ko na nongorona aza za
rerege doru kota pa guguzu pa Jopa
ko ria zoku tinoni za qari vazozotoa
na Bangara.
43 Beto za suverenana mae tu kubo
rane pa Jopa i Pita tana maka tinoni
za roroitidi na kopo manugu, na
izongona i Saimone.

10

I Pita beto i Koniliasi

1 Ego na suverena tugu pa Sizaria
za maka tinoni na izongona i Konil-
iasi, na tinoni matamata gogoto, ko
na minete tinoni varipera aza za qari
gigalani na Minete Itali.
2 Maka tinoni nabuna pa vatarazа-
ena na Tamaza beto ko aza beto ko ria
na nana tatamana za qari pangagani
tugu za na Tamaza. Za toani tugu
aza za na tokatokadi ria na tinoni
Jiu varivasevidi beto doru totozo za
varavara lao tana Tamaza aza.
3 Pana maka rane padana kue
koloko jola korapa rane, za batia aza
pa dogodogoro za maka mateana
tana Tamaza za lame tana ko ari za
gua vei, <<Koniliasi!>> za guni.
4 Nari za dogoro vatogaza laoa i
Koniliasi aza, beto pa nana matagutu
za ari za gua vei, <<Ae vei, Bangara?
>> za gua.

Nari za oe lao tana za na mateana,
<<Ria na varavara tamu beto na mua
roiti varitokai tadiria na tinoni vari-
vasevidi za qari vei na merumeru
qari vaqerai na Tamaza.
5 Ko koviria mu garunu laodi pa
Jopa ria kaki tinoni, ko mari toka
valameni za maka tinoni na izong-
ona i Saimone Pita.
6 Za korapa suverenana pa ruma
ti Saimone, maka tinoni roroiti kopo
manugu, aza. Ko na ruma tana za
tata pa nole,>> za gua za na mateana.
7 Ego ko tonai za taloi keni za na
mateana za kole parangia, nari za
kuku tekuria i Koniliasi ari kori nana
nabulu beto maka solodia za somaso-
mana adonia na garunu tana. Ko na
solodia aza ba na nabuna tugu vei pa
nana rangerange.
8 Ko pa liguna za poja vakabere
vadi ria doru vei za pojani na
mateana, nari za garunu valaoria pa
Jopa.
9 Ego ko za jola maka bongi ko na
ranena qari korapa rerege lao ria ari
ko totonai qari tata kamu pa guguzu
Jopa, nari za zae pa batuna na ruma
pa manogori koloko i Pita ko za var-
avara.
10 Za vaia na burana i Pita ko
za kole nyorogua tekuteku. Ko to-
tonai qari korapa vatanani ria za na
tekutekuna, za batia aza za maka do-
godogoro.
11 Za batia aza za na noka za tare-
vanga beto maka zava za vevei maka
poko revarevatana lavata za titi gore
lagereni ka made uquna ko za lagere
toga pa pezo.
12 Ko pa korapana na udude aza
qari kole ria doru manugu made-
made nenedi, ria na manugu qari
gavere na gutolo, beto ria qari tatava.

13 Beto za lame za maka ma-
malaingi tana, <<Pita, mu turu!
Kubolo ko mu tekuteku!>> za gua.
14 Nari za oe lao i Pita, <<Tapata
jola, Bangara! Ura qa oqoro izongo
tekuria ara ria na zakazava qari paji
beto qarike lioso vei ari,>> za gua.
15 Nari za paranga mule na vinaori
totozo za na mamalaingi, <<Ria na
zakazava za tori valiosoria tu na
Tamaza, za ao muke vapajiria,>> za
gua.
16 Ego ko kue totozo za vei zara beto
za tateku vamule zae pa noka za na
poko revarevatana aza.
17 Ego ko totonai za korapa roveka-
putia i Pita za na ginuana na do-
godogoro za batia, nari za ria na
tinoni za garunuria i Koniliasi za qari
tori nanaza votuni tu ko qari tori ba-
tia tu za na ruma ketakoi za suveria i
Pita, ko qari tori korapa tu turudia pa
moena na bara pa ruma aza.
18 Qari kuku ko qari korapa
nanazani za ketakoi tugu beka za
suvere i Saimone aza maka izongona
i Pita qari gua.
19 Ko totonai za korapa rove var-
ilivutaini i Pita za na dogodogoro ani,
nari za paranga tana za na Ongu
tabuna, <<Dogoro, ari kue tinoni za
qari korapa nyaqogo ao.
20 Mu siqarai gore gozororia ko
muna tutiria. Munake orirabeke,
ura ara tugu qa garunu valameria
zara,>> za gua.
21 Ego ko za gore kamuria i Pita, ko
za parangaria, <<Ani ara gamu ko-
rapa nyaqoziu. Ko na za za na kutana
na lame tadigamu?>> za gudi.
22 Nari qari oe lao ria, <<I Koni-
liasi, na tinoni matamata gotogoto,
za garunugami gami. Maka tinoni
tuvizina ko za pangagani na Tamaza
aza, beto ko qari dogoro valavatia
tugu ria doru tinoni Jiu aza. Maka
mateana tabuna za ule vamomoe
vani aza ko aza za sorugo ao ko muna
lao pa nana ruma, ko aza mina non-
gororia ria vei muna lao pojaria ao za
gua,>> qari gua.
23 Ego beto za kuku valugeria i Pita
ria, ko qari ipumaka tu tana.

Ego ko za rane soga nari za taloi ko
za tutiria ria i Pita. Ko kaki ria na
tinoni tana Bangara pa Jopa za qari
somana tutia tugu i Pita.
24 Ego za jola maka bongi ko na
ranena nari za qari lao kamu pa
Sizaria. I Koniliasi za tori soru vaka-
muria tu ria na turana beto ria na
nana baere, ko za korapa adonoria
ria mari lame.
25 Ko aza tugu mi luge lao pa leo
ruma za gua i Pita, nari za lao i Koni-
liasi ko za gozoria beto za nyumu sori
ko za valavatia aza.
26 Ba za aru vaturua i Pita aza, beto
ari za paranga veini, <<Mu turu, ara
ba maka tinoni gu,>> za guni.

27 Qari kole variparaparanga ari
kori, beto mi luge lao za gua i Pita nari
za batiria ria na kubo tinoni za qari
tori varikamu adono tu.
28 Za paranga lao tadiria i Pita,
<<Gamu gamu gilagilaimiu za
tabunana pa tinarae tadigami na Jiu
za vei maka tinoni Jiu mina suvere
tavitiria babi somana baereria na
tinoni karovodi. Ba ara za na Tamaza
za tori vabatiniziu tu ko manake
gigalani za paji babi zake lioso za
maka goto tinoni.
29 Ko za vei za totonai za lame
na nyaqo nari za qake daiqua, goto
qa lame gu. Ko koviria za qa ny-
orogua gilagilai ara aza vei beto
gamu nyaqoniziu gamu,>> za gua i
Pita.
30 Nari za paranga i Koniliasi, <<Pa
nue ko na totozo vei tugu koviria,
za qa kole varavara pa qua ruma na
kue koloko jola korapa rane ara, nari
za votu turu pa moequ ara za maka
tinoni za poko kilakilanga.
31 Ko ari za gua vei aza, <Koniliasi,
za tori tanongoro tu tana Tamaza
za na mua varavara, beto ko ria na
mua roiti varitokai lao tadiria na
tinoni varivasevidi za qari vei na
merumeru za vaqerai na Tamaza.
32 Ko mu garunu laodi pa Jopa ria
kaki ko mari kuku valamea i Sai-
mone, maka izongona i Pita. Na
tinoni aza za korapa suvere pa ruma
ti Saimone na tinoni za roroiti kopo

manugu, ko na nana ruma za tata gu pa nole,> za gua.
33 Ko za vei gu za qa garunu tinoni ko qari keni nyaqogo ao, ko za leana jola za qu lame ka-mugami. Ko koviria za gami doru za gami varikamu beto pa moena na Tamaza ko mami nongororia ria doru zakazava vei za garununigo na Bangara ao ko muna pojaria,>> za gua i Koniliasi.

Na Paranga ti Pita

34 Ego nari za paranga i Pita, <<Koviria qa vakabere valeania ara za zozoto tugu za na Tamaza zake tokatoka kaleni maka tinoni gu.
35 Goto pa doru pupuku tinoni za na tinoni za pangagani za na Tamaza beto za roitini aza za tuvizi, nari za aza za na tinoni za vaqerai na Tamaza aza.
36 Gamu tori gilagilaimiu tu gamu za na nongoro za garunu laoni na Tamaza tadiria na tinoni Izireli, na nongoro leana na veveina na bule ti Jisu Karisito, aza na Bangara tadiria doru tinoni.
37 Ko gamu tori gilagilaimiu tugu gamu aza vei za pidoko doru kota pa pikata guguzu Jiudia, za podalai tugu pa Qalili pa liguna za tarae velavelani na paputaiso i Jone.
38 Ko gamu gilagilaimiu tugu gamu i Jisu pa Nazareti, aza na tinoni za udukia na Tamaza ko za vapugeleni na Ongu Tabuna beto na neqi. Ko za rerege lao lameria aza za doru kota ko za roitidi za na roiti leadi beto za salanaria ria doru za ngangaguluria na bangaradi na tomete, ura na Tamaza za kole somana tana.
39 Ko gami za na tinoni gami batiria ko gami vavakatodi ria doru zakazava za roitidi aza pa Jerusalema beto kaki guguzu mule pa Jiudia. Aza tugu za qari vatitia pa korosi ko qari vaukea,
40 ba aza tugu za vaturu mulea na Tamaza na rane vinaue, beto za vabati votudigami na Tamaza aza.
41 Nake tadiria doru tinoni za votu aza, ba tadiria gu na tinoni za tori mijataria tu perangaina ko mari vavakatoni aza. Ko tadigami gu za votu aza, gami gami tekuteku na buku tavitia aza pa liguna za turu mule pa uke.
42 Beto za garunugami aza gami ko mami tarae velavelani beto mami poja vaneqineqini za aza tugu za mijatia na Tamaza ko mina tutidi ria na tinoni toadi beto na ukedi za gua.
43 Ko na veveina tugu aza za ria doru tinoni korokorotai za qari vavakatoni, ko ria doru mari vazozotoa aza za mari taleozo ria na dia sela pa izongona aza qari gua,>> za gua i Pita.

Ria na Tinoni Karovodi qari Tekua na Ongu Tabuna

44 Ego ko totonai za korapa pojaria i Pita ria na zakazava ari, za goreria na Ongu Tabuna ria doru qari korapa nongonongoro pa paranga tana.
45 Ko qari gabara jola ria na tinoni Jiu qari vazozotoa na Bangara beto ko qari koko tuti lamea i Pita pa Jopa, ura qari batia za tadiria na tinoni karovodi ba za vagorea tugu na Tamaza za nana varivana, na Ongu Tabuna.
46 Ura qari nongororia za ria na tinoni karovodi za qari okoto parangadi na gotogoto parangadi beto qari kole vatarazae valavatia za na Tamaza.
Nari za paranga i Pita,
47 <<I zei mina boka suqutudi na kolo ko marike boka paputaiso ria ari? Ura ria ari za qari tekua na Ongu Tabuna vei vaputaputa tugu za taroiti tadigita,>> za gua.
48 Beto za pojadi i Pita ria ko qari tapaputaiso pa nizongona i Jisu Karisito. Pa liguna za vei zara, za qari tepai ria i Pita ko mi suvere mae tadiria kaki rane qari guni.

11

I Pita za Vavakato tadiria na Ekelesia pa Jerusalema

1 Ego ko qari nongoroni ria na tinoni tagarunudi beto ria na tinoni pa Jiudia qari vazozotoa na Bangara

za na veveidi ria na tinoni karovodi qari teku vakatapia za na paranga tana Tamaza.
2 Ko totonai za mule zae pa Jerusalema i Pita, nari za qari talea ria qari vaporeveveinaia na pobe aza.
3 Ari qari guni vei aza, <<Ao za qu lao suvere tadiria qarike tapobe beto ko qu tekuteku tavitiria ria ao,>> qari guni.

4 Nari za podalai paranga i Pita ko za kilipuputu vadi ria na zakazava vei qari taroiti. Ari za gudi vei,
5 <<Totonai qa korapa varavara pa guguzu pa Jopa ara, nari za qa dogoria za maka dogodogoro. Qa batia ara pa dogodogoro za maka zava lavata za vevei maka poko revarevatana lavata za titi gore lagereni ka made uquna, za koko lagere vei pa noka ko za lagere toga pa kekerequ ara.
6 Qa dogoro viloviloto valeania nari qa batiria pa leona ria na manugu mademade nenedi pa pezo, na manugu qari gavere beto qari gutolo, beto ria na manugu qari tatava pa galegale kota.
7 Beto qa nongoria ara za maka mamalaingi ari za guniziu vei, <Pita, mu turu! Kubolo ko mu tekuteku!> za guniziu.

8 Ba qa paranga ara, <Tapata jola, Bangara! Ura oqoro izongo pore maka zakazava za paji babi zake lioso vevei ari za tori kura mae tu pa ngujuqu ara,> qa gua.

9 Nari za na vinaori totozo za paranga lagere vei pa noka za na mamalaingi, <Ria na zakazava za tori valiosoria tu na Tamaza, za ao muke vapajiria,> za gua.
10 Ko kue totozo za roiti vei zara beto za tateku vaiolo mule zae pa noka za doru zakazava.

11 Ko pa totozo tugu aza za ari ka kue tinoni za qari tori turudia tu pa moena na atakamana ruma qa korapa suveria ara; ria za qari tagarunu koko pa Sizaria ko qari lame nyaqoziu ara.

12 Beto za pojaniziu na Ongu Tabuna ara ko munake orirabeke goto mu gore gu ko mu tutiria za guniziu. Ko ari ka vonomo tavitiqu qari vazozotoa na Bangara ari za qari somana tutiziu tugu vei ara, ko gami lao kamu ko gami luge za pa ruma ti Koniliasi.
13 Ko za ule vadigami aza za vei za batia aza maka mateana perangaina za turu pa nana ruma beto ari za guni vei, <Mu garunu laodi pa Jopa ria kaki ko mari kuku valamea i Saimone, maka izongona i Pita.
14 Ko aza mina vavakato vanigo za na nongoro vei beto muna taalo ao beto doruna na mua tatamana,> za guni.

15 Ko totonai qa korapa podalai paranga ara, nari za gore gu tadiria za na Ongu Tabuna, vei vaputaputa tugu totonai za gore tadigita pa podapodalaina.
16 Qa roquroqu kamua ara za na paranga tana Bangara, aza ari za gua vei, <I Jone za varipaputaisoni na kolo, goto gamu za muna tapaputaisoni na Ongu Tabuna,> za gua.
17 Ko vei maka moqaza varivana tugu aza za vadigita gita totonai taqe vazozotoa na Bangara i Jisu Karisito za vadi tugu ria, nari za i zei ara ko ba kole susulai za na Tamaza?>> za gua i Pita.
18 Ego ko totonai qari nongororia ria na zakazava ari, nari za qarike vagala ria goto qari vatarazaea gu za na Tamaza, ari qari gua vei, <<Koi, zozoto tugu! Ria na tinoni karovodi ba na Tamaza za vadi tugu na lolomo ko mari gabala ko mari tekua za na toa>> qari gua.

Na Ekelesia pa Anitioki

19 Ego ko ria na tinoni qari okoto taqaqata pa ngangangulu za poraka votu totonai za tavauke i Sitivini za qari okoto tapipiara ko kaki qari kamu tu pa Poinikia, pa Saeparasi, beto ko pa Anitioki. Ko qari vavakatoni rerege ria za na nongoro, ba

qarike vavakato za tadiria na goto tinoni, goto tadiria na tinoni Jiu gu.
20 Ba koledia ria kaki tinoni pa Saeparasi beto pa Saerini qari vazozoto, ko ria za qari lao pa Anitioki ko qari vavakatoni beto qari taraeni tugu vei tadiria na tinoni karovodi za na nongoro leana na veveina i Jisu na Bangara.
21 Ko na neqi tana Bangara za somana tadiria, ko na motadi ria qari vazozoto ko qari gabala tutia na Bangara.
22 Ego ko na nongorodi ria ari za kamu tu pa ekelesia pa Jerusalema, ko qari garunia ria i Banabasi ko za gore pa Anitioki.
23 Ko tonai za gore kamu pa Anitioki i Banabasi, za batia za na roiti variroqu tana Tamaza tadiria na tinoni, ko za qera jola aza ko za sovutu vaneqiria ria doru ko marike munyala goto mari togaza vanabu tana Bangara za gudi.
24 Ura maka tinoni leana tugu beto za tavapugeleni na Ongu Tabuna beto na rangerange i Banabasi. Ko na motadi ria na tinoni qari tavagabala lao tana Bangara.
25 Ego beto za jola lao tu pa Tasosi i Banabasi ko za keni nyaqoa i Saula.
26 Ko totonai za batia i Saula, nari za toka laoni pa Anitioki. Ko maka aoro doruna za qari suvere tavitiria ria na ekelesia ketakoi beto qari varivagigalai tadiria na minete tinoni ketakoi. Ko pa Anitioki tugu za ria na tinoni qari tutia i Jisu za qari tagigala momoe na tinoni Kirisitiani.
27 Ego ko pa totozo tugu ria za qari taloi pa Jerusalema ria kaki tinoni korokorotai ko qari gore pa Anitioki.
28 Ko maka ria, na izongona i Aqabasi, za turu ko za poja vakabekaberia aza pa neqi tana Ongu Tabuna za na veveina na songe lavata mina raja pa kasia guguzu doruna za gua. (Ko na songe aza za raja pa totozo za korapa kuta bangara pa Romu i Kolodiasi.)
29 Ko qari varivaegoni ria na tinoni tana Bangara pa Anitioki za maka roquroqu, ko aza vei qari bokai za mari okoto vakole kalea ria na tinoni ko mari vazae vadi ko mari tokadi ria na tinoni tana Bangara qari suvere pa Jiudia qari gua.
30 Ko qari vagore votua tugu za na dia roquroqu, ko qari vapogozodi ari Saula i Banabasi za na dia varivana ko qari zae vadi ari ka viza tiolata pa Jerusalema.

12

Kaki Ngangangulu Mule qari Gozororia ria na Tinoni tana Bangara

1 Ego ko pa totozo tugu aza za aru tamanaria na bangara i Herodi ko za aru ngangangululuria ria kaki pa ekelesia.
2 Ko za kujuku vaukeni benete i Jekopi na taina i Jone.
3 Beto tonai za batia za ria na tinoni Jiu qari qera za totonai za roiti vei zara aza, nari za lao mutugu aru tamania i Pita. (Ko ani za taroiti totonai na vavolo Bereti Nake Kovuruna.)
4 Za aru tamania i Herodi i Pita, ko za lao valugea pa ruma varipiuna, beto ari ka made puku solodia, okoto ka mademade tinoni pa maka pukuna, za qari kole kopuni aza. Za tori vakoleni roquroqu tu i Herodi za pala pa liguna na vavolo Alokata za mina toka votu laoni ko mina tatuti pa moedi ria na tinoni i Pita za gua.
5 Ko i Pita za takopu pa ruma varipiuna, ba ria na tinoni pa ekelesia za qarike mako gore na kole varavara laoni tana Tamaza i Pita pa totozo aza.

I Pita za Tatoka Votu pa Ruma Varipiuna

6 Ego ko na bongina beto totonai mina rane za i Herodi pala mina toka votu pitua i Pita za gua, za i Pita qari piuni kori seni ko qari vaputai pa varikorapaidi ari kori solodia aza, beto ria kaki solodia za qari kole kopu pa atakamanana na ruma varipiuna.
7 Beto za votu vasiboro za maka mateana tana Bangara ko za tolanga beto za doru leona na ruma varipiuna. Beto za turu pa keketaina i

Pita za na mateana ko za jou vaiqolia, beto ari za guni vei, <<Mu siqarai tatakole! >> za guni. Nari qari lotu taruvatadia pa limana aza ria na seni.

8 Ego beto za paranga tana za na mateana, <<Mu dokonigo na mua beleti, beto mu vazaea na mua sadolo,>> za gua. Nari za roiti vei tugu i Pita. Beto za paranga mule tana za na mateana, <<Mu udenigo na mua koti, beto mu tutiziu,>> za guni.

9 Ko za tuti votu i Pita, ba zake gilagila vatavagigalia aza za vei na zakazava zozotona aza za roitini na mateana tana. Za roquroqua i Pita za palu maka dogodogoro za puta engai aza za gua.

10 Qari rerege valaqao jolani ari kori za na puku tinoni kopu momoe, beto za qari lao mule jolani za na vinaori, beto za qari lao kamua za na atakamana aeana beto ko za votu lao pa guguzu lavata. Za tarevanga vadi makana za na patena na atakamana aza, ko qari votu lao tutia ari kori za maka zona. Ketakoi za taloi vasiboro ti Pita za na mateana ko za keni nana.

11 Ko pa totozo tu aza za tavagigala na roquna i Pita, ko ari za gua vei, <<Koi, koviria tu qa gilagilai ara za zozoto tugu za na Bangara za garunia na nana mateana ko za aloziu pa neqi ti Herodi, beto ko pa doru ginugua qari korapa nyoroguani ria na tinoni Jiu ko mari taroiti qari gua,>> za gua.

12 Totonai za gilagila valeania aza za vei zara, nari za lao pa ruma ti Mere na tinana i Jone za gua, aza maka izongona i Maka, nari za ketakoi qari korapa suvere varikamu ko qari korapa varavara ria na kubo tinoni.

13 Za kole kikia pa atakamana i Pita, nari za lao ko mi revangia na atakamana za gua za maka nabulu reko, na izongona i Roda.

14 Ba totonai za nongoro gilagilai aza za na mamalaingina i Pita, nari za qera vitivitigi aza ko zake revangia za na atakamana, goto za abutu mule luge tu ko za lao ule vadi za i Pita za korapa turunana pa peguru za gudi.

15 Ba ari qari paranga veini ria aza, <<Koi, ao qu rura, siu!>> qari guni. Ba za gigirigana tugu za zotonana tugu za gua za na nabulu reko. Nari za qari paranga ria, <<Ego, ko mina vei za na onguna gu zana,>> qari gua.

16 Ba zake koroto na kole kikia i Pita, ko qari lao revangia na atakamana qari gua nari za qari batia aza tugu, ko qari gabara vitivitigi.

17 Ba za vamokomoko laodi na limana i Pita ria ko qari nogoto, beto za ule vakabere vadi aza vei na Bangara za toka votuni pa ruma varipiuna. Beto ari za gudi vei, <<Muna pojani i Jekopi beto ria qari vazozotoa na Bangara ria na zakazava ari,>> za gudi, beto za votu ko za taloi lao pa maka goto ia tu i Pita.

18 Ego ko totonai za rane za na kota, nari za qari rura takulanga betodia ria na tinoni kopu pa ruma varipiuna, ko ari qari variparanga vei, <<Qokolo, ko na za za vakamuni i Pita!>> qari gua.

19 Za varigarununi i Herodi za na nyaqona i Pita ba qarike boka batia, nari za nanaza vilovilotoria ria na tinoni kopu beto za varigarunu ko qari vauke paledi. Beto za taloi pa Jiudia i Herodi, ko za gore suverenana pa Sizaria.

Na Uke ti Herodi

20 Ego za tagigiri vitivitigidi i Herodi ria na tinoni pa Turosi beto ko pa Sidoni. Nari qari makarai maka pa roquroqu ria pa kori guguzu ari ko qari lao za ti Herodi. Pa liguna qari baere vatatai i Balasitasi, na kuta nabulu poreveveina pa ruma bangara ti Herodi, ko mi tokadi qari guni, za beto qari makarai lao tepai ria za na bule ti Herodi, ura na tekutekuna tadiria za qari koko lame vei gu pa guguzu za bangaradi i Herodi.

21 Ko tonai za kamua za na rane za tanguti ko mari varikamu, za vazaeria i Herodi ria na nana poko bangara, beto za lao nyumu pa nyumun-

yumuna bangara ko za kole paranga lao za tadiria na tinoni.
22 Ba qari kukuku ria na tinoni, ari qari gua vei, <<Koi, na mamalaingina na Tamaza zozoto ani, nake tinoni!>> qari gua.
23 Ko pa liguna gu aza za lao tu maka mateana tana Bangara ko za vauke pale i Herodi, ura zake valavatia aza za na Tamaza. Ko za gania na ulozo za na tinina ko za ukenana aza.
24 Ego ko na paranga tana Tamaza za rerege beto ko za zoku ria na tinoni qari gabala tutia na Bangara.
25 Ari Banabasi beto i Saula za totonai qari vaokotia za na roiti ninabulu qari rerege kamuni pa Jerusalema, nari za qari taloi keni. Ko qari tokai tugu vei i Jone, aza maka izongona i Maka.

13

Ari Banabasi i Saula qari Tamijata beto qari Tagarunu

1 Ego pa ekelesia pa Anitioki za koledia ria kaki tinoni korokorotai beto na tinoni varivagigalai. Kaki ria ari Banabasi, i Simione aza qari kukukuni na Tinoni Kuduru, i Lukasi na tinoni Saerini, i Manaeni aza na tapauzuna pa ruma ti Herodi na bangara, beto i Saula.
2 Totonai qari kole nabuluni ria za na Bangara beto qari tabutabu ganigani, nari za ari za gua vei za na Ongu Tabuna, <<Ego mu mijata kale vaniziu ari Banabasi beto i Saula, ko mari roitini za na roiti qa udukudi ara ko mari roitini,>> za gua aza.
3 Ko pa liguna qari madi tabutabu ganigani beto na kole varavara, za qari vaopodi na limadi ari kori, beto za qari garunu vakeniria.

Ari Banabasi i Saula qari Kamu pa nuza Saeparasi

4 Ego ko totonai za garunuria na Ongu Tabuna ari Banabasi i Saula, nari za qari gore pa Seleukeia, ko koko ketakoi za qari toka karovo lao pa nuza Saeparasi.
5 Ko tonai qari lao paro pa guguzu Salamisi, nari za qari taraeni pa ruma varivarikamuna tadiria na tinoni Jiu ketakoi za na paranga tana Tamaza. Qari tokatokaidia tugu ari kori i Jone Maka, aza maka dia tinoni varitokai.
6 Ko qari karovia ria za na nuza Saeparasi tinganai qari lao kamu pa maka guguzu, na izongona pa Paposi. Ketakoi qari gozoria za maka tinoni Jiu za kolenana nana potana varivagabarana beto na tinoni korokorotai sekesekena, na izongona i Bajisu,
7 beto ko za suvesuvere tavitia aza za na qavuna i Seraqiasi Paula, na tinoni lugena pa roverove. Ko za kukuria na qavuna ari Banabasi i Paula, ura za nyorogua nongoria aza za na paranga tana Tamaza.
8 Ba za raja kolokolosoria i Bajisu na tinoni kolenana potana varivagabara ani ari kori (Na pelukuna pa paranga Qiriki na izongona aza i Elimasi), ko mi vagabala vapirua za na qavuna ko mike vazozotoa za na nongoro tadi ari kori za gua.
9 Ba i Saula (aza na izongona i Paula) za tapugeleni na Ongu Tabuna, za dogoro tari vatogazia aza,
10 beto ari za guni vei, <<Za pugeligo doru nyonyorava beto na sekeseke ikikeredi ao, na tuna na bangaradi na tomete! Qu kanaria doru tuvizi beto doru totozo mu vakeqoria na zona tuvizidi tana Bangara qu gua ao!
11 Ba koviria na neqi tana Bangara mi raja pa tamu ko munake izongo bati podekia na tapo pa iapeki totozo kakazana ao,>> za gua i Paula. Ko pa totozo tugu aza za gera rodomo gu za na matana aza, ko za kole qaqo lao lameria ria na tinoni ko mari arua na limana ko mari titai za gua.
12 Totonai za batia na qavuna za vei zara, nari za vazozoto aza, ura za gabara vitivitigini aza za na varivagigalaina na Bangara.

Ari Paula i Banabasi qari Lao pa Anitioki pa Pisidia

13 Ego beto za toka pa Paposi i Paula beto ko ria qari tutia aza, ko qari lao paro pa Peqa, maka guguzu

pa Pamipilia. Ko ketakoi za loiria i Jone Maka, ko za gabala mulenana pa Jerusalema.

14 Ego ko qari taloi pa Peqa za qari jola lao kamu za pa Anitioki pa pikata guguzu pa Pisidia, ko pa rane Minyere za qari lao somana luge nyumu pa ruma varivarikamuna.

15 Ko pa liguna za tatiro votu za na Vavanau ti Mosese beto na kutikuti tadiria na tinoni korokorotai, nari za ari qari gua lao tadiria ria na tinoni matamata pa ruma varivarikamuna, <<Ka viza tavitimami, vei mina kolenana maka miu paranga varivaneqi lao tadiria na tinoni za gamu, nari za boka paranga,>> qari gudi.

16 Nari za soqolo turu i Paula ko za vamokomokodi na limana, beto za ari za gudi vei ria, <<Gamu ka viza tinoni Izireli beto gamu na tinoni karovomiu gamu pangagani na Tamaza, mu vainongoro lame!

17 Na Tamaza tadiria na tinoni Izireli ani za mijataria ria na tamada pa moa ko za roitidi maka butubutu tinoni lavata aza ria totonai qari suvere vei na tinoni gotodi pa Ijipi, beto za toka votudi aza pa nana neqi lavatana.

18 Ko ae tu qari sela vei ria, ba ka madengavuluputa aoro za kole kopudi aza pa qega ria.

19 Pa liguna za piararia aza ari ka vitu puku tinoni pa Kenani, nari za vadi ria na nana tinoni ko qari izongia za na pezo tadiria na goto butubutu aza.

20 Ko ria doru ginugua ari za qari taroiti pa korapana ka made gogoto limangavuluputa aoro.

Pa liguna ria za vadi aza ria na tinoni matamata ko tinganai za kamu lame ti Samuela na tinoni korokorotai.

21 Beto za qari tepai ria za maka bangara, ko za vadi na Tamaza i Saula, na tuna i Kisi pa butubutu ti Benijimani. Ko ka madengavuluputa aoro za kole bangara aza,

22 beto pa liguna aza za vaturu vadi i Devita ko za bangara. Ko tana za ari za paranga vei za na Tamaza, <Qa tori dogoro gilagilai tu ara i Devita, na tuna i Jese, aza na tinoni za tutia na buloqu ara, ko aza pala mina roitidi ria vei qa nyorogudi ara,> za gua.

23 Ko pa tutina i Devita za valamea na Tamaza tadiria na tinoni Izireli, aza vei za tori tavataringutinguti vakole tu, za na inaalo i Jisu.

24 Totonai za oqoro lame aza za i Jone za tori taraeni mae tu tadiria doru tinoni Izireli za na veveina mari gabala loi paledi na dia sela ko mari tapaputaiso ria na tinoni.

25 Totonai mi vaokotia nana roiti ninabulu za gua i Jone, nari za ari za paranga vei aza, <I zei gamu rove veiniziu ara za gamu? Nake ara aza gamu korapa adonia gamu mina lame! Goto za korapa tu tuti ligu lameziu ara aza ara nake padaqu ko mana ruvata vagorea na sadolo pa nenena,> za gua i Jone.

26 Ka viza tavitiqu, gamu na tutina i Ebarahami beto gamu na tinoni karovomiu gamu pangagani na Tamaza pa varikorapaimiu ari! Na nongorona na inaalo ani za tagarunu lame tadigita.

27 Ura ria na tinoni qari suvere pa Jerusalema beto ko ria na dia tinoni matamata za qarike boka dogoro gilagilaia ria aza, ko tonai qari pitu vaukea ria aza nari za qari vagore votua gu ria ria na korokorotai tadiria na tinoni korokorotai qari tatiro doru rane Minyere.

28 Kepore tu za maka ginugua za sela bari batia tana, ba qari tepa jujukia i Paelati ko mi vauke paleni qari gua.

29 Ko totonai qari vagore votu betoria ria ria doru korokorotai qari takuti na veveina aza, nari za qari teku vagorea pa korosi za na kobukobu tinina ko qari lao vakolea pa bevi.

30 Ba na Tamaza za vaturu mulea pa uke aza.

31 Beto za tabatabata zoku rane tadiria qari koko tututia pa Qalili ko qari zae pa Jerusalema aza. Ko koviria ria tugu za qari vavakatoni na veveina aza tadiria na tinoni.

32 Ko gami ari za gami vavakatoni
tadigamu za na nongoro leana ani,
aza za tori taringutinguti vakoleni
tu na Tamaza tadiria na tamada pa
moa.
33 Ko na taringutinguti ani za tori
vagore votua tu na Tamaza tadigita
totonai za vaturu mulea i Jisu. Ko
za tavagore votu aza vei za takuti pa
vinaori Kera Vatarazae, ari za gua
vei,
<Ao za na Tuqu ara ao,
pa ngenari ani za qa ule votuni
na Tamamu ara ao,> za gua.
34 Ko na veveina za vaturu mulea
pa uke ko minake boka nyabo za na
tinina aza, za ari za gua vei za na
Tamaza,
<Mana vadigamu ara za na mana
liosodi beto na zozotodi
qa taringutingutini i Devita,> za
gua.
35 Pana maka goto ia mule za ari za
gua vei aza,
<Munake vamalumia ko mina nyabo
za na tinina na mua Liosona,>
za gua.
36 I Devita za totonai za vaokotia
aza za na nana ninabuluna na ny-
orogua tana Tamaza pa nana totozo,
za uke ko za tagolomo tavitiria ria na
tamada pa moa, ko za nyabo tugu na
tinina aza.
37 Ba aza za vaturu mulea na
Tamaza za zake izongo nyabo na
tinina.
38 Ko koviria mu gilagilai gamu, ka
viza tavitimami, za pa korapana gu
na tinoni ani za tatarae tadigamu za
na taleozona na sela.
39 Beto ko pa doru tinajutu gamuke
boka taruvatani gamu pa Vavanau ti
Mosese, za ria mari vazozotoa aza za
mari taruvata.
40 Ko mu kopu muledigamu ko
marike taroiti tadigamu aza vei qari
parangadi ria na tinoni korokorotai,
41 <Dotu, gamu na tinoni vavaledemiu
ko!
Mu gabara ko mu uke manyaomiu
tu!
Ura maka roiti za mana roitini ara pa
miu totozo,
na roiti vei bi pojadigamu tu
maka tinoni
ba buke izongo vazozotoa tugu!>
qari gua,>> za gua i Paula.
42 Ego ko totonai qari korapa taloi
keni ari Paula i Banabasi, za qari
tepa sogaria ria na tinoni ketakoi ari
kori ko mari mule mutugu vavaka-
toni tadiria na rane Minyere liguligu
ria na zakazava ari qari gua.
43 Totonai qari taloi pa ruma vari-
varikamuna ria na tinoni, nari za
na zokudi ria na tinoni qari tutiria
ari kori, na zokudi ria na tinoni Jiu
beto ko ria na tinoni karovodi qari
tutia na vatarazae tadiria Jiu tugu
vei. Ko ari Paula i Banabasi qari kole
sori vamaururia ria ko marike taloi
pa variroqu alona tana Tamaza qari
gudi.
44 Ko totonai za kamua mule za na
rane Minyere, nari za tata na guguzu
doruna za qari varikamu ko mari
nongoria na paranga tana Bangara
qari gua.
45 Ba tonai qari batia ria na tinoni
Jiu za na puku minete tinoni lavata
qari varikamu, za pugeleria na
konokono ria ko qari geso vike-
vikereria ria na zakazava za pojaria
i Paula beto ko qari poja vikevikeria
tugu vei aza.
46 Ba qari varene tugu pa dia
paranga ari Paula i Banabasi, ko
ari qari gua vei, <<Na tuvizina za
tadigamu tugu mina tavavakato
momoe za na paranga tana Tamaza.
Ba gamu kilu pale gamu aza,
beto ko gamuke roquroqu vagaro
muledigamu ko muna tekua gamu
za na toa jola, ko koviria gami za
mami gabala laomami ropi tadiria na
tinoni karovodi.
47 Ura ari za tori garunu veidigami
tu za na Bangara,
<Qa mijatigo ara ao ko na kabere
tadiria na tinoni karovodi,

13:33 Kera Vatarazae 2.7; 5.5. **13:34** Aisea 55.3. **13:35** Kera Vatarazae 16.10. **13:41** Gabakuku 1.5. **13:47** Aisea 49.6.

ko muna inaalo tadiria doru
kamu pa uquna na kasia
guguzu,> za gua,>> qari gua.
48 Ko totonai qari nongoria ria na
tinoni karovodi za vei zara, nari
za qari qera vitivitigi ria, ko qari
valavatia ria za na paranga tana Bangara beto qari vazozoto ria qari tori
tauduku tu ko mari izongia na toa
jola.
49 Ko za tapiara lao doru kota pa ia
aza za na paranga tana Bangara.
50 Ba ria na tinoni Jiu qari sori
vatagigiriria ria na reko poreveveidi
tadiria na tinoni karovodi qari
pangagani na Tamaza beto ko ria
na tinoni matamata pa guguzu aza,
ko qari qoraqora ngangaguluria ari
Paula i Banabasi beto ko qari iju
vavotu keniria pa dia guguzu ari kori.
51 Nari qari tavuzu vagore paledi
ari kori ria na kavuru pezo qari ramata pa nenedi, beto za qari rerege
jola laodia pa Ikonioni.
52 Goto ria na tinoni tana Bangara
za pugeleria na qeraqera beto na
Ongu Tabuna.

14

Ari Paula i Banabasi qari kamu pa Ikonioni

1 Ego totonai qari lao kamu pa Ikonioni nari za qari lao mutugu luge
pa ruma varivarikamuna tadiria na
tinoni Jiu ari Paula i Banabasi, ko qari
vavakato vaneqi nari za na motadi
ria na tinoni Jiu na tinoni karovodi
qari vazozoto.
2 Ba ria na tinoni Jiu qari daidia vazozoto za qari sori vatagigiriria beto
qari vainuria za na roqudi ria na
tinoni karovodi, ko qari kanaria ria
na tinoni qari vazozotoa na Bangara.
3 Ko na zovaina za qari kole suveredia mae tu pa Ikonioni ari kori,
ko qari kole vareneni ari kori za
na taraena na veveina na Bangara.
Ko na Bangara za vabatidi na zozotona za nana nongoro varialona,
ko za roiti votudi pa limadi ari kori
ria na vinagilagila beto na roiti varivagabaradi.
4 Qari pikataori ria na tinoni pa
guguzu aza, ko kaki za qari kole vei
tugu tadiria na Jiu qarike vazozoto,
goto ria kaki za qari kole vei tugu tadi
ari kori tinoni tagarunudi.
5 Ego ko za kamua za na totozo
totonai qari vanyumua na roqudi ria
kaki tinoni karovodi na Jiu (beto ko
tavitia ria na dia tinoni matamata),
ko mari komiti vikevikereria beto
mari gonadi na patu ari kori qari gua.
6 Ba tonai qari gilagilai ari kori
tinoni tagarunudi za na roquroqu
tadiria, za qari uku laodia pa
gugugguzu pa Lukaoni, pa Lisitara,
pa Debe, beto pa varilivutaidi na
gugugguzu ria.
7 Ko ketakoi qari vavakatoni mule
ari kori za na nongoro leana.

Ari Paula i Banabasi pa Lisitara

8 Ego na suverena tugu pa Lisitara
za maka tinoni za qao ko za kole
gu nyumu nana. Na podo qaqaona
tugu aza ko zake izongo boka tugu na
rerege.
9 Na tinoni aza za kole nongonongoro pa vavakato ti Paula. Za dogoro vatogazia i Paula aza, ko za dogoro gilagilai za kolenana na nana
rangerange ko mina boka tasalana
gu aza,
10 Nari za kuku viva laoa i Paula
aza, ari za guni vei, <<Mu turu vatuvizidi na nenemu!>> za guni. Nari za
soqolo turu tugu za na tinoni aza ko
za podalai gu rerege.
11 Ego ko tonai qari batia ria na
puku minete lavata aza vei za roitini
i Paula, nari za qari okoto kuku irangia pa dia paranga Lukaoni, ari qari
gua vei, <<Ria na tamaza za qari tori
peluku tinoni tu, ko qari gore lagere
tadigita ari!>> qari gua.
12 I Banabasi za qari gigalani na
tamaza Zeusi, goto i Paula za qari gigalani na tamaza Hemesi, ura i Paula
za na kuta tinoni paraparanga ari
kori.
13 Na zelepade tana tamaza Zeusi
za nake zouna pa guguzu aza, ko
na iama pa zelepade aza za pogozo
lao bulumakau na teteri gavoro

pa atakamanana guguzu aza, ko aza beto ria na minete tinoni za mari vavavui lao tadi ari kori tinoni tagarunudi qari gua.

14 Ego ko totonai qari nongoroni ari kori tinoni tagarunudi, ari Banabasi i Paula, za na roiti qari korapa roitidi, za qari bako rikata paledi ari kori ria na dia poko, beto qari abutu sasuru lao pa varikorapaidi ria na minete tinoni, ko qari velavela laoria ria,

15 ari qari gua vei, <<Ka viza tinoni! Ae za vei ko gamu korapa roitidi na roiti ari? Gami kori ba na tinoni vei tugu gamu! Ko gami lame vavakatoni tadigamu gami kori za na nongoro leana, ko mu gabala loi paledi gamu ria na zakazava kepore veveidi zara ko mu gabala lao tana Tamaza toana, aza za roitini na oka na pezo na ivere beto ko doru zakazava qari okoto kole pa ia ria.

16 Pana zazae tinoni qari jola lao rari, za vamalumuria na Tamaza ria na tinoni karovodi ko qari okoto tutiria na dia uana makadi.

17 Ba zake loi valolokia na Tamaza za maka za mina uleni na veveina makana, ko za roitidi ria na roiti leadi: za valagere vadigamu na okoro pa noka, za vavuaria ria na umuma pa dia okokoto totozo, za vapotedigamu na ganigani ko za vapugeleni qeraqera na bulomiu,>> qari gudi.

18 Ko qari paranga vei tugu zara ari kori, ba qari dori podepodeke vitivitigi mutugu beto qari boka vanogotoria ko qarike vavavui lao tadi ari kori ria.

19 Kaki ria na tinoni Jiu lame veidi pa Anitioki beto pa Ikonioni za qari vagabala vapeleria ria na minete tinoni, ko qari gonani patu i Paula beto za qari ragata votu pale pa peguruna na guguzu. Ko qari rovea za tori uke tu qari guni aza.

20 Ba tonai qari turu variidilivutaini ria na tinoni tana Bangara i Paula, za soqolo turu aza ko za mule luge laonana tugu pa guguzu. Ko za rane na kota nari za qari taloi lao pa Debe ari kori Banabasi.

Qari Gabala Mule pa Anitioki ari Paula i Banabasi

21 Ego ko qari vavakatoni pa Debe ari kori Paula i Banabasi za na nongoro leana, ko na kubo tinoni za qari gabala tutia na Bangara. Beto za qari gabala mule lao pa Lisitara beto pa Ikonioni, ko qari jola lao pa Anitioki aza na guguzu pa Pisidia.

22 Ko pa dia rererege qari vaneqiria za na bulodi ria na tinoni tana Bangara, qari paranga vaneqiria ko mari togaza vamauru pa dia rangerange, ura zoku tapata za pala tana gozoroia mae tugu beto tana lugea za na binangara tana Tamaza qari gudi.

23 Qari mijataria pa okokoto ekelesia ria na tiolata matamata, ko qari varavaradi beto qari madidi nake tekuteku, beto za qari loi laodi tana Bangara aza qari vazozotoa ko mi tokaria qari gua.

24 Ego beto za qari rerege jolani ria za pa Pisidia ko qari lao kamu pa Pamipilia ari kori.

25 Pa Peqa qari vavakatoni ari kori za na nongoro tana Bangara, beto za qari gore pa Atalia.

26 Ketakoi za qari toka mule pa Anitioki, pa guguzu ketakoi qari tavamadi pa variroqu varialona tana Tamaza ko qari roitini za na roiti aza qari koni vaokotia.

27 Totonai qari mule kamu paro pa Anitioki ari kori za qari kuku varikamudi za na ekelesia ketakoi, ko qari ule vadi ria doru zakazava za roitidi na Tamaza pa dia roiti qari roitidi. Beto ko qari vavakatoni tugu vei za aza vei za revanga veini na Tamaza za na zona ko qari boka vazozoto ria na tinoni karovodi.

28 Beto za qari suvere vazovaidia mae tu tadiria na tinoni tana Bangara ketakoi ari kori.

15

Ria na Tinoni Matamata qari Varivavakato pa Jerusalema

1 Ego ria kaki na koko veidi pa Jiudia za qari gore pa Anitioki ko qari kole varivagigalaini tadiria na tinoni

qari vazozotoa na Bangara za ari qari gua vei, <<Vei munake tapobe za gamu vei za pojai na tuti ti Mosese, za munake taalo za gamu,>> qari gua.

2 Ko za pidoko votu za maka varigua na varigeso lavata pa varikorapaidi ari Paula i Banabasi beto ko ria na tinoni ria. Nari za qari mijataria ari Paula i Banabasi beto vei tugu ria kaki tinoni tana Bangara pa Anitioki ko mari zaeni tadiria na tinoni tagarunudi beto na tinoni matamata pa Jerusalema za na ginugua ani qari gudi.

3 Ko totonai za garunu vakeniria na ekelesia ria ari, nari za qari rerege vei pa Poinikia beto pa Sameria, ko qari kilipuputu vadi ria pa guguzu ari za na veveina na gabala tadiria na tinoni karovodi lao tana Tamaza. Ko qari qeraqera jola ria na tinoni qari vazozotoa na Bangara.

4 Ko totonai qari kamu pa Jerusalema ria, za qari tavatoga valeana tadiria na ekelesia, tadiria na tinoni tagarunudi, beto ko tadiria na tinoni matamata ria. Beto ko qari ule vadi ria na ekelesia ria vei za roitidi na Tamaza pa dia rerege roiti tadiria na tinoni karovodi.

5 Ba ria kaki tinoni na somanadi pa puku minete tadiria na Parese qari vazozotoa na Bangara za qari turu ko ari qari gua vei, <<Ria na tinoni karovodi za mari tapobe tugu, beto ko mari tapojadi ko mari tutia tugu ria za na Vavanau ti Mosese,>> qari gua.

6 Ko qari varikamu ria na tinoni tagarunudi beto na tinoni matamata, ko qari dogoria za na ginugua ani.

7 Qari dori kole variguani ria za na ginugua ani, beto za turu i Pita, ko ari za gua vei za tadiria, <<Ka viza tavitiqu, gamu za gamu tori vakaberiamiu tu pa viza tu ari za na Tamaza za tori mijataziu tu ara. Ko pa vavakato taqu qari nongoria na nongoro leana ko qari vazozoto ria na tinoni karovodi.

8 Ko na Tamaza aza za boka tiroa na bulo tinoni za ule votuni za valeania tugu vei aza ko za vadi na Ongu Tabuna vei vaputaputa za vadigita gita.

9 Zake dogoro vagotogita na Tamaza za gita beto ko ria, ko totonai qari vazozoto ria nari za valiosoria gu za na bulodi.

10 Ko koviria ae za vei za gamu korapa podekia na Tamaza, ko gamu vapapadi maka pogozo mamata lavata ria qari tutia na Bangara? Na pogozo mamata aza za ria tu na tamada pa moa beto gita tu ba tanake boka pogozia.

11 Goto gita ba pa variroqu varialona gu ti Jisu na Bangara za taqe taalo tonai taqe vazozoto, maka moqaza podeke vei tugu qari vei ria ari,>> za gua i Pita.

12 Beto qari podalai paranga ari Banabasi i Paula. Ko ria na minete tinoni za qarike vagala totonai qari kole nongonongoro tadi ari Banabasi beto i Paula qari kilipuputu vadi za doru roiti neqidi na varivagabaradi za roitidi na Tamaza tadiria na karovodi ketakoi qari rerege roiti vei ari kori.

13 Totonai qari beto paranga ari kori, za paranga i Jekopi, <<Ka viza tavitiqu, mu vainongoro lame!

14 I Saimone za koni vakaberia gu aza vei na Tamaza za roquroqua ko za teku votuni tadiria na tinoni karovodi za maka minete tinoni ko mari valavatia za nizongona aza.

15 Ko koviria za lao totoa gu ria na paranga tadiria na tinoni korokorotai, aza ari za gua vei,

16 <Pa liguna ari mina vei, za mana gabala mule,
ko mana vaturu sogai za na aqaqo ti Devita aza za tajegara.
Ria na zakazavana qari tajegara za mana vaturu sogaria,
ko mana valeana sogai aza.

17 Ko ria tinoni kole taridi za mari nyaqo tutiziu ara,
beto ko ria doru tinoni karovodi qa tori kukuria tu ko na qua tinoni za mari nyaqo tutiziu,

15:17 Emosi 9.11-12.

za gua za na Bangara, aza za roitidi na zakazava ari>
18 ko qari tagilagila pa moa vei tu.

19 Ko na roquroqu taqu za take vadi mule kaki tapata ria na tinoni karovodi qari korapa gabala lame tana Tamaza.
20 Goto ta kuti lao vadi gu ko ta pojadi ko marike tekuria ria na masadi na manugu qari tavavavui tari lao vadi na beku, marike toani na toa lulasana, beto ko marike tekuria na masadi na manugu qarike tavanyoa pale na orungudi beto ko marike tekua tugu vei na orungu.
21 Ura podalai pa moa vei tu za na Vavanau ti Mosese za kole tatarae velavela pa kubo guguzu, ura doru rane Minyere gu za tatitiro votu pa ruma varivarikamuna aza,>> za gua i Jekopi.

Na Leta lao tadiria na Tinoni Karovodi qari Tutia na Bangara

22 Ego ko qari varikamu ko qari varivaegoni ria na tinoni tagarunudi, na tinoni matamata, beto na ekelesia doruna, za mari mijataria za kaki tinoni tugu ria ko mari tutiria ari Paula i Banabasi qari gua. Ko qari mijataria ko qari garunu vatuti goredi ari Paula i Banabasi pa Anitioki ari kori tinoni matamata tugu tadiria na tinoni tana Bangara: ari Jiudasi aza qari kukuni i Basabasi, beto ko i Saelasi.
23 Ko na leta qari kutia beto qari vaaru pogozodi ria za ari za gua vei,

<<Gami na tinoni tagarunumami, na tinoni matamata, beto ko na tinoni qari vazozotoa na Bangara.

Lao tadigamu na tinoni karovomiu gamu vazozotoa na Bangara ko qu korapa pa Anitioki, pa Siria beto ko pa Silisia.

Na paranga qeraqera tadigamu.

24 Gami nongoroni za kaki tinoni tugu tadigami za qari votu lao ko qari garunudigamu ria na paranga qari vatakulangagamu na varuragamu. Ria na tinoni ria za nake gami gami garunuria.
25 Ko zara za vei za gami varikamu makarai mijataria gami ria na mami tinoni ko gami garunu vatuti goredi ari kori mami baere vavaguana, ari Banabasi i Paula.
26 Ari Banabasi i Paula ari za qari gozoro taleni tapata pa dia toa za na veveina na izongona na nada Bangara i Jisu Karisito.
27 Ko gami garunu vatutiria gami ari Jiudasi i Saelasi, ko ari kori ba mari boka vavakatodi tugu ria vei gami kuti laodi gami.
28 Ura za valeania na Ongu Tabuna beto ko gami tugu vei za mamike vapogozodigamu na pogozo za mamata jolani aza za garo za gamu.
29 Goto muke tekuria gu za na masadi na manugu qari tavavavui tari lao tana beku, muke tekua gu na orungu beto ko na masadi na manugu qarike tavanyoa pale na orungudi, beto muke toani gu na toa lulasana. Vei muna kopu muledigamu ko munake roitidi ria ari, nari za gamu roiti valeana za gamu.

Leana jola.>>

30 Ego ko totonai qari loi vakeniria nari za qari gore pa Anitioki ria, ko qari varikamudi ria na minete tinoni tana Bangara beto qari vakarovo vadi za na leta.
31 Ko pa liguna qari tiro votuni za na leta za qari qera jolani ria za na paranga varivaneqi aza.
32 Ari Jiudasi i Saelasi ba na tinoni korokorotai tugu ko qari dori paranga vamanotoria beto qari vaneqiria ria qari vazozotoa na Bangara ketakoi.
33 Pa liguna qari suvere iapeki totozo ketakoi, za qari loloi vakeniria pa bule ria na tinoni qari vazozotoa na Bangara ketakoi ko qari mule

kenidia tadiria qari garunu valagereria.*
35 Ba ari Paula i Banabasi za qari
suvere zovaidia mae tugu pa Anitioki
(beto vei tugu ria kaki mule), ko qari
kole varivagigalaini beto qari kole
vavakatoni za na paranga tana Bangara.

Ari Paula i Banabasi qari Varipikatai

36 Ego za zovai iapeki za paranga
lao ti Banabasi i Paula, <<Aria ta ga-
bala ko ta keni ovikiria ria na tinoni
qari vazozotoa na Bangara doru kota
ketakoi taqe taraeni na paranga tana
Bangara perangaina, ko ta dogoro-
ria ae beka qari korapa veveidia
moko,>> za gua.
37 Nari i Banabasi za nyorogua
tokai i Jone, aza maka izongona i
Maka.
38 Ba i Paula zake dogoro vapadani
ko mina tokai aza za gua, ura na
totozo momoe za aza za loi paledi
pa Pamipilia ko zake tutiria keni pa
roitina.
39 Ego ko za neqi za na varitoke
tadi ari kori, ko qari okoto varipikatai
tu ari kori. Ko i Banabasi za tokai i
Maka, ko qari toka lao vei tu pa nuza
pa Saeparasi.
40 Goto i Paula za mijata tekua i
Saelasi, ko pa liguna qari vakole lao-
ria pa variroqu varialona tana Ban-
gara ria na tinoni qari vazozotoa na
Bangara ketakoi ari kori, nari za qari
taloi keni.
41 Ko qari lao vei pa Siria beto pa
Silisia ari kori, ko qari kole vaneqiria
ria na tinoni pa ekelesia.

16

I Paula za Tokai i Timote

1 Ego ko za lao kamu pa Debe beto
pa Lisitara i Paula. Ko na suver-
ena tugu ketakoi za maka tinoni tana
Bangara na izongona i Timote. Na
tuna marene maka reko Jiu neqina
tugu pa rangerange aza, goto na
tamana za na tinoni Qiriki.
2 Ria na tinoni qari vazozotoa na
Bangara pa Lisitara beto pa Ikonioni
qari dogoro rangea i Timote.
3 Za nyorogua tokai i Paula aza, ko
za tekua ko za pobea ura qari koledia
ria na tinoni Jiu pa guguzu ria, ko qari
gilagilaidia ria doru za na tamana i
Timote za na tinoni Qiriki tu.
4 Ego ko pa doruna na gugugu zu
qari laoria, za qari vakarovo vadi
tugu ria na tinoni karovodi ria na
vinaturu qari vanyumuria ria na
tinoni tagarunudi beto na tinoni
matamata pa Jerusalema.
5 Ko ria na ekelesia za qari tavaneqi
pa rangerange, beto ko qari kubo
tugu lalaodia na varituti rane gu ria.

Na Dogodogoro ti Paula pa Toroasi

6 Ego ko qari taloi ko qari rerege vei
pa ia pa Piruqia beto pa Qelesia ria,
ura za suquturia na Ongu Tabuna ko
marike lao vavakatoni na nongoro za
pa Esia za gudi.
7 Totonai qari kamu pa Muzia nari
za qari podekia ko mari luge lao pa
Bitini qari gua, ba zake vamalumuria
na Ongonguna i Jisu ria.
8 Ko qari jola pale za pa Muzia, ko
qari gore kamu za pa Toroasi.
9 Ego ko na bongina za votu ti Paula
za maka dogodogoro. Maka tinoni pa
Masidonia za turu ko za tepa vitiv-
itigia i Paula, ari za guni vei, <<Mu
karovo lame pa Masidonia, ko mu
lame tokadigami gami!>> za gua.
10 Aza tugu za batia i Paula za na
dogodogoro ani nari za gami qaqiri
gu gami ko mami lao gu pa Masidonia
gami gua. Gami gilagila valeania za
na Tamaza tugu za kukugami gami
ko mami lao vavakatoni na nongoro
leana tadiria ketakoi gami gua.

Na Gabala ti Lidia pa Pilipae

11 Ego ko gami taloi pa guguzu
Toroasi nari za gami toka vatuvizi
lao pa nuza Samoterake, ko za rane
na kota nari za gami lao paro pa
Niapolisi.

* **15:33** Na pikata 34 za zake takuti pa kutikuti leludi. Kaki kutikuti liguligu qari valugea na pikata 34 za ari za gua vei, <<Ba i Saelasi za nyorogua suvere jola tugu ketakoi, ko i Jiudasi gu za mule keni.>>

12 Na kokomami ketakoi za
gami zolozo lao pa Pilipae, aza
maka guguzu qari suveria ria na
tinoni Romu beto ko maka guguzu
poreveveina tugu pa pikata guguzu
pa Masidonia. Ko gami suveremami
mae tu ka viza rane ketakoi gami.
13 Ko pa rane Minyere za gami votu
lao pa keketai guguzu pa tavalaina
na ovuku ketakoi gami roverove
veini palu maka ia varivarikamu
varavarana za gami gua. Ko gami lao
nyumu ko gami kole vavavakato lao
tadiria na reko qari lame varikamu
ketakoi.
14 Ego ko maka ria na reko na
izongona i Lidia, na reko pa Tuat-
era ko nana roiti za vavaidi na poko
kala davala, za kole vainongoro ke-
takoi. Na reko aza za na neqina nana
rangerange tana Tamaza, ko na Ban-
gara za revangia na bulona aza ko za
vataberia ria na paranga za pojaria i
Paula.
15 Ko pa liguna za tapaputaiso aza
beto ria doru pa nana tatamana, nari
za ruti vitivitigigami aza, ari za gua
vei, <<Vei muna tori dogoro vazozoto
veiniziu maka tinoni qa rangea tugu
na Tamaza ara, nari za mu lame su-
vere mae tugu pa ruma taqu,>> za
gudigami. Ko zake vabokagami ko
gami vazotoa gu.

Ari Paula i Saelasi pa Ruma Varipiuna pa Pilipae

16 Ego maka rane za totonai gami
korapa rerege lao pa ia varavarana
gami, za gozorogami maka pinauzu
reko za kolea na ongu ikikerena.
Pana korokorotai za roroitidi na reko
aza za vaizizongoria ria nana ban-
gara.
17 Za tututia aza i Paula beto gami
ko za kole kukukudigami, ari za gua
vei, <<Ria ka viza tinoni ari za na nab-
ulu tana Tamaza ululuna jola. Qari
korapa taraeni ria tadigamu za na zo-
nana vei beto mina taalo na tinoni,>>
za gua.
18 Ko na dori zoku rane za kole roiti
vei zara tadigami aza. Nari za ikeria
i Paula za vei aza, ko za balinga lao
za tana ongu ikikerena ani, ko ari za
guni vei, <<Qa pojanigo ara pa izong-
ona i Jisu Karisito ao ko mu votu keni
tana reko zana!>> za guni. Nari pa
totozo tugu aza za votu keni za na
ongu ikikerena aza.
19 Ego ko totonai qari batia ria na
bangara tana reko pinauzu aza za
beto gu za na zona qari izizongoni,
nari za qari lao aru tamanaria ari
Paula i Saelasi ko qari ragata laodi
pa ia makemaketina pa moedi ria na
tinoni matamata.
20 Ko qari toka laodi pa moedi ria
na matamata pa guguzu aza ari kori,
ko ari qari gudi vei, <<Ria na tinoni
ari za qari korapa aru vikevikeria na
suvesuvere tadigita pa guguzu ani!
Ria na tinoni Jiu za ari,
21 ko qari varivagigalaidi ria na
uana qarike tavamalumu ko tana
teku vakarovoria babi tana roitidi
gita, ura gita za na tinoni Romu tu!>>
garigua.
22 Ego qari somana gu pa rajadi ari
kori ria na minete tinoni, beto ria
na matamata pa guguzu aza za qari
bako rikarikata pale za na poko tadi
ari kori, beto za qari garunuria na
tinoni ko qari majamajaria ari kori.
23 Pa liguna qari maja va-
palepalekaria za qari gona lugedi pa
ruma varipiuna, beto za qari pojani
za na tinoni kopu ko mi kopu valeadi
qari guni.
24 Nari za teku vakarovia na
tinoni kopu ani za na garunu, ko
za gona lugedi pa leona zozoto na
ruma varipiuna beto za vasolapa
vangabutu vamaurudi na lomoto
suvege mamatadi za na nenedi.
25 Ego ko padapada na korapai
bongi za ari Paula i Saelasi za qari
kole varavara na kera vatarazaeadia
na Tamaza, ko ria na tinoni tapiudi za
qari kole tugu nongonongorodia tadi
ari kori.
26 Ego beto za jou vasiboro gu za
maka nunu lavata, ko za jojou za na
kokovana na ruma varipiuna. Pana
totozo tugu aza za qari okoto tare-
vanga ria doru atakamana, beto ko
qari tavizu lotu betodia ria na seni pa
limadi ria na tinoni qari tapiu.

27 Nari za iqolo za gua za na tinoni kopu za batiria qari tori tarevanga tu ria na atakamanana na ruma varipiuna, nari za lobusu tekua gu za nana benete ko mi sobe vauke muleni makana za gua. Ura za rovea aza za palu qari tori uku keni beto dia tu ria doru tinoni tapiudi za gua.

28 Ba za velavela laoa i Paula aza, ari za gua vei, <<Ei! Muke koti vikerigo makamu, ura gami doru za gami korapa gu ari!>> za guni.

29 Nari za tepa tekuria za na juke, ko za abutu luge lao gona todongo neqeneqereni pa moedi ari Paula i Saelasi.

30 Beto za toka votudi ari kori, ko ari za gudi vei, <<Kori bangara, na za za mana roitini ara beto mana taalo? >> za gua.

31 Nari ari qari guni vei ari kori aza, <<Mu vazozotoa na Bangara i Jisu beto muna taalo, ao beto na mua tatamana tugu vei,>> qari guni.

32 Ego beto za qari vavakato vani ari kori na paranga tana Bangara aza beto vei tugu ria pa nana ruma.

33 Ko na totozona tugu aza na bongi aza za tokaria na tinoni kopu aza ari kori ko za lao valiosodi pie za na palekadi. Ko pa totozo tugu aza za tapaputaiso aza beto vei tugu ria doru pa nana tatamana.

34 Beto za vatogaria aza pa nana ruma ari Paula i Saelasi, ko za vatana vadi na tekutekuna. Ko za qera vitivitigi aza beto vei tugu ria pa nana tatamana, ura qari vazozotoa ria za na Tamaza.

35 Ego ko za volavolaza rane na kota nari za qari garunuria ria na tinoni matamata pa guguzu aza ria na pulisi, ari qari gudi vei, <<Mu loi vakeniria ari kori tinoni zara,>> qari gudi.

36 Nari za vakarovia ti Paula na tinoni kopu pa ruma varipiuna ria na paranga ari, ari za gua vei, <<Kori qokolo, qari tori valame paranga tu ria na tinoni matamata pa guguzu, ko muna boka tavakeni za gamu kori qari gua. Ko koviria muna boka votu keni valeanamiu gu za gamu kori,>> za gudi.

37 Ba za paranga lao tadiria na pulisi i Paula, ari za gua vei, <<Kepore maka sela babi roitini gami kori ba qari majagami pa moedi na varikamu tinoni. Zara qari veidigami gami kori, ba gami kori ba na tinoni tapauzumami tugu tana qavuna Romu. Ko ae za vei za koviria mari peki vavotu keni golomogami qari gua? Mami vei zake gua! Goto ria tu na tinoni matamata pa guguzu ani za mari lame makadi, ko mari lame vavotugami,>> za gua i Paula.

38 Ego ko qari mule vavakatodi tadiria na matamata pa guguzu ria na pulisi ria na zakazava ari. Ko qari matagutu ria totonai qari nongoroni za ari kori ba na tinoni tapauzudi tugu tana qavuna pa Romu,

39 ko qari lao peki paranga vamomozo makadi tadi ari kori. Beto za qari toka votudi ko qari tepa vitivitigiria ko mari iolo votu pa guguzu aza ari kori qari gudi.

40 Ego ko qari taloi pa ruma varipiuna ari Paula i Saelasi, ko qari lao pa ruma ti Lidia. Ketakoi qari gozororia ria na tinoni qari vazozotoa na Bangara, ko qari sori vaneqineqiria pa dia paranga ria beto za qari taloi keni.

17

Na Roiti tadiria pa Tesalonika

1 Ego ko qari rerege jola vei pa Amipipolisi beto pa Apoloni ari Paula i Saelasi, ko qari lao kamu pa Tesalonika. Ko ketakoi za kolenana za maka ruma varivarikamuna tadiria na Jiu.

2 Ko za vevei tugu za roroitidi doru totozo za i Paula za lao tadiria na tinoni Jiu pa kue rane Minyere ko za kole taleria pa Kutikuti Tabuna ria na tinoni Jiu.

3 Za loji vakabekabere vadi beto za vabatidi na zozotona za na Karisito za pala mina gozoro vitigi tugu beto mina toa mule tugu pa uke, ko aza na Karisito za aza tugu i Jisu aza qa korapa taraeni ara tadigamu za gudi.

4 Nari kaki ria na tinoni Jiu za
qari vazozoto tugu ko qari somana
tavitiria ari Paula i Saelasi, ko na
zokudi ria qari somana ria na tinoni
Qiriki za neqi tugu na dia rangena na
Tamaza, beto ko nake leleo tugu vei
ria na kuta reko poreveveidi.
5 Ba ria na tinoni Jiu qarike va-
zozoto za qari kono, ko qari po-
dalai teku varikamudi ria na tinoni
ikikeredi qari suvesuvere goborodi
pa ia makemaketina, ko qari roitini
za maka puku minete ikikerena ko
qari vakanoko vaikeria za na guguzu
doruna. Qari abutu lao nyaqoria pa
ruma ti Jasoni ari Paula i Saelasi, ko
mari toka votudi pa moedi ria na
varikamu tinoni qari gua.
6 Ba qarike batiria ari kori, ko qari
ragata votuni gu i Jasoni beto ko
ria kaki tinoni tana Bangara na su-
veredi ketakoi. Ko qari ragata laodi
pa moedi ria na tinoni matamata pa
qavuna, beto qari velavela, ari qari
gua vei, <<Ria na tinoni ari qari roiti
tapata doru kota pa kasia guguzu za
qari kamugita gita za koviria,
7 ko ria za vatogaria i Jasoni! Qari
daidia roitidi ria na tinarae ti ban-
gara Siza, beto ko qari pojai za kole-
nana tu za maka goto Bangara, na
izongona i Jisu qari gua,>> qari gua
za qari kole velavela.
8 Ego ko tonai qari nongororia na
zakazava ari nari za qari tasutungu
vakorakora ria na minete tinoni beto
na tinoni matamata pa qavuna pa
guguzu aza.
9 Ko qari vairaia mae tu ria na
matamata pa qavuna i Jasoni beto ko
ria doru qari ragata toka tutini aza,
beto za qari loi vakeniria.

Na Roiti pa Berea

10 Ego ko aza tugu za bongi za
na kota, nari za qari siqarai garunu
valaoria pa Berea ria na tinoni tana
Bangara ari Paula i Saelasi. Ko to-
tonai qari lao kamu ketakoi ria, nari
za qari lao vatuvizi pa ruma vari-
varikamuna tadiria na tinoni Jiu ke-
takoi.
11 Ria na tinoni pa Berea za re-
vanga joladi ria pa Tesalonika za na
roqudi, ko qari teku ngalingalini ria
za na nongoro. Beto ko na varituti
rane gu za qari tiro pelupelukuria
ria pa Berea za na Kutikuti Tabuna,
ko mari dogoro vazozotoria za qari
zozoto tugu beka za na zakazava taqe
nongororia ari qari gua.
12 Ko na kubodi ria za qari vazo-
zoto, beto ko nake leleo tugu ria na
tiolata marene na reko poreveveidi
tadiria na tinoni Qiriki za qari vazo-
zoto.
13 Ba totonai qari nongoroni ria
na tinoni Jiu pa Tesalonika za pa
Berea ba za taraeni tugu i Paula za
na paranga tana Tamaza qari gua,
nari za qari taloi lao gu mule ketakoi
ria ko qari jou vakorakoraria ria na
minete tinoni ketakoi.
14 Nari za qari siqarai garunu vak-
enia ria na tinoni tana Bangara ke-
takoi i Paula ko mi lao suvere tata
vei pa nole qari guni, goto ari Saelasi
i Timote za qari suvere jola tugu pa
Berea.
15 Ria qari tuti vavaburoa i Paula za
qari lao tu kamu pa Ateni. Ko totonai
qari gabala mule za qari pogozia
tugu ria za na garunu za pojadi i
Paula ko ari Saelasi i Timote za mari
siqarai tuti lao kamua za gudi.

I Paula za Paranga tadiria pa Ateni

16 Ego ko totonai za kole adonoria
ari Saelasi i Timote pa Ateni, za batia
i Paula na galegale beku gu za doru
kota pa guguzu aza ko za ikere vike-
vikeria na bulona aza.
17 Ko za lalao taleria i Paula
pa ruma varivarikamuna ria na
tinoni Jiu beto ria na tinoni Qiriki
qari rangea na Tamaza, beto ko
pa ia makemaketina za doru rane
za vavakato tadiria qari varikamu
ketakoi.
18 Ko kaki ria na minete tinoni
gigigalai tadiria na Epikuriosi beto
na Sitoikosi za qari kole varigua lao
tana, ko kaki ria za ari qari gua vei,
<<Qokolo, na za za korapa nyorogua
pojai za na tinoni za buti goboro gi-
galai ani!>> qari gua. Goto kaki za ari

tu qari gua vei, <<Ura, kale na goto tamaza tu za korapa taraedi aza!>> qari gua, ura i Jisu beto na veveina na turumule pa uke za taraeni aza.

19 Ko qari aru tamania ko qari toka laoni ria pa kauniseli pa Areopaqasi i Paula, ko ari qari guni vei, <<Ae vei mami boka gilagilai gami na veveina za na varivagigalai koregana qu korapa varivagigalaini ao ani?

20 Ura kaki zakazava qu pogozo kamudi ao ari za qari goto pa nongononGoro tadigami, ko gami nyorogua gilagilaria na veveidi,>> qari guni.

21 (Ura ria doru tinoni pa Ateni beto ko ria na tinoni gotogotodi qari suvere ketakoi za kepore mule maka za qari kole tapatianani, goto qari kole gu vavavakatodi babi nongononGororia na zakazava koregadi.)

22 Ego ko za turu pa varikorapaidi ria na kauniseli pa Areopaqasi i Paula, ko za paranga, <<Ka viza tinoni Ateni, pa doru miu ginugua za qa batia ara za gamu nyaqo vitivitigiria gamu ria na tamaza.

23 Ura totonai qa rererege ara pa leona na miu guguzu nari za qa batiria ara ria na miu ia vavatarazae gamu, ko qa batia tugu vei ara za maka ia vavavuina tadigamu ketakoi za takuti vaboara ria na paraparanga ari: TANA TAMAZA ZAKE TAGILAGILA. Ko aza na Tamaza gamuke gilagilai tugu ba gamu vatarazaea gamu, za aza tugu za qa korapa taraeni ara tadigamu.

24 Na Tamaza za roitini na kasia guguzu beto ko doru zakazava qari kole pa leona, za aza tugu za na Bangarana na noka beto na pezo ko zake kole pa zelepade madina za taroiti pa limadi gu ria na tinoni aza.

25 Beto ko zake qaqani maka za ko bi kole tatoka pa limadi na tinoni aza, ura aza gu makana za vadi na toa beto na singo ria doru zakazava.

26 Za vapidoko votu lameria tana tinoni gu za doru puku tinoni, ko qari suvere pa doru ia pa kasia guguzu. Aza tu za mijata vakole vadi na dia totozo beto na volozona na dia suvesuverena ria

27 ko mari boka nyaqoa ria za na Tamaza. Zara za roiti vei aza ko keta pu kole qaqoa ria ko pu bati kalea ria aza, ba zake suvere vazou tadigita doru aza.

28 Ura tana taqe toa, taqe kanoko beto taqe tavapore za gita, vei tugu za tori pojai tu maka miu tinoni kutikuti gamu totonai ari za gua vei, <Gita ba na koburu tugu tana,> za gua.

29 Ego, ko na koburu tana Tamaza za gita, ko zake garo za na tinonina na tamaza za tana roquroqu veini na beku qolo na siliva babi na patu. Ria na zakazava veveidi ari za qari taroiti pa bokaboka beto na roverove gu tana tinoni.

30 Perangaina za dogoro vajola paledi na Tamaza ria na totozo qarike gilagilai na tuvizi ria na tinoni, goto koviria za pojadi ria doru tinoni pa doru kota ko mari gabala za gua.

31 Ura za tori nguti vakolea tu aza za maka rane totonai mina tutidi pa tuvizi ria doru tinoni pa kasia guguzu. Ko za tori mijatia tu na Tamaza za maka tinoni, ko totonai za vatoa mulea pa uke za vatadogoroni tadiria doru tinoni za aza tugu za nana mijatana aza,>> za gua i Paula.

32 Ego ko totonai qari nongoria na veveina na turumule pa uke, za kaki qari vavagoreni qera. Goto ria kaki za ari qari gua vei, <<Gami nyorogua nongoro sogai mule tamu aza na veveina ani,>> qari guni.

33 Ego beto za taloi pa varikorapaidi ria i Paula.

34 Kaki ria na tinoni qari tutia i Paula za qari vazozotoa aza. Ko kaki ria ari Dionisiasi, na meba pa kauniseli pa Aeropaqasi, beto maka reko tugu na izongona i Damarisi, beto ko ria kaki tinoni mule.

18

I Paula za Kamu pa Koriniti

1 Ego ko qari jola ria na totozo vei
zara za taloi pa Ateni i Paula ko za lao
pa Koriniti.
2 Ko za gozoria ketakoi za maka
tinoni Jiu na izongona i Akuila,
na tinoni pa Ponitasi. Na koni
taloi lame veina pa Itali aza, ko za
tokatokainana tugu aza i Pirisila na
maqotana. Na ginuana qari taloi
lame za ura i Kolodiasi na bangara
lavata pa Romu za vaturua za maka
tinarae ko mari keni beto ria doru
tinoni Jiu qari suvere pa Romu za
gua. Ko za lao gozogozororia i Paula
ari kori,
3 beto ko ari kori ba za varitoto
vei tugu aza za na dia roiti qari
tekutekuni poata ko za suvere tavi-
tiria tugu ari kori aza, beto za kole
roiti. Ura na dia roiti qari tekutekuni
poata ria za na pitipiti poko aqaqo.
4 Ko doru rane Minyere za
vavakato pa ruma varivarikamuna
aza, ko za podeke vagabalaria ria na
tinoni Jiu beto na Qiriki.

5 Ego ko totonai qari kamu ari Sae-
lasi i Timote, na koko lagere veidi
pa Masidonia, nari za tapatianani
i Paula za na vavakatona gu na
paranga tana Bangara, ko za poja
vaneqineqidi ria na tinoni Jiu za i Jisu
tugu za na Karisito za gudi.
6 Ba totonai qarike tavaraguani
beto qari poja vikevikeria aza, nari
za tavuzu paleni za na kavuru pezo
pa nana poko, beto za ari za gudi vei
ria, <<Na miu uke za makamiu tugu
muna tagoreni! Ara za qa talegaza-
qua! Ko koviria za tadiria tu na tinoni
karovodi za mana lao,>> za gudi.
7 Ko za taloi keninana ketakoi
aza ko za laonana pa ruma tana
maka tinoni na izongona i Titiosi
Jasitasi. Maka tinoni karovona za
neqi nana rangerange tana Tamaza
aza, ko nana ruma za pa kekere ruma
varivarikamuna gu tadiria na tinoni
Jiu.
8 Ba i Kirisipasi na kuta matamata
pa ruma varivarikamuna za vazozo-
toa na Bangara beto vei tugu ria doru
pa nana tatamana. Beto ko na kubodi
tugu ria pa Koriniti qari nongongoria
na tinarae ti Paula za qari vazozoto
ko qari tapaputaiso.
9 Ego maka bongi za paranga ti
Paula pa dogodogoro za na Bangara,
ari za gua vei, <<Muke matagutu,
muke ngujupuku goto mu laomua gu
na vavakato!
10 Ura ara za qa korapa suvere
tavitigo ao. Ko kepore za maka tinoni
mina boka koti vikevikerigo ao, ura
ria na qua tinoni ara za qari kubo pa
guguzu ani,>> za gua.
11 Ko maka aoro na vonomo popu
za suvere i Paula ketakoi, ko za
kole varivagigalaini aza tadiria za na
paranga tana Tamaza.
12 Ego totonai za turu qavuna pa
pikata guguzu pa Akaia i Qalio, za
qari makarai maka pa roquroqu ria
na tinoni Jiu ko qari aru tamania i
Paula ko qari toka laoni pana nyu-
munyumuna varituti tana bangara.
13 Qari paranga ria, <<Za ma-
maeria ria na tinoni ko qari
vatarazaea na Tamaza pa zona za
sela pa Vavanau za na tinoni ani!>>
qari gua.
14 Ego ko za korapa tugu vanaqiti
ko mi paranga za gua i Paula, za
paranga lao tugu tadiria na tinoni
Jiu i Qalio, <<Ka viza tinoni Jiu! Vei
bi na veveina kaki sela babi na roiti
ikikerena za bu pogozo lameni gamu,
za ba nongoro valeanagamu gu ara
za gamu.
15 Goto kaki varitoke veveina gu na
paranga, na izongo babi na miu Va-
vanau makamiu zana, ko mu dogo-
ria makamiu. Ara qake nyoroguani
ko mana tinoni varituti pa zakazava
vevei zara,>> za gua aza.
16 Beto za iju vavotuvotu paledi pa
ia varitutina aza ria.
17 Nari qari aru tamania gu ria
doru i Sositenesi, na kuta tinoni
matamata pa ruma varivarikamuna,
ko qari majamaja vitivitigi pale pa
moena na ruma varitutina. Ba zara
tugu qari roiti vei ria nari ba zake
pavu tugu galadi i Qalio ria.

I Paula za Gabala Mule pa Anitioki

18 Ego ko na zoku rane mule za
suvere i Paula pa Koriniti beto za
paranga loloiria ria na tinoni qari
vazozotoa na Bangara ketakoi, ko za
toka lao vei pa Siria. Ko ari Pirisila
i Akuila za qari tutia aza. Ko pa
Kenikiria za ngabutu vadadalu aza,
ko za vagore votua aza aza vei za
mauluni tana Tamaza.
19 Totonai qari kamu pa Episasi za
loi vasuvereria ketakoi ari Akuila i
Pirisila, goto aza za gojogojo lao pa
ruma varivarikamuna ko za lao tale-
ria pa paranga ria na tinoni Jiu.
20 Totonai qari tepai ria na tinoni
ketakoi ko mi suvere vazovai iapeki
mae qari guni nari ba zake vaegoria,
21 goto za paranga loloiria gu beto
ari za gudi vei ria, <<Pala mana
mule kamu ligugamu gu vei mina
roquroqu tana Tamaza,>> za gudi
ria, beto za toka iolo pa Episasi aza.
22 Ko totonai za gore paro pa
Sizaria za zae gozoro qeraqerani za
na ekelesia pa Jerusalema, beto za
jola gore pa Anitioki.
23 Ko za dori suvere mae tu ketakoi
aza beto za taloi ketakoi ko za rerege
vei pa ia pikata guguzu pa Qelesia
beto pa Piruqia, ko za kole vaneqiria
ria na tinoni tana Bangara pa ia ria.

Na Roiti ti Apolosi

24 Ego ko za kamu pa Episasi
za maka tinoni Jiu na podona pa
Alekezadaria, na izongona i Apolosi.
Maka tinoni lugena pa gigalai aza,
beto ko za luge valeania aza za na
Kutikuti Tabuna.
25 Za tori tavagigalaini tu aza za
na zona tana Bangara, ko pa ngalin-
gali neqina za kole paranga beto na
varivagigalai valeleanani aza za na
veveina i Jisu. Ba na veveina gu na
paputaiso ti Jone za gilagilai aza.
26 Ko za podalai paranga varene
aza pa ruma varivarikamuna tadiria
na tinoni Jiu. Ko totonai qari non-
goroni ari Akuila i Pirisila aza, nari
za qari kuku tekua ko qari vavakato
vikitivokoto valeleana vani ari kori
za na veveina na zona tana Tamaza.
27 Totonai za nyorogua karovo lao
pa Akaia i Apolosi, nari za ria na
tinoni qari vazozotoa na Bangara pa
Episasi za qari kuti lao vadi ria na
tinoni tana Bangara pa Akaia ko mari
vakamu valeania aza qari gudi. Ko
totonai za kamu ketakoi aza, nari za
toka valeadi ria qari vazozoto tonai
qari nongoroni na variroqu vari-
alona tana Tamaza.
28 Ura za tale vikevikereria ko
zake vabokaria aza pa moedi ria na
varikamu tinoni ria na tinoni Jiu.
Ko za ule vabatidi aza pa Kutikuti
Tabuna za na Karisito za aza tugu i
Jisu zana za gudi.

19

I Paula za Kamu pa Episasi

1 Ego ko totonai za korapa pa Ko-
riniti i Apolosi, za rerege zolozo
karovo i Paula ko za lao gore kamu pa
Episasi. Ko ketakoi za gozororia aza
za kaki tinoni tana Bangara,
2 ko za nanazaria, <<Ae vei gamu
tori tekua tu gamu za na Ongu
Tabuna toto vei gamu vazozoto? >>
za gudi.
Nari qari oe lao ria, <<Qokolo, ko
na Ongu Tabuna gu vei bi kolenana
aza ba gami oqoro izongo nongoro
podekia gami,>> qari gua.
3 Nari ari za gudi vei i Paula ria,
<<Ko na paputaiso za gu za gamu
tapaputaisoni gamu?>> za gua.
Nari qari paranga, <<Na paputaiso
ti Jone,>> qari gua.
4 Nari za paranga i Paula, <<I Jone
za varipaputaisoni za na paputaiso
za uleni qari gabala ria na tinoni,
beto za pojadi ria na tinoni ko mari
vazozotoa aza za korapa tuti ligu
lame aza za gua, ko i Jisu aza za guni
aza,>> za gudi.
5 Ko totonai qari nongoria zara za
gua vei aza, nari za qari tapaputaiso
ria pa izongona na Bangara i Jisu.
6 Beto za vaopodi na limana i
Paula ria, nari za goreria na Ongu
Tabuna ria, ko qari okoto parangani
na paranga gotona beto qari ule vo-
tuni ria za na paranga tana Tamaza.

7 Ko ka manogori ria doru tinoni
ria.
8 Ego ko pa korapana kue popu
za lalao paranga vareneni i Paula
pa ruma varivarikamuna za na Ban-
gara, ko za tale valeleanaria ria na
tinoni beto za ule vakabekabere vadi
za na veveina na binangara tana
Tamaza.
9 Ba ria kaki za qari vapatua na
bulodi ko qari daidia zozoto vainon-
goro, beto ko qari poja tarini paranga
ikikeredi pa moedi ria na varikamu
tinoni za na veveina na Zona tana
Bangara. Nari za loi paledi i Paula
ria, goto za teku kaledi gu ria na
tinoni tana Bangara ko na varituti
rane gu za kole vagigalairia pa lose
varivagigalaina ti Turanozi.
10 Ko na kori aoro za kole roiti vei
ari i Paula, ko ria doru qari suvere
pa ia pa Esia za qari nongoria za na
paranga tana Bangara, ria na Jiu beto
na karovodi tugu vei.

Ria na Tuna Marene i Sikeva

11 Ego ko ria na roiti vari-
vagabaradi qarike tabatabata za
roitidi na Tamaza pa roiti ti Paula.
12 Ko ria qari mo za ria tu na nana
taolo subisubina beto nana poko roiti
ba qari pogozo keni vadi tugu, ko qari
taloi pa tinidi ria na tinoni ria na mo
beto ko ria na ongu ikikeredi za qari
taiju vavotu paledi.
13 Ko ria kaki tinoni Jiu, ria qari
lekoleko ijiju paledi na tomete ikik-
eredi, za qari podekia tugu kuku
taridi na izongona na Bangara i Jisu
ria na tinoni za koleria na ongu ikik-
eredi. Ko ari qari paraparanga vei,
<<Qa iju paledigamu ara pa izong-
ona i Jisu aza za taraeni i Paula za
gamu,>> qari gua.
14 Ko ari ka vitu tuna marene i
Sikeva, maka kuta iama tadiria na
tinoni Jiu, za qari roiti vei aza.
15 Ba za oeria na ongu ikerena ria,
ari za gudi vei, <<I Jisu za qa gilagilai-
qua beto ko i Paula ba qa gigaliaqua
tugu, goto gamu za i zei za gamu?>>
za gudi.
16 Ko za tuararia na tinoni za kolea
na ongu ikerena ria rari, ko zake
vangongoria ko za vakilasa valelea-
naria, ko na galegale gadogadodi na
palepalekadi za qari uku votu pa
ruma aza ko qari oqai na taba.
17 Ko tonai qari nongoria ria doru
tinoni Jiu na tinoni karovodi na
suveredi pa Episasi aza, za qari
matagutu vitivitigi ria doru ko qari
valavatia ria za na izongona na
Bangara i Jisu.
18 Kubodi ria qari tori vazozoto tu
za qari lame vavaja uledi ria na dia
roiti.
19 Na motadi tugu ria za pore-
dia potana ikikeredi za qari okoto
pogozo varikamudi ria na dia buka
potana, ko qari vurungu paledi pa
moedi ria doru tinoni. Ko na nguti
varikamuna na vaidi doru buka ria
za ka limangavuluputa vuro poata
siliva.
20 Ko pa roiti neqina vei ari tana
Bangara, za rerege za na paranga
tana Bangara beto ko qari mota tugu
lalaodia ria qari vazozotoa na Ban-
gara.

Na Korakora tadiria pa Episasi

21 Ego ko pa ligudi qari jola na
zakazava ari, za roquroqu valeani-
anana i Paula za mina rerege vei
pa Masidonia beto pa Akaia beto za
mina gore pa Jerusalema za gua. Ura
za pojainana aza za pa liguna mana
kamu ketakoi za beto pa Romu tugu
vei za mana batia ara za gua.
22 Ko pa liguna za garunu mo-
moe laodi pa Masidonia ari kori
nana tinoni varitokai, ari Timote i
Erasitasi, za aza makana za suvere
jola mae tu iapeki totozo pa pikata
guguzu pa Esia.
23 Ego ko pa totozo tugu aza za
pidoko votu za maka varigua nake
leleo na veveina na Zona tana Ban-
gara.
24 Maka tinoni na izongona i Deme-
tiriasi za maka tinoni roiti patu siliva.
Ko pa patu siliva za roiti tuti veini na
zelepade madina tana tamaza reko
Atemisi aza, za dori vaizizongoria ria
nana tinoni roiti.
25 Ko za kuku varikamudi aza ria
na nana tinoni roiti beto ria kaki

tinoni mule qari tapatianani na zakazava vei zara, ko ari za gudi vei, <<Ka viza tinoni! Gamu tori gilagilaimiu tu gamu za pa roiti tugu ani za votu za na izizongo tadigita!

26 Beto ko gamu tori batiamiu tu na nongoriamiu tu gamu za nake pa Episasi makana goto doru kota pa Esia i Paula ani za tori toka vapiruria tu ria na mota tinoni, ura za pojadi za nake tamaza ria na zakazava qari taroiti pa lima zara za gudi.

27 Ko nake makana gu na tapoja vikevikerena na roiti tadigita za na tapata tana gozoria gita, goto na zelepade tana tamaza reko lavata i Atemisi za pala minake taroqu vaporeveveina tugu vei. Ko na vinalavata tana aza aza vei qari vatarazaea ria doru pa Esia za koviria ba mina lumunana zozoto,>> za gudi.

28 Ko totonai qari nongoria ria na tinoni zara za gua vei aza, nari za pugeleria na korakora ko qari irangia ria za na kota, ari qari gua vei, <<Na lavatana jola i Atemisi tadiria pa Episasi!>> qari gua.

29 Ko za pugelia na viuveo za na guguzu lavata pa Episasi. Qari aru tamanaria ari Qaiosi i Arizitakosi, kori tinoni Masidonia qari rererege tavitia i Paula, ko qari makarai ragata sasuru laodi pa ia varivarikamuna lavata pa guguzu aza.

30 Nari za nyorogua votu lao pa moena na varikamu tinoni i Paula, ba ria na tinoni tana Bangara ketakoi qari vanogotoia.

31 Beto ko kaki ria na qavuna pa pikata ia pa Esia, ria na baere tugu ti Paula, ba qari valaoa tugu za na dia paranga ti Paula ko minake votu lao tabata pa ia varivarikamuna qari guni.

32 Ria kaki za maka zakazava za qari kole kuku velavelani, goto ria kaki za na goto zakazava tu. Ko qari okoto varivarura betodia ria na minete tinoni qari varikamu, goto ria kaki za qarike izongo gilagilai tugu na za za qari varikamuni ria.

33 Ria kaki pa varikamu za qari rovea za palu i Alekezada mina tagoreni za na varikamu ani qari gua, ura qari toka zae vaturua pa momoe ria na tinoni Jiu aza. Ko za alaka zaeni na limana i Alekezada ko mi podalai paranga toketoke suqutuni makana za gua.

34 Ba totonai qari dogoro gigalia ria na varikamu tinoni za na tinoni Jiu aza, nari za qari makarai ovuluria gu za na mamalaingidi ria qari varikamu ko qari makarai iranga velavelai ria za na padana kori aoa tu, ari qari kole iranga vei, <<Na lavatana jola i Atemisi tadiria pa Episasi!>> qari gua.

35 Ego ko za zovai tu beto za boka vanogotoria na tinoni za kopudi na vinaturu pa guguzu aza ria na tinoni, ko ari za gudi vei, <<Ka viza tinoni pa Episasi! Ria doru tinoni qari tori gilagila betoadia tu za na guguzu Episasi gu za kopuni za na zelepade tana tamaza lavata i Atemisi beto ko aza na patu tabuna lavata za lotu lagere vei pa noka!

36 Kepore maka tinoni mina vasekeria za ari, ko mu nogoto beto muke nenekeni na roiti zake leana.

37 Ari kori tinoni gamu toka lamedi pani za qarike izongo iko zakazava pa leona na nada zelepade beto qarike izongo poja vikevikeria tugu vei za na nada tamaza.

38 Goto i Demetiriasi beto ria na nana tinoni roiti za vei mina koledia ginugua mari jutuni na tinoni, nari za qari korapa suveredia ria tinoni varituti beto ko koledia ria na ia ketakoi qari varikamu varituti, ko ketakoi tu za mari varipogozo lao varitale ria.

39 Goto vei kaki goto zakazava mule tu za bu nyoroguani gamu, nari za pa varikamu tuvizina tu ko pa zona momozona tu mina tapopo valeana aza.

40 Goto aza na ginugua za podo pa ngenari pa rane ani za pala tana tajutu taleni taqe vakeporeria ria na tinoni matamata za gita, ura kepore na kutana ko tanake boka talegazani

gita za na varikamu goborona ani,>> za gudi.
41 Ko pa liguna za poja veidi zara,
beto za pojadi ria qari varikamu ko
qari okoto taloloi kenidia.

20

I Paula za lao vei pa Masidonia beto pa Qirisi

1 Ego ko pa liguna za jola za na
korakora tadiria na tinoni pa Episasi,
nari za kuku varikamudi i Paula ria
na tinoni tana Bangara ko za juka
vaneqiria, beto za paranga loloiria
beto za taloi lao pa Masidonia aza.
2 Ko za reregeria aza ria na guguzu
ketakoi ko za vaneqineqiria pa nana
paranga ria, beto za jola lao pa Qirisi
3 ko kue popu za suvere ketakoi
aza. Ko za korapa tugu vatana toka
lao pa Siria za gua aza nari za non-
goroni za ria na tinoni Jiu qari kuki-
tini aza, nari za rovea za mi mule vei
tu ropi pa Masidonia za gua.
4 Ko ria ari ria na tinoni qari tutia
i Paula: i Sopatorosi na tuna marene
i Pirazi, na tinoni pa Berea; ari Ariz-
itakosi i Sekudosi, kori tinoni Tesa-
lonika; i Qaiosi, na tinoni Debe; i Tim-
ote; beto ari Tukikosi i Toropimosi,
kori tinoni Esia.
5 Ria ari za qari lao momoe
adonogami pa Toroasi.
6 Goto gami za pa liguna na vavolo
Bereti Nake Kovuruna za gami toka
taloi pa Pilipae, ko za jola tu ka lima
rane beto gami lao kamu pa Toroasi.
Ko ketakoi gami suvere ka vitu rane.

I Paula za Paranga Loloiria ria pa Toroasi

7 Ego pa rane momoe pa vuiki to-
tonai gami varikamu tekuteku baere,
za kole tarae tadiria i Paula. Ko
za nyoroguani mina toka keni gu
na volavolaza za gua aza ko za dori
vakakazia tu aza za na tinarae ko za
kamua tu na korapai bongi.
8 Qari kubo jola ria na juke qari
toa pa lose pa nulu ketakoi gami
varikamu gami.
9 Ego ko za korapa tugu nyumu
nana pa vuida ketakoi za maka
koburu marene koregana, na izong-
ona i Iutikasi, za korapa nyumu
dokidokinana. Ko totonai za kakaza
tugu lalaonana za na paranga ti
Paula, za puta muma gu za na tinoni
ani ko za lotu koko pa vinaue sape pa
nulu ko za gore tu dugalani pa pezo.
Ko qari teku vaiolia qari gua za tori
uke tu.
10 Nari za gore i Paula ko za opo
taria za na tinina aza ko za ovulu
tekua, beto ari za gua vei, <<Muke
takulanga, za korapa toanana ani!>>
za gua.
11 Beto za keza zae soga pa lose pa
nulu i Paula, ko za kipakipai za na
bereti ko qari tekuteku. Pa liguna na
tekuteku za kole gu paranga aza ko
tinganai za rane kabere, beto za toka
keninana aza.
12 Goto ria na tinoni qari toka
kenini na toana za na koburu marene
korega za lotu, beto qari dori tava-
manoto ria na tinoni ketakoi.

Na Rererege Koko pa Toroasi lao pa Miletosi

13 Ego ko gami za gami toka lao mo-
moe pa Azozi, ko ketakoi tu za mami
surania i Paula gami gua. Ura za
tori pojadigami tu za gami mami zae
lao momoe goto aza za mina zolozo
karovo lao ketakoi za gudigami.
14 Ko tonai za lame gozorogami pa
Azozi, nari za gami surania aza ko
gami jola lao pa Mitulene.
15 Ko ketakoi gami ipumaka beto
za gami toka ko gami lao paro pa
maka kalena pa Kiosi. Ko ketakoi
gami ipumaka mutu beto za gami
toka karovo lao za pa nuza Samosi, ko
gami ipumaka mutu pa Samosi beto
za gami toka lao paro pa guguzu pa
Miletosi.
16 Ura na roquroqu ti Paula za
mamike paro pa Episasi, ura keta
mami gona pale goboro totozo pa
Esia za gua. Ura za siqarai ko
vei bi boka za bi tori suvere tu pa
Jerusalema beto bi kamua za na rane
Penitikositi za gua.

I Paula za Paranga Loloiria ria na Tiolata pa Episasi

17 Ego ko pa Miletosi za valao nongoro pa Episasi i Paula ko za valameria ria na tinoni matamata pa ekelesia ketakoi.
18 Ko totonai qari lame kamu tana, za parangaria, ari za gudi vei, <<Gamu tori gilagila valeaniamiu tugu gamu za ae za vevei na suvesuvere taqu totonai qa suvere tavitigamu gamu, podalai tugu na rane momoe qa tete pa Esia ara.
19 Pana uana vapekai beto pa oni kolo mata qa nabuluni ara za na Bangara, beto qa gozororia tugu ara ria na tapata qari valameria ria na tinoni Jiu qari kukitiniziu.
20 Gamu gilagilaimiu tugu gamu za qake golomia ara za maka zakazava vei mina boka tokadigamu, goto qa ule vadigamu beto qa vagigalaidigamu pa varikamu tinoni beto pa okokoto miu ruma.
21 Qa poja vaneqineqidigamu ara za ria na Jiu beto ria na tinoni Qiriki tugu vei ko mari gabala lao tana Tamaza beto ko mari vazozotoa za na nada Bangara i Jisu qa gua.
22 Ko koviria qa tatoka tana Ongu Tabuna ara ko qa korapa gore pa Jerusalema, ba qake gilagilai ara za na za mina raja lame taqu.
23 Goto aza gu vei qa gilagilai za pa doru guguzu qa laoria, za na Ongu Tabuna za poja vaneqineqiniziu za na tapiu beto na tapata gu za qari korapa adonoziu pa ia aza za guniziu.
24 Ba qake izongo roqu vaporeveveinaia ara za na qua toa makaqu, goto aza gu za poreveveina taqu za make nganyanganyani goto ma vaokotia gu za na roiti ninabulu za vaniziu na Bangara i Jisu, ko ma ule vaneqineqini ara za na nongoro leana na variroqu varialona tana Tamaza.
25 Ko koviria qa gilagila valeaniaqua ara za munake izongo bati sogai na izumataqu ara za gamu doru qa rerege taraeni tadigamu na binangara tana Tamaza.
26 Ko zara za vei za ma ule valeana vadigamu pa ngenari pa rane ani ara za gamu: Ara mana talegazani za na toa tadiria doru mari muma.
27 Ura kepore maka za ba aru muleni ara, goto qa ule vadigamu za doru nyorogua tana Tamaza.
28 Ko mu kopu muledigamu makamiu vei tugu ria doru sipi qari kole pa miu kopu. Na Ongu Tabuna tu za vatinoni kopugamu za gamu ko muna dogoro kopuni za na ekelesia tana Tamaza, aza na ekelesia pa orunguna tu na Tuna Makai za pajuku tekuni aza.
29 Ara qa gilagilaiqua za pa liguna mana taloi keni ara za pala mari kamu tadigamu ria na tinoni varivagigalai sekesekedi qari vei na manugu mademade nenedi pirudi, ko pala mari luge ngangaguluria ria na puku tinoni gamu kopudi.
30 Beto pala pa varikorapaimiu gu gamu mari turu ria kaki tinoni mari varivagigalai vapiru ko mari toka vapirupiruria ria na tinoni tana Bangara.
31 Ko za vei za mu suvere gelegele za gamu beto mu roqu vakoititia za kue aoro za qake koroto na rane na bongi za qa vavanaugamu ara taviti kolo mataqu za gamu doru.
32 Ko koviria ara qa vakole laogamu pana tana Tamaza beto pa nana nongorona na variroqu varialona za gamu. Ko na nongoro aza za mina ovulugamu beto mina boka vatekudigamu na mana za vanaqitia na Tamaza ko mina vadi ria na nana tinoni aza.
33 Kepore za na qolo na siliva babi na poko tana maka tinoni ba dogoro roroni ara.
34 Gamu makamiu gamu gilagilaimiu za na limaqu ari qari roiti ko qari vatoaziu ara beto ria na tinoni qari tututiziu.
35 Ria doru maka za qa vadogorodigamu za tana pavu taleni gita beto za pala tana boka tokadi ria qari munyala. Mu roqu vakoititiria ria na paranga tana Bangara i Jisu tonai ari za gua vei, <Na variia za na mana za lavata jolania na tekunana

na tinoni,> za gua,>> za gua i Paula.
36 Ko totonai za beto paranga i
Paula, za opo gore sori tungutungu
tavitiria ria ko za varavara.
37 Qari lukana uui beto ria doru
beto qari borua beto qari aoa ria i
Paula.
38 Aza qari takulanga vitivitigini
ria za na paranga za pojaria aza na
veveina pala marike izongo bati so-
gai ria za na izumatana aza za gudi.
Ego beto za qari tutia ko qari keni loia
pa vaka.

21

Za Gore pa Jerusalema i Paula

1 Ego ko gami paranga loloiria gami
ria beto za gami toka karovo vatuvizi
lao pa nuza Kosi. Ko gami ipumaka
mae tu pa Kosi beto za gami toka lao
kamu za pa nuza Rodesi, beto koko
ketakoi za gami lao paro pa guguzu
Patara.
2 Ko ketakoi gami kamua za maka
vaka mi korapa toka lao pa Poinikia
za gua, ko gami zae ketakoi ko gami
toka keni.
3 Gami korapa lalaomami za gami
batia za na nuza Saeparasi, beto za
gami vakole veini pa kale merimami
za na nuza aza ko gami gona lao vei
pa Siria. Beto za gami lao paro pa
Turosi, ura ketakoi za vagoreria na
zakazava za suranaria za na vaka.
4 Pa guguzu aza gami batiria za
kaki tinoni tana Bangara, ko gami
suvere tu tadiria ka vitu rane gami.
Ko pa neqi tana Ongu Tabuna za
qari pojani ria na tinoni tana Ban-
gara ketakoi i Paula ko mike zae pa
Jerusalema qari guni.
5 Ba totonai za okoto za na mami to-
tozo suvere tadiria, nari za gami taloi
kenimami. Qari tutigami ria doru
reko beto na koburu ko qari tutigami
tugu votu pa peguruna na guguzu.
Ko gami gore opo sori tungutungu pa
nole ko gami varavara,
6 beto za gami okoto variparanga
loloi. Beto za gami zaemami pa vaka
gami, goto ria za qari muledia pa dia
ruma.
7 Ego ko gami jokaia gami za na
mami rerege koko pa Turosi ko gami
lao paro pa Tolemaisi. Ketakoi gami
gozoro qeraqeradi ria na tinoni qari
vazozotoa na Bangara ko gami su-
vere tavitiria mae tu maka rane.
8 Pa liguna gami ipumaka za gami
taloi gore pa Sizaria ko gami gore
kamu pa ruma ti Pilipi, aza na tinoni
za tataraeni na nongoro leana beto
ko maka tugu ari ka vitu tinoni var-
itokai qari mijataria pa Jerusalema.
Ko pa ruma tana za gami suvere.
9 Ko na tinoni ani za ka made ria
na tuna reko koregadi qari kolekole
ulule votuni ria za na paranga tana
Tamaza.
10 Ko gami tori korapa tu suvere-
mami ka viza rane ketakoi gami nari
za gore lagere koko vei pa Jiudia za
maka tinoni korokorotai na izongona
i Aqabasi.
11 Ko za lame tugu tadigami ko za
tekua aza za na beleti ti Paula ko za
pikoni na nenena na limana makana,
beto za ari za gua vei, <<Ari za gua
vei za na Ongu Tabuna, <Na tinoni
za izongia na beleti ani za pala mari
piu veini tugu ari ria na tinoni Jiu pa
Jerusalema, beto mari valao vadi ria
na tinoni karovodi aza,> za gua,>> za
gua aza.
12 Ko totonai gami nongororia gami
ria na paranga ari, nari za gami tepa
vitivitigia gami beto ria tugu na su-
veredi ketakoi vei i Paula, ko mike
zae pa Jerusalema gamiguni aza.
13 Ba ari tu za oe vei i Paula, <<Na
za gamu korapa roitini za gamu ko
gamu korapa lukana beto mu vataku-
langia na buloqu ara gamu gua? Ara
za qa vanaqiti ko mana gozoria za
nake makana gu na tapiu, goto na uke
tugu vei pa Jerusalema pa izongona
na Bangara i Jisu,>> za gua.
14 Ko gamike boka vagabalia gami
za na roquna aza, ko gamike pojai
mule maka za, goto ari gu gami gua
vei, <<Leana, na nyorogua tana Ban-
gara mi gore votu,>> gami gua gu.
15 Ego ko liguna qari jola ria na
rane gami suvere pa Sizaria, nari

za gami qaqiri ko gami taloi zae pa Jerusalema.
16 Ko kaki ria na tinoni tana Bangara pa Sizaria za qari tutigami tugu gami, ko qari toka laodigami pa ruma ti Manazoni. Maka tinoni pa Saeparasi aza, beto ko maka tinoni tugu tana Bangara na tori dori zovaina tu aza.

I Paula za Gozoria i Jekopi

17 Ego ko totonai gami kamu pa Jerusalema gami, za ria na tinoni qari vazozotoa na Bangara ketakoi qari vatoga valeanagami.
18 Ko za rane tu na kota za i Paula za tutigami ko gami lao gozoria i Jekopi, beto ko ria doru tinoni matamata ba qari kamu tugu.
19 Ego ko za beto gozoro qeraqeradi, nari za vavakato kilipuputu vadi i Paula ria vei za roitidi na Tamaza tadiria na tinoni karovodi pa nana roiti ninabulu aza.
20 Totonai qari nongoria na vavakato tana nari za qari vatarazaea na Tamaza, beto ari qari guni vei i Paula, <<Koi, tavitimami, qu tori gilagilaimua tugu ao za na kubo vuro ria na tinoni Jiu qari tori vazozoto tu, beto ko qari korapa tugu ngalingalini ria doru za na kopuna na Vavanau ti Mosese.
21 Beto ko kaki nongoro goborodi qari tori tekua tu na veveimu ao. Ko ao za qu vagigalairia ria doru tinoni Jiu qari suvere varisomanai tadiria na tinoni karovodi ko mari loi pale ria za na Vavanau ti Mosese beto ko marike poberia ria na tudi marene beto ko marike tutiria mule kaki uana tadigita qu gudi qari gua.
22 Ko na za tana roitini? Ura pala iapeki gu mari nongoroni za na kamumu ao.
23 Leana, mu roitini gu aza mami pojanigo gami ani. Ari ari ka made tinoni qari tori mauludi tu makadi.
24 Ria ari za mu tokaria ao ko mu somana tavitiria beto muna tabara vadi tugu vei za na dia vulavulaza valioso, beto za mari ngabutu vadadalua na batudi ria. Zara mu roiti vei ao ko ria doru mari gilagilai za doru nongoro veveimu ao qari nongororia za na galegale sekesekedi gu, goto ao makamu ba qu kopuni tugu za na Vavanau ti Mosese.
25 Goto na veveidi ria na tinoni karovodi qari tori vazozoto tu za gami tori garunu lao vadi tu na leta ko gami ule vadi za na mijamijata tadigita ko marike tekuria za na masadi na manugu qari tavavavui tari lao vadi na beku, marike tekua na orungu beto marike tekuria na masadi na manugu qarike tavanyoa pale na orungudi, beto ko marike toani na toa lulasana gamigudi,>> qari gua.
26 Ko za rane soga na kota nari za tokaria i Paula ari ka made ko za somana vulavulaza valioso aza. Beto za luge lao pa kakabarena na zelepade ko za vakaberia za na totozo mina okoto na totozo tana vulavulaza valioso, totonai mina okoto taroiti vadi na vavavui vulavulaza ria doru za gua.

I Paula za Taaru Tamana pa Zelepade

27 Ego totonai za tata okoto za na vitu rane vulavulaza, nari za ria na tinoni Jiu pa Esia qari batia pa kakabarena zelepade i Paula. Ko qari paranga juka vatagigiriria ria na minete tinoni doruna ko qari aru tamana tekua i Paula.
28 Beto qari kuku velavela ria, <<Gamu na tinoni Izireli o! Mae tokadigami! Ani za na tinoni za rerege betoa doru kota ko za kole varivagigalaidi za na tinoni Izireli, na Vavanau ti Mosese beto na kakabarena zelepade ani za qari kepore veveidi za gua. Ko koviria za toka lugedi na tinoni karovodi mule za pa ia ani, ko za vagoboria za na ia ani!>> qari gua.
29 (Na ginuana qari paranga vei zara za ura perangaina qari bati tavitini aza pa Jerusalema i Toropimosi na tinoni Episasi, ko qari rovea za toka valugea tugu i Paula pa kakabarena na zelepade aza qari gua.)
30 Ego ko za tagigiri gu za na guguzu Jerusalema doruna, ko qari abutu varikamu beto ria doru tinoni ko qari

aru tamania i Paula, beto qari ragata votuni pa peguruna na kakabarena zelepade. Ko aza tugu qari votu ria za qari pate gu za na atakamanadi na kakabarena zelepade.

31 Ko totonai qari korapa mari vaukea ria qari guni i Paula, nari za zae kamu tana kuta matamata tadiria na tinoni varipera tadiria na tinoni Romu za na nongorona na varivelavela lavata za podo pa guguzu Jerusalema doruna qari guni.

32 Nari zake pekipeki mutugu goto za tekuria gu na tinoni matamata gogoto ani ria kaki tiolata tadiria na tinoni varipera beto vei tugu ria kaki tinoni varipera, ko qari abutu gore gu za tadiria na minete tinoni. Ko totonai qari batia ria na tinoni za na kuta matamata tadiria na tinoni varipera beto ria na tinoni varipera za tokaria, nari za qari nogoto majamajai i Paula.

33 Ego beto za lao kamu na kuta matamata ko za aru tamania i Paula, beto za garunuria ria na nana tinoni ko qari pikoni kori seni i Paula. Beto za kole nanazani za i zei za na tinoni ani beto na za za roitini aza.

34 Ria kaki tinoni pa varikamu za qari velavelani maka za, goto ria kaki za qari velavelani goto za tu. Zake boka gilagilai na kuta matamata tadiria na tinoni varipera za na kutana zozoto na dia velavela ura za mota za na velavela. Ko za garunuria gu ria na nana tinoni varipera, ko mari toka kezani pa ia suvesuverena tadiria na tinoni varipera za gudi.

35 Totonai za kamu pa kezakezana nari za qari pogozia tu ria na tinoni varipera i Paula, ura za viva jola za na tagigiri tadiria na minete tinoni,

36 ko na minete tinoni za qari velavela tututi, ari qari gua vei, <<Vauke paleni aza!>> qari gua.

I Paula za Naqenaqe Muleni Makana

37 Ego ko qari tata toka lugeni pa leo ia suvesuverena tadiria na tinoni varipera, nari za za paranga laoia i Paula za na kuta matamata tadiria na tinoni varipera, <<Ae vei mana boka parangaigo mae ara ao?>> za guni.

Nari za oe lao za na kuta matamata tadiria na tinoni varipera, <<Qokolo, qu balaumua na paranga Qiriki ao?

38 Eo ko nake ao mae za na tinoni Ijipi pa viza zana za varipera lao tana qavuna tana Romu beto ko za toka laodi pa qega ari ka made vuro tinoni varivuke!>> za gua.

39 Nari za paranga i Paula, <<Ara za maka tinoni Jiu pa guguzu pa Tasosi pa ia pa Silisia, ko na tinoniqu zozoto pa guguzu poreveveina aza ara. Qa tepago, mu vamalumuziu mae ko ma parangaria ria na tinoni ari,>> za gua.

40 Ko tonai za vani na vinamalumu na kuta matamata tadiria na tinoni varipera aza, nari za turu pa kezakezana i Paula ko za alaka vamokomokodi na limana ria na tinoni. Ko tonai qari nogoto beto ria doru, nari za paranga lao pa paranga Aramaiki aza.*

22

1 <<Ka viza tavitiqu na tamaqu! Mu vainongoro lame taqu ko ma naqenaqe muleniziu koviria,>> za gudi.

2 Ko tonai qari nongoria za paranga Aramaiki i Paula, nari za qari okoto nogoto kununu beto ria. Nari za podalai paranga i Paula, ari za gua vei,

3 <<Ara za maka tinoni Jiu, na podoqu pa Tasosi pa ia pa Silisia. Na lavataqu pa guguzu pa Jerusalema pani ara, beto ko na sikuluqu ti Qamalieli, ko qa tavagigalaini ko qa tuti vikitivokotoria ara ria na Vavanau tadiria na tamada, beto ko qa ngalingali vitivitigini ara za na Tamaza vei vaputaputa tugu gamu vei gamu pa rane pa ngenari ani.

4 Ko ria qari tutia na Zona tana Bangara ani za qa komiti vikevikereria

* **21:40** Na paranga Qiriki za pojai za na paranga Hiburu za gua, ba na paranga Aramaiki gu za za korapa toana totonai ko palu na paranga Aramaiki gu za qari gigalani na paranga Hiburu. Dogoria tugu vei pa 6.1; 22.2; 26.14.

tugu ko qa vaukeria tugu ara. Qa piuria ria na marene na reko beto ko qa valugeria pa ruma varipiuna.

5 Ko na kuta iama lavata beto ria doru tinoni matamata pa kauniseli mari boka vavakato vadigamu gu za na veveiqu ara. Ura tadiria tugu qa tekudi ara ria na leta qari kuti vadi ari ka viza tinoni Jiu pa Damasikasi, ko ara za mana piuria beto mana toka muledi pa Jerusalema ria ko mari tavakilasa,>> qari gua.

I Paula za Vavakatoni nana Gabala (Roiti 9.1-19; 26.12-18)

6 Ego ko totonai qa korapa lalaoqua ara ko qa tata kamu pa Damasikasi na padapada vei na korapa rane, nari za gona vasiboro pa varilivutaiqu ara za maka kabere varivakeana jola na koko lame veina pa noka.

7 Nari qa lotu gore tu pa pezo ara beto qa nongoria za maka mamalaingi, ari za gua vei, <<Saula! Saula! Ae za vei ko qu korapa komiti vikevikereziu ara ao?>> za gua.

8 Nari qa oe lao ara, <<I zei ao, Bangara?>> qa gua.

Nari ari za guniziu vei, <<Ara Jisu pa Nazareti ani, ara aza qu korapa komitia ao,>> za gua.

9 Ko ria na tinoni qari tutiziu za qari batiadia tugu za na kabere, ba qarike nongoro vaia za na mamalaingina na tinoni za korapa paranga lameziu ara.

10 Beto qa nanaza ara, <<Na za mana roitini ara, Bangara?>> qa gua.

Nari za na Bangara ari za guniziu vei, <<Mu turu, ko mu luge lao pa Damasikasi. Ketakoi mina taule vanigo aza doruna vei qu taudukuni ko muna roitini ao,>> za gua.

11 Ba qake boka batabata ara, ura zake vabatabataziu na kabere varivakeana. Ko ria gu na tinoni qari tututiziu za qari arua na limaqu ko qari tita laoniziu pa Damasikasi.

12 Ego ko na suverena tugu ketakoi za maka tinoni na izongona i Hananisi. Maka tinoni za vatabe valeania na Vavanau beto ko za tapangaga jola tadiria doru tinoni Jiu qari suvere pa Damasikasi aza.

13 Ko aza za lame taqu ko za turu pa kekerequ, beto ari za gua vei, <<Saula, taiqu! Mu batabata tu ao!>> za gua. Ko pa totozo tugu aza za qa batabata ara, ko qa enga batia gu aza.

14 Beto za ari za guniziu vei, <<Na Tamaza tadiria na tamada za tori mijatigo tu ao ko muna gilagilai za na nana nyorogua, muna batia za na nana nabulu tuvizina, beto ko muna nongoro zozotoa za na mamalainging-ina aza.

15 Ura pala muna maka tinoni vavakato tana ao ko muna vavakatoni tadiria doru tinoni aza vei qu batia beto qu nongoria.

16 Ko koviria na za mule qu adonia? Goto mu turu ko mu tapaputaiso, beto mu kiu alili lao pa izongona aza ko mari tavalioso ria na mua sela,>> za gua i Hananisi.

I Paula za Tagarunu lao tadiria na Tinoni Karovodi

17 Ego ko za kamua totonai qa gabala mule pa Jerusalema ko totonai qa korapa varavara pa kakabarena zelepade, nari za qa batia ara za votu taqu za maka dogodogoro.

18 Qa batia ara aza, ari za guniziu vei, <<Siqasiqarai, mu taloi votu siqasiqarai pa Jerusalema! Ura pala marike vazozotoa ria na tinoni za na veveiqu ara muna vavakatoni ao,>> za gua.

19 Ba ari qa gua vei ara, <<Bangara, ria tugu ari qari gilagilaidia za ara za qa valugeria pa ruma varipiuna beto ko qa majamajaria tinganai vei doru ruma varivarikamuna ria qari vazozotogo ao.

20 Ko totonai qari vai vaukea i Sitivini aza za vavakatoni na veveimu ao, nari za ara tugu za maka qa somana vaegoa za na uke tana beto ko ara tugu qa kole kopudi ria na poko tadiria qari vaukea i Sitivini,>> qa gua.

21 Nari ari za guniziu vei aza, <<Mu taloi keni! Ura ara mana garunu laonigo pa zouna tu tadiria na tinoni

karovodi ao,>> za guniziu, za gua i Paula.

I Paula maka Tinoni Tapauzuna pa Qavuna Romu

22 Ego ko qari kole tugu non-
gonongorodia ti Paula ria na tinoni,
ba aza tugu za pojaria aza ria na
paranga ari, nari za qari makarai
kuku velavela votu beto ria, ari qari
gua vei, <<Varijo paleni pa kasia
guguzu za na tinoni ani! Ura nake
padana mina toa aza!>> qari gua.
23 Ko qari kole velavela tagigigiri
beto qari irirudi pa nulu za na dia
poko beto qari kole repo iaparadi pa
nulu za na kavuru pezo ria na tinoni.
24 Nari za totonai qari korapa vei
zara ria, za garunuria na kuta mata-
mata tadiria na tinoni varipera ria
nana tinoni, ko qari toka valugea
pa ia suvesuverena tadiria na tinoni
varipera i Paula. Beto za garunuria
ko mari majamajai aza ko mi boka
ululeni aza za na ginugua za qari
iranga tagigigirini ria na tinoni Jiu
aza za gua.
25 Ko totonai qari korapa piko tari
vakoleni ko mari majamajai qari
guni aza, nari za parangia i Paula
za maka tinoni matamata gogoto za
korapa turu tata tana, <<Ae za vei,
na tavamalumuna tugu pa vavanau
za na tinoni tapauzuna tana qavuna
Romu za mina tamaja vei mina oqoro
tapitu ko mina oqoro tagilagila za na
sela tana?>> za guni.
26 Totonai za nongoria na tinoni
matamata gogoto za na nanaza ti
Paula, nari za lao za tana kuta mata-
mata tadiria na tinoni varipera ko
za parangia, <<Qokolo, na za mu roi-
tini qu gua ao? Na tinoni ani za
na tinoni tapauzuna tana qavuna pa
Romu ani!>> za guni.
27 Nari za lao za na kuta mata-
mata tadiria na tinoni varipera ko za
nanazia i Paula, <<Mu ule vaniziu,
maka tinoni tapauzumu tugu tana
qavuna pa Romu ao?>> za guni.
<<Gua,>> za gua i Paula.
28 Nari za paranga za na kuta
matamata tadiria na tinoni varipera,
<<Ara nake poata leleo tu qa valaoni
beto qa boka izongia za na neqi ko qa
tapauzu tana qavuna pa Romu ara!
>> za guni.
Nari za oe lao i Paula, <<Uveo, goto
ara na podo tapauzuqu tugu tana
qavuna Romu!>> za guni.
29 Ego pa totozo tugu aza qari
togolo mule ria na tinoni mari
piqopiqolia ko mari nanaza vilovilo-
tia i Paula qari gua. Beto ko na kuta
matamata tadiria na tinoni varipera
ba za matagutu tugu za totonai za
gilagilai za maka tinoni tapauzuna
tana qavuna Romu aza ba za tori
piuni tu na seni.

I Paula za Turu pa moedi ria na Kauniseli

30 Ego ko za nyorogua gilagila
valeania tugu na kuta matamata
tadiria na tinoni varipera za na
kutana zozoto vei beto qari jutua
ria na tinoni Jiu i Paula. Ko za rane
soga na kota, nari za ruvatia i Paula
beto za garunuria ria na kuta iama
beto ria doru pa kauniseli ko mari
varikamu za gudi. Ko qari varikamu
beto tu ria doru nari za toka goreni
aza i Paula ko za vaturua pa moedi
ria doru.

23

1 Ego ko za dogoro tari vatogazaria
i Paula ria pa kauniseli, beto ari
za gua vei, <<Ka viza tavitiqu! Qa
vaokoto valeania pa monana leana
ara za na qua roiti lao tana Tamaza,
ko za kamu tu pa rane pa ngenari,>>
za gua.
2 Nari za garunuria tu i Hananisi,
na kuta iama lavata, ria kaki qari
turu kekeria i Paula ko mu poaria na
ngujuna za gudi.
3 Nari za paranga lao tana i Paula,
<<Mina poarigo tugu na Tamaza ao,
ao na babana lulasana za tapedi
vakeka pa peguruna! Qu nyumu
pituziu ara pa zonana na Vavanau ti
Mosese ao, ba qu tori majai tu ao za
na Vavanau ura qu varigarununi ko
ma tapoara ara!>> za gua i Paula.

4 Nari ria kaki qari turu kekeria za ari qari gua vei, <<Qokolo, ko aza tugu na kuta iama lavata tana Tamaza za qu poja zazaea zana!>> qari guni.
5 Nari za paranga i Paula, <<Ka viza tavitiqu, qake gilagilai ara za na kuta iama lavata aza. Ura ari tu za gua vei za na Kutikuti Tabuna, <Na tinoni matamata tadiria na mua butubutu tinoni za muke poja vikevikeria,> za gua,>> za gudi ria.
6 Ego ko totonai za dogoro gigalaria i Paula za ria pa varikamu aza za maka pukuna za ria na Sadusisi goto ria maka goto pukuna za ria na Parese, nari za velavela votu tadiria na kauniseli aza, ari za gua vei, <<Ka viza tavitiqu! Ara za maka Parese, beto ko na tuna tugu maka Parese. Na veveina gu na qua rangerange pala ria qari uke za mari turu mule qa gua za qa korapa tapituni ara pani!>> za gudi ria.
7 Aza tugu za paranga vei zara i Paula, nari za qari varitoke valeleadia gu makadi ria na Parese beto na Sadusisi, ko za tapikataori za na varikamu tinoni.
8 (Ura ria na Sadusisi za qari pojai za kepore na turumule pa uke, kepore na mateana beto kepore na ongongu qari gua. Goto ria na Parese za qari ule votuni za koledia tugu za doruna ari qari gua.)
9 Ko za lavata tu lalaonana za na varivelavela tadiria, ko qari turu pa varikorapaidi ria kaki Parese qari varivagigalaini na Vavanau ko qari varigua vaneqineqi pa paranga, beto za ari qari gua vei, <<Kepore za maka sela tabe batia tana tinoni ani! Keta pu maka ongongu babi maka mateana tu za parangia aza!>> qari gua.
10 Ego ko za lavata jola za na varivelavela varigua tadiria ko za matagutuni na kuta matamata tadiria na tinoni varipera za keta mari koti vikevikeria ria i Paula za gua. Ko za garunuria ria nana tinoni varipera ko qari gore saputu teku varijoa pa varikamu i Paula ko qari toka zaeni pa ia suvesuverena tadiria na tinoni varipera.
11 Ego na bongina aza za turu pa kekerena i Paula za na Bangara, ko ari za gua vei, <<Mu varene! Ura maka moqaza podeke vei tugu qu tori ule vaneqineqiniziu tu pa Jerusalema, nari za pala pa Romu ba muna vavakatoniziu mutugu ara,>> za guni.

I Paula qari Kukitini

12 Ego ko totonai za rane na kota nari za ria kaki tinoni Jiu qari vanyumua za na kukitina i Paula. Qari maulu taridiria makadi za marike tekuteku na buku koi vei tu mari na vai vaukea i Paula qari gua.
13 Ko ari ka madengavulu jola tinoni za qari makarai varivaegoni na kukitina i Paula ani.
14 Ko qari lao za tadiria na kuta iama beto na tinoni matamata tadiria na Jiu, ko ari qari gudi vei, <<Gami tori maulu taridigami tu makamami gami ko mamike izongo meai maka ganigani tinganai mami vaukea mae tu i Paula.
15 Ko koviria gamu beto na kauniseli za mu vanongoria na kuta matamata tadiria na tinoni varipera ko mi toka lagereni tadigamu i Paula, kale mi vei gamu korapa nyorogua nyaqo votuvotu valeanania za na veveina aza. Goto gami za mami ovo adonia aza, ko totonai mina oqoro lao kamugamu aza za mami vaukea i Paula,>> qari gua.
16 Ba maka tuna marene na luluna reko i Paula za nongoro poai za na roquroqu mari ngui golomia i Paula qari gua ria, ko za lao kamu za pa ia suvesuverena tadiria na tinoni varipera ko za peki ule vani i Paula.
17 Nari za kuku tekua i Paula za maka tinoni matamata gogoto ko ari za guni vei, <<Na koburu marene ani za mu toka laoni tana kuta matamata, ura kolenana za maka za mina lao pojani aza,>> za guni.
18 Nari za tokai tugu maka matamata aza ko za lao kamu tana kuta

23:5 Votu 22.28.

matamata nari za ari za guni vei, <<Na tinoni tapiuna i Paula za kuku tekuziu beto za garunuziu ko ma toka lameni pana tamu za na marene ani, ura kolenana maka za mina pojanigo aza za gua,>> za gua aza.

19 Nari za aru tamania na kuta matamata za na limana na koburu marene aza ko za toka keni kaleni, beto za nanazia, <<Na za qu nyorogua pojaniziu ara ao?>> za gua.

20 Nari za paranga za na marene, <<Ria na tinoni Jiu za qari tori varivaegoni tu ko mari tepago ko uka muna toka goreni tadiria na kauniseli i Paula, ko mina dogoro vei qari korapa nyorogua nyaqo votuvotu valeania za na veveina aza qari gua.

21 Ko ao keta mu loposodi ria. Ura jola madengavulu tinonidi tugu ria za qari korapa nyumu golomo adonia aza. Ria na tinoni ari za qari maulu taridi makadi ko marike tekuteku na buku tinganai ko mari vaia mae tu i Paula qari gua. Ko koviria qari korapa vanaqiti gu, ko qari lokani gu za tonai muna vaegoa na dia tepa ao,>> za gua za na marene aza.

22 Ego ko za naqua na kuta matamata za na marene ani ko minake vavakato vani mule maka goto tinoni aza vei za kamu vanongoria aza aza za guni, beto za garunu vamule kenia.

I Paula za Tagarunu Gore ti Pilikisi na Gavuna

23 Ego beto za kukuria na kuta matamata tadiria na tinoni varipera za kori nana tinoni matamata gogoto, ko ari za poja veidi, <<Mu vatanaria kori gogoto solodia, ka vitungavuluputa tinoni varipera pa hose, beto kori gogoto tinoni aru opere. Mari vatana ko marina taloi keni na sia koloko ngena bongi, ko mari keni tu kamu pa Sizaria ria.

24 Muna vatanaria tugu vei za kaki hose ko mina tasurana vakamu valeana tu ti Pilikisi na qavuna i Paula,>> za gudi.

25 Ego beto za kutia na kuta matamata za maka leta, ari za paranga vei.

26 <<Ara Kolodiasi Lusiasi.

Lao tana bangara qavuna lavata i Pilikisi.

Na paranga qeraqera tamu.

27 Na tinoni ani za qari aru tamania ria na tinoni Jiu ko mari vai vaukea qari gua. Nari qa tokaria lao ara ria na qua tinoni varipera ko qa teku vasarea, ura qa gilagilai za maka tinoni tapauzuna tugu tana qavuna pa Romu aza.

28 Qa nyorogua gilagila valeania tugu ara za na ginuana vei beto qari jutua aza, ko qa toka goreni pa dia kauniseli.

29 Ko qa bati votuni za na veveina gu kaki dia varigua pa kalena na dia Vavanau za qari jutuni aza, goto kepore za maka zakazava za roitini vei bi pada tavaukeni babi tapiuni aza.

30 Beto ko totonai qa nongoroni qari kukitini aza, nari za qake adono goto qa garunu vatuvizi vagorea gu tamu. Ria qari jutua aza za qa tori pojadi tu ko mari pogozo lao vavotua pa tamu aza vei qari jutuni aza qa gudi,>> za gua.

31 Ego qari roitini tugu ria na solodia aza qari tagarununi, ko qari toka bongi goreni pa guguzu pa Anitipatirisi i Paula.

32 Totonai za rane na soga na kota nari za qari loiria ria qari zae pa hose ko qari toka jola kenini i Paula, goto ria doru solodia za qari gabala muledia pa dia ia suvesuverena pa Jerusalema.

33 Goto ria qari jola keni za qari kamu tu pa Sizaria, ko qari lao vakarovia tana qavuna za na leta, beto za qari loi vasuveria tana i Paula.

34 Ego ko za tiroa na qavuna za na leta, beto za nanazani aza pae pikata guguzu na koko lame veina i Paula. Totonai za nongoro tekua na qavuna na lame veina pa Silisia aza,

35 nari ari za guni vei, <<Pala mana nongorigo ao totonai mari kamu ria

na tinoni qari jutugo,>> za gua. Beto za garunuria ria na nana tinoni kopu ko qari dogoro kopuni pa ruma tana qavuna i Paula.

24

I Paula za Tajutu

1 Ego ko za jola lima rane nari za toka goredi pa Sizaria i Hananisi na kuta iama lavata ria kaki tinoni matamata beto maka loea na izongona i Tetulosi. Ko qari vavotua ria tana qavuna i Pilikisi za na dia tinajutuna i Paula.

2 Ego ko za takuku valuge i Paula, beto za podalai vavotua i Tetulosi ti Pilikisi za na dia roquroqu qari jutuni i Paula. Ari za gua vei i Tetulosi, <<Na suvere vabulebule kakazana za gami izongia gami pa totozo tamu beto ko zoku soga za aru valeania na suvesuvere za gami batiria gami na puku tinoni ani, ura koko vei ao qu boka rove vakori lao momoe pa mua varitoka.

3 Ko pa doru zona beto pa doru ia ka ia gami vatogaria pa qeraqera lavata gami ria na roiti ari, bangara Pilikisi, ao na tapangagamu jola.

4 Ba qake nyorogua varagatia ara za na mua totozo, goto qa tepaigo gu ara ao ko pa mua variroqu leana za mu vainongoro lame pa mami paranga pekina ani.

5 Gami bati votuni gami za na tinoni ani za na tinoni vapidoko tapata beto za arariadi na varigua tadiria doru tinoni Jiu pa doru kota ani. Ko aza tugu za matamatani maka puku minete tinoni qari gigaladi na tinoni Nazareti.

6 Beto ko za podalai vapajia tugu aza za na kakabarena zelepade, ko za vei za gami aru tamania gami aza.*

8 Pana tana muna boka nanaza vilovilotoni makamu ko pala muna boka bati votudi makamu ao ria na zakazava gami korapa jutuni aza gami ari,>> za gua i Tetulosi.

9 Beto za qari somana jutua mutugu ria na matamata tadiria na tinoni Jiu i Paula, ko za zozoto tugu aza za pojai i Tetulosi qari gua.

I Paula za Naqenaqe Muleni Makana pa Moena i Pilikisi

10 Ego ko totonai na qavuna za ebo zae laoa i Paula, nari za paranga i Paula, ari za gua vei, <<Na tagilagilana za tori zoku aoro tu za na tinoni varituti tana puku tinoni ani ao, ko za vei za ara qa qera vitivitigi ko mana paranga naqenaqe muleniziu makaqu pa moemu ao.

11 Makamu ba muna boka gilagilaimua gu za oqoro jolani ka manogori rane gu qari koni jola zara za qa zae vatarazae pa Jerusalema ara.

12 Ko qarike batiziu ba kole varigua paranga tavitia maka tinoni pa kakabarena zelepade, babi ba kole araria vatagigiriria ria kaki tinoni bi pa ruma varivarikamuna babi pa maka ia pa guguzu lavata ani ara.

13 Beto ko kepore vagila maka zozotona mari boka vabatinigo ria na zakazava qari jutuniziu ara ari.

14 Goto ani za ma ule votuni gu ara tamu: na Zona tana Bangara aza qari gigalani na zona selana qari guni ria ari za qa tutia ara. Ko qa vatarazaea ara za na Tamaza tadiria na tamamami pa moa beto ko qa vazozotoria tugu ara ria doru zakazava qari takuti pa Vavanau ti Mosese beto pa kutikuti tadiria na tinoni korokorotai.

15 Qa vazozotoa tugu ara na Tamaza vei tugu qari vazozoto vei ria ari, ko pala mina kolenana za na totozo totonai mari turu mule pa uke ria na tinoni tuvizidi beto na tinoni ikikeredi qa gua tugu.

16 Ko za vei za qa podeke vitivitigia ko ma izongia na monana kaberena

* **24:6** Kaki kutikuti nake loka leleludi za qari jokaia na pikata 6 na pikata 8 beto qari valao tugu vei na pikata 7, ko ari za gua vei: <<ko gami nyorogua pitua tugu pa tutina na mami Vavanau gami aza. 7 Ba za lame i Lusiasi na kuta matamata tadiria na tinoni varipera ko za saputu teku vakenidigami pa limamami aza, 8 beto za garunuria ria qari jutua aza ko mari lame pa moemu ao za gua.>>

pa moena na Tamaza beto pa moedi ria na tinoni doru totozo qa gua.
17 Ko pa liguna qari jola zoku aoro toto vei qa taloi pa Jerusalema nari za ma mule kamu ko ma pogozo vadi kaki varivana ria na qua puku tinoni qa gua, nari za qa kamu beto ko qa vavavui tugu vei.
18 Ko totonai qa tori vaokotia tu na vulavulaza valioso ara za beto qari batiziu pa kakabarena zelepade, ba kepore tugu za maka minete tinoni babi maka varivelavela tinoni totonai.
19 Goto ria kaki tinoni Jiu na koko lame veidi pa Esia tu za qari korapa suvere totonai. Ko ria tu za pada bari kamu pana tamu ko bari taleziu ara vei bi kolenana kaki dia tinajutu lame taqu.
20 Ba minake vei za ria gu zara ropi mari ule vanigo za na sela taqu qari bati votuni totonai qa turu pa moena na kauniseli.
21 Ba kepore mutugu, goto ani gu za maka paranga qa velavela votuni ara totonai qa turu pa varikorapaidi ria: <Na veveina gu na turumule pa uke za qa tapituni ara tadigamu pa rane pa ngenari ani,> qa gua ara,>> za gua i Paula.
22 Ego ko za tori gilagila valeanianana tu i Pilikisi za na veveina na Zona tana Bangara. Ko totonai za beto paranga i Paula nari za pate paleni aza za na varikamu, beto ari za poja veidi ria, <<Totonai mina lagere tu i Lusiasi na kuta matamata tadiria na tinoni varipera, za mana dogoro vilovilotia ko mana pitua ara za na varigua tadigamu ani,>> za gua.
23 Beto za garunia za na tinoni matamata gogoto ko mi kopuni i Paula, beto ko minake tapiu vitivitigi, beto ko marike tasuqutu tugu vei ria na tavitina ko mari boka lame ovikia na tokani aza za guni.

I Paula za Vavakato Tadiari Pilikisi i Durusila

24 Ego za jola kaki rane nari za kamu i Pilikisi beto i Durusila na maqotana, ko na maqotana aza za maka reko Jiu. Ko za kukua i Pilikisi i Paula ko za vainongoroni tana za na veveina na rangena na Karisito i Jisu.
25 Ko totonai za kole vavakatoni i Paula za na veveina na toa tuvizina, na toa aru muleni pa ikerena, beto na varituti za korapa lame pa momoe, nari za matagutu i Pilikisi, ko ari za gua vei, <<Koi, leana, koviria mu kenimua mae. Tonai mana tekua maka totozo leana mule nari pala mana kukugo,>> za guni.
26 Ba za kole tugu peki roverove nyoroguani i Pilikisi za palu mina vani kaki poata i Paula aza za gua, ko za vei za na dori zoku totozo tugu za kukukua ko za vavakato tavitia i Paula.
27 Ego ko za jola kori aoro, nari za turu za na qavuna sogana i Pilikisi, i Posiasi Pesitasi. Ba za nyoroguani ko bari qerani ria na tinoni Jiu za gua i Pilikisi, ko za loi vasuvere jola paleni pa ruma varipiuna i Paula.

25

I Paula za Tepai na Varituti tana Kuta Bangara pa Romu

1 Ego ko za jola gu kue rane toto vei za kamu toga pa pikata guguzu aza i Pesitasi, nari za taloi pa Sizaria ko za zae pa Jerusalema.
2 Ko ketakoi qari lao vavotua tana ria na kuta iama beto na matamata tadiria na tinoni Jiu za doru zakazava qari jutuni i Paula. Beto qari tepai ria i Pesitasi
3 ko mi tokadi ko mi vamule zaea pa Jerusalema aza qari gua, ura za tori kolenana tu za na dia kukiti ko mari vaukea aza totonai mina korapa zazaenana pa zona aza qari gua.
4 Nari za oeria i Pesitasi ria, <<I Paula za korapa takopu pa Sizaria tu, ko ara ba nake zovaina beto mana taloi gore ketakoi.
5 Ko ria na miu tinoni poreveveidi gu gamu za mari tuti goreziu ara, ko vei mina kolenana kaki sela tana tinoni ani nari za ketakoi mari tutini aza,>> za gudi.
6 Ego ko ka vesu babi manogaputa rane tu za suvere mae tadiria i Pesitasi, beto za mule gore pa Sizaria. Ko za rane na soga na kota nari za

nyumu pa nyumunyumuna varituti i Pesitasi beto za varigarunu ko qari toka kamuni i Paula.
7 Ko tonai za bola luge i Paula, nari za qari turu varilivutaini ria na tinoni Jiu koko lageredi pa Jerusalema aza. Ko na kubo zakazava ikikeredi za qari jutuni aza, ba qarike boka ule pikapikata valeanani ria na zozotona ria na zakazava qari jutuni aza.
8 Ego beto za paranga naqenaqe muleni makana i Paula, ari za gua vei, <<Kepore maka sela ba roitini ara, ko ba majai na Vavanau tadiria na Jiu, ba vapajia na kakabarena zelepade, babi ba vakeporea i Siza na kuta bangara pa Romu,>> za gua i Paula.
9 Ba i Pesitasi za nyorogua vaqeraria ria na Jiu, ko ari za oe veini i Paula, <<Ae vei, qu nyorogua zae pa Jerusalema, ko ketakoi ma tutidi ara ria na zakazava qari jutunigo ari?>> za gua.
10 Nari za paranga i Paula, <<Pa moena tugu na nyumunyumuna varituti ti bangara Siza ketakoi mana boka tapitu za qa korapa turu ara. Kepore maka sela ba roitini tadiria na Jiu ara, ko ao ba qu gilagilai valeaniamua tugu aza.
11 Vei ba roitini maka sela ko za pada mana tavaukeni ara aza, nari za qake daiquani ara za na uke. Ba vei mina kepore za maka ginugua vei qari korapa mulongo jutu gobboro veiniziu ria ari, nari za kepore mutugu za maka tinoni mina boka mulongo vakarovo laoziu tadiria ara. Ara qa tepai ko i Siza tu mina pituziu! >> za gua i Paula.
12 Ego ko pa liguna za vavakato tavitiria mae ria na nana tinoni varitokai pa roquroqu i Pesitasi, beto za oe lao za ti Paula, <<Pana ti Siza tu qu tepai ko muna tapitu ao, ko ti Siza tugu za muna lao,>> za guni.

I Paula za Turu pa Moedi ari Aquripa beto i Benike

13 Ego ko za jola kaki rane nari za qari kamu pa Sizaria ari Aquripa na bangara beto i Benike, ko mari kamu gozogozoro vakamua i Pesitasi qari gua.
14 Ko qari toi dori suveredia tu ketakoi ka viza rane, nari za vavakatoni i Pesitasi tana bangara za na veveina i Paula. Ari za gua vei aza, <<Qokolo, kolenana za maka tinoni za loi vasuvere jola paleni pa ruma varipiuna pani i Pilikisi.
15 Ko totonai qa zae kamu pa Jerusalema ara nari za qari ule vaniziu na veveina ria na kuta iama beto na tinoni matamata tadiria na Jiu, beto ko qari tepai tugu ko ara ba pitu vaikeria aza qari gua.
16 Ba qa pojadi ara za nake tuti tadigami na tinoni Romu za mami loi valaoa tadiria nana kana za na tinoni za tajutu totonai qari oqoro varikamu ko bari varigua mae ria na nana kana beto ko aza. Ko minake tava lao aza vei bi oqoro taleria aza ria na tinoni qari jutua beto ko totonai bi oqoro naqenaqe muleni mae makana aza pa tinajutu qari jutuni aza qa gudi.
17 Ko totonai qari kamu pani ria, nari za qake adono mule ara goto za jola gu maka rane nari za qa nyumu gu pa nyumunyumuna varituti ara, ko qa varigarunu ko za tatoka luge gu za na tinoni ani.
18 Ko qari turu ria na tinoni qari jutua aza ko qari vavoturia ria na dia tinajutu, ba kepore za maka dia tinajutu ba dogoro veini maka roiti selana ara.
19 Goto kaki ginugua veveina gu na dia zona vatarazae za qari jutuni aza beto ko na veveina gu maka tinoni ukena i Jisu, ba i Paula za pojai za korapa toanana aza za gua.
20 Ko ara ba qa rura taleni za na ginugua ani, ko qa nanazia i Paula keta pu nyorogua zae pa Jerusalema ko ketakoi mi tapituni aza ria na veveina na zakazava ari qa guni.
21 Ba i Paula za tepai ko mi takopu gu pani ko mi adonia tu aza za na mijamijata tana kuta bangara Romu za gua. Ko qa garunuria ara ria na tinoni kopu ko mari kopuni gu tin-

ganai mana garunu laoni ara ti Siza
aza qa gudi,>> za gua i Pesitasi.
22 Nari za paranga lao ti Pesitasi i
Aquripa, ari za gua vei, <<Qokolo, qa
nyorogua nongoria makaqu ara za
na tinoni aza,>> za gua.
Nari za paranga i Pesitasi, <<Mu
adono gu ao. Pala uka gu muna non-
goria ao zana,>> za guni.
23 Ego ko za jola na bongi ko na
ranena, nari za qari kamu vabanga-
bangarai ari Aquripa i Benike ko qari
luge lao pa ia varivarikamuna tadiria
zoku tinoni. Ko qari somana luge
tavitiria tugu ari kori ria na kuta
matamata tadiria na tinoni varipera
beto ria na tinoni poreveveidi pa
guguzu aza. Ko pa liguna aza za vari-
garunu i Pesitasi ko qari toka valugea
i Paula.
24 Beto za paranga i Pesitasi, <<Ban-
gara Aquripa, beto ko gamu doru
gamu makarai somana varikamu
pani, mu dogoria za na tinoni ani!
Aza na tinoni ria na minete tinoni
Jiu doruna qari tepa vitivitiginiziu
ara pa Jerusalema beto vei tugu pa
Sizaria pani, ko qari kuku velavelani
za nake padana mina toa lalaonana
aza qari guni.
25 Ba ara qake batia maka zakazava
selana za roitini ko bi pada tavaukeni
aza, ba makana za tepai za ti Siza tu
mi lao tapitu za gua ko tana tu mana
garunu laoni.
26 Ba na kuta ginugua veveina na
tinoni ani mana kuti laoni ara tana
kuta bangara za qake gilagilai, ko za
vei za qa toka lameni pa moemiu
gamu ara za na tinoni ani, ba na
kuta nyorogua za pa tamu bangara
Aquripa. Ko pa liguna mina taroiti za
na dogoro vilotona na tinoni ani, nari
za mina kolenana na manugu mana
kutia ara.
27 Ura zake dogoro leana taqu za
vei mana garunu kenini na tinoni
tapiuna vei manake ule pikapikatadi
ara ria na sela za tajutudi aza,>> za
gua i Pesitasi.

26

I Paula za Naqenaqe Muleni Makana pa Moena i Aquripa

1 Ego beto za paranga lao ti Paula
i Aquripa, ari za gua vei, <<Koviria
qu tavamalumu gu ao ko muna
parangani na veveimu makamu,>>
za guni.

Nari za alakani na limana i Paula,
beto za paranga naqenaqe muleni
makana, ari za gua vei,
2 <<Bangara Aquripa! Qa dogoro
veiniziu makaqu qa pera qa turu
pa moemu ao ara ko mana naqe-
naqe muleniziu makaqu za pa doru
ginugua qari vagoreniziu ara ria na
tinoni Jiu.
3 Qu tori gilagila valeanariamua
tu ao ria doruna uana beto na toa
varigua tadiria na tinoni Jiu, ko za vei
za qa tepaigo ara ao ko mu vainon-
goro lame taqu.

4 Na veveina na toa qa toani ara
toto vei tu na koburuqu ko podalai tu
pa qua toa tadiria na qua puku tinoni
beto pa Jerusalema za qari gilagila
betoriadia ria doru tinoni Jiu.
5 Qari gilagila valeaziudia na to-
tozo kakazana, ko vei mari nyorogua
vavakatoni za boka gu. Qari gi-
lagilaidia ria za pa puku tinoni za
tuti vikitivokotia na vinatarazaena
na mami Tamaza, qa toa vei maka
Parese ara.
6 Ko koviria qa turu tapitu pa
moemiu gamu ara pa ginuana qa
adono geleni ara za na taringutinguti
za vadi na Tamaza ria na tamamami
pa moa.
7 Ko na taringutinguti tugu aza
za qari kole adono geleni ari ka
manogori mami butubutu ko qari
vatarazaea na rane na bongi za na
Tamaza. Ko na adono gelena gu na
taringutinguti aza za qari jutu tal-
eniziu ara ria na tinoni Jiu, bangara
Aquripa.
8 Ae za vei za gamuke boka tu vazo-
zotoa gamu za na Tamaza za vaturu
muleria pa uke ria qari uke?

9 Ara makaqu perangaina ba qa
rove veini mana kanai tugu za na

izongona i Jisu pa Nazareti, ko mana roitidi zoku ngangangulu qa gua.
10 Ko qa roitidi ara pa Jerusalema ria na ngangangulu ari. Qa teku neqi tadiria na kuta iama, ko zoku ria qari tutia na Bangara qa valugeria pa ruma varipiuna. Beto ko totonai qari tapitu ko mari tavauke ria na tinoni vevei ria, nari za qa somana vaegoqua tugu ara.
11 Beto ko pa doru ruma vari-varikamuna zoku totozo qa vaki-lasaria beto qa jujukuria ko mari poja vikevikeria za na dia vinazo-zoto. Beto ko za koi vei pugeleziu na tagigiri ko pa goto guguzu tu ba qa nyaqo tututiria tugu ko qa koti vikevikereria ria.

I Paula za Vavakatoni na nana Gabala (Roiti 9.1-19; 22.6-16)

12 Ego ko qa korapa tugu roitidi na roiti vevei ria za qa lao pa Damasikasi pa neqi beto na vina-malumu tadiria na kuta iama ara.
13 Ko, bangara, na korapa rane totonai qa korapa lalaoqua pa zona ara, nari za malara koko vei pa noka za maka kabere za kabere jolani na tapo ko za gona pa varilivutaiqu ara beto ko ria qari tutiziu ara.
14 Ko gami lotu gore beto pa pezo gami doru, beto ara qa nongoria za maka mamalaingi za paranga lame taqu pa paranga Aramaiki, ari za gua vei, <Saula, Saula! Ae za vei ko qu komitiziu ara ao? Za tapata jola muna takai ao za na suvege ganina tana tinoni za totolinigo,> za gua.
15 Nari qa nanaza ara, <I zei ao, Bangara?> qa gua.

Nari za oe za na Bangara, <Ara i Jisu aza qu korapa komitia ao.
16 Ba mu tatakole ko mu turuni na nenemu zara! Ura na ginuana qa votu pa tamu ara za ura qa tori udukigo tu ao ko muna nabuluniziu ara beto ko muna vavakatodi ria na zakazava qu batiria beto ko ria na zakazava pala mana vabatinigo.
17 Pala mana vasarego ara ao tadiria na mua tinoni makamu beto ko tadiria na tinoni karovodi, tadiria doru ketakoi mana garunu laonigo ara.
18 Pala muna revangaria ao za na matadiria, ko mari gabala loi pale ria za na rodomo ko mari lame pa kabere beto ko mari loi pale za na neqi ti Setani ko mari lame tana Tamaza. Ko tonai mari gabala za mina taleozo na dia sela beto ko mari somana izongo tavitiria ria qari tavalioso tonai qari rangeziu ara,> za guniziu.

I Paula za Pojai nana Roiti

19 Ko zara za vei za, bangara Aquripa, qake nongoro vapelea mule ara za na dogodogoro lagere veina pa noka.
20 Goto podalai tugu pa Damasikasi beto pa Jerusalema, ko mi lao pa doru guguzu Jiudia beto vei tugu tadiria na tinoni karovodi, za qa kole taraeni ara za na veveina mari loia na dia sela ko mari gabala mule tana Tamaza, beto mari roitidi ria za na roiti mina uleni qari gabala qa gudi.
21 Ko pa ginugua gu ari za qari aru tamananiziu ria na tinoni Jiu ara totonai qa korapa pa kakabarena zelepade, ko qari podekia ko mari vaukeziu qari gua.
22 Ba qa izongia gu ara za na vari-tokai tana Tamaza kamua tugu pa rane pa ngenari ani, ko koviria qa turu pani ko koviria mana vavakato tadigamu doru tinoni, peki na lavata. Ba kepore mutugu aza mana vavaka-toni goto aza tugu ria na tinoni ko-rokorotai beto i Mosese qari koroto vakoleni pala mina gore votu qari gua.
23 Ko aza qari korotoni ria za na Karisito mina gozoria na vitigi beto ko aza za na tinoni momoe mina turu mule pa uke, ko mina ule votuni na kabere tadiria na tinoni Jiu beto tadiria na tinoni karovodi,>> za gua i Paula.

I Paula za Tepai i Aquripa ko mi Vazozoto

24 Ego totonai za korapa paranga naqenaqeni makana vei zara i Paula, nari za velavela lao i Pesitasi, <<Paula, qu tuturu ao! Na gigalai

lavata qu izongia za vatuturigo!>> za guni.
25 Nari za oe lao i Paula, <<Qake tuturu ara, bangara lavata! Ria na paranga zozotodi beto na tavagigaladi gu za qa korapa pojaria ara.
26 Ti bangara Aquripa aza qa korapa paranga laoa ara za na zakazava ari za gilagilarianana. Qake boka vazozotoa ara za vei bike gilagilai aza za na zakazava ari bi gua, ura nake pa ia paena qari taroiti za ari.
27 Bangara Aquripa, qu vazozotoria tugu ao ria na tinoni korokorotai? Qa gilagilaiqua ara za qu vazozotoria tugu ao ria!>> za gua i Paula.
28 Nari za paranga lao ti Paula i Aquripa, <<Pana totozo papakana vei ari ae vei qu rovea pala muna pelukia ao za na roququ ara ko mana vazozotoa ara za na Karisito?>> za gua.
29 Nari za paranga i Paula, <<Na qua varavara lao tana Tamaza, za vei bi pa totozo papakana babi na kakazana, za nake ao gu makamu goto ria doru tugu vei qari korapa vainongoro lame taqu pa ngenari za bari vei ara qa gua, goto aza gu qa tapiu vei ara ari za buke vei qa gua,>> za gua.
30 Ego beto za turu na bangara i Aquripa, na qavuna i Pesitasi, i Benike, beto ko ria qari nyumu tavitiria,
31 ko totonai qari taloi keni za qari kole variparanga, ari qari gua vei, <<Kepore maka sela bi pada tavaukeni babi tapiuni za na tinoni ani,>> qari gua.
32 Beto za paranga lao ti Pesitasi i Aquripa, <<Bi boka taruvata gu za na tinoni ani vei bi oqoro tepa lao ti Siza,>> za gua.

27

I Paula za Toka Taloi lao pa Romu

1 Ego ko za tavatuvizi za mami toka lao pa Itali gami qari gua. Ko i Paula beto kaki ria na tinoni tapiudi za qari loi laoni pa kopu ti Jiuliasi, aza maka tinoni matamata gogoto pa maka puku minete varipera tana kuta bangara pa Romu.
2 Ko gami zae gami pa maka vaka koko veina pa Adaramuteni ko za korapa vatana ko mi toka lao vei pa doru babatana ole pa Esia za gua, ko gami toka keni. Ko za tutigami tugu gami i Arizitakosi, na tinonina pa guguzu Tesalonika pa ia pa Masidonia.
3 Za rane soga na kota za gami lao paro pa Sidoni. I Jiuliasi za valeana lao za ti Paula, ko za vamalumia gu ko mina boka paro dogororia ria na nana baere ko mari boka iai pa kaki zakazava bi nyoroguani aza za gua.
4 Totonai gami taloi pa Sidoni nari za raja koimoagami za na gava, ko gami rerege vapae vei tu pa nuza Saeparasi.
5 Ko gami katapa vei tu pa kale Silisia beto pa Pamipilia za gami toka karovia za na kolo lavata, ko gami gore paro pa guguzu pa Mura pa ia pa Lukia.
6 Ketakoi za bati vaia na tinoni matamata gogoto za maka vaka Alekezadaria za korapa mi toka lao vei pa Itali za gua, ko za vazae gami mule pa vaka aza.
7 Gami toka pekipeki lao na zoku rane beto ko pakonai beto gami paro pa kelekele pa Kinidasi. Na gava za dori neqi ko gamike boka toka vatuvizi lao, ko gami gabala vapae gore vei gu pa nuza Kiriti ko gami katapa vei pa kelekele Salamone.
8 Gami babata kaurai pa nuza Kiriti ko pakonai beto gami kamu za pa maka ia na izongona pa Koqu Bulena tata pa guguzu pa Lasaia.
9 Ego ko gami doru suvere zovai mae tu ketakoi gami ko za kamua gu za na totozo za tapata mari rerege na vaka, ura na rane vavavui vulavulaza tadiria na Jiu za tori jola tu ko za kamua gu za na totozo rane bongi. Ko za parangaria i Paula ria,
10 <<Ka viza tavitiqu, ara qa dogoria za pala mina kolea na tapata za na rerege tadigita beto zoku zakazava tana aru vikereria. Ko nake susurana

gu beto na vaka za pala tana ngangaguluria, goto na toa tugu tadiria na tinoni vei,>> za gua.

11 Ba na tinoni matamata gogoto zake vazozotoa za na parangana i Paula, goto na kapini beto na tinoni kolenana vaka tu za nongororia.

12 Na koqu tititina ani za nake ia leana mina kole adono vajolani na totozo lomozo. Ko na kubodi ria na tinoni za qari nyoroguani tugu ko bari taloi rijo tugu pa ia aza ko vei bi boka za bari lao vajolai na totozo lomozo pa Poinikisi, ura maka koqu tititina pa nuza Kiriti za bata kaurai vei pa kale suvu tapo za ketakoi qari gua.

Na Ranebongi pa Kolo

13 Ego ko totonai za podalai ivu pekipeki turu vei pa kolo pa kale kauraina na nuza za na gava, nari za qari roquroqua palu mami boka gu toka lao gami qari gua, ko qari kaoa za na piko beto gami peki babata katakatapa pa nuza pa Kiriti.

14 Ba oqoro zovai, nari za soga mutu za na gava ko za turu korakorapa vei mutu pa kale zagere tapo beto pa narena na nuza za na gava ranebongi.

15 Ko za pogozo vapirua na gava za na vaka, ko gami varipera ko babi vakole veini pa koimoa za na gava gami gua ba gamike boka nari za gami loi pale gu ko gami kole gu vapogopogozodigami na gava.

16 Totonai gami katapa vei pa maka nuza peki na izongona pa Kauda, nari za pakonai beto gami surana vamauru valeania za na tiqina na vaka.

17 Pa liguna qari ovulu surania ria za na tiqi, nari za qari piko pilu vamauru varilivulivutaini na gazoro za na vaka. Beto ko qari matagutuni keta mi lao gona papara pa bolebole nagaza pa kolona pa babatana pa Libia za na vaka qari gua, ko qari vagorea ko za ragatia na vaka za na piko beto za gami vatutini gu na gava za na vaka.

18 Za koi vei neqina za na gava ko za iru lao lamedigami, nari za rane na kota za qari podalai gonagona vole paledi za kaki susurana pa vaka,

19 beto na rane vinaue za qari gona vole paledi za kaki zakazavana na vaka.

20 Na tapo beto na seru za qarike izongo tabata podeke, beto na ranebongi za rajagami gami za zake izongo mako gore, ko doru mami roverove vei mami taalo za qari puju betodia gu za totonai.

21 Ego ko pa liguna kubo rane ko qari oqoro tugu ganiadia pu gania ria na tinoni, nari za turu pa moedi ria i Paula, ko za paranga, <<Ka viza tavitiqu! Vei bu nongoroziu ara ko tabeke taloi pa nuza Kiriti za gita, nari za tabeke gozoria gita za na tapata ani beto tabeke gona pale vikevikereria ria na zakazava.

22 Ba koviria qa tepagamu ara za gamu ko mu varene pa roquroqu! Kepore maka gamu za mina saivia nana toa, goto na vaka gu za pala mina tapiara.

23 Ura pa bongi gu za jola zana, za lame turu tata taqu za maka mateana tana Tamaza, aza na Tamaza za izongoziu beto ko qa nabuluni ara,

24 ko ari za guniziu vei, <Paula! Muke matagutu, pala pa moena tu i Siza muna lao turu ao! Beto ko na Tamaza za vasare vanigo ao ria doru qari zae tavitigo ao,> za guniziu.

25 Ko mu varene za gamu, ka viza tavitiqu! Ura ara na qua vinazozoto tana Tamaza za pala mina gore votu vei vaputaputa tugu aza za ule vaniziu aza.

26 Ba pala mina pogozo vapaparagita tugu na gava pa maka nuza pa pezo za gita,>> za gua i Paula.

27 Ego ko za kamua na bongi vinamanogamade za kole pogozo lao lamedigami na ranebongi pa kolo Adiria ko za tata vei pa korapa bongi, nari za qari roverove ria na tinoni roiti pa vaka palu taqe tori ole paro tu pa abana za gita qari gua.

28 Ko qari vadururu gorea za maka gazoro za tapikoni maka mamata pa maka uquna, nari za qari gilagilai za

rabeteputa zavanga na lilisi gorena za na kolo. Za oqoro zovai nari za qari vagorea mule za na padapadana nari za qari gilagilai za manogalima zavanga na lilisi gorena za na kolo.

29 Ko qari matagutu keta mami kole ole papara pa kaki ia patupatuna qari gua, nari za qari vagoreria pa tavatava za ka made piko beto za qari kole varavara ko bi siqasiqarai tu rane qari gua.

30 Ria na tinoni roiti pa vaka za qari matagutu ko mari uku loi pale za na vaka qari gua, ko qari vagorea pa ivere za na tiqi beto za qari kole roiti sekeseke vei mari vagore piko pa kale koimoa qari gua.

31 Nari za paranga lao tana tinoni matamata gogoto beto ria na solodia i Paula, <<Vei marike suvere pa vaka ria na tinoni roiti ari, nari za pala munake boka tavasare za gamu,>> za guni.

32 Nari qari lao tu ria na solodia ko qari koroto paledi za na gazoro qari pikoni tiqi ko qari vaole paleni za na tiqi.

33 Ego ko totonai za tata na rane nari za garunuria i Paula ria doru ko mari makarai tekuteku mae za gudi. Ko ari za gudi vei ria doru, <<Pa ngenari za na vinamanogamade raneda taqe kole adono za gita, beto ko gamu gamu oqoro izongo tekua maka za.

34 Ko za vei za qa tepa vitivitigigamu ara za gamu ko mu somana tekuteku, ura muna vei tugu gamu za pala minake apulugamu maka za. Pala kepore maka gamu za mina saivia makamaka lili vurungu pa batuna,>> za gudi.

35 Ko totonai za beto paranga vei zara i Paula, nari za tekua za na bereti ko za paranga leana laoni tana Tamaza pa moedi ria doru, za kipai beto za tekua.

36 Nari qari tavaneqi ria doru ko qari somana tekuteku.

37 (Gami doru gami zae pa vaka za gami kori gogoto vitungavulu vonomo.)

38 Pa liguna qari tekuteku vapote valeana, nari za qari gona volevoledi za na vuiti za tasurana pa vaka ko mi kopele na vaka qari gua.

Na Vaka za Ake Taporaka

39 Ego totonai za koni zae za na volavolaza rane, za qarike dogoro pikatia ria na tinoni roiti pa vaka za na ole poanana ketakoi, ba qari dogoro vaia za maka koqu naganagazana ko vei mari boka za ketakoi gu za mari gore vapapara pale za na vaka qari gua.

40 Ko qari maja raburabutu vadururu paledi pa kolo za na piko, qari ruvata paledi za na gazoro piko tarina na qelu tana gaiti, beto qari kao vazaea pa gava za na epe koimoa ko qari gona totoa gore za na paroparona.

41 Ba na vaka za gore jule akeni pa maka bolebole nagaza pa kolona, ko na koimoana na vaka za zake kanoko goto na volozo tavatavana za qari talokuloku taria ko qari pipiaria na tovogo lavalavata.

42 Ria na solodia za qari roitini za maka roquroqu ko mari vauke paledi ria na tinoni tapiudi qari gua, ura keta mari oqa paro ko mari uku kenidia qari gua.

43 Ba na tinoni matamata gogoto za nyorogua vasarea i Paula ko za vanogotoria ko qarike roitini za na roiti aza. Goto za garunuria ria qari boka ponyu ko mari oqa momoe ko mari ponyu gore paro pa pezo,

44 goto ria na suvere joladi za mari aleria kaki papene babi na papene kalekalesena na vaka beto mari ponyu tuti gore za gudi. Ko zara qari vei nari za beto qari boka kamu valeana beto pa pezo ria doru.

28

Pa Nuza Melite

1 Ego ko totonai tu gami gore paro valeana beto za gami gilagilai za na izongona na nuza aza za pa Melite.

2 Ria na tinonidi ketakoi za qari baeregami na vakamu valeanagami,

beto qari vatoa vadigami tugu vei na iku davadavangana ura za podalai gu za na okoro ko za lomozo za na kota.
3 Ko za poe teku reqireqi suvege i Paula ko tonai za korapa valaoria pa iku, nari za alangia na iku za maka dole ko za soqolo votu garata titinana pa limana i Paula.
4 Totonai qari batia ria na tinonidi ketakoi za korapa garata titinana pa limana i Paula za na manugu ikerena nari, nari za qari varivariparanga lao lame, <<Zozoto, qokolo! Maka tinoni varivarivaina tugu za na tinoni ani! Za boka ukuni tugu aza za na ivere, ba na tamaza reko i Tuvizi zake vamalumia ko mina toa ani!>> qari gua.
5 Ba za ipa lao pale pa iku i Paula za na manugu nari, beto kepore tugu maka za bi veini i Paula.
6 Qari kole kopuni za pala mina bongo za na limana babi mina lotu uke vasiboro aza qari gua. Ba za zovai qari kole adono na dogodogoro kopuni ba kepore tugu bi vei i Paula, nari za qari sogai za na dia roquroqu ko ari qari gua vei, <<Koi, maka tamaza ani!>> qari gua.

7 Ego ko na varilivutaina na ia ketakoi za izongoria na kuta bangara pa nuza aza, na izongona i Pabiliasi. Kue rane za vatoga valeanagami aza pa nana ruma gami.
8 Ko na tamana i Pabiliasi za za zaea na mo mangini beto za vaia na iapana ko za vakeni kolo. Nari za luge lao tana i Paula ko za varavarani beto za vaoponi na limana, ko za salania aza.
9 Ko totonai za roiti vei zara i Paula, nari za qari kamu beto ria doru tinoni qari mo pa nuza aza ko qari tasalanadia.
10 Qari vadigami tugu zoku varivana gami, beto ko totonai za kamua na totozo toka tadigami za qari vadigami tugu vei ria na zakazava mari tokadigami pa mami rerege qari gua.

I Paula za Kamu pa Romu

11 Ego ko za jola kue popu nari za beto gami qaqiri toka pa maka vaka za kole suvere vajolai na totozo lomozo pa nuza aza. Na vaka Alekezadaria aza, beto ko qari gurani na bekudi kori tamaza patavivi* za na koimoana na vaka aza.
12 Ko tonai gami lao paro pa guguzu Surakuzai nari za gami suvere mae kue rane ketakoi.
13 Beto za gami toka ketakoi za gami lao paro pa guguzu Reqioni. Ko za jola maka rane za rajagami za na gava za gipugipulu vei pa kolo, ko na rane vinaori gami lao paro pa Putioli.
14 Ketakoi za gami gozogozororia ria kaki tinoni qari vazozotoa na Bangara, ko qari rutigami ko mami suvere tavitiria mae maka vuiki qari gudigami. Ko zara gami vei gami ko tinganai gami kamu tu pa Romu.
15 Ria na tinoni qari vazozotoa na Bangara ketakoi qari tori nongorodigami tu gami, ko qari lagere tu kamu gozogozorogami pa Makemaketina pa Apiasi beto pa Kue Ruma Ipipumakana. Totonai za batiria i Paula ria ari, nari za paranga leana lao tana Tamaza, beto za tavaneqi aza.

16 Totonai gami kamu pa Romu, nari za tavamalumu gu i Paula ko za suvere makana ko maka solodia gu za kole kopuni aza.

I Paula za Tarae pa Romu

17 Ego ko za jola kue rane nari za kuku varikamudi i Paula ria na matamata tadiria na tinoni Jiu pa Romu. Ko totonai qari varikamu, nari za ari za paranga veidi, <<Ka viza tavitiqu! Ara za kepore maka roiti ikerena ba roiti laoni tadiria na tinoni Jiu tavitida babi ba tuti vapiruria na uana na tututi tadiria na nada tite. Ba qa tapiu pa Jerusalema ara ko qa tavalao pa limadi ria na tinoni Romu.
18 Ko pa liguna qari nanaza vilovilotoniziu ara nari za qari nyorogua ruvataziu, ura kepore za

* **28:11** Kori tamaza patavivi ari za na izongodi ari Kasito i Palokisi.

maka sela vei ba pada tavaukeni ara
bari batia taqu.
19 Ba totonai qarike vaegoa ria na
tinoni Jiu za vei zara, nari za aza gu
za kole ko qa roitini ara za ara qa tepa
ko ti Siza tu ma lao tapitu qa gua. Ba
qa roiti vei nake vei ko kolenana kaki
tinajutu mana jutudi ria na qua puku
tinoni makaqu qa gua za.
20 Ko aza gu za na ginuana
qa kukudigamu gamu ko ma do-
gorogamu na parangagamu qa gua.
Ara za pa ginuana gu aza qari adono
geleni ria na tinoni Izireli za qa tapiu
tale veini ani,>> za gudi.
21 Nari qari paranga lao tana
ria kaki, <<Gami za bi maka leta
veveimu gu ao babi tekua tadiria pa
Jiudia, babi kaki tavitimami kokodi
ketakoi bari vavakatoni ba bari uleni
na sela bu roitini ao, ba kepore tugu.
22 Ba gami dogoro vapadai za be
nongoria tugu za na mua roquroqu
ao gami gua, ura aza na veveina
na minete tinoni qu somanani ao za
gami tori nongonongoroni tugu qari
poja vikevikeria tugu ria na tinoni
doru kota,>> qari guni.
23 Ko qari nguti vakolea ria za maka
goto rane, ko totonai za ria na motadi
za qari lame pa ia za suvesuvere i
Paula. Ko za podalai na volavolaza
ko za kamua na veluvelu za ule
vaneqineqidi i Paula za na veveina
na binangara tana Tamaza, ko za ule
vakabere vadi pa Vavanau ti Mosese
beto pa kutikuti tadiria na tinoni ko-
rokorotai za na veveina i Jisu.
24 Ko kaki ria na tinoni za qari va-
zozotoa za na nana paranga, goto ria
kaki za qarike vazozoto.
25 Qari okoto gotogoto na dia vina-
zozoto ria, ko qari podalai taloloi
keni pa liguna za pojai i Paula za
maka paranga, ari za gua vei, <<Za
zotonana gu za na Ongu Tabuna to-
tonai za parangaria ria na tamamiu
ti Aisea na tinoni korokorotai,
26 ari za gua vei,
<Mu lao tadiria na tinoni ari
ko mu pojadi:
Muna nongoro ko muna nongonon-
goro
ba munake vakaberia.
Muna dogoro ko muna dogodogoro,
ba munake batia.
27 Ura na bulodi na tinoni ari za du-
viduvili,
na talingadi za kiqili patu,
na matadi qarike batabata.
Kita mari batabata na matadi,
na talingidi mari nongonongoro,
na bulodi mi tavagigala
ko mari gabala mule lame,
ko ara ma salanaria,> za gua.
28 Ko koviria mu gilagilai gamu za
tadiria na tinoni karovodi mule za
tagarunu lao za na nongorona na in-
aalo tana Tamaza ani. Ko ria za pala
mari vainongoro,>> za gudi i Paula
ria.†
30 Ko kori aoro doruna za kole
suvere pa maka ruma makana za
tabaria i Paula. Ko ketakoi za vaka-
muria ria doru tinoni qari lame dogo-
ria aza.
31 Ko za kole tarae velavelani aza
za na veveina na binangara tana
Tamaza beto za kole varivagigalaini
za na veveina na Bangara i Jisu
Karisito, ko za varene pa nana
vavakato beto kepore maka za bi
suqutia aza.

28:27 Aisea 6.9-10. † **28:28** Kaki kutikuti koledi qari kutia na pikata 29 pani, ari za gua vei, <<Pa liguna za paranga vei zara i Paula, nari za qari taloi keni ria na tinoni Jiu ko qari kole varigua makadi.>>

Pa Romu

Na Podapodalaina na leta

1 Ara Paula maka nabulu ti Jisu
karisito, beto ko na Tamaza tu za
kukuziu ko qa tinoni tagarunuqu
beto za mijataziu aza ko qa vaqatani
za na nongoro leana za koko lame vei
tana Tamaza.
2 Na nongoro leana ani za na
Tamaza tu za tori ule momoeni tu
pa moa tu pana tadiria na nana
tinoni korokorotai aza vei za pojai pa
Kukuti Tabuna.
3 Ko na veveina na Tuna aza za
podo tinoni pana tutina i Devita na
bangara aza,
4 beto pana nana toa tinamaza za
taule votu pana neqi za na Tuna na
Tamaza aza tonai za turu mule pana
uke: aza za i Jisu karisito na nada
Bangara.
5 Pana roiti za roitini i Jisu Karisito
aza za gami tekua gami za na
variroqu varialona beto gami tami-
jata ko gami tinoni tagarunumami
tana Tamaza ko gami vaqatani gami
na Karisito, ko doru tinoni karovodi
mari vazozoto beto mari vatabe ko
mi tavalavata za nizongona aza.
6 Beto gamu pa guguzu pa Romu ba
gamu somana tanguti tavitiria tu ria
za kukuria na Tamaza, ko koviria na
nana i jisu Karisito za gamu.
7 Ara za qa kuti lao tadigamu doru
pa Romu, gamu za roquroqugamu na
Tamaza beto za kukudigamu na nana
tinoni aza.
Ara qa tepai ko na variroqu var-
ialona beto na bule tana Tamaza
na Tamada beto na Bangara i Jisu
Karisito mi kole somana tadigamu.

I Paula za Paranga Leana lao tana Tamaza

8 Momoe, pana roiti za roitini i Jisu
Karisito qa boka paranga leana laoni
ara tana qua Tamaza za na veveimiu
gamu doru, ura na miu rangerange
za tori tavavakato tu pana varilivu-
taina na kasia guguzu.
9 Na Tamaza, aza qa nabuluni pa
doruna qua toa pana vareregena
na nongoro leana veveina na Tuna,
za gilagilaziunana za ara qake mu-
madigamu za gamu
10 doru totozo qa varavara. Qa tepa
vitivitigia ko koviria bi vamalumia
na Tamaza za bi boka vadogoroniziu
maka zona ko ba lame dogorogamu
mae za gamu qa gua.
11 Ura qa nyorogua vitivitigi
ovikigamu ara za gamu ko ma
iadigamu kaki varivana tana On-
gongu, ko gamu mu tavaneqi pana
miu rangena na Bangara qa gua.
12 Ko tonai muna tavaneqi nari za
gamu beto ara tana makarai vari-
tokai lao lame; ara mana tatoka pana
rangerange tadigamu beto gamu ba
muna tatoka pana rangerange taqu
qa gua.
13 Ka viza tavitiqu, ara qake ny-
oroguadigamu ko bu mumani gamu
za vei tori kubo totozo tu qa uanani
ko ba lame dogorogamu qa gua, ba qa
tasuqutu tinganai ko za kamua tu na
totozo ani. Qa nyorogua vagabalaria
tugu vei ria kaki tinoni ketakoi ko
mari tutia i Jisu Karisito qa gua, maka
moqaza podeke vei qa tori roitini tu
pana tadiria goto tinoni karovodi.
14 Ura ara za na qua roiti tadiria na
tinoni Qiriki beto nake Qiriki, tadiria
na tinoni gigigalaidi beto tadiria na
pupugudi tugu vei za za kolenana.
15 Ko za vei aza za ara qa ngalin-
gali vanaqitini ko mana kemarani za
na nongoro leana tadigamu pa Romu
tugu vei.

Na Nongoro Leana za na Neqi tana Tamaza

16 Ara qake keani za na nongoro
leana na veveina na Karisito, ura aza
tugu za na neqi tana Tamaza qari
taaloni ria doru tinoni qari vazozoto,
momoe ria na tinoni Jiu beto ria na
tinoni karovodi tugu vei.
17 Ura na nongoro leana za uleni za
na tuvizi tana Tamaza, ko na tuvizi
aza za lame tonai za rangea gu na
Karisito za na tinoni. Za tori tapoja
pikata tu pa Kutikuti Tabuna za ari

za gua vei, <<Na tinoni tuvizina mina toani na rangerange,>> za gua.

Ria Doru Tinoni qari Kilu Paleni na Tamaza

18 Na korakora tuvizina tana Tamaza za za koko lagere vei pa noka ko za raja pana tadiria doru tinoni qari vakevakeporea na Tamaza beto qari roitidi na roiti ikikeredi; ria za na dia zona ikikeredi qari suqutia na zozotona veveina na Tamaza ko zake tabata.

19 Ria qari boka gilagilai vakabere valeananidia na Tamaza, ura na Tamaza makana za vadogoro vakabereni nana uana ria.

20 Ura ria nana uana paedi za podalaina tu totonai za roitini na kasia guguzu za za vatadogoroni pana vinapodaka za roitidi. Ko doru zakazava qari uleni na nana neqi kole jolana beto na nana toa tinamasa za qari tori tabata valeleana tu, ko kepore za maka tinoni mina boka paranga vei ari, <<Ara qake gilagilai na Tamaza ko vei za qake valavatia! >> mina gua.

21 Qari gilagilaidia ria na Tamaza ba qarike izongo vani na vatarazae aza za pada bi lao tana Tamaza, beto ko kepore tugu bari izongo paranga leana lao za pana tana. Goto na dia roquroquna veveina na Tamaza za za gua goboro zozoto beto na bulodi za pugelia na rodomo ko qarike boka batia na zozoto.

22 Qari neneroni za qari gilagilaidia na Tamaza qari gua, ba qari galegale tuturu duviduvili gu za.

23 Ko qari daidia vani na vatarazae za na Tamaza kole jolana, goto qari vatarazaeria tu ria na beku qari taroiti vei na tinoni marike kole jola, beto ko na bekudi na manugu tatava na manugu gavere made nenedi, beto ko ria na zakazava qari nyotolo.

24 Qari tuturu duviduvili ria na tinoni ko za vei za za loi laodi na Tamaza pana dia nyorogua lulusadi pa bulodi, ko qari roitini ria za na roiti varivakeadi tonai qari makarai virivori lao lame makadi.

25 Qari dainidia za na zozoto tana Tamaza, goto na Tamaza sekesekedi tu za qari nyorogudi. Ko qari vatarazaeria beto qari valavataria ria na vinapodaka tana Tamaza. Ko qarike madini za na Tamaza aza za vapodakaria doru zakazava, aza za pada mina tavatarazae kamua na kamua. Agua.

26 Ko za vei za na Tamaza za loi laodi pana dia nyorogua varivakeadi, ko ria na reko qari virivori lao lame tavitiria ria na reko, aza nake uana kolena.

27 Ko ria na marene ba qari loi pale tugu za na uana kolena, goto qari varinyorogua gu makadi. Ko qari roitini ria za na roiti varivakeadi ko qari virivori lao lame gu makadi ria na marene. Ko za vei za qari gozoria tugu ria za na vinakilasa na padana na dia sela.

28 Ko qarike dogoro vaporeveveinaia ria za vei bari kopuni pana roqudi za na Tamaza, ko za loi lao paledi na Tamaza pana dia roquroqu gua goborodi ria ko qari roitidi gu ria ria na uana qarike garo pana dogoro tana Tamaza.

29 Ko na dia toa za pugeleria na doru zakazava qarike tuvizi, na ikikeredi, na dogoro nyorogudi na dia zakazava goto tinoni, na varivarivaikerai lao lame, na konokono, na varivuke tinoni, na varikana, na varipera, na nyonyorava, beto na roquroqu vaikere paledi na goto tinoni. Qari pogozo valeko sekeseke,

30 qari poja vikevikereria na goto tinoni, qari kanai na Tamaza, qari varivapaleka, qari valavata muledi makadi beto qari paranga valavalavatai, qari vapodo zona korega pana roiti votudi na roiti ikikeredi, beto qarike vataberia na tinadi na tamadi.

31 Kepore na dia tavagigala, qarike tarange pana dia paranga, na bulodi za kobakobani na variroqu, beto qarike tokadi na goto tinoni.

32 Qari gilagilaidia za na uana tuvizina tana Tamaza za pojai za ria

1:17 Gabakuku 2.4.

qari toadi na toa ikikeredi vevei zara za na padadi mari tavauke tugu, ba qarike roitidi gu makadi za na roiti ikikeredi beto qari beto gu, goto qari valeananaria tugu vei ria qari roitidi na zakazava vevei zara.

2

Na Varituti tana Tamaza

Na Varituti tana Tamaza

1 Ko, qokolo, i zei ao ko qu juturia ria na goto tinoni? Ao qu juturia ria na goto tinoni za pala munake boka tavugasa tonai mina varituti na Tamaza. Ura tonai qu juturia na goto tinoni, nari za makamu tugu za qu jutugo ura ao ba qu roitidi tugu ria na roiti ikikeredi qari roitidi ria.

2 Taqe tori gilagila valeanianada tu gita za na varituti tana Tamaza za na koko lame veina pana tuvizi tonai za tutidi ria qari roitidi na zakazava ikikeredi vei ari.

3 Qokolo, ko ao ba qu roitidi tugu makamu ria tugu na sela qu jutudi ria na goto tinoni! Ko Ae vei ao qu rovea pala muna boka talegazanimua ao za na varituti tana Tamaza?

4 Ba palu qu vakepore veveinai beka za na variroqu lavata tana Tamaza beto na nana uana vei zake oqoqanai tagigiri beto ko za boka adono vamomozonigo na Tamaza. Quke gilagilai tu ao za na variroqu tana Tamaza za vei ko mi boka vagabaligo ao za gua?

5 Ba qu korapa vapatua beto qu vaduvilia na bulomu, ko qu korapa boka varikamu tarinigo makamu za na vinakilasa muna gozoria pana rane tonai mina tadogoro votu za na varituti tuvizina tana Tamaza.

6 Ura na Tamaza mina okoto tabaradi na laonana na dia roiti ria na tinoni.

7 Ria na tinoni qarike ngajuni na roiti leana beto qari nyaqoa ko na Tamaza mi vaululuria na valavataria beto ko mari tekua na toa kepore vinabetona qari gua, za na Tamaza mina vadi na toa jola.

8 Goto ria qari nyaqoa na dia nyorogua makadi beto qari daidiani na zozoto goto qari tutia tu na dia zona seladi, za na Tamaza mina vagozorodi na nana vinakilasa manginina ria.

9 Ria doru tinoni qari roitini aza za sela za mina vagozorodi na tapata beto na vitigi takulanga, momoe ria na Jiu beto ria na tinoni karovodi tugu vei.

10 Goto ria qari toani na roiti leana za mina vaululuria na valavataria beto mina vadi na bule, momoe ria na Jiu beto ria na karovodi tugu vei.

11 Ura na Tamaza zake tokatoka kale.

12 Ria na tinoni karovodi qarike izongia na Vavanau ti Mosese, ko qari sela beto qari uke tugu pana peguruna na Vavanau aza. Beto ria na Jiu qari izongia na Vavanau aza za qari sela, beto na Vavanau tugu aza za tutidi.

13 Ura nake ria na tinoni qari nongoria gu na Vavanau za qari tavatuvizi pa moena na Tamaza, goto ria tu qari tutia na Vavanau za qari tavatuvizi.

14 Tonai ria na karovodi qarike izongia na Vavanau ti Mosese qari roitidi pana dia uana kolena za na zakazava pana Vavanau, nari za zozoto qarike izongia tugu za na Vavanau, ba za maka moqaza podeke vei qari tori tutia tu ria za na vavanau.

15 Na dia uana za uleni za na roiti tana vavanau za za takuti gu pana bulodi, ko na monanadi ba za uleni gu aza za, ura na dia roverove zoku totozo za toke muledi beto kaki totozo za toketokedi.

16 Ko ari mina roiti vei na Tamaza pana rane tonai mina tutidi za na roquroqu golomodi tadiria na tinoni, ko mina roiti vagore votua i Jisu Karisito za na varituti tana Tamaza, mina vei vaputaputa za pojai na nongoro leana qa taraeni ara.

Ria na Jiu ba qarike Tutia na Vavanau

17 Ego ao qu vizongonigo maka tinoni Jiu makamu za qu totoravuzia

2:6 Kera Vatarazae 62.12; Gigalai 24.12.

na Vavanau ti Mosese beto qu vaqatani za na tinoni tana Tamaza ao qu gua.
18 Qu gilagilai na nyorogua tana Tamaza beto qu boka mijata pikataria ria na zakazava qari leana jola, ura qu tavagigalai pana Vavanau ao.
19 Qu gilagila valeania za makamu za maka tinoni varitoka tadiria nake batabatadi, na kabere tadiria pa rodomo,
20 maka tinoni vavanau tadiria na pupupugudi, beto maka tinoni varivagigalai tadiria qari melaluni na zozoto tana Tamaza, beto qu izongia na gigalai okoto valeana beto na zozotona pana Vavanau.
21 Ego ko ao qu vagigalairia ria na goto tinoni qu gua, za ae za vei qu vagigalaigo tugu makamu? Ao qu tarae, <<Muke iko!>> qu gua, ba ao makamu quke iko?
22 Ao qu paranga, <<Muke barabarata! >> qu gua, ba ao makamu quke barabarata? Ao quke tavaraguadi ria na beku, ba ao makamu quke ikoria na zelepade?
23 Ao qu vatavatarangeni za na veveina qu izongia na Vavanau, ba ao makamu quke vakeporea na Tamaza tonai qu majai na Vavanau tana Tamaza?
24 Za zotonana gu za na Kutikuti Tabuna tonai ari za gua vei, <<Pana laemiu gamu za ria na tinoni karovodi qari poja vikevikeria za na izongona na Tamaza,>> za gua.
25 Na pobe za na vinagilagila na tinoni tana Tamaza ao, ko vei bu kopuni na Vavanau nari za na mua tapobe za za pore laena. Ba vei munake tutia na Vavanau nari za na mua tapobe za varitoto vei gu quke tapobe ao.
26 Beto ko na tinoni karovona zake tapobe za bi tutia na uana tuvizina za nyoroguani na Vavanau, nari za na Tamaza mina dogoro veini maka tinoni tapobena aza.
27 Ko na tinoni karovona zake tapobe za vei mina tutia na Vavanau nari za mina tutinigo ao, ura qu izongia ao za na vavanau takutina beto qu tapobe tugu ba qu majai na Vavanau.
28 Nake aza gu za tapobe na vulitina za na tinoni Jiu zozoto, beto nake zakazava za taroiti pa peguruna gu na tini tinoni za na ginuana zozoto na pobe.
29 Goto aza tu za vevei na tinoni Jiu pa bulona za na tinoni Jiu zozoto, aza za tapobe na bulona. Ko na roiti ani za na Ongongu tana Tamaza tu za roitini, nake Vavanau takutina za roitini. Na tinoni vevei zana za tekua na vatarazae tana Tamaza tu, nake pana tana tinoni.

3

Na Varituti tana Tamaza za Tuvizi

1 Ego ko na za za izongia na tinoni Jiu vei za poreveveina jolani aza za izongia na tinoni karovona? Babi za poreveveina jola tugu za na veveina za tapobe na tinoni?
2 E, kubo zakazava poreveveidi jola tugu za izongia za na tinoni Jiu! Momoe za, ura pana tadiria tinoni Jiu tugu qari tavagore vei ria na paranga tana Tamaza.
3 Ba ae za vei za? Ria kaki qari daidia vazozoto, ko ae vei na Tamaza minake kopuni na nana taringutinguti za vei ura ria qarike vazozoto?
4 Dai ko dai tugu! Qari tori tadogoro votu na galegale tinoni sekesekedi gu ria doru tinoni, ba na Tamaza minake izongo tetea nana paranga. Maka moqaza podeke vei tugu za pojai na Kutikuti Tabuna za ari za gua vei,

<<Pana mua paranga muna tadogoro votu na tuvizimu ao, Tamaza;
beto munake taleno ao tonai muna tutidi ria na tinoni,>> za gua.

5 Ba vei na roiti ikikeredi tu tadigita za bari vakabere vavotu valeania za na tuvizi tana Tamaza, nari za na za tana gua za vei? Ae vei na Tamaza za sela tonai za vakilasagita za gita

2:24 Aisea 52. **3:4** Kera Vatarazae 51.4.

tana gua? (Qa korapa paranga vei
qari rovea kaki tinoni ara!)
6 Dai ko dai tugu! Ura vei bike
vakilasagita na Tamaza, nari za ae
mina vei mina boka pitua aza za na
kasia guguzu tinoni za vei?
7 Ba vei na zozoto tana Tamaza
za bi vapugele nyonyoa votua na
vinalavatana na Tamaza tonai qake
roitini ara za na zozoto tana Tamaza,
nari ae za vei qa korapa tu tapitu vei
maka tinoni selaqu ara?
8 Ego mina vei nari za ari gu ta
guni vei ropi, <<Ariagada ko ta roiti
vikevikere ko na leana mi lame! >>
tana gua? Zozoto, ria kaki tinoni qari
tori poja vikevikeregami tu beto qari
jutudigami za gami gami gua qari
gua! Na padadi tugu ko mari tapitu
ria.

Kepore Maka Tinoni za Tuvizi pa Moena na Tamaza

9 Ego mu vainongoro valeana
koviria. Ae vei gami na tinoni Jiu
za gami tuvizi joladi ria na tinoni
karovodi? Bi mija tu iapeki! Ura
gami gami tori vakabere momoea
tu za ria na tinoni Jiu beto na tinoni
karovodi za qari makarai tapiu
varikamu gu pana kauruna na neqi
tana na sela.
10 Na Kutikuti Tabuna za tori pojaia
tu za ari za gua vei,
<<Kepore zozoto za maka tinoni za
tuvizi,
11 kepore za maka za tavagigala,
kepore maka za nyaqoa na Tamaza.
12 Ria doru qari balinga loi pale na
Tamaza
ko qari makarai nyunyala vari-
takoi;
kepore za maka bi roitini na leana,
bi mija zozoto tugu maka.
13 Na poraporangadi za vei na bevi
tomete tarevangana,
na meadi za pugelia na nyony-
orava,
na paranga varivukedi
qari vei na poizinina na dole
ikikerena pa kauru beru-
berudi.
14 Na ngujudi za pugelia na leveleve
ikeredi beto na korakora.
15 Na nenedi za abutu siqasiqarai lao
varivuke,
16 na ngangangulu beto na mata-
mata takulanga qari balanga
vapovizi pana doru zona qari
lekoria,
17 beto qarike tavaraguani na zona
bule.
18 Na madini na Tamaza zake
lugea na dia roquroqu,>> za
gua.
19 Ego ko taqe tori gilagilainada
tugu gita za doru zakazava qari
takuti pana Vavanau za qari takuti
vadi tugu ria qari tatoka pana
Vavanau, ko kepore za maka tinoni
mina boka paranga sogai za na
varituti tana Tamaza, beto ko ria
doru tinoni pa kasia guguzu za mari
oe lao pana varituti tana Tamaza.
20 Ego ko pana podeke roiti tutina
na Vavanau za kepore maka tinoni
mina tadogoro vei na tuvizina pa
moena na Tamaza, ura aza gu na
manugu za vagilagiladigita na Va-
vanau za na nada sela gu.

Na Tuvizi za koko lame vei pa Rangena na Karisito

21 Ego ba koviria na zona za vatu-
viziria na Tamaza ria na tinoni za
za tori bola votu tu, ba na tuvizi aza
zake kole pana Vavanau goto pana
goto zona tu. Ba na Vavanau beto
ria na tinoni korokorotai ba qari tori
vavakatoni tu za na veveina na tuvizi
aza.
22 Na Tamaza za vatuviziria pana
moena makana ria na tinoni tonai
qari rangea i Jisu Karisito. Na
Tamaza za roitini za ani pana tadiria
doru qari vazozotoa na Karisito, ura
kepore zozoto za maka za bi goto
pana tadiria na Jiu beto na tinoni
karovodi,

3:12 Kera Vatarazae 14.1-3; 53.1-3. **3:13** Kera Vatarazae 5.9; 140.3. **3:14** Kera Vatarazae 10.7.
3:17 Aisea 59.7-8. **3:18** Kera Vatarazae 36.1. **3:20** Kera Vatarazae 143.2; Qelesia 2.16.

23 ura ria doru tinoni za qari sela
beto gu ko qarike kamua za na pada
ululuna za vakolea na Tamaza.
24 Ba na vatuvizida gita taqe va-
zozoto za na nana varivana aza za
koko lame vei pa nana variroqu var-
ialona. Ko i Jisu Karisito za pajuku
teku muledigita beto za ruvatagita.
25 Ko i Jisu za za varivanani na
Tamaza, aza na vavavui za garo ko na
vulasadi ria na nada sela tonai taqe
rangea aza za nyoa na orunguna pa
korosi. Na Tamaza za roitini za ani
ko za vabatidigita za na nana zona
za vatuvizidi ria na tinoni pa moena
makana. Pa moa zake oqanai tagi-
giridi ko za dogoro vajola paledi ria
na sela tadiria na tinoni,
26 ba koviria na Tamaza zake
dogoro vajola paledi ria na sela
tadiria na tinoni ko gita taqe batia
za na nana tuvizi. Pana zona
ani na Tamaza za ule vadigita za
aza makana za tuvizi beto aza za
vatuviziria ria qari rangea i Jisu.

27 Ko za vei za na za pana
nada podeke makada za tana boka
vaqatani gita? Bi julingai tu! Ae
vei ria na tinoni mari boka vaqatani
za na Tamaza za dogoro veidi na
tuvizidi ura qari tutia na Vavanau?
Dai zozoto! Tonai gu qari rangea ria
na Karisito za qari tavatuvizi ria.
28 Ura gita taqe tori dogoria tu za na
tinoni za za tavatuvizi pana moena
na Tamaza tonai gu za rangea na
Karisito, nake pana nana tutidi na
garunu tana Vavanau.
29 Ba ae vei na Tamaza za na
Tamaza tadiria na tinoni Jiu gu? Ae
vei nake Tamaza tadiria na tinoni
karovodi tugu vei aza? Dai, aza ba
na Tamaza tadiria na tinoni karovodi
tugu vei.
30 Ko na tori tagilagilana tu za aza
gu za na Tamaza zozotona, ko aza
tugu mina vatuviziria pana moena
makana ria na tinoni Jiu tonai qari
rangea na Karisito beto ko ria na
tinoni karovodi ba za vatuviziria
pa moena makana tonai tugu qari
rangea na Karisito.
31 Ko, ae vei taqe vakepore
veveinaia gita za na Vavanau
ura koviria taqe tavatuvizi pana
rangerange? Dai ko dai tugu! Taqeke
dogoro vagorea gita za na Vavanau,
goto koviria tugu za taqe sori vaturua
pa pezo mauruna za na Vavanau.

4

I Ebarahami za Tavatuvizi tonai za Vazozoto

1 Ego ko koviria mu vainongoroni
za na zona za tadogoro vei na tuviz-
ina i Ebarahami aza na tite tadigami.
Pana zona za za tavatuvizi aza?
2 Vei bi tavatuvizi pana moena na
Tamaza ura za roitidi na roiti leadi i
Ebarahami, nari za bi boka vaqatani
aza pana tadiria na tinoni za nana
tuvizi aza, ba pa moena na Tamaza
bike boka vaqatani tugu aza za na
tuvizi aza.
3 Ura ari tu za gua vei za na Kutikuti
Tabuna,
<<I Ebarahami za vazozotoa na
Tamaza,
ko na Tamaza za dogoro veini na
tinoni tuvizina aza,>> za gua.
4 Na tori tagilagilana tu za na tinoni
za roiti za za tabatabara tugu, ko
na nana tabara za zake tadogoro vei
na varivana goto za tadogoro vei na
laona na nana roiti.
5 Goto na tinoni zake roitini na
roiti leadi goto za vazozotoa gu na
Tamaza, aza za boka vatuvizia na
tinoni ikerena, nari za pana nana
rangerange aza za za tadogoro vei na
tinoni tuvizina za na tinoni aza.
6 Ko i Devita na bangara ba za tori
uleni tugu za na qeraqera za gozoria
na tinoni zake roitidi na roiti leadi
ba na Tamaza za dogoro veini gu na
tinoni tuvizina aza. Ari za gua vei i
Devita,
7 <<Qari tamana ria na tinoni na dia
roiti ikikeredi na Tamaza za
taleozodi,
beto na dia sela za vapae paledi
aza!
8 Za tamana za na tinoni aza ria
na nana sela na Bangara zake
puku tutini!>>* za gua.

4:3 Podapodalaina 15.6; Qelesia 3.6. * **4:8** Kera Vatarazae 32.1-2.

9 Ego ko na qeraqera za uleni i Devita ani za na dia gu ria qari tapobe,
ba tadiria qarike tapobe tugu vei?
Taqe tori batianada tu gita pana Kutikuti Tabuna za, i Ebarahami za vazozotoa na Tamaza, ko pana nana
rangerange aza na Tamaza za dogoro veini na tinoni tuvizina aza.
10 Ego ko ae totozo za na Tamaza
za dogoro veini na tinoni tuvizina i
Ebarahami? Totonai za tori tapobe
tu, ba totonai tu za oqoro tapobe?
Dai, nake pa liguna za tori tapobe tu
za, goto totonai tu za oqoro tapobe
aza.
11 Ko pa liguna tu za tadogoro vei
na tuvizina beto za tapobe aza, ko na
pobe za na vinagilagilana gu za tori
tekua tu i Ebarahami za na tuvizi aza
tonai za vazozoto totonai tu za oqoro
tapobe aza. Ko za vei aza za i Ebarahami za na tamadi ria doru qarike
tapobe ba qari vazozotoa na Tamaza
ko na Tamaza za dogoro veidi na
tinoni tuvizidi.
12 Beto ko i Ebarahami tugu vei za
na tamadi ria qari tapobe, ba nake
pana makana gu na ginuana vei ria
za na tinoni tapobedi za, goto ria ba
qari toani tugu za na toa rangerange
aza na tamada i Ebarahami za toani
totonai tu za oqoro tapobe.

Na Taringutinguti za lame tonai za kole na Rangerange

13 Ego ko nake pana ginuana i
Ebarahami za tutia na Vavanau za
na Tamaza za taringutingutini aza
beto aza na tinoni mina podo pana
tutina i Ebarahami ko mari izongia
za na mana tana kasia guguzu, goto
na taringutinguti aza za lame totonai
gu za rangea na Tamaza ko za tadogoro vei na tinoni tuvizina i Ebarahami.
14 Vei ria gu qari tutia na Vavanau za bari izongia aza za
taringutingutini na Tamaza, nari za
na rangerange tana tinoni za za kepore veveina beto na taringutinguti
tana Tamaza za na goborona gu za
vei.
15 Na Vavanau za ule votuni za na
vinakilasa tana Tamaza, ba ketakoi
za kepore na vavanau za kepore tugu
za na maja paranga.
16 Ko na taringutinguti za za lame
pana tadiria qari vazozoto gu, ura na
Tamaza za valame veini na varivana.
Ko za vei za na taringutinguti ani
za tavalao nake tadiria gu qari tutia
na Vavanau, ba tadiria tugu vei qari
vazozoto vei za vei i Ebarahami, aza
na tamada gita taqe vazozoto.
17 Ko za tori pojainana tu na Kutikuti Tabuna ani, ari za gua vei,
<<Ara qa tori mijatigo tu ao ko muna
vei na tamadi ria zoku puku tinoni,>>
za gua. Ko na taringutinguti za vavagua pana moena na Tamaza, aza na
Tamaza za vazozotoa i Ebarahami.
Ko aza tugu za na Tamaza za vatoa
muleria ria na ukedi beto za boka
kuku vapodakaria ria na zakazava
qari oqoro podaka.
18 Ko i Ebarahami za vazozoto
ko za kole adono vamauruni za na
taringutinguti totonai kepore maka
za bi boka tavazozoto ura aza beto
na maqotana za qari tori baragozo na
qoele tu. Ko za tavaizongo na tamadi
ria zoku puku tinoni aza, aza tugu vei
za pojai na Kutikuti Tabuna, ari za
gua vei, <<Ria na mua koburu mari
zoku vei na seru,>> za gua.
19 Zake rabeke pana nana
rangerange aza ba za dogoro vakaberia aza na tinina, ura za tori tata
maka gogoto aorona tu aza ko za tori
baragozo tu beto i Sera ba za egoro.
20 Ba na taringutinguti tana
Tamaza zake orirabeke vasekea aza,
goto za neqi za nana rangerange ko
za vatarazaea tu na Tamaza
21 beto za vagilagila valeania za na
Tamaza za izongia na neqi ko mina
boka vagore votua na manugu za
taringutingutini.
22 Ko za vei za i Ebarahami za tadogoro vei na tinoni tuvizina pana
moena na Tamaza.
23 Ego na veveina i Ebarahami za
tadogoro vei na tinoni tuvizina za

4:9 Podapodalaina 15.6; Romu 4.3; Qelesia 3.6; Jekopi 2.23. **4:17** Podapodalaina 17.5. **4:18** Podapodalaina 17.17.

qarike takuti ko ti Ebarahami gu makana,
24 goto qari takuti ko tadigita tugu vei taqe tadogoro vei na tinoni tuvizida pa moena na Tamaza. Gita za taqe vazozotoa na Tamaza aza za vaturu mulea pana uke i Jisu na nada Bangara.
25 Na Tamaza za vamalumia ko za uke aza ura gita taqe roitidi na roiti ikikeredi, beto za vaturu mulea ko za vatadogoroni za gita taqe tavatuvizi pana moena na Tamaza.

5

Na Vuana taqe Tekua na Tuvizi pa Moena na Tamaza

1 Ego ko taqe tori tavatuvizi tu pa moena na Tamaza za gita totonai taqe vazozoto, ko koviria taqe suvere bule tavitia gita na Tamaza ura na nada Bangara i Jisu Karisito za tori roiti veidigita tu aza.
2 Beto ko pana roiti za roitini na Karisito za gita taqe tekua za na variroqu varialona aza taqe korapa tugu izongia koviria beto ko taqe kemara qeraqera ura taqe korapa adono gelegeleni za na Tamaza mina vadogorodigita nana vinalavata poreveveina.
3 Ba nake aza gu makana, goto gami ba gami qera tugu vei tonai gami gozoria na tapata, ura gami gilagilai za na tapata za vuani na turu vangaju,
4 na turu vangaju za vuani na uana za dogoro garo pana moena na Tamaza, beto ko na uana garona za za vuani za na adono gelegeleni aza mina vadogorodigita na Tamaza.
5 Ko na adono gelegeleni aza mina vadogorodigita na Tamaza za zake boka vatakulangagita, ura na Tamaza za tori vuva votuni tu pana nada toa za na nana variroqu lame tadigita. Ko gita taqe gilagilai za na variroqu ani ura na Ongu Tabuna za vadigita za vagilagiladigita.
6 Totonai tu taqe korapa munyala ko kepore nada boka gita za na Karisito za uke vadigita pana totozo tamijatana tana Tamaza.
7 Za tapata jola za maka tinoni bi uke vani maka goto tinoni tuvizina. Ba palu kaki tinoni bari boka varene ko bari uke vani tugu maka tinoni leana!
8 Ba na Tamaza za tori vabatidigita tu za na nana variroqu makana ko totonai tu taqe korapa tinoni selada gita za na Karisito za uke vadigita.
9 Ego ko pana orunguna aza taqe tori tavatuvizi tu pana moena na Tamaza za gita, ko koviria za kabere valeleana gu za na Karisito pala mina alogita pana vinakilasa tana Tamaza.
10 Tonai tu taqe korapa suvere kanai gita na Tamaza ba aza za varibuledigita pana ukena na Tuna. Ko koviria ko na baere zozoto tana Tamaza za gita, ko na tagilagila valeanana za aza pala mina alogita za gita pana toa tana Tuna.
11 Ba nake aza gu makana za, goto gita ba taqe kemara qeraqerani za na roiti za roitini na Tamaza pana nada Bangara i Jisu Karisito, ura pana roiti tana za koviria taqe tapoja na baere zozoto tana Tamaza za gita.

Na Uke za Lame Vei Pana ti Adama goto na Toa za Lame Vei Pana tana Karisito

12 Ego ko pana roiti tana maka tinoni, i Adama, za na sela za luge lame pana kasia guguzu, ko na sela za vuani za na uke. Ko pana zona vei ani za na uke za lame tadiria doru tinoni, ura ria doru qari sela beto vei i Adama.
13 Na sela za tori kolenana tu pana kasia guguzu za totonai za oqoro tavalame na Vavanau. Ba ketakoi za kepore na vavanau, nari ria na tinoni qarike tajutu taridi ria na dia sela ura kepore za maka vavanau bi suqutia na sela.
14 Ba na tagilagilana valeana za na uke za bangaradi ria doru tinoni podalai tu ti Adama ko za kamua ti Mosese aza za valamea na Vavanau. Ko na uke za bangaradi tugu vei ria qari roitini na maja paranga za goto pana maja paranga za roitini i Adama, aza na kirena na Karisito za tuti lame liguligu.

15 Ba na maja paranga ti Adama za
zake vei na varivana tana Tamaza,
ko na vuadi qarike varitoto. Za
zozoto tugu za na vuana na maja
paranga tana maka tinoni nari za
zoku qari uke. Ba za lavatana jola
mutugu za na variroqu varialona
tana Tamaza beto na varivana za
pugele nyonyoa tariria zoku tinoni,
ko na varivana ani za lame vei pana
variroqu varialona tana maka tinoni,
i Jisu Karisito.
16 Beto ko na varivana tana Tamaza
zake vei na sela tana maka tinoni,
i Adama. Ura na vuana na sela ti
Adama za qari tapitu ria na tinoni,
ba na vuana na kubo maja paranga
tadiria na tinoni za za lame za na
variroqu varialona beto na uana tu-
vizina.
17 Ego ko pana maja paranga tana
maka tinoni za na uke za bangara, ko
pana roiti za roitini na tinoni aza za
bangara za na uke. Ba za lavatana
jola mutu za na roiti za roitini maka
tinoni, i Jisu Karisito! Ria doru qari
tekua na variroqu varialona puge-
lena tana Tamaza ko qari tavatuvizi
pa moena na Tamaza za mari so-
mana bangara tavitia i Jisu Karisito,
ko pana roiti za roitini i Jisu Karisito
mari boka bangara ria.

18 Ego ko pana maka maja paranga
tana maka tinoni za qari tagore-
goreni ko qari tapitu ria doru. Ko
pana zona vei tugu aza za pana maka
roiti tuvizina tana maka tinoni za ria
doru qari boka tavatuvizi pa moena
na Tamaza ko qari tekua na toa jola.
19 Pana roiti duviduvili tana maka
tinoni, i Adama, za kubo tinoni qari
tavatinoni sela. Ko pana zona vei
tugu aza za pana roiti vatabe tana
maka tinoni, i Jisu Karisito, za ria
kubo tinoni mari tinoni tuvizi pa
moena na Tamaza.
20 Na Vavanau za tavalame liguligu
ko ria na tinoni mari boka dogoro
pikatia Ae koi vei lulasana na dia sela.
Ba ketakoi za gigiri na sela, nari na
variroqu varialona tana Tamaza za
lavatana jola tugu.
21 Ko maka moqaza podeke vei na
sela za bangaradi ko za vaukeria ria
na tinoni, nari za pana roiti za roitini
i Jisu Karisito na nada Bangara za na
variroqu varialona ba za bagaradi ko
za vatuviziria beto za vadi tugu na
toa jola ria na tinoni.

6

Taqe tori Uke Loi Pale tu na Sela ko Taqe Toa pana tana Karisito

1 Ego ko na Tamaza za tori vadigita
tu nana variroqu varialona za gita
taqe sela ko za vei nari za na za tana
gua za vei? Ae vei palu ta laonada gu
toani za na toa sela ko mi tadogoro
vakabekabere za na variroqu vari-
alona tana Tamaza?
2 Dai ko dai tugu! Taqe tori uke
loi pale tu gita za na sela, ko na za
laonana mule tana kole toa laonada
gu pana sela?
3 Muke mumani gamu za tonai
taqe tapaputaiso lao pana ti Jisu
Karisito, nari za pana uke tana za
taqe tapaputaiso lao za gita.
4 Ko gita za taqe taborutoka tavitia
aza tonai taqe tapaputaiso lao pana
nana uke. Ko maka moqaza podeke
vei na Karisito za turu mule pana
neqi lavata ti Tamada, nari za gita ba
ta toani na toa koregana.
5 Ko gita za taqe tori tavaborutoni
tavitia tu aza pana nana uke, ko za
vei za gita ba pala tana makarai toa
tavitia tugu aza tonai tana tavaturu
mule vei aza.
6 Ego ko taqe gilagilainada za na
nada toa leluna za tavasomana uke
tavitia na Karisito pana nana korosi,
ko na tinida za nyoroguani na sela za
mi tapiara pale, ko gita take tavapin-
auzu pana sela.
7 Ura na tinoni ukena za za tori
taruvata tu pana neqi tana sela.
8 Ko gita za taqe tori makarai uke
tavitia tu na Karisito ko za vei za taqe
vazozotoa za pala tana kole makarai
toa tavitia tugu vei aza.
9 Taqe gilagilai za na Karisito za tori
tavaturu mule tu pana uke ko minake
uke ligu, ura na uke zake neqi jolani i
Jisu.

10 Tonai za uke za ukeni aza za
na sela tadiria doru tinoni maka
makamakaina totozo gu, beto na toa
za toani koviria za za toa vani na
Tamaza.
11 Ko pana zona vei tugu aza za
gamu ba makamiu za mu dogoro vei-
digamu na tinoni ukedi qarike ny-
orogua sela, beto mu toa vani na
Tamaza ura gamu tori somana kole
maka tavitia tu i Jisu Karisito za
gamu.
12 Ego ko koviria muke vamalumia
za na nyorogua sela ko mi bangarani
na tinimiu aza pala mina nyabo gu,
keta vei ko mu roitidi ria na nyorogua
ikikeredi pana miu toa.
13 Beto muke vamalumu vani na
sela ria na okokoto kobukobu tin-
imiu ko mari tavaroiti pana roiti ikik-
eredi. Goto mu vani tu na Tamaza za
doruna miu toa, mu vei ria na tinoni
qari tori tavatoa mule tu pana uke,
beto mu vamalumu vani na Tamaza
ria doruna na okokoto kobukobu tin-
imiu ko mari tavaroiti pana roiti tu-
vizidi.
14 Na sela za minake ban-
garadigamu, ura gamu za gamuke
tapiu pana tutina na Vavanau goto
gamu tatoka pana variroqu vari-
alona tana Tamaza.

Na Pinauzu pana Roitina na Tuvizi

15 Ego ko tonai tana dogoria aza qa
koni pojai ara, nari na za tana gua za
gita? Ae vei palu talaonada gu toani
na toa sela ura taqeke tapiu pana
tutina Vavanau goto taqe tatoka pana
variroqu varialona tu tana Tamaza
za gita? Dai ko dai tugu!
16 Ae vei quke gilagilai tugu
gamu za tonai gamu vapinauzu
muledigamu lao tana maka bangara
ko gamu vatabea aza, nari za na
nana pinauzu tugu na tinoni gamu
vatabea za gamu? Ko gamu za
vei muna pinauzu pana nyorogua
tana sela za pala na vuana muna
tekua za na uke tugu, ba vei muna
vamalumugamu makamiu ko muna
vatabea na Tamaza nari za muna
vuani tugu gamu za na toa tuvizina.
17 Ba gami gami paranga leana jola
lao tana Tamaza! Ura na totozo
qari jola rari gamu gamu tavapin-
auzu tana na sela, ba koviria qu tori
vatabea tu pana bulomiu za na vari-
vagigalai gamu tavagigalaini.
18 Ko qu tori taruvata tu pana sela
ko koviria za na nana pinauzu mutu
na tuvizi za gamu.
19 Qa korapa paranga vavapodekeni
na toa tadigita na tinoni ara ura
gamu pana miu roverove tinoni za
gamuke boka nongoro vakoititiria
ria na varivagigalai koridi. Pana
totozo qari jola rari gamu vamalu-
muria ria na okokoto kobukobu
tinimiu ko gamu sela beto gamu
tavapinauzu pana roiti pajidi beto
na roiti ikikeredi, ko gamu roitidi
tu lalaomiu gamu ria doru roiti
ikikeredi. Ko pana zona vei tugu aza
za koviria ba mu vamalumuria ria
na okokoto kobukobu tinimiu ko mu
tavapinauzu pana roiti tuvizina, ko
mu toani za na toa liosona pana tana
Tamaza.
20 Gamu tonai gamu pinauzu tana
sela, nari za gamuke tapiuni gamu za
vei bu roitini gamu za na tuvizi za
nyoroguani na Tamaza.
21 Ego ko na za ria na vua leadi
gamu vagavororia gamu tonai gamu
roitidi perangaina ria na roiti ikik-
eredi qari vakeagamu koviria? Na
vinaokotona ria na roiti ria ko na uke
gu ke!
22 Ba koviria za gamu tori taruvata
tu pana sela beto gamu tori tavapin-
auzu tu tana Tamaza za gamu, ko na
vuana gamu izongia za na toa liosona
pana tana Tamaza, ko na vinaoko-
tona za na toa jola.
23 Ura na tabarana na sela za na uke
tugu, ba na varivana tana Tamaza za
na toa jola aza taqe izongia gita tonai
taqe kole maka tavitia i Jisu Karisito
na nada Bangara.

7

Na Vavapada pana Varielava

1 Ka viza tavitiqu, tadigamu tugu
gamu gilagilai na vavanau pana uana
toa za qa korapa paranga lao ara.
Gamu tori gilagilaimiu tu gamu za

na vavanau za bangarani na tinoni tonai gu za korapa toanana za na tinoni aza.
2 Ura mu dogoria tu maka vavapada ani ko. Na reko tiolata za tasuqutu ko minake piaria za nana varielava lao tana marenena tonai gu za korapa toanana za na marenena. Ba tonai mina tori uke tu za na marenena, nari za na reko za taruvata pana vavanauna veveina na marenena.
3 Ko za vei za vei bi korapa toanana za na marenena ko bi suvere tavitia maka goto marene za na reko aza, nari za mina tapoja na reko barabarata aza. Ba vei bi tori uke tu za na marenena, nari za taruvata pana vavanauna na marenena aza ko mina boka varielava soganana gu, ko totonai za zake barabarata aza vei mina elavia maka goto marene.
4 Ego, ka viza tavitiqu, ko na Vavanau za gamu ba gamu tori uke loi pale tu totonai za uke na Karisito, ko koviria gamu za na nana tu na goto tinoni. Ko koviria gamu za na nana tu na Karisito, aza za tavaturu mule pana uke, ko koviria gita tana boka vuani na vua leana tana Tamaza.
5 Ura totonai taqe toa tutiria gita ria na nada nyorogua makada nari za ria na nyorogua ikikeredi za arariadi na Vavanau pana okokoto kobukobu tinida, ko taqe roitidi gita ria na roiti ikikeredi qari vuani na uke.
6 Ba koviria taqe tori uke loi pale tu gita za na Vavanau aza za piugita. Ko koviria taqe taruvata ko taqe nabuluni na Tamaza pana zona korega tana Ongongu, nake pana tutina na Vavanau, aza na zona leluna.

Na Vavanau za Vabatidigita na Sela

7 Ego ko tonai tana dogoria aza qa koni pojai ara, nari na za tana gua za gita? Ae vei na Vavanau za na kutana na sela? Dai ko dai tugu! Ba ara za bake gilagilai za na za za na sela vei bi kepore na Vavanau. Ura ara bake gilagilai za na dogoro nyonyorogua za sela vei bike paranga vei ari za na Vavanau, <<Muke dogoro nyonyorogua,>> bike gua.
8 Ko tonai qa gilagilai ara za na garunu ani nari za na sela za tekua na lolomo leana tu ko za araria vanyonyoroguaniziu doru maka za ara. Ketakoi za kepore na Vavanau nari za na roiti votuna na sela za zake taarariani.
9 Ara za totonai qa kole toa perangaina za qake gilagilai za na Vavanau ko qake rovea za qa sela, ba totonai za lame za na garunu ani nari za qa koni dogoro vakabekaberia ara za na toana na sela pana taqu,
10 ko tonai qa batia za na tinoni ukequ gu ara. Ara qa batia za aza tugu na garunu ani bi vaniziu na toa zozotona, za aza tugu za vaukeziu ara.
11 Ura tonai qa gilagilai ara za na garunu ani nari za na sela za tekua na lolomo leana ko za vasianaziu ara, ko pana garunu aza na sela za vaukeziu ara.
12 Ego ko na Vavanau za na liosona beto ko na garunu ani za na liosona, na tuvizina beto na leana.
13 Ego ko ae vei na Vavanau aza na leana za vaukeziu ara? Dai ko dai tugu! Na Vavanau aza za leana za vabatiniziu ara qa sela, beto ko na tinoni ukequ ara ura qa sela. Goto na sela tu za vaukeziu ara, ko na sela za tabata votu valeana na veveina. Ko tonai za lame za na garunu aza ko qake vatabea ara, nari za na sela za tabata votu maka zakazava selana jola.

Na Varipera pana Toa tana Tinoni

14 Ura taqe gilagilainada gita za na Vavanau za na lame veina pana Ongongu tana Tamaza, ba ara na tinoni masa na orungu ko qa tavapinauzu pana tana na sela.
15 Aza qa roroitidi qake gilagila valeania ara, ura ara qake roitini za aza qa nyorogua roitini, goto aza tu qake tavaraguani za aza tugu za qa roitini.
16 Ego ko vei ara qa roitini aza qake nyorogua roitini, nari ani za uleni za

7:7 Votu 20.17; Vavanau 5.21.

ara qa vaegoa gu za na Vavanau za na leana.
17 Ko nake pana qua nyorogua makaqu ara za qa roitini za na roiti ikikerena, goto na sela tu za kole pana taqu za roiti veiniziu.
18 Ara qa gilagilai za kepore maka leana bi kole pana taqu, aza pana qua toa za tatoka pana qua nyorogua makaqu. Ura na nyorogua roitini na leana za kolenana gu taqu, ba na bokaboka tu ko mana roitini na leana za keporeniziu.
19 Ko qake boka roitini tu ara za na leana qa nyorogua roitini, goto aza tu na ikikerena qake nyorogua roitini za qa roitini.
20 Ego ko aza tugu qake nyorogua roitini ara za qa roitini, ko za vei za za kaberena gu za nake pana qua nyorogua makaqu ara za qa roitini za na roiti ikikerena, goto na sela tu za kole pana taqu za roiti veiniziu.
21 Ko ara qa batia maka neqi ikerena za bangaraniziu ara, ura tonai qa nyorogua roitini ara za na leana, nari za na ikerena gu za kole pana taqu.
22 Pana buloqu zozoto qa qera vitivitigini ara za na Vavanau tana Tamaza.
23 Ara qa batia maka goto vavanau mutu za korapa roiti pana okokoto kobukobu tiniqu, maka goto vavanau aza za kanai za na vavanau qa vaegoa pana roququ. Ko na goto vavanau aza za vapinauzuziu pana sela za korapa roiti pana tiniqu.
24 Maka tinoni nyunyunyalana zozoto ara! I zei mina aloziu pana nyorogua tana tiniqu za vaukeziu ani?
25 Ba qa vatarazaea na Tamaza ara, aza mina aloziu pana roiti mina roitini i Jisu Karisito na nada Bangara! Ko ara makaqu za pana qua roquroqu qa nyorogua nabuluni na Vavanau tana Tamaza, ba pana qua nyorogua pana toa tini qa tavapinauzu pana neqi tana sela.

8

Na Toa pana Ongongu

1 Ego ko koviria na Tamaza minake tutidi na vakilasaria ria qari kole maka tavitia i Jisu Karisito.
2 Ura na neqi tana na Ongongu za vadigita na toa tonai taqe kole maka tavitia i Jisu Karisito za tori ruvatigo tu pana neqi tana na sela beto tana na uke ao.
3 Aza na Vavanau ti Mosese zake boka roitini ura na tinida gita za tavamunyala pana sela, nari za na Tamaza za roitini. Aza za garunia za na Tuna makaina ko aza za lame podo pana maka tini vevei tugu na tini tana tinoni sela beto ko na veveina na sela za lameni aza. Ko tonai za lame nari za vakilasia aza za na sela tonai za gozoria aza za na vitigi pana toa tini,
4 ko na uana tuvizina za nyoroguani na Vavanau za koviria za gore votu pana tadigita taqe toani nake nyorogua ikikeredi pana nada toa goto na nyorogua tu tana na Ongongu.
5 Ria qari toani na nyorogua ikikeredi tana na toa tini za na zakazava ikikeredi tana toa tini za qari kole roquroquria, goto ria qari toani na nyorogua tana na Ongongu za na zakazava tana Ongongu za qari kole roquroquria.
6 Na tapatianani roqu totoni na nyorogua ikikeredi tana na toa tini za za vuani na uke, goto na tapatianani roqu totoni na nyorogua tana Ongongu za vuani na toa beto na bule.
7 Ko za vei za na tinoni za tapatianani roqu totoni na nyorogua ikikeredi tana na toa tini za za kanai na Tamaza, ura aza zake vatabea na Vavanau tana Tamaza, beto ko za kepore tugu vei na nana neqi ko mina boka vatabe.
8 Ko ria qari toani za na nyorogua ikikeredi tana toa tini za qarike boka vaqerai na Tamaza.
9 Ba gamu za gamuke toani na nyorogua ikikeredi tana na toa tini goto gamu toa vei tu za totolidigamu na Ongongu, ura na Ongonguna na Tamaza za korapa kole pana tadigamu. Na tinoni zake izongia na Ongonguna na Karisito, nari na

tinoni aza za nake tana Karisito.
10 Ko vei mina kole pana miu toa
na Karisito, nari za na tinimiu pala
mari uke tugu ura za kolea na sela
ba na ongongumiu za tori toa tu ura
gamu tori tavatuvizi tu pana moena
na Tamaza za gamu.
11 Ba na Ongonguna na Tamaza,
aza za vaturu mulea pana uke i Jisu,
za tori kole tu pana toa tadigamu, ko
na Tamaza pala mina vatoaria za na
tinimiu pala mari uke. Aza tugu na
Tamaza za vaturu mulea na Karisito
pana uke za aza tugu za mina roiti
vei ari pana neqi tana Ongonguna za
kole tadigamu.

12 Ego ko, ka viza tavitiqu, gita za
taqeke tapiuni na toa tini ko tabe
kole toadi ria na toa ikikeredi za ny-
oroguani na toa tini.
13 Ura vei muna toadi ria na ny-
orogua ikikeredi tana na toa tini, nari
za na uke tugu za muna gozoria. Ba
vei pana neqi tana Ongongu muna
vaukeria gamu ria na roiti ikikeredi
tana toa tini, nari za pala muna tekua
gamu za na toa.
14 Ura ria doru qari korapa tatoli
pana Ongonguna na Tamaza za ria
tugu za na tuna na Tamaza ria.
15 Gamu ko na Ongongu gamu
tekua za zake varivapinauzu ko bu
kole matagutuni mule na Tamaza.
Goto na Ongongu gamu tekua gamu
za aza za teku pauzugamu pana
tatamana tana Tamaza ko aza za
boka vaparanga veidigita ari lao tana
Tamaza, <<Aba! Ao na Tamaqu!>> za
gua.
16 Na Ongonguna makana na
Tamaza za somana ule votuni vei za
pojai na ongonguda gita za gita za na
koburu tana Tamaza.
17 Ko koviria na koburu tana
Tamaza za gita ke, ko pala tana
somana izongoria tugu ria na mana
za vakole kale vadi na Tamaza
ria nana tinoni. Ego ko pala tana
somana izongoria ria na mana za
vakoleria na Tamaza ke, ko pala tana
somana izongoria tugu ria na mana
vei tugu na Karisito za izongoria. Ko
vei tana somana gozoria gita za na
vitigi tonai tana roitini na roiti leana
za vei na Karisito, nari za pala tana
somana tavalavata tugu za gita.

Na Vinalavata tadiria na Tinoni qari Vazozoto

18 Ara qa vazozotoa za na vitigi
taqe gozororia gita pana totozo
koviria za zake pada ko tana dogoro
matagutudi ura na vinalavata pala
tana tekua gita za na lavatana jola.
19 Doruna na vinapodaka za ko-
rapa nyorogua vitivitigini beto za ko-
rapa adono valeanani za na totozo
tonai na Tamaza mina ule votudi za
ria na tuna zozoto.
20 Ura na vinapodaka za za taleveni
ko minake boka vagore votua za na
nyorogua tana Tamaza. Ko nake
pana nana nyorogua makana na
vinapodaka za za vei aza, goto na
Tamaza tu za roiti veini ura za
nyoroguani ko na vinapodaka mi
kole adono gelegeleni za gua.
21 Ura maka rane na vinapodaka
za mina taruvata ko minake nyabo
beto ko mina tekua aza tugu na
vinalavata qari izongia ria na koburu
tana Tamaza.
22 Taqe tori gilagilainada tu gita
za podalai tu pa moa ko za kamua
koviria za na vinapodaka doruna za
gozoria na vitigi ko za makarai kei, za
kole kei vei na reko za vitivitigi ko za
tata varivapodo.
23 Ba nake vinapodaka gu makana
za za kei, goto gita taqe izongia na
Ongu Tabuna, aza za vei na kobuna
momoe na varivana tana tekua uka
riza, ba taqe korapa tugu kei pana
leoda tonai taqe korapa gelegeleni za
na totozo tonai na Tamaza mina teku
pauzugita beto mina ruvatia pana
sela za na tinida.
24 Ko podalai tu tonai taqe taalo za
taqe kole adono gelegele za gita, ba
na zakazava za tori tabata tu za zake
taadono gelegele. Ura i zei za kole
adono gelegeleni mule na zakazava
za tori batia tu?
25 Ba vei na zakazava taqe oqoro
batia za taqe korapa adono geleni,
nari za taqe turu vangaju tonai taqe
gelegele valeleanani gita aza.

26 Ko pana zona vei tugu na nada
adono gelegele za vamauru nari za
na Ongongu ba za lame tugu so-
mana tokadigita tonai taqe mun-
yala. Taqeke gilagilai ae za na tu-
vizina tana varavara vei gita, ba na
Ongu Tabuna makana za varavara
tokadigita pana kei vitigi zake boka
tapoja pikata pana paranga.
27 Ko na Tamaza aza za tiro kamua
na bulo tinoni za gilagilainana za na
za za na roquroqu tana Ongongu, ko
na Tamaza za gilagilai za na Ongongu
za varavara tokadi ria na tinoni tana
Tamaza pana zona vei za nyoroguani
na Tamaza.
28 Ko gita taqe gilagilai za tadiria
qari roquroqua na Tamaza za aza
za roitidi doru zakazava pana zona
za votua na leana, ko za roiti vei
zara aza pana tadiria za kukuria ura
aza za na nana nyorogua aza pana
tadiria.
29 Ko ria za tori gilagilarianana tu
perangaina, za ria ba za tori mi-
jataria tu perangaina ko pala mari
tekua za na uana tana Tuna makai,
ko na Tuna makai za za vei na
marene podo moe goto ria za na boko
taina marene.
30 Ko ria za tori mijataria tu peran-
gaina za ria ba za tori soruria tu,
ko ria za tori soruria tu perangaina
za ria ba za tori vatuviziria tu pa
moena makana, beto ko ria za tori
vatuviziria tu pa moena makana za
ria ba za tori valavataria tu.

Na Variroqu tana Tamaza

31 Ego ko na za tana gua za gita
tonai tana dogororia ria doru za-
kazava za roiti vadigita na Tamaza
ari. Na Tamaza za tori roiti vadigita
tu, ko i zei mina boka vakilasagita za
vei?
32 Na Tuna tu makana ba zake aru
muleni goto za valageria ko za uke
vadigita gita doru, ko ae vei pala mi-
nake boka vatamo vadigita mutugu
ria doru varivana leadi?
33 I zei za mina pitugita pa moena
na Tamaza ko mina boka vaki-
lasagita gita na tinoni tamijatadi tana
Tamaza? Ura na Tamaza tu makana
za tori vatuvizigita tu pa moena
makana za gita.
34 I zei za mina boka jutudigita
qari oqoro tavulaza nada sela za
gita mina gua? Ura i Jisu Karisito
tugu makana za ukedigita, ko za turu
mule, beto ko aza tugu za nyumu
pa kale matuana na Tamaza, ko aza
tugu za korapa varavara tokadigita
za gita.
35 Bi mija zozoto tu za maka tinoni
babi maka zakazava mina boka
pikata paledigita gita pana variroqu
tana Karisito. Tonai tu taqe gozoria
na tapata ko taqe takulanga, tonai
taqe takomiti ura taqe rangea na
Karisito, taqe gozoria na songe, za
keporedigita na poko, taqe gozororia
na zakazava varivukedi, babi tabe
tavauke tu, ba na Tamaza zake beto
roquroqugita za gita.
36 Na tapata taqe gozororia ari
za qari tori tapojadi tu pa Kutikuti
Tabuna, tonai ari za gua vei,

<<Tamaza, na mua tinoni ao gami ko
za vei za ria na goto tinoni qari
nyorogua vaukegami doru to-
tozo,
qari dogoro veidigami na
padamami za mami takubolo
vei gu na sipi,>> za gua.

37 Ba tonai taqe lugeria ria na tap-
ata ari za gita taqeke tavakilasa goto
za vavarenigita tu na Karisito aza za
roquroqugita.
38 Ara qa vagilagila valeania za ke-
pore zozoto za maka za mina boka
pikata paledigita pana variroqu tana
Tamaza. Nake uke babi na toa, nake
ria na mateana babi ria na bangara
pa vavagalo kota, nake zakazava
pana totozo koviria babi na zakazava
uka riza, nake ria qari izongo goto-
goto neqi pana kasia guguzu ani,
39 nake ria pa narena na kasia guguzu
babi ria pa kauruna na kasia guguzu,
za mari boka pikata paledigita gita
pana variroqu tana Tamaza aza za
tabata votu pana ti Jisu Karisito na
nada Bangara.

8:36 Kera Vatarazae 44.22.

9

Ria na Tinoni Jiu qari Kilu Pale na Karisito

1 Na zozotona za ma pojai ara koviria ura ara za qa tori kole maka tavitia tu na Karisito. Qake sekeseke ara, ko na monanaqu aza za tatoka pana Ongu Tabuna ba za uleni za ara qake korapa sekeseke.
2 Ma pojadigamu gu za na mamata takulanga qa izongia ara na veveidi ria na turaqu za lavata jola beto na vitigi za kole pa buloqu ara za kepore vinabetona!
3 Qa nyoroguani za vei ba boka za ara makaqu ba taleve pale beto ba tapikata pale pana tana Karisito, vei pana roiti vei aza za ria na turaqu zozoto pana toa masa na orungu mari boka vazozotoa na Karisito.
4 Ria za na butubutu Izireli, beto ko na Tamaza za teku pauzu veidi na tuna, beto ko ria tugu za vabatidi nana malakapi, beto ko tadiria tugu na Tamaza za roitidi nana vinaego, ko ria tugu za qari tekua na Vavanau, ko ria tugu za qari tavagigalaini na vinatarazaena na Tamaza. Beto ko tadiria tugu na Tamaza za valameria nana taringutinguti,
5 ko ria tugu za qari podo lame vei pana tutidi ria na kuta tamadi pa moa, beto ko pana butubutu tugu tadiria za podo lame vei na masa na orungu za na Karisito, aza za na Tamaza za bangaradi doru zakazava, ko mi tavatarazae kamua na kamua. Agua.
6 Ego za zozoto tu za ria zoku tinoni Izireli za qarike vazozotoa za na Karisito, ba zara qari vei ria za zake uleni za na taringutinguti tana Tamaza zake gore votu. Na taringutinguti tana Tamaza za tori gore votu tu, ba ura nake ria doru qari podo lame vei na tinoni Izireli za qari tadogoro vei na tinoni Izireli zozoto tana Tamaza.
7 Beto ko nake ria doru tugu qari podo tuti lame vei ti Ebarahami za na koburu zozoto ti Ebarahami pana moena na Tamaza. Goto ari tu za gua vei na Tamaza pana tana Ebarahami, <<Pani ti Aisake tu mina tavaizongo za na tutimu ao,>> za gua.
8 Ko na ginuana aza za ari gu za vei, nake ria qari podo pana nyorogua tana tinoni za na koburu tana Tamaza, goto ria tu qari podo pana taringutinguti tana Tamaza za qari tadogoro vei na tutina i Ebarahami.
9 Ura ari tu za gua vei za na taringutinguti tana Tamaza pana ti Ebarahami, <<Padapada pa totozo vei tugu ani na aoro lame zana za mana mule lame ko totonai za na maqotamu i Sera mina vaporea maka tumu marene,>> za gua.
10 Ba nake aza gu makana za na vinapadapada, goto i Ribeka ba za bogatadi tugu ari kori koburu pa liguna za puta tavitia i Aisake aza na tamada gita.
11 Ba tonai tu qari oqoro podo babi tonai tu qari oqoro roitini maka poata leana babi na ikikerena ari kori tamatazi, nari za vei ko mi vatadogoroni za na nana mijamijata za na vuana gu na nana nyorogua makana gu,
12 ko na mijamijata aza za zake koko lame vei pana dia roiti leana goto za koko vei gu pana tana Tamaza makana aza za mijataria za gua na Tamaza, nari za ari za gua vei ti Ribeka, <<Na podo moana tu za mina nabuluni aza pa ligu,>> za gua.
13 Ko na tori tapojana tu pa Kutikuti Tabuna za ari za gua vei na Tamaza,
<<I Jekopi za qa roquroqua,
goto i Isoa za qake tavaraguani,>>
za gua.
14 Ego ko na za tana gua za gita za vei? Na Tamaza zake tuvizi totonai za mijataria gu ria za nyorogua mijataria tana gua? Dai ko dai tugu!
15 Ari tu za gua vei na Tamaza pana ti Mosese,
<<Mana roquroqu tokani aza qa
roquroqu tokani,

9:7 Podapodalaina 21.12. **9:9** Podapodalaina 18.10, 14. **9:12** Podapodalaina 25.23. **9:13** Malakai 1.2-3. **9:15** Votu 33.19.

beto mana roqua aza qa
roqua,>> za gua.
16 Ego ko za kabere gu za na mijamijata tana Tamaza za nake vuana na nyorogua babi na podepodeke tana tinoni, goto na vuana gu na varitokai tana Tamaza pana tadiria qari varivasevi.
17 Ko ari mutu za gua vei za na Kutikuti Tabuna pana tana Pero, <<Na ginuana qa vabangaranigo ara ao za vei ko ma vatadogoroni na qua neqi tonai mana varoitigo ao qa gua, beto ko vei ko na izongoqu mi tavavakato doru kota pa kasia guguzu qa gua,>> za gua.
18 Ko na Tamaza za roquroqu tokani aza za nyorogua tokani, goto aza za nyorogua vaduviduvilia za za vaduviduvili paleni.

Na Korakora beto na Variroqu tana Tamaza

19 Ko maka gamu bi paranga lame vei ari pana taqu, <<Ko vei doru zakaza za qari taroiti vagore votu pana nyorogua gu tana Tamaza nari za doru zakazava taqe roitini gita za tutia gu na nyorogua tana Tamaza za vei, ko ae za vei na Tamaza za tokea tu ropi na tinoni za sela za vei? Ura i zei mae tu za tori raja kolokolosia tu za na nyorogua tana?>> bi gua za maka.
20 Qokolo, goto i zei ao qu korapa tokea na totolini na Tamaza? Ae vei na raro patu mina boka paranga karovia tu na tinoni za korapa roitini ko ari mina guni vei, <<Ae za vei ko qu roiti veiniziu tu ari?>> mina guni tu?
21 Na tinoni gu za roitini na raro patu za za gilagilai za ae mina varoiti veini za na pezo roroitini raro. Ko pana maka kipa pezo aza mina boka roitidi kori raro, ko maka raro mina tavaroiti pana roiti poreveveidi goto maka raro mina tavaroiti pana roiti nake poreveveidi.
22 Zozoto na Tamaza za nyorogua uleni za aza zake tavaraguani za na sela beto za nyorogua vatadogoroni za aza kolenana nana neqi, ba za peki adono vamomozondi ria qari vakorakorai beto ko qari taleveni ko mari gozoria na vinakilasa,
23 ko vei ko mi vatadogoroni za na nana neqi lavata pana tadiria za roquroqu tokadi beto za vanaqitiria perangaina tu ko mari somana izongia za na malakapi tana pa noka.
24 Ko gita ria na tinoni za kuku tekugita aza, ko nake gita Jiu gu makada ba ria na karovodi tugu vei,
25 vei za tori pojai tu na Tamaza pa kutikuti ti Hosea, ari za gua vei,
<<Mana gigaladi na qua tinoni ria
nake qua tinoni,
beto ria qake roquroquria za
mana gigaladi na tinoni qa
roquroquria,>> za gua.
26 Beto ari za gua vei mutu,
<<Pana ia qari tagigala <Gamu za
nake qua tinoni> za gua,
za ketakoi tugu za mari tagigala
na tuna na Tamaza toana,>> za
gua.
27 Goto na veveidi ria na tinoni Izireli, ari za gua vei i Aisea,
<<Qari mota vei tugu na nagaza pa
poanana ria na tinoni Izireli,
ba ari ka viza gu za mari taalo.
28 Ura aza vei za tori pojai tu za
na Bangara pala minake oriavo vaokoto valeania za na
nana vinakilasa pana tadiria
na tinoni pa pezo,>> za gua.
29 Ko maka moqaza podeke vei tugu za tori korotoni tu i Aisea pa moa tu za,
<<Vei na Bangara vivana jola bike loi
pale vadigita kaki tinoni,
nari za tabe tori tapiara imete
beto vei tu ria pa Sodomo beto
pa Qomora za gita,>> za gua.

Ria na Tinoni Izireli beto na Nongoro Leana

30 Ego ko ari gu za vei na ginuana za. Ria tu na tinoni karovodi qarike nyaqoa na tuvizi za qari tekua za na tuvizi, ko na tuvizi aza za qari tekua

9:17 Votu 9.16. **9:25** Gosea 2.23. **9:26** Gosea 1.10. **9:28** Aisea 10.22-23; Gosea 1.10. **9:29** Aisea 1.9.

ria ura qari vazozotoa na roiti za roitini na Karisito.
31 Goto ria na tinoni Izireli qari
nyaqoa na vavanau mina vatuviziria
za qari oqoro tu teku vatogaia za na
tuvizi aza.
32 Ae za vei za ko qarike tekua tu
na tuvizi? Ura qarike nyaqoa ria
za na Tamaza mi vatuviziria pana
dia vinazozotona na Karisito, goto
qari nyaqoa tu ria za ae vei ko mari
tavatuvizi pana dia roiti leadi.
33 Ko qari vei gu aza za tori pojai tu
na Kutikuti Tabuna ria, tonai ari za
gua vei,
<<Vainongoro! Qa vakolea pa Zaione
ara za maka patu varivalotuna,
aza maka patu varivatatupe
lavata.
Ba na tinoni za vakolea nana
rangerange tana za minake
izongo tavakea podeke,>> za
gua.

10

1 Ka viza tavitiqu, na qua kuta ny-
orogua pa buloqu beto na qua var-
avara lao tana Tamaza za vei ko bari
taalo ria na butubutuqu zozoto qa
gua.
2 Ara qa vagilagila valeania za ria
qari ngalingali nyaqo vitivitigia na
Tamaza, ba nake pa gigalai zozotona
qari nyaqoni aza.
3 Ura qarike dogoro gigalia ria za
na zona vei na Tamaza za vatuviziria
ria na tinoni beto ko na dia zona
tuvizi tu makadi za qari nyaqoa ko
mari vaturua qari gua, ko qari kilu
pale za na zona varivatuvizi tana
Tamaza.
4 Ba na Karisito tu za na vinaoko-
tona na Vavanau, ko ria doru qari
vazozotoa na Karisito za mari tavatu-
vizi pa moena na Tamaza.

Na Inaalo tadiria Doru Tinoni

5 Ko i Mosese za tori kutia tu za na
veveina na zona qari tavatuvizi ria
na tinoni qari tutia na Vavanau, ari
za gua vei, <<Na tinoni za tuti viki-
tivokotoria na garunu tana Vavanau
za mina tekudi na toa ria,>> za gua.
6 Ba na veveina na zona na Tamaza
za vatuviziria ria qari vazozotoa na
Karisito za ari tu za gua vei, <<Muke
paranga vei ari pa bulomu ao, <I zei
za mina zae pa noka?> muke gua,>>
za gua. (Na ginuana za kaki mari zae
mae tu ko mari valageria na Karisito
ko mina ule vadigita na zona tana
taalo.)
7 Babi <<Muke paranga vei ari ao,
<I zei za mina gore ketakoi qari kole
na ongudi ria na tinoni ukedi?> muke
gua,>> za gua. (Na ginuana za kaki za
mari gore mae tu ko mari toka vaza-
lea na Karisito ko mina ule vadigita
na zona tana taalo.)
8 Ba ari tu za gua vei za na Kutikuti
Tabuna,
<<Za kolenana gu tamu za na non-
goro,
pa beruberumu gu beto pa bu-
lomu gu ao,>> za gua.

Ko na nongoro aza za na veveina
na rangerange ko aza tugu za gami
taraeni gami.
9 Ko vei muna ule votuni pa beru-
berumu za na Bangara i Jisu muna
gua beto vei muna vazozotoa pa bu-
lomu za na Tamaza za vaturu mulea
pana uke aza, nari za pala muna
taalo ao.
10 Na tinoni za vazozotoa pa bulona
na Tamaza za vaturu mulea pana
uke i Jisu za tavatuvizi pa moena na
Tamaza aza, beto ko na tinoni za ule
votuni za na Bangara i Jisu za gua za
za taalo.
11 Ura ari za gua vei za na Kutikuti
Tabuna, <<Aza za vazozotoa aza za
minake tavakea,>> za gua.
12 Ria na Jiu beto na tinoni karovodi
za kepore za maka bi goto pa moena
na Tamaza, ura maka moqaza Ban-
gara gu za na Bangara tadiria doru,
ko aza za vadi na mana lavata ria qari
kiu alili lao pana tana.
13 Ura ari za gua vei za na Kutikuti

9:33 Aisea 28.16; Romu 10.11; 1 Pita 2.6, 8. **10:5** Iama 18.5. **10:6** Vavanau 30.13. **10:7** Vavanau 30.13. **10:8** Vavanau 30.14. **10:11** Aisea 28.16. **10:13** Joili 2.32.

Tabuna, <<Ria doru mari kiu alili lao
pa nizongona na Bangara za mari
taalo,>> za gua.

14 Ego ko na veveidi ria na Jiu za
ria kaki bari paranga, <<Ae mari vei
mari boka kiu alili lao pana tana aza
qari oqoro vazozotoa ria? Beto ae
mari vei mari boka vazozotoa aza
qari oqoro nongoroni? Beto ae mari
vei mari boka nongoroni aza vei mi-
nake tatarae aza?
15 Beto ko ae mari vei mari boka
tarae ria vei na Tamaza minake
garunu laodi ria mari tarae? Ura za
tori pojainana tu na Kutikuti Tabuna
za ari za gua vei, <Za vavagua jola
za na lamedi ria qari pogozia na
nongoro leana!> za gua,>> bari gua
ria kaki.
16 E za zozoto tugu aza, ba nake
ria doru za qari vazozotoa za na
nongoro leana. I Aisea na tinoni
korokorotai ba za tori pojainana tu,
ari za gua vei, <<Bangara, za dogoro
vei kepore za maka bi vazozotoa na
vavakato tadigami,>> za gua.
17 Ko na vinazozoto za za pidoko
votu lame tonai za tanongoro za na
vavakato, beto ko na nongoro ani za
lame tonai za tatarae za na vavaka-
tona na Karisito.
18 Ego ba ara qa nanaza, ae vei
qari oqoro izongo nongoro zozoto
ria? Dai, qari tori nongoriadia tu, vei
tugu za pojai na Kutikuti Tabuna, ari
za gua vei,

<<Doru kota pa pezo za votu lao
kamu za na mamalaingidi
beto pa ia betobetodi pana kasia
guguzu za lao kamu za na dia
nongoro,>> za gua.

19 Ego ba ara qa nanaza, ae vei ria na
tinoni Izireli qarike vakabere valea-
nia za na nongoro aza? Dai, qari
daidia gu vazozotoa za, ko i Mosese
tugu za na tinoni momoe ari za gudi
vei,

<<Ara mana vakanokogamu za gamu
pana tadiria nake puku tinoni,
ko na gabaladi ria na tinoni
karovodi mana vatagi-
giridigamu za gamu,>> za gua.

20 Beto ko i Aisea ba za paranga
varene vei ari,

<<Ria tu qarike nyaqoziu za qari ba-
tiziu ara,
qa bola votu tadiria qarike
nanazaziu ara,>> za gua.

21 Goto na veveidi ria na tinoni Izireli
za ari tu za gua vei i Aisea, <<Na
rane doruna za qa kole kaqama laodi
na limaqu tadiria na tinoni qari
tabu vainongoro beto qari duviduvili
ara,>> za gua.

11

I Tamaza zake Kilu Paledi ria na Tinoni Izireli

1 Ego ko ara qa nanaza, ko ae vei
za kilu paledi na Tamaza ria na nana
tinoni makana? Dai ko dai tugu!
Ura ara gu ko ba maka tinoni Izireli
tugu, na gore lagere veiqu pana ti
Ebarahami, ko na butubutu Beniji-
mani ara, ba na Tamaza zake kilu
paleniziu tu.
2 Na Tamaza zake kilu paledi ria na
nana tinoni za tori gilagilarianana tu
perangaina tu. Ae vei gamuke gilagi-
lai tu gamu za aza za pojai na Kutikuti
Tabuna na veveina i Elaija? Tonai
za qumiqumi lao pana tana Tamaza
aza, za ari za gua vei,
3 <<Bangara, ria na tinoni koroko-
rotai tamu za qari tori vauke beto
pudala paledi tu, beto ria na mua idi
tabuna vavavuidi za qari tori jegara
palepaledi tu. Ara gu makaqu za
qa kole jola, ko koviria qari korapa
nyaqoziu ko mari vaukeziu mule qari
gua,>> za gua.
4 Ba na za za gua za na mamalaing-
ina na Tamaza totonai? Ari za gua
vei aza, <<Dai, nake ao gu makamu.
Koledia mule ari ka vitu vuro tinoni
ara qa tori mijata kaledi tu, ria qarike
opo gore pa tungutungudi ko bari
vatarazaea za na bekuna i Baala,>>
za gua.

10:15 Aisea 52.7. **10:16** Aisea 53.1. **10:18** Kera Vatarazae 19.4. **10:19** Vavanau 32.21. **10:20** Aisea 65.1. **10:21** Aisea 65.2. **11:3** 1 Roiti Bangara 19.10, 14. **11:4** 1 Roiti Bangara 19.18.

5 Ko za vei tugu pana totozo totonai
za koviria ba kolenana tugu za maka
minete kole jolana aza na Tamaza za
tori mijataria tu ko qari vazozoto, ura
aza za roquroquria ria.
6 Ko na mijamijata ani aza za roi-
tini na Tamaza za koko vei pa nana
variroqu varialona gu, nake pana
kaki roiti leadi qari roitidi ria na
tinoni. Ura vei na mijamijata tana
Tamaza za bi lame vei pana roiti
tadiria na tinoni, nari za na variroqu
varialona za tonai minake vei na
variroqu varialona za vei.
7 Ego ko na za tana gua za vei
ari? Aza na zona mari tavatuvizi pa
moena na Tamaza qari kole nyaqoa
za ria na tinoni Izireli za qarike batia,
ba ria kaki tinoni gu za mijataria na
Tamaza za qari batia. Goto ria doru
za qari tavakiqili,
8 aza tugu vei za pojai na Kutikuti
Tabuna, ari za gua vei,
<<I Tamaza za vagoredi na ongongu
rura lavata ria,
na matadi qarike boka batabata
beto na talingadi qarike boka
nongononggoro,
tinganai za kamua tugu pana
rane ani,>> za gua.
9 Beto i Devita ba ari za paranga vei,
<<Na dia ivata tekutekuna leadi
mi vei tu na saduru beto na
vaqara
beto na patu varivatatupe ko
mari gona tavakilasadi!
10 Mari tavarodomogedi tu za na
matadi ko marike batabata,
beto na pokotodi za mi
takopokopo vei tu na tinoni
za pogozo mamata doru to-
tozo,>> za gua.

Ria na Tinoni Karovodi qari Taalo

11 Ego ko qa nanaza ara, aevei
tonai qari tatupe ria na tinoni Jiu
nari za aevei qari gona koledi zo-
zoto ko qarike boka turu mule ligu?
Dai ko dai tugu! Ba tonai qari maja
paranga ria ko qarike vazozoto nari
za na inaalo za lame tadiria na tinoni
karovodi, ko vei ko mi vakonoria ria
na Jiu ko mari nyaqoa ko mari vazo-
zotoa na Karisito.
12 Ko vei na maja paranga tadiria
na Jiu za vaizizongia za na kasia
guguzu beto na lotu tadiria za vari-
izongodi na mana lavatana ria na
tinoni karovodi, nari za ae mina koi
vei lavatana za na mana mina lame
tonai na vinanguti vaokotodi ria na
Jiu za mari vazozotoa na Karisito.
13 Ego koviria tadigamu na tinoni
karovomiu za ma paranga. Ara tugu
za na tinoni tagarunuqu qa tagarunu
lao tadiria na tinoni karovodi ko
na roiti ninabulu za udukuniziu
na Tamaza ani za qa roqu va-
poreveveina jolaia ara,
14 ko vei ko ba boka vakonoria ria
na turaqu zozoto ko ba boka aloria
ria kaki qa gua.
15 Ura tonai qari kilu paledi ria za
na Karisito za ria na goto tinoni mutu
pa kasia guguzu za qari tavabaere
lame tana Tamaza. Ko za vei za ae
mina koi vei vavagua za tonai mari
mule lame ria? Pala mina vei puta-
puta na tinoni za uke za toa soga!
16 Beto ko vei na kipana za tavari-
vana lao tana Tamaza vei na vua
moena za na madina, nari za na batu
bereti doruna ba na madina tugu.
Beto ko vei ria na dia tite pa moa za na
madidi, nari za ria na tudi ba na ma-
didi tugu, ura vei na bagerena na su-
vege za bi madi, nari za na kakaena
na suvege ba qari madi tugu.
17 Ego ko kaki kaena na suvege
olive taumana za qari tori takaele
pale tu ko na kaedi na suvege olive
piruna za tasuni vatogaza lao ke-
takoi. Ko gamu tinoni karovomiu
za gamu vei vaputaputa na kaedi
na suvege olive piruna aza ko qu
somana tavaganigani valeana pana
tekutekuna leana za koko zale vei
pana bagerena na suvege olive tau-
mana.
18 Ko ao muke dogoro valavata
mulenigo makamu pa moedi na kae
olive qari tori takaele pale tu. Ba
vei muna roverove vei qu nyorogua
valavata mulenigo makamu nari za

11:8 Vavanau 29.4; Aisea 29.10. **11:10** Kera Vatarazae 69.22-23.

mu roquroqua ani: nake ao na kaena za qu pogozia za na bagerena, goto na bagerena tu za za pogozigo ao na kaena.
19 Ba bu paranga ao, <<E, ba ria na kaena zozoto za qari tori takaele pale tu ko ara tu za koviria qa tasuni vatogaza lao,>> bu gua.
20 E, zozoto tugu aza. Ba na vuana qarike vazozotoa na Karisito za beto qari takaele pale ria, goto ao za qu vazozotoa gu na Karisito za vei za qu korapa turu vamauru. Ko za vei za muke dogoro vaululugo makamu, goto mi kolego tu na pangaga.
21 Na Tamaza ria tu na Jiu qari vei na kaena zozoto na suvege olive ba zake roqu tumatumadi goto za kaele paledi tu, ko ao ba minake roquroqu tumatumanigo goto pala mina kaele palenigo tugu vei munake vazozoto ao.
22 Mu vainongoroni tu na variroqu leana beto na varivakilasa neqina tana Tamaza ko! Ria qarike vazozotoa za qari tekua na vinakilasa neqina, goto ao za qu izongia nana variroqu leana vei munake beto totoravuzia ao za nana variroqu leana aza. Goto vei munake totoravuzia ao za nana variroqu leana aza nari za ao ba muna takaele pale tugu ao.
23 Goto vei mari beto vasekea ko mari vazozotoa ria na Karisito, nari za ria ba pala mari tavasuni soga lao mule pana kuta suvegena na olive ria. Ura na Tamaza mina boka vatogaza soga laoria mule ketakoi qari kole perangaina ria.
24 Ura ao za perangaina za qu vei na kae suvege olive piruna na takaele kolena, ko nake tutina na toa umuma za qu tasuni vatogaza lao pana maka suvege olive taumana ao. Ko na munyalana jola gu za na Tamaza mina suni vatogaza mule laoria ria na kaedi zozotona na suvege olive taumana pana dia suvege olive zozotona.

Ria na Tinoni Izireli mari Gabala

25 Ka viza tavitiqu tinoni karovomiu, ara qa nyorogua vitivitigini ko mu vakabere valeania gamu za na varivagigalai ani aza perangaina za golomia na Tamaza, ko vei ko muke roquroqua za qu tavagigala pana miu roquroqu makamiu. Ria na tinoni Izireli za qari vapatua na bulodi ba marike vei lalaodia ria, goto mari vapatua na bulodi tinganai mina kamua gu za tonai na nguti okotodi ria na tinoni karovodi mari luge lame.
26 Ego beto totonai za ria doru tinoni Izireli za mari taalo. Ari za gua vei za na Kutikuti Tabuna,

<<Pa Zaione mina koko lame vei za na inaalo,
aza mina vagabala vapele paledi na uana za vakevakeporea na Tamaza i Jekopi.
27 Ko ani za na qua vinaego mana roitini pana tadiria:
ara mana vulasaria na dia sela,>> za gua.

28 Pana kalena qari kilu pale ria za na nongoro leana za qari vei na kana tana Tamaza ria nari za qu tatoka za gamu, goto pana kalena ria za na tinoni tamijatadi tana Tamaza za na Tamaza za korapa roquroqurianana ria ura na nana taringutinguti za tori kolenana tu tadiria na tamadi pa moa tu.
29 Ura na Tamaza zake boka sogai na roquna na veveina na nana varivana beto na nana mijamijata.
30 Gamu na tinoni karovomiu za perangaina ba gamuke vatabea na Tamaza, ba koviria gamu tori izongia tu za na roquroqu varitokai tana ura ria na tinoni Izireli qarike vatabea aza.
31 Ko koviria za ria mutu za qarike vatabea na Tamaza, ko aza tugu za roquroqu toka veidigamu gamu za ria ba mina roquroqu toka veidi tugu ria.
32 Ura na Tamaza za tori loi laodi tu pana dia toa nake vatabe ria doru, ko vei ko mi vadogorodi nana roquroqu varitokai ria doru za gua.

I Tamaza mi Tavatarazae

11:27 Aisea 59.20-21; 27.9; Jeremae 31.33-34.

33 Za varivagabara jola ae koi vei
korina beto na lavatana za na tavagi-
gala beto na gigalai tana Tamaza!
I zei mina boka kori votudi ria nana
mijamijata,
beto i zei mina boka vakabereria
ria nana zona!
34 I zei mae tu za tori gilagilainana tu
za na roquna na Bangara?
Babi i zei mae tu za tori tinoni totoli
vani tu aza?
35 I zei za tori iani mae tu kaki
zakazava perangaina na
Tamaza,
ko na Tamaza bi soga vani aza?
36 Bi mija tu za maka tinoni bi tori
iai mae tu babi tori tolini mae tu na
Tamaza, ura tana gu qari koko vei ko
aza gu za vapodakaria beto ko aza gu
za korapa gaitiria za doru zakazava.
Ko tana gu mi lao za na vatarazae
kamua na kamua. Agua.

12

Mu Toani na Toa Koregana

1 Ego na Tamaza za tori vado-
gorodigita tu za nana variroqu
lavatana jola ko ara qa tepa vitiv-
itigigamu za gamu, ka viza tavitiqu,
ko mu vani na Tamaza na miu toa
vei maka vavavui toana za lioso beto
za vaqerai na Tamaza. Aza gu za na
vatarazae tuvizina zozotona muna
boka valaoa gamu.
2 Muke vamalumia na uana tana
kasia guguzu ani ko mi kole kuta ua-
nani na miu toa, goto mu vamalu-
muria tu na miu roquroqu ko mari
kole tasoga vakorega ko mu boka
gilagilai gamu za na nyorogua tana
Tamaza, aza nana nyorogua za leana,
za varivaqera beto za tuvizi.
3 Na Tamaza za tori vaniziu tu
nana varivana variroqu ara ko za vei
za qa korapa parangagamu za gamu
doru okokoto tinoni: muke roquroqu
mule vazaego vitivitigi jolani aza za
pada bu rove veinigo makamu. Goto
mu dogoro mulenigo makamu pana
zona tavagigala tu, ko gamu doru
mu okoto dogoria za na miu boka
na padana na rangerange za okoto
vadigamu na Tamaza.
4 Gita ko pana maka tinida na zoku
za na kobukobu tinida, ba na okokoto
kobukobu tinida ari za nake maka
moqazana za na dia roiti.
5 Ko pana zona vei tugu aza za gita
za na zoku ba taqe tavamaka tini gu
pana nada kole maka tana Karisito,
ko taqe variizongo lao lame za gita
doru.
6 Ego ko taqe tori izongoria tu gita
ria na okokoto bokaboka za vadigita
na Tamaza ko tavaroitiria. Vei na
bokaboka pana ule votuna na non-
goro tana Tamaza za bu izongia, nari
za mu roitini padana tugu na mua
rangerange.
7 Vei na bokaboka pana roiti ninab-
ulu za bu izongia, nari za mu nab-
ulu. Vei na bokaboka pana varivagi-
galaini nana zozoto za bu izongia,
nari za mu varivagigalai.
8 Vei na bokaboka paranga
vaneqina na rangerange tana goto
tinoni za bu izongia, nari za mu
varivaneqi. Na tinoni za boka
variiadi nana izizongo za mi variia
pana bulo leana. Na tinoni totoli
za mi roiti ngalingalini nana roiti.
Na tinoni za roquroqu tokadi ria na
tinoni varivasevidi za mi roitini pa
qeraqera zozotona.

Kaki Vavanau pana Toa Tutina na Karisito

9 Na miu variroqu mi koko pana
bulomiu zozoto. Mu kilu pale za na
ikikerena, goto mu aru tamania tu
aza za leana.
10 Mu makarai variroqu lao lame
vei ria na tamatazi pana maka
tatamana. Mu ngalingali valavataria
joladigamu makamiu ria na goto
tinoni.
11 Muke udapelu, goto mu ngalin-
galini tu za na toa ninabulu. Mu
sutungu vuruvurungia za na miu toa
ongongu. Mu nabuluni za na Ban-
gara.
12 Tonai gamu korapa adono
gelegele valeanani aza mina roiti

11:33 Aisea 45.15; 55.8. **11:34** Aisea 40.13; Jobi 15.8; Jeremae 23.18; 1 Koriniti 2.16. **11:35** Jobi 41.11.

vadigamu na Bangara za mu suvere qeraqera. Tonai mu gozoria na tapata nari mu vangajuia. Mu aru tokatokai na varavara.
13 Ria na tinoni tana Tamaza qari varivasevi za mu iaria, beto mu revanga vadi na miu ruma ria na tinoni kamudi.
14 Mu manadi ria qari ngangulugamu; e, mu manadi tu, muke levelevedi
15 Mu somana qeraqera tavitiria ria qari qeraqera, mu somana lukana tavitiria ria qari lukana takulanga.
16 Mu makarai suvere varikamu. Muke roveria na zakazava pala muna vavalavata muledigamu makamiu, goto mu somana suvere tavitiria tu ria na tinoni qarike tadogoro vaporeveveidi. Muke vavatinoni gigigalaigamu makamiu.
17 Muke sogani ikerena za na ikerena. Mu roitini za aza za leana pana dogodogoro tadiria doru tinoni.
18 Ria na roiti muna boka roitidi makamiu za mu roitidi tugu, ko mu suvere bulebule tavitiria ria doru tinoni.
19 Ka viza qua baere leana, muke varisogamiu makamiu tonai mari roiti lameni nikerena tadigamu, goto mu loi vani tu na lolomo na Tamaza ko aza tu mina aru veidi. Ura ari tu za gua vei na Tamaza pana Kutikuti Tabuna, <<Ara tu za mana roiti varisoga, beto ara tu mana vakilasaria ria qari roiti lameni nikerena tadigamu,>> za gua za na Bangara.
20 Goto ao za mu roitini gu aza vei za pojai na Kutikuti Tabuna, ari za gua vei, <<Vei bi burana za na mua kana, nari za mu vatekutekua. Vei bi kidepe aza, nari za mu vabukua. Ura vei muna roiti valeana vei ari ao, nari za pala mina kea vikevikereni za na mua kana,>> za gua.
21 Muke vamalumia nikerena qari roiti lameni ria pana tamu ko mi vakilasigo, goto ao tu mu vakilasini na mua roiti leana za na roiti ikikerena.

13

Vataberia ria na Tinoni Matamata pa Qavuna

1 Gamu doru mu vataberia ria qari izongia na neqi tana qavuna. Ura ria na qavuna za qarike kole goboro goto na Tamaza tu za vadi na neqi, beto ko ria doru neqi matamata qari korapa kole za na tori tamijatadi tu pana tana Tamaza.
2 Ko za vei za na tinoni za raja kolokolosia za na qavuna za za raja kolokolosia tugu na tinoni aza za na vinaturu tana Tamaza, beto ko ria na tinoni qari roiti vei zara za qari nyaqo taridi makadi na vinakilasa tana qavuna.
3 Ria na tinoni matamata za qarike tavaturu ko na vamatagutudi ria qari roitini na roiti tuvizidi, goto qari tavaturu ria ko na vamatagutudi ria tu qari roitidi na roiti ikikeredi. Ko vei munake nyorogua matagutuni za na tinoni matamata za izongia na neqi tana qavuna nari za mu roitini gu aza vei za tuvizi, beto za aza mina dogoro valavatigo ao.
4 Ura aza ba maka nabulu tugu tana Tamaza ko za roitini aza vei mina tokadigamu gamu doru. Ba vei muna roitini na ikerena ao nari za pada tugu ko mu matagutumua tu, ura nake goborona za na neqi varivakilasa za izongia aza. Ura aza ba na nabulu tugu tana Tamaza ko na roiti tugu tana Tamaza za roitini tonai za vakilasaria ria qari roitini na roiti ikikerena.
5 Ko za tuvizina gu za mu vatabea za na qavuna, nake vei ko keta mi vakilasigo goto na monanamu ba za pojanigo tugu za na tuvizi.
6 Ko za vei za mu tabara vaokotoria ria na miu takisi, ura ria tugu na nabulu tana Tamaza za qari korapa tapatianani na roiti teku takisi ani.
7 Mu tabara lao za ketakoi qu oqoro tabara lao: vei bi na takisi za bu oqoro vaia nari za mu vaia tugu za na takisi aza, vei bi na takisidi na miu izizongo za bu oqoro vaia nari za mu vaia tugu aza. Ria na padadi mari tapangaga ba qu oqoro pangagadi

12:19 Vavanau 32.35; Giburu 10.30.

nari za mu pangagadi, beto ria na padadi mari tavalavata ba qu oqoro valavataria nari za mu valavataria ria.

Na Toa Variroqu

8 Muke vakole jolaria ria na miu lipulipu za pada bu tori vaukeria tu perangaina, goto aza tu mu vakole jolai za na miu makarai variroqu. Ura na tinoni za roquroqua na goto tinoni za tori vagore votua tu aza za na Vavanau tana Tamaza.
9 Ura na garunu ari, <<Muke barabarata, muke varivuke tinoni, muke iko, muke dogoro nyoroguani na nana na goto tinoni,>> beto bi kolenana mule kaki garunu, za qari taaru varikamu pana maka garunu gu ani, <<Mu roquroqua na goto tavitimu vei vaputaputa qu roquroqu veinigo makamu.>>
10 Tonai qu roquroqua na goto tavitimu nari za quke roitini maka zakazava ikerena pana tana. Ko na vaokotona na Vavanau za na variroqu gu.

Na Rane Lame tana Karisito

11 Ego ko mu toa vei aza qa tori pojadigamu tu za gamu ura gamu gilagilaimiu za na totozo taqe korapa toani koviria. Na aoa za tori kamu tu ko gamu mu iqolo pana miu puta, ura na totozo mina alogita na Tamaza za koviria za tata jolani totonai taqe koni podalai vazozoto.
12 Na bongi za tori nonoro jola keninana tu, beto na volavolaza rane za tori zae tu. Ko aria ko taulu paledi ria na roiti tana rodomo, ko tavazaeria na zakazava varipera tana kabere.
13 Ta rerege pana uana tuvizina vei na tinoni za rerege pana rane kabere: take varimineteni na toa bukubuku za votua nikerena babi na toa bukubuku goboro, take toani na toa virivori lao lame goboro babi na toa manugu, take varikorakora na varipera babi na varikono lao lame.
14 Goto mu pokopokoni tu gamu za na Bangara i Jisu Karisito, beto muke vani na lolomo pana miu roquroqu za na nyorogua ikerena tana tinimiu ko mi taroiti votu pana miu toa.

14

Muke Pitua na Tavitimu

1 Na tavitimu za munyala pana nana rangerange ko zake boka roitidi kaki zakazava qarike valeania ria kaki tinoni za mu vakamu valeania tu za gamu gamu neqi pana miu rangerange. Ba tonai muna vakamua nari za muke gesoa za na veveina na nana vinazozoto aza.
2 Pana tana maka tinoni za vazozotoa za za leana gu za mina tekua doru gotogoto ganigani za gua, ba na tinoni za munyala pana nana vinazozoto za na ganigani taumadi gu za tekuria.
3 Na tinoni zake kiludi doru ganigani za mike dogoro vakepore veveinaia za na tinoni zake boka tekuria doru ganigani. Beto ko na tinoni za teku ganigani taumadi gu ba mike pitua tugu za na tinoni zake kiludi doru ganigani, ura na Tamaza makana tu za tori valeania tu za na tinoni aza.
4 I zei ao ko nake mua laona ba qu pitua tu nana nabulu na goto tinoni? Pana dogoro tu tana nana bangara makana za mina tadogoro vei za turu vamauru babi za lotu za na nabulu aza. Ko pala mina turu vamauria gu aza, ura na Bangara pala mina vaturu mauria aza.
5 Maka tinoni za dogoro veini maka rane za poreveveina joladi ria na goto rane, goto maka goto tinoni za dogoro veidi doru rane qari poreveveidi beto pana vinatarazaena na Tamaza. Ego pana ginugua ani za ria doru mari mijatia za aza za tuvizi pana dia roquroqu ko mari vazozoto valeania.
6 Na tinoni za dogoro vaporeveveina jolani za maka rane za roquroqu vei aza pana valavatana na Bangara aza. Beto na tinoni zake kiludi doru ganigani za roiti

13:9 Votu 20.13-15; Vavanau 5.17-19, 21; Matiu 19.18. **13:9** Iama 19.18; Matiu 5.43; 19.19; 22.39; Maka 12.31; Luke 10.27; Qelesia 5.14; Jekopi 2.8.

vei pana valavatana na Bangara aza,
ura za paranga leana laoni tugu tana
Tamaza za na tekutekuna. Beto
ko na tinoni zake tekuria kaki goto
ganigani za roiti vei pana valavatana
tugu na Bangara aza ko za paranga
leana laoni tugu tana Tamaza aza vei
za tekua.
7 Nake vei ko na vaqera muledigita
gu makada za taqe toa za gita, beto ko
nake vei ko na vaqera muledigita gu
makada za taqe uke za gita.
8 Ura tonai taqe toa nari za na Ban-
gara tu za taqe toa vani, beto tonai
taqe uke nari za na Bangara tugu taqe
uke vani. Ko vei tabe toa ba tabe uke
nari za ba na nana tugu na Bangara
za gita.
9 Ko za vei tugu ani za na Karisito
za uke beto za toa mule, ko aza za
bangara betodi ria na tinoni toadi
beto vei tugu na tinoni ukedi.
10 Ko ao maka pukuna ae za vei qu
pitua tu na tavitimu? Beto ao maka
goto pukuna ae za vei za qu dogoro
vakepore veveinaia tu na tavitimu?
Ura gita doru za pala tana turu beto
pa moena na nyumunyumuna var-
ituti tana Tamaza, ko aza tu za mina
pitua aza taqe roitini.
11 Ko taqe gilagilainada gita za vei
aza ura ari za gua vei za na Kutikuti
Tabuna,

<<Ara na Tamaza toaqu ani, za gua za
na Bangara,
ko pa moequ ara mari todongo
ria doru tinoni,
beto ria doru mari ule votuni za
ara za na Tamaza,>> za gua.

12 Ko totonai za tana okoto oe laoni na
Tamaza ria na okokoto nada roiti, ko
aza mina roitini na mijamijata var-
ituti.

Muke Toka Vaselai na Tavitimu

13 Ego ko na Tamaza tu za mina
pitugita za gita doru, ko za vei za
gita take varituti lao lame. Goto mu
dogoro viloto valeania tu ko muke
langono patu varivalotu beto na patu
varivatatupe pa moena na taimu.
14 Ara qa gilagilai beto qa vazozoto
valeania pana qua kole maka tavi-
tia na Bangara i Jisu, za na ganigani
makana za zake tabunana tagani.
Ba vei maka tinoni bi rove veini za
tabunana za maka ganigani, nari za
za tabunana tugu tana aza.
15 Vei bi pana ginugua ganigani gu
bi tavamamata pana nana roquroqu
za na tavitimu, nari za quke korapa
toani na variroqu ao. Muke vama-
lumia na mua ganigani ko mi aru
ngangagulia za na rangerange tana
tinoni za ukeni na Karisito.
16 Ko muke vamalumia za na miu
roiti leana ko mi tapoja vikevikere.
17 Ura na binangara tana Tamaza
za nake veveina na ganigani babi na
buku, goto na veveina tu na toa tuviz-
ina, na toa vabulebule lao tadiria na
goto tinoni, beto na toa qeraqera za
koko lame vei tana Ongu Tabuna.
18 Ko na tinoni za nabuluni na
Karisito pana toa vei ari za vaqerai
na Tamaza beto za tavaleana tugu vei
pana dogodogoro tadiria na tinoni.
19 Ego ko ria tu na zakazava qari
valamea na suvesuvere vabulebule
beto ko ria na zakazava qari ovulia
na goto tinoni za taqe nyaqo vitiviti-
giria gita.
20 Ko muke aru vikeria pana gin-
ugua ganigani gu za na roiti za roi-
tini na Tamaza pana toa tana tinoni
za vazozoto. Doru ganigani za na
liosodi ko mari boka tateku, ba za
sela tugu aza pana tana tinoni tonai
za tekua maka ganigani, nari za
vatatupeni ko za valotua za na dia
rangerange ria kaki goto tinoni ura
qari rove veini za sela za na tekuna
na ganigani aza.
21 Za vavagua jola za muke tekua
za na masa babi na buku vaini,
babi kaki zakazava mule mari boka
vatatupeni ko muva valotua za na
rangerange tana tavitimu ura aza za
rove veini za sela za na tekuna na
ganigani aza.
22 Ao na mua vinazozoto pana
tekuna doru ganigani za mu kop-
uni pa varikorapaimiu ao gu beto na

14:11 Aisea 45.23; Pilipae 2.10-11.

Tamaza gu. Za tamana za na tinoni zake pitu muleni makana pana bulona tonai za roitini za aza vei za tuvizi pana nana roquroqu.

23 Ba na tinoni za orirabeke za tonai za tekuteku nari za na tinoni tapituna aza, ura zake koko vei pana nana rangerange za na roiti za roitini. Ko na roiti za taroiti ba nake koko veina pana rangerange za na sela tugu aza.

15

Vaqeraria na Goto Tinoni, Nake Makamiu

1 Ego ko gita taqe bokaboka za tapogozo tokadi na pogozo mamata ria qari munyala beto ko take vaqera muledigita gu makada.

2 Gita taokoto vaqerai na goto tavitida pana zakazava aza vei mina tokani beto mina ovulia aza.

3 Ura na Karisito ba zake vaqera muleni makana, goto na veveina aza na Karisito totonai za paranga lao tana Tamaza za ari tu za gua za na Kutikuti Tabuna, <<Na paranga ikikeredi qari gonanigo ao Tamaza, za qa varaja betoria ara,>> za gua.

4 Ko ria doru zakazava qari takuti pana Kutikuti Tabuna za qari takuti ko na vagigalaida gita, ko pana korapana na turu vangaju beto na manoto taqe tekua pana Kutikuti Tabuna za taqe adono gelegele valeanani gita aza za taringutingutini mina roiti vadigita na Tamaza.

5 Na qua tepa za na Tamaza aza na kutana na turu vangaju beto na manoto za mi vadigamu na bokaboka ko mu makarai maka pana miu variroqu pana suvere vei za suvere vei i Jisu Karisito,

6 ko pana maka roverove beto pana maka mamalaingi mu vatarazaea gamu za na Tamaza, aza na Tamana na nada Bangara i Jisu Karisito.

Na Nongoro Leana tadiria na Jiu beto na Tinoni Karovodi

7 Ego ko gamu doru za mu makarai lao lame pana miu toa ko na Tamaza mi tavatarazae, maka moqaza vei na Karisito ba za vatogagamu tugu za gamu.

8 Ara qa paranga vei ari ko keta mu mumani gamu za na Karisito za lame nabuludi ria na tinoni Jiu ko za vatadogoroni za na zozoto tana Tamaza, ko za vagore votua aza za na taringutinguti za valamea na Tamaza tadiria na kuta tamada pa moa.

9 Ko ria na tinoni karovodi ba mari boka vatarazaea na Tamaza ura aza za roquroqu tokadi ria. Ko na tori tapojana tu pa Kutikuti Tabuna za vei ari, aza ari za gua vei,

<<Ko ara mana vatarazaego ao pana
varikorapaidi ria na karovodi,
beto mana kera lao pana tamu
ara,>> za gua.

10 Beto ari mule za poja vei za na Kutikuti Tabuna,

<<Gamu na tinoni karovomiu za
mu somana qeraqera tavitiria
ria na tinoni tamijatadi tana
Tamaza!>> za gua.

11 Ko ari mule za gua vei za na Kutikuti Tabuna,

<<Vatarazaea na Bangara, gamu
doru tinoni karovomiu,
beto mu vatarazaea aza gamu
doru tinoni!>> za gua.

12 Beto ko i Aisea ba ari mule za gua vei,

<<Maka pa tutina i Jese za mina lame
ko aza mina turu bagaradi ria na
tinoni karovodi,
ko pana tana mari vakolea na
dia rangerange ria na tinoni
karovodi,>> za gua.

13 Na Tamaza aza za vageledigita uka risa za mi vapugeledigamu na qeraqera beto na bule ura gamu rangea aza, ko na neqi tana Ongu Tabuna mi vapugele nyonyoadigamu na rangerange gelena aza mina vadigamu na Tamaza.

Na Ginuana za Paranga Vaneqi i Paula

15:3 Kera Vatarazae 69.9. **15:9** Kera Vatarazae 18.49; 2 Samuela 22.50. **15:10** Vavanau 32.43. **15:11** Kera Vatarazae 117.1. **15:12** Aisea 11.10; Dogodogoro 5.5.

14 Ka viza tavitiqu, ara makaqu
qa gilagila valeanagamu za gamu za
pugelegamu na roiti leadi, ura gamu
gigalai valeania beto gamu boka vari-
vavanau lao lame.
15 Ba pana leta ani ara qa nyorogua
paranga vaneqineqidigamu za kaki
ginugua ko gamu muke mumadi ria,
ura ara na Tamaza tu za vaniziu nana
roquroqu varialona ara
16 ko qa nabuluni ara i Jisu Karisito
pana tadiria na tinoni karovodi. Qa
roiti vei na iama ara ko qa vari-
vagigalaini na nongoro leana tana
Tamaza, ko ria na tinoi karovodi
mari vazozoto za mari vei na vari-
vana za vaqerai na Tamaza beto za
vamadia na Ongu Tabuna.
17 Ego ko pana qua kole maka ti Jisu
Karisito za ara qa boka vaqatani ria
na qua roiti qa nabuluni na Tamaza.
18 Ara manake pojaria mule ria na
goto zakazava, goto ria gu za vaniziu
na bokaboka na Karisito ko qa roitidi
ko ria na tinoni karovodi mari vazo-
zotoa na nongoro leana. Na Karisito
za roitidi pana taqu za ari pana qua
paranga na roiti,
19 pana neqidi na vinagilagila beto
na roiti varivagabaradi. Ko qa boka
roitidi ara za ari pana neqi tana On-
gongu. Ko na vuana za podalai pa
Jerusalema ko mi livutu kamua pa ia
pa Ilurikoni za qa tori vaokotia tu ara
za na vavakatona na nongoro leana
tana Karisito.
20 Ko ara za na qua kuta ngalingali
za vei ko ma vavakatoni na nongoro
leana pana kota tu za oqoro izongo
tanongoro na izongona na Karisito
qa gua. Ura vei mana roiti pana
kota za tori tanongoro tu nari za pala
mana vei gu na tinoni roiti ruma za
vaturua na ruma pana nana koko-
vana tu na goto tinoni tu.
21 Goto ara qa roitini tu aza vei za
pojai na Kutikuti Tabuna, ari za gua
vei,
<<Ria qari oqoro taule vadi aza za
mari batabata,
beto ria qari oqoro nongoroni za
mari gilagilai,>> za gua.

15:21 Aisea 52.15.

Na Ngutinguti ti Paula ko Mina Kamu pa Romu

22 Ego ko pana ginuana qa vavaka-
toni na nongoro leana ani za ara
qa kole tasuqusuqutu kubo totozo ko
qake boka lame tadigamu ara.
23 Ba koviria kepore mule za kaki ia
pana kota ari qari oqoro nongoroni
na Karisito, beto na qua nyorogua ko
ba lame ovikigamu za tori kolena tu
zoku aoro,
24 ko koviria qa rovea za pala mana
boka nogoto ko mana ovkigamu za
gamu tonai mana rererege lao pa
kota pa Sipeni. Ko qa rovea za
pana qua rerege jola vei ketakoi
za mana dogorogamu za gamu, ko
gamu ba pana liguna mana suvere
qeraqera tavitigamu iapeki totozo gu
nari muna boka vatana tokaniziu
pana qua rererege.
25 Ba koviria za ma pogozo gore
vadi mae na varivana poata ria na
tinoni tana Tamaza pa Jerusalema qa
gua.
26 Ura ria na ekelesia pa Masidonia
beto pa pikata guguzu pa Akaia za
pana dia qeraqera qari varikamudi
ria na varivana ari ko mari tokadi
ria na tinoni golabadi qari suvere
tavitiria ria na tinoni tana Tamaza pa
Jerusalema qari gua.
27 Ko pana dia qeraqera beto ko
pana dia roverove za pada tugu ko
bari roiti vei qari gua nari za qari
roiti vei ari. Ura ria na tinoni
karovodi za qari somana tatoka pana
dia toa ongongu tonai qari nongoria
na nongoro leana pana tadiria, ko za
pada tugu za ria na tinoni karovodi
mule mari tokadi pana kalena na dia
izizongo ria na tinoni Jiu qari vazo-
zoto pa Jerusalema.
28 Ego ko tonai mana vaokotia mae
tu ara za na roiti ani ko mana tori
vakarovo valeana laoa tu ara tadiria
pa Jerusalema za doru poata qari
varikamudi ari, nari za beto mana
jola vei tadigamu ko mana lao pa
Sipeni.
29 Ko qa gilagila valeania za tonai
mana lame tadigamu za pala na

mana lavata tana Karisito za mana pogozo lameni ara.

30 Ego taqe tori kole maka tavitia tu na nada Bangara i Jisu Karisito za gita beto na Ongongu za tori vadigita tu na variroqu ko taqe boka makarai variroqu. Ko za vei za, ka viza tavitiqu, qa tepa vitivitigigamu ara za gamu ko mu somana tavitiziu pana varavara vaneqi lao tana Tamaza,

31 ko ma tavalegazadi ara ria na tinoni qarike vazozoto pa Jiudia beto ko ria na tinoni tana Tamaza pa Jerusalema ba mari qerani za na roiti ninabulu mana roitini.

32 Mu varavaradi za ari, ko vei pana nyorogua tana Tamaza nari za tonai mana lame kamugamu za gamu za mana minyere mae ko mana tavangalingali mule pana tadigamu.

33 Na qua varavara za na Tamaza bule mi somana tadigamu doru. Agua.

16

Na Roquroqu ti Paula lao tadiria na Okokoto Tinoni pa Romu

1 Ego qa ule vadigamu zana ko muna boka rangea i Poibe, aza maka luluda reko pana nada kole maka tana Karisito beto ko aza tu za maka nabulu pana ekelesia pa guguzu pa Kenikiria.

2 Ko mu vakamu valeana veini maka tinoni ta Bangara aza pana uana garona vei taqe vakamuria na tinoni tana Tamaza beto ko mu dogoro tokani pana kaki zakazava bi qasani tonai za korapa tadigamu. Ura maka reko varitokai valeana tadiria na kubo tinoni beto ko taqu tugu vei aza.

3 Mu pojadi na qua roquroqu tadi ari Pirisila beto i Akuila na marenena. Ria za qari makarai roiti tavitiziu ara pana nabuluna i Jisu Karisito,

4 beto vei ko mari aloa na toa taqu qari gua nari za qarike matagutu gona pale zozoto na dia toa. Ko nake ara gu makaqu za qa paranga lao tadiria, goto ria doru ekelesia tugu vei tadiria na tinoni karovodi za qari paranga leana lao tadiria.

5 Mu pojadi tugu vei na qua roquroqu ria na ekelesia qari varikamu pana ruma tadi ari kori.

Mu pojani na roquroqu tana qua baere leana i Ipaenitosi, aza na tinoni momoe pa kota pa Esia za vazozotoa na Karisito.

6 Mu pojani na qua roquroqu ti Mere, aza za pavu tale vivivadigamu gamu.

7 Mu pojadi na qua roquroqu tadi ari Adoronikosi beto i Iuniasi, ria na Jiu tavitiqu ara beto ko perangaina ba qari suvere tavitiziu tu ara pa ruma varipiuna. Na tinoni tagarunudi poreveveidi beto ko tonai tu qa oqoro gilagilai na Karisito ara za qari podalai tutia na Karisito ria.

8 Mu pojani na qua roquroqu ti Amipiliatosi, aza na qua baere leana za tutia na Bangara.

9 Mu pojani na qua roquroqu ti Ubanosi, aza na tinoni za makarai roiti tavitigita pana roiti tana Karisito; beto mu pojani tugu vei na qua roquroqu ti Sitakusi, aza na qua baere leana.

10 Mu pojani na qua roquroqu ti Apelesi, aza na tinoni nabuna pana nana rangerange lao tana Karisito; beto mu pojadi tugu vei na qua roquroqu tadiria na puku tatamana ti Arisibobulosi.

11 Mu pojani na qua roquroqu ti Herodioni, aza na Jiu tavitiqu; beto mu pojadi tugu vei na qua roquroqu tadiria pana puku tatamana ti Nakisosi, ria qari vazozotoa na Bangara.

12 Mu pojadi na qua roquroqu tadi ari kori reko ari Turupaina beto i Turuposa, ria qari pavu taleni na Bangara; beto mu pojani tugu vei na qua roquroqu tana reko i Pesisi, aza na nada baere leana za pavu tale vivivani na Bangara.

13 Mu pojani na qua roquroqu ti Ruposi, aza na tinoni za tabata pikatana na nana na Bangara; beto mu pojani tugu vei na qua roquroqu tana

tinana, aza ara ba za kopu veiniziu tugu na tuna.
14 Mu pojadi na qua roquroqu tadi ari Asunikiritosi, i Peleqoni, i Hemesi, i Patorobasi, i Hemasi, beto ko ria doru qari tutia na Karisito qari somana suvere tavitiria ria.
15 Mu pojadi na qua roquroqu tadi ari Piloloqosi, i Jiulia, i Nereusi beto na luluna reko, beto i Olumipasi beto ria doru tinoni tana Tamaza qari suvere tavitiria ria.
16 Mu varigozoro pana uana madina tonai mu varikamu. Ria doru ekelesia tana Karisito pana ia pani qari garunu laoni na dia roquroqu tadigamu.

Na Vavanau Vinabetobetona

17 Ego qa tepa vitivitigigamu ara za gamu, ka viza tavitiqu, ko mu dogoro kopudi ria qari roitidi na varivaripiarai beto na varivarivalotu. Na dia roiti za goto pana varivagigalai aza gamu qu tori tekua tu, ko mu ukudi ria na tinoni vevei zara
18 Ura ria na tinoni vevei zara za nake nada Bangara na Karisito za qari nabuluni, goto qari roiti tutia na dia nyorogua gu makadi. Qari paranga vagigigalai beto qari paranga valomolomozo ko qari nyoravaria na roqudi ria za munyala gu na toka vapirudi.
19 Ba na veveimiu gamu gamu vatabea na nongoro leana tana Karisito za tanongoro tadiria doru tinoni, ko na veveimiu gamu za qa qerani ara. Ko qa nyoroguadigamu za gamu mu tavagigala ko mu roitini na leana, beto mu lioso ko mu kilu pale na ikerena.
20 Ko vei muna vei gamu nari za na Tamaza, aza na kutana na bule, za tata mina vakilasia ko muna bangara jolani gamu i Setani. Na variroqu varialona ta nada Bangara i Jisu mi somana kole tadigamu.
21 Za garunu laoni nana roquroqu tadigamu i Timote, aza za makarai roiti tavitiziu ara; beto vei tugu ari Lukasi, i Jasoni beto i Sosipatorosi, ria na turaqu ara.
22 Ara Tetiosi, maka tinoni tugu tana Bangara beto qa kuti vagorea na leta ani, za qa garunu laoni na qua roquroqu tadigamu.
23 I Qaiosi, aza za vatogaziu ara Paula pana nana ruma beto ko na ekelesia doruna ba za varikamu tugu pana ruma tana, za garunu laoni na nana roquroqu tadigamu. I Erasitasi, na tinoni kopu poata tana guguzu lavata pani, beto ko i Kuatosi na turada, ba qari garunu laodi tugu na dia roquroqu tadigamu.*

Na Vinatarazae

25 Aza za boka vaturu vaneqigamu vei za uleni na nongoro leana taqu beto tonai za tatarae i Jisu Karisito, beto aza vei za tadogoro votu pana zozoto za tagolomo pana zoku totozo pa moa,
26 ba koviria za tori bola votu tu pana kutikuti tadiria na tinoni korokorotai beto ko pana varigarunu tana Tamaza kole jolana, ko ria doru puku tinoni mari vazozotoa beto mari vatabea aza,
27 aza za maka makamakaina Tamaza gigigalaina jola mi tavatarazae, pana roiti ti Jisu Karisito, kamua na kamua! Agua.

* **16:23** Kaki kutikuti pa moadi na pikata 24 za kole pani ko ari za gua, <<Na variroqu varialona ta nada Bangara i Jisu Karisito mi somana kole tadigamu doru.>>

Pa Koriniti Momoe

Na Revangana na Leta

1 Ara Paula, pana nyorogua tana
Tamaza za soruziu i Jisu Karisito ko
qa maka tinoni tagarunuqu tana za
ara, beto i Sositenesi na taida aza za
korapa suvere tavitiziu ara.
2 Na leta ani za lao tadigamu na
ekelesia tana Tamaza pa Koriniti.
Gamu za kukudigamu ko na nana
tinoni na Tamaza za gamu, beto ko
gamu tavalioso ura gamu kole maka
tavitia i Jisu Karisito. Ko na leta ani
za lao tugu vei tadiria doru tinoni
qari varikamu doru ia ketakoi ko qari
vatarazaea na nada Bangara i Jisu
Karisito, aza na Bangara tadiria beto
ko tadigami tugu vei.
3 Na variroqu varialona beto na
bule tana Tamaza na Tamada beto
na Bangara i Jisu Karisito mi somana
tadigamu.

Na Paranga Leana ti Paula

4 Ara qa paranga leana lao tana
qua Tamaza doru totozo ura aza za
vadigamu na mana totonai gamu
kole maka tavitia i Jisu Karisito za
gamu.
5 Ura pana miu kole maka tavitia
na Karisito za qu tavaizizongo pana
doru zona za gamu- pana paranga
beto pana gigalai.
6 Ko na bokaboka gamu izongoria
gamu ria za uleni za na vavakatona
na Karisito gami ule vadigamu gami
za zozoto.
7 Ko za vei za kepore maka vari-
vana tana Ongongu bu qaqani gamu
tonai gamu korapa adono gelegeleni
za na bola votuna na nada Bangara i
Jisu Karisito.
8 Ko na Karisito tugu vei za mina
vabageregamu pana miu rangerange
tinganai mina kamua na vinabet-
ona, ko mina kepore maka miu pake
pana rane tana nada Bangara i Jisu
Karisito.
9 Na Tamaza zake boka teteria
nana paranga. Ko aza tugu za
na Tamaza za sorugamu ko gamu
makarai toa tavitia gamu za na Tuna
na Tamaza, i Jisu Karisito na nada
Bangara.

Na Varipikatai za Kole pa Ekelesia

10 Ka viza tavitiqu, qa tepa vitiv-
itigigamu ara pana izongona na nada
Bangara i Jisu Karisito za gamu ko mu
makarai suvere varikamu. Ko pana
miu makarai suvere za muke okoto
tapikapikata pana gotogoto minete,
goto mu maka gu pana roquroqu
beto pana uana.
11 Qari tori ule valeleana vaniziu
tu ria na tavitina i Koloe za na
veveina na nominomi za korapa kole
pa varikorapaimiu gamu, ka viza
tavitiqu.
12 Na ginuana qa paranga vei
ari za ura gamu za gamu okoto
mijatamiu kalena ko gamu okoto
parangamiu tu. Maka za paranga,
<<Ara ti Paula,>> za gua. Maka mule
za paranga, <<Ara ti Apolosi,>> za
gua. Maka goto za paranga, <<Ara
ti Pita,>> za gua. Maka goto mule za
paranga, <<Ara tana Karisito,>> za
gua.
13 Koviria za gamu okoto pikapika-
tia pana okokoto minete gamu za
maka Karisito gu! Ae vei, i Paula za
ukedigamu pa korosi? Ba pana izong-
ona i Paula za gamu tapaputaiso?
14 Qa paranga leana lao tana
Tamaza ara ura kepore maka gamu
za ba paputaisoia ara goto ari Kirisi-
pasi beto i Qaiosi gu.
15 Ko kepore za maka tinoni mina
boka paranga vei aza za tapaputaiso
pa nizongoqu ara bi gua.
16 Koi dai, na tatamana tugu vei
ti Sitepanasi za qa paputaisoia ara,
goto kepore mule za maka gamu qa
vakoinonogia vei ba paputaisoia.
17 Ura na Karisito zake garunuziu
ara ko mana varipaputaiso goto qa
tagarunu ko mana taraeni tu na non-
goro leana. Ko qa tagarununi ara
ko mana taraeni nake pana paranga
gigalai tana tinoni za na nongoro, ura
keta na nongorona na korosi tana
Karisito mi tavakobakoba nana neqi.

Na Karisito na Neqi beto na Gigalai tana Tamaza

18 Ura na nongorona na Karisito
za uke pa korosi za kepore zozoto
veveina pana tadiria qari muma, ba
tadigita taqe korapa taalo za na non-
goro aza za na neqi tana Tamaza.
19 Ari za gua vei za na Kutikuti
Tabuna,

<<Ara mana piara pale za na gigalai
tadiria na gigigalaidi,
beto na roverove tadiria na
tinoni roverove mana tupele
paledi ara,>> za gua.

20 Ko koviria pae za na tinoni gigi-
galai? Pae za na tinoni lugena pana
Vavanau ti Mosese? Pae za na tinoni
pa kasia guguzu ani za boka vitiv-
itigi pana variguadi na roverove? Na
Tamaza za vatadogoroni za na gigi-
galai tadiria na tinoni gigalai za na
galegale pupugu gu.
21 Ura na Tamaza za gigalai jola ko
za vei za mijatia aza za ria na tinoni
pa kasia guguzu za marike boka gi-
lagilani pana dia gigalai makadi ria
na Tamaza. Ko za vei za aza tugu
na nongoro za tagigala na goborona
gami taraeni gami za mijata varoitia
ko za aloria ria qari vazozoto.
22 Na tinoni Jiu qari tepai kaki roiti
varivagabaradi tu beto mari vazo-
zoto qari gua goto ria Qiriki qari
nyaqoa na gigalai tu.
23 Goto gami za gami taraeni za na
veveina tu na Karisito za tavauke pa
korosi. Ko na nongoro aza za na patu
varivatatupena tadiria na Jiu beto
maka zakaza gobogoborona tadiria
na tinoni karovodi;
24 goto tadiria za kukuria na
Tamaza, ria na tinoni Jiu beto na
Qiriki, za na nongorona na Karisito
za vatadogoroni za na neqi tana
Tamaza beto na gigalai tana Tamaza.
25 Aza na roiti za roitini na Tamaza
za vei maka zakazava duviduvilina
pana dogodogoro tadiria na tinoni;
ba na Tamaza za gigalai jolani na
gigalai tadiria na tinoni. Beto aza
za roitini na Tamaza za vei maka za-
kazava munyalana pana dogodogoro
tadiria na tinoni; ba na Tamaza za
neqi jolani na neqi tadiria na tinoni.
26 Ego, ka viza tavitiqu, mu dogo-
ria tu ae tinoni veveimiu za gamu
totonai za kukugamu na Tamaza ko.
Nake zokuna gamu za na gigalaimiu
pana dogodogoro tadiria na tinoni pa
kasia guguzu, nake zokuna gamu za
na poreveveimiu, nake zokuna gamu
za na podo lame veimiu pana tata-
mana poreveveidi.
27 Ba aza tugu na zakaza qari do-
goro veini na duviduvilina ria na
tinoni pa kasia guguzu za mijatia na
Tamaza ko za vakeadi ria na tinoni
gigalaidi; beto ko aza tugu na zakaza
qari dogoro veini kepore nana neqi
ria na tinoni pa kasia guguzu za mi-
jatia na Tamaza ko za vakeadi ria na
tinoni neqidi.
28 Beto ko aza tugu qari dogoro
veini na lame veina pana tatamana
nake poreveveina ria na tinoni pa
kasia guguzu beto na zakaza qari
tadogoro vagore pale ko na kepore
zozoto veveidi qari guni za mijatia
na Tamaza ko za vakepore veveini
beto paledi ria qari tadogoro vei na
poreveveidi.
29 Ko za vei za pa moena na Tamaza
za kepore maka tinoni mina boka
vaqatani za ara qa poreveveiqu jola
mina gua aza.
30 Na Tamaza za na kutana na miu
kole maka tavitia i Jisu Karisito, ko na
Karisito za na tinonina na gigalai zo-
zotona za vadigita na Tamaza. Beto
ko pana roiti za roitini aza taqe
tavatuvizi pa moena na Tamaza za
gita, beto za pikata kaledigita nana
tinoni beto za ruvatagita na Tamaza
za gita.
31 Ko za vei za ari za gua vei za
na Kutikuti Tabuna, <<Na tinoni za
nyorogua vaqata za mi vaqatani na
veveina na Bangara,>> za gua.

2

Na Nongorona na Karisito za

1:19 Aisea 29.14. **1:31** Jeremae 9.24; 2 Koriniti 10.17.

Tavauke pa Korosi

1 Ka viza tavitiqu, ara tonai qa lame
tadigamu za qake lame taraeni pana
paranga vavagegoai lavalavatadi
babi pana gigalai koridi za na gigalai
golomona na veveina na Tamaza.
2 Ura ara qa vanyumu valeania pa
roququ ko kepore mule za maka za
qa nyorogua gilagilai tonai qa suvere
tavitigamu gamu goto na veveina gu
i Jisu na Karisito, aza na Karisito za
tavauke pa korosi.
3 Ko ara tonai qa lame tadigamu za
qa munyala, beto qa matagutu ko qa
neqeneqere.
4 Ko na qua paranga beto na tarae
za zake koko lame vei pana paranga
gigalaidi ko vei ko bu vazozotoziu
gamu qake gua, goto za tadogoro
votu na zozotona ura na neqi tana
Ongongu tana Tamaza za tabata
votu.
5 Ko za vei za na rangerange
tadigamu zake togaza pana gigalai
tana tinoni goto pana neqi tu tana
Tamaza.

Na Gigalai tana Tamaza

6 Ba maka gigalai tugu za gami
vavakatoni gami pana tadiria qari
matua pana rangerange. Ba na gi-
galai aza za nake gigalai tadiria pa
kasia guguzu ani babi tadiria poredia
neqi pana kasia guguzu ani, ria pala
mari murimuri.
7 Goto gami za na gigalai tana
Tamaza gami vavakatoni za aza
na gigalai golomona tana Tamaza.
Na tagolomo kolena aza ba na
Tamaza za tori nguti vakolea tu
tonai za oqoro taroiti na kasia
guguzu ko na gigalai golomona za na
valavatadagita za gua.
8 Kepore ria za poredia neqi pa ka-
sia guguzu bari gilagilai na veveina
za na gigalai golomona ani, ura vei
bari gilagilaidia ria nari za barike
vaukea ria pa korosi za na Bangara
lavata.
9 Ba ari tori za gua vei tu za na
Kutikuti Tabuna,

<<Na zakaza zake dogoro kamua na
mata
beto zake nongoria na talinga,
beto ko zake rove kamua pa roquna
na tinoni,
za aza tugu za vanaqiti vadi na
Tamaza
ria qari roquroqua aza,>> za gua.

10 Na Tamaza za garunia za na
nana Ongongu ko aza za tori vak-
abere vadigita tu za na nana gigalai
golomona. Ura na Ongongu za nyaqo
votudi doru zakaza, tavitia vei tugu
na zakaza koridi tana Tamaza.
11 Ria na tinoni qarike gilagilai za
doru veveina maka goto tinoni goto
na ongonguna gu makana na tinoni
aza za gilagilai. Ko za vei za doruna
veveina na Tamaza ba kepore tugu
maka za gilagilai goto na Ongonguna
gu makana na Tamaza.
12 Ba gita za nake ongongu tana
kasia guguzu za taqe tekua goto aza
tu na Ongongu za koko lame pana
tana Tamaza, ko za vei za taqe gi-
lagila valeanaria ria na varivana za
vadigita na Tamaza.
13 Beto ko na varivana ari za gami
vavakatodi gami nake pana varivagi-
galai koridi tadiria na tinoni gigalai
goto pana varivagigalai tu tana On-
gongu, tonai gami vilasa vakabere-
ria ria na varivagigalai zozotodi tana
Ongongu.
14 Na tinoni zake izongia na On-
gongu za zake boka tekuria ria na
varivana tana Tamaza. Qari kepore
veveidi zozoto pana tana ria beto
zake boka dogoro vakabereria, ura
na zakaza ria za qari boka tadogoro
vakabere tonai za izongia gu na On-
gongu na tinoni.
15 Na tinoni za izongia na On-
gongu za boka dogoro vilotoria ae na
poreveveidi vei doru zakaza, ba ria
na goto tinoni za marike boka dogoro
vilotia aza makana.
16 Ura ari za gua vei za na Kutikuti
Tabuna,

<<I zei za tori lugea mae tu za na
roquna na Bangara?

2:9 Aisea 64.4; 52.15. **2:16** Aisea 40.13; Romu 11.34.

I zei za tori vavanaua mae tu aza?>> za gua.

Ba gita za taqe tori izongia tu za na roquna na Karisito.

3

Na Nabulu tana Tamaza

1 Ka viza tavitiqu, ara qake boka paranga veidigamu ria qari izongia na Ongonguna na Tamaza za gamu. Goto qa paranga veidigamu gu ria na tinoni za bangaradi na kasia guguzu ani, gamu vei ria qarike matua goto qari melalu pana dia toa tutina na Karisito.
2 Ara qa vasusudigamu na meleke gu za gamu, nake ganigani mauruna, ura gamu oqoro pada ko muna ponyolia na ganigani mauruna za gamu. Ko za kamua koviria tugu ba gamu oqoro tugu boka ponyolia aza,
3 ura gamu korapa toani na uana tana tinoni pa kasia guguzu ani za gamu. Na toa varikonokono beto na varinominomi qari kole pa varikorapaimiu gamu qari uleni gu za gamu gamu korapa toani na uana tana kasia guguzu beto ko na toa tadiria na tinoni pa kasia guguzu za gamu.
4 Totonai za paranga maka, <<Ara ti Paula,>> za gua, goto maka mule za paranga, <<Ara ti Apolosi,>> za gua, nari za gamu roiti vei vaputaputa na tinoni za toani na uana pa kasia guguzu za gamu.
5 Ko na za i Apolosi? Na za i Paula? Gami za na nabulu gu tana Tamaza ko gami tokadigamu gu ko gamu vazozotoa gamu za na nongoro leana. Ko gami za gami okoto roitini gu aza na roiti za iadigami na Bangara ko mami roitini za gudigami.
6 Ara qa umuma, i Apolosi za iuria na umuma, ba na Tamaza tu za vatoaria za na umuma.
7 Ko na tinoni za umuma beto na tinoni za iuria na umuma za nake poreveveidi, goto na Tamaza tu aza za vatoaria na umuma za na poreveveina.
8 Na tinoni za umuma beto na tinoni za iuria na umuma za qari varitoto gu. Ko pala mari okoto tekua tugu ari kori za na tabarana na dia roiti qari roitidi.
9 Ura gami za na tinoni gami makarai roiti tavitia gu na Tamaza, goto gamu za na inuma tana Tamaza beto ko na ruma tana Tamaza.
10 Pana varivana za vaniziu na Tamaza za ara qa roiti vei maka tinoni balabalau roiti ruma ko qa vaturua ara za na kokovana, beto za kaki goto tinoni za qari lame jokai za na roiti. Ba doru tinoni za mari dogoro valeania za ae qari korapa roiti vei.
11 Ura kepore mule za maka goto kokovana mina tavanyumu mule na veveina aza za tori tavanyumu tu, i Jisu Karisito.
12 Kaki pala mari varoitiria pana roitina na ruma aza ria na zakaza poreveveidi vevei na qolo, na siliva, beto na patu poreveveidi; goto kaki za na zakaza nake poreveveidi vevei na suvege, na buruburu, beto na gazoro ukedi za mari varoitiria.
13 Na okokotodia roiti za mari okoto tadogoro votu, ura pana rane varituti za pala mari tabata vakaberedi gu ria na dia roiti. Ura pala mina votu tavitia na iku za na rane aza, ko na iku mina podekeria za doru okokoto roiti tadiria ko mina ule votuni ae roiti veveina aza.
14 Vei minake gania na iku za na roiti tana tinoni za roitini pana kokovana aza, nari za pala mina tekua tugu na tinoni aza za na nana pinia.
15 Goto vei mina gania na iku za na roiti tana tinoni aza, nari za aza minake teku pinia aza. Ba aza makana pala mina taalo, mina vei na tinoni za tasaputu votu pa iku.
16 Gamu tori gilagila valeaniamiu tu gamu za na zelepade madina tana Tamaza za gamu beto ko na Ongonguna na Tamaza za kole tadigamu.
17 Na tinoni za varipiaraini na zelepade madina tana Tamaza, za na Tamaza mina piaria tugu za na tinoni aza. Ura na zelepade madina tana Tamaza za na nana mijata kalena na Tamaza, ko gamu tugu

za na zelepade madina tana Tamaza aza.
18 Muke vasianigo makamu ao na
tinoni. Vei maka gamu bi rove veini
za gigigalai pana dogodogoro tana
kasia guguzu ani bi gua, nari za mi
vei tu maka tinoni duviduvilina mae
ko mi gigalai zozoto aza.
19 Ura na gigigalai tana na ka-
sia guguzu ani za na zakaza kepore
laona zozoto pana tana Tamaza. Ura
ari za gua vei za na Kutikuti Tabuna,
<<I Tamaza za vagonaria pana dia
gigalai makadi ria na tinoni gigi-
galai,>> za gua.
20 Beto ari mule za gua vei za na
Kutikuti Tabuna, <<Na Bangara za gi-
lagilainana za na roqudi ria na tinoni
gigigalai za qari kepore na veveidi,>>
za gua.
21 Ko za vei za kepore za maka
tinoni mi kemaradi za na veveidi na
tinoni! Ura doru maka za za na miu
ko na valeana betomiu gamu,
22 bi Paula bi Apolosi bi Pita babi na
kasia guguzu, bi na toa babi na uke, bi
na totozo koviria babi na totozo uka
riza. Dorudi ari za na miu beto gu
gamu,
23 beto ko na nana na Karisito za
gamu, beto ko na Karisito za na nana
na Tamaza.

4

Na Tamaza za Kukugami ko Gami Nabuluni na Karisito

1 Ko gamu na tinoni mu dogoro
veidigami na nabulu tana Karisito gu
beto na tinoni gami tavakopuni gu
ko gami taraeni na gigalai golomona
tana Tamaza gami.
2 Ko maka zakaza poreveveina za
tanyorogua tabata tadiria na nabulu
za mari tinoni tarangedi ria.
3 Ba pana taqu za qake va-
poreveveinaia za gamu babi ria na
goto tinoni bari pituziu, beto ko
makaqu ba qake pitu muleniziu tugu.
4 Kepore za maka sela qa gilag-
ilaziu ba roitini, ba qake korapa
paranga vei ko ara qa tuvizi qake
gua za. Goto na Bangara tu za aza
za kolenana nana tuvizina ko mina
pituziu ara.
5 Ko za vei za muke tori roitini
tu na miu varituti totonai za oqoro
kamua na nana totozo totonai mina
lame na Bangara. Ko mina tolanga
vavoturia pa kabekaberena aza ria
na zakaza qari korapa tagolomo pa
rorodomona beto ko mina vabola vo-
turia ria na uana golomodi pa bulodi
na tinoni. Ko totonai tu za mari okoto
tekua ria na tinoni pana tana Tamaza
tu za na vinalavata.
6 Ko pana laemiu gamu, ka viza
tavitiqu, za qa vavapadadigami gami
kori Apolosi ria na zakaza ari, ko
gamu mu batia pana tadigami za
na ginuana na vavanau <<Muke tete
jolani na pada za tapoja pana ku-
tikuti,>> gami gua. Beto ko vei ko
gamu ba muke varivagore lao lameni
za na veveina gamu vaporeveveinia
maka tinoni matamata goto maka
gamu vagorea.
7 Ura gamuke poreveveina joladi
ria na goto tinoni gamu. Na za mae
za gamu izongia gamu vei za goto
pana varivana za tori vadigamu tu na
Tamaza? Bi julingai tu! Ego ko vei
doruna gamu izongoria gamu za na
varivana gu, nari na za laona gamu
vaqavaqata kale pu vei nake vari-
vana tu ria gamu izongoria?
8 Gamu roverove veidigamu gamu
tori pote taluagemiu tu za gamu!
Gamu dogoro veidigamu gamu tori
izizongomiu tu pana varivana tana
Tamaza za gamu! Gami gami oqoro
bangara goto gamu gamu dogoro vei-
digamu gamu tori bangaramiu tu! Ko
ara qa nyoroguani tugu za bu ban-
gara zozoto za gamu, ko gami ba bi
boka somana bangara tavitigamu za
gamu qa gua!
9 Ura ara qa rovea za na Tamaza
za vadigami na tuturuna kepore
veveina zozoto gami na tinoni
tagarunumami ko gami vei ria na
tinoni qari tapitu ko mari tavauke
vakekea qari gua, ko gami za na dia
aauna ria na kasia guguzu, ria na
mateana beto ria na tinoni.

3:19 Jobi 5.13. **3:20** Kera Vatarazae 94.11.

10 Gami na tinoni duviduvilimami
ura gami vazozotoa na Karisito,
goto gamu gamu tavagigala pana
miu tutina na Karisito! Gami na
tinoni munyala, goto gamu na tinoni
neqimiu! Gamu gamu tavabangara,
goto gami gamike tavalavata!
11 Za kamua tugu pana totozo ani
za gami burana, gami kidepe, qari
ruaja na mami poko, gami tapoara
vakekea, gamike togaza pana maka
ia,
12 beto gami pavu taleni limamami
makamami ko gami tekua na gani-
gani. Tonai qari poja taridigami na
zakaza ikeredi ria na tinoni, nari
gami tepa vadi na mana. Tonai qari
aru vitivitigigami ura gami tutia na
Karisito, nari gami peki gozororia
tugu gami ria na vitigi ria.
13 Tonai qari poja vikevikeregami,
nari za gami paranga varivaneqi gu
gami. Ko za kamua pana totozo ani
qari veidigami na nyanyao beto na
pajidi doru manugu pa kasia guguzu
za gami.
14 Ara qa kutia na leta ani nake vei
ko ma vakeagamu gamu qa gua za,
goto qa veidigamu na qua koburu qa
roquroquria ko ma vatavagigalaria
qa gua.
15 Ura vei bari zoku vitivitigi tu ria
qari kopudigamu na totolidigamu za
gamu, ba maka gu za na tamamiu
gamu. Ura pana miu toa tutina
na Karisito za ara gu za qa vei
na tamamiu ko qa pogozo lame
vadigamu na nongoro leana.
16 Ko qa tepa vitivitigigamu ko mu
dogoro tutia gamu za na toa taqu.
17 Ko za vei vaputaputa aza za ara
qa garunu laoni pana tadigamu i
Timote, aza za vei na tuqu qa roqua
beto qa rangea pana toa tutina na
Bangara. Ko aza za mina vanono-
gadigamu ria na qua uana pana toa
tutina i Jisu Karisito. Ria na uana
ari za qa varivagigalaidi pana doru
ekelesia doru kota.
18 Kaki gamu za qari rove veini
manake lame ovikigamu ara qari
gua, ko qari vavalavatai.
19 Ba ara za nake zovaina beto
za pala mana lao gu, vei mina ny-
oroguaniziu na Bangara ko mana
lao. Ko tonai za mana dogoro vo-
tuni makaqu ara za nake paranga gu
makana tadiria na tinoni vavalavatai
goto na dia neqi tugu vei.
20 Ura na binangara tana Tamaza
za nake zakaza za kole pana paranga,
goto za kole pana neqi za tabata votu
tu pana uana tadiria na tinoni.
21 Ko na za gamu nyoroguani?
Tonai mana lame nari gamu ny-
oroguani mana pogozo taridigamu
na piqolo, ba ma lame pana uana
variroqu beto na momozona?

5

Na Toa Lulasana pa Ekelesia

1 Ego ko qari tori ule valeleana va-
niziu tu ara za na toa lulasana za
taroiti pa varikorapaimiu gamu, aza
na toa ikikerena vei ria tu na tinoni
karovodi ba barike roitini. Qari
vavakato vaniziu za maka tinoni za
puta tavitia na tinana vakarovo qari
guniziu.
2 Ba gamu zake tana goregore tu
na miu uana vavalavatai! Za pada
bu takulangani tu gamu za na toa
vei aza, beto na tinoni za roitini na
roiti aza ba bu varijo pale pana miu
varikamu.
3 Ara za qake suvere tavitigamu za
gamu ba qa korapa tugu suvere tavit-
igamu pana qua roquroqu. Ko qa
kale pu vei na tinoni za korapa tugu
suvere tavitigamu ko qa tori pitua tu
ara pana izongona na nada Bangara
za na tinoni za roitini na roiti lulu-
lasana vei zana.
4 Totonai muna varikamu pana
neqi ta nada Bangara i Jisu, ko ara
tonai ba qa korapa suvere tavitigamu
pa buloqu,
5 za mu loi lao vani i Setani za na
tinoni vevei aza ko mi tapiara na tin-
ina beto ko na ongonguna mi taalo
pana rane varituti tana nada Ban-
gara.

6 Nake leana za na vaqavaqata
gamu roitini gamu. Gamu tori gilag-
ilaimiu tu gamu za iapeki vavakovu-
runi palava gu ba za vakovuru
vaovulia za na palava doruna.
7 Mu varijo paleni za na sela za
vei na vavakovuruni palava leluna
ko mu lioso valeana. Ko gamu za
gamu tori vei tu na bereti nake kovu-
runa, ura na Karisito makana za tori
tavavavui tu aza na nada lami vavolo
Alokata.
8 Ko ta toani za na vavolo Alokata
ba take vatavitini na sela beto na
roiti ikikeredi qari vei na bereti qari
taroiti pana vavakovuruni palava;
goto ta vatavitini tu na toa liosona
beto ta pojai na zozotona, ari tu za
na uana qari vei na bereti nake kovu-
runa.
9 Pana maka qua leta momoe qa
kuti vadigamu za qa vavanaugamu
ko muke nagoria ria qari toani na toa
lulasana.
10 Ba nake vei ko ria doru tinoni
lululasadi pa kasia guguzu ani, babi
ria qari dogoro seidi na zakaza, babi
na tinoni za iko ragatia nana zakaza
na goto tinoni babi ria qari vatarazae
tamaza sekesekedi za qa guni ara.
Ura muna taloi tu pa kasia guguzu
ani ao beto za muna boka ukudi ria.
11 Goto na veveina qa kuti
vadigamu ara za muke nagoa za
na tinoni za gigala muleni makana
na tinoni tana Karisito aza za gua,
ba beto za toani aza za na toa
lulasana, za dogoro seidi na zakaza,
za vatarazae tamaza sekesekedi,
za varipoja vikevikere, za tinoni
bukubuku aruna, babi za iko ragara-
gatia nana zakaza na goto tinoni.
Muke izongo tekuteku tavitia za na
tinoni vevei aza.
12 Nake qua totona ara ko mana
tutidi ria pa peguruna na ekelesia,
goto gamu tu za mu tutidi ria pa leona
na miu ekelesia.
13 Na Tamaza tu mina tutidi ria pa
peguruna, goto gamu za aza vei za
pojai na Kutikuti Tabuna za: <<Mu
varijo pale pana varikorapaimiu
gamu za na tinoni za toani na toa
lulasana,>> za gua.

6

Ria na Tinoni tana Karisito qari Varivalao Pa ia Varitutina

1 Totonai maka gamu za kolenana
maka nana nominomi lao tana maka
turana pana tana Karisito, za ke-
pore zozoto na nana totona ko mina
pogozo laoni aza tana tinoni varituti
zake gilagilai Tamaza ko mi pitu vadi
za na nominomi aza. Na tuvizina za
aza mi pogozo laoni tadiria na tinoni
tana Tamaza ko mari vatuvizia za na
varinominomi aza.
2 Gamu tori gilagilaimiu tu gamu
za ria na tinoni tana Tamaza za pala
mari pitua na kasia guguzu. Ego ko
vei na kasia guguzu tu ba muna pitua
za gamu, nari za na bokamiu vitiv-
itigi gu za gamu ko muna tutidi za na
tapata pekipekidi!
3 Gamu tori gilagilaimiu tu gamu za
gita tana tutidi ria na mateana. Ko
vei mina vei aza, nari za na bokada
vitivitigi za gita ko tana tutidi ria na
zakaza pa toa ani!
4 Ko vei bi kolenana za kaki tapata
vevei ari, nari na za ginuana gamu
vanyumudi ria na tinoni za kepore
na dia tuturuna pa ekelesia?
5 Qa paranga vei ari ara ko qa
vakeagamu ke! Ae vei, za kepore
zozoto za maka tinoni pa varikora-
paimiu gamu bi peki gilagilai kaki za
ko bi boka vatuvizia maka tapata pa
varikorapaidi ari kori tamatazi tana
Karisito?
6 Ba ae za vei za ari kori tinoni
tana Karisito qari varivalao pa ia var-
itutina? Beto ko aza za ikerena jola
za ria tu na tinoni qarike vazozotoa
na Karisito za qari pitua na miu vari-
nominomi.
7 Ko na miu varivalao pa ia var-
itutina za tori uleni tu za gamu za
gamu munyala zozoto. Ae za vei
za gamuke boka dogoro vajola pale
gu gamu za na sela qari roiti lameni
ria na tinoni pana tamu? Ae za
vei za gamuke boka vamalumugamu
makamiu ko bari ikogamu?

5:13 Vavanau 17.7; 19.19; 22.21, 24; 24.7.

8 Goto gamu za gamu roitini tu za
na sela beto ko gamu ikoria tu ria
na tinoni, ko tadiria na taimiu tana
Karisito gu mule za gamu roiti vei.
9 Gamu tori gilagila valeaniamiu
tu gamu za ria na tinoni ikikeredi
za marike teku izongia za na binan-
gara tana Tamaza. Keta mu siana!
Ria qari toani na toa lulasana, ria
qari vatarazae tamaza sekesekedi,
ria qari barabarata, ria na marene
qari varikeza lao lame makadi,
10 ria qari ikiko, ria qari dogoro
seini maka zakaza, ria na tinoni
bukubukudi, ria qari varipoja vike-
vikere, ria qari iko teku ragaragata
za marike teku izongia na binangara
tana Tamaza.
11 Ko kaki gamu za zara na tinoni
veveimiu perangaina. Ba gamu tori
tavalioso tu pana miu sela, gamu tori
tavamadi tu, gamu tori tavatuvizi tu
pana neqi tana Bangara i Jisu Karisito
beto pana Ongonguna nada Tamaza
za gamu.

Mu Vatarazaeni na Tamaza na Tinimiu

12 Bi boka paranga za maka tinoni,
<<Ara qa tavamalumuni ko mana
boka roitidi gu doru zakaza qa ny-
orogua roitidi,>> bi gua. E, zozoto,
ba nake doru zakaza za qari tokani
na toa tana tinoni. Ara mana boka
paranga gu, <<Ara qa tavamalumuni
ko mana boka roitidi gu doru zakaza
qa nyorogua roitidi,>> ba gua, ba ara
manake vamalumia maka zakaza ko
mina vapinauzuziu.
13 Bi boka paranga za maka tinoni,
<<Na ganigani za nana na bori, beto
na bori za nana na ganigani,>> bi
gua. E, zozoto, ba na Tamaza mina
piara betoria za ari kori doru. Na
tinida za nake vavaroitina pana toa
lulasana, goto pana vatarazaena tu
na Bangara. Beto ko na Bangara tu za
kopuni za na tinida.
14 Na Tamaza za vaturu mulea
pana uke za na Bangara, ko gita ba
mina vaturu mule gita tugu vei pana
nana neqi.
15 Gamu tori gilagila valeaniamiu
tu gamu za na tinimiu za na kobu
tinina na Karisito. Ko ae vei mana
boka kobu tekua ara za maka kobu
tinina na Karisito ko mana joka laoni
mule pana tana maka tugele? Za
tapata jola!
16 Ba gamu oqoro tu gilagilai gamu
za na tinoni za joka laoni makana
pana tana maka tugele za makarai
maka tini tavitia tugu na tugele aza
aza? Ura ari za tori paranga vak-
abere vei tu za na Kutikuti Tabuna:
<<Ari kori za mari makarai maka
tinidi gu,>> za gua.
17 Ba na tinoni za joka laoni
makana tana Bangara za za maka
ongongu tavitia tugu na Bangara aza.
18 Mu ukuni za na toa lulasana!
Doru sela qari roitini ria na tinoni
za pa peguruna gu na tini, goto na
tinoni za toani na toa lulasana za roiti
ngangagulia na tinina makana.
19 Beko gamu tori gilagilaimiu tu
gamu za na tinimiu za na zelepade
madina tana Ongu Tabuna, aza za
vadigamu na Tamaza ko za kole
pana tadigamu. Ko gamuke izongo
muledigamu makamiu za gamu,
20 goto za tori vaivotudigamu tu
na Tamaza pana tabara. Ko za vei
za mu vatarazaeni na Tamaza za na
tinimiu.

7

Na Nanaza pa Kalena na Varielava

1 Ego koviria mana uli laoria ara za
na veveidi ria na zakaza gamu kuti
lame vaniziu gamu. Na zakaza leana
za na marene mike puta tavitia za na
reko.
2 Ba ura na toketoke pana toa lu-
lasana za korapa neqi, ko za vei za na
marene mi elava tekua tu ropi maka
maqotana makana, beto ko na reko
mi elava tekua tu ropi maka mare-
nena makana.
3 Ko na tuvizina za na marene
za mina vani na maqotana za na
tinina makana, beto ko na reko za
mina vani na marenena za na tinina
makana.

6:16 Podapodalaina 2.24; Matiu 19.5.

4 Ura na maqotana za keporenana
neqi ko mina lalaeni makana gu za
na tinina makana, goto na mare-
nena tugu vei mina somana lalaeni
za na tinina. Ko na marenena ba
za keporenana neqi ko mina lalaeni
makana gu za na tinina makana, goto
na maqotana tugu vei mina somana
lalaeni za na tinina.
5 Muke varidaimiuni gamu kori
tamabaragozo za na roiti tam-
abaragozo, goto pana miu makarai
varivaego za muna boka varidaimiu
mae iapeki totozo ko muna boka tap-
atianani na varavara. Ba pa liguna
aza za mu varikamu soga mule za
gamu kori. Pana zona vei aza za i
Setani minake boka toketokegamu
ura gamu gamuke boka aru muleni
za na miu nyonyorogua.
6 Aza qa koni ule vadigamu ani za
nake garunu, goto na vinamalumu
gu.
7 Qa nyoroguani ara za gamu
doru za bu suvere vei gu qa vei ara
makaqu qa gua. Ba okokoto tinoni
ko qari okotia tugu za na varivana
za lame vei pana tana Tamaza, ko
maka maka varivana tu za izongia
goto maka nari maka goto varivana
tu za izongia.

8 Ego tadigamu nake varielavamiu
beto ria na naboko reko za qa
paranga lao koviria: za leana jola za
vei bu suvere maka vei qa vei ara.
9 Ba vei munake boka aru muleni
za na miu nyonyorogua, nari za mu
varielava gu. Ura aza za leana jolani
mina kole vuruvurungu na nyony-
orogua pa miu toa za mu varielava
gu.

10 Ego tadigamu na tinoni
varielavamiu za ara qa paranga
vaneqineqidigamu, ko nake ara goto
na Bangara tu: na reko mike loia na
marenena.
11 Ba vei mina variloi pale tu za na
reko, nari za mi suvere maka gu za
na reko aza; ba vei minake vei za mi
mule lao vamomozo gu tana mare-
nena. Ego ko na marene ba mike loia
za na maqotana.

12 Ego pana tadigamu kaki mule
za nake Bangara goto ara gu za ma
paranga: bi vei maka tavitimiu pana
tana Karisito za korapa suvere tavitia
za na maqotana bike vazozotoa na
Karisito babi qerani gu aza za mina
suvere tavitia za na marenena bi gua,
nari za na marenena mike loi pale
aza.
13 Beto ko na reko za korapa suvere
tavitia na marenena bike vazozotoa
na Karisito babi qerani gu aza za
mina suvere tavitia za na maqotana
bi gua, nari za na maqotana mike loi
pale za na marenena.
14 Ura na marene za tavasomana
pana puku tinoni tana Tamaza pana
nana varielava lao tana maqotana,
beto ko na reko zake vazozoto za
tavasomana pana puku tinoni tana
Tamaza pana nana varielava lao tana
marenena. Goto bike vei za ria na
tumiu za bari vei na koburu rodomo,
goto aza za vei koviria za ria za qari
tavasomana pana puku tinoni tana
Tamaza.
15 Ba vei na kalena zake vazozoto
za bi nyorogua taloinana, nari za loia
ko mi taloi keninana. Totonai za
na tavitimiu marene babi na reko za
zake tapiuni ko bi kole podeke aru
varikamuni za na varielava aza, ba
na Tamaza za tori kukugita tu ko tana
makarai toani na toa bulebulena za
gita.
16 Ao na reko, ae qu vei qu boka
gilagilai tu ao za muna boka aloa
na marenemu vei muna suvere tavi-
tia? Ao quke boka gilagilai! Ao na
marene, ae qu vei qu boka gilagilai tu
ao za muna boka aloa na maqotamu
vei muna suvere tavitia? Ao ba quke
gilagilai tu!

Mu Toani na Toa za Nyoroguani na Bangara

17 Goto gamu doru za mu okoto
toani na bokaboka za vadigamu na
Bangara, beto ko mu toa vei aza qu
korapa suvere vei ao tonai za kukugo
na Tamaza. Ani qa varivavanauni
ara pa doru ekelesia
18 Na tinoni za tori tapobe tu tonai
za kukua na Tamaza aza za mike
podeke varijoa za na burina na

pobe. Na tinoni zake tapobe tonai za kukua na Tamaza aza za mike podeke tapobe mutu.
19 Ura na pobe za kepore veveina beto nake tapobe ba za kepore tugu veveina, goto aza gu za poreveveina za na vatabena na garunu tana Tamaza.
20 Gamu doru mu toa vei aza gamu korapa toa vei tonai za kukugamu na Tamaza.
21 Ae vei qu korapa na pinauzu totonai za kukugo na Tamaza ao? Zake vei makaza zana. Ba vei muna boka taruvata ao, nari za mu varoitia za na toa taruvatana.
22 Ura na pinauzu za takuku ko za kole maka tavitia na Karisito za na tinoni taruvatana tana Bangara aza, beto ko na tinoni taruvatana za takuku ko za kole maka tavitia na Karisito za nana pinauzu na Karisito aza.
23 Gamu za tori vaivotudigamu tu na Tamaza pana maka tabara. Ko muke vapinauzu muledigamu makamiu pana tadiria na tinoni.
24 Ko, ka viza tavitiqu, pana okokoto toa gamu korapa toani tonai za kukugamu na Tamaza za ketakoi tugu za mu suvere tavitia na Tamaza.

Na Veveidi ria qari Oqoro Varielava beto ria na Naboko

25 Ego na veveidi ria reko koregadi za kepore za maka garunu tana Bangara mana vadigamu, goto na qua roquroqu gu makaqu za ma vadigamu, ba pana variroqu varitokai tana Bangara qa boka tarange tugu ara.
26 Totonai qa dogoro laoa ara za na totozo tapata taqe lugeria gita koviria, za qa rovea ara za leana jola za na tinoni mi suvere veinana tugu za korapa suvere vei koviria.
27 Ae vei za tori pore tu na maqotamu ao? Ego vei muke podekia ko mu loia. Ae vei za oqoro pore maqotamu ao? Ego vei muke podekia ko mu nyaqoa maka.
28 Ba vei bu varielava ao, za quke sela ao; beto ko vei bi varielava za maka reko koregana za zake sela aza. Ba ria qari varielava za pala mari gozororia na tapata pana toa tini, ko ara qa nyorogua vasaregamu pana tapata ria.
29 Ka viza tavitiqu, na ginuana qa paranga vei ari za ura na totozo za papaka koviria. Ko podalai koviria za ria na marene za pore maqotadi za mari toa vei qarike varielava.
30 Ria qari lukana kebokebo za mari toa vei ria qarike kebokebo, ria qari kuku qeraqera za mari toa vei ria qarike qeraqera, ria qari vavai za mari toa vei ria za kepore dia zakaza,
31 beto ko ria qari tapatianadi na zakaza pana kasia guguzu za mari toa vei za kepore na dia ginugua pana zakaza ria. Ura na kasia guguzu, aza za korapa dogoro vei koviria, za minake kole lalaonana.
32 Ara qa nyoroguadigamu ko buke tapiu pana roqu totodi kaki tapatiana. Na marene nake varielavana za roqu totoni gu aza za na tapatiana tana Bangara ura za nyorogua vaqerai aza za na Bangara.
33 Goto na marene varielavana za roqu totoni gu aza za na tapatiana tana kasia guguzu ura za nyorogua vaqerai aza za na maqotana,
34 ko na nana roquroqu za pikataori. Na reko zake varielava babi na reko koregana za roqu totoni gu za na tapatiana tana Bangara, ura za nyoroguani ko bi madi pana nana toa tini beto pana toa ongongu za gua. Ba na reko varielavana za roqu totoni gu za na tapatiana tana kasia guguzu, ura za nyorogua vaqerai na marenena.
35 Qa paranga veidigamu ari ara ura qa nyorogua tokadigamu. Qake korapa nyorogua vadigamu na pogozo mamatana, goto vei tu ko mu toani na uana tuvizina beto na leana beto ko muke tumatuma vani na Bangara na doruna na miu toa qa gua.
36 Ego bi vei maka marene za bike rove vagozoria za na uana za toa laoni tana na reko koregana za tavatiolata vani aza beto ko na nana nyonyorogua za neqi viva ko za rovea

na marene aza za bi varielava tu aza bi gua, za mi elavia gu za na reko aza ko mi tutia aza vei za nyoroguani na marene aza. Zake sela za aza.
37 Ba bi vei maka marene za rove valeanianana pa bulona makana ko minake varielava bi gua, ko za bokanana aru muleni za nana nyorogua, beto ko nake goto tinoni qari mijata vei vani goto pa bulona makana za mijata veini aza ko minake vagalea za na reko koregana za tavatiolata vani aza bi gua, nari za na roiti leana za roitini aza.
38 Ko na marene za elavia na reko koregana za tavatiolata vani za roitini maka zakaza leana, ba na marene zake varielava za roitini maka zakaza leana jola.

39 Na tiolata reko za zake taruvata ko bi varielava gotonana totonai za korapa toanana za na marenena. Ba vei mina uke za na marenena nari za taruvata aza ko mina boka elavia maka gotona aza vei za nyoroguani aza, goto na marene mi elavia za mi maka tinoni za tutia gu na Bangara.
40 Ba na reko aza mina qeraqera jola vei mina suvere makana vei tugu za korapa vei koviria aza. Na qua roverove gu makaqu aza ba ara ba qa rove veiniziu za koleziu tugu na Ongonguna na Tamaza ara.

8

Na Veveidi na Masa qari Vavavuidi

1 Ego koviria ma uli laoa ara za na veveina na masa qari tavavavui lao tadiria na beku. Taqe gilagilainada za gita doru taqe tori izongia tu na gigalai. Na gigalai za vapugeleni uana vavalavatai na bulona na tinoni, goto na variroqu za ovulia na toa ta goto tinoni.
2 Vei maka tinoni bi rovea za gigalaini kaki zakaza aza bi gua, nari za oqoro tugu gilagilai aza za aza bi boka gilagilai.
3 Goto vei maka tinoni bi roquroqua na Tamaza, nari za na Tamaza za gilagilai tugu za na tinoni aza.

4 Ego ko koviria ma uli laoa za na veveina na ganiganina na ganigani za tavavavui lao tana beku. Taqe gilagilainada gita za na beku za na vinagilagilana na zakaza keporenana toa pa kasia guguzu, beto ko taqe gilagilainada za kepore mule za maka Tamaza zozoto goto aza tugu maka gu.
5 Ba vei bari koledia tugu ria na zakaza qari tagigala na tamaza pa noka babi pa pezo (ko ria na tinoni qari pojai za koledia tugu ria na tamaza beto zoku bangara qari gua),
6 ba pana tadigita za maka moqamoqazana gu za na Tamaza na Tamada. Ko na Tamaza aza tugu za vapodakaria doru zakaza beto ko aza gu za vadigita na toa. Ko maka gu za na Bangara i Jisu Karisito, aza pana tana qari tavapodaka ria doru zakaza beto ko gita za pana tana taqe izongoni za na toa.

7 Ba nake ria doru tinoni qari izongia za na gigalai matuana ani. Ria kaki tinoni za qari tori sirana tu vavatarazaea na beku perangaina, ko za kamua koviria za tonai qari gania za na ganigani za tavavavui lao ta beku nari za qari korapa tugu rove veini na ganigani za tavavavui lao tana beku aza. Ko na monanadi za munyala ko qari rove veini qari tavapaji ria tonai qari gania na ganigani vevei aza.
8 Ba na ganigani za minake valeleania na nada baere lao pana tana Tamaza gita. Vei tanake ganigani za gita ba minake vaqaqanigita maka za, beto ko vei tana ganigani za gita ba minake vapugele nyonyoadigita maka za.
9 Ba mu balau keta na mua mijamijata qu taruvatani ko muna roitini mi valotua pa sela na tinoni za munyala pana rangerange.
10 Vei maka tinoni za munyala na monanana za bi batigo ao maka qu rove veinigo qu gigalai qu korapa ganigani pa leo zelepade tadiria na beku, nari za pala mina taararianni za na roquna na tinoni za munyala

ani ko mina tekua za na ganigani za tavavavui lao tadiria na beku.
11 Ko pana mua gigalai qu ngangagulia ao za na tinoni za munyala pa nana rangerange, ba aza tugu za maka taimu za lagere ukeni na Karisito aza.
12 Ko tonai qu roiti laoni na sela tadiria na taimiu beto qu vapalekia na monanadi, nari za qu roiti laoni tugu na sela tana Karisito za ao.
13 Ko za vei za vei bi na ganigani za bi valotua na taiqu ara, nari za ara manake izongo gani sogai ara za na masa, ko make valotua pa sela za na taiqu.

9

Aza za Tavamalumuni na Tinoni Tagarununa beto nana Roiti

1 Na tinoni taruvataqu ko mana boka vei aza za nyoroguaniziu na Bangara ara. Maka tinoni tagarunuqu ara! Qa batini mataqu ara i Jisu na nada Bangara! Ko gamu tugu za na vuana na qua roiti qa roiti vani na Bangara ara!
2 Vei ria na goto tinoni barike dogoro veiniziu maka tinoni tagarunuqu ara, ba pana tadigamu za ara gamu dogoro veiniziu tugu maka tinoni tagarunuqu ara. Ura na veveimiu gamu gamu kole maka tavitia na Bangara za uleni gu za ara za maka tinoni tagarunuqu.
3 Ani za na qua naqenaqe muleniziu tadiria qari nyorogua pitu vilotoziu ara.
4 Ae vei zake garo za gami mami taiani ganigani na buku za na roiti ninabulu gami roitidi?
5 Ae vei zake garo za gami babi tokaria ria na maqotamami tonai babi rerege, qari vei ria kaki tinoni tagarunudi, ria na taina na Bangara beto i Pita?
6 Ba ae vei gami kori Banabasi gu makamami za mami roiti tu pa limamami beto za mami tekua aza mami toani?
7 Na solodia zake tabara muleni makana pana nana roitina. Na tinoni za umuma za pala mina somana teku tugu za pana vuana na qurepi za umadi. Ba i zei mae za kopudi na sipi beto kepore tugu iapeki meleke bi tekua pana nana sipi?
8 Nake kilu veveidi na zakaza pana uana tadigita tinoni za mana pojaria ara, ura na Vavanau za tori uledi tu za ari.
9 Na takuti kolena pana Vavanau ti Mosese za ari za gua vei, <<Muke piko ngujupukua na okeseni tonai za korapa tete voravoragaria na kiko, ko mi boka ganiganigana,>> za gua.
10 Ko na veveidagita za pojai aza? E, na laedagita tugu za takuti aza, ko na tinoni za varoitiria na manugu qari ragataria na geligelina beto na tinoni za lokelokete za mari roiti pana roverovena pala mari somana izongia ria za na vuana na umuma.
11 Ko gami za gami tori umani tu tadigamu za na kiko pana Ongongu, ko na sogana za nake zavana mami abua tugu gami tadigamu za kaki zakaza pana toa tini.
12 Vei ria kaki za bari dogoro veini na dia tuvizina ko mari somana izongo tekudia pana tadigamu bari gua, nari za garo vitivitigi gu za gami tu za na mami tuvizina ko mami vei.
Na mami tuvizina gu za babi boka tekua gu pana tadigamu gami za kaki zakaza varitokai, ba gamike izongo vei gami. Goto gami pogoso golomoria gu gami doru takulanga ko vei ko mamike suqutia na reregena na nongorona na veveina na Karisito gami gua.
13 Gamu tori gilagila valeaniamiu tu gamu za ria na tinoni qari roiti pa zelepade za pa zelepade tugu qari tekuni za na dia ganigani, beto ko ria qari tapatianadi na varivana vavavui za pa varivana tugu ria qari tekuni za na iadi.
14 Ko pana zona vei tugu aza za na Bangara za varigarununi ko ria qari taraeni na nongoro leana za mari toa tugu pana nongoro leana.
15 Ko na qua tuvizina gu ba boka roiti vei ara ba qake izongo roiti vei

9:9 Vavanau 25.4; 1 Timote 5.18.

ari ara. Ko koviria ba qa korapa kutiria ara za na veveidi ari nake vei ko koviria ma boka izongia za na varitokai tadigamu qa gua za. Zake leana tugu za ba uke taleni ara za na ginuana vei bake izongia maka varitokai tadigamu; ba ara vei bake boka vaqatani za na veveina qa tarae galegaleni na nongoro leana nari za ba ukequa gu ba za leana jola.

16 Kepore na qua totona ko mana vaqatani ara za na veveina ara qa taraeni na nongoro leana. Ura na Tamaza tu za garunuziu ara ko qa tarae. Ko ma gozoriagequ tu na takulanga ara vei manake taraeni na nongoro leana!

17 Vei ba roitini ara pana qua mijamijata makaqu za na roiti ani, nari za ara ba boka adonia za na tabara. Ba qa roiti nake pana qua mijamijata makaqu ara, ura na Tamaza tu za garununiziu za na vareregena na roiti ani.

18 Ko na za tu za na tabara taqu za vei? Ani gu za na tabaraqu ara: tonai qa taraeni na nongoro leana za qake tepani tabara ara za na roiti aza, ko na qua tuvizina za ba tatoka ara ba ara qake vei tonai qa taraeni na nongoro leana.

19 Na tinoni taruvataqu ko nake pinauzu tadiria na tinoni ara, ba ara qa vapinauzuziu makaqu lao pana tadiria doru tinoni ko vei ko ma aburia za ria zoku tinoni qa gua.

20 Pana tadiria na Jiu za ara qa toa vei tugu ria na Jiu, ko ma boka aburia ria na Jiu qa gua. Ko ara makaqu za qake kole pana totoli tana Vavanau ti Mosese, ba pana tadiria qari tatotoli pana Vavanau ti Mosese za ara qa toa vei tugu ria, ko vei ko ma aburia ria qa gua.

21 Ko pana tadiria na tinoni karovodi ria qari kole pa peguruna na Vavanau tadiria na Jiu za ara qa suvere vei tugu maka tinoni ria ko qake tutia na Vavanau tadiria na Jiu. Qa roiti vei ari ara ko ma aburia ria na tinoni karovodi qa gua. Ba nake vei ko ara qa suvere pa peguruna na vavanau tana Tamaza za, goto qa tuti zozotoa ara za na vavanau tana Karisito.

22 Tonai qa suvere tavitiria ria qari munyala pana dia rangerange za ara ba qa munyala tugu, ko vei ko ma aburia ria qari munyala qa gua. Qa suvere vei tugu qari okokoto suvesuvere vei ria na doru tinoni ara, ko vei ko ma aloria za ria kaki qa gua.

23 Dorudi ari za qa roitidi ara ko vei ko ma vareregia na nongoro leana, beto ko ara ba somana izongia tugu za nana mana qa gua.

24 Gamu tori gilagila valeaniamiu tu gamu za pana varivoze abutu za zoku ria qari somana varivoze abutu, ba maka moqamoqazana gu za tekua na pinia. Ko za vei za gamu mu abutu vei na tinoni mi tekua na pinia za gua.

25 Doru tinoni leleo qari varipera viviva za qari tuti pulisiria za na vavanaudi na leleo. Qari roiti vei ria ko qari tekua za na pinia pala mina manyao gu, ba gita tu za taqe korapa roiti ko tana tekua aza mina kole jola.

26 Ko za vei za ara qake abutu ilalo lao lame, beto ko qake vei na tinoni bokeseni za kole gumagumai na galegale kota gu.

27 Goto qa vapatukuria beto qa kopuni za na tiniqu ko za vatabeziu vei na qua pinauzu, ura keta pa liguna ma taraeni na nongoro leana nari za ao quke pada miguniziu na Tamaza qa gua.

10

Na Vinabalauna na Vatarazae Beku

1 Qa nyoroguani ara ko mu vakoinonoria gamu, ka viza tavitiqu, za ae qari vevei ria na boko tamada nada tite qari tutia i Mosese pa moa. Ria doru za qari takopu pa kauruna na gavu beto ria doru za qari karovo valeania za na Kolo Jemere.

2 Ko ria doru za qari vei na tinoni za tapaputaiso pana gavu beto pana kolo ko qari makarai tutia i Mosese ria.

3 Beto ko ria doru qari gania
za maka moqaza ganigani pana
ongongu
4 beto ko ria doru qari bukua maka
moqaza buku pana ongongu. Ko ria
doru qari makarai buku pana patu
ongongu aza za tutiria. Ko na patu
aza na Karisito.
5 Ba pa liguna tugu qari vei zara
ba na Tamaza zake qeradi ria zokudi,
ko za vei za vaapaparia doru kota pa
qega za na kobukobu tinidi.
6 Ego ko doru zakaza qari gozoro-
ria ria ari za na vavapada vinabalau
tadigita ko take ekekanaria na roiti
ikikeredi, vei qari vei ria na tinoni
rari.
7 Beto muke vatarazaeria na
beku, vei qari vei ria kaki tinoni
totonai, ko ari za gua vei za na
Kutikuti Tabuna, <<Ria na tinoni
qari nyumu tekutekugedi beto qari
bukubukugedi beto qari turu peka
valulasa,>> za gua.
8 Gita take somana roiti valulasa,
vei qari vei ria kaki totonai ko za vei
za pana maka lolola rane gu za ari
ka rabete kue vuro tinoni za qari uke
kizukizu.
9 Beto take podekia na Karisito za
gita, qari vei ria kaki qari podekia na
Bangara totonai ko za vei za vaukeria
na dole.
10 Beto take kole qumiqumi za gita,
vei qari vei ria kaki totonai ko za vei
za vaukeria na mateana varivuke.
11 Ego ko ria doru zakaza ari za qari
gozororia ria ko na vavapada, beto ko
qari takuti vagore ko na vinabalauda
gita. Ura gita za taqe korapa toa pana
totozo tonai za korapa tata lame za na
vinabetobetona.
12 Ko za vei za na tinoni za rove
veini makana za tori turu vamauru
tu aza bi gua, za mi dogoro valeania
keta mi lotu.
13 Doru podeke gamu gozororia za
na veveidi qari tori gozororia tu ria
na tinoni. Ba na Tamaza zake boka
tetea nana paranga, ko minake va-
malumu laogamu ko bu tapodeke
jolani na miu boka za gamu. Goto
tonai mina lame za na podeke za
aza mina vadigamu na neqi ko muna
boka vangaju paleni, ko mina vado-
gorodigamu na zona votuvotuna.
14 Ko za vei zara za, ka viza qua
baere leana, mu ukuni gamu za na
vavatarazae beku.
15 Qa paranga veidigamu na tavagi-
galamiu ara za gamu, ko mu dogoro
vilotia makamiu aza qa pojai ara.
16 Tonai taqe buku pana kapa taqe
varoitia pana vavolo tana Bangara
beto ko taqe paranga leanani tana
Tamaza, nari za taqe makarai so-
mana pana orunguna na Karisito za
gita. Tonai taqe kipai ko taqe tekua
gita za na bereti, nari za taqe makarai
somana pana tinina na Karisito za
gita.
17 Ura maka gu za na batu bereti, ko
gita doru za taqe makarai teku pana
maka batu bereti gu.
18 Mu dogoria tu na tututi tadiria
na tinoni Izireli ko! Ria qari gania
na varivana za tavavavui za qari so-
mana tugu pana vavavui za taroiti
pana ia vavavuina.
19 Ko na za ginuana za aza qa ko-
rapa pojai ara? Na ganigani za tavari-
vana lao tana beku za kolenana na
poreveveina? Babi na beku za kole-
nana na poreveveina?
20 Dai! Aza qa pojai ara za
na zakaza qari tavavavui pana ia
vavavuina tadiria na tinoni rodomo
za qari tavavavui lao tadiria na
tomete ikikeredi, nake tana Tamaza.
Ko ara qake nyoroguadigamu ko
bu makarai somana tavitiria ria na
tomete za gamu.
21 Muneke boka bukua na kapa
tana Bangara beto bu bukua mu-
tugu na kapa tana tomete za gamu.
Muneke boka makarai teku pana
tevolo tana Bangara beto bu teku
mutugu pana tevolo tana tomete za
gamu.
22 Ba ae vei taqe nyorogua vatagi-
giria gita za na Bangara? Ae vei taqe
rove veini taqe neqi jolani aza za
gita?
23 Bi boka paranga za maka tinoni,

10:7 Votu 32.6.

<<Ara qa tavamalumuni ko mana boka roitidi gu doru zakaza qa nyorogua roitidi,>> bi gua aza. E, zozoto, ba nake doru zakaza za qari tokani na tinoni. Ara mana boka paranga gu, <<Ara qa tavamalumuni ko mana boka roitidi gu doru zakaza qa nyorogua roitidi,>> ba gua ara, ba nake doru zakaza za qari variovulu.

24 Gamu doru muke kole nyaqoa gu na miu nyorogua makamiu, goto mu dogoria tu vei na nyorogua tadiria na goto tinoni.

25 Gamu tavamalumu gu za gamu ko muna boka ganiria gu za na za bi tavavai pa ia qari vavaidi na masadi na manugu. Ba muke pavu nanaza vilovilotoni za na veveina na ganigani aza za tavavavui lao mae tana beku, ura keta mu vatakulangia na monanamiu.

26 Ura <<na nana na Bangara za na pezo beto doru maka za qari surana pa pezo.>>

27 Vei maka tinoni zake gilagilai na Bangara za bi soru laodigamu pana maka vavolo za gamu ko bu malumu lao, nari za mu tekua gu za na ganigani za tavatana pa moemiu. Beto muke pavu nanaza vilovilotoni na veveidi za na ganigani ura keta mi vatakulangia na monanamiu.

28 Ba bi vei maka za bi pojadigamu gamu ari bi gua vei, <<Na ganigani ani za tori tavavavui lao mae tu tadiria na beku,>> bi gua aza, nari za mu roquroqua na tinoni za ule veini vadigamu aza beto keta mu vatakulangia na monanana maka, ko muke tekua za na ganigani aza.

29 Ba nake monanamiu makamiu gamu za qa korapa pojai ara, goto na roquna tu na goto tinoni. Ura kepore laona za na tinaruvata taqu mina tapitu pana monanana na goto tinoni.

30 Vei ba paranga leanani ara za na gequ ganigani, nari na za ginuana qari poja vikevikereniziu tu ara ria na ganigani qa tori paranga leanani tu?

31 Ego ko bu ganigani, bu buku, babu roiti za gamu, za mu roitidi za dorudi pana valavatana na Tamaza.

32 Mu toani na uana vei munake vavotua kaki tapata tadiria na Jiu, bi tadiria na tinoni karovodi babi tadiria na ekelesia tana Tamaza,

33 vei qa roiti vei ara. Ara qa podekia ko ma vaqeraria doru tinoni pana doru zona qa gua ko qake nyaqoa gu za aza vei za leana gu taqu. Goto qa nyaqoa tu za aza vei za leana tadiria na zoku tinoni, ko mari boka taalo qa gua.

11

1 Mu dogoro tutiziu ara maka moqaza podeke vei ara qa dogoro tutia na Karisito.

Na Veveina na Vapaena na Batu pa Totozo Vatarazae

2 Qa vatarazaegamu ara za gamu ura gamuke mumadi ria na toa beto na uana taqu, beto ko gamu aru tamanaria ria na uana tututi qa vakarovo vadigamu ara.

3 Ba qa nyoroguadigamu ko mu gilagila valeania za na batuna na marene na Karisito, na batuna na reko za na marenena, beto ko na batuna na Karisito za na Tamaza.

4 Na marene za udea na batuna tonai za varavara babi tonai za ule votuni na nongoro tana Tamaza za vakepore veveinaia na batuna.

5 Ba na tiolata reko zake udea na batuna tonai za varavara babi ule votuni na nongoro tana Tamaza za za vakepore veveinaia na batuna. Za varitoto vei tugu bi tavadadalu za na batuna aza.

6 Ura vei minake udea na reko za na batuna makana, nari za mi lomoto paleni tu ropi na vurunguna. Ba vei mina maka zakaza varivakeana za na reko za lomoto babi vadadalua na batuna, za ego mi udea ropi za na batuna.

7 Na marene za minake udea za na batuna, ura aza za na kirena beto na malakapina na Tamaza. Ba na reko za na malakapina na marene.

10:26 Kera Vatarazae 24.1; 50.11; 89.11.

8 Ura na marene za zake taroiti
pana reko, goto na reko tu za za
taroiti pana marene.
9 Beto ko nake marene za za
tavapodaka vani na reko, goto na
reko tu za za tavapodaka vani na
marene.
10 Ko zara za vei za na reko za
mina udea tugu za na batuna ko na
vinagilagilana na nana neqi, ko ria
na mateana mari boka gilagilai za na
reko aza za izongia za na neqi aza.
11 Ba pana tana Bangara za na reko
za zake pikata kalenana pana tana
marene, beto ko na marene za zake
pikata kalenana tana reko.
12 Ura na reko za za taroiti pa
marene, ba na marene za podo lame
vei gu tana reko. Ko ari kori doru za
qari koko lame vei gu tana Tamaza,
vei gu qari vei doru zakaza.
13 Mu rove pikatia moko makamiu.
Ae vei na tuvizina gu ko zake vari-
vakea za na reko minake pavu udea
na batuna tonai mina varavara lao
tana Tamaza?
14 Na uana kolena tana tinoni
za uleni za vei na marene mina
vakakazia na vurunguna za vari-
vakea aza,
15 ba vei maka reko za bi vakakazia
na vurunguna za aza za vanivani aza.
Ura na Tamaza za vani na vurungu
kakaza aza ko na udena na batuna.
16 Ba vei kaki tinoni za barike
valeania za na zakaza qa korapa po-
jai ara ani, nari za aza gu ma pojai
ara za kepore mule za maka goto tuti
babi gilagilai gami babi ria na ekele-
sia tana Tamaza.

Zake Tatuti Valeana na Vavolo ta Bangara

17 Pana vavanau mana paranga
vaneqineqidigamu koviria za ara
qake vatarazaegamu za gamu, ura
totonai gamu varikamu za nake
valeania na goto tinoni za gamu
roitini gamu goto na ikikerena tu.
18 Momoe za, tonai gamu varikamu
vei na ekelesia za gamu za qa tori
nongoroni tu ara za koledia za
kaki varipikatai pa varikorapaimiu
makamiu. Ko qa nyoro vazozotoa tu
ara za na vavakato aza.
19 Ura mari koledia tugu ria na
varipikatai pa varikorapaimiu ko vei
tugu za mari boka tadogoro pikata
ria qari turu vanabu pana podeke.
20 Totonai gamu varikamu za
gamu, za nake vavolo ta Bangara za
gamu tekua.
21 Ura tonai gamu tekuteku za
gamuke variadono goto gamu okoto
rajamiu tu, ko kaki za qari korapa
burana goto kaki za qari tori buku
vadigeredi tu.
22 Kue qokolo! Za kepore na miu
ruma ketakoi gamu tekuteku na
buku za? Ba ae vei, gamu vakepore
veveinaia gamu za na ekelesia tana
Tamaza ko gamu vakearia ria za ke-
poredia maka zava? Na za gamu rove
veini gamu pala mana pojadigamu
ara? Pala mana vatarazaegamu?
Dai, na veveina ani za ara qake
izongo vatarazaegamu za gamu!

Na Vavolo ta Bangara (Matiu 26.26-29; Maka 14.22-25; Luke 22.14-20)

23 Ura ara qa teku vakarovia pana
tana Bangara za aza qa vakarovia
tadigamu. Na Bangara i Jisu, za pana
bongina za tagabala kana aza, za
tekua za na bereti.
24 Ko pa liguna za paranga leanani
na Bangara, za kipai aza za na bereti
beto ari za gua vei, <<Ani za na tiniqu
aza tadigamu. Mu roitini ani na
vinaroquroququ ara,>> za gua.
25 Pana zona vei mutugu aza, za
pa liguna na tekuteku za tekua aza
za na kapa beto ari za gua vei,
<<Na kapa ani za na vinaego kore-
gana tana Tamaza za tavanyumu va-
mauru pana orunguqu ara. Doru to-
tozo muna bukua, za mu roitini pana
roquroququ ara,>> za gua.
26 Ko doru totozo muna tekua za na
bereti beto muna bukua za na kapa,
nari za gamu ule votuni gamu za
na uke tana Bangara tinganai mina
mule lame aza.

Mu Tekua na Vavolo ta Bangara pana Uana za Garo

27 Ko za vei za na tinoni za tekua
na bereti babi za bukua na kapa tana

Bangara pana uana zake garo, za vakepore veveinaia aza za na tinina beto na orunguna na Bangara ko za sela.
28 Ko za vei za gamu mu okoto dogoro viloto muledigamu mae makamiu, beto za mu tekua za na bereti beto mu bukua za na kapa.
29 Ura na tinoni zake dogoro gigalia za na ginuana na tinina na Bangara tonai za tekua na bereti beto za bukua na kapa, nari za teku beto za buku tarini makana za na varituti tana Tamaza.
30 Ko za vei aza za zokuna gamu za qari munyala, qari mo beto kaki qari tori uke tu.
31 Ba vei tana pitu muledigita mae za makada, nari za na Bangara minake pitugita.
32 Ba na Bangara za tonai za pitugita za vatavagigalagita, ko vei ko take somana tapitu tavitia na kasia guguzu za gua.
33 Ko zara za vei za, ka viza tavitiqu, totonai mu varikamu ko mu tekuteku mu gua, za mu variadono.
34 Na tinoni za burana za mi tekuteku nana mae tu pa ruma mae, ko tonai mu varikamu za mike roitini kaki uana pala mina gozoroni aza za na varituti tana Tamaza. Ego ko na veveidi kaki ginugua za totonai tu mana lame za pala mana vavanaudigamu na veveidi.

12

Ria na Varivana tana Ongu Tabuna

1 Ego na veveidi ria na varivana tana Ongongu za, ka viza tavitiqu, ara qake nyoroguadigamu ko bu suvere kole rurura pana kalena aza.
2 Gamu tori gilagilaimiu tu gamu za totonai gamu korapa toani na toa karovona perangaina za gamu tatoka vapiru za gamu ko gamu vatarazaeria ria na beku kepore dia toa.
3 Ko za vei za ara qa nyoroguadigamu ko mu gilagilai gamu za kepore za maka tinoni za tatoka pana Ongonguna na Tamaza mina paranga <<I Jisu mi taleveleve! >> mina gua, beto ko kepore za maka tinoni mina paranga <<I Jisu za na Bangara>> mina gua vei minake tatoka tana na Ongu Tabuna aza.
4 Ego qari okokoto ria na varivana, ba maka moqaza Ongongu gu za valameria za dorudi.
5 Qari okokoto ria na roiti ninabulu, ba maka moqaza Bangara gu za tanabulu.
6 Qari okokoto ria na bokaboka pana roiti ninabulu, ba maka moqaza na Tamaza gu za vadi na bokaboka ria na tinoni ko qari boka roiti.
7 Qari okoto taiani ria doru tinoni za na vatadogorona na somana tana Ongongu ko ria doru pa ekelesia mari tatoka.
8 Tana maka na Ongongu za vani na bokaboka ko za paranga votuni na paranga tavagigalana, goto tana maka goto za maka moqaza Ongongu tugu aza za vani na bokaboka ko za paranga votuni na paranga gigalaina.
9 Tana maka za maka moqaza Ongongu tugu aza za vani na rangerange, goto tana maka goto za maka Ongongu tugu aza za vani za na varivana pana varisalana.
10 Tana maka na Ongongu za vani na bokaboka pana roitidi na roiti varivagabaradi, tana maka goto za vani na bokaboka ko za ule votuni na nongoro tana Tamaza, tana maka goto za vani na bokaboka ko za dogoro pikataria na ongongu ikeredi na leadi, tana maka goto za vani na bokaboka ko za parangani na paranga gotona, beto tana maka za vani na bokaboka ko za boka ruvatia na ginuana na paranga gotona.
11 Ba ria dorudi ari za aza tugu maka moqaza Ongongu za roitidi, ko aza tu za okokoto ia veidi aza za nyoroguani aza ria na tinoni.

Maka Tini ba Zoku Okokoto Kobukobu Tinina

12 Na tini tinoni za maka gu ba za zoku okokoto kobuna. Ko za zoku okokoto kobuna za na tini ba maka tini gu aza. Ko na Karisito ba za maka moqaza podeke vei tugu aza.

13 Ura maka Ongongu gu taqe
tapaputaisoni ko maka tini gu za gita
doru, bi tinoni Jiu babi na tinoni
karovodi, bi pinauzu babi na tinoni
taruvatana. Beto ko gita doru za na
Tamaza za vadigita maka moqaza
Ongongu gu.
14 Ura na tini za nake maka kobu
tini gu, ba zoku okokoto kobukobu
tini tu.
15 Vei bi paranga za na nene, <<Ara
za nake lima, ko za vei aza za nake
tana na tini ara,>> bi gua, nari za ba
nake pana ginugua vei aza za na nene
za nake nana na tini.
16 Beto bi paranga za na talinga,
<<Ara za nake mata, ko za vei aza za
nake tana na tini ara,>> bi gua, nari
za ba nake pana ginugua vei aza za
na talinga za nake nana na tini.
17 Vei na tini doruna za bi gale-
gale mata gu, nari za ae mina vei
mina boka nongonongoro? Vei na
tini doruna za bi galegale talinga gu,
nari za ae mina vei mina boka omo-
manga?
18 Ba na Tamaza tu za vakoleria
pana tini ria na kobukobu tini, ko za
vakole veidi tugu aza za nyoroguani
aza.
19 Vei bi galegale maka kobu tini gu
za na tini, nari za pala mina kepore
za na tini!
20 Goto qari zoku ria na kobukobu
tini ba maka gu za na tini.
21 Ko na mata minake boka
paranga lao vei ari tana lima,
<<Kepore mua varitokai ao ko qake
nyoroguanigo!>> minake gua. Beto
na batu minake boka paranga lao
vei ari tana nene, <<Kepore mua
varitokai ao ko qake nyoroguanigo!
>> minake gua.
22 Goto ria tu na kobu tini qari do-
goro vei qari munyala za taqeke gona
paledi.
23 Beto ko ria tu na kobukobu
tini qarike loka poreveveidi za taqe
vaporeveveinaria, ria na kobu tini
qarike tavavotu goboro za taqe
pokopoko vapae valearia,
24 ko taqe kopu madimadi valeana
joladi ria na kobukobu tini qarike
kilu tavapae. Ba na Tamaza tu za aru
varikamu veini zara za na tini ko qari
tavaporeveveina ria na kobukobu
tini qarike loka poreveveidi,
25 ko mi kepore za na varipikatai
pana tini, goto ria doru okokoto
kobuna za mari makarai varikopu
valeana.
26 Ko vei bi gozoria na vitigi za
maka kobu tini, za doru kobu tini
za qari makarai vitigi tugu. Vei bi
tavatarazae za maka kobu tini, nari
za doru kobu tini za qari makarai
qeraqera tugu.
27 Gamu za na tinina na Karisito
ko na okokoto kobukobuna aza za
gamu.
28 Ko na Tamaza za tori vakoleria tu
pana ekelesia ria, momoe na tinoni
tagarunudi, vinaori ria qari ule vo-
tuni na nongoro tana Tamaza, vin-
aue ria na tinoni varivagigalai, beto
ria qari boka roitidi na roiti vari-
vagabaradi, ria qari izongia na vari-
vana varisalana, ria na tinoni var-
itokai, ria na tinoni totoli, ria qari
izongia na varivana ko qari boka
parangani na paranga gotona.
29 Ba nake ria doru za na tinoni
korokorotai. Nake ria doru za qari
ule votuni na nongoro tana Tamaza.
Nake ria doru za qari varivagigalai.
Nake ria doru za qari boka roitidi na
roiti varivagabaradi.
30 Nake ria doru za qari izongia na
varivana varisalana. Nake ria doru
za qari izongia na varivana ko qari
boka parangani na paranga gotona.
Nake ria doru za qari ruvaruvatia na
paranga gotona.
31 Gamu gamu nyaqo vitivitigiria
ria na varivana poreveveidi, ko ara
ma vadogorodigamu ropi maka zona
aza za vavagua jola vitivitigi.

13

Na Variroqu

1 Vei ba parangani tu ara za na
okokoto paranga tadiria na tinoni
beto tadiria na mateana, ba bake
izongia ara za na variroqu, za ara qa
vei gu maka lomoto aeana za kegala

varivaduvili babi na belo za rengana varivaduvili gu ara.

2 Beto vei ba izongia tu ara za na bokaboka ko ba boka ule votuni ara za na nongoro tana Tamaza beto ba gilagilaria ara ria doru gigalai paedi beto doru gotogoto gigigalai, beto ko vei ba izongia tu ara za na rangerange neqina jola ko ba boka varijoa tu ara za na kubo, ba vei bake izongia ara za na variroqu, nari za ara za na kepore veveiqu.

3 Vei ba variiadi tu ara ria doru zakaza qa izongoria, beto vei ba vamalumia tu ara za na tiniqu ko bi tavurungu pale tu, ba vei bake izongia ara za na variroqu, za ara za kepore maka za mana vagavoria.

4 Na variroqu za adono vamomozo beto za valeana lao tana goto tinoni. Na variroqu zake konokono beto zake vaqata babi vatarazae muleni makana.

5 Na variroqu zake toani na uana zake leana pana tana goto tinoni. Na variroqu zake tutia nana zona makana, zake oqanai korakora ko na varipera paranga, babi puku tutini na sela tana goto tinoni.

6 Na variroqu zake qerani na ikerena, goto za qerani na zozoto.

7 Na variroqu za pogoso golomoria na vitigi doru totozo, za rangerangenana doru totozo, za adono gelegelenana doru totozo, beto za vangajunana doru totozo.

8 Na variroqu za kepore na vinabetona. Koledia ria na bokaboka tadiria qari ule votuni na nongoro tana Tamaza, ba pala mari murimuri gu ria. Koledia ria na bokaboka tadiria qari parangani na paranga gotona, ba pala mari nogoto gu ria. Kolenana za na varivana pana gigalai, ba pala mina murimuri gu aza.

9 Ura na nada bokaboka pana gigalai za na kobuna gu beto na nada bokaboka pana ule votuna na nongoro tana Tamaza za na kobuna gu.

10 Ba totonai mina lame aza za okoto nari za aza na kobuna za mina murimurinana.

11 Totonai na koburuqu ara za qa paranga vei maka koburu, qa roquroqu vei maka koburu beto qa roverove vei tugu maka koburu. Totonai qa tinoni lavataqu ara za qa loi paledi ara ria na toa koburu.

12 Ura koviria za aza taqe batia za vei na gavugavuna gu pa leona na qelasi, ba pala tana variizumata tari zozoto za tonai tana batia aza. Koviria na kobuna gu qa gilagilai, ba pala za mana gilagilai na okotona, mina okotona vei za gilagila veiniziu na Tamaza ara.

13 Ego ko ari kue zakaza ari za qari kole koviria: na rangerange, na totoravuzu, beto na variroqu, ba na poreveveina jola ria ari za na variroqu.

14

Na Paranga Gotona beto na Ule Votuna na Nongoro tana Tamaza

1 Na variroqu za mu nyaqo vitivitigia ko mu tekua gamu. Mu nyorogua vitivitigidi tu gamu ria na bokaboka tana Ongongu, ba aza za leana jola za vei ko mu izongia za na bokaboka pana ule votuni na nongoro tana Tamaza.

2 Ura na tinoni za parangani na paranga gotona za paranga lao nake tadiria na tinoni goto tana Tamaza tu. Ura kepore za maka tinoni bi gilagilai za na manugu za pojai, goto za pojaria ria na gigalai paedi tana Ongongu.

3 Ba na tinoni za ule votuni na nongoro tana Tamaza za paranga lao tadiria na tinoni ko za ovuluria, za vamaururia, beto za vamanotoria ria na tinoni.

4 Na tinoni za paranga pana paranga gotona za ovulia makana gu, ba na tinoni za ule votuni na nongoro tana Tamaza za ovulia za na ekelesia.

5 Ara qa nyoroguadigamu za gamu ko bu parangani na paranga gotona; ba aza za poreveveina jolani aza za ara qa nyoroguadigamu gamu ko mu ule votuni na nongoro tana Tamaza. Na tinoni za ule votuni na nongoro tana Tamaza za poreveveina jolani

na tinoni za parangani na paranga gotona. Goto vei mina kolenana tu za maka mina boka ruvatia za na paranga gotona, nari za mina boka taovulu za na ekelesia doruna.

6 Ego ko, ka viza tavitiqu, vei ba lame tadigamu ara ko ba parangani na paranga gotona, nari za ae vei pala muna tatoka tugu za gamu? Kepore tugu ke! Goto vei tu ba pogozo lame vadigamu kaki nongoro za vadogoroniziu na Tamaza babi na gigalai babi na nongoro tana Tamaza babi kaki varivagigalai, nari za pala muna boka tatoka za gamu.

7 Ko ria tu na zakaza leleona vei na ivivuna babi na suki, ba vei marike tanongoro pikata ria na kilodi nari ae mari vei mari boka gilagilai ria na tinoni za na kera za taleleo.

8 Beto bi vei na tinoni za ivua na kuvili za bike vaqovaqoro pikapikata valeania za na kuvili, nari i zei mina kole vatanani za na varipera.

9 Ko gamu ba za maka moqaza podeke vei tugu aza. Vei bu paranga pana paranga gotona zake kabere na ginuana, nari za marike boka gilagilai ria na tinoni za na ginuana na manugu za tapoja. Ura na miu paranga qari maragutu goboro gu pana galegale kota.

10 Koledia ria na zoku okokoto mamalaingi paranga pa kasia guguzu, ba ria doru za kole betoria na ginuadi.

11 Ko vei manake gilagilai ara za na ginuana na mamalaingi paranga za tapoja, nari za ara za qa vei na tinoni karovoqu tana tinoni za paranga beto ko na tinoni za paranga ba za vei na tinoni karovona tugu pana taqu.

12 Ko gamu ba za maka moqaza podeke vei tugu aza. Ko gamu za gamu podeke nyaqo vitivitigiria ria na bokaboka za variiadi na Ongongu, ko za vei za mu podepodeke vitivitigi ko mu varoiti zokuzokuria gamu ria na varivana qari boka ovulia na ekelesia.

13 Ko zara za vei za, na tinoni za paranga pana paranga gotona za mi varavara tepai na neqi ko mi boka ruvatia za na manugu za pojai.

14 Vei mana varavara pana paranga gotona ara, nari na ongonguqu za varavara ba na roququ zake tatoka.

15 Ego ko na zava tu ropi za mana roitini ara? Ara mana varavara pana ongonguqu beto mana varavara tugu vei pana roququ. Ara mana kera pana ongonguqu beto mana kera tugu vei pana roququ.

16 Vei totonai muna paranga leana lao tana Tamaza pana ongongumu gu, nari za na tinoni peguruna za somana pana varikamu za ae mina vei beto mina boka paranga <<Agua! >> pana mua paranga leana? Ura aza zake izongo vagilagilai aza gamu pojai.

17 Ura ao na mua paranga leana lao tana Tamaza za leana vavagua, ba na goto tinoni zake izongo taovulu podeke.

18 Qa paranga leana laoni ara tana Tamaza za ara qa joladigamu gamu pana parangana na paranga gotona za gamu.

19 Ba pana varikamu tana ekelesia za ara qa nyorogua parangadi na paranga qari kabere na ginuadi tonai ma vagigalairia na tinoni qa gua. Ura ka lima paranga qari kabere vei zara za qari poreveveina joladi ari ka manogaputa vuro paranga pana paranga gotona.

20 Ka viza tavitiqu, muke koburu
pana miu roquroqu. Mu vei na
melalu pana roiti ikikeredi, ba
pana miu roquroqu za mu vei
na tinoni matuana.

21 Na takuti kolena pa Kutikuti Tabuna za ari za gua vei,

<<Mana varoitiria ria na tinoni qari
parangani na paranga gotona

beto ko pana beruberudi ria na
tinoni karovodi za mana
parangaria ara ria na qua
tinoni.

14:21 Aisea 28.11-12.

Ba mana vei tugu ara ba pala mari
daidia vatalinga lame taqu
ria,>> za gua za na Bangara.

22 Ko na paranga gotona za na
vinagilagila nake tadiria na tinoni
qari vazozoto, ba tadiria tu na tinoni
qarike vazozoto. Goto na varivana
ule votuni na nongoro tana Tamaza
za nake tadiria na tinoni qarike va-
zozoto, ba tadiria tu na tinoni qari
vazozoto.
23 Ko tonai bi varikamu za na eke-
lesia doruna ko bari okoto parangani
na paranga gotona ria doru, ko vei
ria na tinoni pegurudi babi ria na
tinoni qarike vazozoto ba bari luge
lame ketakoi, nari za pala mari poja
veidigamu ari ria, <<Qokolo, qari
vakamudi na tuturu za ari!>> mari
gudigamu.
24 Ba vei ria doru za bari ule votuni
na nongoro tana Tamaza ko bi luge
lame za maka tinoni zake vazozoto
babi na tinoni peguruna, nari za pala
mina taudukuni aza za doruna za
nongoria. Doru zakaza za nongoro-
ria za mari pitua aza,
25 ria na roquroqu golomodi pa bu-
lona za mari tapoa votu, ko pala mina
todongo gore ko mina vatarazaea aza
za na Tamaza beto za ari mina gua
vei, <<Zozoto! Na Tamaza za somana
tadigamu pani!>> mina gua.

26 Ego ko, ka viza tavitiqu, ko na
za tu ropi za mi taroiti? Totonai
mu lame varikamu pana vatarazae
za maka mi kerani maka kera, maka
mi varivagigalaini maka za, maka mi
uleni maka nongoro za vatadogoroni
na Tamaza, maka mi parangani na
paranga gotona, beto maka mi ruva-
tia na paranga gotona. Doru zakaza
za mu roitidi pana ovuluna na ekele-
sia.
27 Vei bari paranga pana paranga
gotona za kaki, nari za kori gu babi
minake jolani kue za mari okoto
paranga varituti, beto maka goto
tinoni za mi ruvaruvata.
28 Ba bi vei kepore za maka mina
boka ruvaruvata, nari za na tinoni
za paranga pana paranga gotona za
mi nogoto gu paranga pa varikamu
goto mi parangia makana gu beto mi
paranga lao tana Tamaza gu.
29 Ego ari kori babi kue ria qari
taiani na nongoro tana Tamaza za
mari paranga, goto ria kaki za mari
pitua aza qari pojai ria.
30 Ba vei maka ria qari nyumu pana
varikamu za bi tekua za maka non-
goro za lagere vei tana Tamaza, nari
aza na tinoni za korapa paranga za
mina nogoto gu.
31 Ura gamu doru muna boka vari-
vana totozo pana ule votuna za na
nongoro tana Tamaza, ko ria doru
za mari gigalai beto ria doru mari
taparanga vaneqi.
32 Na tinoni za ule votuni na non-
goro tana Tamaza za mi kopuni na
varoiti valeania nana varivana,
33 ura na Tamaza za nake Tamaza
za valamea na toa varivarirurana
goto na suvesuvere maka beto na
bule.

Aza za vevei pana dorudi na ekele-
sia tadiria na tinoni tana Tamaza,
34 za ria na reko za mari nogoto
gu pana totozo varikamu. Ura
ria za qarike tavamalumu ko mari
paranga, goto mari suvere vapekai
vei aza za pojai na Vavanau ti
Mosese.
35 Vei bi koledia za kaki zakaza
bari nyorogua gilagilai na veveina
ria na reko, nari za pa ruma tu mari
nanazadi na marenedi. Ura za vari-
vakea jola za maka tiolata reko mina
paranga pa varikamu tana ekelesia.
36 Na paranga tana Tamaza za
zake pidoko koko lame vei gu
pana tadigamu, beto ko nake pana
tadigamu gu makamiu za lao kamu
za na paranga aza!

37 Vei maka tinoni za bi rovea za
aza za maka tinoni za boka ule vo-
tuni na nongoro tana Tamaza bi gua
babi rove veini za izongia na vari-
vana tana Ongongu bi gua, nari za mi
gilagila valeania aza na manugu qa
korapa kuti laoni ara pana tadigamu
za na garunu tana Bangara.
38 Na tinoni zake dogoro gigalia za
na garunu ani nari za na tinoni aza
ba zake tadogoro gigala tugu.

39 Ko, ka viza tavitiqu, mu nyaqo
vitivitigia gamu za vei ko mu ule vo-
tuni na nongoro tana Tamaza, beto
muke suquturia ria na tinoni qari
parangani na paranga gotona.
40 Ba doru zakaza za mu roitidi
pana zona tuvizidi beto na uana
leana.

15

Na Turumule tana Karisito

1 Ego, ka viza tavitiqu, koviria qa
nyorogua ule vadigamu mule za aza
tugu na nongoro leana qa tori ule
vadigamu tu, ko na nongoro leana
tugu aza za gamu tori teku vakatapia
tu beto ko ketakoi tugu za turu va-
mauru za na miu rangerange.
2 Aza za na nongoro leana qa
taraeni ara tadigamu, ko gamu za
aza tugu za alogamu vei muna aru
tamana vamauria aza. Goto vei mu-
nake vei nari za na miu rangerange
za na goborona gu.
3 Qa vakarovo lao vadigamu ara
aza na nongoro leana qa tekua ko
na poreveveina jola ani: na Karisito
za uke paeni nada sela ko za gore
votu aza vei za takuti pana Kutikuti
Tabuna,
4 ko za tagolomo beto ko za turu
mule pa vinaue rane aza vei tugu za
takuti pana Kutikuti Tabuna,
5 beto ko za bola votu pana ti Pita
beto za tadi ari doru ka manogori
tinoni tagarunudi.
6 Beto za bola votu tadiria jola lima
gogoto nana sepele pana maka to-
tozo, ko zokudi ria za qari korapa
suveredia gu, goto kaki za qari tori
uke tu.
7 Beto za bola votu ti Jekopi beto za
tadiria doru tinoni tagarunudi.
8 Ko na vinabetona zozoto, za
bola votu pana taqu, ara qa vei na
melalu za podo tonai za oqoro tata
kamua nana popu okotona ko qake
kamua na tuturuna tadiria doru
tinoni tagarunudi.
9 Ura ara za na kepore veveiqu zo-
zoto gami ria na tinoni tagarunumami,
ko nake padaqu ko mana tagigala
maka tinoni tagarunuqu ara, ura ara
za qa ngangangulia na ekelesia tana
Tamaza.
10 Ba pana variroqu varialona tana
Tamaza za ara za aza ara koviria, ko
na nana variroqu varialona aza za
vaniziu ara za nake goborona. Ba ara
tu za qa pavu taleni joladi ria doru
tinoni tagarunudi, ba nake pana qua
boka za qa vei, goto na variroqu var-
ialona tu tana Tamaza za somana
pana taqu.
11 Ko bi ara ba tarae velavelani za
babi ria bari taraeni, ba ani tugu za
na nongoro gami tarae velavelani ko
gamu ba aza tugu za gamu vazozo-
toa.
12 Ego ko na nongoro za tatarae za
na Karisito za tori turu mule tu pana
uke, ko ae za vei za kaki gamu za qari
pojai za ria na tinoni ukedi marike
turu mule qari gua?
13 Ba vei ria na tinoni ukedi za
marike turu mule, nari za na Karisito
ba zake tavaturu mule tugu za vei.
14 Ko vei bike turu mule tugu na
Karisito, nari za na nongoro gami
taraeni gami za na goborona gu beto
ko na rangerange tadigamu za ke-
pore vagizona.
15 Beto ko mina vei za gami gami
tabata votu gu za gami sekesekeni
za na veveina na Tamaza, ura gami
gami vavakatoni za na Tamaza za
vaturu mulea na Karisito pana uke
gami gua. Ba vei bi zozotona za ria
na tinoni ukedi za marike tavaturu
mule, nari za na Tamaza ba zake
vaturu mulea ropi na Karisito.
16 Ura vei ria tinoni ukedi za
marike tavaturu mule, nari za na
Karisito ba zake turu mule tugu za
vei.
17 Ko vei bi zozotona zake tavaturu
mule na Karisito, nari za na miu
rangerange za na goborona za gamu
beto ko gamu za gamu korapa pin-
auzu gu pana neqi tana sela za gamu.
18 Ko mina vei za ria qari vazozotoa
na Karisito beto ko qari tori uke tu za
qari uke manyao gu za vei.
19 Bi vei bi pana toa gu ani makana
bi tokadigita za nada totoravuzu tana
Karisito, nari za pada tugu ko tana
vei na tinoni za varivaroquroqu vi-

tivitigi pa kasia guguzu ani za gita.

20 Ba na zozotona na Karisito za tori
tavaturu mule tu pana uke, ko aza za
na vua moedi* ria qari tori uke tu.
21 Ura taqe gilagilainada gita za
pana roiti tana maka tinoni za luge
lame vei za na uke, ko pana zona vei
tugu aza za pana roiti tana maka goto
tinoni mule za mari tavaturu mule
pana uke ria na tinoni.
22 Ko maka moqaza podeke vei
pana dia kole maka ti Adama za
dorudi za qari uke, nari za pana dia
kole maka tana Karisito za dorudi za
mari tavatoa mule.
23 Ba ria na okokoto tinoni za mari
tavatoa mule pana dia varitutina tu.
Na Karisito za tavaturu mule momoe
vei na vua moena, beto za ria za
izongoria aza za mari tavaturu mule
tonai mina mule lame aza.
24 Beto za mina lame za na vina-
betobetona na kasia guguzu totonai
mina vakilasaria za dorudi na banga-
bangara beto dorudi na neqi beto
na viva, beto za mina vakarovo laoa
tana Tamaza na Tamada za na binan-
gara.
25 Ura na Karisito tu za mina Ban-
gara tinganai na Tamaza mina vak-
ilasaria ria doru nana kana beto ko
mina vakole kaurairia tana Karisito.
26 Na kana vinabetobetona mina
tavakilasa manyao za na uke.
27 Ari za gua vei za na Kutikuti
Tabuna, <<I Tamaza za tori vako-
leria tu za doru zakaza pa kauru
nenena,>> za gua. Ba totonai za
paranga <<doru zakaza za qari
tavakole pa kauruna aza>> za gua,
nari za na kaberena gu za pana
paranga <<doru>> zake tavasomana
na Tamaza, aza za vakoleria doru
zakaza pa kauruna na Karisito.
28 Ba totonai doru zakazava za qari
tori tavakole kaurai tu pana tana
Karisito, nari za na Karisito makana,
na Tuna, za mina vakole kauraia
makana tana Tamaza, aza za vakole-
ria doruna zakaza pana kauruna na
Tuna. Ko na Tamaza za mina Ban-
gara betodi dorudi.
29 Ego, goto ae vei ria na tinoni
qari tapaputaiso vadi ria qari tori uke
tu? Na za qari rove veini pala mari
vapodoa ria? Bi vei ria na tinoni
ukedi za marike tavaturu mule zo-
zoto, nari za ae za vei ria na tinoni
ria ko qari tapaputaiso vadi tu ria na
ukedi?
30 Ko vei marike tavaturu mule ria
na tinoni ukedi, nari za gami za ae
za vei ko za ongongugami na tapata
doru totozo?
31 Ka viza tavitiqu, tata gu ba go-
zoria ara doru rane za na uke! Na
uana vavalavatai qa izongia ara pana
veveimiu gamu tonai taqe somana
kole maka tavitia na Karisito Jisu
nada Bangara za roiti veiniziu ko qa
ule votu vaneqineqini ani!
32 Na za ropi qa vagavoria ara tonai
qa taleria ara ria na tinoni pa Episasi
qari vei na manugu made nenedi
pirudi qari varivarivai. Vei ria na
tinoni ukedi za marike tavaturu mule
nari za <<Aria gu ropi ko ta kole gani-
ganigada beto ta kole bukugada gu,
ura uka tana ukenada gu.>>
33 Muke vamalumuria ria na tinoni
ko mari valoposogamu: ria na baere
ikeredi za qari ngangagulia na uana
leadi.
34 Mu mule lame pana miu
roquroqu tavagigalana beto mu
nogoto toadi na uana ikikeredi. Ura
kaki gamu za gamuke gilagilai na
Tamaza, ko na padamiu muna keani
tugu gamu za vei aza.

Na Tini za Tavaturu Mule pana Uke

35 Ba pala mari nanaza ria kaki,
<<Ae mari tavaturu mule vei ria na
tinoni ukedi? Ae tini vevei za mari
izongia ria?>> mari gua.
36 Ao na tinoni rururamu! Totonai
qu umani pana pezo za maka kiko, za
uke mae tu aza beto za pidoko.
37 Beto aza qu umani za nake su-
vege tinina aza mina vevei tonai

* **15:20** Na ginuana aza na vua moedi ria qari tori uke tu za na Karisito za za turu mule momoe pana uke, ko za vei za gita ba taqe gilagila valeania za na Tamaza pala mina vaturu mule veidigita tugu za veini na Karisito. **15:27** Kera Vatarazae 8.6. **15:32** Aisea 22.13; 56.12; Luke 12.19-20.

mina lavata zae, goto na kiko galegalena gu na vuiti babi kaki goto kiko za qu umani.
38 Ba na Tamaza tu za vani na tinina na veveina za mijatia aza za na kiko aza, ko na okokoto kiko za vani na goto tinina makana.
39 Na tinidi doru zakaza toadi za qarike varivaritoto. Kolenana za na tini tinoni, za goto tu za na tinidi na manugu mademade nenedi, goto tu za na tinidi ria na manugu tatava, beto goto tu za na tinidi na igana.
40 Koledia za na tinidi na zakaza pana oka beto koledia za na tinidi na zakaza pa pezo. Ba na batabata leadi na tini pana oka za maka, beto na batabata leadi na tini pa pezo za maka goto tu.
41 Na batabata leana na tapo za maka, na batabata leana na popu za goto tu, beto na batabata leadi ria na seru za maka goto mutu. Ko ria na seru gu ba za gotogoto tu na batabata leadi.
42 Ko zara mina vei za tonai mari turu mule ria na tinoni ukedi. Na tini za tagolomo za vei na kiko za boka nyabo uke, ba na tini mina tavaturu mule za minake uke.
43 Na tini za tagolomo za na batibati ikerena, ba tonai mina tavaturu mule za mina batabata leana. Aza za tagolomo za munyala, ba tonai mina tavaturu mule za mina kolea na neqi.
44 Na tini za tagolomo za na masa norungu, ba totonai mina tavaturu mule na tini ongongu aza. Za kolenana za na tini masa norungu, ko na tini ongongu ba za kolena tugu.
45 Ko za vei za ari za gua vei za na Kutikuti Tabuna, <<Na tinoni momoe i Adama za na tini tinoni toana,>> za gua; ba na Adama vinabetobetona za na Ongongu varivatoana.
46 Nake toa ongongu za lame momoe, ba na toa tini mae tu, beto za lame liguligu za na toa ongongu.
47 Na tinoni momoe za taroiti pana kavuru pezo, ko na koko lame veina pa pezo, goto na tinoni vinaori za lagere vei pa noka.
48 Ria tana na pezo za qari vei tugu aza za taroiti pana pezo, ria tana pana oka za qari vei tugu aza za lagere vei pa noka.
49 Ko koviria za taqe pokopokoni na kirena na tinoni za taroiti pana kavuru pezo, ba pala tana vazaea na kirena na tinoni za lagere vei pa noka.
50 Na ginuana qa paranga vei ani, ka viza tavitiqu, za na masa na orungu marike teku izongia za na binangara tana Tamaza beto ko na tini mina boka uke za minake teku izongia aza zake boka uke.
51 Mu vainongoro lame ko! Ma pojadigamu za na zozoto za kole golomona ani: gita za tanake uke beto, goto tana tasoga beto,
52 pana leona iapeki peki totozo vei maka vakipu mata, tonai mina vaqoro za na kuvili betobetona. Ura tonai mina vaqoro za na kuvili betobetona, nari za mari tavaturu mule ria na tinoni ukedi ko marike boka uke ligu, beto za gita tana tasoga.
53 Na tini za boka nyabo ani za mina tasoga lao tu pa tini minake boka nyabo, beto ko aza mina uke za mina tasoga lao tu pana tini minake boka uke.
54 Ko totonai na tini za boka nyabo za mina soga lao pana tini zake boka nyabo, beto ko totonai aza mina uke za mina soga lao pana tini minake boka uke, nari za beto mina gore votu aza na paranga pa Kutikuti Tabuna, ari za gua vei,

<<Na uke za tavakilasa; na rajana aza za okoto koviria!
55 Uke, eo moko za na mua boka qu varivarivakilasani ao?
Uke, eo moko za na mua neqi qu varivarigaratani ao?>> za gua.

56 Na neqi varivarigaratana tana uke za na sela beto na neqi tana sela za na Vavanau.
57 Ba gita ta paranga leana lao tana Tamaza aza za vadigita na bokaboka ko taqe vakilasia nada kana pana

15:45 Podapodalaina 2.7. **15:54** Aisea 25.8. **15:55** Gosea 13.4.

roiti za roitini na nada Bangara i Jisu Karisito.
58 Ko zara za vei, ka viza tavitiqu vavaguana, mu turu vamauru beto muke tavarijo pana miu rangerange. Mu tapatianani na roiti tana Bangara, ura gamu gilagilaimiu gamu za kepore za maka roiti gamu roiti vani na Bangara za na goborona.

16

Na Varivana Tokadi ria pa Ekelesia

1 Ego na veveina na poata varivana tokadi ria na tinoni tana Tamaza pa Jiudia za mu roitini aza qa vavanau veidi ria na ekelesia pa Qelesia.
2 Pana rane momoe pana vuiki za gamu mu okokoto vakolea za kaki poata na padana vei gamu bokai, ko mu kopuni. Ko na varikamudi na poata za muke adonia gu totonai mana lame kamu ara beto mi taroiti.
3 Totonai mana lame kamu ara za mana garunu laodi taviti leta vinakabere ria gamu tori vaegoria tu ko mari pogozoria za na miu varivana lao pa Jerusalema.
4 Bi vei mina pada ko ara ba mana lao tugu vei, nari za pala mari lao tavitiziu ara ria.

Na Ngutina na Rererege

5 Ara pala mana lao ovikigamu pa liguna mana rerege jola vei pa Masidonia, ura ara pala mana jola vei tugu pa Masidonia.
6 Ko palu mana suvere tavitigamu babi palu mana suvere tugu ketakoi pana totozo lomozo, ko gamu ba muna boka tokaniziu ko mana jokaia na qua rererege pa liguna mana taloi ketakoi.
7 Ura ara qake nyoroguani ko ba dogoro aputaidigamu gu tonai ba rerege jola koviria, goto qa rovea za pa liguligu ba boka suvere tavitigamu na totozo kakazana qa gua vei mina vamalumuziu na Bangara.
8 Ara pala mana suvere pa Episasi tinganai tu mina kamua na rane Penitikositi,*
9 ura maka atakamana leana za kole ko ara mana boka roiti valeanani za na vareregena na nongoro leana, ba qari zoku tugu ria na tinoni qari suqusuqutuziu ara.
10 Vei mina lame tadigamu i Timote, za mu vakamu valeania pa varikorapaimiu, ura aza za roitini na roiti tana Bangara, za vei tugu qa vei ara.
11 Ko kepore za maka gamu mi dogoro vagorea aza, goto muna tokani ko mina joka valeania za nana rererege, ko vei za mina boka mule lame taqu, ura ara qa korapa adonia ko mina mule lame tavitiria ria na tavitida pana tana Karisito aza.
12 Goto na veveina na taida i Apolosi, za ara qa tepa vitivitigia aza ko bi lao ovikigamu za gamu tavitiria ria kaki tavitida pana tana Karisito qa gua, ba za dogoro vei nake nana nguti† ko mina lame za koviria. Ba pala mina lame aza totonai mina tekua na totozo leana.

Na Paranga Vinabetobetona

13 Mu suvere gelegele, mu turu vamauru pana miu rangerange, mu varene, mu aru vamauru.
14 Mu roitidi doruna na miu roiti pana variroqu.
15 Gamu gilagilaimiu za na tatamana ti Sitepanasi. Ria za na tinoni momoe qari gabala pa Akaia, beto ko qari vani na dia toa makadi pana roiti nabuludi ria na tinoni tana Tamaza. Ka viza tavitiqu, qa tepa vitivitigigamu ara za gamu
16 ko mu vataberia ria na varitoka tadiria na tinoni vevei ari, beto ko ria qari makarai somanani beto qari pavu taleni na roiti.
17 Ara qa qerani za na lamedi ari Sitepanasi i Potunatasi beto i Akaikusi, ura qari tekua za na lolomo tadigamu ko qari tokaniziu.

* **16:8** Na Penitikositi za na totozo qeraqera roquroquna na totozo lokelokete. † **16:12** Ria na paranga ***nake nana nguti*** za mina boka tapeluku vei tugu <<nake nana nguti na Tamaza>>.

18 Ko ria qari vamanotia za na
onguqu beto vei tugu na ongongumiu
gamu. Mu nongororia ria na tinoni
vevei ari.
19 Ria na okokoto puku ekelesia
pa Esia qari garunu laoni na dia
roquroqu. I Akuila beto i Pirisila beto
na ekelesia za varikamu pa dia ruma
za qari garunu laoni na dia roquroqu
neqina za lame vei tana Bangara.
20 Ria doru tavitida pana tana
Karisito za qari garunu laoni na dia
roquroqu. Mu variqeraqera lao lame
pana zona varigozoro tana tinoni za
tutia na Karisito.
21 Ara Paula qa kutia za na qua
roquroqu ani pana limaqu makaqu.
22 Na tinoni za keporenana
variroqu lao tana Bangara, za na
leveleve mi opo taria aza! Ao mami
Bangara, mu lame!
23 Na variroqu varialona tana nada
Bangara i Jisu mi somana tadigamu.
24 Na qua roquroqu mi somana
tadigamu doru pana nada kole maka
ti Jisu Karisito. Agua.

Pa Koriniti Vinaori

Na Podapodalaina na Leta

1 Ara Paula, pana nyorogua tana
Tamaza qa maka tinoni tagarunuqu
ti Jisu Karisito, beto ko i Timote na
taida.
Na leta ani za lao tadigamu na eke-
lesia tana Tamaza pa Koriniti beto ko
tadiria dorudi na tinoni tana Karisito
qari suvere doru kota pa pikata ia pa
Akaia.
2 Na variroqu varialona mi kole
somana tadigamu beto vei tugu na
bule tana Tamaza na Tamada beto na
Bangara i Jisu Karisito.

I Paula za Paranga Leanani na Manoto pana Totozo Tapata

3 Aria ko ta vatarazaea gita za na
Tamaza, na Tamana na nada Ban-
gara i Jisu Karisito. Aza za na Tamada
za kopu valeadigita beto na Tamaza
za vadigita doruna na manoto.
4 Aza za vamanotogita pa dorudi
na nada tapata, ko za vei za gita ba
tana boka vamanotoria ria qari go-
zoro tapata. Ko tonai tana varoitia
za na manoto gita makada za tori
vamanotodigita tu na Tamaza, nari
za tana boka vamanotoria ria.
5 Ura maka moqaza podeke vei
tugu qari pugele tarigita ria na vitigi
ura taqe vazozotoa na Karisito, nari
za pana nada kole maka tavitia na
Karisito za na manoto lavata tana
Tamaza ba za pugele tarigita tugu.
6 Vei babi gozoro vitigi za gami
za na ginuana za vei ko gamu mu
tavamanoto beto mu vazozoto ko mu
taalo gamu. Vei babi tavamanoto za
gami, nari gamu ba gamu tavaman-
oto tugu za gamu beto gamu turu
vangajuria ria tugu na vitigi gami go-
zororia gami.
7 Na mami rangemiu gamu za
oqoro rijo; ura gami gami gilagilai
za maka moqaza podeke vei gamu
somana gozororia gamu ria na vitigi
gami gozororia, nari za pala muna
somana izongia tugu vei gamu za na
manoto gami izongia.
8 Ura gami gamike nyoroguani ko
bu mumadi, gamu ka viza tavitimami, ria na tapata gami gozororia
gami pa pikata guguzu pa Esia. Na
pogozo mamatadi qari vadigami za
qari lavata jola beto qari bogata jola
ko gami gami tori munyalani tu za na
roverovena mami toa lalaomami.
9 Goto gami rove veini gami tori
tavapogozoni tu gami za na lev-
elevena na uke. Ba na ginuana za
vei ani za vei ko mamike totoravuzu
muledigami makamami gami, goto
mami totoravuzia na Tamaza tu aza
za boka vatoa muleria ria qari tori
uke tu.
10 Ko pana tapata varivukedi, aza
za vasaregami beto ko aza tugu mina
vasaregami. Ko pana tana gami
vakolea gami za na mami totoravuzu
ko pala aza mina vasare sogagami
mutu,
11 vei muna makarai varavara
tokadigami gami. Ko mari taoe ria
na zoku varavara ria ko na Tamaza
mina manadigami, nari za ria na
zoku za mari paranga leanadigami
gami.

I Paula za Sogai na Nana Nguti Lao pa Koriniti

12 Gami gami vaqatani za na
monanamami makamami za gilagila
valeania za gami pana mami uana
pa kasia guguzu ani za gami toani na
bulo tuvizina beto na bulo liosona
qari lame vei tana Tamaza. Ko
pana mami baere lao tadigamu ba
gami toa vei tugu aza. Ba nake
pana gigigalai tana tinoni goto pana
variroqu varialona tu tana Tamaza
za gami boka roiti vei ari gami.
13 Ura kepore na ginugua golo-
modi ria na zakazava gami kuti lao
vadigamu goto aza tugu na veveina
gamu boka tiroa ko gamu vakaberia
gamu. Ara qa rovea za pala muna
vakabere valeleania
14 veini aza gamu tori vagilagi-
laimiu tu na kobudi. Ko gamu
muna boka vaqatadigami gami maka
moqaza podeke vei gami ba mami
vaqatadigamu za gamu pana rane
mina lame nada Bangara i Jisu.

15 Ura qa gilagila valeaniaqua ara za na miu qeraqera vei aza ko za vei za ara qa nyoroguani tu ko ba lame momoe tu tadigamu, ko gamu bu tamana kori totozo qa gua.
16 Qa nyorogua lao ovikigamu za gamu tonai mana rerege jola lao zae vei pa Masidonia, beto tonai mana mule lagere za mana jola vei tugu tadigamu ko mana boka tekua kaki varitokai pana tadigamu pana qua rererege lao pa Jiudia za gua za na qua nyorogua momoe.
17 Ae vei qa vei na tinoni za rabeke ara totonai qa nyorogua roiti vei aza? Ae vei qa roitidi na qua nguti vei maka tinoni pa kasia guguzu ani ko qa vanaqiti makarai pojaria na <<E, e beto na dai>>?
18 Na Tamaza zake boka teteria nana paranga, ko gami na mami ngutinguti lao tadigamu ba zake varisomanai <<E beto na Dai>>.
19 Ura na Tuna na Tamaza, i Jisu Karisito, aza na veveina gami taraeni tadigamu gami Silovanozi i Timote beto ara tugu, za nake varisomanai <<E>> beto na <<Dai>>. Ba pana tana za doru totozo za na <<E>> gu.
20 Ura dorudi na taringutinguti tana Tamaza za qari galegale <<E>> pana tana. Ko zara za vei za pana ti Jisu Karisito na <<Agua>> za tapoja ko na valavatana na Tamaza.
21 Ko na Tamaza tu makana za vamauru tavitidigami gamu gami pana nada kole maka tavitia na Karisito beto ko aza tu makana za uduku garunugami.
22 Aza za tori vakoledigita tu na vinagilagila ko na nana aza za gita beto za vadigita na nana Ongongu pa buloda ko na kolena na Ongongu aza za na vinazozotona za gita za na nana aza.
23 Ara qa kukua na Tamaza ko mi vasekeziu vei bake uleni ara za na zozotona. Ura aza za gilagilai na buloqu! Na ginuana qake mule lao soga pa Koriniti za ura qake nyorogua vatakulangagamu mule za gamu.
24 Nake vei ko gami gami kutakuta uanani na zakazava muna vazozotoria za, ura gamu gamu turu vamauru pana miu rangerange. Goto gami gami makarai roiti tavitigamu ko na vaqeragamu gamu.

2

1 Ura ara qa mijatia pa roqugu za ara manake lame soga ovikigamu ura keta ma vatakulangagamu mule qa gua.
2 Ura vei ba vatakulangagamu ara za gamu, nari za kepore mutugu za aza mina vaqeraziu. Ura ria tugu bari vaqeraziu ara za qa vatakulangaria.
3 Ko zara za vei za qa kuti vadigamu ara za maka leta aza, ko tonai mana lame kamugamu nari marike vatakulangaziu ria tugu na tinoni bari vaqeraziu. Ura ara qa vagilagila valeania za tonai mana qera ara, za gamu ba muna qeraqera tugu vei.
4 Na leta aza za qa kutia ara pana roquroqu vitigina na bulo takulangana beto taviti kolo mataqu. Ba nake vei ko ma vadigamu gamu na takulanga qa gua za, ba vei ko mu gilagilai za na qua roquroqu lao tadigamu qa gua.

Na Tepa ko mari Taleozoni za na Tinoni za Sela

5 Ego, bi vei maka tinoni za bi vatakulangia za maka goto tinoni, za nake ara gu za vatakulangaziu goto gamu doru tugu vei. (Ba qa paranga vei ari ara ko nake vei ko qa korapa vavajolai za.)
6 Ko na vinakilasa gamu vani gamu doru na tinoni za varivatakulanga ani za pada gu koviria.
7 Ko koviria mu taleozoni beto mu vamanotia za na tinoni aza ko mike takulanga vikevikereni aza.
8 Ko ara qa tepa vitivitigigamu ko mu vadogoroni za gamu gamu roquroqua aza.
9 Ko zara gu za vei za qa kutia ara za na leta aza ko ma podekegamu beto ma gilagila valeania za vei muna boka vataberia dorudi na qua vavanau qa gua.
10 Ego aza na tinoni gamu taleozoni gamu, za ara ba qa taleozoni tugu. Ko

aza qa tori taleozoni tu (vei bi kolenana zozoto za na sela lavatana za pada bi taleozoni aza) za pana laemiu gamu qa taleozoni ara pa moena na Karisito aza.
11 Qa roiti vei ari ara ko take vani na lolomo ko mi tutidigita nana roquroqu i Setani. Ura gita taqe gilagila valeanarianada ria na nana roiti nyonyoravadi aza.

Na Takulanga ti Paula pa Toroasi

12 Totonai qa lao kamu pa Toroasi ko ma taraeni na nongorona na Karisito qa gua, nari za na Bangara za revanga vaniziu na lolomo leana za ketakoi,
13 ba na qua roquroqu zake boka manoto ura palu mana gozoria ketakoi za na taiqu i Taetusi qa gua ba totonai qa lao kamu za qake batia tu. Ko qa loloiria gu ria beto qa jola lamequa pa Masidonia.

Na Toa Varene pana Tutina na Karisito

14 Ba gita ta paranga leana lao tana Tamaza! Ura pana nada somana kole maka tavitia na Karisito za gami doru totozo na Tamaza za toka veidigami ria na pinauzu pa liguna za vakilasaria aza ria nana kana. Na Tamaza za varoitigami za gami ko za vareregia doru kota vei maka zakazava omanga leana za na gigalaina na Karisito.
15 Ura gami za gami vei na zakazava omomanga leana za varivanani na Karisito lao tana Tamaza, ko za rerege pa varikorapaidi ria qari tori taalo tu beto pa varikorapaidi ria qari korapa muma.
16 Ko tadiria qari muma, za aza za maka omanga nyabo za boka varivuke; ba pana tadiria qari taalo, za aza za maka omanga za valamea na toa. Ko i zei za padai za na roiti vei ari?
17 Ura gami za gamike vei zokudi ria kaki qari vareregе veini maka zakazava vavaina goborona za na nongoro tana Tamaza. Goto na Tamaza tu za garunugami ko gami paranga pa moena na Tamaza pana uana leana vei na nabulu tana Karisito.

3

Ria na Nabulu pana Vinaego Koregana

1 Ae vei koviria gami paranga vei gami podalai vavaporeveveidi muledigami mule makamami za gami? Zozoto ria kaki za poreveveina za mari pogozoria tu ria na leta koko vei tadigamu, ba bari lao tadigamu ko bari ule vakabekabereni za na veveidi makadi. Goto gamu gamu tori gilagila valeania tu za gami mamike kilu izongia maka leta vevei aza.
2 Gamu tugu makamiu za na mami leta gami za pojai na veveimami gami, ko za takuti pa buloda gita ko qari gilagilai beto qari tiroa ria doru tinoni.
3 Na kaberena gu za gamu za maka leta na Karisito makana za kutia beto ko na vuana na roiti nabulu tadigami. Ko na leta aza za kutia na Karisito nake pana zakaza kutikutina goto pana Ongonguna na Tamaza toana, beto ko nake pana patu revarevatadi ba pana bulo tinoni tu.
4 Zara gami paranga vei gami ura gami totoravuzia gami na Tamaza pana mami kole somana tana Karisito.
5 Ba nake vei ko makamami gami boka ko gami paranga vei gami bokamami roitini na roiti ani za. Goto na bokaboka gami izongia gami za koko vei tana Tamaza tu.
6 Ko na Tamaza tugu za vadigami na bokaboka za gami ko gami nabulu pana vinaego koregana, ko na vinaego aza za zake takuti vakole pana leta vevei na Vavanau ti Mosese goto pana Ongongu tu. Ura na leta takutina za varivuke, goto na Ongongu za varivatoa.
7 Ego na Vavanau za takuti pana patu revarevatadi beto ko na malakapina na Tamaza za kilakilanga tonai za tavalagere za na Vavanau aza. Ko ria na tinoni Izireli qarike boka dogoro vatogazia za na izumatana i Mosese ura za kilanga

jola. Ko vei na roiti ninabulu za valamea na uke tonai za tavaroiti za lame tavitia tu na malakapi,
8 nari za ae mina koi vei kilangana za na malakapi mina lame tavitia za na roiti ninabulu tana Ongongu?
9 Ura na roiti gu za kolea na varituti ba za votua na malakapi, ko ae mina koi vei kilangana na malakapina za na roiti ninabulu za vatuviziria ria na tinoni?
10 Ko aza na Vavanau za kolea na malakapi perangaina za koviria za kepore na malakapina, ura na malakapina na nongoro leana za kilanga jolani aza.
11 Ko na zakazava gu zake kole vazovai ba za lame tavitia tugu na malakapi, ko ae mina koi vei kilangana na malakapina za na zakazava za kole jola?

12 Ego gami korapa adono geleni gami za na toa kilangana aza, ko za vei za gami vareneni gami za na vavakatoni na nongoro leana.
13 Gami za gamike paranga varove za vei i Mosese za ude vapaea na izumatana ko ria na tinoni Izireli qarike boka dogoro vatogazia za na kabere totonai za iolo keninana.
14 Ba ria tugu na tinoni Izireli makadi za na roqudi ba za pate. Ko za kamua tugu pa rane pa ngenari za korapa tugu oqoro tavaiolo za na udude vapaeni izumata aza totonai qari tiro votuni na vinaego leluna. Ura tonai za kole maka gu pana tana Karisito na tinoni beto za boka tavaiolo za na ude izumata.
15 Ko za kamua tugu pa totozo koviria za tonai qari tiroa na Vavanau ti Mosese, za maka toba za kole vapaeria na bulodi.
16 Ba totonai za gabala lao tana Bangara za na tinoni, nari za tavaiolo za na udude vapaeni izumata aza.
17 Ego ko na Bangara aza za na Ongongu, ko ketakoi za suvere za na Ongonguna na Bangara za na toa taruvatana za kole.
18 Ko gita doru za tori tateku pale tu za na ude vapaeni izumata ko taqe boka dogoro vatogazia na malakapina na Bangara. Ko taqe tasoga lao pana kirena na Bangara podalai maka kabere tana ko taqe keza zaeia na nana kabere lavata. Ura ani za na nana roiti na Bangara aza na Ongongu.

4

Nake Munyalana za na Taraeni na Nongoro Leana

1 Ko zara za vei za gami gamike munyala ura na Tamaza tu za roquroqu tokadigami ko za vadigami za na roiti ninabulu ani.
2 Goto gami gami daimamidi ria na uana varivakea golomodi, ko gamike toani na uana sekesekena beto gamike soga vapirua za na paranga tana Tamaza. Goto gami poja lodakia gu gami za na zozoto, ko na monanadi ria na tinoni mari rangegami pa moena na Tamaza gami gua.
3 Ba vei bi pae za na nongoro leana tadigami, za pana tadiria qari muma gu za pae aza.
4 Ria na tinoni ria za qarike vazozoto ura na tamaza ikerena pana kasia guguzu ani zake vabatabatai na roqudi, ko qarike batia za na kaberena na nongoro leana na veveina na malakapina na Karisito, aza na kirena na Tamaza.
5 Ura gami nake veveimami makamami za gami taraeni, goto na veveina i Jisu Karisito tu aza na Bangara. Goto gami makamami za na nabulu gu tadigamu pana mami somana kole maka tana Karisito.
6 Ura aza tugu na Tamaza za paranga, <<Na kabere za mi kabere votu lame vei tu pana rodomo! >> za gua, za aza tugu za na Tamaza za tolanga pa bulomami, ko za vadigami na kaberena na gigalaina na malakapina na Tamaza pa moena na Karisito.
7 Ba gami za gami vei na raro za taroiti pana nyelaka ko za kolea na izizongo poreveveina ani, ko za tadogoro za na neqi lavatana za koko vei tu tana Tamaza goto nake tadigami.

8 Gami tavatapata pa doru zona
gami, ba gamike tanono vagore zo-
zoto; gami rura tugu, ba gamike vari-
vasevi zozoto;
9 gami takomiti, ba gamike taloi
pale; gami tavalotu tugu, ba gamike
tavaaboro puta zozoto.
10 Doru totozo gami pogozia pa tini-
mami gami za na uke ti Jisu, ko na toa
ti Jisu za mi bola votu pa tinimami.
11 Pana mami toa gami doru totozo
za gami kole tata lao vei gu pa uke
pa laena i Jisu, ko na toa ti Jisu mi
bola votu pana tinimami aza za boka
manyaonana.
12 Ko na uke za korapa roiti pana
tadigami, ba tadigamu na toa za ko-
rapa roiti.
13 Ari za gua vei za maka ku-
tikuti, <<Qa vazozoto ko za vei za qa
paranga! >> za gua. Ko pana maka
moqaza uana vei aza za gami ba gami
vazozoto ko vei za gami paranga.
14 Ura gami gilagilaimami za na
Tamaza, aza za vaturu mulea pana
toa na Bangara i Jisu za aza tugu
za mina vaturu mulegami gami
pana mami kole maka tavitia i
Jisu beto mina makarai varikamu
tavitidigami gamu pana moena aza.
15 Ura dorudi ari za na tokamiu
gamu, ko totonai na variroqu tana
Tamaza mi kamu nari za mari pugele
nyonyoani ria za na paranga leana za
valavatia na Tamaza.

Na Toa pana Rangerange

16 Ko zara za vei za gami gamike
boka tavamunyala. Zozoto na tini-
mami pa peguruna za korapa lelu
gore, ba na ongongumami za tavako-
rega doru rane.
17 Na tapata pekipekidi beto na
aputaidi taqe gozororia ari za qari
korapa vanaqitidigami za na kabere
kole jolana za jolani doru tapata gami
gilagilaria koviria.
18 Ko gita taqeke dogoro laoria ria
na zakaza qari boka tabata goto ria
tu na zakaza qarike tabata. Ura ria
na zakaza qari tabata za qarike kole
zovai, goto ria na zakazava qarike
tabata tu za qari kole jola.

5

1 Gami gilagilaimami gami za tonai
mina tajegara pale za na aqaqo aza
na tinimami gami suveria pa pezo
ani, za na Tamaza mina vadigami
maka ruma zake taroiti pa lima
tinoni beto ko na kole jolana pa noka.
2 Ko pana tini ani za gami kiu alili
gami ura gami nyorogua teku pokoni
gami za na mami suvesuverena pa
noka.
3 Ko totonai mami tori pokoni tu za
na tini aza za gami mamike vei na
tinoni za gadogado.
4 Ura totonai gami korapa suveria
za na aqaqo pa pezo ani, za gami
gami kiu alili tavitia na takulanga. Ba
nake vei ko gami babi siqarai gona
pale za na tinimami ani gami gua za,
goto gami nyoroguani ko babi izon-
gia za na tini koregana pa noka gami
gua, ko aza na tinimami za boka uke
za mi tasoga lao pana tini za kole jola.
5 Aza za tori vanaqiti vadigami tu
na soga ani na Tamaza tugu makana,
aza za tori vadigita tu na nana On-
gongu ko na Ongongu aza za na vina-
zozotona na nana na Tamaza za gita.

6 Ko gami doru totozo za gami
varene. Gami gilagilai za totonai
gami korapa suveria za na tinimami
pa pezo ani, za gami korapa zou pana
tana Bangara,
7 ura na mami rangerange za gait-
igami, nake mami dogodogoro.
8 E, gami varene gami, ko gami ny-
oroguani za babi taloi tu za pana tini-
mami ani ko babi lao suvere tavitia
na Bangara gami gua.
9 Ko bi vei babi suvere tu pana
toa tinimami ani babi pana tini ko-
regana, nari za gami na mami kuta
nyorogua za mami vaqerai gu aza
gami gua.
10 Ura gita doru za pala tana bola
votu pa moena na nyumunyumuna
varituti tana Karisito. Ko okokoto
tinoni za mari okoto tekua za na
vuana tugu doru dia roiti qari roitidi
pana dia toa tini, bi vua leana babi
vua ikerena.

Na Nongoro za Vabaereria lao tana Tamaza ria na Tinoni

11 Ko za vei za gami gami gilagilai
za na poreveveina tana matagutuni
na Bangara, ko gami podekeria ko
mami vagabalaria ria na tinoni gami
gua. Tana Tamaza za na kaberena
ko ara qa nyorogua vazozotoa za pa
monanamiu gamu na kaberena tugu
vei.
12 Gamike korapa vavaporeveveidi
muledigami mule pana tadigamu
gami, goto gami korapa gu po-
jadigamu na veveimami maka-
mami ko gamu tu za muna
vaqavaqatadigami. Ko mina vei tu za
muna boka oeria ria qari kemaradi
za na veveina na bokaboka tana
tinoni goto nake veveina na uana.
13 Ura vei babi dogoro vei na tinoni
rururamami gami, aza na ginugua
pa varikorapaina na Tamaza beto
gami aza. Vei babi dogoro vei na
tinoni tavagigalamami gami, nari
za mu dogoro veini gami korapa
parangagamu gamu.
14 Na variroqu tana Karisito za ban-
garadigami ura gami gami vagilag-
ila valeania za maka tinoni za ukedi
doru tinoni, ko na ginuana aza za
doru tinoni qari somana uke tugu ria.
15 Ko aza za ukedi doru tinoni,
ko ria qari toa za marike tavaqera
muledi makadi goto mari vaqerai tu
aza za uke beto za tavatoa mule vadi.
16 Ko za vei za koviria za kepore
maka tinoni taqe dogoroni pana do-
godogoro tinoni za gita. Pa totozo
qari jola rari za taqe dogoroni pana
dogodogoro tinoni na Karisito, ba
koviria taqeke dogoro veini aza na
Karisito.
17 Ko zara za vei za totonai za kole
maka tana Karisito za na tinoni, za
aza za na vinapodaka koregana aza;
na toa leluna za tori murimurinana
tu, ko koviria na toa koregana za
lame.
18 Doru zakazava ari za na Tamaza
za roitidi, aza pana nada kole maka
tana Karisito za varibaeredigita tana
makana beto za vadigita na roiti
ninabulu ko tana varibaere laodi
mule pana tadiria kaki goto tinoni.
19 Na nada nongoro za na veveina
pana kole maka tana Karisito na
Tamaza za varibaere laoni tana
makana za na kasia guguzu. Zake
puku tutiria aza ria na dia sela,
beto ko za tori vadigita tu za na
nongorona za uleni na zona vei beto
mari varibaere lao tana Tamaza ria
na tinoni.
20 Ko gami za na tinoni para-
paranga tana Karisito, na Tamaza za
varoitigami ko za uleni na nana tepa.
Gami gami tepa vani na Karisito: mu
baere lao tana Tamaza!
21 Na Karisito za kepore na nana
sela, ba pa laedagita na Tamaza
za vamalumia ko za vapogozoni na
sela* ko pana nada somana kole
maka tana za gita taqe somana izon-
gia na tuvizi tana Tamaza.

6

1 Gami gami roiti tavitia na Tamaza
gami, ko za vei za gami tepa vitiv-
itigigamu za gamu gamu tori izon-
gia tu na variroqu varialona tana
Tamaza ko muke dogoro vagoboria
za na variroqu varialona aza.
2 Ura ari za gua vei na Tamaza,
<<Pana totozo tamijatana ara qa non-
gorigo ao,
beto ko pana rane inaalo qa
tokanigo ao,>> za gua.
Mu vainongoro ko! Koviria tugu
za na totozo tamijatana. Mu vain-
ongoro ko! Koviria tugu za na rane
inaalo.
3 Gami gamike roitini maka za bari
tatupeni ria na tinoni, ko kepore za
maka sela mi tabata pana mami roiti
ninabulu gami gua.
4 Goto doruna na mami uana za
gami gami vatadogoroni za gami za
na nabulu tana Tamaza pana turu
vangajudi ria na tapata gami gozoro-
ria, na vitigi, na tapata beto na taku-
langa.
5 Gami tapiqolo, gami tavaluge
pa ruma varipiuna beto gami tara-
pata. Gami roiti varivasevi beto

* **5:21** Vei na vavavui vulavulaza **6:2** Aisea 49.8.

gamike tekuteku valeana na minyere valeana.
6 Pana mami uana liosona, na mami gigalai, na mami adono vamomozo, na mami tokana na goto tinoni, pana Ongu Tabuna, na mami variroqu zozotona,
7 pana nongoro zozotona, beto pana neqi tana Tamaza za gami vatadogoroni na nabulu tana Tamaza za gami. Na toa tuvizina za vadigami na Tamaza gami naqenaqe varikaledigami beto gami variperani.
8 Kaki tinoni qari pangagadigami, goto kaki qari vakeagami. Kaki tinoni qari vavalededigami, goto kaki tinoni qari vatarazaegami. Kaki tinoni qari jutudigami na tinoni sekesekemiu qari gudigami, ba gami gami pojai gu za aza za zozoto.
9 Gamike tadogoro gilagila tadiria kaki, ba gami gami tagilagila valeana gu tadiria doru, gami tadogoro vei kale gami tori uke tu, ba mu dogoriamiu gu za gami gami korapa toamami. Gami tangangulu ba gamike tavauke.
10 Qari vatakulangagami, ba gami qeraqera lao gu. Gami varisevi, ba gami vaizizongoria pana rangerange zoku tinoni. Gami dogoro vei gamike izongia maka zava ba doru zakazava za gami izongoria gu.
11 Ka viza turamami pa Koriniti! Kepore maka za babi aru golomia pana mami paranga lao tadigamu. Gamu za gamu korapamiu pa bulomami gami!
12 Nake gami za gami aru muleni na mami variroqu lao tadigamu, goto gamu tu za gamu aru muleni na miu variroqu lame tadigami.
13 Koviria ara ma paranga veidigamu na qua koburu: na sogana za gamu ba muke aru muleni na miu variroqu lame tadigami!

Muke Toani na Toa Tadiria Qarike Gilagilai na Tamaza

14 Muke makarai roiti varikamu tavitiria ria qarike vazozoto, ura ae mina vei za na tuvizi beto na sela mari boka varibaere? Babi ae mina vei na kabere beto na rodomo mari boka makarai suvere varikamu?
15 Ae mina vei na Karisito beto i Beliali na tomete mari boka varivaegoni na dia roquroqu? Babi na zava za qari makarai variizongoni na tinoni za vazozoto beto na tinoni zake vazozoto?
16 Na za qari makarai varivaleanani ria na zelepade madina tana Tamaza beto na beku? Ura gita za na zelepade madina tana Tamaza toana, vei za pojai Tamaza, ari za gua vei,
<<Ara mana suvere beto mana
kanoko pa varikorapaidi,
ara mana dia Tamaza beto ria za
mari qua tinoni.
17 Ko zara za vei za mu votu taloi lame
pana varikorapaidi
beto mu pikata taloi pana
tadiria, za gua za na Bangara,
beto muke uliria ria qarike lioso,
beto ara mana vakamugamu.
18 Ara za mina Tamamiu gamu,
beto gamu za muna tuqu marene
beto na tuqu reko ara,
za gua za na Bangara na Tamaza vivana jola.>>

7

1 Doru taringutinguti ari za qari lame tadigita, ka viza qua baere leana, ko za vei za gita ta valioso muledigita makada pa doru zakazava zake valiosia na tinida beto na ongonguda, beto ko ta pangagani na Tamaza ko ta vani doruna nada toa pana toa liosona.

Na Qera ti Paula

2 Muke aru muleni na miu roquroqu lame pana tadigami. Gami gami oqoro roitini maka sela lao tana maka tinoni. Gami oqoro valoposoni poata maka tinoni gami, beto gami oqoro ikoa maka tinoni.
3 Ara qa paranga vei zara nake vei ko ma jutugamu gamu qa gua za,

6:16 Jeremae 32.38; Izikeli 37.27. **6:17** Aisea 52.11; Izikeli 20.34, 41; Dogodogoro 18. **6:18** 2 Samuela 7.14.

ura qa tori pojai tu perangaina za gami gami roquroqu vitivitigigamu za gamu, ko tanake varipikatai pana uke babi pana toa.

4 Ara qa paranga varene lao tadigamu. Gamu vaqera vitivitigia na buloqu za gamu. Qa tavamanoto valeana ara. Pana dorudi na tapata gami gozororia za pugeleziu na qera ara.

5 Ura totonai gami lame kamu pa Masidonia, na tinimami ba zake boka minyere. Goto na tapata gami gozororia za qari kole gu pa varilivutaimami ko qari rapatagami pana paranga ria na tinoni beto na matagutu za kole pa bulomami.

6 Ba na Tamaza, aza za vamanotoria ria na tinoni qari mamata na takulanga, za vamanotogami tonai za lame i Taetusi.

7 Ba nake lamena gu aza za vamanotogami gami, goto na vavakatona tugu vei na veveina gamu gamu vamanotia aza. I Taetusi za ule vadigami za na veveina gamu nyorogua batigami gamu, na veveina na miu takulanga, na veveina na miu ngalingali ko mu tokaniziu ara gamu gua, ko koviria qa qeraqera vitivitigi mule ara.

8 Ura bi vei bi vatakulangagamu tu za na qua leta qa kuti laoni ara, ba ara qake mamatani za qa tori kutia tu aza. Ba qa nyoro mamatani tugu aza, ura ara qa batia za na leta aza za vatakulangagamu, ba iapeki totozo papakana gu za gamu takulanga gamu.

9 Ba koviria ara qa qera, ba nake vei ko qa qerani gamu takulanga gamu za, goto ura gamu na miu takulanga za vagabalagamu. Ura gamu gamu takulanga pana zona vei na Tamaza za nyoroguani ko bu vei, ko gami gamike ngangulugamu pana kaki zona za gamu.

10 Ura na takulanga za varoitia na Tamaza za vavotua na soga pana toa ko za taaloni na tinoni, ko zake varivamamata za vei aza! Ba na takulanga tana kasia guguzu za vavotua na uke.

11 Ura mu dogoria tu ria na vua za votu pana miu toa pa na takulanga za varoitia na Tamaza ko za vangalingaligamu, gamu nyorogua naqenaqe muleni na miu toa, gamuke tavaraguani na uana ikikeredi, za vatumatumagamu, gamu nyorogua vitivitigi batiziu, za arariadigamu pana roiti leana, beto gamu vanaqitini gu za na vakilasana na roiti ikerena! Pana doru zona gamu vatadogoroni za gamu na liosomiu.

12 Ego ko qa kuti laoni ara tadigamu perangaina za na leta aza, nake pana ginuana na tinoni aza za roitini na tapata babi pana ginuana na tinoni za tavapaleka pana toa. Goto na ginuana qa kuti laoni na leta za vei ko mu dogoro vakaberia pa moena na Bangara na miu variroqu neqina za lame tadigami.

13 Ko zara za vei za gami gami tavamanoto.

Ko gami tavamanoto gami, ba aza mutu gami qera jolani gami za na veveina za vaqerai i Taetusi, ura gamu doru gamu vamomozia na bulona.

14 Ego qa kemaradigamu ara pana ti Taetusi za gamu, ko gamu oqoro tugu vakeaziu ara za gamu. Doru zakazava gami pojapojadigamu gamu za na zozotodi, ko na mami kemara pana ti Taetusi ba za tabata na zozotona.

15 Ko na nana variroqu aza za lao pana tadigamu za toa vaneqi tonai za roqu kamua za na veveina gamu ngalingali vatabea na vavanau tana, beto na matagutu pangaga gamu vadogoroni aza.

16 Ara qa qera, ura ara qa rangegamu zozoto za gamu!

8

Na Varivana Leana

1 Gami gami nyorogua ule vadigamu, ka viza tavitimami, za na veveina na variroqu varialona tana Tamaza za tadogoro pana ekelesia pa Masidonia.

2 Ura qari gozororia zoku tapata ria
ba na dia qera za pugele nyonyoa, ko
qari golaba tu ria ba zake vaqeraqera
za na dia varivana.
3 Qari valaoa aza tugu vei qari
bokai, beto ko qari jolani tugu aza vei
qari bokai. Pana dia nyorogua tugu
vei makadi za
4 qari tepa tokatokagami ko mari
boka somana roiti nabuludi ria na
tinoni tana Tamaza pa Jerusalema
qari gua.
5 Ko za jolani tu aza gami rove veini
gami za qari vei ria! Momoe qari
vani mae tu na Bangara za na dia toa
beto za qari vadigami gami za na dia
toa vei za nyoroguani na Bangara.
6 Ko i Taetusi aza za tori podalaini
tu na roiti ani za gami tepa vitivitigia
ko mi aru tokai beto mi tokadigamu
ko mu vaokotia za na roiti varitokai
gamu roitini pana variroqu.
7 Gamu za gamu pugele nyonyoadi
gamu ria na bokaboka pana doru
zakazava gamu izongoria: pana
rangerange, pana bokaboka pana
paranga, pana gigigalai, pana ngalin-
gali lavatana beto pana miu variroqu
za lame tadigami. Ko gami gami
nyoroguani za mu pugele nyonyoani
mutu gamu za na bokaboka pana
roiti variia valeana.
8 Qa pojaria za ari nake vei ko
ma garunugamu ko mu roitidi gamu
qake gua za. Goto qa pojai ara za na
ngalingali varitokai tadiria na goto
tinoni vei ko ma dogoro vazozotoa
ara za na zozotona na miu variroqu
qa gua.
9 Ura gamu gamu gilagilaimiu za na
variroqu varialona ta nada Bangara
i Jisu Karisito. Za izizongo aza, ba
pana laemiu gamu za golaba aza, ko
pana nana toa golaba aza muna boka
izizongo za gamu.
10 Ego ko na veveina na varivana
poata ani za ara ma vadigamu na qua
roverove. Aza za pada beto za garo za
gamu mu vaokotia gu aza gamu tori
podalaini tu pa aoro za jola nari, ura
gamu tugu za gamu podalai roitini za
na variia beto ko na nyorogua vari-
tokai za tadigamu tugu za koko vei.
11 Ba koviria za mu ngalingali
vaokotia maka moqaza vei gamu
kole ngalingalini na nyorogua vari-
tokai, ko mu variiani aza vei gamu
izongia.
12 Ura vei na malumu variia za
mina kolenana, nari za na Tamaza
za valeania aza na variia za koko
vei pana zakaza za izongia na tinoni,
nake pana zakaza zake izongia.
13 Nake vei ko na pogozo tadiria
kaki bi tavakopele ko tadigamu bi
tavamamata qake gua za.
14 Goto vei ko mu taia varitoto
qa gua, ura pa totozo koviria gamu
gamu izongo vazokuzoku, ko za pada
gu za gamu mu tokadi ria qari kole
pana qaqa. Ko mina vei za tonai
muna qaqa za gamu beto ko ria mari
izongo vazoku, nari za pala mari
boka tokadigamu za gamu.
15 Za paranga za na Kutikuti
Tabuna, ari za gua vei, <<Na tinoni
za buti varikamu vazokuzokuni na
nana za zake izongo vazoku vitivitigi
jola, beto ko aza za buti varikamuni
iapeki gu za zake qaqa zozoto,>>* za
gua.

I Taetusi beto ria na Tavitina

16 Ba gami gami paranga leana lao
tana Tamaza aza za vakolea pa bu-
lona i Taetusi na ngalingali varitokai
veveina tugu za kole tadigami.
17 Ura nake vei ko za vatabea gu
za na tepa tadigami, goto pana nana
nyorogua varitokai makana aza za
mijatia ko za lao tadigamu aza.
18 Gami gami garunu taviti laoni i
Taetusi zana za na taimami za tapan-
gaga pana tadiria dorudi na ekele-
sia pa nana roiti pana vareregena na
nongoro leana.
19 Ba nake zakaza aza gu makana
za na veveina na tinoni ani, goto na
tinoni ani za ria mutu na ekelesia
qari udukia ko za rererege tavitigami
gami tonai gami korapa vagore votua
gami za na roiti varitokai ani. Ko na
roiti ani za na valavatana na Bangara

* **8:15** Votu 16.18.

beto za uleni za gami gami nyorogua varitokai.
20 Gami gamike nyorogua tagoreni
za na vareregena na varivana poata
lavatana gami korapa dogoro kopudi
ari.
21 Ura na mami nyorogua za gami
gami nyorogua roitini za aza za leana
nake pana moena gu na Bangara,
goto aza za leana pana moedi na
tinoni tugu vei.
22 Ko gami garunu lao tavitidi mule
za maka goto taimami ani. Gami
tori podekia tu zoku totozo aza ko
gami batia za doru totozo za ngalin-
gali roiti varitokai aza. Ba koviria
za ngalingali vitivitigi jolani za mi
varitokai za gua, ura za rangegamu
za gamu.
23 Goto na veveina i Taetusi, za aza
za na kalequ ara beto za makarai roiti
tavitiziu ara aza ko gami tokadigamu
gamu. Goto ria kaki taimami ria qari
lao tavitia aza za ria za na tinoni
pogozo nongoro tadiria na ekelesia
beto qari valavatia na Karisito.
24 Ko za vei za mu vadogorodi na
miu variroqu, ko doruna na ekelesia
mari vazozotoa beto mari gilagilai
za gami na mami tuvizina za tonai
gami vaqatani za na veveimiu gamu
tadiria na tinoni ari.

9

Na Varivana tadiria na Tinoni tana Tamaza

1 Ego ko na veveina na miu roiti
ninabulu lao tadiria na tinoni tana
Tamaza za manake kilu kutia ara na
veveina.
2 Ura qa tori gilagilaiqua tu ara za
na miu malumu varitokai, ko qa tori
vaqatani tu ara pana tadiria na tinoni
pa Masidonia za na veveimiu gamu
pa ia pa Akaia. Ari qa gudi vei, <<Ria
na tavitida pa Akaia za qari tori kole
vanaqiti tu podalai tu pa aoro jola
nari,>> qa gua. Ko na miu ngalin-
galini na varitokai za vanyoroguaria
mule ria zokudi.
3 Ba ara koviria qa garunu laodi
ria na tavitimami ari ko mi tadogoro
votu za na mami vaqavaqata veveina
na miu nyorogua varitokai gamu za
mike paranga goborona gu. Goto vei
ko mu kole vanaqitia na miu vari-
tokai, vei tugu qa tori pojai tu ara pala
muna vei qa gua.
4 Keta vei ko kaki ria na tinoni Masi-
donia za mari lame tavitiziu ara pa
Koriniti ko mari batigamu za gamu
gamuke kole vanaqiti nari za gami
za pala mami kea tonai minake gore
votu za na tekuna na poata. Beto ko
manake uli laoa ara za na kea pala
muna gozoria gamu.
5 Ko za vei za ara qa rovea za go-
zoro gu za qa tepa vitivitigiria ria
na tavitida ari ko mari lao tadigamu
tonai qa oqoro lao ara, ko mari
vanaqiti vakoleria ria na varivana
gamu poja vakolea muna roitini qu
gua. Ko mina tori tavanaqiti tu aza
tonai mana lao kamu ko mina tabata
za gamu za gamu valaoa tugu na
miu varivana pana miu nyorogua
makamiu, nake vei ko ara gu qa ju-
jukugamu nari za gamu valao.
6 Aza qa korapa nyorogua pojai ara
za ani gu, na tinoni za uma vizav-
iza za mina lokelokete vizaviza tugu,
goto aza za uma vazokuzoku za mina
lokelokete vazokuzoku tugu.
7 Ria doru tinoni za mari valaoa
aza qari tori mijata veini tu pa bu-
lodi, nake pana roquroqu takulan-
gana babi bu tajujukuni gu, ura na
Tamaza za tavaraguani za na tinoni
za varivana pana qeraqera.
8 Beto na Tamaza mina boka va-
pugele nyonyoadigamu ria na mana,
ko doru totozo munake qaqadi ria
na zakaza muna toadi beto ko muna
pugele nyonyoadi doru roiti leadi.
9 Ko aza vei za tori pojai tu na Ku-
tikuti Tabuna za ari za gua vei,
<<Aza za ia valeleanaria ria qari vari-
vasevi;
na nana varitokai tadiria qari
golaba za kole jola kamua na
kamua, za gua.>>
10 Na Tamaza aza za vadi na kiko
ria na tinoni umuma beto za vari-
iani na ganigani za mina iadigamu

9:9 Kera Vatarazae 112.9.

za dorudi na kiko beto mina vamasururia ria na miu umuma ko muna boka toa vei ria na tinoni tuvizidi zozoto tonai muna iaria ria na tinoni varivasevidi.
11 Na Tamaza mina vaizizongogamu pana doru zona ko muna boka variia valeana doru totozo, ko ria na tinoni za mari vatarazaea na Tamaza tonai mari tekua pana tadigami ria na miu varivana gamu.
12 Ura na roiti ninabulu gamu roitini ani za tokadi nake makana gu pana dia totozo tapata ria na tinoni tana Tamaza, goto pala mari pugele nyonyoani tugu vei ria lao tana Tamaza za na dia paranga leana.
13 Na miu roiti ninabulu ani mina uleni za gamu na miu roquroqu zozotona tugu za gamu roitini, ko ria za mari valavatia na Tamaza ura gamu vatabea gamu za na nongoro leana tana Karisito aza gamu ule votuni, beto ko mari valavatani tugu na Tamaza ria za na veveina gamu toka valeadi ria beto ko ria kaki mutugu.
14 Beto pana dia variroqu neqina mari varavara tokadigamu. Ura na Tamaza za tori vadogorodigamu tu nana variroqu varialona lavata.
15 Gita ta paranga leanani tana Tamaza za na nana varivana lavatana jola zake boka tavavakato pana paranga.

10

I Paula za Vakaberia na nana Roitina

1 Ara Paula makaqu za qa tepa vitivitigigamu pana roquroqu beto pana uana momozona tana Karisito. Ko ara tugu za na tinoni pepeasana gu tonai za suvere tavitigita goto tonai za suvere pa zouna nari za vei na tinoni za varene gamuguniziu gamu!
2 Ria kaki qari pojai za gami gami toani na toa tadiria na tinoni pa kasia guguzu qari gua. Ko za vei za tonai mana kamugamu ara za mana vanabuziu beto mana paranga vaneqineqi za pana tadiria. Ko qa tepagamu za gamu ko muke vaniziu na lolomo ko ma roiti veidigamu zara.
3 Za zozoto tugu za na suveremami tugu pa kasia guguzu gami, ba gamike varipera pana zona vei qari varipera ria pa kasia guguzu gami.
4 Ura na zakazava variperana gami varoitiria gami za nake zakazava variperana tana kasia guguzu, goto na zakazava varipera za koleria na neqi tu tana Tamaza ko qari boka piararia ria na toba suqutu tadiria na kana.
5 Gami piaria ria na varigua paranga beto dorudi na zakazava ululudi qari turu suqutia na tinoni ko zake boka gilagilai na Tamaza, beto gami teku vapinauzuria ria dorudi na roverove tadiria na tinoni ko mari boka vatabea na Karisito.
6 Ko gami vanaqiti ko mami vakilasaria ria qarike vatabea na Karisito, tonai muna vatabe valeleania gamu na Karisito.

7 Gamu za gamu dogoro laoria ria na zakazava veveiqu ara gamu batiria pana matamiu gu. Ae vei kolenana za na tinoni za dogoro veini aza na tinoni tana Karisito za gua? Ego na tinoni vevei aza za mi dogoro mule valeani mule makana, ura gami ba tana Karisito tugu maka moqaza vei ria ba tana Karisito tugu qari gua.
8 Ura vei ba nyoro vanyonyoroa tu ara za na vatavatarangeni na neqi za vadigami gami na Bangara, nari ba ara qake keani za vei aza. Na neqi aza za vadigami gami aza ko nake piaradigamu gamu, goto na ovulumiu gamu.
9 Ara qake nyoroguani ko bi dogoro vei qa korapa vamatagutugamu pana qua leta.
10 Kaki za ari qari gua vei, <<Na leta ti Paula za qari mamata beto qari neqi, ba totonai za suvere tavitigita za maka munyamunyalana gu aza beto ko na nana paranga za qari kepore veveidi,>> qari gua.
11 Na tinoni vevei aza za mi gilagila valeania za aza gami pojai pana leta totonai gamike suvere tavitigamu za

pala aza tugu za mami roitini totonai
mami suvere tavitigamu ketakoi.
12 Gami gamike vareneni za babi
varitotodigami babi dogoro varito-
todigami makamami pana tadiria
qari vaporeveveidi muledi makadi.
Goto ria za qari vakoleria na dia pada
makadi, beto za qari dogoro vari-
toto muledi makadi pana tadiria goto
tinoni. Za kepore na roqudi ria!
13 Ba gami za mamike vaqatani
aza za jolani na pada, goto na
vaqavaqata tadigami za mina kole gu
pana padana na roiti za iadigami na
Tamaza gami. Ko na roiti tadigami
lao pana tadigamu za somana tugu
pana roiti aza.
14 Ura vei babike lame zozoto tu ka-
mugamu mae gami perangaina nari
za koviria gami jolani gami aza za
pada ko babi boka vaqatani. Goto
gami tu za na tinoni momoe gami
pogozo lame vatogadimu na nongoro
leana na veveina na Karisito.
15 Gami gamike vaqatani za na roiti
ketakoi qari roitidi ria na goto tinoni
tu; na roiti vei aza za jolani na pada
na Tamaza za loi vadigami gami.
Goto na mami roverove za totonai
mina ijoko zae za na rangerange
tadigamu nari za gami ba mina
lavata tugu lalaonana za na mami
roiti.
16 Ko gami mami taraeni na non-
goro leana pana guguzu pa maka
kale laomiu gamu beto mamike
vaqatani gami za na roiti qari tori
taroiti tu pana ia qari taiani ria na
goto tinoni.
17 Za paranga za na Kutikuti
Tabuna, ari za gua vei, <<Aza na
tinoni za nyorogua vaqavaqata za mi
vaqatani na veveina na Bangara,>>
za gua.
18 Ura nake aza za vaporeveveini
muleni makana za tavaraguani na
Bangara, goto aza tu na tinoni za
vaporeveveinaia na Bangara za
tavaraguani na Bangara aza.

11

I Paula beto ria na Tinoni Tagarunu Sekesekedi

1 Ara qa nyoroguadigamu za gamu
buke tupele paleniziu totonai ba vei
maka tinoni nyoro rururaqu iapeki.
Muke tupele paleniziu!
2 Ara qa kopu totodigamu pana
variroqu tana Tamaza za gamu, ura
gamu za gamu vei na reko liosona
ara tu qa tori vaiviva vani tu na
marenena, ko na marene aza za na
Karisito.
3 Ba ara qa matagutuni za keta kaki
marina toka vapirua na roqumiu ko
mu nogoto roquroqua gamu pana
zona zozotona beto na okotona na
Karisito. I Setani ba za toka vapirua
pana nana zona varivaloposona i Ivi,
ko ara qa matagutuni za keta mari na
veidigamu aza za gamu.
4 Muke tupele paleniziu ara ura
tonai za lame maka goto tinoni ko
za taraeni na veveina maka Jisu za
goto pana Jisu gami taraeni gami nari
ba gamu teku vakatapia gu. Beto
gamuke oriavo tekua za na ongongu
za goto pana Ongongu gamu teku mo-
moea beto ko gamuke oriavo tugu
teku vakatapia za na nongoro leana
za goto pana nongoro leana gamu
teku vakatapa momoea.
5 Ara qake dogoro veiniziu na ke-
pore veveiqu za pana tadiria na
tinoni sekesekedi qari gigala muledi
makadi na tinoni tagarunudi ari!
6 Palu pana paranga qake boka
tugu ara, ba pana gigalai na bok-
abokaqu tugu ara. Ko pana doru
totozo beto pana doru zona za gami
tori vakabere vadigamu tu gami ani.
7 Ara kepore maka poata ba
tepadigamu za tonai qa taraeni na
nongoro leana tana Tamaza pana
tadigamu. Ara qa vapekai muleniziu
gu ko gamu mu taovulu qa gua. Ko ae
vei, qa sela ara tonai qa roiti vei zara?
8 Ria goto ekelesia tu za qari
tabaraziu ara, ko kale pu ikoria tu
ara ria na goto ekelesia tonai qa roiti
nabuludigamu za gamu.
9 Beto totonai qa suvere tavitigamu

10:17 Jeremae 9.24.

ko ba qaqani kaki zakaza, nari qake vatapatianagamu za gamu. Ria tu na tavitiqu qari lame vei pa Masidonia za qari pogozo lame vaniziu za doru zakazava qa qaqadi. Ko pana totozo qari jola rari za qa oqoro vatapatianagamu ara za gamu, ko uka riza ba manake izongo vatapatianagamu tugu za gamu.
10 Pana laena na zozoto tana Karisito za kole pana taqu, za ara qa mauluni za na qua vaqata ani za minake tavanogoto pana doru kota pa Akaia.
11 Tonai manake vatapatianagamu qa gua, nari za ae vei qake roquroqugamu za qa vei zara? Dai, na Tamaza za gilagila valeania nana za ara qa roquroqugamuqua za gamu!
12 Ara manake beto toani za na uana qa korapa toani, ko ma teku pale za na kutana qari vaqatani ria qari gigala muledi makadi na tinoni tagarunudi qari gua beto ko qari paranga za ria ba qari roitini tugu za na roiti gami roitidi gami qari gua.
13 Ria na tinoni ari za na tinoni tagarunu sekesekedi, na tinoni roiti nyonyoravadi beto ko qari vatadogoro mule veidi makadi na tinoni tagarunudi tana Karisito.
14 Ba nake tavarivarurana za! Ura i Setani tu ba za boka gu vatadogoro veini makana maka mateana tana kabere!
15 Ko nake tavarivarurana za bi vei ria na nana nabulu za bi vatadogoro veidi ria na nabulu zozotodi tana na tuvizi. Pa vinabetobetona za marina tekua tugu ria za na vuana na dia roiti ikikeredi.

Na Tapata za Gozororia i Paula na Tinoni Tagarununa

16 Qa tori pojadigamu tu za, ba ma maka pojadigamu mule za muke dogoro veiniziu maka tinoni rururaqu ara. Ba vei muna dogoro veiniziu tugu na rururaqu nari za ego mu vakatapa veiniziu maka tinoni rururaqu tugu ropi, ko ara ba ma boka tugu vaqata iapeki ropi.
17 Aza qa pojai koviria ko qa korapa vaqavaqataniziu makaqu za nake aza vei za nyoroguaniziu na Bangara aza, goto aza gu na roiti tana tinoni rururana.
18 Ba ura zokudi ria na tinoni qari vaqata pana zona tana kasia guguzu, ko za vei za ara ba ma rajaqua tugu ropi.
19 Ura gamu gamu dogoro veidigamu na tavagigalamiu ke, ko ria tu na rururadi qarike tuvizi ba gamu tavaraguadi!
20 Ria tu qari vapinauzugamu, qari vaputiputigamu, qari tutidigamu dia roquroqu, qari dogoro vagoregoregamu, babi qari poaragamu, ba gamuke tupele paledi tugu ke!
21 Qa keaqua tugu ko mana pojai ara ani, ba gami za gami matagutu roitidi ria na zakaza vevei zara!

Koviria qa nyoro paranga vei tu maka tinoni rururaqu ara, ba vei koledia ria kaki marike matagutu vaqatani kaki zakaza nari za ara ba boka vaqata gu.
22 Na tinoni Hiburu ria qari gua? Ara ba maka tugu. Na tinoni Izireli ria qari gua? Ara ba maka tugu. Na tuti lageredi ti Ebarahami ria qari gua? Ara ba maka tugu.
23 Na nabulu tana Karisito ria qari gua? Koviria za qa paranga vei maka tinoni kepore zozoto roququ ara, ba ara za maka nabulu leana joladi ria! Ara qa roiti viviva joladi ria, qa tori tavaluge tu pa ruma varipiuna zoku totozo, qa tori dori tapiqopiqolo tu, beto zoku totozo qa tata gozoria na uke.
24 Ka lima okokoto totozo za ria na Jiu qari piqoloziu ara, ko pana lima totozo ria qari okokoto vaniziu uengavulu sia piqolo.
25 Kue totozo qari piqoloniziu na kolu ria na tinoni Romu, beto maka totozo qari gonaniziu na patu ria na tinoni. Kue totozo za tapiaraniziu na vaka pa kolo, beto maka rane doruna beto na bongi doruna qa ole pa kolo.
26 Pa zokuna na qua rerege ara qa gozororia ria na tapata pana pie qari nyoro, na tapata pana tadiria na tinoni raja ikikodi, na tapata pana

tadiria na turaqu makaqu, na tapata tadiria na tinoni karovodi, na tapata pana tadiria na guguzu lavata, na tapata pana qega, na tapata pa ivere, na tapata pana tadiria qari tuti sekesekea na Karisito.
27 Qa roiti vivivadi na roiti tapatadi, ko zoku totozo qake boka puta. Zoku totozo za keporeniziu na ganigani ko qa burana na kidepe, beto qake vagaroa na poko ko qa gozoria na lomozo.
28 Beto ko koledia mule ria kaki zakaza qake pojaria, beto doru rane za qa pogozia gu ara za na roquroqu mamatadi ria doru ekelesia.
29 Totonai qari munyala za kaki tinoni, nari ara ba qa vagilagilai tugu na munyala. Totonai qari tatoka vasela za kaki, nari ara za qari vaikuziu ria qari varitoka vapiru.
30 Totonai mana vaqata ara, nari mana vaqatani gu ara ria na zakaza qari vatadogoroni na qua munyala.
31 Na Tamaza na Tamana na Bangara i Jisu, aza na Tamaza za pada ko mina tavatarazae kamua na kamua za gilagilainana za ara qake sekeseke.
32 Pa Damasikasi za na qavuna za kole pana kopu tana Bangara i Aretasi za geleni za na guguzu lavata pa Damasikasi ko mi aru tamanaziu ara za gua.
33 Ba ara qa tavasikulu gore pana maka leo mane pana maka vuidana na tobana na guguzu ko qa ukuni aza.

12

Na Dogodogoro beto na Vitigi ti Paula

1 Koviria mana vaqavaqata ara. Zake varitokai za na roiti vei ani, ba koviria za mana uli laoria ara za na veveina na zakazava za vadogoroniziu pana maka dogodogoro beto ria na zakazava golomodi za vagilagilaniziu pa buloqu ara na Bangara.
2 Ara qa gilagilai za maka tinoni* za tutia na Karisito ko pana maka totozo na vinamanogamade aoro za tori jola lao tu nari za tasaputu zae pana vinaue noka aza. (Ko bi pana tinina za zae aza pa noka, babi pana ongonguna gu za ara qake gilagilai, goto na Tamaza gu makana za gilagilai.)
3 Beto ara qa gilagilai za na tinoni ani za tasaputu zae pa guguzu vavaguana. (Ko bi pana tinina za zae pa guguzu vavaguana aza, babi pana ongonguna za ara qake gilagilai, goto na Tamaza gu makana za gilagilai.)
4 Za tasaputu zae pa guguzu vavaguana aza ko za nongororia ria na zakazava qarike boka tavavakato pana paranga tana tinoni ko aza ria na tinoni qarike boka pojai.
5 Ko na veveina gu na tinoni ani za ara mana vaqatani. Na veveiqu makaqu za manake vaqatani, goto ria na qua munyala gu za mana boka vaqatani ara.
6 Ba vei ba nyorogua vaqata ara, za ara za manake vei maka tinoni rururaqu, ura ara za na zozotona gu za mana pojai tonai mana vaqata. Ba ara manake vaqata, keta ko gamu mu dogoro vaululu jolaniziu aza na veveiqu qari batia beto qari nongoria pana taqu.
7 Beto ko vei ko keta ma dogoro valavata muleniziu pana zakazava varivagabaradi qa dogororia, nari za qa taiani ara za maka vitigi pana toa tini. Ko na vitigi aza za roiti vei na nabulu pogozo nongoro ti Setani ko za kole koti vitivitigiziu beto za suqutuziu ko qake boka valavata muleniziu makaqu.
8 Kue totozo qa tepa vitivitigini na Bangara ara za na veveina ani, beto ko mi tateku varijo pana taqu qa gua.
9 Ba ari za oe veiniziu aza, <<Aza na padamu ao za na variroqu gu taqu. Ura na qua neqi za okoto valeana totonai za munyala na tinoni,>> za gua. Ko za vei za ara qa qera vitivitigini ko mana vaqatani ria na qua munyala, ko ma teku izongia na varikopu

* **12:2** Na tinoni za dogoria na dogodogoro za vavakatoni i Paula ani za na veveina makana gu. Mu dogoria pikata 1 na 7 ko.

neqina tana Karisito.
10 Ko pana laena na Karisito za ara
qa qerani gu za na munyala, totonai
qari poja vikevikereziu, qa gozororia
na tapata, qari ngangangguluziu, beto
qari aru vitivitigiziu. Ura totonai
tugu qa munyala za ara nari qa neqi.

Ria pa Koriniti qari Vatakulangia i Paula

11 Qa roiti vei maka tinoni ruru-
raqu ara! Ba gamu tu gamu roiti
veiniziu zara koe. Ura gamu tu
ko za pada bu boka paranga va-
poreveveiniziu ara. Zozoto, na ke-
pore tugu veveiqu ara, ba ara za
qa poreveveiqu joladi ria gamu do-
goro veidi na miu tinoni tagarunudi
poreveveidi jola gamu.
12 Na vinagilagilana na tinoni
tagarununa zozotona za qari taroiti
votu tadigamu pana uana vangaju;
na zakaza ria za na vinagilagila, na
roiti varivagabaradi beto na roiti
neqidi.
13 Pana zona za qa ngangulugamu
jolani qa veidi ria kaki goto ekelesia
za gamu? Ara tugu ko qake vata-
patianagamu za gamu! Mu taleo-
zoniziu ropi za na roiti leana qa roiti
laoni pana tadigamu!
14 Koviria za qa korapa vanaqiti
ko mana lao ovikigamu na vinaue
totozo. Ba koviria ba ara za man-
ake vatapatianagamu tugu, ura ara
nake poata tadigamu za qa nyaqoa
goto gamu tugu za qa nyaqogamu
ara. Ura nake tutina za ria na koburu
za mari na vatana vadi ria na tinadi
na tamadi, goto ria tu na tinadi na
tamadi za mari na vatana vadi ria na
dia koburu.
15 Ara qa malumu vitivitigini za
mana putiputi taledigamu pana qua
izizongo beto qa malumu vadigamu
tugu vei na qua toa za gamu, ko vei
beto mi tatoka za na toa tadigamu.
Ko vei mana roquroqu vitivitigi vei-
digamu zara ara, nari za vavagua gu
za gamu ba mu roquroquziu tugu
ara!
16 Gamu muna vaegoa za ara qake
vatapatiana vitivitigigamu za gamu.
Ba ria kaki za qari paranga za ara
za qa zona nyonyorava ko qa vago-
nagamu pana sekeseke gu qari gua.
17 Pana zona za qa veidigamu ara?
Ria na tinoni pogozo nongoro qa
garunu laodi ba qarike zona nyony-
oravagamu za gamu.
18 Ara qa tepa vitivitigia i Taetusi
ko za lao ovikigamu, beto qa garunu
vatuti laoni aza za maka tavitimami
gamu gilagilaimiu gamu. Ae vei i
Taetusi za zona nyonyoravagamu za
gamu? I Taetusi ba zake zona nyony-
oravagamu, ura aza beto ara za maka
gu na mami roverove beto maka gu
na mami uana.
19 Ae vei gamu kole rovea gamu
doru totozo za gami gami kole naqe-
naqedigami makamami pa moemiu
gamu? Dai! Pa moena tu na Tamaza
za gami gami korapa paranga vei na
tinoni za tutia na Karisito gami, ko
doru zakazava gami roitidi za gami
roitidi ko na ovulumiu gamu, ka viza
qua baere leana.
20 Qa matagutuni ara za keta
ma lame kamugamu nari za ma
batigamu mu korapa suvere vei nake
aza vei qa nyoroguani, beto ko gamu
ba mu batiziu ma goto nake aza vei
gamu nyoroguaniziu ba vei ara. Qa
matagutuni za keta ma batiria na
varipera paranga, na nyoroguani
nana zakazava na goto tinoni, na
varikorakora, na mumuino, na poja
vikevikere tinoni, na kovakovasa, na
vavatarazae mule beto na varipiarai
lao lame.
21 Ara qa matagutu za totonai
mana maka lame soga za na qua
Tamaza keta mi vakeaziu pa moemiu
gamu. Ko ara mana takulangadi ria
zokudi qari sela pa totozo qari jola
rari ba qari oqoro gabala loiria ria na
dia toa pajina, na toa lulasana beto
na varikoi ave lao lame.

13

Na Vinabalau Betobetona

1 Ani za mina vinaue totozo mana
lame ovikigamu ara za gamu. Na
vavakatona vei gamu jutua maka
tinoni pana sela za mina boka tava-
zozoto vei kori babi kue tinoni za

bari batia zozoto beto qari vavakatoni aza.
2 Qa tori vadi tu na paranga vinabalau ria qari sela pa totozo qari jola rari beto ria kaki mule ko mari na nogoto roitidi na sela. Qa tori paranga vabalauria tu totonai qa lame ovikiria na vinaori totozo, ko koviria za tonai tu qake korapa suvere tavitiria ma paranga vabalauria, ko tonai mana lame oviki sogaria za manake aru qeraqeradi.
3 Gamu nyorogua dogoro vazozotoa gamu koe na Karisito za paranga pana taqu ko pala muna batiamiu totonai. Na Karisito za zake munyala tonai za talegamu gamu, ba za neqi pa varikorapaimiu gamu.
4 Ura pana munyala za tavauke aza, ba koviria za toa pana neqi tana Tamaza. Gami gami munyala pana mami kole somana tavitia aza, ba pana mami baere lao tadigamu gami mami kole tavitia aza pana neqi tana Tamaza.
5 Makamiu tu za mu viloto muledigamu beto mu nanaza muledigamu ko mu dogoro pikatia za gamu korapa aru tamana vamauru pana miu rangerange ba dai. Gamuke gilagilai tu gamu za i Jisu Karisito za kole pana tadigamu? Ba vei mina kepore pana tadigamu na Karisito nari za gamu oqoro lenoni zozoto gamu za na podeke za uleni na miu rangerange!
6 Ara qa rovea za gamu muna bati votunimiu za gami gamike lotuni na podeke.
7 Ba gami gami varavara lao tana Tamaza ko gamu munake roitini maka sela. Gami varavara vei ari nake vei ko gami mami tadogoro vei gami tori lenoni tu na podeke aza za, goto gami varavara ko vei mari na dogoro veidigami tu gami lotu pana podeke ria na tinoni gami nari ba gamu mu roitini aza za tuvizi.
8 Ura gami mamike boka roitini kaki zakazava ko mami taleni na zozoto, ba mami roitini gu za aza mina vareregia na zozoto.
9 Ura gami gami qera za totonai gami munyala beto gamu gamu neqi. Aza gami varavarani gami za vei ko gamu muna tatuvaka valeana za gamu.
10 Totonai tu qa suvere vazou pana tadigamu qa kutia ara ani, ko totonai mana lame gozorogamu za manake sasurugamu tonai mana varoitia na neqi aza za vaniziu na Bangara ko na variovuluna, nake varipiarana.

Na Paranga Vinabetobetona

11 Ego na vinabetobetona, ka viza tavitiqu, na bule tadigamu. Mu tuvakia na miu uana, mu nongoro vakoititiria na qua paranga varivaneqi, mu makarai suvere, mu suvere pana bule ko na Tamaza variroqu beto na Tamaza bule mina suvere tavitigamu.
12 Mu variqeraqera lao lame pana zona varigozoro tana tinoni za tutia na Karisito.
13 Ria doru tinoni tana Tamaza qari garunu laoni na dia roquroqu pana tadigamu.
14 Na variroqu varialona tana Bangara i Jisu Karisito, na variroqu tana Tamaza beto na varivaburo tana Ongu Tabuna mi kole somana tadigamu doru.

13:1 Vavanau 9.15.

Pa Qelesia

Na Podapodalaina na Leta

1 Ara Paula maka tinoni tagarunuqu,
ko nake ria na tinoni qari garunuziu
babi na lame veiqu pana tana maka
tinoni ara, goto ara za na tami-
jataqu pana ti Jisu Karisito beto tana
Tamaza tu aza za vaturu mulea aza
pana uke.
2 Na leta ani za ara beto ria doru
tavitiqu ari gami valaoa tadigamu na
okokoto ekelesia pa ia pa Qelesia.
3 Na variroqu varialona beto na
bule tana Tamaza na Tamada beto
ti Jisu Karisito na Bangara mi kole
somana tadigamu.
4 Aza za vamalumia makana ko za
uke paedi ria nada sela, ko za ru-
vatagita pana toa ikikerena qari ko-
rapa toani ria na zazae tinoni koviria.
Ko tonai za roiti vei nari za vatabea
aza za na nyorogua ta nada Tamaza
na Tamada,
5 aza mi tavatarazae kamua na ka-
mua. Agua.

Maka gu za na Nongoro Leana

6 Qa gabara vitivitigidigamu ara za
gamu! Na beko vei tu ko gamuke
oriavo tugu loi paleni gamu na
Tamaza aza za tori kukugamu tu
pana variroqu lavata tana Karisito,
ko gamu tutia mutu gamu za maka
goto varivagigalai qari vagigalani na
nongoro leana.
7 Ba kepore mule za maka goto
nongoro leana za zozoto, goto ari qa
paranga vei ara ura koledia ria kaki
qari korapa vadigamu na tapata beto
qari nyorogua ngangangulia za na
nongoro leana veveina na Karisito.
8 Ba vei bi gami na tinoni
tagarunumami tu za mijatagami na
Tamaza babi maka mateana koko
veina tu pa noka za bi varivagi-
galaini za maka varivagigalai za
goto pana nongoro leana gami tori
ule vadigamu tu gami, nari za na
tinoni aza za mi gozoriagana tu na
vinakilasa tana Tamaza.
9 Ma maka pojadigamu mule za aza
vei gami tori ule vadigamu tu. Vei
bi maka tinoni bi varivagigalaini za
maka varivagigalai za goto pana non-
goro leana gamu tori teku vakatapia
tu gamu zana, nari za na tinoni aza za
mi gozoriagana tu na vinakilasa tana
Tamaza.
10 Ae vei, qa korapa nyaqoa ara
za vei beto mari vatarazaeziu ria na
tinoni qa gua? Dai! Na Tamaza tu
za qa korapa nyorogua vaqerai ara.
Ba ae vei qa korapa paranga vei ko
ma vaqeraria gu ria na tinoni qa gua
ara? Vei ba korapa tugu nyorogua
vaqeraria ria na tinoni ara, nari za
nake padaqu ko mana nabuluni ara
na Karisito.

Na Karisito za Vatadogoroni pana ti Paula za na Nongoro Leana

11 Ka viza tavitiqu, qa nyoroguani
ara ko mu gilagila valeania gamu ani.
Na nongoro leana qa varivagigalaini
ara za nake koko lame veina pana
roverove tadiria na tinoni.
12 Nake tadiria na tinoni qa tekuni
ara babi ria kaki tinoni bari vagi-
galainiziu ara ani, goto na Tamaza
tu makana za vatadogoroniziu i Jisu
Karisito.
13 Gamu tori nongonongoronimiu
tu gamu za na toa taqu pa moa to-
tonai qa korapa tututia ara za na
tututi pana vatarazae tadiria na Jiu.
Qa kole komiti vikevikereria ara ria
na tinoni tana Tamaza, beto qa kole
podepodeke vitivitigia ko ba piara
paledi qa gua.
14 Qa boka joladi ara ria na Jiu gami
makamaka zae beto qa tuti vikiti-
vokoto betoria ara ria na uana tututi
tadiria na qua tite.
15 Ko zara tu qa toa vei ara ba na
Tamaza za roquroqu vitivitigiziu ko
tonai tu qa oqoro pore ara za toi mi-
jata kaleniziu tu mana nabuluni ara
aza.
16 Ko tonai za vadogoroniziu za i
Jisu na Tuna ko ma taraeni tadiria
na tinoni karovodi ara za na nongoro
leana na veveina aza za gua, nari za
qake lao nanazani mule tadiria kaki
tinoni ara za na veveina ani.

17 Beto ko qake oqanai zae mutugu
za pa Jerusalema ko ba nanazaria ria
qari tamijata na tinoni tagarunudi
momoe. Goto na totozo tugu aza za
qa taloi keni pa qega kalena pa Ara-
bia ara beto pa liguna za qa maka
mule kamu mutugu pa Damasikasi.
18 Pa liguna za jola kue aoro tu
beto za qa zae pa Jerusalema ko qa
dogoria na suvere tavitia mae ka
manogalima rane gu ara i Pita.
19 I Jekopi na taina gu na nada Ban-
gara gu mule za qa kamua totonai,
goto ria kaki tinoni tagarunudi za
qake batiria.
20 Koviria qa mauluni pa moena
na Tamaza ara ria na veveidi na za-
kazava qa kuti vadigamu ari: qake
korapa sekesekegamu ara.
21 Ego ko pa liguna qa taloi pa
Jerusalema za qa zae pa ia pa Siria
beto pa Silisia ara.
22 Ko pa totozo aza za ria na
okokoto ekelesia tana Karisito pa Jiu-
dia za qari oqoro gilagila valeanaziu
ara.
23 Qari nongonongoroni gu za ari
qari gua vei ria na tinoni, <<Aza
tugu na tinoni za komikomiti vike-
vikeregita pa viza zana za koviria za
varivagigalaini mutugu za na non-
goro leana, ba pa viza gu zana zake
tavaraguadi ria qari vazozotoa na
Karisito!>> qari gua.
24 Ko tonai qari batia ria za na
soga za roitini na Tamaza pana qua
toa nari za qari vatarazaea ria na
Tamaza.

2

Ria Na Tinoni Tagarunudi Qari Dogoro Vaporeveveinaia na Roiti ti Paula

1 Pa liguna za jola ka manogamade
aoro za qa mule zae pa Jerusalema
ara. Gami kori Banabasi za gami zae,
beto ko i Taetusi ba gami tokai tu za
totonai.
2 Ba qa zae pa Jerusalema ara to-
tonai ura koko vei na Tamaza gu
mule za vadogoroniziu za ma zae za
gua. Ko tonai qa kamu ketakoi za qa
vavakatoni tadiria na kuta koimata
gu makadi za na nongoro leana qa
kole taraeni ara tadiria na tinoni
karovodi. Na ginuana qa vavakato
vadi ria ara za ura qake nyoroguani
ko bi goboro za na roiti qa roitidi pa
totozo qari jola rari beto aza vei qa
korapa roitini koviria qa gua.
3 Ba i Taetusi, aza za tutiziu ara
za na tinoni Qiriki tu aza, ba ria
na koimata qarike jujukuni ko mina
tapobe mae tu beto za pala mina
taalo aza qarike gua.
4 Goto ria kaki qari tuti sekesekea
na Karisito za qari peki sulopo luge
pana varikamu tadigami ko qari ny-
oroguani ko mina tapobe tu i Tae-
tusi qari gua. Ria na tinoni ari za
qari peki luge golomo ko mari do-
goro poai za na toa taruvatana za
vadigami na Karisito gami qari gua.
Na dia kuta nyorogua za vei ko mari
vapinauzugita pana Vavanau tadiria
na Jiu qari gua.
5 Ba gamike izongo tuti podekia
gami za na nyorogua tadiria ko
gamike vamalumia ko bi tapobe i
Taetusi, ura gami nyoroguani gami
za na nongoro leana zozotona za
mina kole jola pana tadigamu.
6 Ae tu bari tinoni poreveveidi vei
ria na koimata ari pana totozo qari
jola rari, ba pana taqu za qari var-
itoto beto gu ria. Na Tamaza zake
dogoria na vinasari tana tinoni. Ura
ria na tinoni qari tadogoro vei na
koimata ba kepore mule za maka
roverove koregana bari jokani za
na nongoro leana qa kole varivagi-
galaini ara.
7 Goto qari dogoro vakaberia ria za
na Tamaza tugu za garunuziu ara ko
qa taraeni na nongoro leana tadiria
na tinoni karovodi, maka moqaza
podeke vei tugu i Pita ba na Tamaza
tugu za mijatia ko za korapa taraeni
na nongoro leana tadiria na Jiu.
8 Ura aza tugu na Tamaza za vani
na neqi ko za garunia i Pita ko za
lao tadiria na Jiu, za aza tugu za
na Tamaza za vaniziu na neqi ko za
garunuziu ara ko qa lao tadiria na
tinoni karovodi.
9 Beto ko ari Jekopi i Pita beto i

Jone, ari kue qari tadogoro vei na kuta koimata za qari dogoro vakaberiadia za na Tamaza za vaniziu na roiti poreveveina ani ara, ko qari valeanagami gami kori Banabasi. Qari vaegoa ko gami varipikataini za na roiti ko gami kori Banabasi za mami lao tadiria na tinoni karovodi, goto ria za mari lao tadiria na Jiu qari gua.

10 Goto aza gu qari vapagalani ria tadigami kori za ria na tinoni golabadi gu za taneke koroto roquria qari gua, ko ara ba aza tugu za qa kole podepodeke vitivitigi roitini.

I Paula za Ule Votuni na Sela ti Pita pa Anitioki

11 Tonai za kamu pa Anitioki i Pita, za qa toke kolokolosia ara pa moedi ria na tinoni qari tutia na Karisito aza ura na kaberena jola gu za na roiti za roitini aza za sela.

12 Tonai qari oqoro kamu ria kaki tinoni Jiu qari tutia na Karisito na koko lagere veidi ti Jekopi, za i Pita za boka tekuteku tavitiria gu ria na tinoni karovodi qari tutia na Karisito. Ba tonai qari kamu ria na tinoni Jiu na koko veidi ti Jekopi, nari za podalai pikata taloinana makana ko za betonana tekuteku tavitiria aza ria na tinoni karovodi. Ura za matagutudi i Pita ria na tinoni qari dogoro vaporeveveini za na veveina ria na tinoni karovodi mari tapobe mae tu beto za mari taalo qari gua.

13 Ria kaki tinoni Jiu pa ekelesia ba qari tutia tugu za na zona selana za roitini i Pita. Ko i Banabasi ba za somana tavagona tugu pana roiti qari gilagilaidia na selana.

14 Ba tonai qa dogoria ara za qarike toani ria za na nongoro leana zozotona, nari za qa tokea ara i Pita pa moedi ria doru. Ari qa guni vei ara aza tonai, <<Zozoto ao za maka tinoni Jiu ao. Ba quke toani ao za na tuti tadiria na Jiu, goto qu toa vei gu maka tinoni karovona ao tonai qu suvere tavitiria makadi ria na tinoni karovodi. Ko ae za vei za qu nyorogua vitivitigidi tu ao ria na tinoni karovodi ko mari tutiria ria na tuti tadiria na Jiu qu gua?>> qa guni.

Ria Jiu beto na Tinoni Karovodi za qari Taaloni na Rangerange

15 Zozoto, gami za na podo veimami tadiria na Jiu beto ko gamike totoa vei ria na tinoni karovodi qari tadogodogoro vei na tinoni seladi.

16 Ba gami gami gilagila valeaniamami za kepore maka tinoni mina boka tuti valeania za na Vavanau ti Mosese ko mina tuvizi pana moena na Tamaza, goto tonai gu za rangea i Jisu Karisito za na tinoni nari za mina tuvizi aza. Ko gami na Jiu ba gami rangea tugu i Jisu Karisito beto za gami tavatuvizi pana moena na Tamaza, nake tonai gami tutia na Vavanau ti Mosese. Ura kepore maka tinoni za tutia na Vavanau ti Mosese za boka tavatuvizi pa moena na Tamaza.

17 Ko vei tonai gami korapa nyorogua vitivitigini gami za na zona ko babi tavatuvizi tonai gami rangea na Karisito za gami, nari za tonai tugu za gami tinoni sela vei gu ria na tinoni karovodi za gami. Ko ae za vei za vei? Na Karisito za roiti veidigami ko gami sela? Dai ko dai tugu!

18 Vei ba vaturu muleria mule ara ria na vinaturu qa tori jegararia tu ko koviria qake tapiuni ara, nari za totonai tugu qa tadogoro votu maka tinoni qa maja vavanau ara.

19 Ara za qa vei na tinoni ukequ ko qa taruvata pana binangara tana Vavanau ti Mosese. Maka moqaza podeke vei na tinoni za uke za taruvata, za ara koviria ba qa taruvata pana nyorogua tana Vavanau ti Mosese, ko koviria qa boka toa vani na Tamaza ara. Qa tori uke tavitia tu na Karisito pa korosi ara.

20 Ko koviria nake ara makaqu za qa korapa toa, goto na Karisito za korapa toa pana taqu. Pana qua toa koviria qa totoravuzia ara za na Tuna na Tamaza, aza za roquroquziu beto za malumu ukepaeniziu ara.

21 Qake gona pale ara za na variroqu varialona tana Tamaza. Ura vei pana tutina na Vavanau ti Mosese za bi boka tavatuvizi za na tinoni, nari za na uke tana Karisito za kepore veveina za vei.

3

Na Tutina na Vavanau beto na Rangena na Karisito

1 Pae za lao vei na roqumiu za gamu pa Qelesia? I zei za jukidigamu ko gamu duviduvili? Qa gabaradigamu tu! Beko gamu tori nongoro vakabekaberiamiu tu gamu za na nongorona i Jisu Karisito za uke pa korosi!

2 Ani gu za maka zakazava mu ule vaniziu moko gamu: ae vei, na Ongu Tabuna tana Tamaza za gamu tekua gamu tonai gamu tutia na Vavanau ti Mosese, ba tonai gamu nongoria na nongoro leana veveina na Karisito ko gamu vazozoto?

3 Kepore na roqumiu za gamu! Beko gamu tori podalai valeanani tu pana varitokai tana Ongu tana Tamaza za na toa koregana, ba ae za vei za koviria gamu nyorogua vaokotia mutu pana miu neqi makamiu?

4 Ae vei, na zoku vitigi gamu gozororia gamu tonai gamu vazozotoa na Karisito za na goborodi gu? Ko na galegale goborodi zozoto gu ria?

5 Na Tamaza za tori vadigamu tu nana Ongongu beto za roitidi na zakazava varivagabaradi pana tadigamu. Ae vei, na Tamaza za roitidi za na roiti vei ari pana tadigamu tonai gamu tutia gamu za na Vavanau ti Mosese, ba tonai gamu vazozotoa gamu za na nongoro leana?

6 Ta dogoro laoia tu i Ebarahami ko. Ari za gua vei za na Kutikuti Tabuna, <<I Ebarahami za rangea na Tamaza, ko tonai za rangea aza nari za pojani na tinoni tuvizina na Tamaza aza,>> za gua.

7 Ko mu gilagilai gamu koviria za ria gu na tinoni qari vazozoto za na tuna zozoto i Ebarahami.

8 Na Kutikuti Tabuna za tori vakaberia tu pa moa za na Tamaza mina vatuviziria pa moena makana ria na tinoni karovodi tonai mari rangea aza za gua. Za vei aza za na Tamaza za tori poja momoea tu pana ti Ebarahami za na nongoro leana tonai ari za gua vei, <<Pana laemu ao mina manadi na Tamaza ria doru puku tinoni,>> za gua.

9 I Ebarahami za vazozoto beto za tamana, ko ria doru tinoni qari vazozoto za qari tamana tugu za vei i Ebarahami.

10 Ria doru tinoni qari totoravuzia na Vavanau ti Mosese ko mari tuvizi pa moena na Tamaza qari gua, za qari kole pana leveleve. Ura ari za gua vei za na Kutikuti Tabuna, <<Qari taleve ria doru tinoni qarike tutiria ria doru Vavanau ti Mosese qari takuti vakole pa Buka Vavanau,>> za gua.

11 Ko za kabere valeana gu za kepore za maka tinoni mina tavatuvizini pa moena na Tamaza za na tutidi na Vavanau. Ura ari za gua vei za na Kutikuti Tabuna, <<Na tinoni tuvizina mina toani na rangerange,>> za gua.

12 Minake kilu kole mae za na rangerange beto mina boka tatuti za na Vavanau ti Mosese, ba ari gu za gua vei za na Kutikuti Tabuna, <<Na tinoni za tutiria za na zakazava za pojaria na Vavanau, za mina tekua za na toa,>> za gua.

13 Ba na Karisito za taleve vadigita za gita taqeke boka tuti vaokotia na Vavanau ko za tori ruvatagita tu pana leveleve tana Vavanau ti Mosese. Za taleve na Karisito tonai za titi vei maka tinoni ikikerena pa korosi, ura ari za gua vei za na Kutikuti Tabuna, <<Na tinoni talevena za na tinoni za titi pa barabara suvege,>> za gua.

14 Na Karisito za ruvatagita ko na mana ti Ebarahami za qari somana tekua ria na tinoni karovodi tugu

3:6 Podapodalaina 15.6. **3:8** Podapodalaina 12.3; 18.18. **3:10** Vavanau 27.26. **3:11** 2.4. **3:12** Iama 18.5. **3:13** Vavanau 21.23.

vei tonai qari rangea i Jisu Karisito, beto ko gita tonai taqe rangea aza nari za taqe tekua za na Ongongu za taringutinguti vakoleni na Tamaza.

Na Vavanau zake Sogai na Taringutinguti

15 Ka viza tavitiqu, qa nyorogua tekua ara za maka vavapada pana uana tadigita na tinoni gu. Tonai mari tori vaturua tu ari kori tinoni za maka vinaego, nari za kepore mule za maka tinoni mina boka piaria babi sogai za na dia vinaego qari tori vaturua tu ari kori. Ko na taringutinguti tana Tamaza ba za vei tugu aza.

16 Ko tori zoku totozo tu za vakolea na Tamaza pana ti Ebarahami beto tana tuna za nana taringutinguti. Na Kutikuti Tabuna zake pojai za <<tadiria na tumu>> zake gua. Ura vei <<tadiria na tumu>> bi gua aza, nari za ria na zoku tinoni tu za rovea aza. Ba ari tu za gua vei aza <<tana tumu>> za gua, ko na ginuana vei aza za maka tinoni gu za roquveini aza tonai za paranga vei aza, ko na tinoni aza na Karisito.

17 Ari gu za vei za na ginuana qa korapa pojai ara, na vinaego za tori vanyumu momoea tu na Tamaza. Ko na Vavanau ti Mosese za tuti lame liguligu ka made gogoto uengavulu aoro pa liguna na vinaego zake boka vakepore veveinaia za na taringutinguti kolena za vani i Ebarahami.

18 Ura vei na varivana za bi tekua na tinoni tonai bi vatabea na Vavanau ti Mosese, nari za na tekuna aza za zake koko vei pana taringutinguti tana Tamaza za gua gu na ginuana. Ba na varivana tana Tamaza lao ti Ebarahami za koko vei pana nana taringutinguti gu nake pana ginuana i Ebarahami za tutia mae na Vavanau ti Mosese.

19 Ko na za nana roiti za na Vavanau za vei? Na Tamaza za valamea za na Vavanau ko za ule votuni za na toa sela. Na Vavanau ani za kolenana na nana neqi tinganai za kamua gu totonai za lame na Karisito aza na tutina i Ebarahami. Ko tana na koburu pana tutina aza za vakolea na Tamaza za nana taringutinguti. Na Vavanau za tagarunu valagere vei tadiria na mateana ko kolenana za maka za turu pa varikorapaidi na Tamaza beto na tinoni.

20 Ba na tinoni za turu pa varikorapaina za poreveveina gu vei mari kole za kori kalena, ba na Tamaza za makana gu za roitini na taringutinguti pana ti Ebarahami.

Na Roiti tana Vavanau

21 Ko zara za vei nari za ae vei, na Vavanau za zake valeanaria na taringutinguti tana Tamaza? Dai ko dai! Ura vei bi kolenana za maka vavanau za boka vadigita na toa, nari zozoto za na tinoni bari boka tavatuvizi pana moena na Tamaza tonai bari tutia za na vavanau aza.

22 Ba na Kutikuti Tabuna za ule vadigita za na kasia guguzu doruna za tapiu pana neqi tana sela, ko za vei za na varivana za taringutingutini na Tamaza za na dia gu ria qari rangea i Jisu Karisito.

23 Ko tonai za oqoro kamua za na totozo tonai taqe boka rangea gita i Jisu Karisito, za na Vavanau za bangaradigami beto za piugami gami tinganai za vakaberia na Tamaza za na totozo tana rangerange.

24 Ko na Vavanau za vei na nada tinoni totoli beto na tinoni varitokai tinganai za lame na Karisito, ko tonai za lame na Karisito za gita taqe tavatuvizi tonai taqe rangea aza.

25 Ko koviria za tori kamua tu za na totozo tana rangerange, ko gita za koviria nake tinoni totoli za korapa tokagita.

26 Gamu doru tinoni Jiu beto nake Jiu za koviria na tuna beto na Tamaza pana miu kole maka tana Karisito ura gamu tori rangea tu gamu na Karisito.

27 Tonai gamu tapaputaiso ko gamu kole maka pana tana Karisito, nari za gamu toa vei na Karisito makana za gamu.

28 Ko tonai gamu kole maka pana ti Jisu Karisito nari za gamu varitoto gu pana dogodogoro tana Tamaza za gamu doru. Kepore za na varipikatai

Jiu babi na tinoni karovona, na pinauzu babi na tinoni taruvatana, na reko babi na marene. Kepore za maka bi poreveveina jolani za maka.
29 Ego ko gamu za na tori tinonimiu tu tana Karisito ko za vei aza za gamu ba na tuna tugu vei i Ebarahami, beto ko koviria ba muna izongia tugu gamu za na mana za taringutinguti vakoleni na Tamaza.

4

1 Aza vei qa korapa nyorogua pojadigamu ara za ari za vei. Na koburu za tori izongoria tu aza ria doru izizongo tana tamana. Ba tonai za korapa pekina za na koburu aza, za oqoro pada ko mina lalaedi aza ria na izizongo tana tamana, ko zake goto pana tana pinauzu za na koburu aza tonai na pekina.
2 Ba koledia tu ria na tinoni qari kopuni aza beto qari lalaeni za nana izizongo tinganai za kamua za na totozo za mijatia na tamana ko mina boka lalaeni makana na koburu za nana izizongo.
3 Ko gita ba taqe vei tugu aza. Tonai taqe oqoro taruvata za gita, za taqe suvere vei gu na pinauzu pana neqi tana ongongu ikeredi pa kasia guguzu ani.
4 Ba tonai za kamua za na totozo tamijatana tana Tamaza, nari za garunu lagereni na Tamaza za na Tuna. Ko za lagere podo pana maka reko, ko za podo beto za lavata zae pana Vavanau tadiria na Jiu aza,
5 ko mi ruvataria ria na tinoni qari tapiuni za na Vavanau beto ko gita taboka tagigala na koburu tana Tamaza za gua.
6 Ko koviria na koburu tana Tamaza za gita, ko za vei aza na Tamaza za garunu lagereni pa buloda gita za na Ongonguna na Tuna, ko na Ongongu aza za paranga votu vei ari, <<Aba! Ao na Tamaqu!>> za gua.
7 Ko koviria nake pinauzu ao. Na nana koburu na Tamaza ao ko pala muna izongia tugu vei za na taringutinguti za vakole vadi aza ria nana koburu.

I Paula za Takulangadi ria pa Qelesia

8 Pana totozo qari jola rari gamuke gilagilai na Tamaza za gamu, ko gamu tavapinauzu pana tadiria na ongongu nake tamaza zozotodi.
9 Ba koviria gamu gilagila valeania na Tamaza za gamu, ba aza vei na zozotona za na Tamaza tu za za gilagila valeanagamu koviria za gamu. Ko ae vei za gamu nyorogua gabala muleria mutugu ria na ongongu keporedia neqi beto kepore veveidi rari? Ae za vei ko gamu nyorogua maka tavapinauzu mule?
10 Gamu kopu vaporeveveinaria ria kaki rane, na popu, na rane poreveveidi, beto na aoro, vei ko mi tavaraguadigamu na Tamaza gamu gua.
11 Qa takulangadigamu ara gamu, ura keta mi vei qa pavu tale gborodigamu gu ara gamu.
12 Ka viza tavitiqu, qa tepa vitivitigigamu ara za gamu ko pana kalena na Vavanau za mu vazozoto vei gu ara ko muke tapiudi ria na tututi tadiria na Jiu, maka moqaza podeke vei ara ba qa vei tugu gamu ko qake tavapinauzu pana Vavanau ti Mosese. Gamu oqoro roitini maka sela pana taqu za gamu tonai qa suvere tavitigamu.
13 Gamu korapa gilagilaimiu gamu za qa mo ara totonai qa taraeni na nongoro leana tadigamu pa totozo momoe.
14 Ko qa vatapata vitivitigigamu ura qa mo. Ba gamu gamuke vakepore veveiniziu beto gamuke kiluniziu ara, goto gamu vakamu valeana veiniziu tu maka mateana tana Tamaza. Gamu vakamu valeana veiniziu bi i Jisu Karisito zozoto ara.
15 Koviria pae za lao vei za na miu qeraqera aza? Qa gilagila valeania ara totonai za na miu qeraqera za lavata ko vei bu boka za bu diolo pale za na matamiu ko bu tori vaniziu tu ara, ura gamu roquroqu vitivitigiziu za totonai.

16 Ae vei, qa ule vadigamu na zozoto ko koviria gamu dogoro veiniziu maka miu kana ara?
17 Ria na tinoni qari jujukugamu ko mu tutia na Vavanau tadiria na Jiu za qari nyorogua valaogamu pana dia kalena qari gua, ba na dia kuta nyorogua za nake leana. Na dia kuta roquroqu za vei ko mari pikata paledigamu, ko gamu mu dogoro nyoroguadi ria qari gua.
18 Ego za leana gu za muna nyorogua vakarovia maka tinoni vei na kuta roquroquna mu vakarovoni gamu gua aza za mina leana. Ko doru totozo za leana za vei aza, ko nake kilu tonai mana korapa suvere tavitigamu ara za muna roitini.
19 Ka viza qua koburu, koviria qa maka vei mutugu na reko za vitivitigi ara. Qa vitivitigidigamu za gamu ko tinganai mi podo na Karisito pana tadigamu qa gua.
20 Qa nyoroguani ko ba kamugamu tu, ko ba vadogorodigamu pana qua mamalaingi paranga za na qua roquroqu zozoto tadigamu. Ura gamu varuraziu zozoto ara!

Na Vavakatodi ari Haqa i Sera

21 Ae vei za gamu gamu nyorogua tutia na Vavanau ti Mosese, gamu gilagila valeaniamiu tugu gamu za aza za pojai na Vavanau?
22 Aza vei za pojai na Kutikuti Tabuna za kori na tuna marene i Ebarahami. Maka za podo pana tana reko pinauzu nizongona i Haqa, beto na vinaorina za podo pana reko taruvatana nizongona i Sera.
23 Na tuna marene za podo pana tana reko pinauzu za za podo pana uana kolena vei qari podo doru tinoni, goto na tuna marene za podo pana tana reko taruvatana za podo ura na Tamaza za taringutingutini mina podo za gua.
24 Na podo tadi ari kori za boka tadogoro vei maka vavakato vavapada. Kori reko ari za qari vei kori vinaego. Pana tana reko aza qari podo pinauzu ria na tuna i Haqa, ko aza za na vavapadana na vinaego za taroiti pa kubokubo pa Saenai.
25 I Haqa, aza za vei na kubokubo Saenai pa Arabia, za na vavapadana na guguzu pa Jerusalema koviria ura aza za pinauzu tavitiria ria nana tinoni.
26 Ba na Jerusalema tana Tamaza za na taruvatana, ko aza za vei na tinada gita.
27 Ura ari za gua vei za na Kutikuti Tabuna,

<<Mu qeraqera za gamu na reko gamu egoro!
Mu kuku qeraqera za gamu gamu oqoro gozoria na vitigi za gozoria na reko za podopodo!

Ura na reko za taloi pale za pala mina izongo vazoku koburu
jolani na reko za korapa suvere tavitia na marenena,>> za gua.

28 Ko, ka viza tavitiqu, pana zona vei tugu i Aisake za podo pana taringutinguti tana Tamaza, nari za gamu ba koviria na koburu tana Tamaza za gamu pana taringutinguti tana Tamaza.
29 Ba pana totozo aza na tuna marene za podo pana uana kolena za komitia tu za na tuna marene za podo pana roiti tana Ongongu tana Tamaza, ko pana totozo koviria ba za korapa tugu vei aza za na varikomiti tadi ari kori pukuna.
30 Ba na za tu za gua za na Kutikuti Tabuna? Ari tu za gua vei, <<Mu iju vakeni paleni za na reko pinauzu beto na tuna marene. Ura na tuna na reko pinauzu za minake teku izongo tavitini na tuna na reko taruvatana za na izizongo tana tamadi,>> za gua.
31 Ko, ka viza tavitiqu, gita za taqeke tapiu pana Vavanau ti Mosese vei na tuna maka reko pinauzu, ba na tuna tu na reko taruvatana za gita ko taqe tori taruvata tu pana tutina na Vavanau vei zara.

4:27 Aisea 54.1. **4:30** Podapodalaina 21.10.

5

1 Na Karisito za tori ruvatagita tu za
gita ko koviria na tinoni taruvatada
za gita. Ko za vei za mu turu vei
na tinoni taruvatamiu beto ko muke
tavapinauzu soga mule.

Mu Suvere Vei na Tinoni Taruvatana

2 Mu vainongoro! Ara Paula ma po-
jadigamu koviria! Vei muna malumu
ko muna tapobe mae tu beto muna
taalo muna gua, nari za gamu vake-
pore veveinaia gamu na Karisito.
3 Ma maka pojadi mule ria doru
tinoni qari nyoroguani ko bari
tapobe. Muna vei za muna kopu
betodiria tugu za dorudi na Vavanau
ti Mosese.
4 Gamu na tinoni gamu korapa
nyorogua tutia na Vavanau ti Mosese
ko vei ko mu tuvizi pa moena na
Tamaza gamu gua, za gamu pikata
paledigamu makamiu pana tana
Karisito. Gamu ukuni gamu za na
variroqu varialona tana.
5 Ura gami gami korapa adono
gelegele valeanani za pala na
Tamaza mina vatuvizigami, ko tonai
gami korapa adono nari na Ongongu
za vaneqia na mami rangerange tana
Karisito.
6 Ura tonai taqe somana kole maka
pana ti Jisu Karisito, nari za na pobe
beto nake pobe za kepore na veveidi.
Aza gu za poreveveina za na nada
rangerange za tabata votu pana toa
variroqu.
7 Beko gamu tori korapa tu toa
valeana pana miu rangerange! I zei
za gona kolosogamu ko gamu nogoto
tutia na nongoro zozotona?
8 Na varivaloposo vei qari roitini
ria qari nyoroguani ko mu tutia na
Vavanau ti Mosese za nake koko
veina tana Tamaza aza za sorugamu
za gamu.
9 Mu roquroqua na paranga ani
ko. Iapeki vavakovuru palava gu za
vaovulia za na besini palava doruna,
ko iapeki varivagigalai sekesekena
za nganguluqamu gu za gamu doru.
10 Ara qa rangegamu za gamu.
Pana nada somana kole maka tana
Bangara qa gilagila valeania ara za
gamu pala munake tutia za maka
goto roquroqu selana. Goto ria qari
korapa vadigamu na tapata za ae
tu mari tinoni veveidi ria ba mari
pogozia tugu za na vinakilasa tana
Tamaza.
11 Goto ara za, ka viza tavitiqu,
vei ba korapa taraeni ara za na
poreveveina na pobe mae tu beto
mina taalo na tinoni ba gua, nari za
ae za vei za qa korapa tu takomiti
ara? Vei ba korapa vei ara nari na
varivatatupena na nongorona na ko-
rosi bi tori tateku pale tu.
12 Ria qari korapa vatapatagamu
gamu za leana jola za mari pujala
paledi tu ropi makadi!
13 Ura, ka viza tavitiqu, gamu za
kukugamu na Tamaza ko gamu taru-
vata pana miu toa pinauzu za gamu.
Goto na toa taruvatana aza za muke
varoiti veini na vinamalumu tana tu-
tidi na nyorogua ikikeredi tana tini.
Ba mu varinabulu lao lame tu pana
toa variroqu.
14 Ura na Vavanau doruna za tapiu
varikamu pana maka paranga gu ani,
<<Mu roquroqua na tavitimu maka
moqaza podeke vei qu roquroqugo
makamu,>> za gua.
15 Ba vei muna varivapaleka beto
muna variraja lao lame, nari za mu
balau ura pala muna varipiarai lao
lame makamiu.

Na Varitoka tana Ongongu beto na Nyorogua tana Tini

16 Ara ma pojadigamu ani. Mu tutia
na varitoka tana Ongongu ko muke
roitidi ria na nyorogua ikikeredi tana
tini.
17 Ura na nyorogua ikikeredi za ny-
oroguani na tini za zake nyoroguani
za na Ongongu, beto aza za ny-
oroguani na Ongongu za zake ny-
oroguani na tini. Ura qarike vari-
tavaragua ari kori, ko za vei za gamu
gamuke boka roitidi ria na zakazava
gamu nyorogua roitidi.

5:14 Iama 19.18.

18 Vei mina tokagamu na Ongongu,
nari gamuke tavapinauzu pana Va-
vanau ti Mosese za gamu.
19 Na roiti ikikeredi tana tini za qari
tadogoro pikatadi gu. Qari tabata
votu pana toa lulasana, aru vabosi,
toa manugu,
20 vavatarazae beku, izizongo
potana, varikana, varipera paranga,
nyoroguani nana zakazava na goto
tinoni, varivatagigiri, mumuino,
varipikatai ko na varigua,
21 varikono, bukubuku, na
varikamu bukubuku beto doru toa
vevei ari. Ma pojadigamu za gamu
maka moqaza vei tugu qa tori po-
jadigamu tu, ria na tinoni qari roitidi
na zakazava vevei ari za marike teku
izongia na binangara tana Tamaza.
22 Goto na vuana na Ongongu za na
variroqu, na qera, na bule, na adono
vamomozo, na valeanaria na tinoni,
na tokadi na tinoni, na rangerange,
23 na vapekai, beto na kopu muleni
pana nyorogua ikeredi. Kepore za
maka vavanau za suquturia na toa
vevei ari.
24 Ria na tinoni ti Jisu Karisito za
qari tori vaukea tu za na dia toa ik-
eredi tavitia na roquroqu beto na ny-
orogua tana toa vei aza.
25 Na Ongongu za tori vadigita tu na
toa za gita, ko vei za aza tugu vei mi
gaitia nada toa.
26 Take vavatarazae muledigita,
na varivatagigiri lao lame beto na
varikono lao lame.

6

Mu Varitokai Lao Lame

1 Ka viza tavitiqu, vei bi lotu pana
sela za maka tinoni pana miu eke-
lesia, nari za gamu za tokagamu na
Ongongu za mu gaiti vatuvizia aza;
ba mu roitini za na roiti ani pana
zona leana. Beto mu dogoro kopuni
na mua uana makamu, keta ao ba mu
lotu tugu pana tapata vevei aza.
2 Mu varipogozo tokaini na pogozo
mamata, ko pana zona vei ani muna
vagore votua gamu za na vavanau
tana Karisito.
3 Na tinoni za rove vaporeveveina
muleni makana, za sekeseke muleni
gu makana aza; ura na zozotona za
nake poreveveina tugu aza.
4 Na tinoni za mi dogoro vilo-
tia na nana uana makana. Ko vei
mina valeleana ko mina vaqerai na
Tamaza za nana roiti za mina boka
qerani aza za nana uana, goto mike
dogoro varitotoni makana pana roiti
tana maka goto tinoni.
5 Ura doru tinoni za mari okoto
pogozia na dia pogozo mamata.
6 Na tinoni za tekua na gigalaina
na paranga za mi iani doru zakazava
leadi za nana tinoni varivagigalai.
7 Keta mu siana, ura na Tamaza
nake rururana. Na tinoni za aza tugu
za umani za aza tugu za mina loketia.
8 Ko na tinoni za umuma pana
nana nyorogua gu makana za na
vuana za mina loketia tugu na uke
aza. Na tinoni za umuma pana ny-
orogua tana Ongongu za na vuana za
mina loketia tugu za na toa jola.
9 Ko take beto roitidi gita ria na
roiti leadi. Ura vei tanake munyala,
nari za pala mina kamua za na totozo
tonai tana loketia gita za na leana.
10 Ko zara za vei za totonai taqe ko-
rapa izongia gita za na totozo, nari za
taroiti laodi ria na roiti leadi tadiria
doru tinoni. Ba aza za poreveveina
jola za gita taroiti laodi na roiti leadi
tadiria na tinoni ria gita taqe maka
tatamana pana tutina na Karisito.

Na Paranga Betobetona

11 Koviria za mu dogoria gamu za
na boarana na leta qa kutia pana
limaqu makaqu ko qa valaoa ara
tadigamu.
12 Ria gu na tinoni Jiu qari ny-
orogua tadogoro valavata beto ko
mari vaqavaqatani na zakazava pa
peguruna na tini qari gua za qari
korapa garunugamu ko mu tapobe
ko mu tutia za na Vavanau ti Mosese
qari gua. Na ginuana qari roiti vei za
vei gu ko mari tavaraguadi ria kaki
goto tinoni Jiu beto vei ko marike
takomiti taleni za na vavakatona na
korosi tana Karisito qari gua.

13 Ura ria tugu makadi qari tapobe
ba qarike tutia za na Vavanau.
Goto qari nyogudigamu za gamu
bu tapobe ko vei ko mari vata-
vatarangeni tadiria kaki goto Jiu za
na ginuana gamu gamu tapobe mari
gua qari gua.
14 Ara za kepore zozoto za maka za
mana vaqatani goto na veveina gu na
korosi tanada Bangara i Jisu Karisito.
Tonai qa rangea aza nari na uana
tana kasia guguzu za tavauke ko za
tapikata pale pana taqu, beto ara qa
tavauke ko qa tapikata qua pana tana
kasia guguzu.
15 Bi pobe ba bike pobe za na tinoni
za qari kepore veveidi beto pana do-
godogoro tana Tamaza, aza gu za
poreveveina zozoto za peluku tinoni
koregana za na tinoni.
16 Ko ria qari tutia na Vavanau
ani za na bule beto na variroqu
varitokai tana Tamaza mi somana
tadiria. Ria za na tinoni Izireli zozoto
tana Tamaza!
17 Na qua paranga betobetona ani.
Muke vaniziu mule kaki tapata, ura
na burina i Jisu za qa pogozoria pa
tiniqu.
18 Ka viza tavitiqu, na variroqu var-
ialona tanada Bangara i Jisu Karisito
mi somana pana ongongumiu gamu.
Agua.

Pa Episasi

Na Podapodalaina na Leta

1 Ara Paula maka tinoni tagarunuqu
ti Jisu Karisito, ko qa tagarunu pana
nyorogua tana Tamaza.
Na leta ani za qa valaoa ara
tadigamu na tinoni tana Tamaza
gamu suvere pa Episasi ko za pauzu
vaneqia na miu rangerange pana ti
Jisu Karisito.
2 Na variroqu varialona beto na
bule tana Tamaza na Tamada beto
ti Jisu Karisito na Bangara mi kole
somana tadigamu.

Na Mana taqe Izongoria pana ti Jisu Karisito

3 Aria ko ta vatarazaea na Tamaza
na Tamana na nada Bangara i Jisu
Karisito! Ura pana nada kole maka
tavitia na Karisito gita za na Tamaza
za vadigita doru mana pana toa on-
gongu qari kole pa noka.
4 Totonai tu za oqoro tavapodaka
na kasia guguzu za na Tamaza za tori
mijatagita tu pana tana Karisito za
gita, ko tana suvere lioso beto tanake
tajutuni maka sela pa dogodogoro
tana za gita za gua. Za roquroqugita
na Tamaza
5 ko za vei za tori mijata momoegita
tu ko tana tagigala na tuna aza za gita,
ko taqe boka tagigala na tuna aza za
gita pana korapana na roiti za roitini
i Jisu Karisito. Aza za na roquroqu za
qerani na Tamaza.
6 Ta vatarazaea na Tamaza za gita
ura za varivagabara jola za na nana
variroqu varialona za vadigita pana
tana Tuna aza za roquroqu vitiviti-
gia.
7 Ura pana orunguna i Jisu Karisito
tonai za uke pa korosi taqe taruvata
za gita ko na Tamaza za taleozodi
nada sela. Za varivagabara beto za
lavata jola za na nana variroqu var-
ialona za
8 vapugele nyonyoa taridigita aza.
Za gilagilarianana beto za dogoro
vakabere betorianana gu na Tamaza
za doru zakazava.
9 Ko za vakabere vadigita za na gi-
galai golomona aza za qerani beto za
nyorogua roitini aza ko za gore votu
pana tana Karisito.
10 Ko tonai mina kamua na totozo
tamijatana za mina aru varikamudi
aza ria doru vinapodaka, ria na za-
kazava pa pezo beto ria na zakazava
pa noka, beto ko na Karisito za mina
nyumu bangara pa naredi ria doru.
11 Doru zakazava za qari taroiti
pana nyorogua beto na mijamijata
tana Tamaza. Ko pana nada kole
maka tavitia na Karisito na Tamaza
za tori mijatagita tu za gita ko taqe
tagigala na nana tinoni. Na mijami-
jata ani za tori roiti momoeni tu aza
pa podalaina.
12 Ko zara za vei za gami gami
range momoea na Karisito za gami
vatarazaea na Tamaza ura aza za
vadogorodigita nana variroqu beto
na nana neqi lavatana jola!
13 Ko gamu ba gamu vei tugu. Na
nongoro leana za na vavakato zozo-
tona za ule vadigamu na zona vei
beto muna taalo. Ko gamu tonai
gamu nongoria na nongoro aza nari
za gamu rangea na Karisito. Ko tonai
gamu vazozotoa na Karisito, nari za
vadigamu na Tamaza za na Ongu
Tabuna aza za tori taringutinguti
vakoleni tu aza. Ko na Ongu Tabuna
aza za na vinagilagilana na nana
tinoni aza za gamu.
14 Ko na Ongu Tabuna taqe tori
izongia tu gita za na vinagilagila pala
tana teku zozotoa tugu gita ria na
zakazava za vakole vadi na Tamaza
tadiria na nana tinoni. Ko za vei za
gita ba taqe boka vazozoto valeania
za na veveina na Tamaza pala mina
ruvataria ria nana tinoni. Aria ko
ta vatarazaea za na Tamaza aza za
vadogorodigita nana variroqu beto
na nana neqi lavatana jola!

Na Varavara ti Paula

15 Ko pana ginuana za roiti vei zara
na Tamaza pana miu toa, nari za po-
dalai tugu totonai qa nongoroni ara
za na miu rangerange za lao pana

tana Bangara i Jisu beto ko na miu variroqu za lao tadiria doru tinoni tana Tamaza,
16 za qake koroto paranga leana laodigamu ara tana Tamaza za gamu. Qake izongo roqu mumadigamu ara pana qua varavara za gamu.
17 Pana qua varavara qa tepai ko na Tamada lavata, aza na Tamaza tana nada Bangara i Jisu Karisito mina vadigamu na Ongongu aza mina vatavagigalagamu beto mi vakabere vadigamu ria doru zakazava za nyorogua vadogorodigamu na Tamaza, ko mu boka vagilagila valeania gamu na Tamaza.
18 Ko tonai za mari tarevanga vakabere ria na bulomiu nari za muna boka gilagila valeania gamu za na zakazava leadi gamu tasoruni ko gamu korapa adono gelegeleni. Beto muna gilagilaria gamu ria na izizongo vavaguana poreveveidi za taringutinguti vakole vadi ria na nana tinoni na Tamaza,
19 beto ko muna gilagila valeania gamu za ae lavata ululu jolana vei za na nana neqi za kole pana tadigita taqe vazozotoa aza. Ko aza na neqi za tavaroiti pana tadigita ani za maka moqaza podeke vei tugu na neqi lavata
20 za varoitia na Tamaza totonai za vaturu mulea na Karisito pa uke beto ko za vaturua keta pa kale matuana ko za nyumu bangara pa noka.
21 Ketakoi za nyumu bangaradi na Karisito ria doru ongongu qari bangara, ria za poredia viva, beto ria na okokoto bangabangara. Aza za ululu joladi pana neqi ria doru izongo poreveveidi pa totozo koviria ko mi kamua na kamua.
22 Ko na Tamaza za vakoleria pa kauruna na neqi tana Karisito za doru zakazava beto za loi laoni tana ekelesia na Karisito ko aza za na batuna doru zakazava.
23 Na ekelesia za na tinina na Karisito, ko na ekelesia za na vinaokotona na Karisito beto ko na Karisito za vaokoto valeanaria doru zakazava.

2

Na Toa Koregana

1 Pa totozo qari jola lao rari tonai gamu oqoro vazozotoa na Karisito za uke na ongongumiu za gamu koko vei gamuke vatabea na Tamaza beto gamu toa pana sela.
2 Pana totozo aza gamu toani gamu ria na uana ikikeredi pa kasia guguzu ani ko gamu vatabea gamu za na bangara ikikerena za bangaradi na ongongu ikikeredi pa vavagalo kota. Na ongongu ikikerena ani za korapa lalaedi aza ria na tinoni qarike vatabea na Tamaza zozoto.
3 Perangaina gita doru ba taqe toa vei tugu ria. Taqe toa tutiria na toa ikikeredi pana abana maka moqaza podeke vei za nyoroguani na tinida, beto taqe roiti laodi gu za na roiti ikikeredi aza vei za nyoroguani na tinida beto na nada roquroqu makada. Ko pana nada toa ikikeredi vevei ari za taqe taleveni ko tana gozororia tugu gita ria na vinakilasa pana korakora tana Tamaza, vei tugu ria doru tinoni pa kasia guguzu ura ria ba qari toa vei tugu aza.
4 Ba na Tamaza aza za pugelia na variroqu varitokai beto za lavata jola na nana variroqu za roquroqugita,
5 ko totonai tugu za korapa uke na ongonguda pana nada toa sela za makarai vatoa mulegita tonai taqe vazozotoa na Karisito. Ko pana variroqu varialo gu tana Tamaza za gamu taalo za gamu.
6 Pana nada somana kole maka tavitia i Jisu Karisito za gita za makarai vaturu mulegita ko za somana vabangaragita tavitia na Karisito pa noka.
7 Za roiti vei zara aza, ko mi tadogoro pikata vakabere pana tadiria doru zazae tinoni doru totozo za nana variroqu varitaleozae lavata zake boka tapada za gua. Nana variroqu lavata aza za vadogorodigita na Tamaza pana ti Jisu Karisito.
8 Pana nana variroqu varialo gu za alogamu na Tamaza za gamu tonai

gamu rangea na Tamaza. Ko na inaalo gamu tekua za nake vuana na miu podepodeke leadi, goto na varivana gu tana Tamaza.
9 Zake koko lame vei pana roiti leadi tadigamu ani, ko kepore maka tinoni mina paraparanga vatarazae muleni makana.
10 Na Tamaza za roiti veidigita ari za gita, ko pana nada somana kole maka ti Jisu Karisito za vapodakadigita ko ta toadi na roiti leadi za vanaqiti vakole vadigita na Tamaza ko tana roitidi za gua.

Na Varibule za Roitini na Karisito

11 Ko mu roqu vakoititia za pana totozo qari jola lao rari za gamu podo tinoni karovomiu ko qari dogoro vagoregamu ko qari gigigaladigamu <<Na tinoni gamuke tapobe>> ria na tinoni Jiu za gamu; goto ria na Jiu qari dogoro mule veidi makadi na tinoni tapobedi, ba nake pana limana na Tamaza goto pana limadi gu na tinoni qari tapobe za ria.
12 Pana totozo aza za gamuke izongo gilagilai tugu gamu za i zei na Karisito, beto na tinoni gotomiu ko gamuke somana pana butubutu Izireli, ria na tinoni tamijatadi tana Tamaza. Gamuke somana izongoria gamu za ria na vinaego tana Tamaza qari lame vei pana nana taringutinguti. Gamu suvere kole nyunyalamiu gu ko gamuke gilagilai na veveina na toa jola beto gamuke gilagilai na Tamaza pana miu toa pa kasia guguzu.
13 Ko pa totozo qari jola lao rari za gamu zou pana tana Tamaza za gamu ba koviria za gamu tavatata lame tana Tamaza pana orunguna na Karisito.
14 Ura na Karisito makana za varibuledigita ko za vamaka puku tinoniria ria na tinoni Jiu beto ria na tinoni karovodi beto pana tinina za jegara paleni aza za na varikana, aza na toba za varipikataidi ari kori puku tinoni ari,
15 na Vavanau tavitiria ria na nana garunu beto ria na nana vinaturu za vanogoto paleni, ko na dia somana tana za za vapodakadi maka puku tinoni koregana aza ari kori goto tinoni ari ko za roitini aza za na bule.
16 Ko na korosi tana Karisito za piaria za na varikana tadi ari kori ko za varibuledi ari kori puku tinoni ari beto za makarai toka laodi pana tana Tamaza.
17 Ko za lame taraeni na Karisito pana tadigamu na tinoni karovomiu beto pana tadiria na Jiu za na nongorona na bule ani. Perangaina gamu na tinoni karovomiu za gamu zou tana Tamaza goto ria na Jiu za qari tata, ba koviria za gamu maka gu za gamu.
18 Ko tonai taqe somana kole maka tavitia na Karisito za gita kori puku tinoni ari za taqe boka luge lao tana Tamada pana maka Ongu Tabuna za gita.
19 Ko za vei zara za, gamu koviria nake tinoni gotomiu beto nake tinoni karovomiu, goto koviria gamu somana tavitiria gu ria na puku tinoni tana Tamaza beto gamu somana pana nana tatamana.
20 Ko gamu ba gamu maka moqaza podeke vei tugu na ruma za tavaturu pa kokovana qari vaturua ria na tinoni tagarunudi beto ria na tinoni korokorotai, ko na Karisito makana za na patu poreveveina jola za patubiti vamauria na ruma.
21 Ko aza za aru varikamu vamauria za na ruma doruna ko za turu zae ko mina maka zelepade madina tana Bangara.
22 Pana miu somana kole maka tavitia na Karisito za gamu beto ria doru za gamu korapa tugu taaru varikamu pana roitina na suvesuverena ketakoi za suvere na Ongonguna na Tamaza.

3

Na Roiti ti Paula tadiria na Tinoni Karovodi

1 Ko tonai qa dogoro laoia ara za na varibule za roitini na Karisito, nari qa varavara tokadigamu ara Paula. Ara za qa roiti tokadigamu gamu na

tinoni karovomiu ko qa tapiu taleni na Karisito i Jisu.
2 Za zozoto jola za gamu tori nongoroni tugu gamu za na Tamaza za ianiziu ara za na roiti vareregena na nana variroqu varialona ani ko ma tokadigamu ara za gamu za gua.
3 Na Tamaza za vatadogoroni beto za vakabere vaniziu ara za na gigalai golomona ani. Qa koni kutia gu ara za na veveina ani
4 ko vei muna tiro valeanaria ria na paranga qa kutiria ari za pala muna boka vakoinonoa aza vei za vagigalainiziu ara na Tamaza. Na gigalai golomona ani za qa dogoro vakaberia pana tana Karisito.
5 Pana tadiria na zazae tinoni qari jola lao rari za zake ule vakaberia aza pana tadiria na tinoni za na gigalai golomona ani. Goto koviria za tori vavotu vakaberia tu na Ongu Tabuna pana tadiria na nana tinoni tagarunudi beto tadiria na tinoni korokorotai tavamadidi.
6 Ko na gigalai golomona aza ani: tonai qari vazozotoa na nongoro leana nari za ria na tinoni karovodi za qari somana izongo tavitiria ria na Jiu za na mana, ko ria na tinoni karovodi za qari tapoja maka tini tinoni tavitiria ria na Jiu beto qari somana tekua tugu ria za na taringutinguti tana Tamaza na veveina na inaalo za lame vei tana Karisito.
7 Ko ara qa nabuluni za na nongoro leana ani ura na Tamaza za vaniziu na nana variroqu varialona, ko na varivana ani za vaniziu tonai za vaniziu na nana neqi za korapa roiti pana taqu.
8 Ara za kepore na veveiqu ko qa kole gore pana kauraidi zozoto ria doru tinoni tana Tamaza. Ba na Tamaza za vaniziu ara za na roiti ani ko qa vavakatoni ara tadiria na tinoni karovodi za na nongoro leana za lavata jola ko zake boka tapada. Ko na nongoro leana ani za na veveina na Karisito.
9 Ko na roiti za vaniziu aza za ara mana vakabere vadi tugu vei ria doru tinoni za na vinareregena na gigalai golomona tana Tamaza. Na Tamaza, aza za vapodakaria doru zakazava, za vapaea pana tadiria na zazae tinoni qari jola lao rari za ani.
10 Ko koviria mina tagilagila pana tadiria na okokoto bangara beto na okokoto neqi pa noka za na gigalai bokabokana tana Tamaza. Ko tonai mari dogoria na ekelesia nari za mari dogoro vakaberia ria za na gigalai bokabokana tana Tamaza.
11 Ko zara za roiti vei za na Tamaza ura aza tugu za na nana nyorogua kole jolana pa podapodalaina ko na nana nyorogua aza za vagore votua pana roiti za roitini i Jisu Karisito na nada Bangara.
12 Ko tonai taqe somana kole maka tavitia aza beto taqe rangea aza, nari za taqeke matagutu lao pa moena na Tamaza tonai taqe varavara za gita ura taqe gilagila valeanianada za aza mina nongorogita.
13 Ko za vei za, qa tepa vitivitigigamu ara za gamu, ko muke munyalani gamu za na ginuana vei qa korapa gozororia ara ria na tapata tonai qa korapa tokadigamu za gamu. Ura qa gozoro taleni vitigi ara za aza vei beto gamu taaloni gamu.

Na Variroqu Lavata tana Tamaza

14 Ko tonai qa dogoro laoria ara ria na roiti za roitidi na Tamaza ari nari za qa nyumu sori tungutungu pa moena na Tamaza ko qa varavara lao tana ara.
15 Na Tamada gu aza za vadi na izongo za ria doru pukupuku tinoni pa noka beto pa pezo.
16 Qa tepa lao ara pana tana Tamaza aza za izongoria na mana poreveveidi jola ko mi vadigamu na nana neqi qa gua. Ko na nana Ongu Tabuna za mi vaneqiria na bulomiu.
17 Beto qa tepai tugu vei ko na Karisito mi kole pa bulomiu pana miu rangerange, ko mu bagere valeana beto mu turu vamauru pana toa variroqu.
18 Ko gamu beto ria doru tinoni tana Tamaza za mu makarai dogoro vakaberia za ae podeke revatana, na

kakazana, na ululuna, beto na korina vei,
19 beto ko mu boka gilagilai valeania gamu za na variroqu lavatana jola tana Karisito aza zake boka tapada kamu. Ko tonai muna gilagila valeania gamu za na variroqu tana Karisito nari za muna tavapugeleni gamu za na toa pugelena zozoto tana Tamaza.
20 Na nana neqi za korapa roiti pana toa tadigita na Tamaza ko za boka tamo vazokuzoku lame vadigita, zoku jolani vei taqe tepai babi taqe kole roveroveria gita.
21 Na Tamaza aza za mi tavatarazae pana ekelesia beto pana toa tutina na Karisito pa doruna na totozo ko mi kamua na kamua. Agua.

4

Na Kole Maka Zozotona

1 Ko za vei za, ara tugu na tinoni qa tapiu ura qa nabuluni na Bangara za qa paranga vaneqineqigamu za gamu za sorugamu na Tamaza ko mu toani za na toa za leana beto za garo pana dogodogoro tana Tamaza tonai za kukugamu.
2 Mu suvere vapekai muledigamu, valeleana lao tadiria na goto tinoni, beto mu adono vamomozo. Mu roquroquria na goto tinoni ko muke gona paledi tonai marike roquroqu vei ao.
3 Na bule za varipuku taridigamu gamu. Ko mu podepodeke vitivitigia ko mu kopu valeanani za na toa kole maka za vadigamu na Ongu Tabuna.
4 Maka gu za na tinida ketakoi taqe tapiu varikamu gita beto maka gu za na Ongu Tabuna za somana tadigita, maka moqaza podeke vei tugu maka gu aza na toa jola gamu takukuni ko gamu korapa adonia muna tekua gamu.
5 Maka gu za na Bangara taqe vatarazaea, maka tugu za na rangerange za lao tana Karisito beto maka gu za na ginuana na paputaiso taqe tekua.
6 Maka gu za na Tamaza na Tamada gita doru. Ko na Tamaza aza za bangaradi doru tinoni, za roiti pana tadiria doru tinoni beto za kole somana pana tadiria doru tinoni.
7 Ba gita doru za taqe okoto taiani za na varivana. Na Karisito za tori okoto vadigita tu pana padana tugu na nana variroqu lavata.
8 Ko na veveina ani za ari za gua vei za na Kutikuti Tabuna, <<Totonai za keza zae pa nulu vavagalo, za toka zaedi aza ria zoku tinoni za vakilasaria, beto za okoto iadi na varivana za ria na tinoni,>> za gua.
9 Ego na za na ginuana <<za keza zae>> za guni aza? Na paranga ari na ginuana za tonai za oqoro keza zae nari za gore lagere mae tu pa puruna zozoto na pezo aza.
10 Ko aza tugu na tinoni za gore lagere za keza zae joladi doruna na oka, ko aza za pugelia doru kota.
11 Ko aza tugu makana za vadi na varivana ria na tinoni ko kaki za na tinoni tagarunudi, kaki na tinoni korokorotai, kaki na tinoni qari rerege vavakatoni na nongoro leana, beto kaki na pasita beto na tinoni varivagigalai.
12 Za valameria aza za na varivana ko na tokadi ria na tinoni tana Tamaza ko mari aruria ria na roiti ninabulu, ko mi tavaneqi za na ekelesia aza na tinina na Karisito.
13 Ko gita doru za tana makarai kamua za na ia taqe maka pana nada rangerange beto pana nada gigalaina na Tuna na Tamaza. Beto ko tana tinoni matuada pana rangerange za gita, beto tana kamua za na toa pugelena tana Karisito.
14 Ko tonai za tanake kole qoriro gojo vei na koburu pana nada vinazozoto, beto tanake vei na vaka za pogozo lao lameni na ololobagea beto za vavidulai lao lameni na gavadi ria na varivagigalai seladi tadiria na tinoni sekesekedi. Ria na tinoni ari za qari rove vavoturia zoku roiti ikikeredi ko qari toka vapiruria ria na tinoni.

4:8 Kera Vatarazae 68.16.

15 Ba gita ta vavakatoni beto ta
toani pana variroqu za na zozoto,
beto pa dorudi na nada uana gita ta
ijoko zae tana Karisito, aza na batuna
na ekelesia.
16 Ko na Karisito za makarai
aru tamana vamaururia ko qari
makarai varivarigozorai valeana
pana varivarijoka za ria doru
okokoto kobukobu tini. Ko tonai
qari okoto roiti valeana ria doru
kobukobu tini ari, nari za toa valeana
za doruna na tini beto za vaneqia
makana pa variroqu.

Mu Toani na Toa Koregana

17 Ko za vei za pana izongona na
Bangara za ara qa parangagamu ko
mu loiria gamu ria na toa tadiria
na tinoni karovodi, ria za kepore na
roqudi
18 beto za pupugu na roqudi ko
qarike dogoro gilagilai za aza vei za
leana. Qarike izongia ria za na toa za
valamea na Tamaza, ura qarike ny-
orogua vainongoroni ria za na tuvizi
beto qari vapatua na bulodi.
19 Kepore zozoto za maka kea peki
bari vagilagilai tonai qari roitidi za
na toa ikikeredi, beto qari gona laoni
pana uana bosidi za na dia toa ko
qarike aru muledi makadi pana doru
roiti lulasadi.
20 Ba gamu za nake zara za vei za
na toa gamu gilagilai pana varivagi-
galaina na veveina na Karisito.
21 Gamu tori nongoriamiu tu gamu
za na Karisito beto pana miu tutina
aza za gamu tori tavavanauni tu
gamu za na zozoto za kole pana ti
Jisu.
22 Ko mu ulu loi paleni gamu za
na toa leluna gamu tutiria pana to-
tozo qari jola lao rari. Na toa leluna
aza za ngangulugamu beto za toka
vapirugamu pana nyonyoroguani na
roiti ikikerena tana kasia guguzu.
23 Mari tavalioso beto za ria na
bulomiu beto na roqumiu ko mari
tavakorega.
24 Na toa koregana za nyoroguani
na Tamaza za podaka votu pana toa
tuvizina beto na toa madi zozotona.
Ko gamu za mu toani za na toa kore-
gana aza.
25 Ko za vei za mu loia na sekeseke
ko gamu doru za mu okoto paranga
laoni gu za na zozoto pana tadiria na
tavitimiu, ura gita doru za na okokoto
kobuna maka puku tinoni gu.
26 Vei bu tagigiri za ao za mu kop-
uni ko mike toka valaogo pana sela
za na mua tagigiri. Beto muke vaka-
muni na suvuna na tapo za na mua
tagigiri,
27 ko muke vamalumu vani maka
iapeki totozo ko mi toka vapirugamu
za na bangaradi na tomete.
28 Na tinoni za ikiko za mi beto iko,
goto mi pavu taleni tu na varoitiria
na limana makana pana roiti leana
ko mi boka tokani makana beto ria na
tinoni varivasevidi.
29 Muke valotu gobororia ria nake
paranga leadi beto nake garodi ko
bari tavalotu, goto ria gu na paranga
qari boka vaneqiria na tinoni ko za
valeania na suvesuvere za mu valo-
turia. Mina vei za pala muna tokadi
ria mari nongorogamu.
30 Ko muke vatakulangia za na
Ongu Tabuna tana Tamaza. Ura na
Ongu Tabuna aza za na vinagilagi-
lana na nana tinoni na Tamaza beto
ko muna takopu vasare za gamu ko
tinganai mina kamua na rane tonai
muna taruvata.
31 Mu loi paledi ria na toa korakora
pa bulomiu, nake tavatavaraguandi
na goto tinoni, na tagigiri goboro, na
varivaripera paranga, na poja vike-
vikeria na goto tinoni beto doru toa
variikikerai.
32 Goto mu roitidi tu na leana lao
tadiria na tinoni, mu vadogorodi na
toa variroqu, beto mu varivatale-
ozae, maka moqaza podeke vei na
Tamaza ba za taleozodigamu tugu
pana na miu kole maka tavitia i
Karisito gamu.

5

1 Ko za vei aza za mu dogoro tutia
na uana tana Tamaza, ura na nana

4:26 Kera Vatarazae 4.4; Jekopi 1.19-20.

koburu za roquroqu vitivitigigamu aza za gamu.
2 Ko na variroqu za mi gaitia za na miu toa, maka moqaza podeke vei na Karisito za roquroqugita ko za vani na nana toa makana pana laedagita. Ko aza za na varivana beto na vavavui za omanga lea ko za vaqerai na Tamaza.

Mu Loiria na Toa Ikikeredi

3 Zake dogoro pada ko mari kole pana tadigamu za ria na roiti vabosi beto doru toa za vei na toa manugu babi na toa nyonyoroguani nana zakazava na goto tinoni, ura na tinoni tana Tamaza za gamu.
4 Beto zake pada tugu za gamu muna paranga vabosi, na paranga goboro beto na pojaria na paraparanga qera bosidi za gamu. Goto mu paranga leana laoni tu gamu pana tana Tamaza ria na mana za tori vadigita tu aza.
5 Mu gilagila valeania za na varivagigalai ani, ria na tinoni qari roiti vabosi, babi qari toani na toa manugu babi ria qari dogoro nyoroguani na zakazava tana goto tinoni, za marike tekua za na iadi pana binangara tana Karisito beto tana Tamaza. Na toa nyoroguani na zakazava tana goto tinoni za vei na toa vavatarazae tamaza sekeseke.
6 Mu kopuni ko muke loposodi ria na paranga sekesekedi tadiria na tinoni sekesekedi. Ura pana dia roiti ikikeredi ari za mari gozoria ria na tinoni maja paranga za na vinakilasa tana Tamaza.
7 Ko gamu muke suvere varisomanai pana tadiria na tinoni qari vevei zara.
8 Perangaina na tinoni rodomo za gamu, ba koviria na tinoni pa kabere tu za gamu ura gamu gilagilai na Bangara. Ko za vei za mu toa vei na tinoni za suvere pana kabere za gamu.
9 (Ura na vuana na toa suvere pa kabere za tadogoro pana doru uana leadi, na tuvizidi beto na zozotodi.)
10 Ko tonai muna suvere pana kabere nari za muna valeania za aza vei za vaqerai na Bangara.
11 Ko muke somanadi na roiti rodomodi kepore na vua leadi, goto mu uduku votuni tu pa kaberena za na dia roiti ikikeredi.
12 Ura za varivakea jola tugu na kole varivavakatodi ria na toa qari roiti golomodi na tinoni ari.
13 Ba totonai tu qari tauduku votu pa kabere za doru zakazava, nari za bola votu za na vagizodi zozoto.
14 Ura doru zakazava za za vabola voturia na kabere. Zara za vei za qari paranga ria kaki, ari qari gua vei, <<Mu iqolo ao na tinoni qu korapa puta, beto mu turu mule pa uke, ko na Karisito mi vatolanganigo na kabere,>> qari gua.
15 Ko za vei za mu suvere vainongoro valeanani na miu toa suvesuvere. Muke toa vei ria na tinoni rururadi, goto mu suvere vei tu ria na tinoni tavagigaladi.
16 Mu aloria ria na totozo ura qari korapa ikeredi ria na rane ari.
17 Ko za vei za muke suvere vei ria na tinoni duviduvilidi, goto mu gilagila valeania tu za aza na roiti za nyoroguani na Bangara ko muna roitini gamu.
18 Muke buku vadigeredigamu na vaini, ura na toa vei aza za pala mina ngangulugamu; goto mu tavapugeleni tu gamu za na Ongu Tabuna.
19 Mu kole varivavakatodi ria na kera vatarazae, na kera lotu, beto na kera tabuna; beto muke aru muleni na bulomu tonai mu vatarazae na Bangara pana kera beto na kera vatarazae.
20 Beto pana korapana na izongona na nada Bangara i Jisu Karisito mu paranga leana laoni doru totozo tana Tamaza na Tamada ria doru zakazava taqe gozororia.

Na Vavanau pa toa Tamabaragozo

21 Ego mu varituti vapekai lao lame pana miu toa pangagana na Karisito.
22 Gamu na tiolata reko mu tuti vapekiria ria na marenemiu varitoto vei tugu gamu tuti veini na Bangara.

23 Ura pana toa tatamana na
marene za na batuna na reko maka
moqaza podeke vei tugu na Karisito
za na batuna na ekelesia, beto ko aza
tugu makana za aloa za na ekelesia
aza na tinina makana.
24 Ko maka moqaza podeke vei na
ekelesia za tuti vapekai tana Karisito,
nari za gamu na tiolata reko ba mu
tuti veidi tugu pana doru zona ria na
marenemiu.
25 Gamu na tiolata marene mu
roquroquria ria na maqotamiu maka
moqaza podeke vei tugu na Karisito
za roquroqu veini na ekelesia ko za
varivanani na nana toa makana.
26 Za vani na nana toa makana aza
ko za vamadia pana nana paranga za
na ekelesia tonai za tavalioso pana
nana sela maka moqaza vei tugu na
kolo za boka valiosia za na tinina na
tinoni.
27 Ko na Karisito makana mina
izongia za na ekelesia za bata lea,
zake paji, zake kolea na opopu babi
kaki sela, goto mina lioso beto kepore
maka sela mina tajutuni.
28 Ko za tuvizi gu za ria na tio-
lata marene mari roquroqu veini
qari roquroqua na tinidi makadi ria
na maqotadi. Na marene za roqua
na maqotana za roqu muleni tugu
makana aza.
29 Taqe gilagilainada gita za kepore
za maka tinoni bike tavaraguani
za na tinina makana, goto za
vatekutekua beto za kopu valeanani
tu, maka moqaza podeke vei tugu i
Jisu za kopu valeanani na ekelesia.
30 Taqe gilagilai gita za roiti vei ari
na Karisito ura gita za na okokoto
kobu tinina gu aza.
31 Ko za vei za ari za gua vei na Ku-
tikuti Tabuna, <<Za vei za mina loia
na tinana na tamana za na marene ko
mina suvere tavitia za na maqotana,
ko ari kori za mari suvere maka,>> za
gua.
32 Maka gigalai golomona za kori
za kole pana paranga ani. Ko aza qa
pojai ara za na veveina na Karisito
beto na ekelesia za guni aza.
33 Ba gamu ba za uligamu tugu za
na paranga ani. Ko za vei za na tio-
lata marene mi roquroqu veina na
tinina makana za na maqotana, beto
na tiolata reko za mi pangagani na
marenena.

6

Ria na Koburu beto na Tinadi na Tamadi

1 Gamu na koburu, za mu vataberia
na tinamiu na tamamiu pana toa
tutina na Bangara, ura aza za na tu-
vizi.
2 Na garunu tana Tamaza za ari za
gua vei, <<Mu valavataria na tinamiu
na tamamiu,>> ura aza za na garunu
momoe za kolea na taringutinguti
leana, ko na taringutinguti aza za ari
za gua vei,
3 <<Ko vei za muna toa valeana
beto muna toa vakakaza pa pezo,>>
za gua.
4 Gamu na tamadi na koburu,
muke vatavatagigiriria ria na tumiu.
Goto mu toka valeanadi tu pana
varivagigalai tuvizina beto pana
vavanau tana Bangara.

Ria na Pinauzu beto ria na Bangara

5 Gamu na pinauzu, za mu
vataberia ria na tinoni qari ban-
garadigamu, ko na miu vinatabe mi
tavitia na pangaga beto na matagutu.
Beto mu vatabe pana miu roquroqu
zozotona maka moqaza podeke vei
tugu bu korapa roiti vani na Karisito.
6 Nake pana totozo gu mari korapa
dogoro kopudigamu ria na miu ban-
gara za mu roiti. Muke vaqera tinoni
gu pana miu roiti. Goto na pinauzu
tana Karisito za gamu ko mu roitini
pana miu roquroqu zozotona za aza
vei za nyoroguani na Tamaza.
7 Mu nabulu qeraqera maka mo-
qaza podeke vei qu korapa nabuluni
nake tinoni gu goto na Bangara tu.
8 Mu vakoinonoa gamu za na
veveina na Bangara mina vaokotodi
na pinia ria na tinoni pana dorudi na
dia roiti leadi. Ko bi na pinauzu babi

5:31 Podapodalaina 2.24. **6:3** Votu 20.12; Vavanau 5.16.

na tinoni taruvatana tu ba pala mina dogoria tugu aza za na dia roiti leadi.
9 Beto gamu na bangaradi ria na pinauzu, za mu vadogorodi tugu na uana leana beto mu nogoto iru gegeretanaria ria na miu pinauzu. Mu vakoinonoa za ani: gamu beto ria na miu pinauzu za maka gu na miu Bangara pa noka ko na Bangara aza zake boka tokatoka kaleni maka tonai za varituti.

Na Varipera pana Toa

10 Ego pana vinaokotona za, gamu mu pasusu vaneqi lao tana Bangara beto pana nana neqi lavatana jola.
11 Mu vazaeria za ria doru zakazava varipera tana Tamaza, ko mu boka turu vangajuria ria na boko vinaturu ikikeredi tana bangaradi na tomete.
12 Ura nake tinoni za koleria na masa na orungu za taqe rajaria gita, goto ria tu na okoto bangabangara na okokoto neqi, na ongongu ikikeredi qari bangara pa kasia guguzu pana totozo rodomo ari, beto ria na ongongu ikikeredi pa vavagalo kota.
13 Ko za vei aza za mu vazaeria ria doru zakazava varipera tana Tamaza, ko mu boka turua na mua tuturuna pana rane ikikeredi beto tonai mina jola za na varipera nari za muna korapa tugu turu za gamu.
14 Ko vei za mu turu ko mu doko vamaurudigamu vei na beleti za na toa zozotona, beto mu vazae veini na poko za suqusuqutia na raqoraqomiu za na uana tuvizina.
15 Mu soba veini na buti varipera pana nenemiu za na vanaqitina ko muna vareregia na nongoro leana veveina na bule tana Tamaza.
16 Doru totozo mu pogozo veini na naqe za na miu rangerange lao tana Tamaza, ko na rangerange aza za muna boka taleria ria na midi vuruvurungudi tana aza na kutana nikerena.
17 Mu teku soba veini na vasuvasu varipera pana batumiu za na vinazozotona gamu tori tekua tu gamu za na inaalo tana Tamaza, beto mu arua ko mu varoitia za na paranga tana Tamaza aza na benete tana Ongu Tabuna.
18 Doru zakazava ari za mu vatavitini na varavara beto na tepatepa lao tana Tamaza. Doru totozo mu varavara pana varitoka tana Ongu Tabuna. Ko vei beto muna boka roitini gamu za vei aza za muke suvere muma beto muke koroto varavara tokadi ria na tinoni tana Tamaza.
19 Ara ba mu varavara tokaniziu tugu, ko na Tamaza mi vaniziu na paranga mana pojai totonai mana paranga lao tadiria na tinoni, beto make tamatari za tonai ma vakaberia na gigalai golomona za kole pa nongoro leana.
20 Ura na nongoro leana tugu aza za qa turu nyumuni ko qa tapiu taleni ara. Mu varavara tokaniziu, ko ma paranga vaneqini ara za aza vei za pada ko mana ule votu veini za na nongoro leana.

Na Vinabetobetona na Leta

21 Qa nyoroguani ko gamu ba mu gilagilaria doru vavakato veveiqu ara beto na qua roiti. Ko pala i Tukikosi tu mina ule vadigamu doru vavakato ria. Aza za na tavitida gami qerani beto maka nabulu tarangena pana roiti tana Bangara.
22 Ko za vei aza za qa korapa garunu laoni ara tadigamu aza, ko mi vaneqia na bulomiu tonai mina vavakato vadigamu za na veveimami gami.
23 Mari kole somana tadigamu na tamatazi tana Karisito za na bule beto na variroqu za tavitia na rangerange qari lame vei tana Tamaza na Tamada beto na nada Bangara i Jisu Karisito.
24 Na variroqu varialona mi somana kole jola tadigamu dodoru gamu roquroqua na nada Bangara i Jisu Karisito.

Pa Pilipae

Na Podapodalaina na Leta

1 Ara Paula beto i Timote, gami kori
na nabulu ti Jisu Karisito.

Na leta ani za qa valaoa tadiria
doru tinoni tana Tamaza qari tutia
i Jisu Karisito, beto tadiria na tinoni
kopu beto ria na tinoni varitokai pa
ekelesia pa Pilipae.

2 Na variroqu varialona beto na
bule tana Tamaza na Tamada beto
na Bangara i Jisu Karisito mi kole
somana tadigamu.

I Paula za Varavara Vadi ria pa Pilipae

3 Ara qa paranga leana jola lao tana
qua Tamaza pana doru totozo tonai
qa gigalagamu za gamu.

4 Pana doru qua varavara za qa
tepatepa vadigamu za gamu doru.
Qa tepatepa taviti qera

5 ura podalai tugu pana rane mo-
moe gamu vazozoto ko za kamua
koviria za gamu gamu kole somana
tokaniziu ara pana vareregena na
nongoro leana.

6 Ura qa vazozoto valeania ara za
ani, na Tamaza aza za podalaini na
roiti leana tadigamu za aza pala mi-
nake beto roitini za na roiti leana
aza tinganai ko mina kamua na rane
mule lame ti Jisu Karisito.

7 Qa izongogamu pa buloqu ara za
gamu doru, ko na tuvizina tugu mana
roquroqu vaporeveveidigamu ara za
gamu. Ko bi vei pana qua tapiu pa
ruma varipiuna koviria babi pana
qua naqenaqeni beto na paranga va-
mauruni na nongoro leana, za gamu
doru gamu somana tokaniziu ara
pana roiti tana Tamaza.

8 Na Tamaza za gilagila valeanaziu
nana za ara qa roquroqu vitiv-
itigidigamu na bulo vairoquna na
Karisito Jisu za gamu.

9 Ko aza qa varavarani ara za
ani: na miu variroqu beto na miu
roquna na Tamaza za mike koroto
pugele nyonyoani na gigalai beto
doru roquroqu tavagigaladi.

10 Ko mu boka viloto vaegoa gamu
aza za vavagua jola, ko mu lioso beto
muke tajutuni maka sela pana rane
mule tana Karisito.

11 Totonai za muna tori tavapuge-
leni tu na vuana na tuvizi aza na
vua za lame vei ti Jisu Karisito, ko
na vua mina vabangaria beto mina
vatarazaea za na Tamaza.

Na Toa Zozotona Taqu za na Nabuluna Gu na Karisito

12 Ego qa nyoroguadigamu ko mu
gilagilai gamu, ka viza tavitiqu, za
na tapata qa gozororia ara za qarike
suqutia goto qari tokani ko qari var-
eregia tu za na nongoro leana.

13 Ko za tagilagila tadiria doru
tinoni sadere pana ruma tana kuta
bangara beto tadiria doru tinoni
pa guguzu pani za na ginuana qa
tapiu ara za ura ara qa nabuluni na
Karisito.

14 Beto ko na motadi ria na tavi-
tiqu qari tutia na Bangara za qari ta-
vaneqini za na tapiu taqu, ko koviria
za qari vareneni beto qarike pan-
gongoroni za na taraeni na paranga
tana Tamaza.

15 Zozoto, ria kaki za qari tarae
velavelani na Karisito pana uana
konokono beto na varipipiarai, goto
ria kaki za qari taraeni na Karisito
pana nyorogua leana.

16 Ria qari tarae pana variroqu za
qari gilagilai za ara na Tamaza tu za
udukuniziu za na roiti naqenaqeni
na zozotona na nongoro leana.

17 Ria qari taraeni na Karisito pana
uana konokono, nake uana liosona,
za qari vei ko mari vatamo vaniziu na
tapata ara tonai qa korapa pa ruma
varipiuna qari gua.

18 Ko na za na leana za vavotua
za vei zara? Ari gu za vei: ae tu
zona veveina za taroiti aza, bi pana
uana ikikerena babi pana tuvizina,
ba na poreveveina gu za na Karisito
za tatarae, ko aza za qa qerani ara.
Ko, e, mana qera ara,

19 ura qa gilagila valeania ara za
aza qa gozoria ara za pala mina

vua votuni na inaalo taqu ura gamu gamu varavara tokaniziu beto na Ongongu na i Jisu Karisito za tokaniziu.
20 Na qua kuta nyorogua lavata gu, za kepore maka za ma roitini vei ko ma tavakeani ara. Ko koviria beto vei tugu doru totozo za manake izongo matagutu paranga, ko vei ba toa lalaoqua ba vei ba uke nari za na Karisito za mina tavalavata pana qua toa qa gua.
21 Ura taqu na toa za na Karisito, beto na uke za pore vuana.
22 Ba vei mana toa lalaoqua pana toa tini ara, nari za pala mina boka vua na qua roiti nabuluna na Karisito. Ko qake gilagilai za aza mana mijatia.
23 Ara qa tabako pana varikorapaidi ari kori nyorogua ari. Qa nyorogua vitivitigini ko ba taloiqua pana toa tini ani ko ba lao suvere tavitia na Karisito ura aza za leana jola qa gua.
24 Ba vei mana toa mutu pana toa tini ani za pala mina poreveveina jola za tadigamu qa gua.
25 Ko qa vazozoto valeaniaqua za ani, ko qa gilagilai za pala manake taloi. Pala mana kole tugu suvere tavitigamu gamu doru, ko ma tokani na ijoko zae pana miu toa ko mu qeraqera pana miu rangerange.
26 Ko tonai ma lame kamugamu mule ara, nari za na miu qeraqeraniziu ara mi pugele nyonyoa votu pana miu tutina i Jisu Karisito.
27 Aza za poreveveina jola za mu toani na uana za dogoro garo pana nongoro leana tana Karisito. Ko vei ba lame dogorogamu ba bake suvere tavitigamu goto ba nongorodigamu, ba mana gilagilai ara za gamu gamu turu vamauru pana maka ongongu beto pana maka nyorogua gamu makarai varisori vamauru pana vinazozotona na nongoro leana,
28 beto ma nongorodigamu za muke matagutu ukudi ria qari kanagamu. Ani za na vinagilagila za mari tapipiara ria goto gamu za pala muna taalo, ko na Tamaza tu mina vagore votua ani.
29 Ura gamu tu za tori vadigamu tu na Tamaza za na varivana nabuluna na Karisito, ko nake makana vei ko muna vazozotoa gu aza goto muna somana gozoro taleni tugu vei na vitigi aza.
30 Gamu korapa gozororia gamu za ria tugu na tapata perangaina gamu batiria qa lugeria ara beto ko koviria gamu nongorodi mutugu qa gozororia ara.

2

Na Karisito na Bangara

1 Ko na tutina na Karisito za variovulu, na variroqu tana za vamanotogamu, na Ongu Tabuna za vavaburogamu, beto gamu izongia za na variroqu pa bulo beto na roquroqu nyorogua varitokai.
2 Ko za vei za koviria mu makarai pana roquroqu leana, mu izongia maka variroqu, mu makarai pana nyorogua tuvizina beto mu maka pana roverove, ko mu vaokotia za na qeraqera taqu.
3 Muke roitini maka za pa uana mumuino babi pana uana vavalavatai goboro, goto pana zona vapekai za ria tu na goto tinoni za mu roquroqu vaporeveveina joladigamu makamiu.
4 Nake miu nyorogua gu makamiu za mu kole dogoro kopuni, goto na nyorogua tadiria na goto tinoni tugu vei.
5 Aza mu izongia pana miu roquroqu gamu za na uana ani aza za tori izongia tu na Karisito i Jisu.
6 Aza za izongia na tinamaza tana Tamaza,
ba zake dogoro nyoroguani ko bi aru tamania aza
za na makarai maka tavitia na Tamaza.
7 Goto za vakobakoba muleni makana,
ko za tekua aza za na uana ninabulu tana nabulu.
Ko za peluku vei na tinoni,
ko za tabata vei tugu na tinoni aza.
8 Za vapekai muleni makana aza

ko za tuti vapekai kamua na ukee, aza na uke varivakeana pa korosi!
9 Ko za vei aza na Tamaza za ovulu zaeni pa nulu vavagalo aza,
beto za vani na izongo za ululu joladi doru izongo.
10 Ko pana valavatana na izongona i Jisu,
za mari opo gore todongo vatarazaea
za ria doru pa noka, ria pa kasia guguzu,
beto ria pa kauruna na kasia guguzu,
11 beto ria doru mari ule votuni
za na Bangara i Jisu Karisito mari gua.
Ko mina tavatarazae za na Tamaza na Tamada.

Mu Tolanga vei na Seru pana Kasia Guguzu

12 Ko za vei za, ka viza qua baere leana, gamu za doru totozo gamu vatabe, nake kilu makana gu tonai qa suvere ara goto koviria tugu vei totonai qake korapa suvere tavitigamu ara, ko mu roiti votuni na miu inaalo pana miu vapekai beto pana matagutu.
13 Ura na Tamaza tu za aza za korapa roiti tadigamu ko mu nyoroguani beto mu boka roitini na nana nyorogua leana.
14 Doru miu roiti mu roitidi za muke vatavitidi na qumiqumi beto na varitoke,
15 ko muke tajutuni maka sela beto mu suvere lioso vei na koburu liosodi tana Tamaza. Ria na zazae tinoni ari qari tuturu duviduvili beto qari lulasa, ko tadiria na tinoni ari za gamu mu tolanga vei na seru pana kasia guguzu.
16 Mu aru alakani na paranga toana. Ko muna vei gamu za, ara mina kolenana na qua ginugua ko mana kemaradigamu za gamu tonai mina mule lame na Karisito. Ura pala mina tabata votu tonai za ara qake abutu vanyata beto qake pavu tale goboro.
17 Ba nake zavana ara vei mana tavuva vei na kolo vavavuina pana vavavavuina beto pana roiti nabulu aza za vuani na rangerange tadigamu, ba ara qa qera beto mana makarai qera tavitigamu za gamu doru.
18 Ko gamu ba mu qeraqera, beto mu makarai qera tavitiziu ara.

I Timote beto i Epaporoditasi

19 Ego pana qua roverove neqina tana Bangara i Jisu za pala manake oriavo garunu laoni ara tadigamu i Timote, ko ara ba mana tavamanoto tonai mana gilagilai tana na veveimiu gamu.
20 Ura kepore mule za maka goto tinoni bi izongia na bulo variroqu vei qa izongia ara goto i Timote gu beto aza ba za kole tugu roquroqu takulangadigamu za gamu.
21 Ria doru tinoni qari suvere tavitiziu ara za qari korapa nyaqo tutia gu na dia tapatiana makadi gu, nake tapatiana ti Jisu Karisito.
22 Goto na uana tarangena ti Timote za gamu gilagila valeaniamiu aza, ura aza za vei na koburu za veiniziu na tamana ara ko za nabulu tavitiziu pana vareregena na nongoro leana.
23 Ko aza za qa rove valeania pala mana garunu laoni pa liguna mana dogoro valeanaria mae ae mari toga vei ria na zakazava qa korapa gozororia ara.
24 Ba qa vazozotoa ara na Bangara za ara makaqu tugu manake oriavo lao kamugamu za gamu.
25 Ba qa rove vaporeveveinaia za ma garunu laoni mae ara tadigamu i Epaporoditasi, na tavitida, na nabulu za makarai roiti tavitiziu ara beto za varene tavitiziu, goto pana kalena tadigamu za na tinoni tagarununa aza ko za tokaniziu ara tonai za ivuluniziu doru maka za.
26 Aza za kulikuli vitivitigidigamu za gamu doru beto za takulanga tugu vei ura za gilagilai za gamu ba gamu tori nongoroni tu za mo pa vizari.
27 Ura za vaia mae na mo ko tata zozoto tugu bi gojo aza. Ba na Tamaza za roquroqu tokani aza, beto ko nake aza gu makana za roquroqua goto ara tugu vei, ura keta mari varitakoi

tugu lalaodia za na takulanga taqu za gua.
28 Ko za vei aza za qa ngalingali garunu laoni ara za aza, ko gamu mu qera mule tonai mu batia aza beto ko ara ba mi ivuluniziu na takulanga qa gua.
29 Ko mu vakamu valeania pana qeraqera tana Bangara aza beto ria na tinoni veveidi ari za mu pangagadi,
30 ura pana laena na roiti tana Karisito za tata gozoria aza na uke beto zake pavu roqu muleni aza za nana toa makana, ko za vaokoto vaniziu tu aza za na varitokai gamuke boka vaniziu gamu.

3

Na Tuvizi taqe Tekua tonai taqe Rangea na Karisito

1 Na qua paranga betobetona za, ka viza tavitiqu, mu qeraqera pana miu kole maka tana Bangara. Na ginuana qa maka kuti liguria mule ria na zakazava gamu tori gilagilariamiu tu gamu, za nake vei ko qa udapelu gu qa vei za goto aza tugu za na vaturu vamaurumiu gamu aza.
2 Mu balaudi ria na sie ngangangu ludi rari! Mu balaudi ria na tinoni roiti ikikeredi! Mu balaudi ria qari moge pale na vuliti tini!
3 Ura gita tu za na tinoni tapobeda zozoto, gita taqe nabulu vatarazae pana Ongonguna na Tamaza, taqe kemakemarani na Karisito Jisu beto nake zakazava qari taroiti pana peguruna na tini taqe vatogazani za na nada totoravuzu.
4 Ara ba pada mana boka totoravuzuria gu vei ria na zakazava qa roitidi pana toa tini. Vei maka goto tinoni bi rovea za mina boka totoravuzuria ria na roiti pana toa tini bi gua, nari za ara za pada ko mana boka vaqavaqata vajolaqua zozoto.
5 Ara qa tapobe tonai na vesu ranequ gu, na podoqu tadiria na puku tinoni Izireli, na lame veiqu pana butubutu ti Benijimani, beto na podo Hiburu tadiria na Hiburu ara. Pana kalena na kopuna na Vavanau, ara za maka Parese.
6 Pana kalena na ngalingalini na roiti tana Tamaza, ara za qa komiti vikevikeria na ekelesia. Pana kalena na tuvizi aza za koko vei pana tuti pulisina na Vavanau, ara za qa liaburu zozoto.
7 Ba ria doru zakazava qari poreveveina jola taqu perangaina, za ria tugu ari za koviria qa dogoro veidi na ikika ura qa batia na Karisito.
8 Ba nake aza gu makana za! Koviria za doru zakazava za qa dogoro veidi na ikika tonai qa dogoro varitotoni na poreveveina jola na gilagilana na Karisito Jisu na qua Bangara. Na laena i Jisu za qa vaikikaria ara za doru zakazava ko qa dogoro veidi na galegale paji nyabo vuvuzudi, ko qa izizongoni na Karisito,
9 beto aza za izongoziu ara. Ko koviria nake qua tuvizi makaqu, aza za koko lame vei pana tutina na Vavanau ti mosese, za qa izongia, goto aza tu na tuvizi za koko lame vei pana rangena na Karisito, aza na tuvizi tana Tamaza za lame vei pana rangerange.
10 Ko aza gu qa nyorogua gilagilai ara za na Karisito beto na neqina na nana turumule qa gua beto na somana gozorodi na vitigi tana, ko mana soga vei aza pana uke tana,
11 ko, ae bi zona vevei aza, za ara ba mana tavaturu mule tugu pana uke qa gua.

Abutu Lao pana Vinabetobetona

12 Nake vei ko ara qa tori tekua tu babi qa tori vaokotoria tu za. Goto ara za qa korapa abutu nono lao gu ko ma aru tamania qa gua za aza za tori aru tamananiziu tu na Karisito Jisu.
13 Ka viza tavitiqu, ara makaqu qake rove veiniziu qa tori aru tamania tu za na pinia aza. Goto aza qa roitini ara za, ria na zakazava pa liguqu za qa roqu muma paledi ko qa kaqama laoria ria tu na zakazava pa moequ.

14 Ko na vinabetobetona za qa
abutu nono laoa ko ma aru tamania
za na pinia aza qa gua, ko na pinia
aza za na kuku tana Tamaza zae vei
pa noka ura qa rangea i Jisu Karisito.
15 Ko gita doru taqe matua za
ta toani na uana vei ani. Ba vei
kaki gamu bi goto na dia uana, za
na Tamaza tu pala mina vakabere
vadigamu.
16 Ba padana vei taqe tori teku vato-
gai tu, za ta makarai rerege gu pana
maka zona.

Na Nada Guguzu pa Noka

17 Ka viza tavitiqu, mu makarai do-
goro tutiziu ara. Beto mu dogororia
ria qari rerege vei aza gami vado-
gorodigamu gami.
18 Qa tori pojadigamu tu na to-
tozo qari jola rari ani, ko koviria
qa pojadigamu mule taviti oni kolo
mataqu ani: koledia ria na tinoni
qari kanai za na nongorona na korosi
tana Karisito.
19 Ria na tinoni ria za na dia
vinaokotona za mari tapipiara gu, na
dia tamaza za na nyorogua gu tana
iapadi, beto qari vaqatani za aza vei
bari boka keani. Na dia roquroqu za
pugelia na nyorogua ikikeredi tana
kasia guguzu.
20 Goto gita na nada guguzu su-
vesuverena za pa noka tu, ko taqe ko-
rapa adono kulikulini gita za na nada
inaalo, na Bangara i Jisu Karisito,
mina koko vei ketakoi.
21 Aza za mina sogai na nada tini
munyalana ko mina sogani na tini
kilakilangana tana. Aza mina roitini
za na roiti ani pana nana neqi mina
aru varikamudi doru zakazava pana
kauruna nana neqi makana.

4

Na Paranga Varivaneqi

1 Ko za vei za, ka viza tavitiqu,
gamu za na baere leana taqu beto qa
manogai kulikulidigamu ara. Gamu
za na qera beto na vasuvasu vinasari
pinia taqu, ko mu turu paragaza
tana Bangara za gamu, ka viza baere
leana.
2 Qa tepa vitivitigia ara i Iudia beto
qa tepa vitivitigia ara i Sunituke ko
ari kori reko ari za mari makarai
pana dia roquroqu beto na dia su-
vesuvere tutina na Bangara.
3 E, ko ara qa tepaigo tugu vei ao,
na tinoni qu varitokai valeanani na
pogozo mamata, ko mu tokadi ari
kori reko ari ko mari varivamomozo.
Ari kori reko ari za qari makarai
roiti viviva tavitiziu ara pana var-
eregena na nongoro leana, beto vei
tugu i Kelemeniti beto ria doru qari
makarai roiti tavitiziu ara, ria na
izongodi za takuti pana buka za kolea
na izongodi ria qari izongia na toa.
4 Mu qeraqera doru totozo pana
miu somana tana Bangara. Ma maka
pojai mule: Mu qeraqera!
5 Mu vatadogorodi tadiria na doru
tinoni na miu valeana lao tana goto
tinoni. Na Bangara za tata na mule
lamena.
6 Muke takulanga goboroni maka
za, goto na veveina doru maka za
za mu vanongoroni na Tamaza ria
na miu nyorogua pana miu varavara
beto pana miu tepatepa za mi tavitia
na paranga leana.
7 Ko na bule tana Tamaza, na
bule za ululu joladi doru gigalai,
mina vasare vamanotia na bulomiu
beto na roqumiu pana tutina i Jisu
Karisito.
8 Na vinaokotona, ka viza tavitiqu,
ari ria na uana tavagigala leadi beto
qari tatavaragua, ko ria za mu vako-
leria pana roqumiu: aza za zozoto,
aza za tapangaga, aza za tuvizi, aza
za lioso, aza za bata lea, beto aza qari
rove valeania ria na tinoni.
9 Beto ko ria na zakazava gamu
gigalaidi, gamu tekudi, gamu non-
gorodi, beto gamu batidi taqu, za mu
roitidi. Ko na Tamaza bule mina vav-
aburogamu za gamu.

I Paula za Paranga Leanani na Varivana

10 Ara qa qeraqera vitivitigini pana
qua kole maka tana Bangara za gamu
koviria tu na miu roquroqu lame
taqu za tutugu soga mule. Zozoto,
gamu kole roquroquziu tugu gamu,

ba gamuke boka batia maka lolomo leana ko bu vabatiniziu.
11 Keta mu rovea za varivasevi gu za paranga vei zara keta muguniziu, ura ara qa tori siranani tu za bi ae bi leana vei babi ikerena vei za na suvesuvere ba ara za qake nyoroguani mule maka za.
12 Qa gilagilaiqua tugu ara za ae za vevei tonai za qaqa varivasevi na tinoni, beto qa gilagilaiqua tugu ara za ae za vevei tonai za izongo vapugele nyonyoa na tinoni. Ara qa tori lugea tu ko qa sirana valeanani za bi ae suvesuvere veveina, bi na totozo pote babi na totozo burana, bi na totozo pugele nyonyoa babi na totozo ivulu varivasevi.
13 Pana neqi tana aza za vaniziu na neqi za ara qa boka taleria gu za doru maka za.
14 Ba na roiti leana za gamu roitini gamu ko gamu somana tokaniziu pana qua totozo tapata.

15 Ko gamu pa Pilipae makamiu ba gamu gilagila valeaniamiu za pa podapodalaina totonai za koni tatarae tadigamu na nongoro leana tonai qa taloi pa Masidonia ara, za kepore maka ekelesia bi somana tavitiziu ara pana iana beto na tekuna na varivana, goto gamu gu.
16 Ura tonai tu qa suvere pa Tesalonika ara ba gamu nake maka totozo za gamu garunu lameni za na miu varitokai tonai za keporeniziu ara.
17 Nake vei ko qa korapa nyaqoa ko mu iaziu gamu qa gua za, goto ara qa korapa nyaqoa za na vuana aza mi tanguti tamo lao tadiria na miu roiti leadi gamu roitidi.
18 Ko ara qa tori tekuria tu doru maka za ko koviria qa pugele nyonyoa! Qa tori teku vakarovoria tu pana ti Epaporoditasi ara za na varivana gamu valame vaniziu gamu. Ko koviria za pugele nyonyoaziu na varivana. Na varivana ari za qari vei na varivana omanga leadi, na vavavui qari garo beto qari vaqera vitivitigia na Tamaza.
19 Ko ria doru maka za gamu ivuludi za na qua Tamaza mi vapugeledigamu na nana izizongo lavata za kole tana Karisito Jisu.
20 Na Tamaza na Tamada mi tavalavata beto mi tavatarazae ko mi kamua na kamua. Agua.

Na Paranga Vinaokotona

21 Mu pojadi na qua roquroqu tadiria doru tinoni tana Tamaza qari tutia i Jisu Karisito ketakoi. Ria na turaqu qari tutia na Karisito qari korapa suvere tavitiziu ara ari qari garunu laoni na dia roquroqu tadigamu.
22 Ria doru tinoni tana Tamaza pani za qari garunu laoni na dia roquroqu, vei tugu ria qari roiti pana ruma ti Siza na kuta bangara.
23 Na variroqu varialona tana Bangara i Jisu Karisito mi somana tadigamu.

Pa Kolosi

Na Podapodalaina na Leta

1 Ara Paula, pana nyorogua tana
Tamaza qa tinoni tagarunuqu tana
Karisito i Jisu, beto i Timote na taida.
2 Na leta ani za lao tadigamu pa
Kolosi, gamu na tinoni liosomiu
beto na tinoni tarangemiu pana miu
tutina na Karisito.
Na variroqu varialona beto na bule
tana Tamaza na Tamada mi somana
tadigamu.

Na Varavara Paranga Leana

3 Gami za doru totozo gami
paranga leana lao tana Tamaza
na Tamana na nada Bangara i
Jisu Karisito totonai gami varavara
tokadigamu gamu,
4 ura gami nongorodi gami za na
veveina na miu rangerange tana
Karisito i Jisu beto na miu vairoqu lao
tadiria na tinoni liosodi tana Tamaza.
5 Na miu rangerange beto na
variroqu ari za qari pidoko votu
pana miu adono ngalingalina aza za
korapa takopu valeana vadigamu pa
noka, ko na adono ngalingali aza za
perangaina gamu nongoroni gamu
totonai gamu nongoria na zozoto za
kole pa nongoro leana
6 za lame kamugamu gamu. Za
korapa vua beto za korapa rerege pa
doru kota pa kasia guguzu za na non-
goro leana aza, ko tadigamu ba za
korapa tugu vei aza podalai vei tu na
rane gamu nongoroni ko gamu gilag-
ila valeania gamu za na variroqu var-
ialona tana Tamaza za tatarae pana
zozoto.
7 Ko na variroqu varialona tana
Tamaza ani za gamu tori nongoro
vakarovia tu gamu ti Epaparasi,
maka tinoni leana za makarai nab-
ulu tavitigami gami, beto maka
tinoni roiti tarangena tana Karisito
za tokadigami gami,
8 beto aza za ule vadigami gami na
veveina na variroqu za vadigamu na
Ongu Tabuna gamu.

Na Karisito beto na Nana Roiti

9 Ko vei za gami za podalai
tugu na rane gami nongoroni na
veveimiu gamu, nari za gamike
nogoto varavara tokadigamu beto
gami tepatepa vadigamu za gamu ko
na Tamaza mi vapugeledigamu na
gigalaina na nana uana tonai muna
izongia gamu za na tavagigala beto
na vinakabere tana Ongu Tabuna.
10 Ko mu boka toani gamu za na toa
za garo beto za qerani na Bangara,
ko mu vuani doru roiti leana beto mu
ijoko pana miu gigalaina na Tamaza.
11 Beto ko mu tavaneqi pana doru
neqi tinamaza tana ko mu vanga-
juria na tapata beto muke kilasa
munyala. Pana qeraqera
12 mu paranga leana lao tana
Tamada aza za vasomana izon-
godigita na kobuna na izizongo za
vatana vadi ria nana tinoni qari
suvere pa kabere.
13 Aza za na Tamaza za alogita pana
neqi tana rodomo ko za vakarovogita
pana binangara tana Tuna aza za
roquroqua,
14 na Tuna aza za ruvatagita ko qari
taleozo ria nada sela.

Na Karisito za Poreveveina Jola

15 Na Tuna aza za na kirena na
Tamaza paena,
na podo moedi doru vinapo-
daka.
16 Ko pana Tuna za vapodakadi na
Tamaza
za doru zakazava pa noka beto
pa pezo-
ria na zakazava tabatadi beto na
paedi,
ria na okokoto neqi beto na
bangabangara,
ria qari totoli beto ria qari pore-
dia viva.
Doru zakazava za vapodakaria na
Tuna,
ko qari podaka vani aza.
17 Na Tuna za tori suverenana tu
tonai qari oqoro podaka doru
maka za,
ko aza tugu za aru varikamudi
doru zakazava.
18 Na Tuna za na batuna na ekelesia,
aza na tinina aza.

Aza za na podapodalaina,
na podo moe za turu mule pana uke,
ko aza za momoedi doru zakazava.
19 Ura pana nyorogua leana tana Tamaza
za kolea na tinamaza pugelena za na Tuna,
20 ko pana Tuna aza za varipuku tari laodi tana makana aza
doru zakazava.
Na orunguna aza za nyoa pa korosi
za varibuledi doru zakazava pa pezo beto pa noka.

21 Na totozo qari jola lao rari za gamu tapikata vazou pale ko gamu kanai gamu za na Tamaza, ko na miu roquroqu beto na miu roiti qari galegale ikeredi.
22 Ba koviria pana ukena na tinonina na tinina na Karisito za na Tamaza za varipuku tari muledigamu za gamu, ko gamu turu pa moena makana aza na tinoni madimiu, na liosomiu, beto na tinoni kepore miu pake.
23 Ko gamu ba mu aru tamania na rangerange, ura gamu tori tavatogaza vamauru valeana tu ko gamuke tavakanoko pana adono ngalingalina gamu izongia tonai gamu nongoria na nongoro leana. Ko na nongoro leana aza za za tatarae pa doru kota pa kauruna na noka, ko na nongoro leana aza za qa nabuluni ara Paula.

Na Roiti ti Paula pa Ekelesia

24 Ego qa qerani ara ria na tapata qa gozoro taledigamu gamu ko ria na vitigi za oqoro vaokotoria na vitigi tana Karisito za qa vaokotoria pana tiniqu ko qa gozoro vani na ekelesia, aza na tinina na Karisito.
25 Na ekelesia aza za qa tamijatani ara ko qa nabuluni pana roiti poreveveina tana Tamaza, aza na roiti poreveveina za vaniziu aza ko ma vagore votua ara za na paranga tana Tamaza ko mi tokadigamu za gamu za gua.
26 Ko aza tugu na paranga tana Tamaza ani za na nongoro golomona za kole golomo pana totozo beto pana zazae tinoni qari jola lao rari, ba koviria za vabola votua aza tadiria nana tinoni.
27 Ria za na Tamaza za nyorogua vagilagiladi za na vagizo poreveveina beto na varivagabarana jola na nongoro golomona ani za tadiria na tinoni karovodi tugu vei. Na nongoro golomona aza za ani: na Karisito za kole pa bulomiu, aza na adono ngalingalina pala muna somana izongia na toa vavaguana tana Tamaza.
28 Ko aza za na Karisito gami korapa vaqavaqatani gami tadiria doru tinoni. Doru bokaboka gami varoitiria ko gami paranga vabalauria doru tinoni beto gami vagigalairia doru tinoni, ko mari turu vei na tinoni matuadi tana Karisito tonai mari turu pa moena na Tamaza doru tinoni gami gua.
29 Ko za vei za qa pavu tale varipera vivivani ara za na viva tana aza za korapa roiti vaneqi viviva taqu.

2

1 Ara qa nyoroguani ko mu gilagilai gamu, za ara qa gozoro taleni tapata za na tokamiu gamu beto ria na tinoni pa Laodikeia beto ria doru qari oqoro batiniziu na matadi,
2 ko na bulodi mari tavaneqi beto mari taaru varikamu pana variroqu, ko tonai mari tekua ria za na gigalai zozotona nari za mari izongia ria za na vinazozoto neqina. Pana zona vei ari za mari gilagilaia ria za na nongoro golomona tana Tamaza, ko na nongoro golomona aza za na Karisito gu.
3 Tana Karisito qari takopu ria doru izizongo tavagigala beto na gigalai.
4 Na ginuana qa pojadigamu ani za vei ko ria na tinoni marike toka vapirudigamu na dia paranga varivasianadi.
5 Ura na tiniqu zake korapa suvere tavitigamu tugu za gamu, ba na qua roquroqu za korapa tugu suverenana tadigamu. Ko qa qera vitivitigi ara tonai qa batia ara za na

toa varigozoraina tadigamu beto na miu rangerange purana za kole tana Karisito.

Na Toa Pugelena tana Karisito

6 Ego gamu tori izongia tu gamu za na Karisito i Jisu na Bangara, ko koviria mu toani za na uana garona tana.
7 Mu bagere vakori beto mu turu vamauru tana, beto mu turu vamauruni na miu rangerange vei aza gamu tavagigalaini, beto mi pugele nyonyoagamu na paranga leana.

8 Mu vabalau keta mari toka vapinauzudigamu na dia gigalai kobakobadi beto na nyonyoravadi. Na gigalai vei ari za qari koko lame vei pa uana tututi tadiria na tinoni gu beto na varivagigalai gobogoborodi veveina na kasia guguzu gu za ari, goto nake koko veidi tana Karisito.
9 Ura tana Karisito za kole tinoni za na pugelena na toa tinamaza.
10 Ko gamu za gamu tekua na toa pugelena tonai gamu tekua aza, aza za kole ake are tadiria doru ongongu qari bangara beto tadiria za poredia neqi.
11 Tonai gamu tekua aza za gamu tapobeni gamu za nake pobe za roitini na lima tinoni, goto na pobe za ulu paleni tu na toa za kolea na neqi tana sela, ko na pobe aza za na Karisito tu za roitini.
12 Ura gamu tagolomo tavitia na Karisito za gamu totonai gamu tapaputaiso beto totonai tugu za gamu tavaturu mule tavitia aza totonai gamu rangea gamu za na neqi tana Tamaza, aza za vaturu mulea pana uke na Karisito.
13 Totonai gamu korapa tinoni ukemiu pana sela beto pana tinimiu zake tapobe gamu, na Tamaza za makarai vaturu mule tavitidigamu na Karisito za gamu. Aza za taleozodi ria dorudi nada sela,
14 za jiraka piara pale aza za na pepa kutina na nada lipulipu za turu kanagita tavitia ria na vavanaudi na lipulipu, ko za teku varijo paleni za na pepa kutina na lipulipu ani ko za pata paleni pa korosi.
15 Za ujolo vagalegale paleni na dia neqi ria na ongongu poredia neqi ko qari bangara, beto za vakilasa vakekearia pana varikamu beto za toka veidi na kana tavakilasadi.
16 Ko za vei za gamu muke vamalumia mule na goto tinoni ko mi pitunigo na tekutekuna beto na buku, babi pana kalena na rane poreveveidi, na popu korega, babi na rane Minyere.
17 Ria na zakazava ari za na ongudi gu ria na zakazava qari tuti lame liguligu, goto na tinonina za na Karisito tu.
18 Mu vabalau keta kaki mari teku vakenidigamu na miu pinia ria qari tekunidia qeraqera za na vapekai muledi makadi beto na vavatarazaedi ria na mateana. Na tinoni vevei ria za qari vaqavaqatadi na dogodogoro qari batiria, beto kepore laona za na roqudi za vavalavataini na roquroqu goborodi,
19 beto qarike aru tamana vamauru tana Karisito. Na Karisito za na batuna na ekelesia, ko aza za vatekutekua za na tinina beto za aru varikamudi pana ia varivarijokadi ria na okokoto kobukobu tini ko na tini za ijokoni za na ijoko tana Tamaza.

Na Toa Koregana tana Karisito

20 Gamu tori uke tavitia tu na Karisito ko gamu tori taruvatadi tu ria na varivagigalai gobogoborodi veveina na kasia guguzu za gamu. Ko ae za vei za kale pu korapa tu toani gamu za na toa kasia guguzu ko gamu korapa tu tutiria ria na vavanau vevei ari,
21 <<Muke arua ani! Muke gani podekia aza! Muke uliria rari!>>?
22 Na suqutu ari za na veveidi gu na zakazava qarike oriavo ikeredi tonai qari tateku, beto na vinaturu beto na varivagigalai tadiria na tinoni gu za ari.
23 Qari dogoro vei na gigalai tuvizidi za ari ura qari nyoroguani na vatarazae neqina, qari dogoro

vapekai muledi makadi, beto qarike memeni na tekutekuna na tinidi. Ba na vavanau ari za qarike boka tokani na tinoni ko mina aru muledi ria na nana nyorogua ikikeredi.

3

1 Ko gamu tori makarai turu mule tavitia tu na Karisito za gamu, ko za vei aza za mu nyaqoria gamu ria tu na zakazava pa nulu ketakoi za tavanyumu na Karisito pa kale matuana na Tamaza.
2 Mu roqu totodi ria na zakazava pa nulu, nake zakazava pa pezo.
3 Ura gamu tori uke tu za gamu, ko koviria tana Tamaza tu za korapa golomo tavitia na Karisito za na toa tadigamu.
4 Ko tonai mina bola votu na Karisito, aza na toa tadigamu, nari za gamu ba muna somana bola votu tavitia tugu aza ko muna somana izongia gamu na nana malakapi.

Na Toa Leluna beto na Toa Koregana

5 Ko za vei za mu vaukeria ria na nyorogua tana kasia guguzu qari kole pa miu toa, vevei na aru vabosi, na roiti valulasa, na nyonyorogua vavabosi, na nyonyorogua ikeredi, beto na izizongo mumuino zakazava- ura na mumuino izizongo za na vatarazaena na tamaza sekesekena.
6 Ria na toa lulasadi ari za korapa lameni na korakora tana Tamaza tadiria qarike vatabea aza.
7 Perangaina gamu ba gamu somana tutiria tu za na toa vevei ari tonai gamu toadi za na toa lulasadi vei ari.
8 Ba koviria za mu loi paledi gamu ria dorudi na roiti ikikeredi ari: na varikuo, na varikorakora, na variikerai lao lame, na varipoja vikevikere, beto na vokele goborodi na paranga qarike garo.
9 Muke varisekeseke lao lame, ura gamu tori ulu vagore paleni tu gamu za na toa leluna beto doru nana uana ikikeredi
10 beto ko gamu tori vazaea tu gamu za na toa koregana aza za korapa tasoga vakorega ko mu izongo vagilagila valeania gamu za na kirena aza za vapodakia na toa koregana.
11 Ko pana toa koregana ani za kepore za na tinoni karovodi babi na tinoni Jiu, na tapobedi babi nake tapobedi, na tinoni karovodi, na tinoni pirudi, na pinauzu babi na tinoni taruvatadi; goto doruna za na Karisito gu beto na Karisito gu za kole tadiria doru.
12 Na nana tinoni tamijatana na Tamaza, na liosomiu beto za roquroqugamu aza za gamu. Ko za vei aza za mu toani gamu za na toa variroqu, na valeana lao tadiria na tinoni, na vapekai mule, nake sasuru gobororia ria na tinoni, beto na adono vamomozo.
13 Mu dogoro vajola pale na sela tana goto tinoni beto mu makarai varivataleozae vei bi kolenana za kaki variparaparanga pa varikorapaimiu. Na Bangara za taleozodigamu za gamu ko gamu ba mu taleozoni tugu na goto tinoni.
14 Tadiria doru uana ari za mu vaokoto laoni za na variroqu, aza za aru varigozorai valeadi doru zakazava.
15 Na bule tana Karisito za mi totolini na bulomiu, na bule aza na ginuana za kukudigamu na Tamaza ko gamu makarai maka tinoni. Ko mu paranga leana lao tana Tamaza.
16 Na paranga tana Karisito mi toa masuru valeana tadigamu, tonai gamu varivagigalai beto gamu paranga varivabalau pana uana tavagigala, beto tonai gamu kera paranga leana laodi tana Tamaza pa bulomiu ria na kera vatarazae, na kera lotu, beto na kera madidi.
17 Beto doru roiti muna roitidi, bi pana paranga babi pana uana, za mu roitidi pana izongona na Bangara i Jisu beto mu paranga leana lao tana Tamaza na Tamada ura na tinoni tana Karisito za gita.

Na Uana pana Toa Koregana

18 Gamu na reko tiolata, mu tuti vapekai ria na marenemiu ko mu

toani aza vei za garo pana tutina na Bangara.
19 Gamu na marene tiolata, mu roquroquria ria na maqotamiu ko muke koti sasasururia.
20 Gamu na koburu, mu vataberia pana doru zakazava ria na tinamiu na tamamiu, ura aza za na uana za vaqerai na Bangara.
21 Gamu na tamadi, za muke vata-vatagigiriria ria na tumiu, ura muna veidi za pala mari munyala pana dia podepodeke.
22 Gamu na pinauzu, mu vataberia pana doru zakazava ria na miu bangara pana toa tini. Nake tonai gu qari korapa dogoro kopudigamu za muna roiti valeana ko vei ko bari qeradigamu ria na tinoni bu gua, goto mu roiti pana bulo kaberena beto mu pangagani za na Bangara.
23 Doru roiti gamu roitidi za mu roiti valeadi pana bulo leana, vei gamu korapa roiti vadi nake tinoni goto na Bangara tu.
24 Ura gamu tori gilagilai tu gamu za na Bangara tu mina vadigamu za na pinia aza za kopu vadi ria nana tinoni. Na Bangara na Karisito tu za gamu korapa nabuluni gamu.
25 Ura na tinoni za roitini na roiti ikikeredi za mina tavakilasani tugu aza ria na roiti ikikeredi za roitidi, ura na Tamaza zake tokatoka kaleni maka tinoni.

4

1 Gamu na bangara, mu vado-gorodi aza za tuvizi beto za pada ria na miu pinauzu, ura gamu gilagi-laimiu za gamu ba za korapa suver-enana pa noka za na miu Bangara.

Na Paranga Varivaneqi

2 Mu aru tokatokai na varavara, mu suvere gelegele pana varavara beto mu vasomanani na paranga leana.
3 Gami ba mu varavara tokadigami tugu vei, ko na Tamaza mi re-vanga vadigami na atakamana tana paranga ko mami boka vaqavaqatani gami za na nongoro golomona na veveina na Karisito, aza na nongoro za qa tapiu taleni ara.
4 Ko mu varavara tokaniziu ko ma vakabere valeania ara za na nongoro golomona aza, aza vei za pada ko mana parangani ara.
5 Mu toani na toa tavagigalana tonai gamu suvere tavitiria ria qarike vazozotoa na Karisito ko mu aloa na totozo.
6 Na miu vokele paranga za mi vav-agua doru totozo beto mi lingilingi, ko mu gigalai oeria na oe tuvizina lao tadiria na goto tinoni.

Na Paranga Vinaokotona

7 Doru vavakato veveiqu ara za pala i Tukikosi tu mina ule vadigamu. Aza za na tavitida gami qerani, na nabulu tarangena, beto za somana nabulu tavitigami gami pana roiti tana Bangara.
8 Aza za qa garunu laoni ara tadigamu, ko mu gilagilai gamu ae gami korapa veveimami gami ko mi tavaneqi na bulomiu.
9 Na tinoni za lao tavitia aza i Onesimasi, aza maka miu tinoni tugu gamu, na tinoni tarangena beto gami ba gami qerani aza. Ari kori za pala mari vavakato vadigamu za doru za-kazava na veveimami gami pani.
10 I Arizitakosi, aza za korapa tapiu tavitiziu ara, za valaoa nana roquroqu lavatana tadigamu za gua. Beto vei tugu i Maka na taina vakarovo i Banabasi. Ko na veveina i Maka za gamu tori tekua tu za na garunu veveina aza, ko vei mina lame kamugamu nari za mu vakamu valeania.
11 I Jisu, maka izongona i Jasitasi, ba za garunu laoni tugu nana roquroqu lavatana tadigamu. Ari gu ria na tinoni Jiu qari vazozotoa na Karisito beto qari makarai roiti tavitiziu ara ko mi tavalame na binangara tana Tamaza. Ko qari vamanotoziu ara ria ari.
12 I Epaparasi, aza maka miu tinoni tugu gamu beto na nabulu tana Karisito i Jisu, ba za valaoa nana roquroqu lavatana tadigamu. Doru

totozo za varipera vivivadigamu
ko mu turu vamauru vei na tinoni
matuamiu beto ko mu tavapugeleni
doru nyorogua tana Tamaza za gua
aza.
13 Ara qa batia ko mana boka po-
jadigamu gu za aza za roiti ngalingali
vadigamu gamu beto ria na tinoni pa
Laodikeia beto pa Hierapolisi.
14 I Luke, na dokita vavaguana
tadigami, beto i Demasi qari garunu
laoni na dia roquroqu lavatana
tadigamu.
15 Mu vakarovia na mami
roquroqu lavatana tadiria na tinoni
tana Karisito pa Laodikeia beto
ti Numipa beto na ekelesia qari
varikamu pa ruma tana.
16 Pa liguna muna tiroa gamu za
na leta ani nari za mu vajola laoa
ko mari tiroa mule ria na ekelesia
pa Laodikeia. Beto gamu ba muna
tiroa tugu vei za na leta mari vajola
lamea ria na tinoni tana Karisito pa
Laodikeia.
17 Beto ari muna poja veini i
Akipasi, <<Ao mu vaokoto valeania
za na roiti ninabulu za vanigo na
Bangara,>> muna guni.
18 Ara, Paula, qa kutini pa li-
maqu makaqu za na qua roquroqu
lavatana ani. Muke mumani za ara
za qa korapa tapiu.
Na variroqu varialona mi vav-
aburogamu za gamu.

Pa Tesalonika Momoe

Na Podapodalaina na Leta

1 Ara Paula, beto ari Silovanozi i
Timote.
Na leta ani za lao tadigamu na ekelesia pa Tesalonika, gamu za izongogamu na Tamaza na Tamada beto na Bangara i Jisu Karisito.
Na variroqu varialona beto na bule mari somana tadigamu.

Na Rangerange beto na Toa Leana tadiria na Tinoni pa Tesalonika

2 Gami za doru totozo gami paranga leanani tana Tamaza za na veveimiu gamu doru beto ko gamike nogoto gigalagamu pana mami varavara za gamu doru.
3 Tonai gami varavara lao tana Tamaza na Tamada za gamike koroto roquria za ria na miu roiti leadi gamu roitidi ura gamu totoravuzia na Tamaza, na miu ngalingali za vuani na toa variroqu, beto na miu turu vangaju tonai gamu adono geleni gamu za na mule lame tana nada Bangara i Jisu Karisito.
4 Ka viza tavitimami lelea, gami vagilagilai gami za na Tamaza tu za mijatagamu ko na nana aza beto za roquroqugamu na Tamaza za gamu.
5 Ura na nongoro leana tamigami zake lame tadigamu pana paranga galegale gu, goto za lame tavitia tu na neqi varivagabaradi, za somanani na Ongu Tabuna beto na mami vinazozoto korina. Gamu tori gilagilaimiu tu gamu za na ae toa veveina gami toani gami tadigamu ko mami tokadigamu za gamu gami gua.

Tonai qari Tekua na Nongoro Leana ria na Tinoni

6 Ko gamu gamu toa tutia gamu za na toa gami toani gami beto na Bangara, ko gamu gozoro taleni tu zoku tapata za na teku vakatapana na nongoro ba gamu tekuni tugu pana qeraqera tana Ongu Tabuna.
7 Ko gamu za maka dogodogoro tutina tadiria doru tinoni rarange pa Masidonia beto pa pikata guguzu pa Akaia.
8 Ko na nongorona na Bangara za koko lame vei tadigamu ko za lao nake tadiria pa Masidonia beto ko pa Akaia gu, goto na miu rangena na Tamaza za tanongoro doru kota. Ko kepore mule za maka zava mami boka pojai za gami.
9 Ura ria na tinoni makadi qari vavakatoni za na veveimiu gamu gamu vakamu valeanagami tonai gami lame tadigamu, beto na veveimiu gamu gamu balinga loi paledi ria na tamaza sekesekedi ko gamu nabuluni gu za na Tamaza zozotona beto na toana
10 beto gamu kulikuli adonia na lagerena pa noka za na Tuna, i Jisu aza za tavaturu mule pa uke, ko aza za mina alogita pana korakora manginina tana Tamaza za korapa lamelamenana.

2

Na Roiti ti Paula pa Tesalonika

1 Ka viza tavitiqu, gamu makamiu gamu gilagilaimiu za na mami lame gami tadigamu za nake goborona.
2 Gami gozoro taleni vitigi perangaina beto gami takomiti vikevikere pa Pilipae gami, aza tu vei gamu tori gilagilaimiu tu gamu, ba na nada Tamaza za vavarenegami ko qe raja kolokolosogami tu ba gami ule vadigamu tu na nongoro leana tana Tamaza.
3 Ko na mami tepa lao tadigamu za nake vei ko mami vasianagamu babi mami roitini pana uana ikeredi babi mami valoposogamu gamike gua za.
4 Goto na Tamaza tu za viloto vaegogami ko za varangedigami za na nongoro leana ani ko za vei za gami vavakatoni. Ko nake tinoni za gami nyorogua vaqerai gami, goto na Tamaza tu aza za vilotia na bulomami.
5 Ko gamu tori gilagila valeaniamiu tu gamu za gami gamike lame paranga valomolomozogamu

babi pojaria kaki paranga ko babi tekumami izizongo tadigamu gamike gua. Na Tamaza za bati gilagila valeagami gami.

6 Gamike nyaqoa na vinatarazae tadiria na tinoni, bi tadigamu babi tadiria goto tinoni.

7 Babi boka vapogozodigamu gu na mamata za gamu ura na tinoni tagarunumami tana Karisito za gami, ba gami vakoburugami tonai gami suvere tavitigamu. Gami suvere vei gu na reko za kopu valeanadi na tuna.

8 Gami kulikuli vitivitigigamu za gamu, ko za vei za gami ngalingali iadigamu gami za nake makana gu na nongoro leana tana Tamaza goto na mami toa tugu vei, ura gamu bulomami gami za gamu.

9 Gamu roqu vakoititiria gamu, ka viza tavitimami, za ria na roiti manginidi beto na tapatadi gami roitidi gami. Na rane na bongi za gami roiti ko mamike vatapatianagamu gamu pana kopumami gami tonai gami taraeni tadigamu za na nongoro leana tana Tamaza gami gua.

10 Gamu beto na Tamaza za gilagila valeanianana za na uana gami toani gami pa moemiu gamu gamu vazozoto za lioso, za tuvizi beto za kepore opopuna.

11 Ko gamu gamu gilagilaimiu za gami gami veidigamu na tamana za veidi na nana koburu za gamu

12 ko gami paranga vaneqigamu, gami vamanotogamu, beto gami paranga vamaurugamu ko mu toani na toa za garo tana na Tamaza aza za kuku lugedigamu pa nana binangara beto na vinalavata gami gua.

13 Ko gami ba gamike koroto paranga leana lao tana Tamaza ura gamu tonai gamu nongoroni pana vavakato tadigami za na paranga tana Tamaza, nari za gamuke teku veini na paranga tana tinoni goto gamu teku vakatapa veini tu na paranga zozoto tana Tamaza aza, aza za korapa roiti tadigamu gamu vazozoto.

14 Ka viza tavitimami, gamu gamu dogoro tutiria za ria na ekelesia tana Tamaza pa Jiudia, ria na tinoni tana Karisito. Ura gamu ba qari aru vitigigamu tugu ria na tinonimiu gu makamiu, maka moqaza podeke vei tugu ria na Jiu qarike vazozoto za qari ngangangulu ria na ekelesia pa Jiudia.

15 Ria tugu na Jiu ria za qari vaukea za na Bangara i Jisu beto ria na tinoni korokorotai pa moa beto gami ba qari ngangangulugami tugu vei. Ko na Tamaza ba qarike vaqerai beto doru tinoni za qari kana betoria.

16 Gami qari suqutugami ko mamike vavakato vadi ria na tinoni karovodi za na nongoro leana aza mari taaloni ria qari gua. Ko tonai qari roiti vei ari za ria za qari korapa varikamu vapugele vazokua za na dia sela. Na korakora tana Tamaza za koviria za togaria.

I Paula za Nyorogua Vitivitigi Dogoro Sogaria ria pa Tesalonika

17 Ka viza tavitimami, pa iapeki totozo gami suvere tapikata tadigamu (ba gamu tapikata pana tinimami, nake pana bulomami), za gami kulikuli laodigamu gu za gamu ko gami podepodeke vitivitigia ko babi dogororia na isumatamiu gami gua.

18 Gami nyorogua vitivitigi lao kamugamu za gamu ko ara makaqu qa podepodeke tu maka kori totozo, ba i Setani za kolokolosogami.

19 Ura i zei za na ginuana gami adono gelegele, gami qeraqera, beto mami tekuni pinia gami tonai mina mule lame na Bangara i Jisu Karisito? Gamu tugu vei ke!

20 Ura gamu za na mami vinalavata beto na mami qeraqera.

3

1 Ko totonai gamike boka pogozo golomia gu za na takulanga, nari za gami dogoro veini za leana za mami suvere makamami gu pa Ateni za gami gami gua.

2 Goto gami garunu laoni za i Timote gu, aza za na taimami za makarai

roiti tavitigami pa roiti tana Tamaza pana vareregena na nongoro leana veveina na Karisito. Aza za gami garunu laoni ko mi vamaurugamu beto mi paranga vaneqigamu pana miu rangerange,

3 ko kepore maka gamu mi malekutudi ria na tapata ari gami gua. Gamu makamiu gamu tori gilagilaimiu tu za na tapata vevei ari za taqe taudukuni ko tana gozororia tugu gita.

4 Perangaina gami suvere tavitigamu za gami tori pojadigamu tu za pala tana gozororia gita za na tapata gamigudigamu. Ko koviria gamu gilagila valeania za aza tugu za gore votu vei.

5 Ko za vei aza za tonai qake boka pogozo golomia za na takulanga nari za qa varigarunu za ara ko ma gilagilai za ae za korapa vevei na miu rangerange qa gua. Qa matagutuni ara za keta na kutana na toketoke mi tori toketoke valotugamu tu pana kaki zona ko mina vei nari za za goboro gu za na roiti mangimanginina tadigami qa gua.

6 Ba koviria za tori mule lame tu i Timote, ko za tori ule vadigami tu za na nongoro leana na veveina na rangerange beto na variroqu tadigamu. Ko za tori ule vadigami tu vei za gamu ba gamu kole roquroqugami doru totozo za gami ko gamu kulikuli totodigami ko bu batigami gamu gua, maka moqaza podeke vei tugu gami ba gami kulikuli totodigamu ko babi batigamu gami gua za gua.

7 Ko za vei za, ka viza tavitimami, gami gozoro taledi tugu gami za doru tapata beto na vitigi, ba gami taparanga vaneqini gami za na veveimiu gamu ura na rangerange tadigamu za korapa neqina.

8 Ura koviria gami za gami suvere valeana tonai gamu turu vamauru tana Bangara za gamu.

9 Ko gami za gamike boka koroto paranga leanadigamu gami tana Tamaza ura gami za gamu qera vitivitigidigamu pa moena na nada Tamaza za gamu.

10 Na rane na bongi gami tepa vitivitigia pana varavara ko mami batia na izumatamiu za gamu ko mami tamo vaokoto vadigamu na zakazava za qaqani na miu rangerange gami gua.

11 Na Tamaza na Tamada makana beto na nada Bangara i Jisu mi gaitia na mami zona ko mami boka lao kamugamu gamu.

12 Ko na Bangara mi vaijokia beto mi vapugele nyonyoai na miu makarai variroqu beto na roqudi ria na goto tinoni, maka moqaza podeke vei tugu gami gami roquroqu veidigamu za gamu,

13 ko na bulomiu mi tavaneqi pana toa liosona beto mi madi pa moena na Tamaza na Tamada tonai mina mule lame tavitiria ria doru nana tinoni liosona za nada Bangara i Jisu.

4

Na Toa za Vaqerai na Tamaza

1 Ego ko na roquroqu vinabetobetona za ani, ka viza tavitimami. Gamu tori gigalaini tu gamu tadigami za aza muna toa vei ko muna vaqerai za na Tamaza, ko na toa vevei tugu aza za gamu korapa toani gamu. Ko koviria gami tepa vitivitigigamu beto gami paranga vaneqigamu pana izongona na Bangara i Jisu za gamu ko mu pugele nyonyoani gu za na toa vei aza.

2 Ura gamu tori gilagilaimiu tu gamu za ria na vavanau gami vadigamu pana neqi tana Bangara i Jisu.

3 Ura na nyorogua tana Tamaza za gamu mu toani na toa liosona, mu ukuni na toa lulasana,

4 mu tavagigalani ae muna kopu mule veini na tinimiu makamiu, beto mu izongia pana toa madina beto na toa pangagana,

5 muke toani na nyonyorogua roiti valulasa qari vevei ria na tinoni karovodi qarike gilagilai na Tamaza.

6 Pana uana reko na marene za kepore maka tinoni mi roitini na sela

babi ngangangulia za maka tavitina, ura gami tori ule vadigamu tu beto gami tori poja vaneqineqidigamu tu za na Bangara mina vakilasaria za ria qari roiti vevei ari.
7 Ura na Tamaza zake kukugita za gita ko tana toani na toa lulasana, goto vei ko ta toani za na toa liosona za gua.
8 Ko za vei aza za, na tinoni za kilu paleni na vavanau ani za nake tinoni za kilu paleni aza goto na Tamaza tu aza za vadigamu na nana Ongu Tabuna.
9 Goto na vavanauna na variroqu turamiu za gami mamike kilu kuti lao vadigamu za gamu, ura gamu makamiu za tori vagigalaigamu tu na Tamaza ko mu toani na toa makarai variroqu za gua.
10 Ko gamu gamu tori korapa tu toani tadiria doru tavitimiu pa doru ia pa Masidonia za na uana vei ani. Ko gami gami paranga vaneqigamu ko mu pugele nyonyoani gu za na toa vei aza.
11 Mu uanani na suvere vapekai, mu tapatianani na miu roiti makamiu beto mu varoitiria na limamiu makamiu, aza tugu vei gami tori garunu vaneqineqidigamu tu perangaina,
12 ko mari pangagadigamu ria na tinoni pa peguruna beto gamu ba munake toa pa limadi na goto tinoni tugu vei.

Na Mule Lame tana Bangara

13 Ka viza tavitimami, gami gamike nyoroguadigamu ko bu suvere pupugudi gamu ria na tinoni qari tori uke tu, ko muke suvere takulanga vei ria za keporedia na adono ngalingalina na toa uka riza.
14 Ura taqe vazozotoanada gita za i Jisu za uke beto za turu mule, ko taqe vazozotoa tugu vei gita za na Tamaza pala mina toka mule tavitini i Jisu za ria na tinoni qari rangea aza beto qari tori uke tu.
15 Ura na varivagigalai tana Bangara za gami korapa ule vadigamu ani: gita taqe korapa toanada tonai mina mule lame na Bangara za tanake lao momoedi ria qari tori uke tu.
16 Tonai za mina tanongoro za na kuku lavata, na mamalaingina na bangaradi ria na mateana, na vaqorona na kuvili tana Tamaza, beto za na Bangara makana mina lagere vei pa noka beto ria na tinoni qari vazozotoa na Karisito ba qari tori uke tu za mari turu mule momoe.
17 Beto nari za gita taqe korapa toanada ko taqe korapa suvere za tana tasaputu zae tavitiria ria pa vavagalo kota ko tana gozoria gita za na Bangara. Ko doru totozo tana makarai suvere tavitia gita za na Bangara.
18 Ko za vei za, mu makarai variparanga vaneqidi za na paranga ari.

5

1 Goto na veveina na totozo beto na ngutidi na totozo za, ka viza tavitimami, gami mamike kilu kuti vadigamu na veveidi,
2 ura gamu makamiu gamu tori gilagila valeaniamiu tu za na rane tana Bangara za pala mina lame vasiboro vei na tinoni ikikona za lame na bongi.
3 Tonai mari paranga za ria na tinoni, ari mari gua vei, <<Na bule beto na vinasare! mari gua,>> nari mina bola vasibororia na pipiara ria, mina vei na vitivitigi za kamu vasibororia na reko bogatana, ko kepore zozoto za maka tinoni mina boka legazani na pipiara.
4 Ba, ka viza tavitimami, gamu za nake suveremiu pa rodomo ko na rane aza bi kole bola vasiboro veidigamu na tinoni ikikona.
5 Ura gamu doru za na tinoni tana kabere beto tana rane; gita za nake tinoni tana bongi babi tana rodomo.
6 Ko za vei za, gita take puta vei qari vei ria goto qarike vazozoto, goto ta suvere gelegele beto ta suvere tavagigala tu.
7 Ura ria na tinoni qari puta za na bongi tu qari puta beto ria na tinoni

qari bukubuku za na bongi tu qari bukubuku.
8 Goto gita za na tinoni tana rane ko ta suvere tavagigala, ta pokopokodigita vei na poko suqutu za na rangerange beto na variroqu, beto ta soba veidigita na vasuvasu varipera za na nada adono gelegelena na inaalo tana tekua uka riza.
9 Ura na Tamaza zake udukudigita ko tana gozoria gita za na nana korakora goto vei ko tana izongia tu gita za na inaalo tana nada Bangara i Jisu Karisito,
10 aza za ukedigita, ko vei tabe korapa suvere gelegele babi tabe tori uke tu ba pala tana suvere tavitia aza tonai mina mule lame.
11 Ko za vei aza za, mu makarai paranga varivaneqi beto mu makarai variovulu, vei tugu gamu korapa roitini koviria.

Na Paranga Varivaneqi Betobetona

12 Ka viza tavitimami, gami tepa gamu ko mu dogoro gigalaria ria na tinoni qari pavu taledigamu beto qari tolidigamu pana tutina na Bangara beto qari ule vadigamu na toa tavagigalana.
13 Mu dogoro vaporeveveinaria pana variroqu ria na tinoni vevei ari ura na roiti tadiria za poreveveina. Mu makarai suvere vabulebule.
14 Ka viza tavitimami, gami paranga vaneqigamu za gamu ko mu paranga vatavagigalaria za ria qari udapelu, mu vamanotoria za ria qari munyala na roqudi, mu juka vamauruia za ria qari munyala, beto mu paranga vamomozoria za ria doru.
15 Mu kopuni ko mi kepore maka tinoni mi sogani na ikerena za na ikerena. Goto doru totozo mu nyaqo tutia na leana za mu roiti laoni tana goto tinoni beto tadiria doru tinoni.
16 Mu qeraqera doru totozo,
17 muke koroto varavara,
18 bi ae tu totozo veveina za bu gozoria ba mu paranga leana gu. Ura na toa vei ari za nyoroguani na Tamaza tadigamu pana tutina i Jisu Karisito.
19 Muke vatakulangia na Ongu Tabuna,
20 muke dogoro vakeporeria na nongoro lame veina tana Tamaza qari guni,
21 goto mu viloto valeanaria tu za doru paranga, ko mu aru tamania za na leana
22 goto mu loi paledi za ria doru maka za ikikeredi.
23 Makana na Tamaza bule mi valiosogamu pa dorudi na miu suvesuvere, beto mi kopu valeanani doruna na ongongumiu, na miu toa, beto na tinimiu ko mu talegazadi za ria doru tinajutu tonai mina mule lame na nada Bangara i Jisu Karisito.
24 Na Tamaza aza za kukugamu za na tarangena, ko aza za mina roitini za ani.

Na Paranga Vinaokotona

25 Ka viza tavitimami, gami ba mu varavara tokadigami tu.
26 Mu paranga gozogozororia ria na tinoni tana Karisito ketakoi.
27 Qa maulu lao pa neqi tana Bangara za ara ko mu tiroa gamu tadiria doru na tinoni tana Karisito za na leta ani.
28 Na variroqu varialona tana nada Bangara i Jisu Karisito mi somana tadigamu.

Pa Tesalonika Vinaori

Na Podapodalaina na Leta

1 Ara Paula beto ari Silovanozi i
Timote.
Na leta ani za lao tadigamu na ekelesia pa Tesalonika, gamu za izongogamu na Tamaza na Tamada beto na Bangara i Jisu Karisito.
2 Na variroqu varialona beto na bule tana Tamaza na Tamada beto tana Bangara i Jisu Karisito mi somana tadigamu.

Na Varituti pa Mule Lame tana Bangara

3 Ka viza tavitimami, gami dogoro vagaroa ko gami paranga leana laoni tana Tamaza doru totozo gami za na veveimiu gamu. Ko za tuvizina gu za gami vei zara gami ura za ijoko valeana za na rangerange tadigamu beto za vonuvonu za na variroqu tadigamu.
4 Ko gami makamami gami vatavatarangeni tadiria na ekelesia tana Tamaza za na veveimiu gamu, ura gamu gozororia ria na tapata beto na vitigi ba gamu turu vangaju beto gamu neqi pana miu rangerange za gamu.
5 Ko ani za ule votuni za na varituti tana Tamaza na tuvizina beto ko na Tamaza mina dogoro vapadagamu pa nana binangara aza gamu korapa gozoro taleni vitigi za gamu.
6 Na Tamaza za na tuvizina, ko pala mina soga vadi tugu na vitigi ria qari vatakulangagamu gamu.
7 Goto gamu gamu gozororia na vitigi beto gami za pala na Bangara i Jisu mina vamanotogita totonai mina votu lagere vei pa noka tavitiria ria na nana mateana neqidi jola.
8 Pala mina lagere tavitia na iku vuruvurunguna ko mina vakilasaria ria qari kiluni na Tamaza beto ria qarike vatabea na nongoro leana ta nada Bangara i Jisu.
9 Ko ria za mari gozoria za na vinakilasa tana pipiara kole jolana beto ko mari tapikata vazou pale pana tana Bangara beto pana nana neqi poreveveina lavatana
10 totonai mina mule lame aza. Ko totonai mina mule lame i Jisu za ria nana tinoni tamijatadi beto ria qari rangea aza za mari vatarazaea beto mari valavatia aza. Ko gamu ba pala muna somana tavitiria tugu ria nana tinoni ura gamu vazozotoa gamu za na nongoro gami vavakato vadigamu gami.
11 Ko za vei zara za gami doru totozo gami varavara tokadigamu za gamu, ko na Tamaza mi dogoro vapadadigamu aza vei za kukudigamu beto ko mi vagore voturia ria dorudi na miu nyorogua leadi beto na vuana na miu rangerange,
12 ko mu valavatia na izongona na nada Bangara i Jisu, beto aza ba mina valavatagamu tu za gamu ura za roquroqugamu na nada Tamaza beto na nada Bangara i Jisu Karisito za gamu.

2

Na Mule Lame ti Jisu Karisito

1 Gami tepagamu gami za gamu, ka viza tavitimami, ko na veveina na mule lamena na nada Bangara i Jisu Karisito beto tonai tana varikamu gozoria gita aza
2 za muke oqanai tajou vaneqeneqereni babu takulangadi gamu za kaki nongoro goborodi na lame veidi tana Ongongu Tabuna na vavakato babi na leta za koko lame vei tadigami qari gua ko qari uleni za tori lame tu za na rane tana Bangara qari gudigamu.
3 Muke vadi na lolomo ria na tinoni ko mari vasianagamu, ura minake tori lame tu za na rane aza tinganai mina kamua mae tu za na totozo lolotu kenidia tadiria na tinoni beto ko na kana tana Tamaza, na izongona na Tinoni Ikikerena Jola, aza mina tapipiara vakilasa za mina votu lame mae tu.
4 Ko na Tinoni Ikikerena Jola aza za mina paranga vakeporeria ria doru zakazava qari tapojapoja tamaza babi na zakazava qari tavatarazae,

beto za mina lao luge nyumu pa zelepade madina tana Tamaza ko mina gigalia makana za aza za na Tamaza mina gua.

5 Ae vei gamuke roqu vakoititia tu gamu za perangaina qa korapa suvere tavitigamu za qa tori pojadigamu tu za na veveidi ari?

6 Ko koviria gamu tori gilagilaimiu tu gamu za aza za aru vatogolia na Tinoni Ikikerena Jola ko tinganai mina kamua tu za na nana totozo totonai mina votu vakabere aza.

7 Na neqi ikikerena za tori korapa tu roiti pa zona golomona, ba mina tateku varijo mae tu za na tinoni za aru vatogolia aza beto za mina votu vakabere za na tinonina.

8 Ko pa liguna tu mina tateku varijo na tinoni aza za mina votu vakabere za na Tinoni Ikikerena Jola ani, ko i Jisu mina ivu vaukea beto mina vakilasani na nana kabere tonai mina bola votu lame aza.

9 Na Tinoni Ikikerena Jola aza za mina lame tavitia na neqi ti Setani ko mina roitidi na roiti neqidi, na vinagilagila sekesekedi beto na roiti varivagabara sekesekedi.

10 Ko mina varoitiria doru zona sekeseke ikeredi tadiria na tinoni mari gozoria na vinakilasa. Pala mari tavakilasa ria na tinoni ria ura aza tugu na zozoto bi aloria za qari dainidia.

11 Ko za vei za na Tamaza za garunu taridi na neqi varitoka vapiru ria ko qari vazozotoa za na sekeseke

12 ko ria doru qarike vazozotoa na zozoto beto qari tavaraguadi ria na roiti ikikeredi za pala mari gania na vinakilasa.

Gamu Tamijata ko Muna Taalo

13 Ka viza tavitimami, gami gami dogoro vaporeveveinaia ko gami paranga leanani tana Tamaza za na veveimiu gamu, ura na Bangara za roquroqugamu za gamu ko pa podapodalaina tu za mijatagamu na vua moena na Tamaza gamu ko muna izongia za na inaalo, ko na Ongu Tabuna za vamadigamu za gamu gamu vazozotoa na varivagigalai zozotona.

14 Aza za na toa za kukudigamu na Tamaza pana nongoro leana gami taraeni gami tadigamu ko gamu muna somana izongia za na toa leana ta nada Bangara i Jisu Karisito.

15 Ko zara za vei za, ka viza tavitimami, mu turu vamauru beto mu aru tamanaria ria na uana tututi gami vagigalaidigamu pana mami vavakato beto pana mami leta.

16 Na Tamaza za roquroqugita beto pana nana variroqu varialona za vadigita na manoto kole jolana beto na vangaju ko ta boka adono gelegeleni gita ria na zakaza leadi. Na Bangara i Jisu Karisito makana beto na Tamaza na Tamada za

17 mi vaneqiria na bulomiu ko mu turu vaneqidi doru roiti leadi beto na paranga leadi.

3

Mu Varavara Tokadigami Gami

1 Ego na vinaokotona, ka viza tavitimami, za gamu mu varavara tokadigami gami ko na paranga tana Bangara mi rerege siqasiqarai beto mi tadogoro valavata, maka moqaza podeke vei tugu gamu veini gamu tonai gamu tekua za na paranga tana.

2 Mu varavara tokadigami tugu vei gami ko mami tavasare tadiria na tinoni ikikeredi, ura nake ria doru qari vazozotoa za na nongoro leana.

3 Ba na tarangena za na Bangara, aza mina vaturu neqigamu beto mina vasaregamu pana tana kutana nikerena.

4 Na mami vinazozoto tana Bangara na veveimiu gamu za aza gami paranga vaneqinedigamu za gamu tori korapa tu roitinia ko pala muna kole roitini tugu.

5 Na Bangara mi totolini na bulomiu ko mu gilagila valeania na variroqu tana Tamaza beto mu izongia na turu vangaju tana Karisito.

Ria Doru Tinoni za Mari Roiti

6 Ka viza tavitimami, gami gami paranga vaneqineqidigamu pa

izongona na nada Bangara i Jisu Karisito ko muke nago za tadiria doru tavitimiu qari toani na toa udapelu beto qari daidia toani za na uana tututi qari teku vakarovia tadigami.
7 Gamu makamiu gamu gilagila valeaniamiu za za poreveveina za mu dogoro tutigami gami, ura gami ba gamike toani na toa udapelu tonai gami suvere tavitigamu za gamu
8 beto na ganigani ba gamike teku gobororia tadiria na tinoni, goto qe roiti na rane na bongi ko gami pavu beto gami gozoroni tapata tu ko mamike vatapatianagamu gamu na goto tinoni gami gua.
9 Nake vei ko za keporenigami na mami neqi ko mami tepa za, goto gami toa vei ari gami ko mu dogoro tutigami gami za gamu gami gua.
10 Ura tonai gami suvere tavitigamu za gami paranga vaneqineqi veidigamu ari: <<Na tinoni za dainana roiti za minake ganigani,>> gamigudigamu.
11 Ura gami nongoroni za kaki gamu qari toani na toa ududapeluna beto qari daidia roiti goto qari kole roiti susula gu pana nana roitina na goto tinoni.
12 Ria na tinoni vevei ria za gami garunu vaneqineqidi beto gami paranga vaneqiria pa korapa izongona na Bangara i Jisu Karisito ko mari peki roiti votuni za na ganigani mari gania.
13 Goto, ka viza tavitimami, gamu za muke munyalani na roiti leana.
14 Na tinoni za dainana nongoria za na paranga gami kuti laoni pa leta ani, nari za mu dogoro viloto valeania za na tinoni aza ko muke nagoa ko mi keani za nana roiti.
15 Ba muke dogoro veini na miu kana, goto mu vavanau veini tu maka tavitimiu.

Na Paranga Vinaokotona

16 Na Bangara bule makana mi vadigamu na bule pa dorudi totozo, bi pana totozo leadi babi na ikeredi. Na Bangara mi vavaburogamu gamu doru.
17 Na qua roquroqu lavata lao tadigamu ani za pa limaqu makaqu qa kutini. Na kutikuti vinagilagila vevei ani za qa vakolea pa betobetodi dorudi na qua leta. Ko ari qa kuti veini za na vinagilagila ani.
18 Na variroqu varialona ta nada Bangara i Jisu Karisito mi somana tadigamu doru.

Ti Timote Momoe

Na Podapodalaina na Leta

1 Ara Paula na tinoni tagarunuqu
tana Karisito i Jisu ko qa tagarunu
pana neqi tana Tamaza nada inaalo
beto tana Karisito i Jisu aza taqe ko-
rapa gelegeleni.
2 Na leta ani za lao tamu Timote
ao qu vei na tuqu zozoto pana toa
rangerange.
Na variroqu varialona, na
variroqu varitokai beto na bule
tana Tamaza na Tamada beto tana
Karisito i Jisu na nada Bangara mari
somana tamu.

Na Paranga Vinabalauna na Varivagigalai Sekesekedi

3 Aza tugu vei qa tori paranga
vaneqinigo tu totonai qa rererege
lao vei pa Masidonia za mu suvere
pa Episasi qagunigo, ko mu paranga
vaneqineqiria za ria kaki ketakoi ko
mari nogoto varivagigalaini na vari-
vagigalai sekesekedi
4 beto marike tapatianani goborodi
ria na vavakato goborodi gu beto na
tututidi ria na dia tite. Ria na za-
kazava ari za qari vapodo varigua
goborodi gu goto qarike ule votuni na
vareregena na varialo tana Tamaza
aza za lame vei pana rangerange.
5 Na vinaokotona na vavanau ani
za na variroqu, aza za koko vei
pana bulo liosona beto pana monana
leana beto pana rangerange zozo-
tona.
6 Ria kaki ari za qari tori gabala
vapiru tu ko qari gabala vasela lao-
ria na varigua paranga za kepore na
veveidi.
7 Qari nyoroguani ko bari tinoni
varivagigalaini na Vavanau za ria,
ba qarike vakoinono podekedi ria na
zakaza qari pojaria beto ria na za-
kazava qari paranga vaneqidi.
8 Taqe gilagilainada gita za na Va-
vanau za leana vei mina tavaroiti
pana vavanau tuvizina.
9 Ko taqe gilagilainada tugu vei gita
za na Vavanau za zake tavanyumu
vani na tinoni tuvizina, goto ria tu
na tinoni qari daidia tuti vavanau
beto na tinoni duviduvilidi, ria qari
kiluni na Tamaza beto ria na tinoni
seladi, ria qarike toani na toa madina
beto qari kanai na Tamaza, ria qari
vaukea na tinadi na tamadi beto ria
na tinoni varivaidi,
10 ria na tinoni lulasadi beto na
marene qari varivori vei na manugu,
ria qari ikiko golomo pinauzu, ria
qari sekeseke beto qari maulu seke-
seke, beto ria qari roitidi na roiti
qarike leana pana varivagigalai tu-
vizina.
11 Ko na varivagigalai aza za
tabata pana nongoro leana aza za
udukuniziu ara na Tamaza ko mana
uleni, aza za na nongoro leana tana
Tamaza lavatana za pada ko mina
tavatarazae.

I Paula za Paranga Leana lao ti Jisu na Inaalo

12 Ara qa paranga leana lao tana
Karisito Jisu na nada Bangara. Aza za
vaneqiziu ko qa boka nabuluni beto
ko za dogoro rangeziu ko za udukuniziu za na roiti ninabuluna aza.
13 Pana totozo qari jola lao rari ara
za na tinoni varivariaja vagorequ,
na tinoni ngangangulugu, beto na
tinoni varipoja vikevikerequ ara. Ba
na Bangara za roquroqu tokaniziu
ara ura totonai za qa oqoro vazozo-
toa aza ko qake gilagilai na manugu
qa roitini.
14 Beto nada Bangara zake beto
vadogoroniziu nana roquroqu
lavatana jola ko qa boka rangea aza
beto qa boka roquroquria ria na goto
tinoni tonai qa kole maka pana tana
Karisito i Jisu.
15 Na paranga tarangenga ani ko
za pada ko mina tateku vakatapa:
na Karisito i Jisu za lame pa kasia
guguzu ko mi aloria ria na tinoni se-
ladi za gua. Ko ara tugu za maka na
tinoni ikikerequ jola.
16 Ba na ginuana za roquroqu
tokaniziu ara za na Bangara za ari gu
za vei. Pana taqu za vatadogoro mo-
moeni na Karisito i Jisu za na veveina
aza za boka adono vamomozoni za

na tinoni ikikeredi vevei ara. Ko ara za maka dogodogoro tutina tadiria mari rangea aza ko mari tekua za na toa jola.
17 Na Bangara lavata na kole jolana, zake boka uke, za pae, beto maka makamakai Tamaza zozotona, aza za mi kole na pangaga beto na vinalavata kamua na kamua. Agua.

I Paula za Pojani i Timote ko mi Neqi pana nana Rangerange

18 Na vavanau ani za qa varangenigo ao Timote na tuqu marene, ko muke mumadi ria na korokorotai veveimu ao qari pojaria ria na tinoni korokorotai tonai qu tavamadi, ko ria tugu za mari vabokago ko muna variperani na varipera leana,
19 beto mu kopuni na mua rangerange beto na monana leana. Ria kaki za qari kilu pale za na roquroqu tuvizina ko na dia rangerange za vei na vaka za jule vikevikereni pa mati.
20 Kori ria na tinoni vevei ari za ari Humenaiosi beto i Alekezada. Ko ari kori ari za qa tori loi laodi tu ti Setani ara ko mari tavagigala ko marike poja vikevikeria na Tamaza.

2

Na Vavanauna na Varavara

1 Ego ko za vei za, momoe, ara qa paranga vaneqini ko mu varavara tepatepa, varavara vadi, tepatepa tokadi, beto mu paranga leana vadi lao tana Tamaza za ria doru tinoni,
2 ria doru bangabangara beto ria qari aruria na nyumunyumuna poreveveidi, ko gita ta izongia na toa bulebulena beto na momozona pana doru nada uana pangagana na Tamaza beto na uana tuvizina.
3 Na toa varavara vevei ani za leana beto za varivaqera pana dogodogoro tana Tamaza na nada inaalo,
4 aza za nyorogudi doru tinoni mari taalo ko mari lame tekua na gigalaina na zozotona.
5 Ura maka gu za na Tamaza, beto maka gu za aza za varikarovaidi ria na tinoni beto na Tamaza, ko na tinoni varikarovai aza za na Karisito i Jisu.
6 Aza za vani na nana toa makana ko na ruvatadi doru tinoni, ko na ule votuna za gore votu pa nana totozona.
7 Ko aza za qa tamijatani na tinoni tarae beto na tinoni tagarunuqu ara (qa korapa pojai na zozotona ara, qake sekeseke) beto na tinoni varivagigalai tadiria na tinoni karovodi ko qa varivagigalaini na rangerange zozotona.

Na Uana Tadiria na Reko pana Totozo Vatarazae

8 Ego ko na nyorogua taqu za ria na tiolata marene doru kota za mari alakadi na limadi ko mari varavara pana bulo liosona zake kolea na korakora beto na varivaqumiqumi.
9 Ko qa nyoroguani tugu vei za ria na tiolata reko ba mari vazaedi na poko pangaga padadi na uana pangaga beto na tavagigala, marike vinyulu vagotogotoria na vurungudi babi na saridi na qolo babi na pakupaku batabata lea babi na poko za zae gigiri na vaidi.
10 Goto na roiti leadi tu za mari saridi na dia toa aza vei za dogoro padadi ria na tiolata reko qari vatarazaea na Tamaza.
11 Na reko za mi nogoto ko mi tekunana gigalai pana doru uana vakole vakaurai.
12 Ara qake vamalumia na reko ko mina varivagigalai babi bangabangarani za na marene, goto na reko za mi nogoto tu.
13 Ura i Adama mae tu za taroiti vapodaka beto za taroiti vapodaka i Ivi.
14 Beto nake i Adama za tatoka vapiru momoe, goto na reko tu za tatoka vapiru ko za lotu pana sela.
15 Ba na reko za mina taalo pana vapododi na koburu vei mari turu pana rangerange, mari toani na toa variroqu beto na toa liosona beto ko vei mari toani ria pana pangaga za na toa ari.

3

Ria na Tiolata Matamata pa Ekelesia

1 Na paranga tarangena za ani. Na tinoni za kulikulini na roiti tana
tinoni kopu, nari za na roiti leana jola
za nyoroguani aza.
2 Ko za vei za na tinoni kopu za
mina tinoni kepore nana pake, mina
tinoni maka gu na maqotana, minake
tinoni gua goboro, mina boka gaiti
valeania na roquna, mina pangaga
na nana uana, mina tinoni vakamu
goto tinoni, mina bokanana na vari-
vagigalai,
3 minake tinoni digedigere aruna,
minake tinoni varivaripera gob-
oro, goto mina tinoni valeana lao
tana goto tinoni, minake tinoni
varikomiti, beto minake tinoni bulo
poata.
4 Na tinoni kopu za boka toli
valeani na nana tatamana makana
ko ria na tuna za qari suvere vapekai
pana doru uana pangagana.
5 Na tinoni zake balau tolini za
nana tatamana makana, za ae mina
vei mina boka dogoro kopuni aza za
na ekelesia tana Tamaza?
6 Minake tinoni koni gabalana aza,
ura keta mi vapugeleni na roqu mu-
leni makana ko mi lotu pana varituti
za gozoria na bangaradi na tomete.
7 Beto ko za poreveveina za mina
maka tinoni tapangagana tadiria
na tinoni pa peguruna aza, ko mi-
nake tatupe pana varipoja ikikeredi
tadiria na tinoni beto minake lotu
pana saduru tana bangaradi na
tomete.

Ria na Tinoni Varitokai pa Ekelesia

8 Ria na tinoni varitokai tugu vei
za mari tinoni tapangagadi, minake
gani varikale na dia paranga, marike
tapiuni na bukubuku vazoku vaini,
marike nyaqo izizongodia pana zona
selana.
9 Mari aru vamauruni na vonana
liosona za na gigalai golomona na
rangerange.
10 Ko ria ba mari taviloto valeana
mae tugu, ko vei mina kepore na
dia pake nari za qari tavamalumu ko
mari tinoni roiti varitokai.
11 Ria na reko varitokai tugu vei
za mari tinoni tapangagadi, marike
pojapoja vikere tinoni, marike tinoni
gua goborodi, beto mari tarange
pana doru dia uana.
12 Na marene varitokai za mina
maka gu na maqotana, mina boka to-
toli valeanaria na nana koburu beto
na nana tatamana.
13 Ura ria na tinoni qari varitokai
valeana za qari teku izongia maka
tuturuna leana beto qari varene
valeana pana dia rangena na Karisito
i Jisu.

Na Varivagigalai Zozotona

14 Qa rovea ara za nake zovaina
beto mana lao kamugo ao. Ba qa kuti
laodi ara pana tamu ria na zakaza
ari,
15 ko vei mina pekipeki za na lao
taqu nari ba ao muna tori gilagi-
laimua tu za na uana za pada tana
toani gita na tinoni pana tatamana
tana Tamaza. Na tatamana aza za
na ekelesia tana Tamaza toana, ko
na ekelesia aza za na barabara eveva
beto na kokovana mauruna za va-
mauria na varivagigalai zozotona.
16 Ko kepore maka tinoni mina
boka vasekea za na poreveveina jola
na gigalai golomona na pangagana
na Tamaza:
Aza za bola votu pana tini masa,
za taule votu na tuvizina pana
ongongu,
za tabata tadiria na
mateana.
Za tatarae tadiria na tinoni karovodi,
za tavazozoto pa kasia guguzu,
za tateku vazae pa neqi.

4

Ria na Tinoni Varivagigalai Sekesekedi

1 Ego na Ongu Tabuna za poja lo-
dakia za pana totozo betobetodi ari
kaki tinoni za pala mari balinga loi
paleni za na rangerange ko mari tu-
tiria ria na ongongu sekesekedi beto
na varivagigalai tadiria na tomete.

2 Na varivagigalai vei ari za qari
lame vei tadiria na tinoni sekesekedi
qari vavadogoro mule veidi na tu-
vizidi ria qari gua. Ria tinoni ria za na
monanadi za tori taparogo vaukeni
tu na patu dagalana.
3 Ria na tinoni ari za qari
varisogarani na varielava beto qari
vatabutaburia za na ganigani. Ba
na ganigani zara za na Tamaza tu za
vapodakaria ko ria qari rangea aza
beto qari gilagilai na zozoto za mari
tekuria pana paranga leana.
4 Ura doru vinapodaka tana na
Tamaza za na leadi ko marike takilu
pale goto mari tateku pana paranga
leana,
5 ura na paranga tana Tamaza beto
na varavara qari vamadiria.

Na Nabulu Leana tana Karisito i Jisu

6 Pala muna maka nabulu leleamu
tana Karisito i Jisu ao vei muna
vanonogaria ao ria na tinoni lotu
ria na varivagigalai ari beto vei
muna meme valeananigo na vari-
vagigalaina na nada rangerange beto
na varivagigalai leadi qu korapa tuti
vikitivokotoria.
7 Ria na vavakato ikikeredi beto na
gobogorodi beto na kepore veveidi
za mu uku paledi. Goto mu ngurun-
gausu vaneqinigo tu na pangagana
na Tamaza.
8 Ura na ngurungausu vaneqina
na tini za za kolenana iapeki
poreveveina, ba na pangagana tu na
Tamaza za poreveveina doru totozo,
ura za kolea na taringutingutina na
toa koviria beto na toa za korapa
lame.
9 Na paranga tarangena ani ko za
pada ko mina tateku vakatapa.
10 Ani za na ginuana taqe pavu
taleni beto taqe varipera vivivani
gita: ura taqe korapa totoravuzu ku-
likulini gita za na Tamaza toana, aza
na inaalo tadiria doru tinoni ko na
inaalo aza za tabata votu tadiria qari
rangea aza.
11 Mu paranga vaneqidi beto mu
varivagigalaidi ao ria na zakaza ari.
12 Muke vamalumuria na tinoni
ko mari vakepore veveinigo za ao
na tinoni koregamu, goto ao za mi
maka dogodogoro tutina tu tadiria
na tinoni rangerange pana mua
paranga, na mua uana, na mua
variroqu, na mua rangerange beto
na mua uana liosona.
13 Mu aru tokaria ria na roiti ari
tinganai mana lame kamu ara: na
tiro votuna na Kutikuti Tabuna, na
paranga varivaneqi beto na varivagi-
galai.
14 Muke dogoro pale za na varivana
za kole tamu, aza qu tekua tonai qari
korokorotainigo beto qari vaoponigo
na limadi ria na tinoni matamata.
15 Mu rove vakoriria beto mu tapa-
tianani na zakaza ari, ko na ijoko zae
tamu mari bati vakaberia ria doru
tinoni.
16 Mu dogoro kopunigo makamu
beto na mua varivagigalai. Muke aru
loloiria ria na roiti ari. Ura vei muna
roiti vei aza ao, za pala muna alo
mulenigo makamu beto ria na tinoni
qari nongorigo.

5

Na Uana tana Tinoni Matamata lao tadiria Goto Tinoni

1 Muke toke sasasururia ria na
baragozo goto mu paranga vaneqi
veidi na tamamu makamu ria. Ria na
marene koregadi mu veidi na taimu
marene.
2 Ria na qoqoele mu veidi na
tinamu. Ria na reko koregadi mu
veidi na lulumu pana doru uana
liosona.
3 Mu pangagadi ria na qoqoele
naboko qari naboko varivasevi zo-
zoto.
4 Goto na naboko qoqoele za pore
tuna babi na nana mabuzu, za ria
ari za mari balau roiti votuni mae
pana dia tatamana makadi za na
zona vatarazaena na Tamaza ko mari
sogai na pavudi ria ketakoi qari pi-
doko votu lame vei. Ura na toa vei aza
za varivaqera pa dogodogoro tana
Tamaza.
5 Na naboko za varivasevi zozoto
beto za taloi vamakai za totoravuzia
na Tamaza beto na rane na bongi

zake korotoni na varavara beto na tepatepa lao tana Tamaza.
6 Goto na naboko za vapugeleni qeraqera kasia guguzu na nana toa za korapa toanana ba na tori ukena tu.
7 Ko mu paranga vaneqidi ria na zakaza ari, ko ria na tinoni mi keporedi na pake.
8 Goto na tinoni zake dogoro kopudi ria na turana makana vevei ria pa nana tatamana zozoto makana, nari za aza za kilu paleni aza za na nana rangerange beto ko za ikere jolani na tinoni keporenana rangerange aza.
9 Na naboko vevei gu ani za mu kuti vagorea ko mina tatoka: aza gu za jola vonomongavulu na aorona, za maka gu na marenena,
10 na roiti leadi za roitidi perangaina na tagilagilana valeana vevei na pauzu koburu, na vakamu goto tinoni, na loqana na nenedi ria na tinoni tana Tamaza,* na tokadi ria na tinoni qari gozoro tapata beto na tutidi ria doru leadi.
11 Goto ria na naboko korekoregadi za muke kuti valugeria ura totonai za neqi jolani na Karisito za na dia nyonyorogua nari za qari nyorogua varielava soga.
12 Ko qari teku taridi za na varituti ura qari tetea na dia rangerange qari maulu momoeni.
13 Beto ko aza tugu vei qari gigalaini za na udapelu kole rererege varikarovai rumaruma gu. Ba nake udapelu gu makana za qari roitini, goto qari vavavotu goboro paranga tugu, qari rara karovoria na dia ginugua na goto tinoni, beto qari pojaria na zakazava zake garo bari pojaria.
14 Ko za vei za ara qa nyoroguani za ria na naboko koregadi za mari varielavadia gu, mari izongo koburu, beto mari kopuni na dia tatamana, ko mi keporedi lolomo mari vakezadigita na paranga ikikeredi ria qari kanagita.
15 Ura ria kaki naboko koregadi za qari tori gabala vapele tutiadia tu i Setani.
16 Na reko rangerange za koledia na tavitina nabonabokodi za mi kopu valeadi gu ko mike vatapatianania na ekelesia, ko na ekelesia mi boka tokadi ria na nabonaboko varivasevi zozoto.
17 Ria na tinoni matamata qari totoli valeana pana dia varitoka za na padadi mari tatabarani kori boko vinalavata, ko za poreveveina jola za muna veidi za ria qari pavu taleni na tarae beto na varivagigalai.
18 Ura za paranga za na Kutikuti Tabuna, ari za gua vei, <<Muke piko ngujupukua za na okeseni totonai za korapa tete voravoragaria na kiko,>>† za gua, beto ko <<Na tinoni roiti za padana tugu mina tekua na tabarana,>>‡ za gua.
19 Na tinajutu za tajutuni na tinoni matamata za muke nongoria, goto vei kori babi kue tu bari dogoroni matadi bari pogozo lameni za na tinajutu nari za mu nongoria ko mu pitua.
20 Ria na tinoni matamata qari toani na toa selana za mu uduku votudi pa moedi doru tinoni, ko ria doru tinoni ba mari matagutu.
21 Pa moena na Tamaza na Karisito i Jisu beto ria na mateana tamijatadi qa poja vaneqineqinigo ara ao ko mu kopu valeanadi ria na zakaza ari. Tonai qu oqoro dogoro vilotia na zakaza nari muke vanyumu momoea na mua mijamijata beto muke tokatoka kale.
22 Muke oqanai benyobenyo vaopodi na limamu ko mu vamadiria pana roitina ria na tinoni beto muke somanani na dia sela na goto tinoni. Mu kopu valioso mulenigo makamu.
23 Koviria muke buku galegale pie gu, goto mu tekua tugu vei iapeki vaini tu ko mi valeania na iapamu beto na vioro za kamukamugo.

* **5:10** Na nenedi ria na tinoni kamudi za na tuti tadiria pa totozo aza, totonai qari vakamuria ria na tinoni qari kamu pa ruma. † **5:18** Vavanau 25.4 (1 Koriniti 9.9). Na ginuana vei ani za vei ko mina boka ganigana kiko tugu vei ura za roiti ko za padana tugu mina tekua na tabarana. ‡ **5:18** Luke 10.7; Matiu 10.10

24 Na sela tadiria kaki tinoni za
kabere valeleana gu ko za momoedi
lao pa varituti, goto ria kaki na dia
sela za za tuti liguliguria.
25 Za varitoto vei tugu na roiti leadi
tadiria na tinoni ba qari kabere vale-
leana, ko ria qarike kabere valeana
ba pala marike boka pae.

6

Na Uana tadiria na Pinauzu

1 Ria na pinauzu za mari roqu
veidi za pada tugu ko mari panga-
gadi ria na dia bangara, ko kepore
maka tinoni mina poja vikevikeria
na izongona na Tamaza beto na vari-
vagigalaina na Karisito.
2 Ria qari izongia na bangara za
tinoni rangerange za marike vake-
porea na dia bangara ura koviria qari
makarai tamatazi pana rangerange.
Goto mari nabulu valeana jolani tu
perangaina ura ria na bangara qari
tokadi ari ba na tinoni rangerange
tugu ko qari roquroquria tugu vei.
Mu varivagigalaidi beto mu paranga
vaneqidi ria na zakaza ari.

Na Varivagigalai Sekesekedi beto na Izizongo Zozoto

3 Na tinoni za varivagigalaini maka
goto varivagigalai tu ko zake vazo-
toa na paranga tuvizidi ta nada Ban-
gara i Jisu Karisito beto zake vazotoa
na varivagigalaina na pangagana na
Tamaza,
4 nari na tinoni aza za pugelia
na roqu muleni makana beto ke-
pore maka zava bi gilagilai. Goto za
mo na roquna za na tinoni vei aza
ko za kole gu varivarikalo paranga
beto varivarigua paranga. Ko na
varipera paranga vei ari za vavotua
na nyonyoroguani na izizongo tana
goto tinoni, na varivaripiarai, na
varivaripoja vikevikere, beto na do-
godogoro roveroveni na goto tinoni
pana zona ikikerena.
5 Qari kole gu varitoke vikevikere
ria za gani vikere na vonanadi
beto qari daidiani na zozoto. Ria
qari roquroqua za na pangagana
na Tamaza za maka zona mari
izizongoni qari gua.
6 Ba na pangagana na Tamaza za
kolea na uana dogoro vagaroni na
zakazava za na izizongo lavata.
7 Ura gita za kepore maka za taqe
pogozo lugeni pa kasia guguzu, ko
kepore tugu za maka za tana boka
pogozo votuni pana kasia guguzu.
8 Ko vei tana izongia gita za na
tekutekuna beto na poko, nari za
tana dogoro vagaroa gita za ari.
9 Goto ria qari nyonyorogua izizon-
godia za qari lotu pana toketoke beto
pana saduru, beto qari lotudi zoku
roquroqu gobogoborodi beto na vari-
varinganguludi qari vadururia ria
na tinoni ko qari gozoroni tapata
beto na tapipiara.
10 Ura maka kutana doru roiti ikik-
eredi za na bulo poata. Ria kaki
za qari kulikuli vitivitigini za na
poata ko qari tatoka vapiru pana
rangerange beto na bulodi za soberia
zoku takulanga.

Na Uana Tuvizina tana Nabulu tana Karisito

11 Goto ao, na tinoni tana Tamaza,
za mu ukudi tu ria na zakazava ikik-
eredi ari. Mu nyaqo tokai tu za na
tuvizi, na pangagana na Tamaza, na
rangerange, na variroqu, na vangaju
beto na valeana lao tadiria na goto
tinoni.
12 Mu varipera vivivani na
varipera leana pana rangerange.
Mu aru tamania na toa jola, aza za
sorunigo ao na Tamaza ko muna
tekua za gua tonai qu ule votuni
na mua rangerange pa moedi zoku
tinoni qari nongorigo.
13 Pa moena na Tamaza aza za
vatoaria doru zakazava beto na
Karisito i Jisu aza za ule votuni na
ulule leana pa moena i Ponitiasi
Paelati, qa paranga vaneqineqinigo
ara ao
14 ko mu kopuni za na garunu ani
pana uana kepore pajina beto kepore
pakena tinganai mina bola votu lame
za na nada Bangara i Jisu Karisito.
15 Ko na nana bola votu aza za mina
gore votu pana totozo tamijatana za

vakolea na Tamaza aza za pada ko
mina tavatarazae, na Bangara ulu-
luna makana, na Bangara tadiria na
bangara beto na Tamaza tadiria na
tamaza.
16 Aza makana zake boka uke beto
za suvere pana kabere varivakeana
jola, aza kepore maka tinoni bi tori
batia mae tu babi mina boka batia
aza. Tana aza na vinalavata beto na
neqi kole jolana. Agua.

Vavanau tadiria Qari Izizongo

17 Ria qari izizongo pa kasia
guguzu ani za mu paranga vaneqidi
ko marike valavata muledi makadi
beto marike totoravuzia na izizongo
za boka murimuri, goto na Tamaza
tu aza za vadigita doru izizongo ko
na vaqera valeanada gita za mari
totoravuzia.
18 Mu poja vaneqidi ko mari roi-
tini na leana, mari izizongodi na roiti
leadi, mari varitokai valeana beto ko
mari ngalingalini na variia.
19 Tonai mari vei zara za qari ko-
rapa boko varikamudia izizongo za
vei maka kokovana leana tana toa
uka riza, ko mari aru tamania za na
toa zozotona.

Na Paranga Vinabetobetona

20 Timote, mu kopu vasareni za
aza za qu tarangeni ko mu kopuni.
Mu gabala loi paledi ria na paranga
tuturudi zake koleria na pangagana
na Tamaza beto na varigua goborodi
qari gigala goborodi na gigalai.
21 Ria kaki za qari tori izongia tu
za na gigalai aza qari gua, ko qari
tori gabala loi pale tu za na dia
rangerange.

Na variroqu varialona mi vav-
aburogamu gamu.

Ti Timote Vinaori

Na Podapodalaina na Leta

1 Ara Paula na tinoni tagarunuqu
tana Karisito i Jisu, qa tagarunu aza
vei za nyoroguani na Tamaza ko
mana ule votuni za na taringutingutina
na toa za kole tana Karisito i Jisu.

2 Na leta ani za lao tamu Timote, ao
qu vei na qua koburu qa roquroqu
vitivitigigo.

Na variroqu varialona, na
variroqu varitokai beto na bule tana
Tamaza na Tamada beto na Karisito
i Jisu na nada Bangara mi somana
tamu.

Na Varavara Paranga Leana beto na Paranga Varivaneqi

3 Ara qa paranga leana lao tana
Tamaza aza qa vatarazaeni na mo-
nana liosona, qari vei ria na qua tite
pa moa. Ko qake koroto gigaligo ara
pana qua varavara na rane na bongi
ao totonai qa paranga leana lao tana.

4 Qake mumani ara za na oni kolo
matamu ao ko za vei za qa nyorogua
dogoro vitivitigigo ko ma boka tava-
pugeleni ara za na qera qa gua.

5 Qake mumani ara za na
rangerange zozotona za izongia
perangaina na mua tite qoqoele i
Loisi beto na tinamu i Lunisi, beto ko
koviria qa gilagila valeania ara za qu
izongia ao za na rangerange aza.

6 Ko za vei za qa korapa poja so-
ganigo ao ko mu sutungu vuruvurun-
gia za na varivana tana Tamaza qu
izongia ao totonai qa vaoponigo na
limaqu ara.

7 Ura na Tamaza nake ongongu
varivapangongoro za vadigita, goto
aza tu na ongongu za vadigita na
neqi, na variroqu beto na roquroqu
mauruna.

8 Ko za vei za muke pogozo keani
za na vavakatona na veveina na nada
Bangara beto na veveiqu ara qa tapiu
taleni aza. Goto mu somana gozoro-
ria pana neqi tana Tamaza ria na
tapata qa gozoro taledi na nongoro
leana ara.

9 Na Tamaza aza za alogita beto za
kukugita za gita ko ta toani na toa
liosona za gua. Ko nake nada roiti
leadi za alonigita na Tamaza gita goto
pana nana nyorogua makana beto
ana nana roquroqu varialona tu na
Tamaza za taqe taalo za gita. Ko
tonai tu za oqoro podalai na totozo za
vadigita aza tana Karisito Jisu za na
roquroqu varialona aza.

10 Ba koviria na roquroqu vari-
alona aza za za tadogoro vakabere
pana bola votu lame tana nada
inaalo, na Karisito Jisu. Ko na
Karisito Jisu za tori valovea tu za na
uke beto za vadogoro vakaberedigita
pana nongoro leana za na toa kepore
vinabetona.

11 Ko na nongoro leana tugu ani
za qa tamijatani na tinoni tarae, na
tinoni tagarunuqu beto na tinoni
varivagigalai ara.

12 Ko za vei za qa gozoro taleni
vitigi tugu vei. Ba ara qake keani za
vei aza, ura qa gilagila valeaniaqua
ara za aza qa rangea beto ko ara
qa gilagila valeania za aza za boka
kopu vasarea tinganai mina kamua
na rane betobetona za aza qa rangeni
aza ko mi kopuni.*

13 Mu dogoro tutiria ria na paranga
tuvizidi qu nongorodi taqu, beto mu
togaza gu pana rangerange beto na
variroqu qu izongia tonai qu izongia
na Karisito Jisu.

14 Mu kopu vasareni pana neqi
tana Ongu Tabuna za kole tadigita
za na izizongo leana qu tarangeni ko
muna kopuni.

15 Ao qu gilagilaimua za ria doru pa
Esia, vevei ari Puqelasi beto i Hemo-
qenisi, za qari gabala vapeleniziu
ara.

16 Na Bangara mi vani na variroqu
varitokai za na tatamana ti Onesi-
porosi, ura zoku totozo za aza za va-

* **1:12** Na kipa paranga <<aza qa rangeni aza ko mi kopuni>> babi <<aza za rangeniziu ara ko mana kopuni>>.

manotoziu ara beto zake keani aza za
na veveina ara qa tapiu.
17 Goto totonai za kamu paro pa
Romu za nyaqo tututiziu tu doru
kota, tinganai ko za batiziu tu.
18 Na Bangara mi vabatini nana
variroqu varitokai na rane betobeto
aza. Ria na roiti za varitokaini pa
Episasi aza za ao ba qu tori gilagila
valeanariamua tu.

2

Na Varene Leana tana Karisito i Jisu

1 Ko za vei za, ao Timote tuqu
marene, mu turu vaneqi ao pana
roquroqu varialona qu izongia tana
Karisito i Jisu.
2 Beto ko ria na varivagigalai qu
nongorodi taqu pa moedi ria na zoku
tinoni qari dogorigo za mu vakarovo
vadi ria na tinoni tarangedi, ria na
padadi mari varivagigalaini tadiria
na goto tinoni.
3 Mu somana gozoro tavitiniziu ara
ria na tapata vei maka varene leana
tana Karisito i Jisu.
4 Na varene za tapatianani na roiti
tana varene za zake somana tapiuni
aza ria na goto tapatiana pana toa
ani, ura na nana tinoni matamata gu
za nyorogua vaqerai za na varene
aza.
5 Na tinoni za somanani na
varivoze abutu za minake tekua na
pinia vei minake tutiria aza ria na
vavanauna na varivoze.
6 Na tinoni umuma za pavu taleni
na roiti za na tuvizina ko mina so-
mana teku momoea za na vuana na
nana umuma.
7 Mu vakoinonoria ria na zakazava
qa pojaria ari, ura na Bangara mina
vanigo na gigalai za pana zakaza ari.
8 Mu roqu vakoititia i Jisu Karisito:
aza za tavaturu mule pana uke beto
za podo pa tutina na bangara i Devita,
aza vei za pojai na nongoro leana
taqu.
9 Ko na nongoro leana aza za qa
gozoro taleni tapata ko qa tapiu tale
veini maka tinoni ikikerequ ara. Ba
na paranga tana Tamaza zake boka
tapiu.
10 Ko za vei za ara qa vangajuria
ria doru tapata ko ma tokadi ria
na tinoni tamijatadi tana Tamaza qa
gua, ko ria ba mari izongia tugu za na
inaalo za kole tana Karisito i Jisu beto
na vinalavata kole jolana.
11 Na paranga tarangena ani:

Vei tabe uke tavitia aza,
tana toa tavitia tugu aza.

12 Vei tana vangajuria na tapata,
tana bangara tavitia tugu aza.

Vei tana kilu pale aza,
aza mina kilu paledigita tugu za
gita.

13 Vei tanake rangea aza,
aza za na tarange kolena,
ura aza minake boka kilu paleni
makana.

Na Tinoni roiti Tarangena

14 Muke koroto varoquroqudi ria
na tinoni ria na vavanau ari, beto
mu poja vaneqineqidi pa moena na
Tamaza, ko marike varigua paranga.
Ura kepore na nana varitokai za na
roiti vei aza goto za ngangaguluria gu
ria na tinoni qari nongonongoro.
15 Mu podeke vitivitigia ko na
Tamaza mi dogoro veinigo na tinoni
tarangemu, na tinoni roiti za kepore
na nana kea beto za vilasa valeania
na paranga zozotona.
16 Mu turu loi paledi ria na paranga
tututurudi zake koleria na panga-
gana na Tamaza, ura ria qari so-
manadi na paranga vevei zara za
qari ijokoni na uana vakevakepore
Tamaza gu
17 beto ko na dia paranga za vei
maka tubu tadoalana za gani vike-
vikeria na tini tinoni. Ko ari Hume-
naiosi beto i Piletosi za kaki ria
18 qari tori gabala loi pale tu za na
zozoto. Qari varivagigalaini za na
rane turu mule za tori jola tu qari
gua, ko qari peluku vapiruria za na
rangerange tadiria kaki tinoni.

2:19 Nguti 16.5.

19 Ba na kokovana mauruna tana
Tamaza za korapa turunana ko ke-
takoi qari takuti ria na nana vinag-
ilagila ari, <<Za gilagilarianana na
Bangara za ria nana tinoni>> beto
<<Mi gabala loi pale na roiti ikiker-
ena aza za kukuni na izongona na
Bangara,>> qari gua.
20 Pa ruma poreveveina za nake
makadi na peleta qari taroiti pana
qolo beto na siliva gu za qari kole,
goto na peleta qari taroiti pana
suvege beto pana pezo nyelaka
tugu vei. Ko kaki za qari tavaroiti
pana roiti poreveveidi goto kaki
za qari tavaroiti pana roiti nake
poreveveidi.
21 Ko na tinoni za valioso muleni
makana pana roiti ikikeredi ari,
za mina vei na peleta za tavaroiti
pana roiti poreveveidi. Pala mina
tavalioso, mina varitokai valeana
tana Bangara, beto mina tavanaqiti
valeana ko mina roitidi doru roiti
leadi.
22 Ko mu ukudi ria na nyonyorogua
tadiria na koburu zae korega. Mu va-
rigitanai tadiria qari kiu alili lao tana
Bangara pa bulo liosona ko mu nyaqo
tokai za na tuvizi, na rangerange, na
variroqu beto na bule.
23 Mu uku paledi ria na varipera
paranga duviduvilidi beto kepore
tavagigaladi, ura qu tori gilagilaimua
tu ao za na roiti vei zara za vapodoa
na varipera.
24 Na nabulu tana Bangara za mi-
nake tinoni varipera. Goto mina vab-
ulebule lao tu tadiria doru tinoni,
mina tinoni bokanana varivagigalai
beto mina vangajuria na uana ikik-
eredi.
25 Mina vatavagigalaria pana uana
leana za ria qari kanai, keta pu na
Tamaza mina vagabalaria ria qari
kanai ko mari gilagilai ria za na zo-
zoto
26 beto ko mari izongo sogai ria
na tavagigala ko mari ukudi ria za
na saduru tana bangaradi na tomete,
aza za rave vapinauzuria pa nana
nyorogua.

3

Na Toa Ikikeredi pa Rane Betobetodi

1 Mu vakoinonoa ani: pa rane beto-
betodi za pala mari lame ria na totozo
tapatadi.
2 Ura ria na tinoni za pala mari
roquroqu muledi makadi, mari
galegale bulo poata, mari paranga
valavalavatai, mari valavata muledi
makadi, mari varipoja vikevikere,
marike vazozotoria na tinadi na
tamadi, mari daidia paranga leana,
beto marike toani na toa madina.
3 Pala na bulodi mina kobakobani
na variroqu, mari puku tutia na
dia korakora, mari poja vikevikere
tinoni, marike aru muleni na dia toa
ikikeredi, mina vapiruria na toa ko-
rakora, beto mari kanai na leana.
4 Pala mari varijuju lao pa tapata,
mari nenekeni na roiti zake leana,
mari vapugeledi na roqu muledi
makadi, beto mari roqua na qer-
aqera varilea jolani mari roqua na
Tamaza.
5 Pala mari pokopokoni pa pegu-
runa ria za na pangagana na Tamaza,
ba qari kilu paleni tu ria za na neqi
tana. Mu balaudi ria na tinoni vevei
ari.
6 Ura kaki ria za qari peki sulopo
lugeria ria na rumaruma tinoni ko
qari teku vapinauzuria ria na reko
rururadi za bogataria na sela beto za
piuria doru nyorogua ikikeredi.
7 Ria na reko ari za qarike beto
nyaqoa za na gigalai ba qarike izongo
boka tekua na gigalai zozotona.
8 Maka moqaza podeke vei
ari Janesi i Jaberesi* qari raja
kolokolosia i Mosese, nari za ria na
tinoni varivagigalai sekesekedi ari
ba qari raja kolokolosia tugu za na
nongoro zozotona. Ria na tinoni

2:19 Aisea 52.11. * **3:8** Ari Janesi i Jaberesi: Ria kori izongo ari za qarike tabata pa Vinaego Kolena. Ba ria zoku tinoni qari vazozotoa za na izongo ari za na izongodi ria kori tinoni Ijipi qari boka pa kalena na beto qari raja kolokolosia i Mosese totonai za nyorogua toka votudi pa Ijipi ria na tinoni Izireli. Dogoria Votu 7.11, 22.

ari za kepore na roqudi beto na gua goborona gu za na dia rangerange.
9 Ba pala marike ijoko lalaodia, ura na dia duviduvili za pala mina kaberena gu tadiria doru tinoni, maka moqaza podeke vei tugu na duviduvili tadi ari Janesi i Jaberesi.

I Paula za na Dogoro Tutina ti Timote

10 Goto ao za qu tuti vikitivokotoria ria na qua varivagigalai, na qua uana, na qua nyorogua, na qua rangerange, na qua toa qake benyobenyoni maka za, na qua variroqu, na qua vangaju,
11 beto ria na nganganguluu beto ria na tapata qa gozororia ara pa Anitioki, pa Ikonioni, beto pa Lisitara. Ria na zakaza ari za qa vataqoloniziu ara, ba na Bangara za aloziu pana dorudi ari.
12 Zozoto, ria doru tinoni qari nyorogua toani na toa madina tonai qari tutia na Karisito Jisu za pala mari tangangangulu tugu.
13 Goto ria na tinoni ikikeredi beto ria na tinoni nyonyoravadi za mari kole ijoko laoni tugu na ikerena, ko mari toka vapiruria na goto tinoni beto makadi ba mari tatoka vapiru tugu.

Na Poreveveina na Paranga Tabuna

14 Goto ao za mu aru tamanaria ria qu tori tavagigalaini tu beto ko qu tori vazozotoria tu. Ura qu gilagila valeanariamua ao za ria qari vagigalaigo
15 beto ko podalai na koburumu tu qu gilagilaria ao ria na kutikuti madidi, ko ria na kutikuti ria za qari vatavagigaligo ko qu tekua na inaalo tonai qu rangea na Karisito Jisu.
16 Na Kutikuti Tabuna doruna za na Tamaza za singoni beto za poreveveina pana varivagigalaini, pana ule votuni na sela, pana vatuvizina na tinoni beto pana varivatavagigalani na uana tuvizina,
17 ko na tinoni tana Tamaza mi ngongo beto mi izongia na bokaboka maladoruruna pana doru roiti leadi.

4

I Timote za Tavaneqi

1 Pa moena na Tamaza beto na Karisito i Jisu, aza mina tutidi ria na tinoni toadi beto na ukedi, aza mina bola votu lame tavitia na nana binangara, za ara ma paranga vaneqineqinigo ao:
2 Mu taraeni na paranga; mu turuni na roiti aza na nana totozo babi nake nana totozo; mu uduku votudi na dia sela, mu tokeria, beto mu paranga vaneqiria pana uana momozona beto pana mua varivagigalai.
3 Ura na totozo za korapa lame tonai mari daidia nongoria ria na tinoni za na varivagigalai tuvizina. Goto pala mari tutia na dia nyorogua makadi ko pala mari boko varikamudi ria na tinoni varivagigalai qari varivagigalaini aza za vakilikadiki leai na talingadi.
4 Ko pala mari balinga vapelea pana zozoto za na talingadi ko mari gabala tutiria ria na vavakato leleadi gobogorodi gu.
5 Goto ao za mu kopu muleni na roqumu doru totozo, mu taleria ria na tapata, mu roitini na roiti tana tinoni za velavelani na nongoro leana, beto mu roiti vaokoto valeania na mua roiti ninabulu.
6 Ura ara za tori korapa tu tavuva vei maka kolo vavavuina za na toa taqu, ko na totozo mana taloi ara za kamua gu koviria.
7 Ara qa tori variperani tu za na varipera leana, qa tori vaokotia tu za na varivoze, beto qa korapa kopuni za na rangerange.
8 Ko koviria za korapa adonoziu za na piniana na toa tuvizina. Na pinia aza za na Bangara varituti tuvizina mina vaniziu na ranena aza. Ko nake ara gu makaqu za mina vaniziu na pinia, goto ria doru tugu vei qari korapa kulikulini na bola votu lamena aza.

Kaki Paranga Betobetodi

9 Mu podeke vitivitigia ko mu siqarai lame kamuziu.

10 Ura i Demasi za roquroqua na
toa pa kasia guguzu ani ko za loi pal-
eniziu ko za tori laonana tu pa Tesa-
lonika. I Kereseke za tori laonana tu
pa Qelesia. I Taetusi za tori laonana
tu pa Dalamatia.
11 I Luke gu makana za korapa vav-
aburoziu. Mu nyaqo tekua i Maka
ko mu toka lameni ura aza za toka
valeananiziu ara pana roiti ninab-
ulu.
12 I Tukikosi za qa tori garunu laoni
tu pa Episasi.
13 Na poko lavata qa loia ti Kaposi
pa Toroasi za muna pogozo lameni
totonai muna lame, beto keta mu mu-
madi ria na qua buka beto vei tugu
ria na buka qari taroiti pana vuliti
manugu.
14 I Alekezada na tinoni roiti aeana
za vagozoroniziu zoku tapata ara. Na
Bangara mina vakilasani aza ria na
roiti za roitidi.
15 Ko ao ba mu balauni aza, ura
aza za raja kolokolosia za na nongoro
tadigita.
16 Totonai qa naqenaqe muleniziu
na totozo momoe, za kepore maka
tinoni bi turu tavitiziu, goto ria
doru qari loi vamakai paleniziu. Na
Tamaza mike nguti taridi za na dia
roiti aza.
17 Ba na Bangara za turu tavitiziu
ara beto za vaneqiziu, ko ara qa tarae
vikitivokotoni za na nongoro ko ria
doru tinoni karovodi qari nongoria.
Beto na Bangara za vasareziu pana
ngujudi ria qari vei na laione.
18 Na Bangara mina vasareziu pa
dorudi na tapata ikikeredi beto mina
vakamu vasareziu pa nana binan-
gara pa noka. Na Bangara aza za mi
tavatarazae kamua na kamua. Agua.

Na Paranga Vinaokotona

19 Mu pojadi na qua roquroqu tadi
ari Pirisila i Akuila, beto ria na tata-
mana ti Onesiporosi.
20 I Erasitasi za suvere jola pa Ko-
riniti, goto i Toropimosi za mo ko qa
loia pa Miletosi.
21 Ao mu podepodeke vitivitigia ko
mu lame kamu totonai mina oqoro
kamua na totozo lomozo. Na dia
roquroqu tamu qari gua ari Eubu-
lasi i Poudesi i Linosi i Kolodia beto
ria doru tinoni qari vazozotoa na
Karisito pani.
22 Na Bangara mi vavaburoa na on-
gongumu. Na variroqu varialona mi
vavaburogamu gamu.

Ti Taetusi

Na Podapodalaina na Leta

1 Ara Paula na nabulu tana
Tamaza, na tinoni tagarunuqu ti
Jisu Karisito ko mana vaneqia na
rangerange tadiria za mijataria na
Tamaza beto mana tokadi ko mari
izongia na gigalaina na zozoto za
vuani na pangagana na Tamaza.
2 Na rangerange beto na gigalai
ari za qari vangalingaligita ko taqe
korapa geleni gita za na toa jola pa
moa tu za taringutinguti vadigita na
Tamaza zake sekeseke.
3 Ko pa nana totozo tamijatana
nari za ule vakabereni pana tarae na
Tamaza za na nana nongoro ani, ko
na roiti taraeni na nongoro ani za
na Tamaza na nada inaalo za garu-
nuniziu ara ko mana roitini za gua.
4 Na leta ani za lao tamu Tae-
tusi, ao qu vei na tuqu zozoto pana
rangerange taqe makarai izongia.

Na variroqu varialona beto na bule
tana Tamaza na Tamada beto tana
Karisito i Jisu na nada inaalo mari
somana tamu.

Na Roiti ti Taetusi pa Nuza Kiriti

5 Na ginuana qa vasuverenigo ara
pa nuza Kiriti ao za vei ko mu vatu-
vizi valeanaria za na roiti qari oqoro
okoto beto mu mijata vanyumuria pa
okokoto guguzu ketakoi ria na tinoni
matamata, aza vei qa tori vavanau-
nigo tu.
6 Aza za pada ko mina tinoni mata-
mata za na tinoni za kepore na nana
pake, maka gu na maqotana, ria
na tuna qari tinoni rangerange beto
qarike tagigalani na toa gobogob-
orodi babi na uana duviduvilidi.
7 Ura za poreveveina za na tinoni
kopu za mina tinoni kepore na nana
pake, ura aza za matamatani za na
roiti tana Tamaza. Ko na tinoni aza
za nake tinoni tututinana roquroqu
makana, nake tinoni oqoqanai ko-
rakora, minake tinoni digedigere
aruna, nake tinoni varivaripera
goboro, beto nake tinoni za nyaqo
izizongona pana zona selana aza.
8 Goto aza za na tinoni vakamu goto
tinoni tu, za tavaraguani na leana,
za boka gaiti valeania na roquna, za
tuvizi, za toani na toa liosona, beto
za aru muleni makana pana uana
ikikeredi.
9 Beto na tinoni za aru tamana
vamauria na varivagigalaina na
nongoro tarangena aza ko za
boka paranga varivaneqini na
varivagigalai togazana beto za
boka udukia na dia sela ria qari
paranga kanakanai na varivagigalai
togazana.

Ria na Tinoni Varivagigalai Seke-sekedi

10 Ura kubo ria qari duviduvili, za
kobakoba na dia paranga beto qari
tinoni varitoka vapiru. Ria kaki puku
tinoni Jiu ria qari tapobe za qari vajo-
lai zozoto za na roiti ari.
11 Ria za na tuvizina za mari tangu-
jupuku ura ria na zakaza qari vari-
vagigalaini ko qari izizongodia pana
zona selana za zake garo ko bari vari-
vagigalaidi ba qari varivagigalaidi
tugu ko qari vapeluku vapiruria ria
na tatamana doruna.
12 Maka dia tinoni korokorotai
makadi tugu ria za tori poja valea-
nianana tu za ari za gua vei,
<<Ria na tinoni pa Kiriti
za na galegale tinoni sekesekedi,
na manugu pirudi,
na ngoja tave ududapeludi,>> za
gua.
13 Na vavakato ani za zozoto ko za
vei za mu uduku votudi na dia sela,
ko mari togaza pana dia rangerange
14 beto marike tapatiana goborodi
na vavakato leleadi gobogorodi
tadiria na Jiu beto na garunu tadiria
na tinoni qari gabala vapeleni na
zozoto.
15 Doru zakazava za qari lioso
tadiria qari lioso, goto tadiria qari
paji beto qarike vazozoto za kepore
tugu za maka za bi lioso, goto za paji
za na vonanadi beto na monanadi.
16 Qari ule votuni za na Tamaza
qari gilagilaidia qari gua, ba na roiti

qari tabata votuni pana dia uana qari uleni za qari kilu paleni tu ria za na Tamaza. Qari lulasa pa moena na Tamaza, qari duviduvili, beto kepore maka roiti leana bari boka roitini.

2

Na Paranga Vavanau

1 Goto ao za mu varivavanaudi ria na zakazava za garo pana varivagigalai togazana.
2 Mu vavanauria ria na marene tiolata kolekoledi ko marike tinoni gua goboro, mari tinoni tapangagadi, mari gaiti valeania na roqudi, mari togaza pana dia rangerange, pana dia variroqu beto pana dia turu vangaju.
3 Mu vavanauria tugu vei ria na reko tiolata kolekoledi ko mari toani na uana panganga, marike varipojapoja vikere, marike pinauzuni na kole bukubuku gojo, goto mari varivagigalaini tu ria za na uana leadi.
4 Ko mari vatavagigalaria ria na tiolata reko koregadi ko mari roquroquria na marenedi, mari roquroquria na tudi,
5 mari gaiti valeania na roqudi, mari lioso na dia toa, mari reko vatana valeana pa dia tatamana, mari valeana lao tadiria na goto tinoni, beto mari kole vapeki tadiria na marenedi. Ko mari toa vei ria za ria na goto tinoni marike poja vikevikeria za na paranga tana Tamaza.
6 Ria na marene zae korega tugu vei za mu paranga vaneqiria ko mari gaiti valeania na roqudi.
7 Pana doru ginugua za mu vabatidi na mua toa makamu ko mi maka dogodogoro tutina pana roiti leadi. Na mua varivagigalai mi kolea na uana leana, na pangaga,
8 beto na paranga vavegolaidi za lenodi na varituti, ko ria qari kanago za mari kea ura kepore za maka za ikikerena mari boka vakezadigita.
9 Mu vavanau valeanaria ria na pinauzu ko pana doru zakazava za mari kole vapeki tadiria na dia bangara, mari vaqeraria, marike paranga karokarovoria
10 marike aru golomoria na izizongo, goto mari vabatidi na dia toa tarangena valeana, ko doru dia roiti mari sari vabata leania za na varivagigalai tana Tamaza na nada inaalo.
11 Ura na variroqu varialona tana Tamaza za pogozo lameni na inaalo za tori bola votu tu tadiria doru tinoni.
12 Ko na variroqu varialona aza za totoli vatavagigalagita ko ta kilu paledi za na uana vakevakepore Tamaza beto ria na nyorogua ikikeredi tana kasia guguzu, ko ta toani gita pa nada suvesuvere pa kasia guguzu ani za na roquroqu tavagigalana, na uana tuvizina, beto na toa madina,
13 tonai taqe korapa kulikulini gita za na rane tamanana taqe gelegeleni totonai mina bola votu na neqi ta nada Tamaza lavata i Jisu Karisito na nada inaalo.
14 Aza za vani na nana toa makana ko za ruvatagita pana doru toa ikikeredi beto za valiosogita ko na nana tinoni poreveveina jola aza za gita ko taqe ngalingalidi ria na roiti leadi.
15 Ari ria na zakazava mu parangadi, mu varivavanau valeadi beto mu variudukudi pana doru neqi qu izongia. Muke vamalumigo makamu ko mari dogoro vagorego ria na tinoni.

3

Na toa Suvesuvere tana Tinoni tana Tamaza

1 Muke koroto varoquroqudi ria na tinoni ko mari vainongoro vapeki lao tadiria na bangabangara beto na tinoni varitokai, mari vataberia, mari turu qaqiridi ria doru roiti leadi,
2 marike poja vikevikere tinoni, marike tinoni varinominomi, goto mari tinoni valeana lao tana goto tinoni, beto mari roiti valeana lao tadiria doru tinoni.
3 Ura gita za perangaina ba kepore tugu na roquda, taqeke vatabe, taqe

tatoka vapiru, beto taqe pinauzudi zoku nyonyorogua ikikeredi beto zoku qeraqera tana toa tini gu, taqe toani na toa ikikerena beto na uana konokono, qarike tavaraguadigita beto gita ba taqeke varitavaragua lao lame tugu makada.

4 Ba tonai za bola votu za na leana beto na variroqu leana tana Tamaza na nada inaalo

5 nari za alogita na Tamaza za gita. Ba nake roiti tuvizidi taqe roitidi gita za taqe taaloni za gita, goto na variroqu varitokai gu tana Tamaza. Ko aza za alogita tonai taqe tavaliosoni na podo mule beto taqe tavakoregani na Ongongu Tabuna.

6 Ko na Ongongu Tabuna ani za tori vuva tari vapugeledigita tu na Tamaza tonai taqe vazozotoa gita i Jisu Karisito na nada inaalo.

7 Ko tonai za vatuvizigita na variroqu varialona tana, nari za taqe somana izongia gita za na toa jola aza taqe korapa gelegele kulikulini.

8 Na paranga tarangena ani.

Ego doru zakazava ari za qa nyoroguani ko ao mu paranga vaneqidi, ko ria qari rangea na Tamaza za mari tapatiana tolidi ria ria na roiti leadi. Ari ria na zakazava leadi beto qari varitokai tadiria na tinoni.

Na Tinoni qari Varivagigalaini na Varivagigalai Sekesekena

9 Goto ao za mu turu peledi ria na toa vevei na varipera paranga duviduvilidi, na tututidi ria na nada tite, na toa varipiarai, beto na variguani na Vavanau, ura na toa ari za qarike varitokai beto kepore veveidi.

10 Na tinoni za varipiarai za mu paranga vabalaua na totozo momoe beto na totozo vinaori. Pa liguna aza za muke galani.

11 Qu gilagilaimua ao za na tinoni za vei aza za na lulasa ikikerena, beto za toani na toa selana ko za leve muleni makana.

Na Paranga Vinaokotona

12 Tonai mana garunu laoni tamu i Atemasi babi Tukikosi, nari muna podeke vitivitigia ko muna lame kamuziu pa Nikopolisi ao. Ura qa tori rove valeania tu za pala ketakoi tu za mana suvere totonai mina kamua na totozo lomozo.

13 Mu podeke vitivitigia ko mu vatana tokadi ari Zenasi na loea beto i Apolosi, ko marike qaqani maka za pana dia rererege.

14 Ria na nada tinoni za marike toa udapelu goboro, goto mari balau tapatianadi tu na roiti leadi ko mari tokadi ria qari tapata.

15 Ria doru qari suvere tavitiziu ara ari za qari valaoa na dia roquroqu lavata tamu. Mu vakarovia na mami roquroqu lavata tadiria na tinoni rangerange qari roquroqugami ketakoi.

Na variroqu varialona mi vavaburogamu gamu doru.

Ti Pilimone

Na Podapodalaina na Leta

1 Ara Paula na tinoni tapiuna tana
Karisito i Jisu beto i Timote na taida.
Na leta ani za lao tamu Pilimone,
na baere leamu beto qu makarai roiti
tavitigami gami
2 beto tamu Apia na lulumami beto
tamu Akipasi aza za somana varene
tavitigami gami, beto tana ekelesia
pa ruma tamu.
3 Na variroqu varialona beto na
bule tana Tamaza na Tamada beto
tana Bangara i Jisu Karisito mi so-
mana tadigamu.

Na Variroqu beto na Rangerange ti Pilimone

4 Ara qa paranga leana lao tana
qua Tamaza doru totozo qa gigalia na
izongomu ao pana qua varavara,
5 ura qa nongoroni ara za na
variroqu tamu za lao tadiria
na tinoni tana Tamaza beto na
rangerange tamu za lao tana Bangara
i Jisu.
6 Na varavara taqu za na miu
makarai somana pana rangerange
za mi ngalingalini na gigalai valeadi
doru zakazava leadi taqe izongoria
pana nada kole maka tana Karisito.
7 Taiqu, za vaqera vitivitigiziu beto
za vamanotoziu ara za na variroqu
tamu, ura na bulodi ria na tinoni tana
Tamaza za qu vakopeleria ao.

I Paula za Tepa Vani i Onesimasi

8 Ko za vei za pana qua kole maka
tana Karisito qa varene valeana za
ara ko mana boka pojanigo gu ara aza
za pada ko muna roitini ao,
9 ba pana zona variroqu za aza
tugu ara Paula na barabaragozoqu
beto na tinoni tapiuna tana na
Karisito i Jisu za qa tepa vitivitigigo
gu ao.
10 Qa tepa vitivitiginigo gu ara ao za
na veveina i Onesimasi, aza za vei na
tuqu tonai qa korapa tapiu ara.*
11 Aza za na tinoni na totozo qari
jola rari za kepore maka varitokai
leana bi vapodo vanigo ao, ba koviria
za kolenana nana varitokai leana
tamu beto taqu aza.
12 Aza za qa garunu mule laoni
tamu zana, aza na buloqu zozoto ara.
13 Aza tugu qa kole nyorogua aru
tamania pani ko bi vaniziu za na var-
itokai quke boka valamea ao tonai qa
korapa tapiu taleni ara za na nongoro
leana qa gua.
14 Ba tonai qa oqoro tekua mae za
na roqumu ao nari za qake nyorogua
roiti vei zara ara, ko na mua roiti
leana za mike vei ara gu qa jujuku-
nigo ao goto mi koko lame vei tu pa
mua nyorogua malumuna zozoto.
15 Ura palu na ginuana za tavarijo
iapeki totozo tamu aza za vei ko ao
mu teku izongia kamua na kamua
aza,
16 ko koviria nake pinauzu aza
goto za poreveveina jolani tu na pin-
auzu, na taida leleana. Ko taqu za
poreveveina aza ko tamu ae mina koi
vei poreveveina jola aza pa toa tini
beto pa toa tutina na Bangara.
17 Ko vei muna izongo veiniziu na
kalemu pa roiti tana Bangara ara, za
mu vakamu veini bi ara zozoto aza.
18 Vei bi roitini kaki sela tamu babi
kolenana kaki nana lipulipu tamu
aza, nari za mu vagoreniziu ara.
19 Ara Paula qa kutini na limaqu
makaqu za ani: Ara mana lipua.
Nake zavana manake kilu pojanigo
ara za ao na toa koregana qu izongia
koviria za qu oqoro lipuni taqu.
20 E, taiqu, ara qa nyoroguanigo
ao ko mu vaqeraziu pana nada toa
tutina na Bangara. Mu vakopelia
na buloqu pana nada toa tutina na
Karisito.
21 Qa vazozotoa ara za ao pala
muna vatabeziu ko za vei za qa kuti
lao vanigo, ko qa gilagila valeania ara
za ao aza muna roitini za pala mina
jolani aza vei qa korapa tepai ara.
22 Ego ko maka qua tepa mule za
ani: mu vatana vaniziu maka lose

* **1:10** Na ginuana na izongo <<Onesimasi>> za <<Za poreveveina, za vavagua, babi za varitokai valeana>>.

vavatogani tinoni kamudi. Ura qa gilagila valeania ara za na varavara tamu mari taoe ko ara pala mana lao kamugamu za gamu.

Na Paranga Vinaokotona

23 Na dia roquroqu lavata tamu qari gua ari Epaparasi, aza gami kori gami makarai tapiu taleni na roiti ti Jisu Karisito,
24 beto vei tugu ari Maka i Arizitakosi i Demasi beto i Luke, ria qari makarai roiti tavitiziu ara.
25 Na variroqu varialona tana Bangara i Jisu Karisito mi vavaburogamu gamu.

Tadiria Hiburu

I Tamaza za Paranga

1 Pana rane qari jola lao rari na
Tamaza za vakanoko tatazaria zoku
totozo na tinoni korokorotai ko qari
paranga votu vani aza tadiria na
nada tite,
2 ba pa rane betobetona ari na
Tuna makaina za valageria ko na
Tuna aza za paranga vani aza. Ko
pana Tuna tugu aza za vapodakia na
Tamaza za na doruna vinapodaka,
beto ko na Tuna tugu aza za mijatia
ko mina izongoria doru zakazava.
3 Ko na Tuna aza za na malakap-
ina na Tamaza beto na Tuna tugu za
na kirena zozoto na Tamaza, ko na
Tuna tugu za aru tamana varikamudi
pa nana paranga neqineqidi ria doru
zakazava. Pa liguna za roitini aza
za na vulavulazana na sela tadiria
na tinoni nari za nyumu bangara pa
noka pa kale matuana na Tamaza
ululuna jola aza.

Na Tuna na Tamaza za Poreveveina Joladi ria na Mateana

4 Na Tuna na Tamaza za tava-
poreveveina joladi ria doru mateana,
varitoto vei tugu na izongo za teku
izongia aza ba za poreveveina joladi
ria na izongo tadiria na mateana.
5 Ko na zozotona ani ura kepore
za maka totozo bi paranga veini ari
na Tamaza za maka ria na nana
mateana,
<<Na Tuqu ara ao,
pa ngenari qa ule votuni ara za
na Tamamu ao!>> gamike guni
mae za maka nana mateana.
Beto ko kepore za maka totozo bi
paranga veini ari na Tamaza za maka
ria na nana mateana,
<<Ara za mana Tamana aza,
ko aza za mina juki vei na Tuqu
ara aza, gamike guni mae za
maka nana mateana.>>
6 Goto tonai mi valageria pa pezo
za guni za na Tuna podo moe nari za
paranga vei tu ari na Tamaza,
<<Ria doru mateana tana Tamaza za
mari vatarazaea aza,>> za gua
tu.
7 Na Tamaza za rove veidi qarike
loka poreveveina ria na mateana,
ura na veveidi ria za ari tu za gua vei
na Tamaza,
<<I Tamaza za roiti veidi na gava ria
na nana mateana,
beto za veidi na iku vuruvu-
rungu aza ria na nana nab-
ulu,>> za gua.
8 Ba na Tuna za dogoro veini za
poreveveina jola, ura na veveina aza
za ari za gua vei na Tamaza pana tana
Tuna,
<<Tamaza, na mua nyumunyumuna
bangara za mina kole jola ka-
mua na kamua!
Beto muna totolidi pana tuvizi
ria na mua tinoni.
9 Qu qerani ao za na roiti tuvizina
qari roitini ria na tinoni
beto quke tavaraguani ao za na
roiti ikerena qari roitini ria na
tinoni.
Tamaza, ko za vei aza za ara na mua
Tamaza qa mijatigo ao
ko qa vanigo na qeraqera beto
na vinalavata za jolani aza qa
vadi ria na tavitimu,>> za guni.
10 Beto na veveina na Tuna za ari
mule za gua vei na Tamaza,
<<Bangara, ao qu roitini pa podapo-
dalaina za na kasia abana,
beto ao qu roitini pa limamu
makamu za na noka.>>
11 Kolenana na totozo pala mari
maragutu ria, ba ao za muna
toa kamua na kamua.
Beto ria doru zakazava ari za
pala mari muraqu tamumutu
veidia na poko.
12 <<Pala muna polo vijongo veidi gu
na koti tamumutudi
beto ko za mari tasoga pale vei
na poko ria na zakazava ari.
Ba ao za munake izongo soga,

1:5 Kera Vatarazae 2.7; Roiti 13.33; Giburu 5.5. **1:5** 2 Samuela 7.14; 1 Roiti Bangara 17.13. **1:6** Vavanau 32.43; Kera Vatarazae 97.7. **1:7** Kera Vatarazae 104.4. **1:9** Kera Vatarazae 45.6-7. **1:12** Kera Vatarazae 102.25-27.

beto ko na mua toa za mina kepore na vinabetona,>> za gua.
13 Kepore za maka totozo bi paranga vei ari na Tamaza pana tana maka ria nana mateana,
<<Mu nyumu pani pa kale matuaqu
tinganai mana vakilasa vanigo
ko muna tete anyanyuni ria ao
na mua kana,>> gamike guni
mae maka nana mateana.
14 Ko na za gu ropi za na roiti tadiria na mateana? Ria na mateana za na ongongu qari roiti nabuluni gu na Tamaza beto ko ria za garunu lageredi pa pezo aza ko mari tokadi ria mari teku izongia na inaalo.

2

Na Inaalo za Vadigita na Tamaza za Poreveveina Jola

1 Ego taqe tori nongoria tu gita za na veveina na Tuna na Tamaza, ko za vei za gita ta aru tamana vamauruia ria na varivagigalai zozotodi taqe tori nongororia tu, ko take muma vei na tinoni olena.
2 Na Vavanau za tavakarovo lame vei tadiria na mateana ko qari tekua ria na nada tite pa moa za na zozotodi. Ko ria tonai qarike tutia gu ba bari majai gu za na vavanau gu aza, nari za qari gozoria tugu na vinakilasa za padana na dia sela.
3 Ko za vei aza nari za pala tanake boka talegazani zozoto gita za na vinakilasa vei tanake pavu galani gita za na nongorona na inaalo poreveveina ani! Na Bangara makana za ule momoeni perangaina za na zona varialo ani, beto ko ria qari nongoroni pana tana za qari ule vakabekabere vadigami za na zozotona tugu za na vavakato aza qari gudigami.
4 Ko pana totozo aza na Tamaza ba za ule vakabekabere vadigami za na zozotona tugu za na vavakato aza tonai za roitidi kaki vinagilagila, na roiti varivagabaradi, na roiti neqidi beto ko za okoto iadiria na Ongu Tabuna, aza vei za nyoroguani aza.

Aza za Vabatidigita na Zona tana Taaloni Gita

5 Ego ko nake tadiria na mateana za vakole laoa na Tamaza za na tolina na kasia guguzu koregana uka riza, aza na kasia guguzu koregana taqe korapa vavakatoni gita koviria.
6 Ba kolenana tu za maka kota pa Kutikuti Tabuna ketakoi za tapoja vaneqineqi, ari za gua vei,
<<Na za na tinoni ko qu roquroqu
vaporeveveinaia ao Tamaza,
ae za koi vei poreveveina za na
tinoni ko qu kopuni tu ao?
7 Qu vakole kauraia tadiria na
mateana iapeki totozo,
qu vani na neqi beto na
vinalavata,
8 ko aza za toliria doru za-
kazava,>> za gua.

Aza na paranga <<aza za toliria doru zakazava>> za gua na ginuana za kepore za maka za bi taloi pale ba doruna za qari ta ude beto gu. Ba koviria taqeke batia za maka tinoni bi toliria doru zakazava.
9 Goto i Jisu gu za vei taqe batia gita za tavakole kaurai tadiria na mateana iapeki totozo, ko pa korapana na variroqu varialona tana Tamaza za uke vadi doru tinoni aza. Ko pa liguna za gozoria aza na vitigi tonai za tavauke nari za taovulu beto za tavalavata aza.
10 Na tuvizina gu za na Tamaza, aza za vapodakaria beto za korapa aru tamana varikamudi doru zakazava, za vanyumuni nana nyumunyumuna poreveveina aza ura za gozoria aza za na vitigi beto za uke pa korosi. Zara za vei i Jisu ko za toka lamedi ria doru tuna ko qari somana izongia za na malakapi tana Tamaza, ura i Jisu za na matamata lavata za vabatidi na zona mari taalo ria na tinoni.
11 Aza za valiosoria pana dia sela ria doru tinoni, ko aza beto ria doru qari tavalioso za qari maka moqaza puku tinonidi gu, ura na koko lame veidi beto gu tana Tamaza ria doru.

1:13 Kera Vatarazae 110.1. **2:8** Kera Vatarazae 8.5-7.

Ko za vei aza zake kea gigaladi na taina i Jisu ria na tinoni ria.
12 Ari za gua vei pana tana Tamaza aza,
<<Mana vaqatani ara pana tadiria na taiqu za na veveina nizongomu ao,
tonai mari varikamu vatarazae ria za ara ba mana vatarazaego tugu ao,>> za gua.
13 Beto ari mutu za gua vei aza,
<<Ara mana vakolea na qua totoravuzu tana Tamaza,>> za gua.
Beto ari mule za gua vei,
<<Ani ara qa korapa suvere tavitiria ria na koburu za vaniziu na Tamaza,>> za gua.
14 Ko ria za gigaladi na koburu za na tinoni qari toa masa na orungu ko i Jisu makana ba za lame podo ko za somana toa vei na tinoni. Za roiti vei ari aza ko tonai za uke za vakilasia aza za na bangaradi na tomete, aza za izongia na neqi varivuke.
15 Ko pana zona vei ani za ruvataria aza ria qari matagutu uke ko qari suvere pinauzu pana dia toa.
16 Taqe tori gilagila valeanianada tu gita za nake ria na mateana za lame tokadi aza, goto ria tu na tinoni tuti lame veidi ti Ebarahami.
17 Ko za vei za pada tugu za aza za lagere podo ko za toa vei zozoto na tinoni. Ko za vei zara za boka vei na kuta iama za variroqu varitokai beto za roiti valeana pana nabuluna na Tamaza, ko na Tamaza za boka vulazaria ria na sela tadiria na tinoni.
18 Ko koviria za boka tokadi gu aza ria na tinoni qari gozororia na toketoke, ura aza makana ba za tori gozororia tugu ria na toketoke beto ko za tavavitigi vei tugu gita.

3

I Jisu za Poreveveina Jolani i Mosese

1 Ko zara za vei za, ka viza tinoni tana Tamaza, gamu za tori sorugamu tu na Tamaza! Mu dogoro vatogazia i Jisu aza za garunu lagereni na Tamaza ko aza za na kuta iama lavata za tokadigita pa nada vinazozoto.
2 Aza za rangea na Tamaza aza ko za vei za na Tamaza tu za mijatia aza ko za roitini za na roiti ani, maka moqaza podeke vei i Mosese ba za tarange pana nana roiti tolidi ria na tinoni tana Tamaza.
3 Na tinoni za roitini na ruma za tadogoro vaporeveveina jolani na ruma za roitini aza. Ko pana zona vei aza za i Jisu ba za tadogoro pada jolani i Mosese.
4 Za zozoto tugu za dorudi na ruma za koledia tugu ria na tinoni qari roitini, ko na Tamaza aza za roitini doru zakazava.
5 I Mosese za maka tinoni tarangena pana nabuluna na Tamaza, za vei na nabulu za roiti valeana vani nana bangara; ko nana roiti za uduku lao momoeria na zakazava za poja liguliguria na Tamaza na veveina i Jisu.
6 Ba na Karisito za na tinoni tarangena za vei na tuna marene za kopu valeadi ria na tinoni tana Tamaza. Ko gita za na tinoni tana Tamaza, vei tana aru tamana vamauru pana nada vinazozoto neqina taqe izongia tonai taqe korapa kulikulidi na zakazava qari korapa lame pa moeda.

Na Minyere Tadiria na Tinoni tana Tamaza

7 Ko za vei aza za ari za gua vei za na Ongu Tabuna pana Kutikuti Tabuna,
<<Pa ngenari za tonai muna nongoria na mamalaingina na Tamaza, nari za ari za gua vei na Tamaza,
8 <Muke vaduviduvilia na bulomiu qari vei ria na miu tite qari daidia vatabeziu ara
tonai qari podekeziu tonai qari korapa pa qega.
9 Ketakoi za qari podekeziu zoku totozo ara ria na miu tite,
ba qari batiadia ria na roiti qa roiti vadi ara pa korapana

2:12 Kera Vatarazae 22.22. **2:13** Aisea 8.17; 2 Samuela 22.3; Aisea 12.2. **2:13** Aisea 8.18.

madengavulu aoro ba qari kiluniziu tu.
10 Ko qa korakoradi ara ria na zazae
tinoni ari ko ari qa gua vei:
Qari kiluniziu ara doru totozo
beto ko qari daidia vatabea na
zona tuvizi taqu za ari.
11 Ko marike izongo lugea ria za na ia
minyeminyerena qa vanaqiti
vakole vadi ara, qa gua ara.
Qa maulu vakole vei zara ara
ura qa tagigiridi,> za gua na
Tamaza,>> za gua za na Ongu
Tabuna.
12 Ka viza tavitiqu, mu vabalau za
gamu keta maka pa varikorapaimiu
gamu mi kolea na roquroqu ikeredi
ko mike vazozoto beto ko mi gabala
loi pale za na Tamaza toana.
13 Goto aza tu za poreveveina jola
za mu makarai paranga varivaneqi
lao lame doru rane za gamu tonai
za korapa kolenana za na rane <<Pa
ngenari.>> Ko muna vei gamu za pala
minake boka toka vapirugamu na
miu sela gamu roitidi beto minake
duviduvili na roqumiu za gamu.
14 Ura gita za na tinoni taqe somana
izongia aza vei za roiti vadigita na
Karisito podalai tu tonai taqe vazo-
zoto pa podalaina ko mina kamua na
vinabetobetona nada toa.
15 Tonai za paranga za na Kutikuti
Tabuna,
<<Pa ngenari za tonai muna non-
goria na mamalaingina na
Tamaza,
za muke vaduviduvilia na bu-
lomiu qari vei ria na miu
tite qari daidia vatabea na
Tamaza,>> za gua.
16 Nari za ari zei ria na tinoni qari
nongoriadia za na mamalaingina na
Tamaza ba qari daidia tugu vatabea
na Tamaza? Ria doru tinoni tugu qari
batia na neqi tana Tamaza tonai za
toka votudi pa Ijipi i Mosese ke!
17 Ari zei za kole tagigiridi ka
madengavuluputa aoro na Tamaza?
Ria tugu qari lotu pa sela ko na vuana
za qari uke tugu pa qega.
18 Ko tonai za maulu na Tamaza ko
<<Marike izongo lugea ria za na ia
minyeminyerena qa vanaqiti vakole
vadi ara>> za gua, nari za ari zei za
guni aza? Ria na tinoni Izireli tugu
qari daidia vatabea aza ke!
19 Ego ko koviria taqe bati valeania
za na ginuana qarike boka lugea na
ia minyeminyerena ria za ura qarike
vazozoto gu ke!

4

1 Ego ko na Tamaza za tori vakolea
tu nana taringutinguti ko tana izon-
gia gita za na minyeminyerena za
vanaqiti vakolea aza za gua. Ko
za vei za gita tavabalau koviria ura
keta maka gamu mi tadogoro vei
zake boka izongia za na minyere za
taringutinguti vakoleni na Tamaza.
2 Za tori tatarae tu tadigita za
na nongoro leana, maka moqaza
podeke vei ria nada tite pa moa ba
qari nongoria tugu za na veveina na
minyere ani. Qari nongoriadia ria
tonai qari korapa pa qega za na non-
goro aza ba zake tokadi ura tonai
qari nongoria ba qarike vazozotoa pa
bulodi za na nongoro aza.
3 Ko gita na tinoni taqe vazozoto
za tana lugea za na minyere za
taringutinguti vakoleni na Tamaza.
Maka moqaza podeke vei za tori
pojai tu na Tamaza pana Kutikuti
Tabuna ari za gua vei,
<<Qa tagigiridi ko qa maulu vakole
ara, ari qa gua vei,
<Marike izongo lugea ria za na ia
minyeminyerena qa vanaqiti
vakole vadi ara,> qa gua,>> za
gua za na Tamaza.
Pa podalaina tu tonai za vapodakia
na kasia guguzu za tori vaokotoria
tu na Tamaza ria doru nana roiti ba
zara mutu za paranga vei aza.
4 Kolenana za maka ia pa Kutikuti
Tabuna za pojai za na veveina na
rane vinavitu pa liguna za roitini na

3:11 Kera Vatarazae 95.7-11. **3:15** Kera Vatarazae 95.7-8; Giburu 3.7-8. **3:18** Kera Vatarazae 95.11; Giburu 3.11; Nguti 14.22-23. **4:3** Kera Vatarazae 95.11; Giburu 3.11; 4.5.

kasia guguzu, ari za gua vei, <<Pana rane vinavitu na Tamaza za minyere pa doru nana roiti za roitidi,>> za gua.
5 Ko na veveina na ginugua ani za ari mule za maka poja vei aza, <<Marike izongo lugea ria za na ia minyeminyerena qa vanaqiti vakole vadi ara,>> za gua.
6 Ria na tinoni qari nongoro momoea za na nongoro leana na veveina na minyere ani za qarike lugea za na minyere aza, ura qarike vazozotoa ria aza za pojai na Tamaza. Ko za vei za koledia mule ria kaki za vamalumuria na Tamaza ko mari tekua za na minyere aza.
7 Ko na veveina na minyere ani za mijata vakolea mutu na Tamaza za maka rane za tapoja <<Pa ngenari.>> Ko za tori jola tu zoku aoro beto za pojai i Devita pana Kutikuti Tabuna za na veveina ani, ari za gua vei,

<<Pa ngenari za tonai muna nongoria na mamalaingina na Tamaza,
za muke vaduviduvilia na bulomiu,>> za gua.

8 Ko maka goto minyere tu za pojai na veveina na Tamaza, ura vei bi tori vadi zozoto tu i Josua ria na tinoni za na minyere za taringutingutini na Tamaza, nari za bike mijatia mule na Tamaza za maka goto rane.
9 Ko za vei aza za korapa kolenana ko mari tekua ria na tinoni tana Tamaza za na minyere za vei na Tamaza za minyere pa rane vinavitu.
10 Ura na tinoni za lugea na ia minyeminyerena za taringutinguti vakoleni na Tamaza za mina minyere tugu pana liguna za roitini nana roiti, maka moqaza vei na Tamaza ba za minyere tugu pa liguna za vaokotia na kasia guguzu.
11 Ko aria gita ta podeke vitivitigia ko ta lugea za na ia minyeminyerena aza, ko kepore maka gita mi lotu keta mike tekua za na minyere aza, qari vei ria nada tite pa moa ura qari maja paranga.
12 Muke dogoro vakepore veveinaia ani, ura na paranga tana Tamaza za na toana beto za kolea na neqi, beto ko za gani joladi doru benete varisobe qari gani varikale. Za boka suni luge kamua na paranga za ketakoi qari varikamu na toa beto na ongongu beto ko ketakoi qari varikamu na suvege pudapuda beto na varijoka, beto za tutidi na paranga ria na roquroqu beto nyorogua leadi beto ikeredi qari kole pa bulona na tinoni.
13 Ko kepore za maka nana vinapodaka bi pae tana Tamaza, goto dorudi na zakazava za vapodakaria za qari kole galegaledia gu pa kabekaberena pana dogodogoro tana Tamaza. Ko pana tana tugu za tana lao ule votudi gita ria doruna na roiti taqe roitidi pana okokotonada toa.

I Jisu za na Nada Kuta Iama za Poreveveina Jola

14 Ko gita ta aru tamana vamauria aza vei taqe vazozotoa na veveina aza. Ura gita taqe tori izongia tu za maka kuta iama lavata poreveveina, i Jisu na Tuna na Tamaza, ko aza za tori lugea tu za na ia madina za suveria na Tamaza.
15 Na kuta iama lavata tadigita za gilagila valeanarianana aza ria doru nada munyala gita. Ura aza ba za tori gozororia tugu ria na toketoke taqe gozororia gita, ba zake boka sela aza.
16 Ko gita take tumatuma, goto aria ta rerege varene vatuvizi lao pa nyumunyumuna bangara tana Tamaza, aza za roquroqugita. Ketakoi tana boka batia gita za nana variroqu varitokai beto aza mina toka valeadigita tonai tana nyorogua tatoka za gita.

5

1 Ria doru kuta iama lavata za na tamijatadi tugu pana tadiria na tinoni tugu beto qari tauduku ria ko mari roiti vani na Tamaza ko mari tokadi ria na tinoni. Ko na roiti qari tamijatani beto qari taudukuni

4:4 Podapodalaina 2.2. **4:5** Kera Vatarazae 95.11; Giburu 3.11; 4.1. **4:7** Kera Vatarazae 95.7-8; Giburu 3.7-8.

ria za mari vavavui beto mari varivanani ria na varivana vulazadi na sela tadiria na tinoni.
2 Na kuta iama lavata makana ba za gozororia gu ria na munyala ko za vei za boka gilagila valeanaria aza ria na tinoni qari rura ko qari tatoka vapiru.
3 Na tinoni munyala aza, ko za vei nana roiti za taiani za mina vavavui lao tana Tamaza ko mina vulazaria aza ria nake sela tadiria na goto tinoni gu makadi goto na nana sela tugu makana vei.
4 Kepore za maka tinoni bi mijatia makana ko bi tavalavata vei na iama. Goto pana uduku tu tana Tamaza za tavanyumu iama za na tinoni, maka moqaza podeke vei i Eroni ba na Tamaza tugu za udukia nari za iama.
5 Ko na Karisito ba zake valavata muleni makana ko bi maka kuta iama lavata aza, goto na Tamaza tu ari za guni vei,
<<Na Tuqu ara ao,
pa ngenari qa ule votuni za ara
za na Tamamu ao,>> za gua.
6 Beto kolenana mule za maka kota pana Kutikuti Tabuna ketakoi za paranga vei ari,
<<Ao za maka iama kole jolamu
pana zona vei za iama i Melek-
izedeki,>> za gua.
7 Tonai za suvere pa pezo i Jisu za kiu alili viviva beto za varavara tepatepa lao aza pana tana Tamaza, ko na Tamaza bi boka vasarea pana uke za gua. Ko za oea na Tamaza aza ura za vapekai lao tana Tamaza.
8 Na Tuna tugu na Tamaza aza, ba pana vitigi tu za gozororia aza za gilagilai za na zona vatabena na Tamaza.
9 Ko tonai za vaokotia i Jisu za nana roiti, nari tonai za aza za na kutana na inaalo kole jolana tadiria doru qari vatabea aza,
10 ko na Tamaza za ule votuni na kuta iama lavata pana zona vei za iama i Melekizedeki aza.

Muke Nogoto Totoravuzia na Karisito

11 Koledia mutugu za zoku zakazava qa nyorogua pojadigamu ara za na veveina aza qa koni pojadigamu, ba za tapata na vakabere vadigamu ani, ura gamu rura ko gamuke boka vakoititiria na zakazava gamu nongororia gamu.
12 Ura na kakazana za na totozo za tori jola tu ko za pada bu tori boka tinoni varivagigalai tu za gamu. Ba gamu oqoro pada ko ria tu na tinoni za mari vagigalai sogadigamu mule ria na zakazava za pada pa podapodalaina tu bu tori gilagilai tu gamu aza na veveina za pojai na Tamaza. Za tori pada tu bu tekuria gamu ria na ganigani maurudi ba gamu korapa laomiu gu na susu meleke za gamu.
13 Na tinoni za korapa susu meleke za na koburu melalu gu aza, ko za oqoro vagilagilai aza za na veveina na tuvizi.
14 Goto ria na tinoni matuadi za na ganigani maurudi tu za qari tekua, ko ria za qarike koroto varoitiria ko qari boka bati pikatia na tuvizina na ikerena.

6

1 Ko za vei aza za aria gita ko ta rerege vatuvizi lao ko ta tekuria na varivagigalai za padadi ria na tinoni qari matua, ko take kole gu maka moqaza pojaria ria na nongoro qari vagigalai momoedigita na veveina na Karisito. Zake pada ko tana maka varivagigalaidi mule gita za na veveina na tinoni mina gabala pana roiti qari roitini ria za uke na ongongudi, na veveina ae zona vei mina rangea na Tamaza na tinoni,
2 na varivagigalaina na veveina na paputaiso beto na vaopodi na lima ria qari vazozoto, beto na veveina na turumule pa uke beto na varituti betobetona tana Tamaza.
3 Goto aria ko ta rerege vatuvizi lao tu pa varivagigalai matuana! Ko ari tana roiti vei za gita vei mina vamalumugita na Tamaza.

5:5 Kera Vatarazae 2.7; Roiti 13.33; Giburu 1.5. **5:6** Kera Vatarazae 110.4; Giburu 6.20; 7.17.

4 Ura za tapata jola na vagabaladi
ria qari loi paleni na dia rangerange.
Qari tori batia mae tu ria za na
kabere tana Tamaza, qari tori
valingilingia tu ria na varivana qari
lame vei tana Tamaza, qari somana
izongia za na Ongu Tabuna,
5 qari valingilingia ria za na non-
goro leana tana Tamaza, beto qari
tori vagilagilai tu ria za na neqi
tana totozo tonai mina bangara na
Tamaza uka riza.
6 Ba beto qari loi pale tu na dia
rangerange tana Karisito. Za tapata
jola na gabaladi ria, ura na roiti qari
roitini za vei qari maka vaukea mule
ko qari maka vatiti vakekea paleni
mule ria pa korosi za na Tuna na
Tamaza.
7 Ego na pezo za bukua na okoro
za gorea beto ko za vatoa valeana
vadi na umuma vavaguana ria qari
umuma, nari za mina somana tekua
tugu na mana tana Tamaza za na
pezo aza.
8 Ba na pezo za vapidokoria na
gazoro varivarioka beto na bu-
ruburu pirudi za kepore nana vari-
tokai. Ko na pezo aza za pala mina
gozoria na leveleve tana Tamaza
beto mina piara pale na iku aza.
9 Ka viza qua baere leana, gami
paranga vaneqi vei ari gami, ba gami
gilagila valeaniamami gami za na
zona poreveveina jola gamu izon-
goni na mana gamu, ko na mana aza
za na veveina gamu taalo za gamu.
10 Na Tamaza za tutia na tuvizi
tonai za varituti, ko pala minake
dogoro paledi aza ria na roiti beto
na variroqu gamu roitidi gamu pa
izongona aza tonai gamu tokadi
perangaina beto ko koviria ba gamu
korapa tugu tokadi ria na tinoni tana
Tamaza.
11 Gami nyorogua vitivitigini gami
za muke vamako gorea za na miu
ngalingali tinganai mina kamua na
vinabetona na miu toa, tonai mari
gore votu ria na zakazava gamu ko-
rapa adono valeadi.
12 Gamike nyoroguani gami ko bi
mako gore za na ngalingalina na miu
toa rangerange, ba gami nyoroguani
ko mu toa vei ria qari vazozotoa
na Tamaza beto qari adono vamo-
mozo, ko pana zona vei aza za qari
teku izongia ria aza za taringutinguti
vakole vadi na Tamaza.

Na Taringutinguti Tarangena tana Tamaza

13 Tonai za roitini na Tamaza za
na nana taringutinguti pana ti Ebara-
hami za kepore mule za maka bi neqi
jolani na Tamaza, ko na Tamaza za
maulu pana izongona makana,
14 ari za gua vei aza pana Kutikuti
Tabuna, <<Qa maulu ara ko mana
mana valeanigo ara ao beto ko mana
vavuago ara ao ko mana vazokua ara
za na tutimu ao,>> za gua.
15 Ko i Ebarahami zake munyala
pana nana totoravuzuna na Tamaza
tinganai za vagore votua nana
taringutinguti, ko za vei za tekua i
Ebarahami za na taringutinguti.
16 Tonai bi roitini na taringutinguti
neqina za maka tinoni za pala mina
maulu aza pana izongona maka
goto tinoni za poreveveina jolani
makana, ko totonai za tavanogoto
za na varipera paranga tadiria na
tinoni.
17 Ko tadiria mari tekua na
taringutinguti za nyorogua vakabere
valeleana vadi na Tamaza za minake
izongo sogai aza za na roquna za gua,
ko za vatavitini na maulu za nana
taringutinguti.
18 Ko ari kori zakazava ari, na
nana taringutinguti beto na maulu,
za qarike boka soga beto na veveidi
ari kori za na Tamaza ba zake boka
sekeseke. Ko gita taqe tavasare
pana tana Tamaza za taqe tavaneqi
valeana ko tana aru tamana vamau-
ria pa buloda aza za taringutinguti
vakole vadigita na Tamaza.
19 Ko aza taqe korapa adono
valeanani za vei na piko pana nada
toa. Ko aza taqe adonia ani za i Jisu
aza za mauru beto za vasaregita, beto
za tori luge lao tu pana ia madina jola
pa zelepade pa noka.

6:14 Podapodalaina 22.17.

20 Pana laedagita za i Jisu za tori
luge lao momoedigita tu za na ia
madina aza. Ko za tavabangara iama
lavata kole jolana pana zona vei za
iama i Melekizedeki aza.

7

Na Iama pana Zona Vei za Iama i Melekizedeki

1 I Melekizedeki ani za maka ban-
gara pa guguzu pa Salemi beto maka
iama tana Tamaza ululuna jola. Pa
liguna za keni rapata i Ebarahami ko
za vakilasaria ria na goto bangara
beto ko totonai za korapa mule, nari
za i Melekizedeki za gozoria ko za
manani aza.
2 Ko i Ebarahami za iani i Melek-
izedeki za maka pa manoga pana
dorudi na zakazava za tekuria aza
pana totozo varipera. Na ginuana
momoe na izongona i Melekizedeki
za Na Bangara Tuvizi; na vinaorina
za na bangara pa Salemi tugu vei, ko
na ginuana na izongona za Na Ban-
gara Bule.
3 Zake tagilagila na tamana na
tinana beto na tututi ketakoi za podo
lame vei aza. Ko na rane za podo beto
totonai za uke ba zake tagilagila. Aza
za maka iama kole jolana, ko za vei
na Tuna na Tamaza aza.
4 Ko koviria za gamu batia za na
tinoni poreveveina aza. Ura i Ebara-
hami aza tu na tamada momoe gita
ba za vani tugu aza za maka pa
manoga pa dorudi na zakazava za
tekuria pana varipera.
5 Ria doru iama qari podo lame
vei pa tutina i Livai za koleria za na
garunu pa Vavanau ko mari tekua za
maka pa manoga tadiria doru tinoni
Izireli, ria na turadi gu. Ba ria na
turadi gu ari ba na podo lame veidi
tugu ti Ebarahami.
6 Goto i Melekizedeki ani za nake
podo lame veina pa tutina i Livai
ba za tekuria gu aza pana ti Ebara-
hami ria na maka pa manoga beto
za manani i Ebarahami, i Ebarahami
aza za izongia na taringutinguti tana
Tamaza.
7 Taqe gilagila valeanianada gita
doru za aza tu na tinoni poreveveina
za vamadia za na tinoni nake
loka poreveveina, ko za vei za i
Melekizedeki za poreveveina jolani
i Ebarahami.
8 Pana totozo tadiria na iama tuti
lame veidi ti Livai za ria na tinoni
qari boka uke gu za qari tekua na
maka pa manoga. Ba pana totozo ti
Melekizedeki aza za tekuria na maka
pa manoga pana ti Ebarahami za ko-
rapa toanana aza vei za uleni na Ku-
tikuti Tabuna.
9 Ko ari tana boka paranga vei za
gita. Tonai za valaoa i Ebarahami za
na maka pa manoga nari za i Livai
ba za valaoa tugu za na maka pa
manoga.
10 Ura i Livai za oqoro podo za to-
tonai, ba za tori korapa tu pa tinina
i Ebarahami aza tonai za gozoria i
Ebarahami i Melekizedeki.
11 Ego pana ginugua vei qari kole
ria na iama butubutu Livai nari za
qari taiani ria na tinoni Izireli za na
Vavanau ti Mosese. Ko vei na roiti
tadiria na iama butubutu Livai za
bi okoto valeana, nari za bike tany-
orogua mule za maka goto iama aza
za iama pana zona vei za iama i
Melekizedeki, nake iama pana tutina
i Eroni aza na tite tadiria na tutina i
Livai.
12 Ba qarike pada ria na iama
veveidi zara, ura tonai za soga za na
tututi iama, nari za na Vavanau ba za
tasoga tugu.
13 Ko nada Bangara i Jisu, aza za
tapoja na veveina ari, za na podo
lame veina pa goto butubutu tu, ko
kepore maka pa butubutu aza za bi
roiti vei na iama.
14 Taqe gilagila valeanianada gita
za na veveina ani ura na nada Ban-
gara za podo lame vei pa butubutu
ti Jiuda tu aza. Ko i Mosese zake
gigalia za na butubutu ani tonai za
vavakatoni na veveidi ria na iama.
15 Ko pana zona vei tugu aza za i
Jisu za tavanyumu iama pana zona
vei za iama i Melekizedeki.
16 Ko i Jisu za tavanyumu iama,
nake pana garunu tana Vavanau

7:2 Podapodalaina 14.17-20.

na veveina pae butubutu za pidoko
lame vei aza, goto za tavaiama pana
neqina na toa kepore vinabetona.
17 Ura ari za gua vei za na Kutikuti
Tabuna,
<<Ao za maka iama kole jolamu
pana zona vei za iama i Melek-
izedeki,>> za gua.
18 Ko na garunu leluna na veveidi
ria na iama tutina i Livai za tavakole
kale pale ura zake ngongo beto za
kepore na veveina.
19 Ura na Vavanau ti Mosese zake
boka valiosia maka za. Ko koviria za
aza taqe korapa adonia za leana jola
beto ko za boka vatata lamegita tana
Tamaza.
20 Ko kolenana mule za na maulu
tana Tamaza. Ba na Tamaza zake
maulu tonai qari tavaiama ria kaki
goto tinoni.
21 Goto tonai za iama i Jisu nari za
maulu na Tamaza, ari za guni vei,
<<Na Bangara za maulu ko pala mi-
nake sogai za na roquna,
ko ao za na iama kole jolamu,>>
za gua.
22 Ko pana ginugua vei ani za i
Jisu za tamaulu tarini za na vinaego
tana Tamaza, aza na vinaego za leana
jolani na vinaego leluna.
23 Beto ko aza mule vei za goto za
ari za vei. Ria na iama pa vinaego
leluna za qari zoku, ura qari boka
uke ko qarike boka iama lalaodia.
24 Ba i Jisu za toa laonana gu, ko na
nana roiti vei na iama za zake karovo
lao tana maka goto tinoni.
25 Ko za vei za koviria za doru to-
tozo gu za boka aloria aza ria qari
lame tana Tamaza tonai qari rangea
na Karisito, ura aza za kole jola ko za
turu vadi pa moena na Tamaza ria.
26 Ko za gozoro gu beto za pada
za taqe izongia gita za na kuta iama
lavata vevei aza. Aza za vaegoa na
Tamaza aza, za lioso, kepore maka
sela bi roitini, za tapikata kale aza
pana tadiria na tinoni seladi, beto za
taovulu zae pa noka aza.
27 Aza zake vei kaki goto kuta iama
lavata pa moa. Ria na iama pa moa
za doru rane qari vavavuini mae tu
ria za na dia sela makadi beto za qari
vavavuini ria na sela tadiria na goto
tinoni. Goto aza za roitini za maka
vavavui pana maka makamakaina
totozo gu tonai za varivanani aza za
nana toa makana.
28 Na Vavanau ti Mosese za
vanyumu iamaria ko qari kuta iama
lavata ria na tinoni sela ko qarike
boka roiti valeadi doru roiti. Goto
na taringutinguti tana Tamaza za
tavitia na maulu beto ko za tuti lame
pa liguna na Vavanau aza za mijatia
za na Tuna, aza za boka roiti valeadi
doru zakazava kamua na kamua.

8

Na Kuta Iama Lavata pa Vinaego Koregana beto ko za Leana Jola

1 Na kuta ginugua poreveveina
gami korapa vavakatoni gami za na
veveina gu na kuta iama lavata, aza
za korapa nyumu pa kale matuana
na Tamaza lavatana pa noka, pana
nyumunyumuna poreveveina jola.
2 Aza za roitini na roiti tana kuta
iama lavata pa ia madina jola pana
aqaqo tabuna zozotona na Bangara
Tamaza tu za vaturua, nake tinoni.
3 Ura doru iama za qari tamijata ko
mari valaoria na dia varivana beto
na vavavui manugu lao tana Tamaza.
Ko za vei aza za nada kuta iama
lavata ba mina kolenana tu za na
nana varivana lao tana Tamaza.
4 Vei bi korapa pa pezo aza nari
za bike boka iama aza, ura koledia
ria na iama qari taudukuni pana va-
vanau ko mari valaoria ria na vari-
vana.
5 Na roiti qari roitini ria na iama za
na kirena beto na onguna gu aza za
roitini na Karisito pa noka. Za maka
moqaza podeke vei pana totozo tonai
mi vaturua na aqaqo tabuna za gua i
Mosese nari za paranga vabalaua na
Tamaza, ari za guni vei, <<Muna kop-
uni ko doru zakazava za muna roiti
tuti putaputani tugu za na veveina

7:17 Kera Vatarazae 110.4; Giburu 5.6; 6.20. **7:21** Kera Vatarazae 110.4; Giburu 5.6; 6.20; 7.17. **8:5** Votu 25.40.

qa vabatinigo ara pa kubokubo,>> za guni.
6 Ba koviria za na Karisito za tori tekua tu za na roiti tana iama za poreveveina jolani tadiria na iama, maka moqaza podeke vei na vinaego za vaturua aza pa varikorapaina na Tamaza beto na tinoni ba za leana jola, ura na vinaego aza za kolea na taringutinguti leana jola.
7 Vei bi kepore selana za na vinaego momoe nari za bike tanyaqo mule za na vinaego vinaorina.
8 Ba qarike tutia ria nana tinoni za nana vinaego momoe ko za juturia na Tamaza ria tonai za paranga vei ari pana Kutikuti Tabuna,
<<Pa rane qari korapa lame rari
za mana vaturua ara
za maka vinaego koregana
tadiria na butubutu Izireli
beto tadiria na tinoni pa Jiudia,
za gua za na Bangara.
9 Ko na vinaego koregana ani
za minake vei na vinaego
qa roitini pana tadiria na dia tite pa moa
totonai qa aru tamania na limadi
ko qa toka votu valeadi ara pa Ijipi.
Qari daidia tutia ria za na vinaego
qa roitini ara pana tadiria,
ko za vei za qake pavu galadi ara ria,
za gua za na Bangara.
10 Ko ani za na vinaego
mana roitini ara
pana tadiria na tinoni Izireli
pana rane qari korapa lame,
za gua za na Bangara:
Mana vakolea pana roqudi ria na qua vavanau
beto mana kutidi pa bulodi.
Ara za mana dia Tamaza ria,
beto ko ria za mari qua tinoni ara.
11 Ko kepore maka mina kilu vagigalaia
maka goto turana pa maka dia guguzu
babi ule vani za maka tavitina, ari bi guni vei,
Mu gilagilai na Bangara, bi gua.
Ura ria doru qua tinoni
mari gilagila betoziu ara,
podalai pa pekina
ko mi kamu pa lavatana.
12 Mana taleozodi ara
ria na dia sela
beto manake izongo roquroquria ara
ria na dia roiti ikikeredi,>>
za gua za na Tamaza.
13 Ko tonai za pojai na Tamaza za na veveina na vinaego koregana, nari za valelua za na vinaego momoena. Ko na zakazava za lelu beto za taunyara za pala minake kole lalaonana.

9

Na Vinatarazae pa Pezo beto pa Noka

1 Ego ko na vinaego momoe za kolenana ria na uana tolina na vinatarazaena na Tamaza beto kolenana za na aqaqo vavatarazaena beto na madina aza qari roitini ria na tinoni.
2 Aza na aqaqo za tavaturu pa kale peguruna za tavaizongo na Ia Madina. Ko ketakoi qari kole za na juke vitu kaena beto na tevolo za kolea na bereti za tavarivana lao tana Tamaza.
3 Pa liguna na toba poko vinaori za kole za na aqaqo za tavaizongo na Ia Madina Jola.
4 Ko ketakoi qari kole za na tevolo tabuna za tapoko qolo ko ketakoi qari tavavavui na zakazava omomanga leadi beto ko na Bokese Binaqara za uleni na vinaego tana Tamaza. Na Bokese Binaqara aza za tapokoni na qolo beto pa leona za kole na jagi qolo za kurai na mana, na kolu opata ti Eroni za nyoruni na equru, beto kori kipa patu revarevatadi ketakoi qari takuti ria na Vavanau vinaego tana Tamaza.
5 Pa narena na bokese aza qari vatururia ria na mateana na vinagilagilana na Tamaza za suvere ketakoi, ko na babanadi za qari revata lao vei pana udena na bokese ketakoi qari tavulaza ria na sela tadiria na tinoni. Ba nake pani za mana

8:12 Jeremae 31.31-34.

kilipuputuria ara za doru zakazava ari.

6 Ego zara qari tavatana vei ria na zakazava ketakoi. Ko ria na iama za qari luge lao pa aqaqo momoe pa kale peguruna doru totozo ko qari roitini za na roiti tana iama.

7 Ba na aqaqo vinaori pa leona za na kuta iama lavata gu za boka luge laoa, ko maka totozo gu pana maka aoro za boka lugea aza za na Ia Madina Jola aza. Tonai za luge lao za na kuta iama lavata za pogozo valugea aza za na orungudi na manugu za vavavuini ko na vulazana nana sela makana beto na vulazadi na sela qari roiti kaledi ria na tinoni.

8 Na Ongu Tabuna za vakabere valeania pana vinatana vei ari tonai za korapa turunana za na aqaqo pa peguruna nari za na zona lao lugena pa Ia Madina Jola za oqoro bola votu.

9 Ko na aqaqo peguruna ani za na vinapadapada za udukia na totozo koviria. Na ginuana za na varivana beto na manugu qari tavavavui lao tana Tamaza za qarike boka valiosia za na monanana na tinoni za vatarazaea na Tamaza.

10 Ura na zakazava ari za na ganigani gu, na buku gu, beto kaki zona vei qari vulaza muledi makadi gu ria na tinoni. Na totoli tuvizi pana peguruna gu na tini za ari, ko qari tavaroiti tinganai gu mina kamua za na totozo tonai mina vakoregaria doru zakaza na Tamaza.

11 Na Karisito za tori lame tu ko aza za na kuta iama lavatana pana zakaza leadi taqe izongoria gita koviria. Na aqaqo madina ketakoi za roiti aza za poreveveina jola beto za lioso jola, beto ko nake ria na tinoni qari roitini za na aqaqo aza, ko na ginuana za nake zakaza taroitina pana kasia guguzu ani aza.

12 Ko nake pana neqina na orungudi na qoti beto na bulumakau goto pana orunguna gu makana za lugea aza pana maka makamakaina totozo gu za na Ia Madina Jola ko za teku vadigita na tinaruvata kole jolana.

13 Na orungudi gu na qoti na bulumakau beto na kaudi na tuni bulumakau qari taparogo za qari iparani ria na tinoni qarike lioso na dia toa, ko pa zona vei ani za qari boka tavulaza ria na tinoni.

14 Ko vei mina zozoto za vei aza, nari za ae mina koi vei poreveveina za na orunguna i Jisu. Pana Ongongu kole jolana za varivanani tana Tamaza za nana toa makana za vei maka vavavui liosona. Ko na orunguna mina valiosia na monanada pana doru roiti kepore vua leadi, ko ta boka roiti vani na Tamaza toana.

15 Ko na ginuana vei beto na Karisito za vaturua na vinaego koregana za vei ko ria za soruria na Tamaza za mari tekua na mana kole jolana za taringutingutini na Tamaza. Ko za boka gore votu vei ari za ani ura na Karisito za tori uke tu ko za ruvataria ria na tinoni pana dia roiti ikikeredi qari roitidi tonai za korapa kolenana za na vinaego momoe.

16 Pana kalena na paranga vakole za poreveveina za mina tagilagila valeana mae za tori uke tu za na tinoni za roitini na paranga vakole,

17 ura na paranga vakole za pa liguna tu za uke na tinoni za roiti vakoleni beto za kolea na neqi za na paranga vakole aza. Goto tonai za korapa toanana aza, nari za oqoro pore nana neqi za na paranga vakole.

18 Ko pana zona vei aza za na vinaego* momoe za tavanyumu tonai za tavaroiti za na orunguna na manugu.

19 I Mosese za ule vadi mae ria na tinoni za doru garunu pana Vavanau, beto za tekuria za na orungudi na bulumakau beto na qoti ko za qaliri tavitidi na kolo beto za vatubulia za na vulu jemejemerena za tapiko pana kae hisopi ko za iparani pana buka beto pana tadiria doru tinoni za na orungu.

20 Beto ko ari za gua vei aza, <<Ani za na orungu za vanyumu vamauria

* **9:18** Na paranga za tapeluku ***vinaego*** za na ginuana ba <<na paranga vakole>> tugu. **9:20** Votu 24.8.

za na vinaego za garunudigamu na Tamaza gamu ko muna vatabea,>> za gua.
21 Ko pana zona vei mutugu aza i Mosese za iparadi mutugu na orungu za na aqaqo tabuna beto ko doru zakaza qari tavaroiti pana vatarazae.
22 Ko pana tutina vei za tapoja pa Vavanau za tata doru zakazava gu za qari tavalioso pana orungu, beto ko na sela za qari tavulaza pa liguna za tavuva mae tu za na orungu.

Na Karisito za na Vavavui za Vulazaria nada Sela

23 Ko za poreveveina jola za ria na zakaza ari, ria na ongudi gu na zakaza pa noka, za mari tavalioso tugu pana zona vei taqe koni pojai. Ba ria na zakaza pa noka za na vavavui qari leana joladi tu ari za na padadi.
24 Ko na Karisito zake lugea za na Ia Madina ria na tinoni gu qari roitini beto ko na kirena gu aza na zozotona. Goto za lugea aza za pa noka zozoto, ko koviria ketakoi za korapa turu vadigita pa moena na Tamaza aza.
25 Doru aoro za tonai za luge lao pana Ia Madina Jola za na kuta iama lavata nari za pogozo tavitini za na orunguna na manugu. Ba na Karisito za nake zoku totozo za luge lao varivanani za nana toa makana,
26 ura vei bi vei aza za pa podapodalaina na kasia guguzu ko za kamua koviria za bi uke tori zoku ngavulu totozo tu aza. Ba koviria tonai mari okoto qari gua ria na totozo nari za bola votu maka makamakaina totozo gu aza ko za varijo paledi ria na sela tadiria na tinoni tonai za varivanani nana toa makana.
27 Doru tinoni za mari uke maka totozo gu, beto pa liguna aza za mari gozoroni varituti tana Tamaza ria za na dia sela.
28 Ko pana zona vei aza za na Karisito ba za vavavuini za nana toa makana maka makamakaina totozo gu ko za pogozo vakeniria za na sela tadiria zoku tinoni. Ko tonai mina lame na vinaori totozo aza za nake veveina na sela za mina lameni aza, goto mina lame aloria tu ria qari korapa adonia aza.

10

1 Na Vavanau tadiria na Jiu za nake kirena zozoto ria na zakaza zozotodi pa noka, goto na ongudi gu na zakaza leadi za taringutingutini na Tamaza. Maka moqaza vavavui gu za qari tavavavavuini doru totozo na doru varituti aoro gu. Ba na Vavanau zake boka zozoto valiosoria ria na tinoni qari lame tana Tamaza.
2 Vei bi maka totozo gu bi tavalioso za na dia sela ria na tinoni qari vatarazaea na Tamaza, nari za barike kole roquroqu takulangani ria pa monanadi za na dia sela ko barike roiti gojogojoni na vavavui ria na tinoni.
3 Ba na vavavui tugu ria za doru aoro qari kole varoquroqudi na dia sela ria na tinoni.
4 Ura na orungudi na bulumakau beto na qoti za qarike boka zozoto vulazia za na sela tadiria na tinoni.
5 <<Ko za vei za tonai za vanaqiti lagere pa kasia guguzu na Karisito nari za paranga lao tana Tamaza,>> ari za gua vei,

Na vavavui beto na varivana za ao quke nyorogudi.
Ba gamu vanaqiti vaniziu maka tini ara.

6 Ria na manugu qari taparogo doruru pa vavavuina babi kaki vavavui vulazadi na sela za ao quke qeradi.

7 Beto ari qa gua vei,

<<Ani ara, Tamaza, qa vanaqiti ko mana roitini ara aza vei qu nyoroguani ao,
maka moqaza vei tugu za tori takuti tu na veveiqu ara pana buka za kolea na Vavanau,>> qa gua, za gua za na Karisito.

8 Aza za tapoja momoe za ari za gua vei, <<Na vavavui beto na varivana manugu qari taparogo doruru pa vavavuina beto kaki goto vavavui vulazadi na sela za ao quke nyorogudi beto quke qeradi,>> ba ari tugu za

10:7 Kera Vatarazae 40.6-8. **10:8** Kera Vatarazae 40.6.

na vavavui za varigarununi na Vavanau.
9 Beto ari za gua vei, <<Ani ara,
qa lame ko mana roitini ara aza vei
qu nyoroguani ao,>> za gua. Ko na
vavavui momoe za kepore na dia
neqi ba na vavavui tana Karisito za
pore neqina.
10 Ko pana ginugua vei na Karisito
za roitini aza vei za nyoroguani
na Tamaza, nari za taqe tavalioso
pana nada sela za gita tonai za
varivanani na tinina aza pana maka
makamakaina totozo pusapusalai
gu.
11 Ria doru iama za qari turu pa
moena na ia vavavuina ko qari roi-
tini na dia roiti doru aoro beto maka
moqaza vavavuina gu za qari vari-
vanadi zoku totozo, ba na vavavui ria
za qarike boka vulazaria za na sela.
12 Ba na Karisito za varivanani ko
na vulazadi na sela za maka vavavui
gu, beto za nyumu keta pa kale mat-
uana na Tamaza, aza na nyumun-
yumuna poreveveina jola, ko mina
kamua na kamua.
13 Ko koviria za korapa adono
valeanani za totonai mari tavakilasa
ko mari tavakole pa kauruna ria
nana kana.
14 Ura maka makamakaina
vavavui gu za valiosoria ria na tinoni
qari korapa tavamadi pana dia toa.
15 Na Ongu Tabuna makana za ule
vadigita za na vavavuina na Tuna za
garo. Ura ari za gua vei aza,
16 <<Ani za na vinaego mana roi-
tini ara pana tadiria pana rane
qari korapa lame rari, za gua
za na Bangara:
Mana vakolea pa bulodi ria na
qua Vavanau beto mana ku-
tiria pa roqudi.
17 Na dia sela beto na dia roiti ikik-
eredi
za manake izongo roquroqu lao-
ria ara,>> za gua.
18 Ko tonai qari taleozo ria na sela,
nari za kepore mule za maka vavavui
bi tanyorogua mule.

Aria ko ta Tata Lame tana Tamaza Gita

19 Ko za vei za, ka viza tavitiqu,
pana orunguna i Jisu taqe taruvata
zozoto za gita ko koviria taqeke
matagutu luge laoa gita za na Ia
Madina Jola.
20 Aza za revanga vadigita maka
zona koregana na zona toana ko gita
taqe boka tutia na zona aza za lao vei
ketakoi za suveria na Tamaza, maka
moqaza podeke vei na kuta iama za
lao vei pana poko za tobai na Ia Mad-
ina. Ko i Jisu za roiti vei aza tonai
za varivanani na tinina makana pa
korosi, ko na tinina za vei na toba
poko.
21 Taqe izongia gita za maka iama
poreveveina aza za kopuni na ruma
tana Tamaza.
22 Ko aria ko ta tata lame tana
Tamaza pana bulo za zozoto beto
pana rangerange neqina, ura na bu-
loda qari tori tavalioso tu pana mo-
nana ikeredi beto ria na tinida qari
tori tavakorega tu pana kolo liosona.
23 Ta aru tamana vamauru tonai
taqe korapa adono valeanani aza
mina roiti vadigita na Tamaza, ura
na Tamaza zake boka teteria ria nana
taringutinguti.
24 Ta makarai varidogoro ko ta
varivaneqi pana variroqu beto pana
roiti leadi.
25 Take aru loloia za na nada
varikamu pana toa vinatarazaena na
Tamaza. Ria kaki za qari tori toa vei
tu ko zake leana za vei aza. Goto gita
za ta makarai paranga varivaneqi
ura gamu gilagilaimiu gamu za na
rane tana Bangara za rijo tata lame
za koviria.
26 Ura vei tabe mijatia ko tabe toa
lalaonada pana sela pa liguna taqe
tori teku vakatapia tu gita za na
nongoro zozotona, nari za kepore
mule za maka vavavui mina boka
vulazaria na nada sela.
27 Goto na totozo aza za aza gu za
kole ko mina taadono valeleana za na
varituti varivamatagutuna beto na

10:9 Kera Vatarazae 40.7. **10:16** Jeremae 31.33; Giburu 8.10. **10:17** Jeremae 31.34; Giburu 8.12.

memea iku lavata mina ganiriagana ria na tinoni qari kanai na Tamaza.
28 Na tinoni za dainana vatabea na Vavanau ti Mosese gu ba zake taroqu goto za tavauke pale pa liguna qari vavakato za kori ba kue tinoni ko za tapoa za na sela tana.
29 Ko mina vei za ae mina koi vei lavatana za na vinakilasa na padana na tinoni za tete anyanyuni na Tuna na Tamaza, za dogoro veini maka zakaza goborona za na orungu za vaturua na vinaego tana Tamaza beto za vulazia nana sela, beto ko za poja vikevikeria za na Ongongu za vadogorodigita na variroqu!
30 Ura taqe gilagilainada gita za aza za paranga vei ari, <<Ara za mana varisogaqua, ara mana vagozoro taledigamu na tapata ria na sela gamu roitidi,>> za gua. Beto ari mutu za gua vei, <<Na Bangara mina tutidi nana tinoni,>> za gua.
31 Na zakaza varivamatagutuna jola za tonai na tinoni mina tavakilasa pa limana na Tamaza toana.

32 Ba mu roquroqua gamu za aza za vevei na miu toa perangaina. Totonai gamu koni batia na kabere tana Tamaza za gamu gozororia zoku tapata, ba gamu vangajuria ria na vitigi.
33 Kaki totozo za gamu tapoja vikevikere beto gamu tangangulu pa moedi na tinoni, goto kaki totozo za gamu malumu gu ko mu somana tavitiria ria qari tangangulu pana zona vei aza qu gua.
34 Gamu somana gozororia gamu ria na vitigi qari gozororia ria na tinoni qari tapiu taleni na veveina na Karisito, beto ko totonai qari teku vakenidigamu ria na miu izizongo za gamu qera gu, ura gamu gilagilaimiu gamu aza na zakaza za taringutingutidigamu na Tamaza za gamu korapa izongoria gu gamu, ko ria tu za na zakaza qari poreveveina jola beto mari kole jola.
35 Ko za vei za muke munyala tonai mu tangangulu, ura vei munake munyala za pala muna tekua gamu za na pinia lavatana.
36 Goto gamu za mu turu vangaju tu, ko mu boka roitini gamu za aza za nyoroguani na Tamaza beto za muna tekua gamu za nana taringutinguti.
37 Ura ari za gua vei za na Kutikuti Tabuna,
<<Nake zovaina za na totozo za kole,
beto aza za korapa lame za mina lame kamu.
Ko pala minake vavabongi aza.
38 Ba na qua tinoni tuvizina mina toani na rangerange,
goto na tinoni za gabala mule,
za ara qake qerani aza,>> za gua.
39 Ba gita za nake tinoni vevei ria qari gabala mulea na dia toa leluna ko qari muma. Goto gita za na tinoni taqe rangea na Tamaza ko taqe taalo pana nada toa.

11

Ria na Tinoni qari Rangea na Tamaza

1 Ego ko gita taqe rangea na Tamaza za taqe vagilagila valeanaria ria na zakazava taqe korapa adono gelegele valeadi, beto ko taqe oqoro tu batiria za na zakazava ari ba taqe tori gilagilainada tu za na zozotodi ria.
2 Ura tonai qari rangea ria za qeradi na Tamaza ria nada tite pa moa.
3 Taqe izongia na rangerange za taqe vakoinonoa za na Tamaza za paranga gu nari za tavapodaka na kasia guguzu, ko ria na zakaza qari tabata za qari taroiti pana zakaza qarike tabata.
4 Za izongia na rangerange i Ebolo ko za vei za varivanani za maka vavavui za leana jolani ti Keni. Ko za rangea na Tamaza aza vei za gigalani maka tinoni tuvizina na Tamaza aza, ura na Tamaza za qerani nana varivana. Beto ko za rangea aza na Tamaza ko za tori uke tu aza ba nana roiti za korapa tugu paranga vei na tinoni toana pana tadigita.

10:30 Vavanau 32.35; Romu 12.19. **10:30** Vavanau 32.36; Kera Vatarazae 135.14. **10:38** Gabakuku 2.3-4.

5 Za izongia na rangerange i Inoke
ko za vei za zake gozoria na uke, goto
za tateku vakeni pa noka. Ko ke-
pore maka tinoni bi batia aza ura na
Tamaza za teku vakenia. Na Kutikuti
Tabuna za pojai za totonai za oqoro
tateku vazae za vaqerai na Tamaza
aza za gua.
6 Na tinoni za kepore na nana
rangerange za zake boka vaqerai aza
na Tamaza, ura na tinoni za tata lame
tana Tamaza za mina vazozotoa mae
tu aza za na Tamaza za na Tamaza
toana beto ko aza za mina vadi na
pinia ria qari nyaqo tutia aza.

7 Za izongia na rangerange i Noa
ko za vatabea aza za na paranga va-
balau tana Tamaza na veveidi ria na
zakaza qari oqoro tabata. Za vatabea
aza za na Tamaza ko za roitini za na
aka ketakoi za tavasare aza beto ria
nana tatamana. Ko za vei za tapitu
za na kasia guguzu, ba na Tamaza za
dogoro veini na tinoni tuvizina i Noa
ura za rangea aza na Tamaza.

8 Za izongia na rangerange i Ebara-
hami ko tonai za kukua na Tamaza
nari za vatabea ko za taloi lao za
pana maka ia za taringutinguti vani
na Tamaza. Ko zake gilagilai aza
za ketakoi za korapa valao veini na
Tamaza, ba za loi pale tugu aza za
nana ia.
9 Za izongia na rangerange aza
ko za suvere vei na tinoni gotona
pana ia za taringutinguti vani na
Tamaza. Za suvere pana aqaqo tavi-
tiria ari Aisake beto i Jekopi, ari kori
qari tangutingutini tugu vei za na
taringutinguti aza.
10 Ura i Ebarahami za kole adonia
za na podaka lamena na guguzu za
kolea na kokovana mauruna, aza na
ruma na Tamaza za roquveini beto
za vaturua.
11 Za izongia na rangerange i
Ebarahami ko za boka vaporea aza
za maka koburu marene, totonai
qari tori baragozo na qoele vitivitigi
tu ari kori Sera. Za rangea aza za
na Tamaza mina boka kopuni nana
taringutinguti.

12 Ko pana kalena na vapore
koburu za i Ebarahami za tori
jolani tu na totozo, za varitoto vei
pu tori ukenana tu aza, ba pana
maka makamakaina tinoni gu ani
qari podaka votu lame vei tugu
za taringutingutini na Tamaza ria
na tutina qari zoku vei na seru pa
noka, beto qari mota vitivitigi vei na
nagaza pa poanana.

13 Ria doru tinoni rangerange ari za
qari uke tonai qari korapa rangeadia
na Tamaza. Qari oqoro tekuria na za-
kaza za taringutingutini na Tamaza,
ba pa zouna tu qari gelegele batidi
ko qari qeradi beto ko qari ule votudi
za ria za na tinoni gotodi beto na
kamudi gu pa pezo ani ria qari gua.
14 Ria qari paraparanga vei zara za
qari vakaberia za qari korapa adonia
gu ria za maka dia guguzu togazana.
15 Vei na dia guguzu qari loi za bari
kole roqu vakoititia ria, za bari tori
muledia tu za pa dia guguzu aza.
16 Ba maka guguzu poreveveina
jola tu, aza pa noka tu, za qari kole
kulikuli geleni ria. Ko na Tamaza
zake keani ko ria mari gigalani na dia
Tamaza aza, beto ko za vanaqiti vadi
maka guguzu ria.

17 Za izongia na rangerange i
Ebarahami ko tonai za tapodeke
nari za malumu gu ko mi vavavuini
aza i Aisake za gua. Ti Ebarahami
tugu za vakolea na taringutinguti na
Tamaza, ba za malumu vavavuini gu
aza za na tuna makai.
18 Ari za gua vei na Tamaza pana ti
Ebarahami, <<Pana tutina i Aisake
mari lame vei ria na tutimu qa
taringutingutinigo ara,>> za guni.
19 I Ebarahami za rovea za na
Tamaza za boka vaturu muleria gu
pana uke ria na tinoni, ko pana maka
dogodogorona za teku muleni tugu
pana uke aza i Aisake.

20 Beto ko za izongia na rangerange
i Aisake ko za leve taridi na mana
mari tekuria uka riza za ari Jekopi i
Isoa.

11:5 Podapodalaina 5.24. **11:18** Podapodalaina 21.12; Romu 9.7.

21 Za izongia na rangerange i Jekopi
ko tonai za tata uke nari za manadi
ria na okokoto tuna i Josepa beto za
opo pa batuna na nana kolu ko za
vatarazaea na Tamaza.
22 Za izongia na rangerange i
Josepa ko tonai za tata okoto nana
toa nari za roqu vakoititia aza za
na veveina mari taloi pa Ijipi ria
na tinoni Izireli beto ko za loi vadi
za na vavanauna ae mari veini na
pudapudana.
23 Qari izongia na rangerange ria
na tinana na tamana i Mosese ko
tonai za koni podo nari qari golomo
vapaea kue popu, ura qari dogo-
ria za maka melalu vavaguana aza
ko qarike matagutu majai ria za na
paranga ti Pero.
24 Za izongia na rangerange i
Mosese ko tonai za lavata zae nari za
dainana tagigalani na koburu tana
tuna reko i Pero aza.
25 Za dogoria za vei aza mina so-
mana vitigi tavitiria ria na tinoni
tana Tamaza za poreveveina jolani
aza bi kole qeraqera pa toa sela ia-
peki totozo za gua.
26 Za dogoria za vei aza mina
tavakea taleni aza za na veveina na
Karisito za poreveveina jolani doru
izizongo pa Ijipi, ura za dogoro laoa
aza za na pinia mina tekua uka riza.
27 Za izongia na rangerange i
Mosese ko zake matagutuni za na
korakora tana bangara pa Ijipi, goto
za taloinana pa Ijipi. Za vei za batini
matana zozoto aza za na Tamaza
paena, ko zake gabala.
28 Za izongia na rangerange aza ko
za roitini aza za na vavolo Alokata
beto za pojadi aza ria na tinoni
Izireli ko qari orani orungu ria na
dia atakamana, ko za vei za na
mateana varivuke zake vaukeria na
koburu marene moadi tadiria na
tinoni Izireli.
29 Qari izongia na rangerange
ria na tinoni Izireli ko qari rerege
karovo veini na pezo pidilina za na
Kolo Jemere. Goto ria na tinoni Ijipi
tonai qari podekia karovo qari gua
nari za uderia na kolo ko qari kuju
betodia.
30 Qari izongia na rangerange ria
na tinoni Izireli ko qari jegararia
za na toba pa Jeriko pa liguna qari
rerege idi livutia ka vitu rane.
31 Za izongia na rangerange i Re-
habi na tugele ko zake tavauke tavi-
tiria ria qari kiluni na Tamaza, ura
aza za vatoga valeanaria ari kori
tinoni Izireli qari lame dogoro golo-
mia na ia.
32 Ko na za mule za mana vavaka-
toni ara na veveidi ria qari vazozotoa
na Tamaza? Zake kakaza za na to-
tozo ko manake boka vavakatodi ara
za na veveidi ari Gidioni i Beraki i
Samusoni i Jepita i Devita i Samuela
beto ko ria na tinoni korokorotai.
33 Qari izongia na rangerange ria
na tinoni veveidi ari ko qari rajaria
na vakilasaria ria na goto binangara.
Qari roitini ria za aza vei za tu-
vizi ko qari tekuria za ria na zakaza
vei za taringutingutini na Tamaza.
Qari ngujupukuria za na ngujudi na
laione,
34 qari vaukeria ria na memea iku
lavata, qari ukudi ria qari kole ny-
onyorogua vaukeria pana benete. Na
tinoni munyala ria ba qari tavaneqi.
Qari varene pana varipera beto ko
qari vakilasaria ria na dia kana qari
lame vei pana goto butubutu.
35 Ria na reko tiolata qari boka do-
goro liguria na turadi qari tori uke tu
ba qari tavaturu mule. Ria kaki qari
daidia taruvata ko qari taaru vitiv-
itigi tinganai qari uke, ko qari vei ko
mari tekua ria za na toa poreveveina
jola tonai mari tavaturu mule qari
gua.
36 Goto ria kaki za qari vagoreni
qera, qari piqopiqoloria beto qari
valugedi pa ruma varipiuna.
37 Qari tagona vauke, qari soe lo-
motoori, qari tavauke pana meana
na benete. Na kopodi gu na sipi beto
na qoti qari pokodi tonai qari rerege,
qari golaba varivasevi, qari takomiti
beto qari taaru ngangangulu.

11:21 Podapodalaina 48.15-16; 47.31.

38 Pana tadiria na tinoni vevei ari
za na kasia guguzu ani za zake garo!
Qari rerege vei na tinoni karovodi
pa qega beto pana ia tabadi, qari su-
vere pa bevi beto pa baongo pa kauru
pezo.
39 Ria doru tinoni ari za qari izon-
gia na rangerange ko za qeradi na
Tamaza. Ba qari oqoro tugu tekua ria
za na zakaza za taringutingutini na
Tamaza,
40 ura na Tamaza za tori do-
goro momoea tu za maka zakaza
poreveveina tadigita. Na ginuana
za roiti vei aza za vei ko ria za
mari somana gu tadigita za mari
tavaokoto.

12

Na Vavanau tana Tamaza na Tamada

1 Ego ko ria na mota tinoni
vevei zara qari varene pana dia
rangerange za qari idi livutugita
ari. Ko za vei za gita ta loi paledi
doru zakaza qari suqutugita beto
na sela za aru tamanagita, ko ta
abutu vangajua gita za na varivoze
za korapa kole pa moeda gita.
2 Ta dogoro vatogazia gita i Jisu aza
na podapodalaina beto na vinaoko-
tona nada rangerange. Na qeraqera
za kolenana pa moena ko za vake-
pore veveina paleni za na uke vari-
vakeana pa korosi, ko koviria za ko-
rapa nyumu pa kale matuana na
Tamaza aza.
3 Mu dogoro laoa aza za vangajuria
na tapata qari vani ria na tinoni se-
ladi, ko muke munyala beto muke
oqanai taloi pana miu rangerange.
4 Ura pana miu rajana na sela za
gamu za oqoro votu taledigamu na
orungu.
5 Ba ae vei gamu tori muma paledi
tu gamu ria na paranga varivaneqi za
poja veidigamu na tuna na Tamaza
pa Kutikuti Tabuna? Ari za gua vei
aza,
<<Tuqu, muke roqu veidi na zakaza
goborodi ria na vavanau tana
Bangara.
Beto muke munyala tonai mi
udukia na mua sela.
6 Ura ria za roquroquria za vatu-
viziria tugu za na Bangara,
beto za piqoloria tugu ria doru za
gigaladi na tuna,>> za gua.
7 Mu vangaju veidi na vavanau
gamu ria na vitigi gamu lugeria. Na
vitigi gamu gozororia za uleni za na
Tamaza za korapa veidigamu na tuna
za gamu. Ura kepore za maka koburu
bike tavavanau pana tana tamana.
8 Na Tamaza za vavanauria ria
doru tuna. Ko vei munake tavavanau
za gamu, nari za nake tuna zozoto
aza za gamu goto na podo zonamiu
gu.
9 Ria gu na tamada pa pezo ba tonai
qari vavanaugita nari za taqe panga-
gadi tu. Ko za poreveveina jola za
tana tutiria na vavanau tana Tamada
pana Ongongu ko tana toa.
10 Ria na tamada makada za qari
vavanaugita pana totozo papakana
gu pana zona qari rove veini za tu-
vizi. Ba na Tamaza za roiti vei ko mi
tokadigita gita ko ta somana tekua za
na toa liosona vei za toani aza za gua.
11 Doru vavanau za pana totozo
qari tavarivavanaudi za qarike vari-
vaqera goto qari varivatakulanga. Ba
ria qari teku varoitiria za qari tekua
na pinia toa bulena beto na tuvizina.

Na Vavanau beto na Vinabalau Tadiria na Tinoni

12 Ko za vei za mu alakadi ria na
limamiu qari makomako beto mu
vaturu vatuviziria ria na nenemiu
qari neqeneqere pavu.
13 Beto mu vaemeseria na zona ke-
takoi mari rerege vei na nenemiu, ko
na qao mike gabala vapele goto mi
tasalana tu.
14 Mu podeke vitivitigia ko mu
toani na toa bulebulena tavitiria
doru tinoni beto na toa liosona pana
tana Tamaza, ura na tinoni zake toa
vei aza za minake boka batia za na
Bangara.
15 Mu kopu vabalau keta kaki gamu
mari gabala loi pale na variroqu var-
ialona tana Tamaza beto ko keta kaki
mari vei na buruburu ikikerena mari

12:6 Gigalai 3.11-12.

pidoko zae ko mari vadi na tapata ria zoku pa varikorapaimiu.
16 Mu kopu vabalau keta kaki mari vei i Isoa za toani na toa aru valulasa beto zake pangagani na Bangara. I Isoa ko pana maka iapeki ganigani gu za vavaini za na ia tana koburu moa bi tekua aza.
17 Ko gamu gamu gilagilaimiu za pa liguna za nyorogua teku izongia aza za na mana tana tamana ba zake taiani aza. Ura zake boka peluku vamule sogai aza na roiti za roitini, ko za lukana taleni tu aza ba zake boka.
18 Ura gamu za gamuke lame pana ia za boka tauli beto za kolea na memea iku na rodomo kunikuni na gava ranebongi
19 na vaqorona na kuvili beto na mamalaingina na parangana na Tamaza. Tonai qari nongoria ria na tinoni Izireli za na mamalaingina na Tamaza nari qari tepa vitivitigia ko barike nongoro sogai mule za maka paranga qari gua,
20 ura qari matagutuni za na vavanau ari za gua vei, <<Vei na manugu gavere gu za mari ulia na kubo, ba mari tagona vauke tugu ria,>> za gua.
21 Ko na zakaza za votu tabata pa kubo aza za varivamatagutu vitivitigi ko i Mosese ari za gua vei, <<Qa matagutu vitivitigi ara ko qa neqeneqere!>> za gua.
22 Goto gamu za gamu lame pa kubo Zaione beto pa guguzu tana Tamaza toana, aza na Jerusalema pa noka, ketakoi qari kole na zoku vuro na vuro mateana,
23 pana varikamu qeraqera tadiria qari vei na koburu podo moadi, ria za takuti na izongodi pa noka. Ko gamu lame tana Tamaza, aza za tutidi doru tinoni, beto ko pana tadiria na ongongudi ria na tinoni leadi pa moadi qari toa vei za nyoroguani na Tamaza.
24 Ko gamu lame pana ti Jisu aza za vaturua na vinaego koregana beto ko na orunguna za iparani valiosodigita, ko na orunguna aza za uledi na zakaza poreveveina joladi vei ria za uledi na orunguna i Ebolo.
25 Mu kopu vabalau ko muke dainimiu na vatalinga lao tana Tamaza aza za korapa paranga lao tadigamu. Ura ria qarike vatalinga lao za tana gu za valageria pa pezo na paranga vabalau tana Tamaza nari ba qarike boka uku. Ko mina vei za gita tanake boka zozoto uku za vei tana gabala loia gita za aza za paranga lagere vei pa noka!
26 Na mamalaingina aza za jojoua na pezo pana totozo aza, ba koviria za tori paranga vakole vei tu ari, <<Pala mana maka totozo joua mule ara za nake pezo gu makana goto na oka tugu vei,>> za gua.
27 Ko ria na paranga <<maka totozo mule>> na ginuana za ria na zakaza qari tavapodaka za mari tajou vakanoko ko mari tavarijo pale, ko ria na zakaza qarike boka tajou vakanoko mari turu jola.
28 Ko gita ta paranga leana ura taqe izongia na binangara zake boka tajou. Ko za vei za ta qera beto ta vatarazaea na Tamaza pana zona mina qerani aza beto ko mi tavitia na matagutu beto na pangaga,
29 ura nada Tamaza za vei na iku pipiara.

13

Na Toa za Vaqerai na Tamaza

1 Muke beto variroqu lao lame za gamu na tamatazi tana Karisito.
2 Muke nogoto vatogaria pana miu ruma ria na tinoni gotodi. Ura ria kaki qari roiti vei aza za tonai qarike gilagilai nari za na mateana tu ba qari vakamuria pa dia ruma.
3 Muke mumadi ria qari luge pa ruma varipiuna goto mu roquroqu veidi gamu ba gamu somana tapiu tavitiria tugu ria. Ria qari gozoro tapata mu roquroqu veidi gamu ba gamu gozoro tapata tavitiria tugu ria.

12:20 Votu 19.12-13. **12:21** Vavanau 9.19. **12:26** Gaqai 2.6.

4 Na varielava za mari pangagani
doru tinoni, beto ko na roiti tam-
abaragozo za kepore selana. Goto
ria qari aru valulasa beto ria qari
barabarata za na Tamaza mina tu-
tidi.
5 Mu balauni za na toa bulo poata,
goto mu qerani gu aza vei gamu izon-
gia. Ura ari tori gua vei tu na Tamaza,
<<Manake izongo loigo ara ao; man-
ake loi palenigo ara ao,>> za gua.
6 Ko za vei za ta varene gita ko ari
ta gua vei,
<<Na Bangara za na qua varitokai,
ko ara manake matagutu.
Na za mari boka roitini ria na tinoni
pana taqu?>> tana gua.
7 Muke koroto roquria ria na
miu tinoni matamata, ria qari ule
vadigamu na paranga tana Tamaza.
Mu dogoro viloto valeania za na
vuana na dia uana pana toa, beto ko
mu dogoro tutia za na rangerange
neqina qari izongia.
8 I Jisu Karisito za maka moqaza
podeke gu pa nyoro pa ngenari ko
uka riza.
9 Muke loposodi ko mari toka va-
pirugamu ria doru varivagigalai go-
togotodi. Za vavagua jola tugu za na
bulomiu mi tavaneqi pana variroqu
varialona tana Tamaza, goto nake
pana tutidi na vavanaudi na veveidi
na ganigani, ura na vavanau vevei
ria zake tokadi ria qari tutiria.
10 Gita za kolenana nada ia
vavavuina ba ria na iama qari roiti
pa zelepade tadiria na Jiu za qarike
tavamalumuni ko mari gania za na
zakaza qari tavavavui ketakoi.
11 Doru aoro na kuta iama lavata za
pogozo valugea pana Ia Madina Jola
za na orunguna na manugu ko za vu-
lazaniria na sela, goto na kobukobu
tinidi na manugu za qari taparogo
pa peguruna na ia qari suveria na
minete tinoni.
12 Ko za vei za i Jisu ba za uke pa
peguruna na tobana na guguzu, ko za
valiosoria pana orunguna makana
ria na tinoni.
13 Ko gita ba ta votu lao ti Jisu pa
peguruna na ia qari suveria na tinoni
ko ta somana gozoria za na kea lavata
za varajai aza.
14 Ura gita kepore nada guguzu
togazana za pa pezo, goto aza tu na
guguzu uka riza za taqe korapa ge-
leni gita.
15 Ko take beto vavavuini gita pana
tana Tamaza za na vatarazae pana
roiti za roitini i Jisu. Na vavavui
vei aza za koko lame vei pana beru-
berudi ria qari ule votuni na dia
rangerange pana tana Bangara.
16 Na roitina na roiti leana beto na
makarai varitokai za muke vamako
goreria, ura ria tugu za na vavavui
qari vaqerai na Tamaza.
17 Mu vataberia beto mu tutiria na
miu tinoni matamata. Ria za qarike
minyere pana kopumiu gamu, ura
pala mari ule votuni ria pana tana
Tamaza za aza qari roiti veini na dia
roiti. Ko za vei za mu vataberia ko
mari roitini pana qeraqera za na dia
roiti, goto vei munake vataberia za
pala mari takulanga ko totonai za
gamu za munake boka tatoka.
18 Muke nogoto varavara tokadigami
gami. Gami gami gilagila valeania za
gami izongia na monana leana, ura
gami nyorogua toani na uana leana
doru totozo.
19 Ko qa tepa vitivitigigamu ara za
gamu ko mu varavara tokaniziu ko
na Tamaza mi siqarai garunu mule
laoniziu tadigamu.

Na Varavara beto na Paranga Vinaokotona

20 Ego na Tamaza bule za tori
vaturu mulea tu za nada Bangara i
Jisu, aza na sepati lavata ura pana
orunguna za vanyumuni aza za na
vinaego kole jolana.
21 Ko na Tamaza tugu aza mi
vadigamu doru zakaza leadi ko mu
boka roiti votuni za na nyorogua
tana, beto ko mi roitini pana tadigita
aza za vaqerai aza tonai taqe rangea
i Jisu Karisito. Ko i Jisu Karisito za mi
tavatarazae kamua na kamua! Agua.

13:5 Vavanau 31.6; Podapodalaina 28.15; Vavanau 31.8; Josua 1.5. **13:6** Kera Vatarazae 118.6.

22 Qa tepa vitivitigigamu ara za
gamu, ka viza tavitiqu, ko mu
vainongoro valeanani za na paranga
varivaneqi ani, ura na leta qa kuti
vadigamu ani za nake kakazana.
23 Gamu gilagilai za na taida i Tim-
ote za tori tavavotu tu, ko vei mina
oqanai lame nari za pala mana tokai
tonai mana lao dogorogamu gamu.
24 Mu pojadi na mami roquroqu
lavata tadiria na miu tinoni mata-
mata beto tadiria doru tinoni tana
Tamaza. Ria na taida qari koko lame
vei pa Itali ba qari valaoa na dia
roquroqu tadigamu.
25 Na variroqu varialona mi vav-
aburogamu gamu doru.

I Jekopi

Na Podapodalaina na Leta

1 Ara Jekopi maka nabulu tana
Tamaza beto tana Bangara i Jisu
Karisito. Na leta ani za qa garunu
laoni tadigamu ka manogori bu-
tubutu gamu qaqatia na kasia
guguzu.
Na paranga qeraqera tadigamu.

Na Tavagigala beto na Rangerange

2 Ka viza tavitiqu, mu dogoro
veidigamu gamu pera za gamu
tonai gamu gozororia zoku ngavulu
okokoto podeke.
3 Ura gamu tori gilagilaimiu tu
gamu za na podekena na rangerange
tadigamu za pala mina vuadigamu
na turu vangaju.
4 Na miu turu vangaju mi vua
valeana, ko gamu mu boka tinoni
matuamiu beto mu maladoruru
pana uana leadi ko kepore za maka
za leana muna qaqani pana toa
matuana.
5 Ba vei maka gamu za bi qaqani
na gigalai tavagigalana, nari za mi
tepai na Tamaza ko aza mina vani
na gigalai tavagigalana aza. Ura
na Tamaza zake varirutini beto zake
suquturia ria nana varivana.
6 Goto mi tepa pa rangerange beto
mike orirabeke, ura na tinoni za
orirabeke za vei na ololobagea kolo
za iru pogozo laolameni na gava.
7 Na tinoni vevei aza za keta mi
kole rovea mina tekua maka za tana
Bangara.
8 Na tinoni za vei zara za na tinoni
za baraori na roquna ko ria doru
nana uana qarike turu vatogaza.

Na Toa Golaba beto na Toa Izizongo

9 Ego na tavitimu golagolabana za
mi qera tonai mi taovulu vazae.
10 Goto na tinoni izizongo za mi
qera tonai mi tavagore, ura pala
minake oriavo murimuri keninana
maka moqaza vei na gavoro toku-
toku.
11 Tonai za zagere na tapo ko za
alangia na mangini ko za vamaleia
za na tokutoku, nari za udo lotu ken-
inana za na gavoro ko na batabata
leana za murimurinana. Ko na tinoni
izizongo za vei gu aza, tonai za ko-
rapa tapatianani nana izizongo za
murimuri manyao keninana.

Na Podeke beto na Kutana na Toketoke

12 Ego mina tamana za na tinoni
za vangajuria ria na podeke, ura pa
liguna mina vakilasaria aza ria na
podeke, nari za pala mina tekua aza
za na pinia toa tana varene, na pinia
aza za na Tamaza tu za taringutingu-
tidi ria qari roquroqua aza.
13 Na tinoni za gozororia na toke-
toke za mike paranga vei ari, <<I
Tamaza za korapa toketokeziu ara,>>
mike gua. Ura na Tamaza zake go-
zoria na toketoke ko aza makana ba
zake toketokea na tinoni.
14 Goto na tinoni za gozoria na toke-
toke tonai na nana nyorogua selana
makana qari toka vapirua beto qari
vagonai aza.
15 Ko na nyorogua selana aza za
tonai za voraga votu nari za pidokoni
za na sela, beto ko tonai za matua za
na sela nari za vuani aza za na uke.
16 Keta mu kole siana, ka viza tavi-
tiqu vavaguana.
17 Doru varivana leleadi gu beto
na puradi gu za qari lagere vei pa
nulu tana Tamaza za vapodakaria
na kabere pa vavagalo kota. Ko
na Tamaza aza zake boka soga babi
vavarodomo vei na ongudi na lei pa
vavagalo kota.
18 Pana nana nyorogua makana
aza za vapodogita tonai taqe vazo-
zotoa na nana nongoro zozotona za
gita, ko gita za na vua moeda pana
vinapodaka tana.

Mu Nongoria beto mu Roitini

19 Mu vakoititia ani, ka viza tavi-
tiqu vavaguana! Gamu doru za mu
siqasiqaraini na vainongoro, goto
muke oqanai siqasiqarai paranga,
beto muke oqanai siqasiqarai tagi-
giri.

20 Ura na korakora tana tinoni za
zake vapodoa na toa tuvizina tana
Tamaza.
21 Ko mu loi paledi ria doru uana
pajidi, beto doru toa ikikeredi qari
lulasa pana varilivutaida. Goto mu
teku izongia tu pana uana vapekai
gamu za na paranga aza tori tauma
tu tadigamu, na paranga aza mina
boka aloa na miu toa.
22 Mu roiti votuni za na paranga,
muke kole nongongoria gu ura tonai
gamu kole gu nongoria nari za gamu
vasianagamu makamiu.
23 Ura na tinoni za nongoria na
paranga ba zake roiti votuni, za
vei vaputaputa na tinoni za dogoro
valeania na izumatana makana pana
qelasi titirona.
24 Ko pa liguna za dogoro valeania
na izumatana makana za zake oriavo
tugu taloi keninana beto za oqoro
zovai nari za zake oriavo roqu muma
pale gu za ae za dogoro vevei aza ko
kepore tugu maka za bi roitini.
25 Goto na tinoni za kole tiro valea-
nia beto za nongoro vakoititia za
na vavanau zozotona za ruvatagita,
beto ko zake nongoria gu ko za roqu
muma pale gu goto za roitini tugu, za
mina tamana pana nana roiti aza.
26 Na tinoni za rovea za tuti pulisi
valeania za na toa lotu, ba zake kopu
muleni na meana goto za nyony-
oravia za na bulona makana, nari za
kepore veveina za na toa lotu tana.
27 Goto aza na toa lotu zozotona
za lioso beto za zozotona tana
Tamaza na Tamada za ari tu za vei:
mu ovikiria ria kepore tinadi na
tamadi beto na nabonaboko pana
dia suvere varivasevi, beto mu kopu
muledigamu ko muke tavapaji pana
toa ikikeredi pa kasia guguzu.

2

Muke Varivaritoka Kale

1 Ka viza tavitiqu, muke toa tavi-
tini na varivaritoka kale za na miu
rangena na nada Bangara lavata vav-
aguana i Jisu Karisito.
2 Bi luge lame pana maka miu
varikamu za maka tinoni izizongo za
vavazae ringi qolo beto za vavazae
poko batabata lea, beto bi luge tugu
vei za maka tinoni golagolabana za
vazae poko ruruajana,
3 ko bu gonani matamu ao za na
tinoni za vazae poko batabata leana
beto ari buguni vei, <<Ao za mae!
Lame nyumu valeana pani,>> bu-
guni. Goto na tinoni golagolabana
za ari buguni vei, <<Ao za mu turu
ketakoi, ba munake vei za mu nyumu
gore pa kekere nenequ ara,>> bu-
guni.
4 Muna vei zara za gamu nari
za gamu tori varidogoro pikapikata
pale tu makamiu, ko gamu varido-
goro mijamijata pale pana roquroqu
seladi za gamu.
5 Mu vainongoro lame, ka viza tavi-
tiqu vavaguana! Na Tamaza tu za tori
mijataria tu ria na tinoni golabadi
pa kasia guguzu ko mari tinoni iz-
izongo pana rangerange beto mari
somana izongia na binangara, aza
za taringutingutini na Tamaza ria na
tinoni qari roquroqua aza.
6 Ba gamu za gamu vakepore
veveinaria tu ria na tinoni golago-
labadi. Ba ria tugu na tinoni izizongo
za qari tete anyanyudigamu beto
qari toka ragata laodigamu pa koti
za gamu.
7 Ko nake goto tinoni ke goto ria
mutugu na tinoni izizongo za qari
poja vikevikeria za na izongo leana i
Jisu aza takuku taridigamu gamu.
8 Vei muna tuti valeania gamu
za na vavanau binangara pa Ku-
tikuti Tabuna, ari za gua vei, <<Mu
roquroqua na goto tavitimu maka
moqaza podeke vei qu roquroqugo
makamu,>> za gua, nari za gamu
roiti valeana za gamu.
9 Goto muna varivaritoka kale za
gamu, nari za gamu roitini na sela za
gamu, ko na Vavanau za udukugamu
na tinoni majamaja vavanau za
gamu.

2:8 Iama 19.18.

10 Ura na tinoni za kopudi dorudi
na Vavanau ba za lotuni maka gu,
za tori maja betoria tu aza ria na
vavanau dorudi.
11 Ura aza tugu za paranga, <<Muke
barabarata,>> za gua, za aza tugu za
paranga, <<Muke varivai,>> za gua.
Ko buke barabarata tu ao ba vei bu
varivai, nari za qu tori tinoni maja-
maja vavanau tugu ao.
12 Ko za vei za mu paranga beto mu
toa vei ria na tinoni mina tutidi na
Vavanau variruvata.
13 Ura na Tamaza minake pitu
roquroqu tokani za na tinoni zake
roquroqu tokani na goto tinoni, goto
na tinoni za varidogoro roquroqu za
pala mina talegazani za na varituti.

Na Rangerange za Tabata Votu pana Roiti Leana

14 Ka viza tavitiqu, ae poreveveina
vei za na paranga vei ari? Vei bi
paranga za maka tinoni, <<Na tinoni
rangerange ara>> bi gua, beto bike
tabata votu pana nana roiti za na
nana rangerange. Pala minake boka
taaloni aza za na rangerange vei aza.
15 Bi kaki marene babi na reko
tavitimiu za bi keporedia na poko
beto bi keporedia na ganigani.
16 Ba bi paranga tu za maka gamu,
<<Mu keni vabulebulemiu tu. Mu
pokopoko vamanginimiu beto mu
tekuteku valeanamiu tu,>> bi gua,
beto bike pavu vadi na zakazava bari
boka toani. Ae poreveveina vei za na
paranga vei zara?
17 Zara za vei, ko na rangerange
galegale zake tavitia na roiti za na
ukena.
18 Ba bi paranga tu za maka tinoni,
ari bi gua vei, <<Ao qu izongia na
rangerange, goto ara qa izongia na
roiti,>> bi gua. Na qua oe tana tinoni
aza za ani gu: <<Mu vabatiniziu
moko za na mua rangerange za ke-
pore na nana roiti, beto za ara mana
vabatinigo za na qua roiti za ule vo-
tuni na qua rangerange.>>
19 Ao qu vazozotoa za maka gu za
na Tamaza. Za vavagua jola za vei
aza. Ba ria na tomete ikikeredi ba
qari vazozotoa tugu za vei aza, ko za
vei za qari matagutu neqeneqere!
20 Ao kepore roqumu, qokolo! Ae
vei qu nyoroguani ko ma vabatinigo
za na rangerange za kepore na nana
roiti za na goborona gu?
21 Mu dogoria tu i Ebarahami na
nada tite ko! Na laena na nana
roiti gu tonai za vavavuini i Aisake
na tuna marene pana idi patu
vavavuina za tadogoro vei na tinoni
tuvizina tana Tamaza i Ebarahami.
22 Ae vei koviria qu batia? Na
rangerange za roiti tavitia tugu na
roiti, ko pana roiti tu za okoto za na
rangerange.
23 Ko za gore votu za na Kutikuti
Tabuna, ari za gua vei, <<I Ebara-
hami za vazozotoa za na Tamaza, ko
na Tamaza za dogoro veini na tinoni
tuvizina aza,>> za gua, beto ko aza za
tagigalani na baere tana Tamaza aza.
24 Ko koviria gamu batia gamu
za na tinoni za nake rangerange gu
makana za tadogoro vei na tinoni tu-
vizina tana Tamaza, goto pana nana
roiti tuvizina tugu vei.
25 I Rehabi na tugele ba maka mo-
qaza podeke tugu. Pana nana roiti
tugu za tadogoro vei maka reko tu-
vizina tana Tamaza aza. Ura za
vakamu valeanaria aza ria na tinoni
Izireli qari tagarunu ko qari dogoro
golomia na kota, beto za garunu
vauku keni veidi pana goto zona ko
qari tavasare.
26 Ko maka moqaza podeke vei
na tini za kepore na singona za na
ukena, nari za na rangerange za ke-
pore na nana roiti ba na ukena tugu.

3

Mu Gaitia na Meamiu

1 Ka viza tavitiqu, muke nenekeni
gamu za ae vei ko mu tinoni vari-
vagigalai. Gamu tori gilagila valea-
niamiu tu gamu za gami na tinoni
varivagigalai pala mami gozoria za
na varituti lavatana jola.
2 Ura gita doru taqe tatupeni zoku
zakaza, ba na tinoni zake tatupeni na

2:23 Podapodalaina 15.6.

paranga za aza na tinoni okotona ko aza za boka gaitia na tinina doruna.

3 Vei tana pukuni maka kobu aeana peki za na ngujuna na hose ko mi tutigita tana gua, nari za pala tana gaitia gu za na tinina doruna.

4 Mu dogoria na vaka epepe ko! Maka zakazava lavata piru aza beto za iru lao lameni na gava ranebongi, ba maka gaiti peki gu za gaiti laoni ketakoi za nyorogua valao veini na tinoni aru gaiti.

5 Ko za vei gu aza za na mea. Maka kobu tini pekina gu za na mea, ba za vaqavaqatadi na zakazava lavalavata. Mu roquroqua ani: maka memea iku pekina gu ba za boka vurungu beto pale za na tokutoku lavata.

6 Na mea za na iku. Na mea za na kasia guguzu ikikerena za kole pa tinida gita. Na mea za vapajia na toa doruna tadigita. Na mea za boka vurungu vikevikereria za na toa doruna tana tinoni ko na memea iku aza za na koko lame veina pa heli zozoto.

7 Ura qari boka tavasirana gu ria doru manugu mademade nenedi pirudi, na manugu tatava, na manugu gavere beto ko na igana pa kolo. Ko za tori vasiranaria tugu na tinoni ria.

8 Ba na mea za oqoro pore maka tinoni bi boka vasirania. Na mea za maka zakazava ikikerena jola zake boka tavamomozo, beto za pugelia na paranga poizini varivuke.

9 Na mea za taqe vatarazaeni gita na Bangara na Tamada, beto za na mea mutugu aza za taqe leveleveni ria na tinoni qari taroiti pana kirena na Tamaza.

10 Ko pana maka moqamoqaza nguju gu qari votu vei za na paranga vatarazae beto na leveleve. Zake leana za vei ari, ka viza tavitiqu!

11 Ae vei mari boka makarai nyoro votu pana maka vuvugu za na pie lomozona beto na pie pazana?

12 Ka viza tavitiqu! Ae vei na suvege piqi mina boka vuani na vua olive? Ae vei na qurepi mina boka vuani na vua piqi? Na ivere ba zake vuvuguni na pie lomozo.

Na Gigalai Leana beto na Gigalai Ikikerena

13 Ego, i zei gamu za tavagigala beto na tinoni luge roverove? Na tinoni aza za pana nana uana leana mi vatadogoroni tu aza ria nana roiti leana za roitidi pana uana vapekai beto na tavagigala.

14 Ba vei na bulomiu za mina pugelia na kono korakora beto na nyonyorogua bokabokamiu gu makamiu, nari za muke vaqatani na miu gigalai ura muna vei za gamu vasekea gu gamu za na zozoto.

15 Na gigalai vevei aza za nake lagere veina pa noka, goto na nana gu na kasia guguzu. Nake koko veina tana Ongongu za na gigalai aza, goto na koko veina tana bangaradi na tomete makana.

16 Ura ketakoi qari kole za na kono beto na nyonyorogua bokabokanana makana na tinoni, nari za qari kole gu za na toa varipipiarai beto doru toa ikikeredi.

17 Ba na gigalai koko veina pa noka za momoe za na liosona, za kolea na toa bulebule, za valeana lao tana goto tinoni, za vainongoroni na roquroqu leana, za variroqu varitokai beto za kolea na vua leadi. Ko na tinoni za izongia na gigalai aza za zake tokatoka kale beto zake vavatinoni tuvizia makana.

18 Na vuana na tuvizi za kolea na bule za tauma vadi ria qari roitini na bule.

4

Mu Tuti Vapekaia na Tamaza

1 Pae qari koko lame vei ria na varikana beto na varipera qari kole tadigamu? Qari koko lame vei gu pana nyorogua tana kasia guguzu qari kole varipera pana bulomiu gamu.

2 Gamu nyonyorogua zakazava ba gamuke boka tekua, ko gamu varivai. Beto gamu nyonyorogua vitivitigi izongo zakazava tana goto tinoni ba gamuke boka izongia, ko

gamu varipera beto gamu varikana. Gamuke boka tekua gamu aza vei gamu nyoroguni, ura gamuke tepa koe!
3 Tonai gamu tepa ba gamuke tekua tugu gamu za na zakazava gamu tepai, ura za sela za na ginuana na miu tepa. Na ginuana gamu tepa za vei gu ko mu vaqera muledigamu gu makamiu gamu gua.

4 Gamu vei na reko barabaratamiu za gamu! Gamu gilagilaimiu gamu za na tinoni za baeria na kasia guguzu za kanaia aza za na Tamaza. Ko na tinoni za nyorogua baeria na kasia guguzu za kanaia aza za na Tamaza.
5 Ba ae vei gamu rove veini maka paranga goborona gu gamu za na paranga za pojai na Kutikuti Tabuna, ari za gua vei? <<I Tamaza za kono vitivitigia za na ongonguda gita za vakolea tadigita.>>
6 Ba za lavatana jola za na varitokai leana tana Tamaza. Vei tugu za pojai na Kutikuti Tabuna, ari za gua vei, <<I Tamaza za kanaria ria qari valavata muledi makadi, goto za toka valeadi za ria qari vapekai muledi makadi,>> za gua.

7 Ko za vei za mu tuti vapekaia na Tamaza za gamu. Mu raja kolokolosia za na bangaradi na tomete ko mi ukudigamu.
8 Mu rijo tata lao tana Tamaza, ko aza mi rijo tata lame tadigamu. Gamu na tinoni selamiu, za mu valiosoria na limamiu pana roiti ikikeredi. Gamu za baraori na roqumiu, za mu valiabururia na bulomiu pana roquroqu ikikeredi.
9 Mu mamata, beto mu lukana takulanga tu. Mi peluku kebokebo takulanga tu na miu au kidokidolo beto na miu qeraqera mi peluku mamata takulanga tu.
10 Mu vapekai muledigamu pa moena na Bangara beto aza mi ovulugamu.

Muke Pitua na Goto Tinoni

11 Ka viza tavitiqu, muke varipoja vikevikere. Na tinoni za poja vikevikeria na tavitina babi za pitua na tavitina za poja vikevikeria beto za pitua tugu na tinoni aza za na Vavanau tana Bangara. Ko vei muna pitua ao za na Vavanau, nari na ginuana za qu daimuani tutia ao za na Vavanau aza goto qu veinigo na tinoni za pitua na Vavanau ao.
12 Makana gu na Tamaza za vadigita za na Vavanau beto aza gu za boka varituti. Ko aza gu makana mina aloa babi mina pipiararia za na tinoni. Ko i zei qu dogoro veinigo makamu ao ko qu pitua na tavitimu?

Muke Kemara Goboroni na Miu Toa Makamiu

13 Koviria mu vainongoro za gamu gamu paranga vei ari: <<Pa ngenari babi uka za tana lao pa guguzu pa zanu pa zanu. Ko ketakoi tana suvere maka aoro, tana roiti vavotu poata ko tana izizongonada!>> gamu gua.
14 Ba gamu tugu gamu paranga vei zara za gamuke izongo gilagilai ae mina vevei za na rane uka. Ae mina vevei za na toa tadigamu? Ura gamu za na rovu kolo za votu lame iapeki totozo, beto zake oriavo tugu za maragutunana.
15 Goto ari tu mu gua vei za gamu: <<Vei mina vamalumugita na Bangara, nari za tana toa ko tana roitini za ani babi nari,>> mu gua tu.
16 Goto koviria gamu za gamu vaqavaqatadi tu za ria na miu vinaturu makamiu. Doru vaqavaqata vevei zara za na galegale ikeredi beto.
17 Ko aza za gilagilainana na leana bi roitini aza ba zake roitini, za sela tugu aza.

5

Ria na Tinoni Izizongo mari Tapitu

1 Koviria mu vainongoro za gamu na tinoni izizongo! Mu lukana uui ura na mamata takulanga za pala muna gozororia za korapa lame pa moemiu.

4:6 Gigalai 3.34.

2 Ria na miu izizongo za qari
nyabo vikevikere beto na miu poko
poreveveidi za qari ganiria na tamo.
3 Na miu siliva beto na qolo za
qari obu beto, ko na rane varituti na
obu tugu aza mina ululeni za na miu
roiti ikikeredi gamu roitidi pana miu
toa beto na obu tugu aza mina gani
vikevikere veidigamu na iku vuruvu-
runguna. Ura gamu za gamu kole
gu buti varikamu izizongo pana rane
liguligu ari.
4 Dotu ko! Na tabaradi ria qari
roiti vadigamu pa miu inuma lavata
gamu daimiu tabararia za qari ko-
rapa lukana varivasevi lao tamu. Na
kiu alilidi ria na tinoni ababu za kura
pa talingana na Bangara vivana jola.
5 Gamu suvere vapotepote valean-
agemiu pa pezo beto gamu vapuge-
leni qeraqera kasia guguzu na miu
toa za gamu. Gamu vanyoboko
valeleanaria na bulomiu ko muna
takubolo na rane kubokubolo za
gamu.
6 Gamu pitua ko gamu vaukea za
na tinoni tuvizina, ba zake boka raja
varisoganana aza.

Mu Vangajuria ria na Tapata Gamu Gozororia

7 Ko, ka viza tavitiqu, mu vanga-
juria ria doru tapata, tinganai mina
kamua na lamena na Bangara. Mu
dogoro laoa gu za na tinoni umuma
za adono valeanani tu aza za na vua
vavaguana pa nana pezo. Ko za van-
gajuria aza ria doru tapata tinganai
za kamua za na totozo okokoro vapi-
doko kiko beto na okokoro vamatua
vuvua.
8 Ko gamu ba mu vangajuria tugu
ria na tapata gamu gozororia. Mu
vaneqiria na bulomiu, ura na lamena
na Bangara za tata.
9 Ka viza tavitiqu, muke variqumiqumi
lao lame, ko muke gozoria na var-
ituti. Ura dotu ko! Na Tamaza
varituti za tori korapa tu turunana
pa atakamana koviria.
10 Na vavapadana ria qari gozoro
tapata ba qari adono vamomozo za
mu dogoro tutiria gu ria na tinoni ko-
rokorotai pa moa qari paranga pana
izongona na Bangara.
11 Mu dogoria tu ko! Taqe vataraza-
eria gita ria na tinoni vevei ria ura
qari vangajuria na tapata. Gamu
tori nongoronimiu tu gamu za na
veveina za turu vangaju i Jobi, beto
ko gamu tori gilagilaimiu mutugu
gamu aza vei za toka veini na Ban-
gara pana vinabetobetona. Ura na
Tamaza za pugelia na variroqu beto
za tokadi ria qari gozoro tapata.
12 Ka viza tavitiqu, aza na
poreveveina jola za, totonai vei bu
pojai maka paranga babu roitini
maka taringutinguti, za muke maulu
zae pa noka beto pa pezo babi pana
kaki zakazava mule. Goto vei na
<<E>> za na zozotona za e mu gua gu,
babi vei na <<Dai>> za na zozotona
za dai mu gua gu ko muke gozoria na
varituti.

Mu Vazozoto tonai mu Varavara

13 I zei gamu za gozoro tapata? Mi
varavara. I zei gamu za qeraqera? Mi
kera vatarazae.
14 I zei gamu za korapa mo? Mi
kukuria aza ria na tinoni matamata
pa ekelesia ko mari kamu varavarani
beto mari orani na oela pana izong-
ona na Bangara.
15 Na varavara za kolea na
rangerange za mina salania za na
tinoni za mo beto ko na Bangara
mina vatavasilangia aza. Ko vei bi
kolenana za kaki sela za roitini aza
za na Tamaza mina taleozoni tugu
vei aza.
16 Ko za vei za gamu mu variu-
leni na miu sela beto mu makarai
varavara varitokai ko na Tamaza mi
salanagamu. Ura na varavara tana
tinoni tuvizina za na neqina jola.
17 I Elaija za maka tinoni vevei gu
gita. Ba tonai za varavara ko za tepa
vitivitigia ko mike okoro za gua, nari
za kue aoro beto vonomo popu zake
okoro za na kota.
18 Beto za tonai za varavara soga
aza, nari na oka za vuva lagereni na
okoro beto na pezo za vapidokoria na
umuma.

19 Ka viza tavitiqu, vei bi selani na
zona tuvizina ko bi muma za maka
gamu, nari mu vagabala kamu sogaia
pana zona tuvizi.
20 Ura na tinoni za toka vamule
lamea pana zona tuvizina za na
tinoni selana za aloa aza pana uke
za na toa tana beto ko na Tamaza
mina taleozodi ria na sela za roitidi
na tinoni za gabala.

I Pita Momoe

Na Podapodalaina na Leta

1 Ara Pita maka tinoni tagarunuqu
ti Jisu Karisito za qa korapa kuti lao
tadigamu na tinoni tamijatamiu tana
Tamaza gamu korapa okoto suvere
vei na tinoni gotomiu pana okokoto
guguzu pa Ponitasi, pa Qelesia, pa
Kapadosia, pa Esia beto pa Bitini.
2 Gamu za pa nana nyorogua tu na
Tamaza na Tamada za mijatagamu
beto za tori vamadigamu tu na Ongu
Tabuna, ko muna tutia gamu za i Jisu
Karisito ura gamu tori tavalioso tu
pana orunguna aza za gamu.

Na vairoqu varialona beto na bule
mi vonuvonu tadigamu.

Taqe Adono Gelegele ura i Jisu za tori Turu Mule tu

3 Za pada vitivitigi ko mina
tavatarazae za na Tamaza na
Tamana na nada Bangara i Jisu
Karisito. Ura aza za roquroqu toka
vitivitiginigita ko za vadigita na toa
koregana. Ko za vei za taqe korapa
adono gelegele valeanani gita za na
toa vinaori ura i Jisu Karisito za tori
toa mule tu pana uke.
4 Taqe tori tekua tu gita za na toa
koregana ko za vei za taqe korapa
adonia za na toa za taringutinguti
vakole vadigita pa noka na Tamaza.
Ko na toa za taringutinguti vakoleni
na Tamaza ani za zake boka nyabo na
paji beto zake boka manyao.
5 Ko gamu za gamu rangea aza vei
za gamu korapa takopu vasare pana
neqi tana Tamaza ko tinganai muna
tekua tu gamu za na inaalo za tori
vanaqiti vakoleni tu na Tamaza ko
mina vagore votua pana vinabetobe-
tona na totozo za gua.
6 Ko za vei za mu qeradi za ria na
zakazava mari gore votu uka riza, ba
pana iapeki totozo ari za gamu ko-
rapa takulanga za gamu tonai gamu
korapa gozororia zoku tapata.
7 Ba na ginuana qari lame ria
na tapata ari za vei ko mina ta-
dogoro pikata za na zozotona na
rangerange tadigamu. Na qolo za
maka zakazava za boka tapiara
pale gu ba za tapodeke tu pa iku
aza. Ba na rangerange tadigamu za
poreveveina jolani na qolo ko za vei
za mina tapodeke tugu pana tapata.
Tonai tu mina tapodeke za mina
tadogoro pikata za na rangerange zo-
zotona aza, beto za mina ovulugamu
beto na valavatagamu na Tamaza za
gamu tonai mina mule lame i Jisu
Karisito.
8 Gamuke batia gamu i Jisu ba
gamu korapa tugu roquroqua, beto
koviria ba gamuke korapa tugu ba-
tia gamu aza ba gamu korapa tugu
vazozotoa. Beto ko gamu izongia za
na qeraqera lavatana jola zake boka
tavakole pana vavakato.
9 Ura gamu korapa tekua tugu
gamu za na vuana na miu
rangerange ko na vua aza za na
veveina na Tamaza za aloria na miu
toa.
10 Ko na veveina na inaalo ani
za qari kole nyaqo vitivitigia beto
qari dogoro vilovilotia ria na tinoni
korokorotai pa moa, beto qari ule
votuni za na varivana aza mina
vadigamu gamu za guni na Tamaza.
11 Ko qari podeke dogoro pikatia
ria za ae totozo veveina beto ae mina
vevei za na lame tana. Aza za na
totozo za udukia na Ongonguna na
Karisito za kole tadiria tonai za ko-
rokorotoni za na vitigi mina gozoro-
ria na Karisito beto na zakazava vari-
vagabaradi mari tuti lame pa liguna
mina gozororia aza ria na vitigi beto
ko mina tavaturu mule aza.
12 Na Tamaza za vakaberia pana
tadiria na tinoni korokorotai za na
zakazava qari korokorotodi za nake
dia makadi gu goto na vei ko na
tokadigamu gamu tugu vei. Ko na za-
kazava ari za qari tori ule vadigamu
tu ria qari vavakatoni na nongoro
leana tadigamu. Na Ongu Tabuna
aza na tagarunu lagerena pa noka za
vadi ria na neqi ria ko qari vavakato
vadigamu za na nongoro leana. Ko

ria na mateana ba qari nyorogua gilagilaria tugu ria doru zakazava qari gore votu ari ba qarike boka batia.

Mu Toani na Toa Liosona

13 Ko za vei aza za, mu vatana valeania na roqumiu vei na tinoni za saqiti vazaea nana poko ko za vanaqiti ko mi roiti za gua. Muke ilalo lao lame goboro pana miu toa, mu vakolea doruna na miu rangerange pana variroqu varialona aza muna tekua tonai mina mule lame i Jisu Karisito.

14 Mu toani na toa vatabe ko muke vamalumuria na miu nyorogua ikikeredi pa moadi keta mari toka vapiru veidigamu tonai gamu oqoro gilagilai na tuvizi.

15 Goto pana doruna na miu uana za mu toani tu na toa liosona, maka moqaza podeke vei na Tamaza aza za kukugamu ba na liosona tugu.

16 Ura ari za gua vei za na Kutikuti Tabuna, <<Mu toani na toa liosona za gamu ura ara za na liosoqu,>> za gua na Tamaza.

17 Aza na Tamaza zake tokatoka kale tonai za tutidi ria na roiti tadiria na tinoni za gamu gigalani na Tamamiu gamu. Ko za vei aza za mu pangagani na Tamaza pa doruna na miu uana tonai gamu korapa suvere vei na tinoni gotomiu pa kasia guguzu ani.

18 Ura gamu tori gilagilaimiu tu gamu za na zona vei beto gamu taruvata. Nake zakazava vevei na qolo beto na siliva za gamu tapajukuni gamu pana miu toa gobogorodi qari vakarovo vadigamu ria na miu tite. Na qolo beto na siliva za qari boka tavakepore veveidi gu.

19 Ba gamu za gamu tapajuku pana orunguna tu na Karisito tonai za uke, ko aza za na vavavui za vei na lami liosona kepore na pajina.

20 Tonai tu za oqoro tavapodaka na kasia guguzu za tori mijatia tu na Tamaza aza ko mina alogita, beto pana totozo betobetodi ari za bola votu aza pana laemiu gamu.

21 Ko tonai gamu rangea gamu na Karisito za gamu vazozotoa gamu na Tamaza aza za vaturu mulea pana uke i Jisu beto za vani na vinalavata. Ko na rangerange tadigamu beto na miu adono valeanani na taringutinguti tana Tamaza za qari pasusu gu pana tana.

Mu Toani na toa Variroqu

22 Ego tonai gamu vatabea gamu za na nongoro zozotona za gamu tori tavalioso tu pana miu toa ikikeredi beto ko gamu roquroquria pana variroqu zozotona ria na turamiu. Ko koviria mu ngalingalini gamu pa bulomiu za na toa makarai variroqu.

23 Ura gamu tori podo mule tu za gamu. Ba nake pana tana tinoni za boka uke za gamu podo mule lame vei za gamu goto tonai gamu vazozotoa na paranga toana beto na kole jolana tu tana Tamaza aza zake boka uke.

24 Vei za pojai na Kutikuti Tabuna ari za gua vei,

<<Doru tinoni za qari vei gu na buruburu
beto doruna na dia batabata lea
za vei gu na gavoro pirudi.
Na buruburu qari malei uke
beto na gavorodi qari udodia,>>

25 ba na paranga tana Bangara za kole
jola kamua na kamua, za gua.

Ko na paranga ani za aza tugu na nongoro leana za tori tavavakato tu tadigamu.

2

Na Patu Toana beto na Butubutu Madina

1 Mu loi paledi ria doru roiti ikikeredi, doru sekeseke, na konokonoa beto na poja vikevikeria na goto tinoni.

2 Maka moqaza podeke vei tugu na melalu za nyorogua susu vitivitigi nari za gamu ba mu kidepe vitivitigi veini tugu aza za na paranga tana Tamaza. Ko muna nongoria beto muna tutia gamu za pala muna pidoko zae ko muna taalo za gamu.

1:16 Iama 11.44, 45; 19.2; 20.7. **1:25** Aisea 40.6-8. **2:3** Kera Vatarazae 34.8.

3 Ura gamu tori valingilingia tu
gamu za na variroqu tana Bangara.
4 Mu lame tata tana Bangara. Aza
za na patu toana qari kilu pale ria na
tinoni, ba aza tugu za na poreveveina
pana mijamijata tana Tamaza.
5 Gamu makamiu za gamu vei na
patu toana ko mu somana tavaroiti
pana vaturuna na ruma tabuna za
roitini na Ongu Tabuna. Ketakoi
muna roiti vei ria na iama madidi
za gamu ko muna pogozo lamedi na
vavavui liosodi aza za vaqerai na
Tamaza pa ginuana na roiti za roitini
i Jisu Karisito.
6 Ura na kolena pana Kutikuti
Tabuna za na paranga ani:
<<Dogoro! Qa vakolea maka patu pa
Zaione
na patu vizovizo tamijatana beto
poreveveina.
Ko na tinoni za vakolea nana to-
toravuzu tana
za minake tavakea,>> za gua.
7 Ko gamu gamu vazozotoa na
Karisito za gamu valavatia aza, goto
ria qarike vazozotoa ba za korapa
tugu poreveveina aza, vei za pojai na
Kutikuti Tabuna, ari za gua vei,
<<Na patu qari kilu pale
ria na tinoni vavaturu ruma,
aza tugu za na kuta patu vi-
zovizo,>> za gua.
8 Beto aza vei za pojai mule na Ku-
tikuti Tabuna za ari za gua vei,
<<Maka patu varivalotuna
beto maka patu lavata vari-
vatatupena,>> za gua.

Qari tatupe ria ura qarike vazozo-
toa ria za na paranga tana Tamaza.
Ko qari gozoria tugu ria aza vei qari
taleveni ko mari gozoria.
9 Ba gamu za na tinoni tami-
jatamiu, na iama tuti bangara,
na puku tinoni liosomiu, beto
nana makana na Tamaza za gamu.
Gamu za gamu taudukuni ko muna
vavakato votuni za na roiti vari-
vagabaradi tana Tamaza, aza na
Tamaza za kuku votudigamu pana
rodomo ko za vavotu lamegamu
pana nana kabere.
10 Pana totozo qari jola lao rari
nake tinoni tana Tamaza za gamu,
ba koviria za na nana tinoni aza
za gamu. Pana totozo qari jola lao
rari gamuke valingilingia gamu za na
variroqu varitokai tana Tamaza, ba
koviria za gamu valingilingia za na
variroqu varitokai aza.

Mu Toa Vei na Nabulu tana Tamaza

11 Ka viza baere leana, qa tepa vi-
tivitigigamu ara za gamu gamu su-
vere vei na tinoni gotomiu beto na
tinoni kamumiu ko mu loi paledi ria
na nyorogua ikikeredi qari vei na
kana pana toa tini.
12 Pana miu suvere varisomanai
tadiria tinoni karovodi za mu valea-
nia za na miu uana. Ko tonai mari ju-
tudigamu na tinoni ikikeremiu nari
za mu vabatidi na miu roiti leadi ko
tonai mina lagere tutidi na tinoni na
Tamaza nari za mari vatarazaea ria
za na Tamaza.
13 Pana valavatana na Bangara za
mu vataberia ria doru tinoni qari
taudukuni za na neqi ko qari suvere
pa qavuna. Mu vatabea na kuta
bangara lavata pa qavuna beto mu
vataberia tugu ria na tinoni varitoka
za mijataria aza.
14 Ria tugu ria na tinoni za mi-
jataria aza ko mari vakilasaria
ria na tinoni ikikeredi beto mari
valavataria ria na tinoni qari roitini
na leana.
15 Ura na nyorogua tana Tamaza za
ria na tinoni ikikeredi za mari nogoto
poja vikevikeregamu pana dia zona
ikikeredi za gamu tonai mari batiria
ria za na miu roiti leadi muna roitidi
gamu.
16 Mu suvere vei ria na tinoni taru-
vatamiu. Ba muke varoitia na miu
toa taruvatana ko bu roitidi ria na
zakazava ikikeredi, goto mu toa vei
tu na nabulu tana Tamaza.
17 Mu pangagadi za ria doru
tinoni, mu roquroquria za ria gamu
gamu makarai rangea na Karisito,

2:4 Kera Vatarazae 118.22; Aisea 28.16. **2:6** Aisea 28.16. **2:7** Kera Vatarazae 118.22. **2:8** Aisea 8.14-15.

mu valavatia na Tamaza beto mu pangagani za na kuta bangara lavata pa qavuna.

18 Gamu na pinauzu za mu tuti vapekai beto mu pangagadi za ria na miu bangara. Ko nake ria gu makadi na bangara qari leana beto qari valeana lao tana goto tinoni za muna veidi, goto ria na bangara qarike valeanagamu ba mu veidi tugu.

19 Ura na Tamaza za qerani za na tinoni tonai bi gozoria na tapata ba za gilagilai na tinoni aza za na monanana na Tamaza, ko za varajani gu aza za na vitigi zake pada ko bi gozororia aza.

20 Tonai gamu roiti vasela ko gamu tapiqolo taledi gamu ria na sela gamu roitidi ba gamu vangajuria gu za na vitigi ria. Ba kepore maka zakazava leana bu tekuni gamu za na tapata gamu gozoria tonai. Goto tonai gamuke kilasadi gamu ria na vitigi gamu gozororia tonai gamu roitidi na roiti leadi, za aza za vaqerai na Tamaza aza.

21 Ko na toa vei zara za za kukudigamu na Tamaza gamu. Ura na Karisito za tori gozororia tugu ria na vitigi ko za tokadigamu za gamu beto ko za vakole vadigamu aza za maka vinapadapada leana ko gamu ba muna rerege tutia za na pou nenena aza.

22 Kepore maka sela bi roitini beto kepore maka sekeseke bi tanongoro pa nana paranga aza.

23 Tonai qari poja tarini doru paranga ikikeredi, nari zake soga laodi na paranga ikikeredi. Tonai qari vani na tapata, nari zake variperanana ko bi vanogotoria, goto za vakole laoa na nana toa tana Tamaza tu aza za varituti pana tuvizi.

24 Na Karisito za pogozia pana tinina tonai za uke pa korosi za na vinakilasana na sela tadigita. Ko za vei za gita taqe taruvata pana neqi tana sela ko taqe toani na toa tuvizina. Pana palekana aza za gamu tasalana za gamu.

25 Perangaina gamu vei na sipi mumana za gamu ba koviria gamu tori tatoka mule lao tu tana Karisito aza na sepati beto aza za kopuni na miu toa.

3

Na Vavanau tadiria na Tiolata Reko beto na Tiolata Marene

1 Beto ko gamu na tiolata reko ba mu tuti vapekiria ria na marenemiu. Ko vei ria kaki za bari oqoro vazozotoa na paranga tana Tamaza nari za pala mari boka tavagabala ko mari vazozotoa tonai mari batia na uana leana tadigamu na maqotadi. Ko munake kilu pojadi maka paranga gamu za beto mari tavagabala ria na marenemiu

2 goto tonai gu mari batia na miu uana liosona za kolea na pangaga.

3 Muke sari vabatabata leanaria gu na zakazava vevei na vinyulu vurungu, na pakupaku teteri qolo beto na poko sasari za na peguru tinimiu.

4 Goto na miu uana tu za koko lame vei pana bulomiu za mu sarini na zakazava qarike nyabo vikevikere vevei na uana nake tuara beto na uana bulebule. Na sari vevei tu ari za dogoro poreveveina pana tana Tamaza.

5 Ura pa moa za ani tugu za na zona qari tutia ria na reko madidi qari totoravuzia na taringutinguti tana Tamaza. Qari sari vabata leania za na dia toa tonai qari suvere vapekai pana tadiria na marenedi.

6 I Sera za maka reko za vei aza. I Sera za vainongoro lao ti Ebarahami beto za kukuni na nana bangara i Ebarahami. Ko gamu ba koviria muna vei tugu i Sera vei muna roiti valeana beto vei munake matagutuni maka za.

7 Ko gamu na tiolata marene ba mu gilagila valeanaria tugu ria na maqotamiu tonai gamu suvere tavitiria ura qarike neqi vei gamu na marene ria. Mu pangagadi ria na maqotamiu ura ria beto gamu za pala muna makarai izongia tugu za na toa jola aza na varivana tana Tamaza. Ko

2:22 Aisea 53.9.

muna roiti vei gamu ari za na miu varavara ba marike takoloso.

Gozoro Taleni Vitigi na roiti Tuvizina

8 Na qua vavanau betobetona ani.
Mu makarai suvere maka pana uana
leana pana toa, mu makarai maka
pana roquroquna na goto tinoni, mu
makarai variroqu vei na tamatazi
tana Karisito, mu makarai izongia
na bulo variroqu, beto mu vapekai
muledigamu pana tadiria na tinoni.
9 Muke vamule soga vadi na ikiker-
ena ria qari roiti lameni na ikerena
pana tadigamu, beto muke gonadi na
paranga ikeredi ria qari gonadigamu
na paranga ikeredi. Goto mu tepa
vadi tu na mana ura na mana tu za
za kukudigamu na Tamaza ko muna
teku izongia gamu.
10 Zara tu mu toa vei za gamu, ura
ari za tori paranga vei tu za na Ku-
tikuti Tabuna,
<<Na tinoni za nyorogua tekua na toa
qeraqera
beto za nyorogua kamuria na
rane leadi
za mi nogoto poja vikevikereria ria
na tinoni
beto mike vavakatodi za na
vavakato sekesekedi.
11 Mi nogoto roitini na roiti ikikerena
ko mi roitini na roiti leana.
Mi nyoroguani tu beto mi nyaqo
vitivitigia tu aza za na toa bule.
12 Ura na Bangara za dogoro kopudi
ria na tinoni tuvizi
beto za vainongorodi za na dia
varavara,
goto ria na tinoni qari roitini niker-
ena za zake tavaraguadi,>> za
gua.
13 I zei za mina boka ngangan-
gulugamu gamu tonai muna ngalin-
galini na roiti leana? Bi mija tu maka!
14 Ba vei bu gozoro taleni tapata tu
gamu za na tuvizi gamu roitini, za
tamalea za gamu. Muke matagutudi
ria qari boka vadigamu na tapata,
beto muke mamata na takulanga.
15 Goto mu valavatia pa bulomiu
na Karisito na Bangara. Beto mu
vatana doru totozo ko mu oe muleria
ria na tinoni mari nanazadigamu na
veveina na miu vinazozoto za kole pa
bulomiu.
16 Ba tonai mu oeria nari za mu
roitini pana pangaga beto pana uana
vapekai beto pana monana leana, ko
tonai mari aja vagoregoregamu beto
mari poja vikevikeria za na miu uana
leana vei gamu tutia na Karisito za
gamu, za pala mari tavakea makadi
ria.
17 Ura vei mina nana nyorogua
tugu na Tamaza za muna gozoro tap-
ata za gamu, nari za leana jola za
muna gozoro taleni tapata za na roiti
leana. Aza tu za za leana jolani vei
bu gozoro taleni tapata ria na roiti
ikeredi.
18 Ura na Karisito za ukeni maka
totozo gu za na sela tana goto tinoni.
Aza na tinoni tuvizi za ukepaeni ria
na tinoni sela, ko za toka vatata
laogita tana Tamaza. Na Karisito za
tavauke pana tini ba za tavatoa pana
ongongu,
19 ko tonai za gore tarae velavelani
aza za na vinakilasa tadiria na on-
gongu qari tapiu vakole.
20 Ari za ria na tinoni za kole adono
vamomozodi na gabaladi na Tamaza
pana totozo pa moa tonai za kole roi-
tini na aka i Noa. Ari ka vesu tinoni
moqamoqazadi gu za qari luge pana
aka ko ria gu za aloria na Tamaza
pana kolo.
21 Ko aza za gozoria i Noa beto na
nana tatamana za na vinagilagila za
udukia za na paputaiso aza koviria za
alogamu gamu ura i Jisu Karisito za
tori turu mule tu. Ba na ginuana na
paputaiso za nake vei ko na valioso
paledi na paji pana tini ba na ginuana
za gita taqe vazozotoa pana monana
leana na Tamaza.
22 Ko i Jisu Karisito za tori zae tu pa
noka ko koviria za korapa nyumu pa
kale matuana na Tamaza, beto ko za
bangaradi za ria dorudi na mateana
beto ria na okokoto kuta bangara
beto na ongongu neqidi pa vavagalo
kota.

3:12 Kera Vatarazae 34.12-16.

4

Mu Toani na toa Gabalana

1 Na Karisito za tori gozoria tu
na vitigi pa korosi, ko gamu ba mu
vanaqitini ko mu gilagila valeania za
ani: na tinoni za gozoria na vitigi pa
tini za tori dainanani tu za na sela.
2 Ko na tinoni vevei aza zake tu-
tia za na nana nyorogua ikikerena
makana, goto pana doruna na nana
toa pa pezo za toani gu za aza vei za
nyoroguani na Tamaza.
3 Gamu tori gona paleni totozo
kakazana jola tu gamu pana totozo
qari jola rari za na roiti qari nyony-
orogua roitini ria na tinoni karovodi.
Pana miu toa perangaina tonai gamu
oqoro vazozoto za gamu kole toadi za
na aru vabosi, na nyonyorogua ikik-
erena tana tini, na toa bukubuku, na
varivarigitanaini na toa bukubuku
beto na roiti varivakeadi beto na va-
vatarazae beku varivakeadi jola.
4 Ko za vei za qari gabaradigamu
za ria na tinoni rodomo ura koviria
gamuke varigitanai tavitiria ria pana
toa lulasana zozoto qari toani. Ko
za vei za qari vakezadigamu doru
paranga ikikeredi.
5 Ba ria na tinoni ari za pala mina
tabata poa na dia toa ikikerena tonai
mari turu pa moena na Tamaza. Ko
na Tamaza za korapa vanaqiti ko
mina tutidi ria na tinoni toadi beto na
ukedi.
6 Ko pana ginugua vei aza za tori
tatarae tu pana tadiria qari tori uke
tu za na nongoro leana. Ko pana
toa tini qari tapitu vei tugu ria doru
tinoni ria, beto ko pana toa ongongu
za mari toa vei za nyoroguani na
Tamaza.

Mu Varoiti Valeanaria na Varivana tana Tamaza

7 Ego za tori rijo tata lame tu za na
vinabetona na kasia guguzu ko mu
gaiti valeania na roqumiu beto mu
suvere kopu ko mu boka varavara
valeana.
8 Ba aza za poreveveina jola za
mu vaneqia na toa variroqu, ura na
tinoni za variroqu za boka dogoro va-
jola pale za na sela tana goto tinoni.
9 Mu vakamu valeanaria na goto
tinoni beto muke qumiqumidi.
10 Gita doru za taqe okoto teku vari-
vana tana Tamaza ko tavaroiti valea-
naria ria na varivana ari ko ta tokadi
na goto tinoni.
11 Aza na tinoni za tarae za mi
taraeni za na paranga zozotona
tana Tamaza. Aza na tinoni za
varitokai za mi varitokai tugu aza
pana neqi za vani na Tamaza. Ko
vei ari mari vevei ria na uana
tadigamu nari za mina tavatarazae
na Tamaza pana miu kole maka ti
Jisu Karisito. Na Tamaza za pada ko
mina tavatarazae, ura aza tugu za
izongia za na neqi kamua na kamua.
Agua.

Ta Vitigi vei na Karisito

12 Ka viza baere leana, muke siboro
beto na ruradi ria na vitigi mangi-
manginidi gamu gozororia. Muke
dogoro veidi qari kamu goborogamu
za ria na tapata qari lame podekia na
miu rangerange.
13 Ba mu qerani tu gamu za na gin-
uana gamu somana gozororia ria na
vitigi za gozororia na Karisito. Mu
qera ko mu boka tavapugeleni gamu
za na qeraqera lavata tonai mina
tabata za na neqi lavatana tana.
14 Gamu tamana za gamu tonai
gamu tapoja komikomiti pana gin-
uana gamu vazozotoa gamu za na
izongona na Karisito. Ura tonai qari
veidigamu zara, nari za na Ongongu
neqina jola tana Tamaza za kole so-
mana pana tadigamu.
15 Tonai bi gozoro tapata za maka
gamu, za vavagua jola za mike go-
zoria aza za na tapata pana ginugua
vei aza za na tinoni za varivuke, za
ikiko, za vavapodo roiti ikerena, babi
na tinoni za rarara karovo pana nana
ginugua na goto tinoni.
16 Ba vei bu gozoro tapata za gamu
pana ginuana gamu tutia na Karisito,
nari za muke keani gamu za vei aza.
Goto tonai za mu paranga leana lao

4:8 Gigalai 10.12.

tu za tana Tamaza pana ginugua vei gamu somana pogozia gamu za na izongona na Karisito.
17 Ura za kamua gu za na totozo tonai mari tatuti ria na tinoni pana tatamana tana Tamaza. Ko za podalai pana tadigita za na varituti, ko pala mari tapata vitivitigi ria qarike vazozotoa na nongoro leana za koko lame vei tana Tamaza.
18 Ura za tori pojai tu pana Kutikuti Tabuna za ari za gua vei,
<<Vei na tinoni tuvizi tu ba za gozoro tapata mae tu beto za taalo,
nari ae mina koi vei tapatia za na tinoni ikikerena beto na tinoni selana?>> za gua.
19 Ko za vei za ria na tinoni qari gozoro tapata pana ginuana qari tutia na nyorogua tana Tamaza za mari totoravuzia ria za aza za vapodakaria ko mari vani aza za dorudi na dia toa. Ko mari vatadogoroni ria na tinoni vevei zara pana dia roiti za na dia totoravuzu tana, ura aza zake boka tetea na nana taringutinguti.

5

Na Puku tinoni tana Tamaza

1 Ko za vei za ria na tinoni matamata pa varikorapaimiu gamu za qa korapa tepa vitivitigiria ara. Ara ba maka tinoni matamata tugu beto ko qa vavakatodi tugu ara ria na vitigi za gozororia na Karisito pa korosi beto qa somana izongia tugu ara za na neqi lavatana aza za tata mina tabata votu tonai mina mule lame aza.
2 Maka moqaza podeke vei na sepati za kopudi na nana sipi, nari za gamu ba mu kopu valeadi tugu ria na tinoni tana Tamaza gamu korapa tokaria. Mu kopudi nake vei ko gamu tajutu tarini gu gamu za, ba mu kopudi pana bulo malumuna tu aza vei za nyoroguani na Tamaza. Mu roitini na roiti ani nake vei ko gamu nyonyorogua tekuteku tabara gu, goto mu roitini ura gamu nyorogua varitokai zozoto.
3 Muke toka veidi na pinauzu ria qari kole pana miu kopu, goto mu vabatidi tu za na uana leana mari tutia.
4 Ko tonai mina bola votu za na kuta sepati na Karisito, za muna tekua gamu za na pinia zake murimuri na kilangana.
5 Ko gamu na tinoni zae korega ba mu suvere vapekai lao tadiria na tinoni matumatuadi, beto pana miu uana vapekai mu varinabulu lao lame. Ura ari za gua vei za na Kutikuti Tabuna,
<<I Tamaza za kanaria ria na tinoni qari valavata muledi makadi,
ba za valeana lao za tadiria na tinoni qari vapekai muledi makadi,>> za gua.
6 Ko za vei za gamu mu vapeki muledigamu pa kauru lima evevana na Tamaza, ko aza mina ovulugamu za gamu pana totozo mina mijatia aza.
7 Mu vani aza ko mi tapatianadi ria dorudi na miu takulanga ura aza za kopu valeadigamu za gamu.
8 Muke ilalo lao lame pana miu roquroqu, mu suvere gelegele! Ura na miu kana aza na bangaradi na tomete za korapa lekoia doru kota. Za korapa rerege vei na laione za ngangara ko za korapa nyaqo tinoni ko mi gani pipiararia za gua.
9 Mu kole vamauru pana miu rangerange beto mu raja kolokolosia aza. Ura gamu gilagilaimiu gamu za ria na tinoni tana Tamaza pa kasia guguzu za qari korapa tugu gozororia ria na vitigi pana ginuana qari vazozotoa na Karisito vevei tugu gamu korapa gozororia gamu.
10 Ba pa liguna muna suvere vitigi pana iapeki totozo papakana, za na Tamaza makana aza za pugelia na variroqu za mina tuvaka vatuvizigamu, mina sori vamaurugamu, mina vaneqigamu beto mina vaturu vamaurugamu za gamu. Aza za na Tamaza za kukugamu ko muna somana izongia gamu za nana neqi kole jolana, ura gamu gilagilai gamu na Karisito.

4:18 Gigalai 11.31. **5:5** Gigalai 3.34.

11 Aza za na Tamaza za izongia na
binangara kamua na kamua! Agua.

Na Paranga Vinaokotona

12 I Silovanozi za maka tinoni tana
Karisito za nago taqu ko qa dogoro
rangea ara ko pana varitokai tana za
qa kutia ara za maka leta papakana
ani. Ko qa paranga vaneqineqigamu
beto qa vavakato vaneqini ara za aza
na variroqu varialona zozotona tana
Tamaza ani. Ko gamu za mu turu
vaneqi pana variroqu varialona ani.
13 Na ekelesia somana tamijatana
tugu tana Tamaza pa Babiloni*
beto na tuqu marene i Maka za
qari garunu laoni na dia roquroqu
tadigamu.
14 Mu varigozoro qeraqera pana
variroqu tana Karisito.
Na bule mi somana pana tadigamu
na tinoni tana Karisito.

* **5:13** Na izongo ***Babiloni*** ani za udukia pa Romu. Na totozo tapata tadiria na tinoni tana Karisito za tonai za takuti na leta ani ko zake tapoja lodaka za na izongo Romu.

I Pita Vinaori

Na Podapodalaina na leta

1 Ara Saimone Pita na nabulu beto
na tinoni tagarunuqu ti Jisu Karisito.
Na leta ani za qa valaoa tadiria
na tinoni qari izongia na rangerange
poreveveina jola veveina tugu gami
izongia gami. Za tori vatuvizigita tu
na nada Tamaza beto i Jisu Karisito
aza za alogita za gita.
2 Na variroqu varialona beto na
bule mi vonuvonu tadigamu tonai
muna gilagila valeania na Tamaza
beto i Jisu Karisito na nada Bangara.

Na Kuku beto na Mijamijata tana Tamaza

3 Pana nana neqi tinamaza na
Tamaza za tori vadigita tu za doru
zakazava pana toa ongongu ko
tana boka toa beto tana pangagani
na Tamaza za gua. Ko taqe tori
izongoria tu gita ria na zakazava ari
ura taqe tori gilagilai tu gita aza. Ko
aza za kukugita ko taqe somana pana
nana neqi lavatana beto na uana
tuvizina.
4 Ura pana ginugua vei ari
za tori vadigita tu aza ria nana
taringutinguti leleadi beto na
poreveveidi jola. Ko pana zona vei
ari za muna somana izongia gamu za
na toa tinamaza tonai muna uku loi
pale gamu za na toa lulasana za koko
lame vei pana nyorogua tana kasia
guguzu.
5 Ko za vei aza za gamu mu ngalin-
gali ko mu vaokoto valeanaia na toa
leana za na miu rangerange, beto mu
vatavitini na gigalaina na nyorogua
tana Tamaza za na leana.
6 Na gigalaina na nyorogua tana
Tamaza za mu vatavitini na kopu
muledigamu pana ikerena, na kopu
muledigamu pana ikerena za mu
vatavitini na turu vangaju pana tap-
ata. Na turu vangaju za mu vatavitini
na toa pangagana na Tamaza.
7 Na pangagana na Tamaza za mu
vatavitini na varitamatazi, beto ko
na varitamatazi za mu vatavitini na
variroqu.
8 Ura vei mari kole tadigamu beto
vei muna izongo vamotaria gamu ria
na toa ari, za pala munake qaqa beto
munake egoroni na miu gigalaina na
nada Bangara i Jisu Karisito za gamu.
9 Ura na tinoni za qaqani na za-
kazava vei ari za zake batabata ko
za papaka nana dogodogoro, beto ko
za tori muma pale tu aza za ria nana
sela koledi za qari toi tavulaza tu.
10 Ko zara za vei, ka viza tavi-
tiqu, ko mu podeke vitivitigia ko mu
gilagila valeania za na ginuana za
kukugamu beto za mijatagamu na
Tamaza. Ko vei muna roitidi gamu
ria na roiti ari nari za pala munake
boka tatupe pana miu rangena na
Karisito za gamu.
11 Ko na vuana na miu podepodeke
lavata za pala muna tekua gamu za
na vinamalumu zozotona ko muna
lugea za na binangara kole jolana ta
nada Bangara beto na inaalo i Jisu
Karisito.
12 Ko za vei za nake zavana gamu
tori gilagilaimiu tu beto gamu tori
turu vamauru tu za pana vari-
vagigalai zozotona gamu izongia
za gamu, ba ara za manake beto
varoquroqudigamu za na zakazava
ari.
13 Qa rove veini na qua roiti ara ani
ko tonai qa korapa toaqua za man-
ake beto varoquroqudigamu ria na
zakazava ari ko muke mumadi.
14 Ura qa tori gilagilai tu za na
rane mana taloi za nake zovaina beto
mina kamu, vei tugu za tori vakabere
vaniziu tugu na nada Bangara i Jisu
Karisito.
15 Ara mana podepodeke vitiviti-
gia pana qua kutikuti ko pana liguna
mana taloi ara ba munake roqu mu-
madi gamu ria na zakazava ari.

Na Malakapi tana Karisito za Tadogoroni Mata

16 Ura nake vavakato leleadi gob-
ogorodi za gami tutiria gami na
tinoni tagarunumami totonai gami
ule vadigamu za na veveina na neqi
beto na mule lame ta nada Bangara

i Jisu Karisito. Goto gami batini matamami zozoto za nana neqi aza.
17 Ura gami gami korapa tugu za totonai za tekua aza za na vinalavata beto na malakapi pana tana Tamaza na Tamada. Totonai za na mamalaingi tana Tamaza lavatana jola za ari za gua vei, Na Tuqu Makaina aza qa qera vitivitigini ara ani, za gua.
18 Ko na mamalaingi gami nongoria gami ani za lagere vei pa noka tonai gami kole suvere tavitia aza pa batu kubo madina.
19 Ko za vei aza za gami gami vazozoto vitivitigia za na nongoro qari pojai ria na tinoni korokorotai pa moa. Ko za vei za pala muna tatoka valeana za gamu vei munake dogoro kipuni gamu za na paranga tadiria na tinoni korokorotai. Na paranga tadiria na tinoni korokorotai aza za vei na juke za vakaberia na kota rorodomona pa bulomiu tinganai mina kabere vei tonai za zae na volavolaza rane beto za zagere na seru rane pana volavolaza.
20 Ba ani za na roquroqu za poreveveina ko mu gilagila valeania ani. Kepore maka korokorotai pana Kutikuti Tabuna za tavalotu pana nana ruvaruvata gu makana na tinoni.
21 Ura kepore za maka korokorotai za votu lame pana nana nyorogua gu makana na tinoni, goto na Ongu Tabuna tu za gaitiria ria na tinoni beto za qari poja votudi ria na nongoro qari lagere vei tana Tamaza.

2

Ria na Tinoni Varivagigalai Sekesekedi
(Jiudasi 4-13)

1 Ego ria na tinoni korokorotai sekesekedi ba qari votu lame tugu za pa varikorapaidi ria na tinoni Izireli pa moa, maka moqaza vei tugu ria na tinoni varivagigalai sekesekedi ba pala mari votu lame tugu za pa varikorapaimiu gamu. Ria za pala mari peki varivagigalai golomodi ria na varivagigalai sekesekedi beto na varinganguludi beto ko pala mari kilu pale za na Bangara lavata aza za tori pajukuria tu pana dia toa sela. Ko tonai mari vei zara ria za mari teku taridi makadi za na vinakilasa.
2 Ko zokudi ria qari gigala muledi na tinoni tana Karisito qari gua za pala mari tutia za na uana lulasana tadiria, ko pana zona vei zara za na nongoro leana aza na zona zozotona za pala mina tapoja vikevikere.
3 Beto ko pana ginuana qari nyonyorogua izizongodia gu za pala mari roiti votudi ria na zoku varivagigalai nyonyoravadi ko mari tekuria za na miu poata. Ba na varituti tadiria za za tori tavanaqiti vakole tu pa moa tu beto ko na vinakilasa tana Tamaza mari gozoria ria za tori korapa tu adonoria.
4 Ura gamu ba gamu tori gilagilaimiu tu za na Tamaza zake kole gu dogodogoronana za tadiria na mateana tonai qari roitini na sela. Goto za gona goredi pa heli.*
5 Beto zake kole gu dogodogorianana gu aza za na kasia guguzu pa moa, goto za vadururu paledi aza ria na tinoni ikikeredi tonai. I Noa gu za kole taraeni na tuvizi beto ko ari ka vitu tinoni gu mule za qari tavasare.
6 Beto ria na guguzu pa Sodomo pa Qomora za vaganidi na iku aza ko qari peluku kau betodia tu. Ko aza za na vinapadapada vinabalau tadiria mari toani na toa ikikerena.
7 Ko na Tamaza za aloa i Loti aza maka tinoni tuvizina. I Loti zake tavaraguani za na toa lulasana tadiria na tinoni ikikeredi pa varilivutaina.
8 Na tinoni tuvizina aza za suvere tavitiria ria na tinoni ikikeredi. Ko doru rane na nana toa tuvizina za kole gozororia aza za na vitigi takulanga tonai za batiria beto za non-

* **2:4** Na paranga Qiriki za tapeluku heli ani za na Tatarusi, ko pa Vinaego Koregana pani gu za kole na paranga aza. Pana tadiria na tinoni Qiriki za pa Tatarusi za na ia pa kauruna pa hedisi (ketakoi na ia tadiria na tinoni ukedi), ko pa Tatarusi qari tavakilasa ria na tinoni ko ketakoi qari tapiu vakole pa leo rorodomona ko mari adonia na vinakilasa.

gorodi na dia roiti ikikeredi.
9 Ko na Bangara za gilagilainana
aza mina roiti vei ko mina teku vo-
tudi pana tapata ria na tinoni tu-
vizidi, beto za gilagilainana aza mina
roiti vei ko mina vatananiria na
vinakilasa za ria na tinoni ikikeredi
tinganai mina kamua na rane var-
ituti.
10 Ko ria qari varivagigalaidi na
nongoro sekesekedi za na tinoni qari
toadi na toa lulasana beto ko qari
vakepore veveinaia za na neqi tana
Tamaza.

Ria na tinoni ari za qari juju batudi
beto qari tututidia roquroqu makadi
ko qarike matagutu poja vikevikere-
ria ria na zakazava madidi jola.
11 Ba ria tu na mateana qari neqi
jola beto qari viva joladi ria na
tinoni varivagigalai sekesekedi ari
ba qarike tuma vamoroanaria pana
moena na Bangara ria na zakazava
madidi ari.
12 Goto ria na tinoni varivagigalai
sekesekedi ari za qari vei na manugu
mademade nenedi za kepore na
roqudi. Ko na ginuana za qari podo
ko mari gozoria tugu na uke ria. Qari
poja vikevikereria ria na zakazava
qarike gilagila valeanaria ko ria za
pala mari tapipiara vei tugu ria na
manugu ari,
13 beto pala mari gozoro taleni
vitigi ria za ria na vitigi qari roiti
laodi pana tadiria na tinoni. Qari
dogoro veini na zakazava varivaqer-
ana za na kole roroitidi pana rane
kabere lavata ria na roiti ikikeredi
za vaqerai na dia toa tini. Ria za
qari vei na opopu ko na dia uana za
paji totonai qari somana tavitigamu
gamu pana miu vavolo. Za lingiria
tu ria za na kole tututiria na dia zona
ikikeredi.
14 Qari nyorogua laoria ria doru
reko qari batiria beto qarike no-
goto roitini na sela. Qari valoposo-
ria ria na tinoni zake neqi na dia
rangerange. Qari izongia na bulo
za morutu valeani na nyonyoroguadi
ria na zakazava. Na tinoni tamijatadi
ria.
15 Ria za qari loi pale na zona tuviz-
ina ko qari rerege vapiru. Qari tutia
za na zona ti Balamu na tuna i Beo.
I Balamu za nyorogua izizongonana
pana zona ikikerena,
16 ba za tatoke taleni aza za nana
roiti ikikerena za kole roquroqua ko
mina roitini za gua. Ko na dongiki
tu za tabu paranga ba za paranga
votu toa vei na tinoni ko za vanogotia
za na duviduvili ti Balamu na tinoni
korokorotai.

17 Ria na tinoni varivagigalai seke-
sekedi ari za qari vei na vuvugu pie
pidilina beto na pauku za ivu vajola
pale na gava. Ko za tavanaqiti vadi
ria na tinoni ari za na rodomo ku-
nikunina.
18 Qari paranga vapotopoto
batikere beto qari roitidi ria na
nyonyorogua ikikeredi qari vaqerai
na toa tini ko qari bako vakatapa
muleria pana sela ria qari koni uku
loia na toa ikerena.
19 Qari taringutinguti vakole vadi
na toa taruvatana ria na goto tinoni
ba ria makadi za qari korapa pinauzu
pana dia uana varipiarai. Ura gita
na tinoni ko na nana pinauzu gu na
zakazava zake vangongogita.
20 Ko ria na tinoni qari tori uku
loi pale mae tu za na toa pajina pa
kasia guguzu tonai qari gilagilai na
nada Bangara beto i Jisu Karisito aza
za alogita beto za qari tapiuni mule
na sela ko za vapinauzuria mule na
sela, nari za na toa qari toani pana
totozo liguligu za ikere jolani na dia
toa pana totozo momoe.
21 Na Tamaza pala mina vakilasa
valeanaria za ari, ko vei barike gi-
lagilai ria na zona tuvizi za bi leana
jolani qari tori gilagilai tu beto za qari
balinga loi pale za na garunu liosona
qari tavavanauni.
22 Na toa tadiria za uleni gu za na
zozotona na paranga gigigalai zozoto
ani, ari za gua vei, <<Na sie za gabala
mule gania na luana makana, beto na
borogo za koni iu valioso za lao titolo
ovovanana pa nyenyelakana,>> za
gua.

3

Na Mulelamena na Bangara

1 Ka viza baere leana, na qua leta
vinaori lao tadigamu ani. Pana kori
doru qua leta za qa podekia vangalin-
galia ara za na miu roquroqu leana
ko muke mumadi ria na zakazava ari
qa gua.
2 Ara qa nyoroguani ko mu vakoiti-
tiria gamu ria na paranga peran-
gaina tu qari pojaria ria na tinoni ko-
rokorotai beto ria na garunu qari ule
vadigamu ria na tinoni tagarunudi
totonai qari vavakato vadigamu na
veveina nada Bangara aza za alogita.
3 Za poreveveina jola za gamu
mu vakoititiria za ari. Pana rane
vinabetobetodi za pala mari lame
ria na tinoni vavalededi qari tututia
na dia nyorogua ikikeredi ko mari
vavalededigamu za gamu.
4 Pala ari mari paranga vavalede
veidigamu, <<Beko za tori taringutinguti
vakolea tu za pala mina mule lame za
gua,>> uve? Ba zake gore votu tu za
na taringutinguti aza! Ria na tamada
za qari toi uke kenidia tu ba kepore
tu maka za bi soga. <<Doru zakazava
za qari kopa kole veidia tugu qari
kole vei pa podapodalaina tonai za
tavapodaka na kasia guguzu!>> mari
gua.
5 Ba qari daidia roqu vakoinonoa
ria za na ginugua ani. Pa totozo pa
moa za paranga gu na Tamaza za qari
podaka votu ria na oka, beto na kasia
abana za podaka votu pa kolo ko za
kole livutia na kolo.
6 Beto ko na kolo tugu za piaria za
na kasia guguzu aza.
7 Ko pana maka moqaza paranga
tugu aza za qari korapa takopu ria na
oka beto na kasia abana koviria, ko
qari korapa tavanaqiti vani na iku.
Ko na oka beto na kasia abana za
pala mina ganiria na iku pana rane
varituti tonai mari tavakilasa ria na
tinoni ikikeredi.
8 Ba muke roqu mumani gamu za
maka zava ani, ka viza baere leana.
Pana tana Bangara za na kakazana
na totozo za kepore veveina. Pana
tana Bangara maka rane za vei maka
vuro aoro beto maka vuro aoro za vei
maka rane gu.
9 Na Bangara zake korapa vav-
abongini za na vagore votuna
na nana taringutinguti vei qari
roverove veini za vei qari gua ria
kaki tinoni. Goto aza za korapa
peki adonogamu gu za gamu ura
zake nyoroguani aza za maka tinoni
bi uke. Ba ria doru tinoni za za
nyorogudi aza ko mari gabala loi pale
na dia sela.
10 Ba mina lame vasiboro vei maka
tinoni ikikona za na rane mule lame
tana Bangara. Pana rane aza na oka
mina murimuri tonai mina tanon-
goro za na ovangana na qalalana na
iku. Beto ko na zakazava pana oka
mari tavurungu ko mari tapiara pale
pana iku, beto na kasia abana beto
doru zakazava qari taroiti pa kora-
pana za mari murimuri manyao be-
todia.
11 Ego gamu tori nongoria tu gamu
za pala doru zakazava za mari tapi-
ara vei zara, ko za vei za gamu gilag-
ilaimiu ae muna toa goto vei gamu.
Mu toani na uana liosona beto na
pangagana na Tamaza
12 totonai gamu korapa adonia
za na rane tana Tamaza ko mu
vasiqasiqaraia na lamena na rane
aza. Pana rane aza za mina taqalala
ko mina vurungia na iku za na oka
ko doru maka zava za mari nyoro
maragutu betodia.
13 Ba gita za taqe korapa adonia
aza za taringutinguti vakole vadigita
na Tamaza. Za taringutinguti vakole
vadigita aza za na oka koregana beto
na kasia abana koregana, ketakoi za
kole na tuvizi tana Tamaza.
14 Ko zara za vei za, ka viza baere
leana, totonai gamu korapa adono-
ria gamu za ari za mu podeke vi-
tivitigia ko mike tabata maka opopu
pana miu toa beto muke roitini maka
sela muna boka tajutuni pa moena na
Tamaza beto mu suvere bule tavitia
aza.
15 Na Bangara za korapa adono
vamomozo, ko na totozo za korapa
adono vamomozo aza za mu dogoro
veini na totozo za korapa vadigamu

gamu ko mu taalo za gua. Ko i Paula
na turada pana tana Karisito ba za
tori kuti lao vadigamu tu pana gigalai
za vani na Tamaza za na veveina na
mule lame tana Bangara.
16 Ko ani za tori pojai tu aza pana
doru nana leta tonai za pojai na
veveina na lame tana Bangara. Kole-
dia ria kaki zakazava pana nana leta
qarike munyala na vakaberedi ko
ria na tinoni rururadi beto ria zake
matua na roqudi za qari ruvata va-
piruria ria na zakazava ari. Beto ko
kaki kutikuti pana Kutikuti Tabuna
ba qari veidi tugu. Ko na dia roiti vei
tugu aza za qari korapa teku taridi na
vinakilasa pana rane varituti.
17 Ko zara za vei za, ka viza
baere leana, gamu tori gilagilaimiu
tu gamu za vei ari. Ko mu kopu
muledigamu makamiu beto ria na
tinoni ikikeredi marike toka va-
pirugamu keta mari valotugamu.
18 Mu toa zae pana variroqu var-
ialona beto na gigalaina na nada
Bangara beto na nada inaalo i Jisu
Karisito. Aza za ta vatarazaea beto ta
valavatia koviria, beto ko mi kamua
na kamua. Agua.

I Jone Momoe

Na Paranga Toana

1 Aza na toana pa podapodalaina,
aza gami nongoria, aza gami batini
matamami, aza gami dogoria beto
ria na limamami qari ulia- aza na
veveina na paranga toana za gami
kuti lao vadigamu gamu.
2 Na toa aza za bola votu beto
gami za gami batia, ko gami pogozia
na vavakatona beto gami vavakatoni
tadigamu za na toa jola. Ko na toa jola
aza za kole tana Tamana beto za bola
votu tadigami.
3 Ko aza gami batia beto gami
nongoria za gami korapa vavakato
vadigamu gamu, ko gamu ba mu
makarai baeregami gami gua. Ko
na makarai varibaere tadigita za na
lame veina tana Tamaza na Tamada
beto ti Jisu Karisito na Tuna.
4 Gami kuti laoni tadigamu gami za
na nongoro ari, ko na nada qera mi
okoto gami gua.

Na Tamaza za na Kabere

5 Ego ani za na nongoro gami
nongoroni tana Karisito ko gami
ule vadigamu gamu: na Tamaza za
na kabere beto na rodomo za zake
izongo kole tana.
6 Vei tabe paranga za gita taqe
makarai baeria gita za na Tamaza
tabe gua, ba beto tabe rerege tu pa
rodomo za gita, nari za taqe sekeseke
ko taqeke roitini na zozoto za gita.
7 Ba vei tana rerege pa kabere vei
tugu aza ba za suvere pa kabere, nari
za taqe makarai varibaere za gita
beto na orunguna i Jisu na Tuna za
valiosoria ria dorudi nada sela.
8 Vei tabe paranga za gita zake kole-
gita na sela tabe gua, nari za taqe
vasiana muledigita makada beto ko
na zozoto zake kolegita.
9 Vei tana ule votudi tana Tamaza
ria na nada sela nari na Tamaza za
na tarangena beto na tuvizina, ko
aza mina vulazaria ria nada sela beto
mina valiosoria dorudi nada roiti
ikikeredi.
10 Vei tabe paranga za gita taqeke
sela tabe gua, nari za taqe veini maka
tinoni sekesekena gita za na Tamaza
beto ko na nana paranga zake kole
tadigita za vei.

2

I Jisu Karisito na nada Varitokai

1 Ka viza qua koburu, na vavanau
ani za qa kuti lao vadigamu ko gamu
muke sela qa gua. Ba vei bari sela
za kaki nari za taqe izongia gita za
na varitokai za turu vadigita tana
Tamana, ko na varitokai aza i Jisu
Karisito na tinoni tuvizina.
2 Aza za na vavavui garona za vu-
lazaria ria nada sela, ko nake sela
tadigita gu makada ba tana kasia
guguzu doruna.
3 Ego ari vei beto taqe gilagilai gita
za taqe gilagilai aza: vei tana kopudi
gita ria na garunu tana.
4 Aza za paranga, <<Ara qa gilagi-
laiqua aza!>> za gua, beto zake kop-
udi za na garunu tana, nari za na
tinoni sekesekena aza beto na zozoto
zake kolea aza.
5 Ba aza za kopuni na paranga tana
za na variroqu tana Tamaza za okoto
za tana tinoni aza. Ko ari vei beto
taqe gilagilai gita za taqe toa tana za
gita:
6 aza za pojai za togaza tana za gua
za mi toa vei tugu za toa vei i Jisu.

Na Vavanau Koregana

7 Ka viza baere leana, nake garunu
koregana za qa korapa kuti lao
vadigamu ara, goto na garunu kolena
aza gamu tori izongia tu pa podapo-
dalaina. Ko na garunu kolena ani za
aza na nongoro gamu tori nongoroni
tu gamu.
8 Ba na garunu koregana tugu za
qa kuti lao vadigamu ara, aza na
zozotona za kole tana Karisito beto
tadigamu. Ura za korapa jola keni-
nana za na rodomo, beto na kabere
zozoto za tori korapa tu tolanga.
9 Aza za paranga za korapa suvere
pa kabere za gua ba zake tavaraguani
aza za na taina za za korapa suvere
pa rodomo aza kamua pa totozo ani.

10 Aza za roquroqua na taina za
za suvere pa kabere aza, ko kepore
za maka zakazava varivatatupe za
kolea aza.
11 Aza zake tavaraguani na taina za
za korapa suvere pa rodomo beto za
rerege pa rodomo aza, ko zake gilag-
ilai aza za ketakoi za korapa rerege
lao vei ura na rodomo zake vabata-
batai na matana.
12 Ka viza qua koburu, ara qa
korapa kuti lao tadigamu ura na
Tamaza za tori vulazaria tu na miu
sela pana laena na roiti za roitini na
Karisito.
13 Ka viza tamaqu, ara qa kuti lao
tugu tadigamu ura gamu tori gilagilai
tu gamu za aza za kole pa podapo-
dalaina. Ara qa kuti lao mutugu za
tadigamu, gamu na tinoni koreko-
regamiu, ura gamu tori vakilasia tu
gamu za na kutana nikerena.
14 Ka viza qua koburu, ara qa kuti
lao tadigamu ura gamu tori gilagi-
lai tu gamu za na Tamada pa noka.
Ka viza tamaqu, ara qa kuti lao
tadigamu ura gamu tori gilagilaimiu
tu gamu za aza za kole pa podapo-
dalaina. Ara qa kuti lao tadigamu,
gamu na tinoni korekoregamiu, ura
gamu matua pana miu rangerange
beto na paranga tana Tamaza za
togaza tadigamu, beto ko gamu tori
vakilasia tu gamu za na kutana niker-
ena.
15 Muke roquroqua na kasia
guguzu babi ria na zakazava pa kasia
guguzu. Na tinoni za roquroqua
na kasia guguzu za zake izongia na
variroqu tana Tamaza na Tamada.
16 Ura doru uana tana kasia guguzu
vevei na nyonyorogua tana tini, na
nyorogua tana mata, beto na uana
vavatarazae mule, za nake koko lame
veidi tana Tamada goto na nana gu
na kasia guguzu.
17 Na kasia guguzu beto na nana
nyonyorogua za mari murimuri; ba
na tinoni za roitini na nyorogua tana
Tamaza za mina toa jola kamua na
kamua.

Na Kana tana Karisito

18 Ka viza tuqu, na totozo betobe-
tona ani. Gamu tori nongoronimiu
tu gamu za na kana tana Karisito
za pala mina lame. Ko koviria za
qari tori lame tu za kubo kana tana
Karisito. Ko za vei aza za taqe gilag-
ilai gita za na totozo betobetona ani.
19 Ria na kana tana Karisito za na
koko veidi tadigita ba nake somanadi
zozoto tadigita ria. Ura vei bi na
somanadi tadigita ria, nari za bari
korapa suvere tavitigita tu gita. Ba na
dia taloi keni za ule votuni za ria doru
za nake somanadi tadigita.
20 Ba gamu gamu izongia na
vuva vinamadi tana Ongu Tabuna
ko gamu doru gamu tori gilagila
valeaniamiu tu za na zozoto.
21 Qa kuti lao tadigamu ara, nake
pana ginugua vei gamu gamuke gi-
lagilai na zozoto za. Ba ura gamu za
gamu tori gilagilai tu aza, beto gamu
gilagilaimiu za doru maka sekeseke
za nake koko lame veidi tana aza na
zozotona.
22 Ko, i zei za na tinoni sekesekena?
Na tinoni sekesekena za aza tugu
na tinoni za kilu paleni i Jisu za na
Karisito. Aza za na kana tana Karisito
ura za kilu paleni aza za na Tamaza
Tamana beto na Tuna.
23 Na tinoni za kilu paleni na
Tuna za zake izongia tugu vei za na
Tamana. Na tinoni za ule votuni na
Tuna za izongia tugu vei aza za na
Tamana.
24 Gamu za aza gamu nongoria
pa podapodalaina za mi togaza
tadigamu. Vei mina togaza tadigamu
za aza gamu nongoria pa podapo-
dalaina, nari za gamu ba muna
togaza tana Tuna beto na Tamana.
25 Ko ani za na taringutinguti za
taringutinguti vakoledigita aza: na
toa jola.

26 Ara qa kuti lao vadigamu za na
zakazava ari na veveidi ria qari ny-
orogua toka vapirugamu.
27 Ba gamu na vuva vinamadi
gamu izongia tana za tori togaza
tu tadigamu, ko kepore laona za
ria kaki goto tinoni varivagigalai
mari vagigalaigamu mule. Goto

na vuva vinamadi tu tana za vagigalaidigamu na veveidi doru maka za, ko ria za vagigalaidigamu aza za na zozoto, nake sekeseke. Aza za vagigalaidigamu za gamu, ko mu togaza tana.

Na Koburu tana Tamaza

28 Ko, ka viza qua koburu, koviria mu togaza tana ko ta varene tonai mina bola votu beto take keani aza tonai mina mule lame.
29 Gamu gamu gilagilai za aza za na tuvizi, ko mu gilagila valeania gamu za ria doru qari roitini na tuvizi za qari podo tana.

3

1 Mu vainongoroni ani gamu ko! Za vavagua jola za na variroqu tana Tamada, ko taqe tagigala na koburu tana Tamaza za gita ko gita za na koburu tana Tamaza za koviria. Na kasia guguzu zake gilagilai za gita za na koburu tana Tamaza, ura na kasia guguzu zake gilagilai za na Tamaza.
2 Ka viza baere leana, koviria na koburu tana Tamaza za gita, ba na Tamaza za oqoro vakabere vadigita za ae tana tinoni vevei za gita. Ba taqe gilagila valeania za tonai mina bola votu na Karisito za gita za pala tana dogoro vei aza, ura pala tana dogoria za na Karisito zozoto.
3 Na tinoni za vatogazia tana Karisito za na nana gelegele ani ko za gelegele valeanani za na totozo uka riza za za valioso muleni makana, maka moqaza podeke vei na Karisito za lioso.
4 Na tinoni za roitini na sela za za maja vavanau, ura na sela za aza tugu na maja vavanau.
5 Gamu za gamu gilagilai za na Karisito za bola votu ko za pogozo pale na sela, ko tana kepore za na sela.
6 Ko na tinoni za togaza tana za zake sela. Goto na tinoni za sela za oqoro batia za aza beto za oqoro gilagilai aza.
7 Ka viza qua koburu, mu kopu ko marike toka vapirugamu ria na tinoni. Na tinoni za roitini na tuvizi za tuvizi, maka moqaza podeke vei tugu na Karisito za tuvizi.
8 Na tinoni za roitini na sela za na nana na bangaradi na tomete, ura na bangaradi na tomete za sela podalai pa podapodalaina tu. Ko na ginuana za bola votu na Tuna na Tamaza za vei ko mi piara paledi ria na roiti tana bangaradi na tomete za gua.
9 Na tinoni za podo tana Tamaza za zake roitini na sela, ura na kiko toa tana za togaza tana. Beto na tinoni aza za zake boka sela ura aza za tori podo tu tana Tamaza.
10 Ari za vei beto za kabere za ari zei za na koburu tana Tamaza beto ari zei za na koburu tana bangaradi na tomete: na tinoni zake roitini na tuvizi beto zake roquroqua na turana za nake tana Tamaza aza.

Mu Makarai Variroqu

11 Ura ani za na nongoro aza gamu tori nongoria pa podapodalaina tu: gita za ta makarai variroqu za gua.
12 Take vei i Keni. Aza na nana na kutana nikerena ko za vaukea na taina makana. Ko na za ginuana beto za vaukea i Keni za na taina? Ura i Keni za ria na nana roiti za na ikikeredi goto na roiti tana taina za na tuvizidi.
13 Ka viza turaqu, muke gabara vei minake tavaraguadigamu na kasia guguzu.
14 Gita taqe gilagilai za taqe loia na uke ko taqe tori tekua tu na toa ura taqe roquroquria ria na turada. Na tinoni zake variroqu za togaza pa uke.
15 Aza zake tavaraguani na taina za na tinoni varivuke aza. Ko gamu gilagilaimiu gamu za na tinoni varivuke za zake izongia na toa jola.
16 Ari vei taqe gilagilai gita za na variroqu: ura i Jisu Karisito za vadigita na nana toa makana. Ko gita ba za pada tugu ko tana vadi ria na goto turada za na nada toa.
17 Na tinoni za izongia na izizongo tana kasia guguzu ani beto za batianana za maka turana za varivasevi ba za pate vauku paleni tana za na bulona, nari za ae vei beto mina

boka kolea na vairoqu tana Tamaza aza?
18 Ka viza qua koburu, take variroqu pa paranga babi pa mamalaingi gu, goto tavagore votua tu pa roiti beto pa zozoto za nada variroqu.

Na nada Rangerange pa Moena na Tamaza

19 Ko taqe variroqu pa roiti beto pa zozoto za gita ko vei za taqe gilagilai za taqe izongia na zozoto beto ko na buloda ba mina manoto tonai tana turu pa moena na Tamaza.
20 Vei mina pitugita za na buloda makada, nari za taqe tori gilagilai tu gita za na Tamaza za lavata jolani na buloda ko aza za gilagila betoria doru zakazava veveida gita.
21 Ka viza baere leana, vei minake pitugita za na buloda makada, nari za taqe varene pa moena na Tamaza za gita.
22 Ko doru maka zakazava taqe tepai za taqe tekudi tugu tana, ura taqe kopudi na garunu tana beto taqe roitidi za vei za vaqerai aza.
23 Ani za na garunu tana: gita tavazozotoa na izongona i Jisu Karisito na Tuna beto ta makarai variroqu, ko aza na garunu za vadigita aza.
24 Na tinoni za kopuni na garunu tana za za togaza tana, beto aza za togaza tugu tana tinoni aza. Ko ari vei taqe gilagilai za aza za togaza tadigita: ura za vadigita na Ongu Tabuna.

4

Na Ongongu Zozoto beto na Ongongu Sekeseke

1 Ka viza baere leana, muke vazozotoria doru ongongu qari lame, goto mu podekeria tu na ongongu ko mu gilagilai za vei bi na koko lame veidi tana Tamaza za babi dai. Ura zoku ria na tinoni korokorotai sekesekedi qari tori votu lao tu pa doru kota pa kasia guguzu.
2 Pa zona vei ani za muna gilagilai gamu za na Ongonguna na Tamaza: aza na ongongu za ule votuni na podo masa na orungu ti Jisu Karisito za na koko veina tana Tamaza aza.
3 Goto na ongongu zake ule votuni i Jisu nari za nake koko veina tana Tamaza aza. Aza za na ongonguna na kana tana Karisito. Aza za na ongongu gamu tori nongoroni tu na veveina pala mina lame qari gua, ko koviria za tori korapa tu pa kasia guguzu aza.
4 Ka viza qua koburu, na nana na Tamaza za gamu ko gamu tori vakilasaria tu gamu ria na tinoni korokorotai sekesekedi. Ura na Ongongu za kole tadigamu za neqi jolani za na ongongu za kole tadiria na tinoni pa kasia guguzu.
5 Ria na tinoni korokorotai sekesekedi za nana na kasia guguzu, ko qari parangadi gu ria na zakazava pa kasia guguzu, beto na kasia guguzu ba za nongororia ria.
6 Goto gita za nana na Tamaza, ko na tinoni za gilagilai na Tamaza za vainongoro lame tadigita. Goto aza nake tinoni tana Tamaza za zake vainongoro lame tadigita. Ko pa zona vei ani tana boka dogoro pikataria gita za na Ongongu zozotona beto na ongongu sekesekena.

Na Tamaza Variroqu

7 Ka viza baere leana, aria ko ta makarai variroqu, ura na variroqu za koko veina tana Tamaza. Ko na tinoni za variroqu za podo veina tana Tamaza beto za gilagilai za na Tamaza.
8 Na tinoni zake variroqu za zake gilagilai za na Tamaza, ura na Tamaza za na Tamaza variroqu.
9 Ari za vei beto za bola votu tadigita za na variroqu tana Tamaza: na Tamaza za garunu lagereni pa kasia guguzu na Tuna Makai, ko ta toa gita za gua.
10 Ani za na variroqu: nake gita mae taqe roquroqua za na Tamaza, goto aza tu mae za roquroqugita beto za garunu lagereni na Tuna ko aza za na vavavui garona za vulazadi na nada sela.

11 Ka viza baere leana, zara za
roquroqu veidigita za na Tamaza ko
gita ba ta makarai variroqu.
12 Kepore maka tinoni za tori do-
goria mae tu za na Tamaza; ba vei
tana makarai variroqu za gita, nari
na Tamaza za togaza tadigita beto na
nana variroqu za okoto tadigita.
13 Ari vei beto taqe gilagilai gita za
gita taqe togaza tana Tamaza beto ko
aza za togaza tadigita: ura aza za tori
vadigita tu na nana Ongongu.
14 Beto ko gami za gami tori dogoria
tu beto gami pogozia na vavakatona
za na Tamaza Tamana za tori garunu
lagereni tu na Tuna, ko na Tuna aza
za na inaalo tana kasia guguzu.
15 Na tinoni za ule votuni za i Jisu
za na Tuna na Tamaza za gua, za
na Tamaza za suvere tana tinoni aza
beto na tinoni aza za suvere tana
Tamaza.
16 Beto gita taqe tori gilagilai tu
beto taqe vazozotoa za na variroqu
tana Tamaza za lame tadigita.

Na Tamaza za na Tamaza variroqu,
ko na tinoni za togaza pa variroqu za
togaza tana Tamaza beto na Tamaza
za togaza tana.
17 Ko ari vei beto za okoto tadigita
za na variroqu ko ta varene pa rane
varituti, ura aza tugu za vei aza za
gita ba taqe toa vei tugu aza pa kasia
guguzu ani.
18 Na matagutu za zake kole
varisomanai tana variroqu, goto na
variroqu okotona za adu votu paleni
za na matagutu, ura na matagutu za
kole tavitia na vinakilasa. Na tinoni
za matagutu za oqoro izongia za na
variroqu okotona.

19 Taqe boka variroqu za gita ura
aza mae tu za roquroqu momoegita.
20 Na tinoni za paranga, <<Ara qa
roquroqua za na Tamaza!>> za gua,
beto zake tavaraguani na taina za aza
na tinoni sekesekena gu aza. Ura
na tinoni zake roquroqua na turana
aza za batini matana, nari za ae vei
beto mina boka roquroqua aza za na
Tamaza aza zake batini matana?
21 Ani za na garunu za vadigita na
Karisito: na tinoni za roquroqua na
Tamaza za mi roquroqua tugu vei na
turana.

5

Na nada Rangena na Tuna na Tamaza

1 Na tinoni za vazozotoa i Jisu za
na Karisito za gua za na podona tana
Tamaza aza. Ko na tinoni za roquro-
qua aza za varivapore za za roquro-
qua tugu vei na tuna za vaporea.
2 Ari vei taqe gilagilai gita za taqe
roquroquria ria na koburu tana
Tamaza: tonai taqe roquroqua za na
Tamaza beto taqe roitini na garunu
tana.
3 Ani na ginuana na variroqu tana
Tamaza: ko gita ta kopudi na garunu
tana. Ko ria na garunu tana za nake
tapatadi,
4 ura doruna qari podo tana
Tamaza qari tori vakilasia tu za
na kasia guguzu. Ko na nada
rangerange za na neqi za vakilasia
za na kasia guguzu.
5 I zei za na tinoni za vakilasia na
kasia guguzu? Kepore mutugu goto
aza tugu na tinoni gu za vazozotoa na
Tuna na Tamaza i Jisu.

Na Zozotona na Vavakato tana Tamaza

6 I Jisu Karisito za aza za lame pana
kolo beto pana orungu. Ko nake pana
kolo gu makana aza za tapaputaisoni
goto pana orungu tugu vei aza za
nyoa tonai za uke. Ko na Ongongu
makana za uleni za na vavakato ani,
ura na Ongongu za na zozoto.
7 Ko ari kue qari uleni za na
vavakato:*
8 na Ongongu, na kolo beto na
orungu. Ko ari kue maka gu za na dia
vavakato.
9 Vei tana boka vazozotoa gita
za na vavakato tadiria na tinoni,
nari na vavakato tana Tamaza za

* **5:7** Kaki kutikuti nake loka pa moadi za ari za gua vei na pikata 7: Ko ari kue qari uleni za na vavakato pa noka: na Tamana, na Tuna beto na Ongongu Tabuna, beto ari kue ari za maka. Beto ari kue qari uleni na vavakato pa pezo:

poreveveina jola. Ko ani za na vavakato tana Tamaza aza za tori vavakatoni tu na veveina na Tuna.
10 Na tinoni za vazozotoa na Tuna na Tamaza za izongia na vavakato zozotona pa nana toa. Na tinoni zake vazozotoa na vavakato tana Tamaza za vasekea za na Tamaza, ura zake vazozotoa na tinoni aza za na vavakato tana Tamaza na veveina na Tuna.
11 Ko ani na vavakato aza: na Tamaza za tori vadigita tu na toa jola, ko na toa ani za kole tana Tuna.
12 Na tinoni za tekua na Tuna za izongia za na toa ani, goto na tinoni zake tekua na Tuna na Tamaza za zake izongia za na toa.

Na Paranga Vinabetobetona

13 Dorudi ari za qa kuti laodi ara tadigamu ko gamu mu gilagila valeania za gamu izongia na toa jola za gamu za gamu vazozotoa na izongona na Tuna na Tamaza qa gua.
14 Ko ani za taqe vareneni gita pa moena na Tamaza: tonai na za tabe tepai aza za tutia na nyorogua tana, nari za aza za nongorogita.
15 Ko vei tana gilagilai za doru maka za taqe tepai za aza za vadigita gu, narie za taqe gilagilai za taqe tekuria gu gita ria na zakaza taqe tepani aza.
16 Vei maka tinoni bi batia maka turana bi roitini na sela aza minake toka laoni pa uke aza, nari mi varavara ko na Tamaza mi vani na toa za na tinoni aza. Na veveidi ria na tinoni qari roitini na sela minake vakamudi pa uke za qa korapa pojaria ara. Goto kolenana za na sela mina boka kamuni pa uke na tinoni. Ara qake pojadigamu ko mu varavarani aza.
17 Doru roiti ikeredi za na sela gu, ba kolenana na sela zake varivakamu pa uke.
18 Gita taqe gilagilai za aza za podo tana Tamaza zake sela, ura aza za podo tana Tamaza za kopuni beto na kutana nikerena zake boka koti vikeria.
19 Gita taqe gilagilai za nana na Tamaza za gita, beto na kasia guguzu doruna za qari kole pa kauruna na neqi tana kutana nikerena.
20 Taqe gilagilai gita za na Tuna na Tamaza za tori lame tu beto za tori vadigita tu na gigalai ko taqe boka gilagilai gita za aza na zozoto. Ko gita taqe kole tana za zozoto- i Jisu Karisito na Tuna. Aza za na Tamaza zozoto beto na toa jola.
21 Ka viza qua koburu, mu uku paledi ria na tamaza sekesekedi.

I Jone Vinaori

Na Podapodalaina na Leta

1 Ara na tinoni matamata qa kuti
lao tamu na tiolata reko tamijatamu
beto tadiria na mua koburu. Gamu
za qa roquroqugamu zozoto, ko nake
ara gu makaqu goto ria doru qari
gilagilai na zozoto ba qari roquro-
qugamu tugu vei za gamu,
2 ura na zozoto za togaza tadigita
beto ko mina kole tadigita kamua na
kamua.
3 Na variroqu varialona, na varirо-
quroqu varitokai, beto na bule tana
Tamaza na Tamada beto ti Jisu
Karisito na Tuna na Tamada za mari
kole somana tadigita pa zozoto beto
pa variroqu.

Na Zozoto beto na Variroqu

4 Ara qa qera vitivitigi ura qa batia
za ria kaki koburu tamu qari tutia na
zozoto, ko qari tutia za aza tugu na
garunu taqe tekua tana Tamada.
5 Ko koviria qa tepago ara ao, na tio-
lata reko: gita ta makarai variroqu.
Nake maka garunu koregana za qa
korapa kuti laoni ara tamu ani, goto
aza tugu taqe izongia pa podapo-
dalaina tu.
6 Ko ani za na variroqu: gita tatu-
tiria za na garunu tana. Na garunu
gamu tori nongoria tu pa podapo-
dalaina za ani: gamu mu tutia na
variroqu.*
7 Ura zoku tinoni varitoka vapiru
za qari tori votu lao tu pa kasia
guguzu. Ria na tinoni ari za qarike
vazozotoa za i Jisu Karisito za lame
toa masa na orungu. Na tinoni za
vei zara za na tinoni varitoka vapiru
beto na kana tana Karisito aza.
8 Mu kopu muledigamu makamiu
ko marike murimuri ria gamu roi-
tidi goto muna tekua tu gamu za na
tabara okotona.
9 Na tinoni za kazopo vajola lao ko
zake togaza pa varivagigalai veveina
na Karisito ani za zake izongia za na
Tamaza. Goto na tinoni za togaza
pa varivagigalai ani za izongia za na
Tamana beto na Tuna.
10 Na tinoni za lame tadigamu ko
zake pogozia za na varivagigalai ani,
za muke vatogai pa ruma beto muke
paranga gozoria.
11 Ura na tinoni za paranga gozoria
aza, za somanadi tugu aza za na roiti
ikeredi tana.

Na Paranga Vinaokotona

12 Qari zoku ria na ginugua qa ny-
orogua kuti laodi ara tadigamu, ba
qake nyorogua vavakatodi pa pepa
beto pa peni. Goto qa gilagila valea-
nia za ara mana lao kamugamu, ko
tonai tu tana varigozoro zozoto nari
za tana kole makarai varivavakato,
ko mi okoto za na nada qeraqera.
13 Ria na koburu tamu ao na lu-
lumami tamijatamu za qari garunu
laoni na dia roquroqu tadigamu.

* **1:6** Pa paranga Qiriki na kipa roverove ani mina boka tapeluku vei ani: gamu mu tutia na garunu.

I Jone Vinaue

Na Podapodalaina na Leta

1 Ara na tinoni matamata za qa
kuti laoni na leta ani tamu Qaiosi na
qua baere leana, ao qa roquroqugo
zozoto.
2 Qua baere leana, na varavara
taqu za ao mu suvere valeana beto
mu toa valeana za vei tugu na on-
gongumu za korapa toa valeana.
3 Ura qa qera vitivitigi ara totonai
qari lamelame ria kaki turada ko qari
vavavakatoni za na zozoto za kole
tamu za vei tugu qu korapa tutia na
zozoto ao.
4 Kepore mule za maka qeraqera
bi lavata jolani za na qeraqera taqu
totonai qa nongorodi ria na qua
koburu qari tutia na zozoto.

I Qaiosi za Tavatarazae

5 Qua baere leana, ao qu tarange
pana roiti qu roiti tokadi ria na tu-
rada beto na tinoni gotodi tu.
6 Ria na tinoni ari qari vavaka-
toni pa ekelesia ani za na veveina na
variroqu tamu. Ko ria na tinoni ari
za leana jola beto za garo tana na
Tamaza za ao mu vatana tokadi pana
dia rererege.
7 Ura na izongona na Karisito za
qari votu laoni ria ko qarike tekua
maka varitokai tadiria na tinoni
rodomo.
8 Ko za vei za gita tugu za pada tana
vatogaria ria na tinoni vevei ari, ko ta
makarai roiti tavitiria ria pa zozoto.

Ari Dioterepezi i Demetiriasi

9 Ara qa tori kuti lao tu tana eke-
lesia, ba i Dioterepezi aza za nyony-
orogua vavaporeveveini makana za
dainana vatogagami gami.
10 Ko tonai mana lame kamu ke-
takoi ara za mana lodaka vani ara
ria na zakaza za roitidi ura gami ba
za vakeza goborodigami na paranga
ikikeredi aza. Ba nake ketakoi gu
za nogoto za, goto za dainana tugu
vei vatogaria ria na turada beto ria
qari nyoroguani ko bari vatogaria ria
na turada qari gua ba za suquturia
tugu beto za iju votu paledi tugu pa
ekelesia.
11 Qua baere leana, muke dogoro
tutia na ikerena goto na leana tu. Na
tinoni za roitini na leana za na nana
na Tamaza; na tinoni za roitini na
ikerena za zake batia na Tamaza aza.
12 Ria doru qari vavakatoni za na
toa ti Demetiriasi za leana jola qari
gua ko na zozoto pana nana toa
ba za ulule makana. Ko gami ba
gami vatamo laoni gu za na mami
vavakato leana na veveina aza, ko
ao ba qu gilagilaimua za na vavakato
tadigami za na zozotona.

Na Paranga Vinaokotona

13 Qari zoku ria na ginugua qa ny-
orogua kuti laodi ara tamu, ba qake
nyorogua vavakatodi ara pa pepa
beto pa peni.
14 Qa gilagila valeania ara za mina
oqoro zovai za pala mana batigo
gu, ko tonai tu tana varigozoro zo-
zoto nari za tana kole makarai vari-
vavakato.
15 Na bule mi somana tamu. Ria na
nada baere ari za qari garunu laoni
na dia roquroqu tamu. Mu okoto
pojadi ria na mami roquroqu ria na
nada baere ketakoi.

I Jiudasi

Na Podapodalaina na Leta

1 Ara Jiudasi maka nabulu ti Jisu
Karisito beto na taina i Jekopi.

Na leta ani za lao tadiria na
takukudi beto na taroqudi tana
Tamaza na Tamada beto na takopu
vasaredi ti Jisu Karisito.

2 Na variroqu varitokai, na bule
beto na toa variroqu mi vonuvonu
tadigamu.

Ria na Tinoni Ikikeredi (2 Pita 2.1-17)

3 Ka viza baere leana, qa kole
ngalingali vitivitigini ko ba kuti laoni
tadigamu ara za na veveina na toa
taalona taqe makarai izongia gita qa
gua, ba koviria za neqi viva tu pa
roququ ara za na roquroqu ko ma
kuti lao za tadigamu ko ma paranga
vaneqineqigamu za gamu ko mu
turu vareneni za na varivagigalai
zozotona veveina na rangerange qari
tori teku vakarovo betoa tu ria na
tinoni tana Tamaza qa gua.

4 Ura ria kaki tinoni ikikeredi qari
tangutini perangaina tu ko mari
gozoria na vinakilasa za qari tori
peki sulopo luge tu pa varikamu
tadigamu. Qari peluku vapirua
ria za na variroqu varialona ta
nada Tamaza ko qari teku veini na
dia vinamalumu roroitidi na uana
lulasana beto qari kilu paleni ria za
na nada koimata makamakaina beto
na Bangara i Jisu Karisito.

5 Ego gamu tori gilagilariamiu tugu
gamu za ari ba ara qa nyorogua varo-
quroqudigamu mule. Na Bangara
za pa liguna za alo votudi ria peran-
gaina pa Ijipi ria na tinoni Izireli nari
za vai paledi tugu ria qarike vazozo-
toa.

6 Ko ria na mateana qarike kopuni
na neqi qari izongia goto qari loi pale
tu za na dia suvesuverena, nari na
Tamaza za piudi na seni kole jolana
ko za vakoleria pa rodomo kunikun-
ina ko tinganai mina kamua na rane
lavata tonai mari tavakilasa.

7 Ria pa Sodomo beto pa Qomora
beto na guguzu varilivutaidi za qari
toa vei mutugu ria na mateana zara
ko qari toani na toa lulasana beto
qari variaru vabosi lao lame. Ko ria
na guguzu ria za qari korapa gozoria
za na vinakilasa tana iku kole jolana,
ko na vinakilasadi ria za na vina-
balau tadiria doru tinoni.

8 Ko pa zona vei tugu aza za, ria na
tinoni ikikeredi pa varikorapaimiu
ari za qari tutiria za na dia putagita
ko qari vapajia na tinidi makadi, qari
kilu pale na neqi bangabangara, beto
qari poja vikevikereria na minete pa
noka.

9 Ba i Maekolo tu, aza na kuta
mateana, ba totonai qari varigesoni
na veveina na kobukobu tinina i
Mosese ari kori na bangaradi na
tomete, ba zake dogoro veini na nana
laona aza ko mina vamoroania za na
bangaradi na tomete. Goto i Maekolo
za poja vamomozoni gu za na ban-
garadi na tomete, ari za guni vei,
<<Na Bangara mi tokego ao,>> za
guni.

10 Goto ria na tinoni ari za ria tu na
zakaza qarike gilagilaria na veveidi
za qari poja vikevikereria; beto qari
vei na manugu kepore roqudi ko ria
na zakazava qari peki vagovegovea
pa roqudi za ria tugu za na zakazava
za teku taridi na vinakilasa ria.

11 Mari takulangagedi tu! Ura qari
tutia na zona ti Keni, qari gonadi
pa izizongo zona piruna ti Balamu
beto qari tavakilasani na paranga
karokarovo koimata za vevei i Kora.

12 Ria na tinoni ari za qari vei
na mati golomodi pa olapana tonai
gamu varikamu tekua na vavolo
roquroquna na Bangara gamu, qari
galegale ngoja tave kepore na dia
pangaga, beto qari vei na tinoni
kopu sipi za kopu muleni gu makana.
Ria za na pauku okoro za kepore
na okorona ko za ivu vatagara jola
paleni na gava. Ria za qari vei na
suvege egorodi ko qarike vua totonai

za kamua na dia totozo vua, qari vei na suvege qari kori totozo uke ko qari tasobulu pale.
13 Ria za qari vei na tovogo ranebongi qari vadadaoria pa poanana za na dia roiti lulasa varivakeadi. Ria za qari vei na seru qari gona selani na dia zona rereregena ko qari rerege vapiru, ko ria za korapa takopu vadi za na kota rodomo kunikunina ketakoi mari suvere kamua na kamua.
14 Ria tugu na tinoni ari za ule votuni i Inoke, aza na vitu podopodo pa tutina i Adama, tonai ari za gua vei, <<Vainongoro! Na Bangara za tokaria ria nana zoku vuro mateana madidi
15 ko mina tutidi aza ria doru tinoni beto mina uduku votudi ria doru roiti vakevakepore Tamaza qari toadi beto mina pitudi aza ria doru paranga ikikeredi qari gonani aza ria na tinoni seladi,>> za gua.
16 Ria na tinoni ari za qari kole gu qumiqumidi ria na goto tinoni, qari kole gu nyaqonyaqo votudi na sela tadiria na goto tinoni za ari, ko qari kole gu tutiria na dia nyorogua ikikeredi makadi. Qari kole gu paranga vapotopoto batikere beto qari paranga valomolomozo ria na goto tinoni ko mari tutiria na dia roquroqu ria qari gua.

Na Paranga Vinabalau beto na Vavanau

17 Goto gamu, ka viza baere leana, za mu vakoititiria ria na paranga perangaina tu qari pojaria ria na tinoni tagarunudi ta nada Bangara i Jisu Karisito.
18 Ari qari gudigamu vei ria: <<Pana totozo betobetona za pala mari lame ria na tinoni vavalededi qari tutia na dia nyorogua vakevakeporea Tamaza,>> qari gudigamu.
19 Ria na tinoni ari za qari roitini na toa varipikatai, za gaitiria na dia nyorogua makadi, beto qarike izongia na Ongoguna na Tamaza.
20 Goto gamu, ka viza baere leana, za mu makarai varivaneqi pa miu rangerange madina jola, mu varavara pana varitoka tana Ongu Tabuna,
21 beto mu toani na variroqu tana Tamaza tonai gamu korapa geleni na variroqu varitokai ta nada Bangara i Jisu Karisito aza mina vadigamu na toa jola.
22 Ria qari orirabeke za mu vadogorodi na bulo variroqu.
23 Ria kaki mu saputu votudi pa memea iku ko mu aloria, goto ria kaki za mu vadogorodi na bulo variroqu ba muna vabalau ko muke dogoro rorodi ria goto muke tavaraguani tugu vei za na dia poko za ramatia na pajina na dia uana lulasana.

Na Tamaza za mi Tavatarazae

24 Na Tamaza aza za boka kopudigamu ko munake tatupe beto aza za boka vaturugamu na tinoni lioso qeraqeramiu pa moena na nana kabere lavata,
25 aza na Tamaza makamakai na nada inaalo mi izongia, pana roiti ti Jisu Karisito na nada Bangara, za na vatarazae, na vinalavata, na neqi binangara beto na neqi totolidi doru zakazava podalai pa podapodalaina, kamua koviria ko mi kamua na kamua. Agua.

Na Dogodogoro Ti Jone

Na Podapodalaina

1 Pana buka ani za qari takuti
ria na zakazava za vavotu lameria
pana dogodogoro i Jisu Karisito. Na
Tamaza tu za vani i Jisu Karisito za
na dogodogoro aza, ko mina ule votu
vakabere vadi ria nana nabulu na
veveidi na zakazava nake zovaina
beto pala mari pidoko lame za guni.
Ko i Jisu za garunia za nana mateana
ko za ule votu vani za nana nabulu i
Jone,
2 ko i Jone za ululedi ria na zakaza
za batiria. Ko na zakazava za batiria
i Jone ria na paranga tana Tamaza
beto na ululena i Jisu Karisito.
3 Mina tamana aza mina tiro votudi
na paranga korokorotai ari, beto ko
mari tamana ria mari vainongorodi
beto mari tutiria na paranga qari
takuti pana buka ani! Ura za tori
tata lame tu za na totozo totonai mari
gore votu ria na zakazava ari.

Na Paranga ti Jone lao tadiria ka Vitu Ekelesia pa Esia

4 Ara Jone za qa kuti lao pana
tadigamu ka vitu ekelesia pa ia pa
Esia.

Mi kole somana pana tadigamu za
na variroqu varialona beto na bule
na lame veidi tana Tamaza, aza za
korapa koviria, za kole perangaina
tu, beto pala mina korapa tu uka riza.
Beto ko na variroqu varialona beto
na bule aza za koko lame vei tugu tadi
ari ka vitu ongongu pana moena na
nyumunyumu bangarana;
5 beto ko na variroqu varialona
beto na bule aza za koko vei ti Jisu
Karisito, aza na tarangena nana ul-
ule, na tinoni za turu mule mo-
moe pana uke, beto ko aza za ban-
garadi ria na bangabangara pa kasia
guguzu.
Aza za roquroqugita za gita ko
pana orunguna za ruvatagita pana
nada sela za gita,
6 beto ko za roiti veidigita nana
butubutu iama aza, ko taqe nabuluni
gita za na Tamaza na Tamana. Ko
pana ti Jisu Karisito mi kole za na
vinalavata beto na neqi kamua na
kamua! Agua.
7 Dotu, za korapa lame pa lei aza!
Ko doru tinoni za pala mari batia
aza,
tavitia ria na tinoni qari qatai aza.
Ria doru puku tinoni pa pezo
za mari lukana takulangani aza.
E, mina vei tugu! Agua.
8 <<Ara za na podapodalaina beto
na vinabetobetona,>> za gua za na
Bangara na Tamaza, <<aza za korapa
koviria, za kole perangaina tu, beto
pala mina korapa tu uka riza, na
Tamaza vivana jola.>>

Na Karisito za Votu ti Jone

9 Ara Jone, ara na taimiu qa tu-
tia i Jisu ko qa somana vitigi tavit-
igamu pana binangara tana Tamaza
beto qa turu vangaju. Qa taloi pale
pa nuza pa Patimosi ara, ura qa
vatavatarangeni ara za na paranga
tana Tamaza beto na ululena i Jisu
Karisito.
10 Pana rane tana Bangara qa taaru
pana neqi tana Ongu Tabuna ara beto
qa nongoria za maka mamalaingi
lavata za vaqoro viva vei na kuvili pa
liguqu.
11 Ari za gua vei za na mamalaingi
aza, <<Mu kuti vakoleria pana buka
ria qu batiria beto mu garunu laoni
tadiria ka vitu guguzu lavata ari: pa
Episasi, pa Simuna, pa Peqamosi, pa
Tuatera, pa Sadesi, pa Piladelapia
beto pa Laodikeia,>> za gua.
12 Nari ma balinga ko ma batia i zei
za korapa parangaziu qa gua, ko qa
balinga nari za qa batiria za ka vitu
tuturuna tana juke. Ko na tuturuna
tana juke ria za qari taroiti pa qolo,
13 ko kolenana pana varikorapaidi
ka vitu tuturuna tana juke za kale vei
maka Tuna na Tinoni za vazaea na
poko kakaza gojo doruru za gore tu

kamu pa nenena, beto ko na qolo za pilusavarani pa raqoraqona.
14 Na vurunguna pa batuna za keka valavalaka vei na vulu babi na lei, na matana za tolanga vei na memeani iku,
15 na nenena za vei na kilangani barasi za tavalioso pana iku, beto na mamalaingina za vei na ovangana na kijarani pie.
16 Na lima kale matuana za aruni ka vitu seru, pana ngujuna za votu na benete za gani varikale, beto na izumatana za kabere tolanga vei na tapo korapa rane.
17 Ko totonai qa batia ara aza, nari za qa matagutu vitivitigi, ko qa lotu gona kole pa nenena kale pu vei na tinoni ukequ. Nari za vaoponiziu na lima matuana beto za parangaziu, <<Muke matagutu! Ara za na podapodalaina beto na vinabetobetona.
18 Ara za na toaqu! Qa uke mae tu perangaina, ba dotu koviria za qa toa kamua na kamua. Ara qa izongia za na viduluna na uke beto na ia tadiria na tinoni ukedi.
19 Ko koviria mu kuti vagoreria na zakazava qu korapa dogororia, beto ko ria na zakazava mari pidoko votu uka riza.
20 Ani za na ginugua golomona ka vitu seru qu batiria pa lima kale matuaqu, beto ko ka vitu tuturuna tana juke. Ari ka vitu seru za ka vitu mateana tadiria ka vitu ekelesia, goto ka vitu tuturuna tana juke za ka vitu ekelesia.>>

2

Na Nongoro tadiria na Ekelesia pa Episasi

1 <<Tana na mateana tana ekelesia pa Episasi za ani mu kutia:

Ari ria na paranga tana za aruria ka vitu seru pana kale matuana beto za rerege pana varikorapaidi ari ka vitu tuturuna juke qari taroiti pana qolo. Ari za gua vei aza,

2 <Qa gilagilariaqua ara ria na mua roiti qu gozoro taleni vitigi, na mua turu vangaju, beto quke tavaraguadi tugu vei ria na tinoni ikikeredi. Qu tori podekeria tugu ao ria qari gigala muledi na tinoni tagarunudi, ko qu tori bati votudi tu za na tinoni nyonyoravadi gu ria.
3 Qu turu vangaju, beto ko qu gozoro taleni vitigi nizongoqu ara beto qu pavu taleni ao.
4 Ba ani gu za qake tavaraguani ara pana tamu: koviria quke variroqu vei qu vevei na totozo momoe ao.
5 Ko mu roqu vakoititia za na zouna vei ketakoi qu koko lotu. Mu gabala ko mu roitidi ria na roiti qu roitidi pa totozo momoe. Vei munake gabala za pala mana lame ko mana varijo paleni pana nana kolekolena za na mua tuturuna juke.
6 Ba ani za aza qa qeranigo ara ao: quke tavaraguadi tu ao za na roiti tadiria maka puku tinoni qari gigaladi na Nikolaitesi, ko ara ba qake tavaraguadi tugu ria.
7 Na tinoni za pore talingana za mi nongoria aza vei za pojai na Ongu Tabuna tadiria na ekelesia! Pana tadiria na tinoni mari turu varene pana dia rangerange, za ara mana vamalumuria ko mari tekua za na vuana na suvege varivatoana, aza za pidoko pana inuma tana Tamaza,> za gua,>> za gua aza.

Na Nongoro tadiria na Ekelesia pa Simuna

8 <<Beto tana mateana tana na ekelesia pa Simuna za ani mu kutia:

Ari ria na paranga tana podapodalaina beto na vinabetobetona, aza za tori uke mae tu ba za toa mule. Ari za gua vei aza,

9 <Qa gilagilaiqua ara za qu tangangulu na suvere golaba ao (ba pana toa ongongu za qu izizongo za ao)! Beto qa gilagilariaqua tugu ara ria na zakazava ikikeredi qari poja tarinigo ria qari gigala muledi na tinoni Jiu, ba qari seke gu goto na puku tinoni gu pana varikamu ti Setani ria.

10 Munake izongo matagutudi ria
na tapata pala iapeki muna gozoro-
ria. Mu vainongoro lame ko! I Se-
tani za pala mina gona lugedigamu
pana ruma varipiuna za kaki gamu,
ko mina podekegamu, ko ka manoga-
puta rane mina vatapatagamu. Ba
vei muna tavauke tu ba muke beto
rangeziu ara, ko ara mana vanigo na
toa jola, aza za vei na pinia za tekua
na varene tonai za vakilasaria nana
kana.
11 Na tinoni za pore na talin-
gana za mi nongoria aza za pojai
na Ongu Tabuna tadiria na ekele-
sia! Ria mari turu varene pa dia
rangerange za marike tavavitigi
pana uke vinaori,> za gua aza.>>

Na Nongoro tadiria na Ekelesia pa Peqamosi

12 <<Beto pana tana mateana tana
na ekelesia pa Peqamosi za ani mu
kutia:
Ari ria na paranga tana tinoni za
izongia na benete za gani varikale.
Ari za gua vei aza,
13 <Qa gilagilaiqua ara za na ia
ketakoi qu suveria ao za na ia ketakoi
za kolea na nyumunyumuna ban-
gara beto za tavabangara i Setani.
Ba ao qu aru tamana vamauru beto
quke kilu paleni na mua rangerange
lame pana taqu, vei tugu pa totozo
za tavauke i Anitipasi. Aza na tinoni
zake koroto ululeni na veveiqu ara
pana tadiria na tinoni aza. Aza
za tavauke pa varikorapaimiu gamu,
ketakoi za suvere i Setani.
14 Ba ka viza zakazava gu za zake
vaqeraziu ara pana tamu. Koledia
kaki gamu za qari tutia na vari-
vagigalai ti Balamu, aza za vagi-
galaia i Balaki ko mi valoturia ria
na tinoni Izireli za ko mari tekuria
na ganigani qari tori tavavavui lao
tu tadiria na beku beto mari roitini
na toa manugu za gua.
15 Beto ko koledia tugu ria kaki
tinoni pa varikorapaimiu gamu qari
tutia na varivagigalai tadiria maka
puku tinoni qari gigaladi na Niko-
laitesi, ko ria ba qari toa vei tugu na
manugu.
16 Ko mu gabala! Munake vei
za nake zovaina beto pala mana lao
tamu ko mana vavarajadi ria na
benete varipera za votu pana ngu-
juqu ara ria.
17 Na tinoni za pore talingana
za mi nongoria aza za pojai na
Ongu Tabuna tadiria na ekelesia!
Tadiria qari turu varene pana
dia rangerange, za ara mana iadi
na tekuteku poreveveina kole
golomona. Beto ko mana okoto
vadi na patu kekekana ketakoi za
takuti za maka izongo koregana
aza kepore maka tinoni za gilagilai,
goto makana vapusapusalai gu na
tinoni za teku vakarovia aza za
gilagilai,> za gua,>> za gua aza.

Na Nongoro tadiria na Ekelesia pa Tuatera

18 <<Beto tana mateana pa ekelesia
pa Tuatera za ani mu kutia:
Ari ria na paranga tana Tuna na
Tamaza, aza na matana za tolanga
vei na memeani iku beto na ne-
nena za kilanga vei na barasi za
tavalioso pa iku. Ari za gua vei aza,
19 <Qa gilagilaiqua ara ria na
mua roiti, na mua variroqu, na mua
rangerange, na mua roiti ninabulu,
beto na mua turu vangaju. Ko qa
gilagilaiqua tugu ara za koviria qu
roiti viviva jolani na totozo momoe
ao.
20 Ba ani za zake vaqeraziu ara
pana tamu: quke iju pale i Jez-
abelo, aza na reko za gigala muleni
na tinoni korokorotai tana Tamaza
aza za gua. Ko pana nana varivagi-
galai za toka vapiruria aza pana
toa lulasana ria na qua nabulu,
beto za vagigalairia ko qari gania
za na ganigani qari tori tavavavui
lao tu tadiria na beku.
21 Qa tori vani tu na totozo ara
aza ko mi gabala qaguni, ba zake ny-
orogua gabala loi pale aza za na toa
lulasana.
22 Ko mu vainongoro ko! Pala
mana gona vakole paleni ara pana
lovu aza ko mina vakamuni na mo.
Beto ko ria qari barabarata tavitia
aza ba mari gozoria tugu za na vitigi

vei marike gabala pana roiti ikikeredi tana aza ria.
23 Beto ko mana vauke paledi ara doru koburu tana. Ko doru ekelesia mari gilagilai za ara gu qa gilagila betoria za na roqudi beto na bulodi na tinoni, beto ko ara tugu mana okoto vadigamu na tabarana na padana na miu roiti gamu roitidi za gamu.
24 Ba pana tadigamu kaki goto tinoni Tuatera gamuke somanani nana varivagigalai ikikerena beto gamu oqoro gilagilai na toa golomona ti Setani vevei aza, za manake vadigamu mule kaki pogozo mamatana.
25 Goto mu aru tamana vamaururia gu aza gamu izongia tinganai mana lame ara.
26 Ko aza za turu varene beto za kopu vaokotoria na roiti taqu tinganai mina kamu pa betobetona, za mana vani na neqi ara ko mina matamatani na pukupuku tinoni aza.
27 Ko na tinoni aza za mina bangaradi ko minake aru qeraqeradi; goto mina aru veidi na raro patu za imimete,
28 maka moqaza vei ara makaqu ba qa teku neqi tana Tamaqu, beto mana vani na seru volavolaza leana ara aza.
29 Na tinoni za pore talingana za mi nongoria aza za pojai na Ongu Tabuna pana tadiria na ekelesia,> za gua,>> za gua aza.

3

Na Nongoro tadiria na Ekelesia pa Sadesi

1 <<Beto tana mateana pa ekelesia pa Sadesi za ani mu kutia:
Ari ria na paranga tana tinoni aza za toliria ka vitu Ongonguna na Tamaza, beto ko za izongoria ka vitu seru. Ari za gua vei aza, <Qa gilagilariaqua ara ria na mua roiti. Qu tanongononGoro na toamu ao, ba na ukemu gu za.
2 Mu suvere gelegele, ko mu vaneqiria na mua uana qari tata uke. Ura qa dogoria ara za kepore maka mua roiti za okoto pana dogodogoro tana Tamaza ao.
3 Mu roqu vakoititia aza qu tori nongoro tekua tu perangaina; mu vatabea aza beto mu gabala loi pale na mua sela. Ba vei munake suvere gelegele ao, nari za mana lao tamu vei na tinoni ikikona ara, ko munake izongo gilagila podekia ao za na totozo totonai mana kamugo ara.
4 Ba koledia pana tamu ari ka vizaviza tinoni pa Sadesi qari lioso, qarike lotu pana sela vei ria zake tavapaji na dia poko. Ko ria za mari vazae poko keala ko mari rerege tavitiziu ara, ura na padadi tugu mari roiti vei.
5 Aza za turu varene pana nana rangerange, za mina tavazaeni na poko keala vevei aza beto manake amu paleni ara na izongona pana buka za kolea na izongodi ria qari tekua na toa aza. Mana ule votuni ara pana moena na Tamaqu beto tadiria na mateana za na izongona na tinoni aza.
6 Na tinoni za pore talingana za mi nongoria aza za pojai na Ongu Tabuna pana tadiria na ekelesia,> za gua,>> za gua aza.

Na Nongoro tadiria na Ekelesia pa Piladelapia

7 <<Beto tana mateana pa ekelesia pa Piladelapia za ani mu kutia:
Ari ria na paranga liosona beto na zozotona. Aza za izongia za na vidulu ti Devita, ko totonai za revangia na atakamana aza nari za kepore maka tinoni za boka patea, beto tonai za patea nari za kepore maka tinoni za boka revangia. Ari za gua vei aza,
8 <Qa gilagilariaqua ara ria na mua roiti. Dogoro, qa tori vanigo tu ara za maka atakamana revangana ko muna nabuluniziu, ko kepore maka mina boka patea za na atakamana aza. Qa gilagilaiqua za nake lavatana za na mua neqi, ba qu kopudi ao na qua paranga, beto quke kilu paleniziu ara.
9 Dogoro! Ria maka puku minete tinoni ti Setani qari gigala

muledi na tinoni Jiu zozoto ba na sekesekedi, za pala ara tu mana valameria ko mari kokotungu pa moemu ao, ko mari gilagilai ria za ara qa roquroqugo ao.

10 Ura qu kopuni ao za na qua vavanau, ko qu turu vangajuria na tapata. Ko ao za pala mana kopu vasarego tugu ara pana totozo tapata pala mina raja pa kasia guguzu doruna ko mina podekeria na tinoni pa pezo.

11 Minake zovai beto mana lame ara. Mu kopu valeanani gu aza qu izongia, ko kepore maka tinoni mi teku vakeninigo za na mua pinia.

12 Na tinoni za turu varene za mana veidi na barabara patubiti maurudi pana zelepade tana qua Tamaza, ko minake tavakanoko ketakoi aza. Beto ko mana kutiria ara pana tana za na izongona na qua Tamaza, beto na izongona na guguzu lavata tana Tamaza, aza na Jerusalema koregana mina votu lagere vei tana qua Tamaza pa noka, beto ko mana kutia tugu vei ara pana tana za na izongoqu koregana.

13 Na tinoni za pore talingana za mi nongoria aza vei za pojai na Ongu Tabuna pana tadiria na ekelesia,> za gua,>> za gua aza.

Na Nongoro tadiria na Ekelesia pa Laodikeia

14 <<Beto pana tana mateana pa ekelesia pa Laodikeia za ani mu kutia:

Ari ria na paranga tana na Agua, aza na tarangena beto za ululeni na veveina na Tamaza, aza za na Bangaradi ria doru vinapodaka tana Tamaza. Ari za gua vei aza,

15 <Qa gilagilariaqua ara ria na mua roiti. Quke lomozo, beto quke mangini. Na qua nyorogua za ao bu lomozo gu babu mangini gu qa gua!

16 Ba ao qu mangini varikorakorapai, quke lomozo gu beto quke mangini gu, ko pala mana tue votu palenigo ara pa ngujuqu ao.

17 Ura qu paranga za ao, Na tinoni izizongoqu, na puraqu, kepore maka za qa qaqani, qu gua ao. Ba quke gilagilai za ao za qu varivasevi beto qu varivaroquroqu za ao! Qu golaba, quke batabata beto na gadogadomu gu.

18 Ko za vei za qa vavanaugo, ko mu lame vaia na qolo pana taqu, aza na qolo za tavaliosona pana iku, ko mu izizongo valeana. Mu vaia tugu vei za na poko keala ko mu vazaea ko muke varivadogodogoroni za na varivakeana na gadogadomu. Beto ko mu vaia tugu na vuva mata ko mu vuvanigo ko mu batabata.

19 Ara za ria qa roquroquria za qa udukuria beto qa vavanauria tugu. Ko mu ngalingali ko mu gabala loi pale za na miu sela.

20 Vainongoro ko! Qa korapa turu pana atakamana ara ko qa kikia. Aza na tinoni mina nongoria na mamalaingiqu ko mina revangia za na atakamana, nari za ara mana luge tana ko mana tekuteku tavitia ara aza, beto aza mina tekuteku tavitiziu ara.

21 Aza za turu varene za ara mana vamalumia aza ko mina somana nyumu tavitiziu pana qua nyumunyumuna bangara, maka moqaza vei tugu ara ba qa varene ko qa somana nyumu pana nyumunyumuna bangara tana Tamaqu.

22 Na tinoni za pore talingana za mi nongoria aza vei za pojai na Ongu Tabuna pana tadiria na ekelesia,> za gua,>> za gua za na Tuna na Tinoni.

4

Na Vinatarazae pa Noka

1 Pa liguna za vei zara, za qa dogoro lao qa gua, za qa batia ara za maka atakamana za tarevanga pa noka, beto ko na mamalaingi momoe qa nongoria za vei na vaqorona na kuvili za parangaziu, ari za gua vei, <<Mae zale pani, ko ma vabatinigo aza mina vei pa liguna ani,>> za guniziu.

2 Pana totozo tugu aza za qa taaru tamana pana Ongu Tabuna ara, ko totonai za qa batia ara pa noka

za maka nyumunyumuna bangara,
maka tinoni za korapa nyumu nana ketakoi.
3 Na dogorona aza na tinoni za nyumu ketakoi za kilanga vei na patu poreveveidi vei na jasipa beto na kanaliani. Beto pana varilivutaina na nyumunyumuna bangara, za na bigobigo za kilanga vei na patu emerolo.
4 Pana varilivutaina na nyumunyumuna bangara, za koledia za ka rabete made nyumunyumuna bangara mule. Ko pana nyumunyumuna bangara ria za qari kole nyumudia ka rabete made tinoni matamata poreveveidi qari vazaedi poko keala beto qari vazaeni na vasuvasu bangara qari taroiti pana qolo.
5 Pana nyumunyumuna bangara za qari votu lame za na malarana na kapi vasiboro, na kukuku, beto na pererekatana na paka oka. Beto pa moena na nyumunyumuna bangara, za ka vitu juke qari vurungu, ari ka vitu Ongonguna na Tamaza.
6 Beto ko pa moena mutugu na nyumunyumuna bangara, za maka zakazava za dogodogoro vei na ivere za kilanga lioso vei na qelasi. Ko za livutia na nyumunyumuna bangara pa keketaina za ka made manugu toadi, za koledia na matadi pa moedi beto pa ligudi.
7 Maka za dogoro vei na laione, na vinaorina za dogoro vei na bulumakau marene, na vinauena za dogoro vei na izumata tinoni, beto ko na vinamadena za dogoro vei na zako tatava.
8 Ari ka made manugu ari za qari okoto vonomo babanadi beto ko galegale matadi gu doru tinidi beto pa kauru babanadi. Na rane na bongi za qarike nogoto kera vei ari,

<<Lioso, lioso, lioso
za na Bangara Tamaza vivana jola.
Aza za kole perangaina tu, za korapa koviria,
beto pala mina korapa tu uka risa,>> qari gua.

9 Ari ka made manugu toadi ari za qari vatarazaea na valavatia beto qari paranga leanani aza za nyumu pana nyumunyumuna bangara, aza na toa kole jolana kamua na kamua. Totonai qari roiti vei zara ria, nari
10 za qari gona nyumu opo todongo pa moena aza za nyumu pana nyumunyumuna bangara ari ka rabete made tinoni matamata, ko qari vatarazaea ria aza na toa kole jolana kamua na kamua. Totonai qari kole kera vatarazaea nari za qari vakole goreria pana moena na nyumunyumuna bangara za na dia vasuvasu bangara, beto ari qari gua vei:
11 <<Na Bangara beto na mami Tamaza!
Za garo tugu ko muna tekua ao
za na vinatarazae, na vinalavata, beto na neqi.
Ura ao gu qu vapodakaria doru zakazava,
ko pana mua roquroqu tugu ao
za qari tavapodaka beto qari toa ria,>> qari gua.

5

Na Pepa Tavijongona beto na Lami

1 Beto qa batia ara za maka pepa tavijongona za taaru pa lima kale matuana aza za nyumu pana nyumunyumuna bangara. Kori kalena na pepa tavijongona aza za pugele varikaleni na kutikuti beto za tavamauruni ka vitu tita maulu.
2 Beto qa batia ara za maka mateana neqina jola za velavela viviva vei ari, <<I zei za na padana ko mina poraka revanga ria na tita maurudi ari ko mina revatia za na pepa tavijongona,>> za gua.
3 Ba kepore za maka tinoni pa noka, pa pezo babi pa kauru pezo za pada bi revatia ko bi tiro dogoria.
4 Ko qa lukana viviva ara, ura kepore za maka tinoni bi tabata, aza za garo ko bi revatia ko bi tiro dogoria za na pepa tavijongona aza.
5 Nari za paranga lameziu za maka ria na tinoni matamata, <<Muke lukana. Dogoro! Na laione pana

butubutu ti Jiuda, na tuti lamena ti Devita. Aza za na tinoni za tori vakilasia tu nana kana, ko aza za padana mina poraka revangaria za ka vitu tita maulu, ko mina revatia za na pepa tavijongona zana,>> za gua.

6 Beto qa dogoro lao qa gua za qa batia za maka lami, za kole turu pana varikorapaina na nyumunyumuna bangara beto ka made manugu, beto qari varilivutaini ria na tinoni matamata aza. Ba na lami za dogoro vei pu tori tavauke mae tu. Na lami aza za kolea ka vitu keuna, beto ka vitu tugu na matana, aza ari ka vitu Ongonguna na Tamaza qari tagarunu lao pa doruna na kasia abana.

7 Za lao za na lami aza ko za tekua za na pepa tavijongona za taaru pa kale lima matuana aza za nyumu pana nyumunyumuna bangara ani.

8 Ko totonai za aru tekua na lami za na pepa tavijongona, za qari todongo ari ka made manugu beto ko ari ka rabete made tinoni matamata pa moena na lami. Qari okoto aru mike hapu beto na baolo qolo. Na baolo ari za qari pugeleria na vuvuvuzu vavavui omanga leadi ria na varavara tadiria na tinoni tana Tamaza.

9 Ko qari kerani ria za maka kera koregana, ari qari gua vei:

<<Na padamu ao ko muna aru tekua
za na pepa tavijongona
beto muna poraka revangaria ao
ria na tita maulu,
ura qu tavauke perangaina za ao,
ko pana orungumu tugu ao
za qari tapajuku mule vani na
Tamaza
ria na tinoni pa okoto butubutu
beto na okoto paranga,
beto pa okoto minete tinoni beto na
puku tinoni.
10 Qu tori roiti veidi tu maka bu-
tubutu iama ao ria,
ko mari nabuluni na nada Tamaza,
beto ko mari bangara pa pezo,>>
qari gua.

11 Beto qa dogoro lao mule qa gua ara, nari qa nongoria za na mamalaingidi na zoku vuro mateana qarike boka tanguti. Qari turu varilivutaini za na nyumunyumuna bangara, ari ka made manugu, beto ari ka rabete made tinoni matamata.

12 Ko qari kera vaululu viviva vei ari ria:

<<Za pada ko mina tavalavata za na
lami,
aza za tavauke mae perangaina!
Ura tana za na neqi, na izizongo,
na gigalai, na viva, na vinalavata,
na vinatarazae,
beto na paranga leana!>> qari gua.

13 Beto pa liguna aza qa nongoria ara za na mamalaingidi doru vinapodaka pa noka, pa pezo, pa kauru pezo, pa kolo, beto ko dorudi qari kole pa doru kota, za qari kera vei ari:

<<Tana za nyumu pana nyumunyu-
muna bangara beto tana lami
mari lao za na paranga leana,
na vinalavata, na vinatarazae,
beto na neqi kamua na kamua!
>> qari gua.

14 Nari qari oe lao ari ka made manugu, <<Agua!>> qari gua. Beto qari todongo ari ka rabete made tinoni matamata, ko qari vatarazaea aza.

6

Ka Vonomo Tita Maulu pana Pepa Tavijongona

1 Ego totonai za poraka revangia na lami za maka ari ka vitu tita maulu, nari za qa nongoria ara za maka ari ka made manugu za paranga qulutu vei na paka oka, ari za gua vei, <<Mae, lame!>> za gua.

2 Ma dogoro lao qa gua, nari za qa batia za maka hose keka. Ko na zaena tugu pa pokotona na hose za maka tinoni za arua maka bokala za taiani, za tavazaeni aza za maka vasuvasu bangara, beto za votu lao vei na varene mi lao vakilasia nana kana za gua.

3 Beto totonai za poraka revangia na lami za na tita maulu vinaori, nari za qa nongoria za na manugu vinaori ari za gua vei, <<Mae, lame!>> za gua.

4 Nari za votu lame mutu za maka hose jemere ko za tavamalumuni na tinoni za zaea na hose aza za na neqi

ko mina varijo pale za na bule pa pezo, ko mari varivuke lao lame ria na tinoni. Beto ko za taiani tugu vei aza za na benete varipera.

5 Beto totonai za poraka revangia na lami za na tita maulu vinaue, nari za qa nongoria za na manugu vinaue za paranga vei ari, <<Mae, lame!>> za gua. Nari ma dogoro lao qa gua, nari qa batia za maka hose kudekude, ko na tinoni za zae pa pokotona za arua za maka sikele padapadani mamata kori na kaena.

6 Beto qa nongoro veini za lame pa varikorapaidi ari ka made manugu za maka mamalaingi, ari za gua vei, <<Za zae jola za na vavai, maka kilo vuiti gu padana za na tabarana na roiti pana maka rane, beto na padana na tabarana na roiti pana maka rane tu za kue kilo bali. Ba keta mu nganguluria za na oela beto na vaini qari kole pa inuma!>> za gua.

7 Beto totonai za poraka revangia na lami za na tita maulu vinamade, nari za qa nongoria za na manugu vinamade za paranga, <<Mae, lame! >> za gua.

8 Ko ma dogoro lao qa gua, nari za qa batia za maka hose za nyoro vabeaza na tinina. Na izongona na tinoni za zae pa hose za i Uke, goto aza za tuti pa liguna za na izongona i Hedisi.* Qari taiani ari kori za na neqi ko mari vaukea za na pikata vinamadedi na tinoni pa kasia guguzu pana varipera, na songe, na oja vioro beto na manugu pirudi.

9 Beto totonai za poraka revangia na lami za na tita maulu vinalima, nari za qa batiria ara pa kutana na ia vavavavuina za na ongongudi ria na tinoni qari tavauke, ura qari vavakatoni na paranga tana Tamaza beto qari ule votuni na dia rangerange lao ti Jisu.

10 Ko qari kukuku viviva vei ari, <<Bangara, ao na vivamu jola! Na liosomu beto na zozotomu ao! Ae tu mina koi vei zovaina beto muna tutidi ko muna vakilasaria ao ria na tinoni pa pezo qari vaukegami gami? >> qari gua.

11 Qari okoto taiani tugu ria za na poko keala gojo doruru, beto qari tavavanau ko mari minyere adono iapeki, koi vei tu mina tavaokoto za na ngutidi ria na nabulu tavitidi beto na taidi tana Karisito mari uke vei tugu qari uke vei ria.

12 Beto totonai qa batia za poraka revangia na lami za na tita maulu vinavonomo, nari za raja za maka nunu lavata, za pae amu za na tapo ko za rodomo kunikuni za na kota, beto na popu za peluku jemere vei na orungu.

13 Na seru pa noka za qari lotu gore pa pezo, qari vei na vua piqi kizudi tonai za japuria na oja lavata.

14 Beto na oka za murimurinana vei na pepa za tavijongo teku vakeni pale, beto doru kubo beto na nunuza za qari tavarijo pale pana dia kolekolena.

15 Beto za qari uku keni luge ovo pa leo bevi na baongo patu pa doru kubo ria na bangabangara pa pezo, na tinoni poreveveidi, na kapini pa minete varipera, na tinoni izizongo, na tinoni neqineqidi, doru pinauzu beto na tinoni taruvatadi.

16 Beto qari kiu alili laoria na kubo na patu, <<Ego, mu taqovara tarigami, ko mu vapaegami pana dogodogoro tana tinoni za nyumu pana nyumunyumuna bangara, beto ko vei tugu pana tagigiri varivakilasana tana lami!

17 Ura za kamu gu ani za na rane ikerena pana dia tagigiri. Ko kepore za maka tinoni mina boka ukuni za na vinakilasa ani,>> qari gua.

7

Ka 144,000 Tinoni tana Tamaza

1 Pa liguna za vei zara za qa batiria za ka made mateana qari kole turu pana ka made uquna na kasia abana, ko qari aru vanogotoria za ka made gava pa abana, ko kepore maka gava

* **6:8** Na izongo ***Hedisi*** ani na ginuana za na ia tadiria na tinoni ukedi.

bi gava lao pa pezo, pa kolo, beto
pana suvege.
2 Beto za qa batia mutugu ara
za maka goto mateana za zale vei
pa kale zagere tapo, za pogozia na
vinagilagila tana na Tamaza toana,
beto za kuku viva laoria ka made
mateana qari taiani na neqi ko mari
nganganguliа na pezo beto na ivere.
3 Ari za gua vei za na mateana aza,
<<Muke nganganguluria na pezo,
na ivere beto na suvege, koi vei
mami vakoledi mae tu na vinagilag-
ila pa readi ria na nabulu tana nada
Tamaza,>> za gua.
4 Ko qa nongoroni za na nguti
varikamudi ria qari tavakoleni na
vinagilagila tana Tamaza pana readi
za ari ka maka gogoto madengavulu
ka made vuro, na koko lame veidi
pana ka manogori doru butubutu
Izireli.
5 Pa butubutu ti Jiuda ka manogori
vuro qari tavakoleni na vinag-
ilagila,
pana butubutu ti Rubeni ka
manogori vuro,
pana butubutu ti Qadi ka manogori
vuro,
6 pana butubutu ti Aesea ka
manogori vuro,
pana butubutu ti Naputalai ka
manogori vuro,
pana butubutu ti Manase ka
manogori vuro,
7 pana butubutu ti Simione ka
manogori vuro,
pana butubutu ti Livai ka manogori
vuro,
8 pana butubutu ti Isaka ka manogori
vuro,
pana butubutu ti Zabuloni ka
manogori vuro,
pana butubutu ti Josepa ka manogori
vuro,
pana butubutu ti Benijimani ka
manogori vuro za qari
tavakoleni na vinagilagila.

Na Minete Tinoni Lavata pa doru Pukupuku Tinoni

9 Ego pa liguna za jola za vei zara za
ma dogoro lao qa gua, nari qa batia
za maka varikamu minete lavata,
kepore maka tinoni mina boka nguti
betoria! Na lame veidi pana okoto
puku tinoni, na okoto butubutu,
na minete tinoni beto na okoto dia
parangana ko qari turu pana moena
na nyumunyumuna bangara, beto
pa moena na lami. Qari vazae poko
keala gojo doruru beto ria doru, beto
qari okoto aru kavana na suvege
pamu.
10 Beto qari velavela vei ari,
<<Na inaalo za na koko lame veina
tana nada Tamaza,
aza za nyumu pana nyumunyu-
muna bangara,
beto na koko veina pana tana lami!>>
qari gua.
11 Nari ria doru mateana qari turu
varilivutaini na nyumunyumuna
bangara, ria na tinoni matamata,
beto ari ka made manugu qari
todongo pa moena na nyumunyu-
muna bangara ko qari vatarazaea na
Tamaza, za
12 ari qari gua vei,
<<Agua! Na vinatarazae, na
malakapi vavaguana,
na gigalai, na paranga leana,
na vinalavata, na neqi,
beto na viva za tana nada
Tamaza kamua na kamua!
Agua!>> qari gua.
13 Beto za maka ria na tinoni mata-
mata za nanaza lameziu, <<Ari zei za
qari pokopoko keala ari, beto pae na
koko lame veidi ria?>> za gua.
14 Qa oe laoia ara aza, <<Qokolo, ko
ao tu qu gilagilai za, ara qake gilagi-
lai,>> qa guni.
Nari za paranga lameziu, ari za
gua vei, <<Ari ria na votu lame veidi
pana totozo nganganguluikikeredi
jola. Qari tori valiosoria tu ria na
dia poko gojo doru ko qari tavakeka
keala pana orunguna na lami.
15 Ko zara za vei za qari turu pa
moena na nyumunyumuna
bangara tana Tamaza,
ko mari nabuluni na rane na
bongi
pana nana zelepade madina aza.
Ko aza za nyumu pa nyumunyu-
muna bangara

mina suvere tavitiria na kopu vasareria ria.
16 Marike izongo burana soga,
beto marike izongo kidepe soga,
beto na tapo babi kaki mangini marike vavuiria.
17 Ura na lami za mina dia sepati
aza za nyumu pa varikorapaina na nyumunyumuna bangara,
beto aza za mina toka laodi pana vuvugu kolo toana.
Beto na Tamaza mina nyunyu paledi
doru oni kolo mata takulanga pa matadi,>> za gua.

8

Na Tita Maulu Vinavitu za Taporaka

1 Beto totonai za poraka revangia na lami za na tita maulu vinavitu, nari za zake vangudu ngada podeke pana maka kobu aoa tu za na oka.
2 Beto qa batiria za ka vitu mateana qari turu pa moena na Tamaza, beto qari okoto taiani ria za ka vitu kuvili.
3 Beto maka goto mateana za arua na baolo qolo ketakoi za takura na vavavui omanga leana za lao turu katapa pana ia vavavui madina. Zoku ria na vuvuzudi vavavavuina za taiani aza, ko mari tavavavui tamo lao pana varavara tadiria doru tinoni tana Tamaza pana ia vavavavuina qolo aza za kole pana moena na nyumunyumuna bangara.
4 Ko na tulana na vavavui za koko vei pana baolo qolo za arua na mateana pa moena na Tamaza za zae tavitia na varavara tadiria na tinoni tana Tamaza.
5 Beto za tekua na mateana za na baolo ko za vapugeleni na naji iku toana, beto za gona goreni pa pezo. Nari za pererekata za na paka oka, na kukuku za tanongoro, za kapi vasiboro za na kota, beto za jou za na pezo.

Ka Made Kuvili Momoe

6 Ego ari ka vitu mateana qari aruria ka vitu kuvili za qari vanaqiti ko mari ivu qari gua.
7 Ko totonai za ivua nana kuvili za na mateana momoe, nari za lotu gore koko pa vavagalo za na kabu aisi beto na iku, qari varisomanai orungu za qari tagona gore pa pezo. Ko za vurungu beto pale za maka pikata vinauena na pezo, maka pikata vinauena na suvege za tavurungu beto pale, beto ko doru buruburu qari tavurungu pale.
8 Beto za ivua na mateana vinaori za na kuvili, nari za maka za za vei maka kubo lavata za vurungu za tajopu gona gore pa ivere. Ko za tapeluku orungu za maka kobu vinauena na ivere.
9 Beto maka kobu vinauena ria na vinapodaka pa ivere za koleria na toa za qari uke, beto ko maka kobu vinauena na vaka za qari tapipiara.
10 Ego beto za ivua mule na mateana vinaue za na kuvili, nari za lotu gore lagere vei pa noka za maka seru lavata. Za vuruvurungu vei na juke ko za lotu taria za maka kobu vinauena doru pie beto na vuvugu pie.
11 Na izongona na seru ani za i Paza ko za tapeluku vapaza za maka kobu vinauena na pie, ko na kubo tinoni qari ukedi za na pie ura qari paza.
12 Beto za ivua mule na mateana vinamade za na kuvili, nari za tavarodomo za maka kobu vinauena na tapo, vei tugu maka kobu vinauena na popu beto ko maka kobu vinauena ria na seru, ko maka kobu vinauena na dia kabere za tavarodomo. Ko maka kobu vinauena na rane zake kabere beto ko maka kobu vinauena na bongi ba zake rea tugu.
13 Beto ma dogoro qa gua, nari za qa nongoria za na kikiuna maka zako, za tigoro pa nulu vavagalo, beto za velavela viviva vei ari, <<Mari takulangagedi tu! Mari takulangagedi tu! Mari takulangagedi tu ria qari suvere pa pezo, totonai mari tanongoro na aqorodi ari ka kue kuvili mari ivuria mule kue mateana qari kole!>> za gua.

9

Na Kuvili Vinalima

1 Beto za ivua na mateana vinalima za na kuvili, nari za qa batia za maka seru za koko lotu lagere veina pa noka ko za tori lotu gore tu pa pezo. Ko za taiani aza za na vidulu revangana na pou oqili kepore vinabetona.
2 Ko za revangia na seru za na pou oqili, nari za votu zale vei pa oqili za na tula kudekude, za tula vei maka iku nevolo lavata, ko za amu vapaea za na kaberena na tapo beto na oka.
3 Beto qari votu lame vei pa leo tula ria na kupo ko qari gore nyumu pa pezo, beto qari taiani ria za na neqi veveina na neqi varigarata tana mede pa pezo.
4 Ba qari tasuqutu ria na kupo ko marike nganganguluria na buruburu pa pezo, na suvege beto kaki umuma, goto ria gu na tinoni zake koleria na vinagilagila tana Tamaza pana readi za qari tavamalumuni ko mari ngangaguluria za gua.
5 Ko qari tavamalumuni ria za mari vavitigiria na tinoni pa leona ka lima popu, ba qarike tavamalumuni ko mari vairia. Ko na vitigi qari vagozorodi za vei na garatani mede.
6 Ko pana korapadi na rane pana lima popu aza, za mari nyaqoa na uke ria na tinoni, ba marike boka uke. Mari nyorogua ukedia, ba na uke mina ukudi.
7 Na dogorodi ria na kupo za qari vei ria na hose qari tavatana lao pana varipera. Pa batudi za kole za na zakaza za dogoro vei na vasuvasu qolo, na izumatadi za vei na izumata tinoni,
8 na vurungudi za kakaza vei na vurungudi ria na reko, beto na livodi za gani vei na livo laione,
9 na raqoraqodi za vapaea na zakaza za dogoro vei na aeana, ko na burunguni babanadi tonai qari tatava za vei na ovangadi hose beto na topitopili qari zaeria na tinoni varipera ko qari tagara lao pana varipera.
10 Na pikutudi za vei na pikutuni mede ko pana pikutudi za kole za na neqi qari vavitigidi na tinoni pana ka lima popu.
11 Na dia bangara za na mateana pana pou oqili kepore vinabetona. Na izongona pana paranga Hiburu za i Abadoni, goto pana paranga Qiriki za i Apolioni.*
12 Na takulanga ikerena momoe za jola, ba liguna aza za pala mari tuti lame mule za kori takulanga.

Na Kuvili Vinavonomo

13 Beto za ivua na mateana vinavonomo za nana kuvili, nari qa nongoria ara za maka mamalaingi za lame vei pana ka made kekeuna na ia qolo vavavuina za turu pa moena na Tamaza.
14 Za paranga lao aza pana tana mateana vinavonomo za arua na kuvili, <<Mu ruvataria ari ka made mateana qari tapiko pa maka kale keketai pie lavata na izongona Iupareti!>> za gua.
15 Ko qari taruvata ari ka made mateana qari tapiu vatana vakoleni za na aoa, na rane, na popu beto na aoro tangutidi, ko mari boka vaukeria za ria na kobuna vinaue ria na tinoni pa kasia guguzu.
16 Ko qa nongoria za na ngutidi ria qari zae pa hose za kori gogoto milioni.
17 Ani za aza qa batia na veveidi pana tadiria na hose beto ria qari zaeria na hose: na aeana qari poko suqutudi na raqoraqodi za jemere vei na iku, beto za bu kudekude, beto za boe vei na nai. Ba na batudi na hose za qari dogoro vei na batu laione, pa ngujudi za votu na iku, na tula beto na nai.
18 Ari ka kue oja qari tavaukeni ria na kobuna pikata vinaue ria na tinoni pa kasia guguzu: na iku, na tula, beto na nai, ria qari votu lame vei pana ngujudi ria na hose.
19 Ura na neqi tadiria na hose za qari kole pa ngujudi beto pa pikutudi na hose. Ura na pikutudi ba za vei

* **9:11** Na ginuana na paranga ani pa paranga Kubokota za Jegajegara.

na dole za pore batudi ko ria za qari vapalekani tinoni.
20 Ria doru na tinoni qarike tavauke pana oja zara za qarike gabala loi paledi ria na zakaza qari roitidi pana limadi makadi. Qarike koroto vatarazaeria na tomete ikikeredi, babi na beku qolo, na siliva, na patu boronisi, na suvege, ria na zakaza qarike batabata, na vainongoro na rerege.
21 Beto ko qarike gabala loi paledi na dia varivarivai, na dia potana ngangangulu, na toa vei na manugu, babi na ikiko.

10

Na Mateana beto na Pepa Tavijongo Pekina

1 Beto aza za qa batia mule za maka goto mateana neqineqina za lagere vei pa noka. Za tapokopoko pana lei aza beto za varilivutai pa nare batuna za na bigobigo, na izumatana za tolanga vei na tapo, beto na nenena za vei na iku za vuruvurungu memea.
2 Za araruanana pa limana za maka pepa tavijongona na pekina beto na revatana. Beto na nene kale matuana za turuni pa ivere, goto na nene kale merina za turuni pa pezo,
3 beto za kukuku velavela vei na kurumu ngangarana na laione. Pa liguna za velavela aza, za qari pererekata ka vitu paka oka.
4 Pa ligudi qari jola ka vitu paka oka, za ma podalai kutikuti qa gua ara, ba qa nongoria mule maka mamalaingi za lagere vei pa noka ari za gua vei, <<Muke ule votuni aza qari pojai ari ka vitu paka oka; beto ko muke kutiria,>> za gua.
5 Beto za na mateana aza za kole turu pa ivere beto pa pezo za alaka zaeni pa noka za na lima matuana,
6 beto za maulu pana izongona na Tamaza, na toa jolana kamua na kamua, aza za vapodakia na oka beto doru zakaza pa leona, na pezo beto doru zakaza pa leona, beto na ivere beto doru zakaza pa leona. Ari za gua vei za na mateana, <<Koviria minake zovai lalaonana za na totozo!
7 Goto totonai mina ivua na mateana vinavitu za nana kuvili, za mina vagore votua na Tamaza za nana nyorogua golomona, aza vei za tori pojadi tu aza ria nana nabulu tinoni korokorotai,>> za gua.
8 Beto za na mamalaingi qa nongoria za lagere vei pa noka za ari za guniziu vei, <<Mu lao ko mu tekua za na pepa tavijongo revatana pana limana na mateana aza za turu pa ivere beto pa pezo,>> za gua.
9 Nari qa lao za tana mateana, ko qa pojani ko mi vaniziu na pepa tavijongo pekina qa gua. Nari ari za guniziu vei aza, <<Pia, tekua ko mu gania. Pala mina paza ilili pa iapamu zana, ba pa ngujumu za pala mina lomozo leana vei na muji,>> za gua.
10 Ko qa tekua ara za na pepa tavijongo pekina pana limana na mateana, ko qa gania. Ko pa ngujuqu za qa valingilingi veini tugu na muji, ba totonai tu qa ponyolo betoa nari za ilili paza pana iapaqu.
11 Beto za maka ule vaniziu mutu za ari za vei, <<Koviria muna maka korokoroto tarini mule ao za ria zoku minete tinoni, na puku tinoni, ria na okokoto dia parangana, beto ria na bangabangara.>>

11

Kori Tinoni Pogozo Nongoro tana Tamaza

1 Ego qa taiani ara za maka kolu tiku za dogoro vei na kolu padapadana, beto qa tagarunu ara, ari za gua vei, <<Mu turu ko mu padai za na zelepade tana Tamaza, na idi vavavavuina, beto mu ngutiria ria qari vatarazae pa leona.
2 Ba munake padai za na kakabarena na zelepade. Muna loi vakolea aza, ura za tori taiadi tu ria na tinoni karovodi za na ia aza, ko pala mari tete anyanyuni ria za na guguzu madina ka madengavulu kori popu.
3 Beto pala mana garunu laodi ara ari kori qua tinoni vavakato ko

mari vazaeria na poko batibatikeredi qari vavazaeria na tinoni qari takulanga, beto ko mari kole ulule votuni za na nongoro tana Tamaza pana maka vuro kori gogoto vonomongavuluputa rane,>> za gua.

4 Ko ari kori tinoni vavakato ari za na kori suvege olive beto kori tuturuna juke qari turu pa moena na Bangara za bangarani na pezo.

5 Ko vei na tinoni mina nyorogua vapalekaria, nari za na iku tu mina votu pana ngujudi ari kori mina vurungu paledi na dia kana. Ko na tinoni mina nyorogua vapalekaria za pala mina tavauke vei tugu aza.

6 Ria za qari taiani za na neqi, ko mari boka patea za na oka ko minake gore za na okoro pana totozo mari ulule votuni ria na nongoro tana Tamaza. Qari izongia tugu vei za na neqi ko mari boka pelukuni na orungu za na pie, beto ko mari boka vavagozoroni okokoto oja za na pezo. Pala mari boka roiti vei ari ria pana ae totozo mari nyoroguani.

7 Totonai mari vaokoto betoa ari kori za na ululena na nongoro tana Tamaza, za mina votu zale vei pa leo pou oqili kepore vinabetona za na manugu piruna mademade nenena, ko mina rajaria ari kori, ko mina vakilasaria beto mina vaukeria.

8 Ko na kobukobu tinidi ari kori tinoni vavakato ari za mari kole vuvuzudia pana lodaka zona lavata pa guguzu lavata poreveveina pana ia ketakoi za tavauke pa korosi na dia Bangara. Qari vaizongo vavapadani pa Sodomo beto pa Ijipi za ketakoi.

9 Ko kue rane kobuna za mari kole dogodogoria ria na tinoni pa okoto minete tinoni, pa okoto butubutu, ria okotodia parangana, beto ria na okoto puku tinoni za na kobukobudi ari kori beto mari daidia tugu golomoria.

10 Ko ria doru tinoni pa pezo za mari qerani ria za na ukedi ari kori, ko mari roiti tekutekuna beto mari varisoga lao lame varivana, ura ari kori tinoni korokorotai ari za qari vagozorodi na vitigi ria doru tinoni qari suvere pa pezo.

11 Ba za jola kue rane kobuna za na ongongu toana za koko vei tana Tamaza za lugeria ari kori, ko qari soqolo turu. Ko qari matagutu vitivitigi ria qari batiria ari kori.

12 Beto qari nongoria ari kori tinoni korokorotai ari za maka mamalangi lavata za lagere vei pa noka, ari za gua vei, <<Mae zale pani!>> za gua. Nari za aza tugu qari korapa dogodogorodia ria na dia kana, za qari zae gu pa lei zae pa noka ari kori.

13 Ko pana totozo tugu aza za raja za maka nunu lavatana jola, ko za lotu tajegara za na kobuna vinamanoga na guguzu lavata aza, ko ari ka vitu vuro tinoni za qari uke. Goto ria na tinoni qari suvere jola za koi vei vairia na matagutu nari qari vatarazaea gu ria za na Tamaza lavata pa noka.

14 Na takulanga vinaori za koni jola ba adono tu, na takulanga vinaue za nake zovaina beto mina lame!

Na Kuvili Vinavitu

15 Beto za ivua na mateana vinavitu za nana kuvili, nari za qari tanongoro ria na mamalangi velavela pa noka, ari qari gua vei,

<<Na binangara pa kasia guguzu
za koviria na nana nada Bangara
beto na nana nana Karisito,
ko na Tamaza mina kole Bangara kamua na kamua,>> qari gua.

16 Ko ari ka rabete ka made tinoni matamata qari kole nyumu pana dia nyumunyumuna bangara pana moena na Tamaza, za qari opo todongo gore pa pezo, beto qari vatarazaea za na Tamaza,

17 ari qari gua vei,

<<Bangara, na Tamaza vivamu jola,
qu korapa koviria beto qu kole
perangaina tu,
gami paranga leana lao tamu.
Ura qu vadogorodigami na mua
neqi lavatana
ko koviria qu tori bangara tu!

18 Ria na pukupuku tinoni za qari
tagigiri,

ba na totozo tagigiri tamu za kamua
gu za koviria.
Za kamua gu za na totozo muna
tutidi
ria doru tinoni qari tori uke tu.
Za kamua gu za na totozo mari
tatabara
ria na mua nabulu na tinoni koroko-
rotai,
beto dorudi ria na mua tinoni,
ria qari pamanganigo, na pekidi na
lavatdi.
Za kamua gu za na totozo mari
tapipiara
ria na tinoni pipiara pa pezo,>> qari
gua.
19 Beto za tarevanga za na ataka-
manana na zelepade tana Tamaza pa
noka, beto za tabata pa leona nana
zelepade za na Bokese Vinaego. Beto
za malara kapi vasiboro za na kapi,
za tanongoro na kukuku, beto qari
pererekata za na paka oka, za jou na
nunu beto qari lotu gore lagere za na
kabu aisi.

12

Na Reko beto na Ratovo

1 Beto za votu lame vei pa noka
za maka vinagilagila varivagabarana
jola. Za bola votu za maka reko za
pokoni na tapo, na popu pa kauru ne-
nena, beto pa batuna za vasuvasuni
ka manogori seru.
2 Tori pore iapana tu za na reko aza,
ko za vitivitigi beto za lukana ura mi
vapore koburu gu za gua.
3 Beto za votu lame gu mule za
maka vinagilagila varivagabarana
pa noka. Za bola votu gu za maka
ratovo jemejemerena lavata, ka
vitu batuna, ka manogaputa keuna,
beto qari okoto vasolapa vasuvasu
bangara ria doru batuna.
4 Ko za irudi na pikutuna aza za na
kobu vinauedi ria na seru pa noka
ko za gona goredi pa pezo. Beto za
lao turu pa moena na reko za tata
vapodo koburu za na ratovo, ko mina
ponyolo dorua za na melalu mina
vapodoa na reko za gua.
5 Ko za vapodoa na reko za maka
melalu, na tuna marene, aza mina
vakilasa betoria beto mina ban-
garadi doru pukupuku tinoni. Ba
za tasaputu zae tana Tamaza za
na koburu, pana nyumunyumuna
bangara tana Tamaza.
6 Beto za na reko za uku keninana
pa qega, na ia za vatanani na Tamaza
ko mina takopu beto za tavatekuteku
za na reko aza, pana maka vuro kori
gogoto vonomongavuluputa rane.
7 Ego ko za poraka votu gu za na
varipera pa noka, ko i Maekolo beto
ria na minete mateana za qari rajai
za na ratovo. Nari na ratovo beto ria
na nana minete mateana ba qari raja
varisogadia tugu,
8 ba za tavakilasa za na ratovo beto
ko ria na mateana tana, beto ko qari
taiju pale pa noka.
9 Ko za tagona gore pale pa pezo
za na ratovo, aza tugu za na dole pa
moa, na izongona za na bangaradi ria
na tomete babi Setani, aza za toka va-
piruria doru tinoni pa kasia guguzu.
Ko ria na nana mateana za qari tag-
ona gore tavitini tugu aza.
10 Beto qa nongoria mule ara za
maka mamalaingi pa noka, ari za
velavela viviva vei,
<<Koviria za tabata za na inaalo, na
neqi
beto na binangara tana Tamaza!
Koviria mina bangarani na kasia
guguzu
za nana Karisito.
Ura za tori tagona gore tu pa pezo
aza za kole pitu tutiria doru rane
na bongi
pana moena na nada Tamaza za na
sela tadiria na taida.
11 Ria na taida qari tori vakilasia
tu aza pana orunguna na lami,
beto pana dia ulule votuna na
paranga tana Tamaza,
beto ko qarike rabeke vakamuni
pa uke za na dia toa.
12 Zara za vei ko mu suvere qera
gamu na noka,
beto ko gamu doru gamu suvere
ketakoi!
Goto mu takulanga za gamu na pezo
na ivere!

Ura za tori goregana tu pana
tadigamu zana
za na bangaradi ria na tomete.
Za tagigiri vitivitigini aza
ura za gilagilainana aza nana totozo
mina kole roiti
za tori papaka tu,>> za gua.
13 Totonai za gilagilai na ratovo za
tori tagona gore tu pa pezo aza, nari
za podalai gu nyaqo tututia aza ko
mi ngangangulia za na reko aza za
vapodoa na koburu marene za gua.
14 Ba za taiani na reko aza za kori
babanana na zako lavata, ko mina
boka tatava uku keni pana ia za
vatana vakolea na Tamaza ko mina
takopu na tavatekuteku aza pana kue
aoro kobuna, ko ketakoi za mina
tavasare tana ratovo.
15 Nari za tue votuni na ratovo pa
ngujuna za na nyoro pie, ko za tuti
pa liguna na reko, ko mi pogozo vaole
keni paleni za gua.
16 Ba na pezo za tokani za na reko;
za tapaqala revanga za na pezo, ko za
ponyolo pale za na nyoro pie za tue
votuni pa ngujuna na ratovo.
17 Nari za tagigiri vitivitigini na ra-
tovo za na reko aza, ko za lao gu
rajaria ria doru tuna na reko qari su-
vere jola, ria qari vatabea na garunu
tana Tamaza, beto qari tarange pana
dia ululena na zozoto ti Jisu Karisito.
18 Ko za kole gu turunana pana
nagazana pa nole za na ratovo.

13

Kori Manugu Made Nenedi Pirudi

1 Beto qa batia mutugu za maka
manugu made nenena piruna za
podaka votu lame pa ivere, ka
manogaputa keuna, beto ka vitu na
batuna. Qari solapa pana kekeuna za
ka manogaputa vasuvasu bangara,
beto za okoto takuti pana okoto
batuna za maka izongo za vamoroa-
nia na Tamaza.
2 Ko na manugu qa batia za dogoro
vei na leopadi, na nenena za vei na
nene bea, goto na ngujuna za vei na
ngujuna na laione. Ko na ratovo za
vani na manugu piruna ani za na
neqi, na nyumunyumuna bangara
beto nana neqi binangara.
3 Maka batuna za dogoro vei za
vavaini maka paleka varivukena, ba
za tori tasalana tu ko za tori peki tu
za na paleka. Ko qari gabara beto ria
doru tinoni pa kasia guguzu, ko qari
tutia za na manugu piruna aza.
4 Ko doru tinoni za qari vatarazaea
za na ratovo, ura aza tugu za vani
nana neqi za na manugu piruna.
Beto qari vatarazaea tugu vei za na
manugu piruna aza, ari qari gua vei,
<<Kepore za maka bi neqi viva vei
na manugu piruna! Beto ko kepore
za maka mina pada rajai ko mina
vakilasia aza!>> qari gua.
5 Za taiani tugu na manugu piruna
aza za na boka pana paranga ko
za paranga vavalavatai beto za
vamoroannia za na Tamaza. Beto za
tavamalumu aza ko za boka varoitia
nana neqi ka madengavulu kori
popu.
6 Za podalai paranga aza ko za poja
vivikeria za na Tamaza, za poja vike-
vireria za na izongona na Tamaza, na
ia za suveria na Tamaza, beto ko vei
tugu ria doru qari suvere pa noka.
7 Beto za tavamalumuni tugu aza
za mina rajaria na vakilasaria za
na tinoni tana Tamaza. Beto za ta-
iani tugu aza za na neqi ko mina
bangaradi doru butubutu, na minete
tinoni, na tinoni okokotodia paranga
beto na pukupuku tinoni.
8 Ko mari vatarazaea doru tinoni
aza, ria na tinoni tonai tu za oqoro
taroiti na kasia guguzu za zake takuti
na izongodi pana buka za kolea na
izongodi ria qari tekua na toa. Na
buka aza za tana lami za tavauke mae
perangaina.
9 Na tinoni za pore talingana za mi
vainongoro!
10 Aza mina tatoka raputu vakeni,
za mina taraputu lao tugu ke-
takoi.
Aza za tavaukeni na benete varipera,
za mina uke tugu pana benete
varipera.
Ko za vei za mari turu vangaju ria na
tinoni tana Tamaza.

11 Beto qa batia mutugu za maka
goto manugu made nenena piruna za
votu zale vei pa leo pezo. Kori keuna
qari vei na keuna na lami, goto na
mamalaingina za vei na mamalaing-
ina na ratovo.
12 Doru neqi tana na manugu
piruna momoe za varoitiria aza pa
moena na manugu momoe. Ko za
vagabararia doruna tinoni pa pezo
ko qari vatarazaea aza na manugu
momoe. Aza za na manugu za
vavaini mae na paleka varivukena
perangaina ba za tori tasalana tu za
na palekana.
13 Na manugu vinaori za roiti vavo-
turia mule za na roiti lavalavata vari-
vagabaradi, ko na iku tu pa noka ba
za valageria pa pezo pana moedi ria
na tinoni.
14 Ko pana roiti varivagabarana
za tavamalumuni aza za roitini pa
moena na manugu momoe za toka
vapiruria na manugu vinaori ria
na tinoni. Za garunuria tugu ria
qari suvere pa pezo ko mari gurai
tugu maka beku, na kirena ko na
valavatana na manugu momoe za
tavapaleka pana benete varipera ba
zake uke.
15 Za tavamalumu za na manugu
vinaori ko za singo lao vani na toa
za na beku kirena na manugu mo-
moe, ko na beku aza za boka paranga
beto za vaukeria tugu ria doru qarike
vatarazaea na beku aza.
16 Ko na manugu za paranga
jujukuria ria doru tinoni, peki na
lavata, izizongodi na golabadi, na
tinoni taruvatadi na pinauzu, ko
mari tavakole betodi na vinagilagila
pa lima kale matuadi babi pana readi
za gua.
17 Ko kepore za maka tinoni mina
boka vainana zakaza babi vavaidi
nana zakaza vei minake izongia aza
za na vinagilagila ani, na izongona na
manugu ikikerena babi na nabana
na izongona aza.
18 Ko na gigalai lugena tu mina
boka revangia ani. Aza za izongia na
gigalai za mi roiti votuni za na na-
bana na manugu aza, ura na nabana
maka tinoni aza. Ko na nabana aza
za 666.

14

Na lami beto ria na Nana Tinoni

1 Ego ma dogoro qa gua nari qa
batia mule za na lami za korapa turu
pa kubo pa Zaione, beto qari korapa
turu tavitia aza ari ka maka gogoto
madengavulu ka made vuro tinoni,
ko za takuti pana readi za na izong-
ona na lami aza beto na izongona na
Tamana.
2 Beto qa nongoria za maka ma-
malaingi za lagere vei pa noka, na
mamalaingi aza za ovanga vei na ki-
jarani na tigi pie beto za pererekata
vei na paka oka, beto ko na ma-
malaingi qa nongoria za vei na ma-
malaingina na mike hapu za tapidiki.
3 Beto qari kerani ria za maka
kera korega pana moena na nyu-
munyumuna bangara, beto pana
moedi ka made manugu toadi beto
ria na tinoni matamata. Kepore
maka tinoni bi vanonogaia za na
kera aza, goto ria tugu maka gogoto
madengavulu ka made vuro tinoni
za pajukuria na Tamaza pa guguzu
pa pezo za qari gilagilai.
4 Ari ria qarike vapaji muledi ria na
reko, ura qari kopu vakorega muledi
makadi. Ari ria qari tutia ketakoi za
lao vei na lami. Ari ria qari tapa-
juku pana tadiria na tinoni pa pezo,
ko qari vei na vua moena za tavalao
pana tana Tamaza beto na lami ria.
5 Kepore maka sekeseke bari pojai
beto za lioso na dia toa.

Na Nongoro tadi ari ka Kue Mateana

6 Beto za qa batia mule za maka
goto mateana za tatava zae pa nulu
vavagalo, za pogozia na nongoro
leana kole jolana mina vavakato vadi
ria qari suvere pa pezo- ria na okoto
pukupuku tinoni, na okoto butubutu,
ria na okoto dia parangana beto na
okoto minete tinoni.
7 Za velavela viva aza, ari za gua
vei, <<Mu pangagani na Tamaza beto
mu vani na vatarazae aza. Ura za
kamua za na totozo varituti tana

ko mina tutidi ria na tinoni. Mu vatarazaea aza za vapodakia na oka, na pezo, na ivere, beto na vuvugu pie!>> za gua.
8 Za tuti ligu lame gu mule za maka mateana vinaori, ari za gua vei, <<Za tori lotu tapiara tu! Za tori lotu tapiara tu i Babiloni, na kuta guguzu lavata! Aza za vabuku vadigeredi na vaini- na vaini toa bisibosina- ria doru pukupuku tinoni,>> za gua.
9 Beto za tuti ligu mule za maka mateana vinaue, za velavela viviva vei ari, <<Ria na tinoni qari vatarazaea na manugu piruna beto aza na beku kirena aza, beto ko ria na tinoni qari tekua na vinagilagila tana manugu piruna pana readi babi na limadi,
10 za mari bukua tugu vei na vaini vinakilasa lavata tana Tamaza, aza za vei na vaini zake varisomanai pie pana nana kapa vinakilasa. Ko ria qari vei zara za mari tekua na vitigi pa iku nai, pana moedi ria na mateana madidi beto na lami.
11 Ko na tula rovuna na iku za vavitigiria za memea votu ko za toa kamua na kamua. Ko kepore korotona na rane na bongi za na vitigi tadiria qari vatarazaea na manugu piruna beto na beku kirena na manugu piruna, beto ko ria na tinoni qari tekua na vinagilagilana na izongona aza,>> za gua za na mateana.
12 Ko za vei za mari turu vangaju ria na tinoni tana Tamaza, ria na tinoni qari vataberia na garunu tana Tamaza beto qari range vanabua i Jisu Karisito.
13 Beto qa nongoria ara za maka mamalaingi za lagere vei pa noka, ari za gua vei, <<Mu kutia ani: mari tamana ria koviria mari uke pana roiti tana Bangara!>>
<<E, zozoto tugu! >> za gua za na Ongongu, <<Mari minyere valeana, ura na vuana na dia roiti leana za tadogoro gilagila,>> za gua.

Na Totozo Lokelokete pa Pezo

14 Beto ma dogoro qa gua nari za qa batia za maka lei keala, beto pa nare lei aza za nyumu za maka za vei na Tuna na Tinoni. Pa batuna za vazaea na vasuvasu bangara za taroiti pa qolo, beto pa limana za arua maka likoto gani ngodongodo lomotoni vuiti.
15 Beto za votu lame vei gu mule pa leona na zelepade za maka mateana ko za velavela laoia za aza za nyumu pa nare lei, <<Mu teku varoitia za na mua likoto ngodongodoni vuiti ko mu aburia na vuiti. Ura za tori kamua tu za na totozo ababu; za tori matua tu za na kasia guguzu! >> za gua.
16 Nari za iruni na likoto ngodongodoni vuiti na tinoni za nyumu pa lei za na kasia abana ko za taabu za na umuma pa pezo.
17 Beto maka mateana mule za votu lagere vei pa zelepade pa noka, za pogozia mutugu maka likoto tekutekuni qurepi za jola na ganina.
18 Beto za maka goto mateana mule za kopuni na iku za votu lame vei pana ia vavavavuina, beto za velavela laoa aza za arua na likoto za jola na ganina, <<Mu varoitia za na mua likoto ganina ko mu kotopo varikamudi ria na vunguvungu qurepi pa kasia abana, ura qari tori mumumu tu ria na vunguvungu qurepi!>> za gua.
19 Nari za iruni pa pezo na mateana za na likoto tekutekuni qurepi, ko za kotopo varikamudi za na vunguvungudi na qurepi pa kasia abana beto za gona laodi pana ia lavata ketakoi qari tatete monyomonyo tekuni piena za na qurepi. Ko na ginuana ani za na vinakilasa tana Tamaza qari gozoria na tinoni ikeredi.
20 Ko pa peguruna na guguzu za kole za na ia ketakoi qari tatete monyo ria na qurepi, ko na ululuna na orungu za nyoa votu ketakoi za tata kamua na ruana na hose beto za nyoro kamua tata kue gogoto kilomita.

15

Ria na Mateana beto ria na Oja Betobetodi

1 Beto qa batia mule ara za maka
vinagilagila pa noka, na poreveveina
beto na varivagabarana. Koledia ke-
takoi ari ka vitu mateana qari okoto
makai ka vitu oja, ko ria za na oja
betobetodi, ura ria za qari ule votuni
na korakora tana Tamaza.
2 Beto qa batia za maka zakazava
za vei na ivere za kilanga lioso vei
na qelasi za varisomanaini na iku.
Beto qa batiria qari vakilasia za na
manugu piruna, na kirena aza, beto
na nabana na izongona aza, ura
qarike vatarazaea za na manugu aza.
Qari kole turu tata pana ivere za
kilanga lioso vei na qelasi, ko qari
aruria pana limadi ria na mike hapu
za vadi na Tamaza.
3 Beto qari kerani za na kera ti
Mosese, na nabulu tana Tamaza, beto
na kera tana lami:
<<Na poreveveidi beto na vari-
vagabaradi ria na roiti tamu,
Bangara Tamaza vivamu jola!
Na tuvizidi beto na zozotodi ria na
mua uana,
Bangara tadiria na pukupuku
tinoni.
4 I zei za minake boka pamanganigo
ao?
Ura ao gu makamu za na lio-
somu.
Doru pukupuku tinoni za mari lame
tamu
ko mari todongo vatarazaego,
ura na mua uana tuvizidi za qari bola
votu,>> qari gua.
5 Pa liguna za vei aza qa batia za
tarevanga pa noka za na ia madina
pa leona na Aqaqo Vinaego.
6 Beto qari votu lame pa leona
na ia madina ari ka vitu mateana
qari pogozia ka vitu oja, qari vaza-
eria na poko keala kilakilangadi, beto
na qolo qari pilusavaradi pa raqo-
raqodi.
7 Beto maka ari ka made manugu
toadi za okoto iadi ari ka vitu
mateana za na baolo qolo za pugelia
na tagigiri tana Tamaza na toa kole
jolana kamua na kamua.
8 Na leona na ia madina za pugelia
na tula za lame vei pana neqi beto na
viva lavata tana Tamaza. Ko kepore
za maka tinoni za boka lugea na ia
madina tinganai qari tavagore votu
okoto beto tu ari ka vitu oja tadi ari
ka vitu mateana.

16

Ka Vitu Vinakilasa Betobetodi

1 Beto qa nongoria za maka ma-
malaingi lavata za koko lame vei pa
ia madina, za paranga vei ari pana
tadi ari ka vitu mateana, <<Mu lao,
ko mu vuva goreni pana abana pa
pezo ari ka vitu baolo tagigiri tana
Tamaza,>> za gua.
2 Ko za lao na mateana momoe
ko za vuva goreni pana abana pa
pezo za na baolo, nari za rajaria
na tubu tadoalana beto na varivitig-
ina jola ria qari tekua na vinagilagi-
lana na manugu piruna, beto ria qari
vatarazaea na beku kirena aza.
3 Beto na mateana vinaori za vuva
goreni pa ivere za na baolo, ko za
jemere vei na orungudi ria na tinoni
ukedi za na ivere, ko ria doru za-
kazava toadi pa ivere za qari uke
beto.
4 Beto na mateana vinaue za vuva
goreni pana pie beto doru vuvugu pie
za na baolo, ko qari tapeluku orungu
beto ria dorudi.
5 Beto qa nongoria za na parangana
na mateana za kopudi ria na kolo, ari
za gua vei,
<<Ao na tuvizimu,
na koviriamu beto na peran-
gaimu, na Liosomu,
ura na tuvizina za na mua var-
ituti ao.
6 Ura qari vanyororia na orungudi
ria na mua tinoni beto ria na
tinoni korokorotai,
ko koviria qu vabukudi na orungu ao
ria qari varivai.
Na padadi tugu ria za na vinaki-
lasa aza!>> za gua.
7 Beto qa nongoria mule ara za
na mamalaingi za lame vei pana ia
vavavavuina, ari za gua vei,
<<E, Bangara, ao na Tamaza vivamu
jola,
qari tuvizi beto qari zozoto ria na
mua varituti!>> za gua.

8 Beto na mateana vinamade za
vuva goreni pana tapo za na baolo,
nari za tavamalumu za na tapo ko za
vavavuidi na iku ria na tinoni,
9 ko ria na tinoni za qari tavavui
vikevikere pana manginina na tapo,
ko qari poja vikevikeria tu ria za na
izongona na Tamaza aza za neqi jo-
ladi ria na oja. Ba qarike gabala
loi pale tu ria za na dia sela ko bari
vatarazaea na Tamaza.

10 Beto na mateana vinalima za
vuva goreni pana nyumunyumuna
bangara tana manugu piruna za na
baolo, nari za togai na rodomo ku-
nikuni za na binangara tana manugu
piruna, ko qari garatia tu na meadi
ria na tinoni, ura za koi vei ngaoloria
na vitigi.
11 Beto ko qari poja vikevikeria ria
za na Tamaza pa noka, ura za ngaolo-
ria na vitigina na tubudi. Ba qarike
gabala loi pale ria za na dia roiti ikik-
eredi.

12 Beto na mateana vinavonomo za
vuva goreni pa pie Iupareti za na
baolo, ko za pidili za na kolo, ko za
tavatana vakole vadi na zona karovo
ria na bangara mari lame vei pa za-
gere tapo.
13 Za beto aza za qa batiria za kue
ongongu ikikeredi qari dogoro vei na
bakarau. Kue ongongu ikikeredi ari
za qari votu lame vei pana ngujuna
na ratovo, pana ngujuna na manugu
piruna, beto pana ngujuna na tinoni
korokorotai sekesekena.*
14 Ura ria na ongongudi na tomete
ikikeredi qari vavavotu roiti vari-
vagabaradi. Kue ongongu ikikeredi
ari za qari votu lao pana tadiria na
bangara pa doru guguzu pa pezo,
ko qari varikamudi ko mari varipera
pana rane lavatana tana Tamaza vi-
vana jola.

15 (<<Mu vainongoro! Pala mana
lao vasiboro vei na tinoni ikikoqu
ara! Mina tamana aza za korapa su-
vere gelegele, beto za kopudi na nana
poko ko minake rerege golugolu, na
tavakekea pana varikamu tinoni,>>
za gua i Jisu.)
16 Ko qari varikamudi pana maka
ia qari gigalani Amaqedoni pana
paranga Hiburu ria na ongongu ikik-
eredi ria na bangaradi na guguzu pa
pezo.
17 Beto za na mateana vinavitu za
vuva goreni pa vavagalo kota za na
baolo, nari za tanongoro za maka
mamalaingi lavata za lame vei pana
nyumunyumuna bangara pa leona
na zelepade, za paranga vei ari,
<<Koviria za okoto!>> za gua.
18 Beto za kapi vasiboro za na kota,
za tanongoro na kukuku, za per-
erekata za na paka oka, beto za jou za
maka nunu lavatana jola. Totonai vei
za taroiti na tinoni pa podapodalaina
za oqoro pore maka nunu bi kamua
za na lavatana na nunu ani.
19 Ko za tapaqala ue za na pezona
na guguzu lavata, beto ria na guguzu
tadiria na pukupuku tinoni za qari
tajegara beto. Ko pana zona vei aza
za vakilasia na Tamaza za na kuta
guguzu pa Babiloni, ko za vabukuni
za na vaini pana nana kapa varivaki-
lasana.
20 Doru nuza za qari maragutu
betodia beto na kubokubo za qari
tavaarare betodia.
21 Beto na kabu aisi pa noka na
padapada limangavulu kilo na okoto
mamatadi za qari lotu tariria na
tinoni ko tinganai qari vamoroania
tu ria za na Tamaza, ura na ikerena
jola za na oja aza.

17

Na Tugele lavata beto na Manugu Piruna

1 Beto maka ari ka vitu mateana
qari aruria ka vitu baolo za lagere ko
ari za paranga veiniziu, <<Mae, lame
ko ma vabatinigo na vinakilasa aza
mina taroiti pana tana reko tugelena
za nyumu pana keketaidi zoku pie.
2 Ria na bangara pa gugugguzu pa
pezo za qari roiti vabosi tavitia aza,
beto ko ria na tinoni pa pezo ba

* **16:13** Na tinoni korokorotai sekesekena za na manugu piruna vinaori.

za tori vabuku vadigedigeredi tu na vainina na nana roiti bosina aza,>> za gua.

3 Beto za qa tatoka pana neqi tana Ongu Tabuna ko qa tapogozo lao pana maka qega ara. Ketakoi qa batia ara za maka reko za zae pa narena maka manugu piruna jemejemerena, za takuti pana tinina za na galegale izongo qari vamoroania na Tamaza beto ko ka vitu batuna beto manogaputa na keuna za na manugu piruna aza.

4 Na reko aza za vazaea na poko davalana beto na jemejemerena beto za sarini na qolo, na patu poreveveidi beto ko na patu kilakilangadi za na tinina, beto za arua pana limana za maka kapa qolo za pugelia na uana varivakeadi beto na pajidi ria na toa roiti vabosi.

5 Beto pana reana za takuti za maka izongo za pae na ginuana:

BABILONI NA KUTA
NA TINADI DORU TUGELE BETO DORU UANA BOSIDI PANA KASIA GUGUZU.

6 Beto qa batia ara za na reko za digere taleni na orungudi ria na tinoni tana Tamaza beto ria qari uke taleni na dia rangena i Jisu.

Ko totonai qa batia aza za qa gabara vitivitigi.

7 Nari za nanaza veiniziu ari za na mateana: <<Ae za vei ko qu gabara tu ao? Ma ule vakabere vanigo za na ginuana golomona na veveina na reko zana, beto ko veveina aza na manugu piruna ka vitu batuna beto ka manogaputa keuna, aza na manugu ketakoi za zae na reko zana.

8 Na manugu piruna qu batia ao zana za na toana mae tu perangaina, ba za tori uke tu; beto tata mina votu zale vei pana leo oqili kepore vinabetona aza ko na vinabetona za pala mina tapipiara aza. Ria na tinoni suveredi pa kasia guguzu zake takuti nizongodi pana buka za kolea nizongodi ria qari tekua na toa jola pa podapodalaina tu za taroiti na kasia guguzu, za pala mari gabarani ria aza tonai mari batia. Ura na toana mae tu perangaina aza; koviria za tori uke tu; ba pala mina bola ligu aza.

9 Ko ani za na gigalai lugena tu mina boka revangia na ginuana. Ari ka vitu batuna za ari ka vitu kubokubo ketakoi za nyumunyumu na reko, ko ari ka vitu bangara tugu ria.

10 Ka lima za tori jola tu na dia binangara, ba maka za korapa, goto aza na vinavitu za oqoro lame, ba totonai mina lame aza nari za pala na totozo papakana gu za mina bangara aza.

11 Goto aza na manugu piruna na toana perangaina, ba koviria tori kepore tugu, aza tugu za na bangara vinavesu, ko aza za maka tugu ari ka vitu, ko pala mina gozoriagana tugu na vinakilasa aza.

12 Goto ka manogaputa keuna qu batiria za ari ka manogaputa bangara ria. Qari oqoro tekua na neqi binangara ria, ba tonai mari tekua na neqi ko mari bangara za pala mari kole bangara tavitia maka aoa za na manugu piruna.

13 Ari ka manogaputa ari za maka gu na dia roquroqu ko mari loi lao vani gu na manugu piruna za na dia neqi na viva.

14 Ria ari mari rajai za na lami, ba mina vakilasaria na lami ria. Ura aza za na Kuta tadiria na kuta beto na Bangara tadiria na bangara. Mari varene tavitia aza ria na tinoni takukudi, tamijatadi beto qari turu vamauru pana dia rangerange,>> za gua za na mateana.

15 Beto ari mule za guniziu vei za na mateana, <<Ria na pie qu batiria ao, ria qari kole pa keketaina na reko tugele, za ria na gotogoto tinoni, na minete tinoni, na pukupuku tinoni beto ria na tinoni okokotodia parangana.

16 Goto ka manogaputa keuna beto na manugu piruna qu batiria ao, za marike tavaraguani za na reko tugele aza. Ko mari teku vakenini ria doru nana zakazava za izongoria beto mari loi vagolugolu pale. Mari

gani rikatia na masana beto mari
vato paleni pa iku.
17 Ura za vakolea na Tamaza tu
pa bulodi za mari vei tugu ko mina
gore votu za na roquroqu tonai mina
maka na dia vinaego beto qari loi
lao vani na manugu piruna za na
dia neqi binangara ko tinganai mari
gore votu beto za doru paranga tana
Tamaza.
18 Goto aza na reko qu batia ao zana
za na guguzu lavata za bangaradi ria
doru bangara pa pezo,>> za gua.

18

Za Tajegara Tapiara na Guguzu Babiloni

1 Ego za jola zara za vei za qa ba-
tia mule za maka goto mateana za
lagere vei pa noka. Za izongia na neqi
lavatana jola aza beto na malakapina
za vakaberia za na kasia guguzu.
2 Za velavela viviva vei ari aza,
<<Za lotu tajegara! Lotu tapiara!
I Babiloni, na kuta guguzu
lavata!
Ko koviria na dia ia suvesuverena na
tomete,
na dia guguzu suvesuverena ria
na ongu ikikeredi,
na suvesuverena tadiria na manugu
tatavadi,
nake liosodi beto qarike
tatavaragua.
3 Ura na vaini bisibosina
za vabuku digeredi doru
pukupuku tinoni.
Beto ria na bangabangara pa pezo
za qari roiti vabosi tavitia aza.
Beto ko ria na tinoni qari varivavai
lao lame
za qari izizongo taleni za na roiti
vabosi tana,>> za gua.
4 Beto qa nongoria mule ara za
maka mamalaingi za lagere vei pa
noka, ari za gua vei,
<<Mu votu taloi lame pana guguzu
aza
za gamu na qua tinoni,
ko muke somanani
na uana ikikerena tana,
ko muke somana gozoria
na vinakilasa tana!
5 Ura qari varitotopare zae pa noka
za na sela tana,
beto ko zake koroto roquria na
Tamaza
ria na roiti ikikeredi tana.
6 Mu roiti laoni tana
aza vei za roiti laoni aza tadiria
goto,
vatamo vinorini padana nana roiti
za na vinakilasa tana,
na nana kapa za mu vatamo vinorini
na neqina na buku za variv-
abuku vadigereni.
7 Maka moqaza vei za valavata mu-
leni makana
beto za suvere valeleanagana,
nari za ao ba mu vani tugu
na vitigi beto na takulanga.
Ura pa bulona ari za gua vei aza,
<Na kalao qa nyumu bangara
ara, nake nabonaboko ara,
beto ko na takulanga manake izongo
gozoria,> za gua.
8 Ko za vei za na oja mina gozoro-
ria aza
za mari makarai raja pana maka
rane gu:
na uke, na takulanga, beto na
songe.
Beto mina tavurungu pana iku,
ura na Bangara na Tamaza mina
vakilasia aza
za na vivana jola,>> za gua za na
mamalaingi pa noka.
9 Beto ria na bangara pa pezo, ria
qari somana roiti vabosi tavitia aza
beto qari suvere valeanadia vei aza,
za mari lukana beto mari lukana
takulangani aza, tonai mari batia na
tulana na iku za gania aza.
10 Ria pala mari turu pa zouna tu,
ura qari matagutu keta mari somana
tavavitigi qari gua, beto ari mari gua
vei,
<<Varivatakulanga jola! Varivataku-
langa jola!
Na kuta guguzu lavata!
Babiloni, na kuta guguzu neqina jola!
Pana maka totozo papakana gu
za kamugo na vinakilasa! >> mari
gua.
11 Ria na tinoni vavai pa pezo mari
lukana takulangani aza, ura kepore
mule na tinoni bi vaitekuria na dia
zakazava.

12 Kepore tugu bi vairia na dia qolo,
na siliva, na patu poreveveidi beto
na patu kilakilangadi, beto ko vei
tugu ria na poko lineni, na poko je-
mejemeredi, na kala davala, na si-
lika. Na suvege omanga leadi qarike
boka vavaidi, na barasi, na aeana, na
patu dekolai za zae na vaidi qarike
boka vairia, beto maka zava qari gi-
galani na aivori za taroiti pana livo
manugu, beto na suvege poreveveidi.
13 Beto na oela omanga leana na vu-
ruvurunguna, na pepiumu omanga
leana. Beto ko vei tugu na vavavui
ruqa omanga leana, na moa. Beto
na vaini, na oela olive, na palava, na
vuiti, beto vei tugu na bulumakau, na
sipi, na hose beto na topitopili qari
ragataria beto vei tugu na pinauzu
qari tavai teku.
14 Qari paranga lao pana tana ria
na tinoni vavai,
<<Ria doru zakazava qu nyony-
orogua joladi ria ao
za qari tateku pale pana tamu.
Beto doru zakazava qari bata leana
beto qari kilanga
za qari murimuri pana tamu,
ko koviria munake izongo bati soga-
ria!>> qari gua.
15 Ko ria na tinoni vavai qari iz-
izongo taleni na kole roiti vavai pana
guguzu lavata aza za mari turu pa
zouna ura qari matagutu keta mari
somana gozoria na vitigi tana, za
mari lukana takulangani aza,
16 ari mari gua vei,
<<Varivatakulanga jola! Varivataku-
langa jola!
Za na kuta guguzu lavata!
Za tavapokopokoni na poko
poreveveidi,
na poko davalana beto na jeme-
jemerena,
za tavasarini na qolo, na patu
poreveveidi,
beto na patu kilakilangadi!
17 Ba pana maka totozo papakana gu
za qari murimuri betodia ria na
izizongo ari!>> mari gua.
Ko ria doru kapini pana vaka, ria
qari tuti pa vaka, beto ria na boe, ria
qari roiti teku poata pa vaka, za mari
turu pa zouna,
18 ko mari lukana za totonai mari
batia na tulana na iku za vurun-
gia na guguzu, ko ari mari gua vei,
<<Kepore zozoto za maka guguzu bi
poreveveina jolani na kuta guguzu
lavata zana!>> mari gua.
19 Beto mari repo taridi kavuru
pezo na batudi beto mari lukana
takulangani vei ari,
<<Varivatakulanga jola! Varivataku-
langa jola!
Na kuta guguzu lavata!
Ria doru poredia vaka qari rerege pa
ivere
za qari izizongo pana izizongo
tana!
Ba pana maka totozo papakana gu
za qari murimuri betodia ria
doru zakazava!
20 Mu suvere qeraqera za gamu pa
noka,
beto gamu na tinoni tana
Tamaza,
na tinoni tagarunumiu beto na tinoni
korokorotai.
Ura za tori vakilasani tu na
Tamaza aza
ria na ngangangulu za roiti
lameni aza tadigamu,>> mari
gua, za gua za na mamalaingi.
21 Beto za ovulu tekua tu maka
mateana neqineqina za maka patu
doa lavata, ko za gona goreni pa ivere
lavata, beto za paranga,
<<Zara mina tavakilasa vei
i Babiloni na kuta guguzu lavata.
Mina tagona gore valupi vei na patu
pa kolo,
ko minake izongo tabata soga.
22 Ko minake tanongoro soga pana
tamu
za na mamalaingidi na mike
hapu, na keradi na tinoni, na
kuvili!
Ria na bokabokadi pana okokoto roiti
pa lima
za marike tabata soga pana
tamu.
Beto ko na mamalaingidi na patu doa
vavakovuru palava
za marike izongo tanongoro
pana tamu.
23 Na kaberena na juke

minake izongo tabata soga pana
tamu,
beto marike izongo tanongoro soga
za na mamalaingidi ria na
marene na reko koni varielavadi.
Ria na mua tinoni vavai
za qari tinoni poreveveidi jola pa
kasia guguzu,
beto ria doru pupuku tinoni
za qari tatoka vapiru pana
potana ikeredi tamu,>> za gua.
24 Ko za tavakilasa i Babiloni, ura za
tajutuni aza za na orungudi ria doru
tinoni tana Tamaza, ria na tinoni
korokorotai, beto ko ria doru qari
tavauke pa kasia guguzu!

19

Na Vatarazae pa Noka

1 Pana ligudi ari za qa nongoro
veini ara na mamalaingina maka
varikamu minete lavata za pa noka,
ari qari gua vei,
<<Vatarazaea na Tamaza!
Na inaalo, na vinalavata, beto na
neqi
za tana na nada Tamaza!
2 Ura qari tuvizi beto qari zozoto
ria nana varituti!
Za tori pitua tu aza za na reko tugele
lavata
aza za toka vaselai na guguzu pa
pezo
pana nana uana bosina.
Ko za vakilasia na Tamaza aza,
ura za vaukeria na nana nabulu,>> za
gua.
3 Beto qari maka velavela viva vei
mule ari,
<<Vatarazaea na Tamaza!
Na tulana na iku za vurungia na
guguzu lavata aza
zake koroto zae kamua na kamua,>>
qari gua.
4 Nari qari opo koqomo gore ari ka
rabete made tinoni matamata, beto
ko ari ka made manugu toadi, ko
qari vatarazaea za na Tamaza za
nyumu pana nana nyumunyumuna
bangara, ari qari gua vei,
<<Agua! vatarazaea na Tamaza! >>
qari gua.

Na Vavolo Varielava tana Lami

5 Beto maka mamalaingi za koko
lame vei pana nyumunyumuna ban-
gara, ari za gua vei,
<<Vatarazaea nada Tamaza,
gamu doru nana nabulu
beto gamu doru tinoni peki na lavata
gamu pangagani na Tamaza,>>
za gua.
6 Beto qa nongoro veini ara na
mamalaingina maka minete tinoni
lavata za ovanga vei na kijarani pie,
beto za vei na pererekatadi na paka
oka lavata, ari qari gua vei,
<<Vatarazaea na Tamaza!
Ura na Bangara, nada Tamaza
vivana jola, za bangara.
7 Ta qeraqera beto ta makarai qer-
aqera,
beto ta vani na vinalavata aza.
Ura za tori kamu tu za na totozo
varielava tana lami,
ko za tori vatana vakolea tu
makana za na reko.
8 Za tori taiani tu na reko za na poko
koregana za vazaea,
za kilanga beto na liosona,>> za
gua.
(Na poko koregana za ria na uana tu-
vizidi tadiria na tinoni tana Tamaza.)
9 Beto za paranga lame taqu za na
mateana, ari za gua vei, <<Mu kutia
za ari za gua vei, <Mari tamana ria na
tinoni qari tasoru ko mari somanani
na vavolo varielavana na lami,> mu
gua. Ari za na paranga zozotodi tana
Tamaza,>> za gua za na mateana.
10 Nari qa opo gore todongo pa ne-
nena ko ma vatarazaea qa gua, ba
ari tu za guniziu vei, <<Muke roitini
aza! Ura ara za maka nabulu vevei
mutugu ao beto veveidi tugu ria na
taimu qari ule votuni na vavakatona
i Jisu Karisito. Na Tamaza tu za mu
vatarazaea! Ura na vavakatona i Jisu
za vakanoko ria na tinoni koroko-
rotai ko qari ule votuni nana non-
goro,>> za gua.

Na Tinoni za Zae pana Hose Keka

11 Beto qa batia za na oka za tare-
vanga, nari ma dogoro qa gua za qa
batia za maka hose keka ko aza za
zae pa narena na hose za tagigala Na
Tarangena beto Na Zozoto. Ko pana

tuvizi za tutidi ria na tinoni beto za rajaria nana kana.
12 Na matana za qari vei na memeana na iku, beto pa batuna na kubo vasuvasu bangara za vazaeria. Maka izongona za takuti kolena pana tana, ba kepore na tinoni za gilagilai goto makana gu aza za gilagilai za na izongo aza.
13 Za vazaea na poko gojo doru za tavatubuluni na orungudi ria nana kana. Na izongona za Na Paranga tana Tamaza.
14 Beto qari tutia ria na minete tinoni varipera pa noka, qari vazaeria na poko keala poreveveidi, na liosodi, beto qari okoto zae pa naredi na hose.
15 Za bola votu vei pana ngujuna za maka benete varipera za jola na ganina, aza mina vakilasa ria na pukupuku tinoni qari kanai, beto mina bangaradi ria ko minake aru qeraqeradi ria. Mina vakilasa vaukeria aza ria pana nana tagigiri na Tamaza vivana jola, mina vei vaputaputa maka tinoni za kole tetete vakoloria na qurepi pana tete monyomonyoni vaini.
16 Beto za takuti pana nana poko gojo doru beto pana avana pa kale nene matuana za na izongo ari qari paranga vei:

NA KUTA TADIRIA NA KUTA BETO NA BANGARA TADIRIA NA BANGARA.

17 Beto qa batia mule za maka mateana za kole turunana pa narena na tapo, beto za kole kuku ria doru manugu tatava qari kole tatava lao lame pa vavagalo kota, ari za gudi vei, <<Mae, lame varikamu pana vavolo lavata tana Tamaza!
18 Mu lame ko mu ganiria na masadi ria na bangara, na masadi ria na matamata tadiria na tinoni varipera, na masadi ria na varene, na masadi na hose, beto na masadi ria na tinoni qari zae pa naredi na hose, beto ko na masadi ria doru tinoni, na tinoni taruvatadi na pinauzu, peki na lavata!>> za gua.
19 Beto aza za qa batia za na manugu piruna beto ria na bangabangara pa pezo, beto na dia pukupuku tinoni varipera lavata za qari varikamu, ko mari rajai za aza za zae pa narena na hose, beto ko ria na tinoni varipera tana aza qari gua.
20 Ko za tateku za na manugu piruna tavitia na tinoni korokorotai sekesekena za roroitidi na roiti varivagabaradi pa moena na manugu piruna. Ria tugu na roiti varivagabaradi ari za toka vapiruria ria qari tekua na vinagilagila tana manugu piruna beto ko qari vatarazaea na kirena na manugu piruna. Ko ari kori ari za qari tagona lao toa pa leo kolo iku za vurungia na nai.
21 Goto ria doru dia tinoni varipera za vauke beto paledi aza za nyumu pana hose, pana nana benete varipera aza za bola votu lame vei pana ngujuna. Ko qari poteni doru manugu tatavadi za na masadi.

20

Maka Vuro Aoro

1 Beto qa batia za maka mateana za lagere vei pa noka, za korapa araruanana za na viduluna na patena na oqili kepore vinabetona, beto maka seni lavata.
2 Za vakilasia ko za aru tamania za na ratovo, aza na dole kolena tu pa moa, na izongona za na bangaradi ria na tomete babi i Setani zana, ko za piu vakole pale maka vuro aoro.
3 Za piu betoa nari za gona kura goreni pa leo oqili kepore vinabetona beto za pate tari vamauria beto za vakoleni maka vinagilagila mauruna ko minake tarevanga, ko mike toka vapiruria na pukupuku tinoni, tinganai mina okoto maka vuro aoro. Pa liguna tu aza, beto mina taruvata pana maka iapeki totozo papakana.
4 Beto qa batiria za okoto nyumunyumuna bangara, beto ria na tinoni qari korapa nyumuria, ria qari tavamalumuni na varituti. Ria za na ongudi ria qari tamaja kujuku na batudi, pana ginuana ria za qari ule votuni na vavakatona i Jisu beto na

paranga tana Tamaza, beto ko qarike vatarazaea ria za na manugu piruna babi na beku kirena, beto qarike tekua na vinagilagila tana manugu piruna pana readi babi pana limadi. Ria za qari toa mule ko qari nyumu bangara tavitia na Karisito maka vuro aoro.

5 Ko zara za vei za na totozo turu mule momoe mari turu mule ria na tinoni. Goto ria doru tinoni ukedi qari kole jola za qarike toa mule, tinganai za jola za maka vuro aoro.

6 Mari tamana ria qari somana turu mule pana totozo turu mule momoe; nana tinoni na Tamaza ria. Ria za minake vakilasaria na uke vinaori, goto ria za na iama tana Tamaza beto tana Karisito, beto ko mari bangara tavitia aza pana maka vuro aoro.

Za Tavakilasa i Setani

7 Totonai mina jola za maka vuro aoro, za mina taruvata ketakoi za tapiu i Setani,

8 ko mina votu lame toka vapiruria ria pukupuku tinoni pa made uququna na kasia guguzu, ria qari tagigala Qoqi beto Maqoqoi. Mina varikamudi i Setani ria ko mari varipera, ko na zokudi ria za vei tugu na nagaza pa poanana.

9 Qari zaea za doru kota pa pezo ko qari varikamu varilivutaini ria za na guguzu ia tadiria na tinoni tana Tamaza beto aza na guguzu taroquroqu vitivitigina tana. Ba za lagere tu za na iku pa noka, ko za vurungu vauke betoria ria doru qari varikamu.

10 Goto na bangaradi ria na tomete, aza za toka vapiruria ria na tinoni, za tagona lao pana pou kolo iku beto na iku nai manginina. Aza za na ia ketakoi qari tagona lao na manugu piruna beto na tinoni korokorotai sekesekena, ko mari kole tavavitigi viviva pana ia aza na rane na bongi ko mina kamua na kamua.

Na Varituti Betobetona

11 Beto qa batia ara za maka nyumunyumuna bangara, na lavatana beto na kekekana, beto qa batia tugu aza za nyumu ketakoi. Qari ukuni na oka beto na pezo aza, qari murimuri ko qarike tabata soga.

12 Beto qa batiria qari tori uke tu, na pekidi na lavatadi, qari kole turu pa moena na nyumunyumuna bangara. Qari taviloto revanga ria na buka, beto za taviloto revanga mule za maka aza na buka za kolea nizongodi ria qari tekua na toa. Ko qari tatuti ria qari tori uke tu, pana okokotona na dia roiti qari roitidi, vei qari takuti pana buka ria.

13 Beto na ivere za lua votudi ria na tinoni ukedi pa leona, beto na uke beto na ia tadiria na ukedi ba qari lua votudi ria na tinoni ukedi qari kole pa leona, ko qari tatuti pana okokoto roiti qari roitidi.

14 Beto na Uke beto ko na ia tadiria na ukedi za qari tagona lao pana ovuku iku. Na ovuku iku ani za aza na uke vinaori.

15 Ko ria doru zake takuti na izongodi pana Buka Toa, za qari tagona lao pa leo ovuku iku.

21

Na Noka Koregana beto na Pezo Koregana

1 Beto qa batia za na oka koregana beto na pezo koregana. Ura za tori maragutunana tu za na oka momoena beto na pezo momoena, beto na ivere ba za maragutunana tugu.

2 Beto qa batia za na guguzu madina, aza na Jerusalema koregana, za korapa votu lagere vei tana Tamaza pa noka. Ko za tori tavasari vatanana tu, ko za batabata lea jola vei na reko za tavatana ko mina elavia za na marene mina tekua.

3 Qa nongoria mule za maka mamalaingi lavata za lame vei pana nyumunyumuna bangara, ari za gua vei, <<Vainongoro, na suvesuverena tana Tamaza za kole tavitiria ria na tinoni! Ko aza mina suvere tavitiria beto ria za mari nana tinoni aza. Na Tamaza makana mina suvere tavitiria ko mina dia Tamaza.

4 Mina nyunyu paledi na oni kolo matadi. Na uke mina kepore za totonai, beto vei tugu na takulanga, na lukana, beto na vitigi. Ura na zakaza

leludi za qari tori murimuri tu,>> za gua.
5 Beto za paranga aza za nyumu pana nyumunyumuna bangara, <<Vainongoro, ara qa vakorega ria doru zakazava!>> za gua. Beto ari za guniziu vei mule, <<Mu kutiria za ari, ura na paranga ari za na tarangedi beto na zozotodi,>> za gua.
6 Beto ari mule za guniziu vei, <<Koviria qari okoto beto ria na zakaza ari! Ara za na alapa beto na omeqa, na podapodalaina beto na vinabetobetona. Aza na tinoni za kidepe za ara mana vani na pie bukuna za lame vei pana vuvugu pie za kolea na toa jola, ko minake vaia za na pie aza.
7 Ko na tinoni mina varene pana rangerange za mina teku izongoria za na zakaza ari pana taqu, beto ko ara za mina nana Tamaza, goto aza za mina tuqu ara.
8 Goto ria na matamatagutu arudi, ria qari lotu pana dia rangerange, ria za paji na dia toa, qari varivuke, qari roiti vabosi, qari roiti potana, qari vavatarazae beku, beto ria doru tinoni sekesekedi za na iadi za pa ovuku iku nai. Ko aza za na uke vinaori,>> za gua.

Na Jerusalema Koregana

9 Beto maka ari ka vitu mateana, ria qari aruria ka vitu baolo za pugeleria ka vitu oja betobetodi, za lame pana taqu ko za paranga vei ari, <<Mae, lame ko ma vabatinigo na reko aza na maqotana na lami,>> za gua.
10 Beto za tigoroziu na Ongongu ara beto za pogozo zagere zaeniziu na mateana pana maka kubo lavatana beto na ululuna jola. Beto za vadogoroniziu za na Guguzu Madina Jerusalema, aza za korapa lagere vei pana tana Tamaza pa noka.
11 Ko na guguzu aza za kilangani na malakapina na Tamaza, ko na kilangana za vei maka patu poreveveina, za kilanga lioso vei na patu jasipa.
12 Na babana pana varilivutaina za na lavatana beto na ululuna, ka manogori atakamanana, ko ka manogori mateana tugu za qari kopu pana okoto atakamana. Qari takuti pana atakamanadi za na izongodi ari ka manogori butubutu Izireli.
13 Qari okoto kukue atakamana beto za ka made kalena: kue keta pa zagere tapo, kue keta pa suvu tapo, kue pa kale meri, beto kue pa kale matua.
14 Na babana tobana na guguzu lavata aza za tavaturu pana ka manogori patu patubiti maurudi, beto qari okoto takuti pana patu ria za na izongodi ari ka manogori tinoni tagarunudi tana lami.

15 Ko aza na mateana za parangaziu ara za arua maka kolu qolo padapadana, ko mi padai za na guguzu, ria na atakamana, beto na babana tobana za gua.
16 Qari varitoto beto za ka made kalena na guguzu lavata aza, ko na kakazana za varitoto vei tugu na revatana. Za padani na kolu padapadana za na guguzu lavata nari na kakazana, ululuna, beto na revatana na guguzu za qari okoto kori vuro made gogoto kilomita beto.
17 Za padai mutugu na mateana za na babanana, za maka gogoto madengavulu kobu lima na ululuna. Za pada veini tugu qari padapada vei ria na tinoni totonai.
18 Na babana tobana za na patu jasipa, goto na guguzu doruna za taroiti pana qolo, za kilanga vei na qelasi liosona.
19 Na patu kokovana na babana tobana na guguzu lavata za tasari volovolozoni na okokoto patu poreveveidi. Na patu kokovana momoe za na patu jasipa, na vinaori za bu vei na patu sapira, na vinaue na aqate za nyoro vajemere, goto na vinamade za na patu emerolo.
20 Na vinalima za na patu sadonikisi zoku kalana, na vinavonomo za na patu rubi, na vinavitu na patu kiresilaiti beri, na vinavesu na patu berielo, na vinasia na patu topazi, na vinamanogaputa na patu karae-

soparasi, na vinamanogamaka za na patu jasinita, beto na vinamanogori za na patu ametiseti.
21 Ari ka manogori atakamana rari za qari okoto taroiti pana ka manogori patu kilakilangadi. Beto na zona lavata pana guguzu lavata za taroiti pana galegale qolo ko za kilanga lioso vei na qelasi.
22 Kepore za maka zelepade ba batia pa korapana na guguzu, ura aza tugu na Bangara na Tamaza vivana jola beto na lami za na zelepade tana guguzu lavata aza.
23 Na guguzu aza zake kilu izongia na tapo babi na popu ko bari vakaberia za na guguzu, ura na malakapina na Tamaza za kabere pa varilivutaina beto na lami za na juke tana guguzu aza.
24 Ko ria na pukupuku tinoni za mari rerege pana kabere tana guguzu aza beto ko ria na bangara pa pezo za mari pogozo laoni na dia izizongo vinalavata pana guguzu aza.
25 Na atakamana za marike izongo tapate na rane doruna, ura kepore bongina za na ia aza.
26 Beto mari pogozo luge laoni pa korapa guguzu lavata aza ria na izizongo leleadi beto na vinalavata tadiria na pukupuku tinoni.
27 Goto minake izongo tavaluge lao pana guguzu aza za maka zakazava pajina, babi aza za roroitidi na roiti varivakeadi beto za sekeseke. Ba ria gu za takuti na izongodi pana Buka Toa tana lami za mari luge pana guguzu aza.

22

1 Beto za vabatiniziu tugu na mateana za na pie varivatoana, za lioso valeleana, za nyoro lagere vei pana nyumunyumuna bangara tana Tamaza beto na lami,
2 ko za nyoro gore vei pa korapana na zona lavata pa guguzu lavata. Pana kori kalena na ovuku za turu za na suvege varivatoana, za vua manogori totozo pana maka aoro, maka totozo pa maka popu; beto ko ria na equruna za na salanadi ria na pupuku tinoni.
3 Kepore maka za taleve pana tana Tamaza za mina kole pa guguzu aza, goto na nyumunyumuna bangara beto na lami gu za pana ia aza beto ria nana nabulu za mari vatarazaea.
4 Pala mari batia na izumatana aza, beto mina takuti pana readi za na izongona aza.
5 Na bongi za mina kepore za ketakoi, beto na juke beto na tapo za marike kilu kole, ura na Bangara, na Tamaza gu za na dia kabere, ko ria za mari kole gu bangara kamua na kamua.

Na Mule Lame tana Karisito

6 Beto ari za guniziu vei aza, <<Na paranga ari za na tarangedi beto na zozotodi. Na Bangara, aza tugu na Tamaza za iadi na neqi ria na tinoni korokorotai, za garunia za nana mateana, ko mi vadogorodi ria nana nabulu, ria na zakazava za tata mari pidoko lame.
7 Mu vainongoro ko! Za tata gu na lamequ ara! Mari tamana ria qari vataberia na paranga korokorotai qari kole pana buka ani!>> za gua.
8 Ara Jone, za qa nongororia beto qa batiria doru zakaza ari. Ko totonai qa nongoria beto qa batiria nari za qa opo gore pa pezo ko ma vatarazaea za na mateana aza za vabatiniziu na zakazava zara qa gua,
9 nari za paranga za na mateana, <<Dai, muke roitini aza! Ara ba maka nabulu veveimu tugu ao, beto veveidi tugu ria na tavitimu, na tinoni korokorotai, beto ko ria doru qari vataberia na paranga pana buka ani. Goto na Tamaza tu za mu vatarazaea!>> za gua.
10 Beto ari za poja veiniziu, <<Muke aru golomoria na paranga korokorotai pana buka ani, ura za tata lame gu za na totozo tonai mari pidoko lame za ari.
11 Goto koviria za aza na tinoni za roitini na roiti ikikerena, za mi lalaonana tugu roitini na ikerena, aza za

paji nana toa za mi toani tugu laonana za na toa pajina; aza za tuvizi mi laonana tugu roiti vatuvizi, beto aza za lioso nana toa za mi suvere lioso tugu laonana,>> za gua.

12 Za paranga i Jisu, <<Mu vainongoro! Za tata gu na lamequ ara. Mana pogozo lameni za na pinia mana iadi ria na tinoni, aza na padana na okokotona na dia roiti qari roitidi.

13 Ara za na alapa beto na omeqa, na momoe beto na liguligu, na podapodalaina beto na vinabetobetona.

14 Mari tamana ria qari tori valiosoria tu na dia poko, ko mari tavamalumu ko mari tutia za na zona za lao luge vei pana atakamanana na guguzu lavata, ko mari somana tekua za na vuana na suvege varivatoana.

15 Goto pa peguruna na guguzu lavata ria qarike tavamalumu ko mari luge ria na tinoni ikikeredi, ria qari roiti potana, na roiti vabosi, varivuke, vatarazae beku, beto ko ria za learia na roiti sekeseke.

16 Ara Jisu za qa garunu laoni za na qua mateana, ko mina ululeni pana tadiria na ekelesia ria na zakaza ari. Ara gu za na tuti lamequ beto na podo tutiqu pana ti Devita, beto ara tugu za na seru volavolaza leana za tolanga,>> za gua.

17 Na Ongongu beto na maqotana na lami za qari paranga lao ti Jisu, <<Mu lame,>> qari gua.

Beto ko aza za nongoria na paranga ani ba mi paranga vei tugu, <<Mu lame,>> mi gua.

Ko gamu doru gamu kidepe, za mu lame. Aza za nyorogua za mi tekua za na kolo varivatoana za kepore na vaina.

Ria na Paranga Vinabetobetona

18 Ara Jone za qa paranga vabalauria ria doru qari nongoria na paranga korokorotai qari kole pana buka ani: na tinoni mina vatamo laodi mule kakiana, za pala mina tamo lao vani mule na Tamaza pana tana ria na oja qari takuti pana buka ani.

19 Beto na tinoni mina teku paledi kaki paranga korokorotai qari kole pana buka ani, za mina teku paleni tugu na Tamaza pana tana za na iana pana vuana na suvege varivatoana beto pana guguzu madina qari tavavakato pana buka ani.

20 Aza za ululedi doru zakazava ari za paranga, <<E, za tata gu na lamequ ara!>> za gua.

Agua. Mu lame, Bangara Jisu!

21 Na variroqu varialona tana Bangara i Jisu mi kole somana pana tadigamu dodoru tinoni tana Tamaza! Agua.